

วารสาร มจร มนุษยศาสตร์ปริทรรศน์

Journal of MCU Humanities Review

ปีที่ 4 ฉบับที่ 2 กรกฎาคม – ธันวาคม 2561 Vol. 4 No. 2 July-December 2018 ISSN: 2586-9817

กำหนดเผยแพร่ ปีละ 2 ฉบับ

จำนวน 500 เล่ม

ฉบับที่ 1 : มกราคม – มิถุนายน ฉบับที่ 2 : กรกฎาคม – ธันวาคม

วัตถุประสงค์

เพื่อส่งเสริมและสนับสนุนให้คณาจารย์ นักวิชาการ นิสิต นักศึกษา และบุคคลทั่วไปได้เผยแพร่ผลงานวิชาการและผลงานวิจัยด้านมนุษยศาสตร์และแขนงวิชาที่เกี่ยวข้องกับมนุษยศาสตร์ ได้แก่ ภาษาไทย ภาษาศาสตร์ จิตวิทยา พุทธจิตวิทยา ชีวิตและความตาย จิตวิทยาการแนะแนวและพระพุทธศาสนา

ประเภทบทความที่รับตีพิมพ์ || บทความวิชาการทั่วไป บทความวิจัย และบทความวิจารณ์หนังสือ

ประเภทของการ Peer-review || Double Blinded

จำนวนผู้ทรงคุณวุฒิประเมินบทความ || 2 คน

ที่ปรึกษา

พระพรหมบัณฑิต,ศ.ดร.

พระราชปริยัติกวี,ศ.ดร. อธิการบดี

พระราชวรเมธี,รศ.ดร. รองอธิการบดีฝ่ายบริหาร

พระสุรธรรมเมธาภรณ์,ผศ. รองอธิการบดีฝ่ายวิชาการ

พระราชวรมนี,ดร. รองอธิการบดีฝ่ายกิจการนิสิต

พระเมธีธรรมอาจารย์,ดร. รองอธิการบดีฝ่ายวางแผนและพัฒนา

รศ.ดร.สุรพล สุธะพรหม รองอธิการบดีฝ่ายกิจการทั่วไป

พระครูสังฆรักษ์เอกภัทร อภินันโท,ผศ.ดร. คณบดีคณะมนุษยศาสตร์

พระครูกลยาณสิทธิวัฒน์, ผศ. อาจารย์ประจำภาควิชาจิตวิทยา

พระมหาสุริยา วรเมธี, ผศ.ดร. อาจารย์ประจำภาควิชาภาษาไทย

พระศรีสิทธิมนี คณบดีคณะมนุษยศาสตร์

บรรณาธิการ || ผศ.ดร.สิริวัฒน์ ศรีเครือดง มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ผู้ช่วยบรรณาธิการ || ดร.สุวัฒน์ รักขันโท มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

กองบรรณาธิการ ||

กองบรรณาธิการภายใน

พระมหาเผื่อน กิตติโสภณ,ผศ.ดร.

พระใบฎีกากิตติพงษ์ สีสสุโท,ดร.

ผศ.ดร.เมธาพันธ์ โพธิ์ธีโรจน์

ดร.วิษุตา ฐิติโชติรัตน

อาจารย์เชน นคร

ดร.ศักดิ์ชัย โพธิ์สัย

กองบรรณาธิการภายนอก

รศ.ดร.เรืองเดช ปันเขื่อนขัตย์ มหาวิทยาลัยมหิดล

รศ. ไพบุลย์ เทวรักษ์ มหาวิทยาลัยเกษมบัณฑิต

รศ.ดร.สำเนียง เลื่อมใส มหาวิทยาลัยศิลปากร

ผศ.ดร.กริมา วินิตาสถิตยกุล มหาวิทยาลัยสวนดุสิต

ดร.สิงห์คำ รักษ์ป่า มหาวิทยาลัยพะเยา

ว่าที่ พ.ต.ผศ.ดร.สวัสดิ์ จิรัฏฐิติกาล กระทรวงยุติธรรม

ผศ.ดร.มนตรี เพชรนาจักร มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

ดร.อภิษฎา ศรีเครือดง มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลรัตนโกสินทร์ วิทยาเขตวังไกลกังวล

ผศ.ดร.สยาม ราชวัตร มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

ผศ.ดร.ประดิษฐ์ นารักษ์ มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร

กองงานวารสาร || ผศ.ดร.สมโภช ศรีวิจิตรวรกุล ดร.สายรุ้ง บุณผาพันธ์ พระมหาสุเทพ สุทธิญาณ นายสมศักดิ์ สงวนดี

นายสมโภช บินศรี นางสาวนิจวรรณ ใจสุข นางสาวพัชรัตน์ บุญแรง

ศิลปิน || อาจารย์เจน นคร นายสมโภช บินศรี

สำนักงาน || สำนักงานวารสาร มจร มนุษยศาสตร์ปริทรรศน์ ภาควิชาจิตวิทยา ชั้น 3 (A303) โซน A
คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เลขที่ 79 หมู่ที่ 1 ต.ลำไทร อ.วังน้อย
จ.พระนครศรีอยุธยา 13170 โทร. 035-248000
Website : <https://www.tci-thaijo.org/index.php/human/index>

สถานที่พิมพ์ || ห้างหุ้นส่วนจำกัด เซน พรินต์
เลขที่ 7/414 หมู่ที่ 5 ต.บางใหญ่ อ.บางใหญ่ จ.นนทบุรี 11140 โทร.02-927-8194

ผู้ทรงคุณวุฒิกลั่นกรองบทความ (Peer Review)

ภายในมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

1. พระมหาเผื่อน กิตติโสภโณ,ผศ.ดร.	10. ผศ.ดร.กมลาศ ภูวนาธิพงศ์
2. พระปลัดระพีณ พุทธิสารโร,ผศ.ดร.	11. อาจารย์ ดร.ประสิทธิ์ พุทธศาสน์ศรัทธา
3. พระมหาสุเทพ สุทธิญาโณ,ดร.	12. อาจารย์ ดร.นพดล ดีไทยสงค์
4. พระครูพิพิธปริยัติกิจ,ดร.	13. อาจารย์ ดร.พงศ์พัฒน์ จิตตานุรักษ์
5. พระคมสัน รุติเมธโส,ผศ.	14. อาจารย์ ดร.สุวัฒน์ รักขันโท
6. พระปลัดสมชาย ปโยโค,ดร.	15. อาจารย์ ดร.ศักดิ์ชัย โพธิ์สัย
7. ผศ.ดร.สมโภช ศรีวิจิตวรกุล	16. อาจารย์ ดร.พุทธชาติ แผนสมบูรณ์
8. ผศ.ดร.ประยูร สุธะใจ	17. อาจารย์เชน นคร
9. อาจารย์ ดร.วิษชุดา ฐิติโชติวัฒนา	

ภายนอกมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

1. รศ.ดร.เรืองเดช ปันเขื่อนขัตย์	มหาวิทยาลัยมหิดล
2. รศ.ดร.สำเนียง เลื่อมใส	มหาวิทยาลัยศิลปกร
3. รศ.ไพบุลย์ เทวรักษ์	มหาวิทยาลัยเกษมบัณฑิต
4. ผศ.ดร.รท.บรรจบ บรรณรุจิ	จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
5. น.อ.ดร.นภัทร แก้วนาค	วิทยาลัยกองทัพอากาศ
6. ผศ.ดร.วุฒินันท์ กันทะเตียน	มหาวิทยาลัยมหิดล
7. อาจารย์ ดร.วีรชาติ นิ่มอนงค์	มหาวิทยาลัยอัสสัมชัญ
8. ผศ.ดร.สาระ มุขดี	มหาวิทยาลัยนวมินทราธิราช
9. ผศ.ดร.เก็จกนก เอื้อวงศ์	มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช
10. ผศ.ดร.สุใจ ส่วนไพโรจน์	มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
11. ผศ.ดร.มนตรี เพชรนาจักร	มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
12. ผศ.ดร.สิงห์คำ รักป่า	มหาวิทยาลัยพะเยา
13. ผศ.ดร.ประดิษฐ์ นาริรักษ์	มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร
14. ผศ.ดร.ภริมา วิธาสถิตกุล	มหาวิทยาลัยสวนดุสิต
15. ว่าที่ พ.ต.ผศ.ดร.สวัสต์ จิรัฏฐิติกาล	กระทรวงยุติธรรม
16. ดร.อภิษฎา ศรีเครือดัง	มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลรัตนโกสินทร์ วิทยาเขตวังไกลกังวล
17. ผศ.ดร.สยาม ราชวัตร	มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
18. ดร.ธานี ชูกำเนิด	มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา

จริยธรรมในการตีพิมพ์บทความ (Publication Ethics)

ผู้เขียนบทความ (Authors)

1. ผู้เขียนบทความต้องรับรองว่า ผลงานที่ส่งมานั้นเป็นผลงานที่ดี ใหม่ มีประโยชน์และไม่เคยตีพิมพ์ที่ไหนมาก่อน
2. ผู้เขียนบทความต้องรายงานข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้นจากการวิจัย ไม่บิดเบือนข้อมูล หรือให้ข้อมูลที่เป็นเท็จ
3. ผู้เขียนบทความต้องอ้างอิงผลงานของผู้อื่น หากมีการนำผลงานเหล่านั้นมาใช้ในผลงานของตนเอง รวมทั้งต้องจัดทำ

อ้างอิงท้ายบทความด้วย

4. ผู้เขียนบทความต้องเขียนให้ถูกต้องตามรูปแบบที่วารสาร มจร มนุษยศาสตร์กำหนดไว้
5. ผู้เขียนบทความที่มีชื่อปรากฏในบทความ ต้องเป็นผู้มีส่วนร่วมในการดำเนินการวิจัยหรือเขียนบทความทุกคน
6. ผู้เขียนบทความต้องระบุแหล่งทุนที่สนับสนุนการวิจัย (ถ้ามี)
7. ผู้เขียนบทความวิจัยต้องระบุผลประโยชน์ทับซ้อน (ถ้ามี)

บรรณาธิการวารสาร (Editors)

1. บรรณาธิการวารสารมีหน้าที่พิจารณาคุณภาพของบทความเพื่อตีพิมพ์เผยแพร่ในวารสารที่ตนรับผิดชอบ
2. บรรณาธิการวารสารต้องไม่เปิดเผยข้อมูลของผู้เขียนและผู้ประเมินบทความแก่บุคคลอื่น ๆ ที่ไม่เกี่ยวข้องในช่วง

ระยะเวลาของการประเมินบทความ

3. บรรณาธิการวารสารต้องตีพิมพ์บทความที่ผ่านการประเมินบทความจากผู้ทรงคุณวุฒิแล้วเท่านั้น และต้องไม่ตีพิมพ์บทความที่เคยตีพิมพ์ที่อื่นมาแล้ว

4. บรรณาธิการวารสารต้องไม่ปฏิเสธการตีพิมพ์บทความเพราะความสงสัยหรือไม่แน่ใจ แต่ต้องให้เขาพิสูจน์ข้อมูลเพื่อคลายความสงสัยนั้น ๆ ก่อน

5. บรรณาธิการวารสารต้องไม่มีผลประโยชน์ร่วมกับผู้เขียนบทความ ผู้ประเมิน และทีมผู้บริหาร

6. บรรณาธิการวารสารต้องตรวจสอบการคัดลอกผลงานของผู้อื่น (Plagiarism) อย่างจริงจัง โดยใช้โปรแกรมที่เชื่อถือได้ เพื่อให้แน่ใจว่าบทความที่ตีพิมพ์นั้น ไม่ได้คัดลอกผลงานของผู้อื่นโดยไม่ได้รับอนุญาตหรือไม่มีการอ้างอิงถึง

7. หากตรวจพบการคัดลอกงานของผู้อื่น บรรณาธิการวารสารต้องหยุดการประเมินบทความและติดต่อผู้เขียนบทความทันที เพื่อชี้แจงประกอบการ “ตอบรับ” หรือ “ปฏิเสธ” การตีพิมพ์บทความนั้น ๆ

ผู้ประเมินบทความวารสาร (Reviewers)

1. ผู้ประเมินบทความ ต้องรักษาความลับและไม่เปิดเผยข้อมูลใด ๆ เกี่ยวกับบทความที่ส่งมารับการพิจารณาตีพิมพ์แก่บุคคลอื่นที่ไม่เกี่ยวข้องในช่วงระยะเวลาของการประเมินบทความ (Confidentiality)

2. หลังจากได้รับบทความจากบรรณาธิการวารสารแล้ว ผู้ประเมินบทความระลึกได้ว่า ตัวเองอาจมีส่วนได้ส่วนเสียใด ๆ กับผู้เขียนบทความ เช่น เป็นผู้ร่วมโครงการ หรือรู้จักเป็นการส่วนตัว หรือเหตุผลอื่น ๆ ที่ทำให้ไม่สามารถให้ข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะอย่างอิสระได้ ผู้ประเมินบทความควรแจ้งให้บรรณาธิการวารสารทราบและปฏิเสธการประเมินบทความนั้น ๆ

3. ผู้ประเมินบทความ ควรประเมินบทความในสาขาวิชาที่ตนมีความเชี่ยวชาญ ไม่ควรใช้ความคิดเห็นส่วนตัวโดยไม่มีข้อมูลรองรับเป็นเกณฑ์ในการตัดสินบทความ

4. ผู้ประเมินบทความ ต้องระบุผลงานวิจัยที่สำคัญและสอดคล้องกับบทความที่กำลังประเมิน แต่ผู้เขียนบทความไม่ได้อ้างอิงในบทความด้วย และหากมีส่วนใดที่มีความเหมือนหรือซ้ำซ้อนกับผลงานของผู้อื่น ผู้ประเมินบทความต้องแจ้งให้บรรณาธิการวารสารทราบด้วย

บทบรรณาธิการ

วารสาร มจร มนุษยศาสตร์ปริทรรศน์ (ISSN: 2586-9817) ปีที่ 4 ฉบับที่ 2 ประจำเดือน กรกฎาคม – ธันวาคม 2561 นี้ มีนักวิชาการได้ส่งบทความวิชาการทั่วไปและบทความวิจัยทั้งจากภายในมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยและจากสถาบันการศึกษาและหน่วยงานภายนอกส่งเข้ารับการพิจารณาเพื่อตีพิมพ์เป็นจำนวนมาก โดยกองบรรณาธิการได้คัดสรรและดำเนินการส่งให้ผู้ทรงคุณวุฒิแต่ละสาขาวิชาเป็นผู้อ่านและประเมินคุณภาพบทความ และมีการปรับแก้ไขจนสมบูรณ์ สามารถตีพิมพ์ได้ จำนวน 27 เรื่อง ประกอบด้วยบทความวิจัย จำนวน 15 เรื่อง บทความวิชาการวิชาการทั่วไป จำนวน 11 เรื่อง แต่ละเรื่องล้วนมีสาระสำคัญน่าสนใจ ดังนี้

“การให้คำปรึกษาเชิงพุทธ” โดย สุทธิชัย ศรีรัตนวงศ์ และ พระใบฎีกากิตติพงษ์ สีสสุโท บทความวิชาการนี้ แสดงวิธีการให้คำปรึกษาเชิงพุทธที่นำเอาหลักพุทธธรรมมาใช้ร่วมกับกระบวนการการให้คำปรึกษาทางจิตวิทยาเพื่อการเยียวยาและป้องกันปัญหาที่จะเกิดขึ้นในจิตใจ เป็นกระบวนการพัฒนาบุคคลสู่ศักยภาพสูงสุดแห่งตน โดยทำให้ผู้รับการปรึกษามองเห็นปัญหาและสามารถหาแนวทางแก้ไขที่ถูกต้องและเหมาะสมโดยใช้กระบวนการทางปัญญาได้อย่างมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

“การปรึกษาแนวพุทธจิตวิทยา 4.0” โดย พรณภิส สุดโต และ วิชชุดา ฐิติโชติรัตน ผู้เขียนได้ชี้ให้เห็นว่า โลกได้เปลี่ยนแปลงเข้าสู่ยุค 4.0 ซึ่งมีการพัฒนาด้านเทคโนโลยีและนวัตกรรมอย่างมาก และมีรูปแบบการสื่อสารที่เปลี่ยนไป จึงควรให้ความสำคัญกับการปรึกษาแนวพุทธจิตวิทยาที่เอื้อให้ผู้มาปรึกษาลดค้นหาและวางได้อย่างรวดเร็ว โดยผู้ให้การปรึกษาต้องมีคุณลักษณะที่ช่วยให้ผู้รับการปรึกษาเข้าใจความจริงของชีวิตตามหลักธรรมได้อย่างเรียบง่ายและรวดเร็ว มีทักษะที่ใช้ในการปรึกษาโดยใช้วิธีการสื่อสารที่สั้นกระชับ เพื่อให้รับการปรึกษาเข้าใจความจริงและมีอารมณ์สงบเย็นลงที่สุดในที่สุด

“จิตตάνเหตุของความสุข-ทุกข์” โดย สุพัตรา กวีธนกมล บทความนี้ ผู้เขียนเสนอแนวคิดว่าความสุขที่มนุษย์แสวงหาเพื่อต้องการปรนเปรอภายในยุคปัจจุบันที่โลกหมุนเร็ว จากเทคโนโลยีที่ก้าวกระโดด จนทำให้มนุษย์ถูกกระชากอยู่ในวังวนของการแสวงหาความสุขมากขึ้นอย่างไม่มีที่สิ้นสุด ยิ่งต้องการมีความสุขมากขึ้น ก็ยิ่งหลีกเลี่ยงหรือปฏิเสธความทุกข์มากตาม จนมองข้ามประโยชน์มหาศาลของความทุกข์ที่เข้ามาในชีวิต ศาสนาพุทธได้เสนอเครื่องมือที่ใช้ประโยชน์จากความทุกข์นี้ โดยมีกระบวนการที่ช่วยฝึกการรับมือและเรียนรู้ความทุกข์ออกเป็น 2 ช่วง คือ มุ่งหาต้นเหตุของความทุกข์อย่างแท้จริงด้วยการกลับเข้ามาสำรวจตัวตนภายในผ่านจิต และพยายามก้าวข้ามผ่านทุกข์นั้นด้วยตนเอง นั่นคือ การรู้จิตจะช่วยเปลี่ยนจุดยืนจากการเป็นผู้เล่นมาเป็นผู้ชม เพื่อไม่ให้ตกเป็นเหยื่อจนกลายเป็นทาสที่ยอมทำทุกอย่างจนขัดธรรมชาติของจิตที่แท้จริง

“ผู้ดูแลผู้สูงอายุยุค 4.0” โดย พวงขมณาด จริยะจินดา และ วิชชุดา ฐิติโชติรัตน บทความนี้ชี้ให้เห็นว่า ผู้ดูแลผู้สูงอายุในยุค 4.0 ซึ่งเป็นยุคแห่งการเจริญของเทคโนโลยีและการ

สร้างสรรค์นวัตกรรมที่ทันสมัยผนวกกับการเข้าสู่ยุคสังคมของผู้สูงอายุ จึงมีความจำเป็นที่ต้องเชื่อมโยง การดูแลผู้สูงอายุให้เข้ากับโลกยุคเทคโนโลยี โดยนำประโยชน์จากความรวดเร็วและทันสมัยของระบบ เทคโนโลยีดังกล่าวมาสู่การดูแลผู้สูงอายุ โดยมีเป้าหมายเพื่อคุณภาพชีวิตที่ดีของผู้สูงอายุ เช่น การใช้สื่อ สังคมออนไลน์ต่าง ๆ เช่น โลกออนไลน์ หรือเฟซบุ๊ก ทำให้มีการสื่อสารที่สะดวกและรวดเร็วที่เห็นได้ชัดคือ เว็บไซต์อาวุโสไฮโซที่ดี ซึ่งเป็นฐานข้อมูลที่เป็นประโยชน์แก่ผู้สูงอายุอย่างรอบด้านและสามารถเข้าถึงได้ ทุกที่และทุกเวลา นอกจากนี้ หุ่นยนต์ดินสอ ซึ่งเป็นหุ่นยนต์ตัวแรกของโลกที่มีความเชี่ยวชาญในการดูแล ผู้สูงอายุ โดยมีระบบปัญญาประดิษฐ์ที่เป็นตัวช่วยสิ่งการทำงานในการดูแลผู้สูงอายุอย่างมีประสิทธิภาพ ตลอด 24 ชั่วโมง อย่างไรก็ตาม การใช้เทคโนโลยีดังกล่าว ก็ควรมีความระมัดระวัง มีสติรอบคอบและมี ปัญญา รู้คิดด้วยเช่นกัน

“ภาวะพุทธิปัญญาการรู้คิดต่อความจำของผู้สูงอายุ” โดย พันทิวา กฤษฎาชาติ ผู้เขียน บทความได้อธิบายว่า การดูแลสุขภาพของผู้สูงอายุ ควรเน้นให้ผู้สูงอายุปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงที่กำลังเกิดขึ้น เนื่องจากผู้สูงอายุที่มีภาวะสมองเสื่อม มีการเปลี่ยนแปลงทางด้านร่างกาย จิตใจและ อารมณ์ในทางเสื่อมลง การดูแลจึงเป็นการดูแลทางด้านสุขภาพทั่วไป การจัดสภาพแวดล้อมให้มั่นคง ปลอดภัย การให้ผู้สูงอายุได้รู้จักตนเองและสิ่งรอบตัวตามความเป็นจริง การแก้ไขปัญหาความผิดปกติ ทางจิตและพฤติกรรม โดยการให้ผู้สูงอายุพักผ่อน ออกกำลังกาย และมีกิจกรรมนันทนาการ เป็นต้น

“แรงจูงใจกับการพัฒนาตนตามหลักภาวนา 4” โดย พันธ์เทพ ณ นคร บทความนี้มี วัตถุประสงค์ เพื่อเสนอแนวทางการพัฒนาตนเองทั้งกาย วาจา และจิตใจ รวมถึงสติปัญญา เพื่อให้มนุษย์ สามารถดำเนินชีวิตอย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งรวมถึงชีวิตการทำงานและชีวิตส่วนตัว แต่จะนำไปสู่ครอบครัวที่มีความสุขและองค์กรที่ประสบความสำเร็จ มนุษย์ที่ใช้ชีวิตโดยปราศจากการพัฒนาตนเอง จะส่งผลให้เกิด ความล้มเหลวในชีวิต เนื่องจากไม่สามารถรับมือกับการเปลี่ยนแปลงของโลกได้

“การพัฒนาศิลปะการพูดในที่ชุมชนด้วยหลักพุทธิจิตวิทยา พลละ๕” โดย พรณทิพา ขนศรี ผู้เขียนชี้ให้เห็นว่า การพูดมีความสำคัญมากเป็นการสื่อสารที่ก่อให้เกิดความเข้าใจกันได้ง่ายกว่าการ สื่อสารแบบอื่นๆ และสามารถส่งผลต่อความสำเร็จในชีวิตส่วนตัว สังคม และการหน้าที่การงาน การพูด คือ การใช้ศิลป์และศาสตร์ ในการสื่อสารแสดงความคิด ความรู้สึก เพื่อชนะใจผู้ฟังด้วยเหตุผล เพื่อให้ผู้ฟัง ปฏิบัติ และคล้อยตามความประสงค์ของผู้พูด การพูดในที่ ชุมชนที่มีผู้ ฟังเป็นจำนวนมาก ผู้พูดต้องสนใจปฏิกริยาตอบสนองผู้ฟัง การพูดที่ดีต้องมีการเรียนรู้และมีวิริยะฝึกฝนจนเกิดความรู้ความ ชำนาญ จนมีความมั่นใจศรัทธาในตนเอง และมีสติและสมาธิจดจ่อในสิ่งที่พูด ซึ่งก็คือการนำหลักธรรมที่มีชื่อว่า “ พลละ๕ “

“การเสริมสร้างความเข้มแข็งพระพุทธศาสนาในสังคมร่วมสมัย” โดย สุวิญ รักสัตย์ ผู้เขียน นำเสนอผลการศึกษาที่น่าสนใจดังนี้ ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความมั่นคงของพระพุทธศาสนาและ สถานการณ์ความมั่นคงของพระพุทธศาสนาในสังคมไทยปัจจุบัน แบ่งออกเป็น 4 ด้าน คือ ด้าน ศาสนบุคคล ด้านศาสนวัตถุ ด้านศาสนพิธี และด้านศาสนธรรม รวมถึงภัยจากลัทธิและศาสนาอื่นซึ่งเป็น

ภัยภายนอกที่แทรกซึมเข้ามาอย่างหนักในช่วงสิบกว่าปีที่ผ่านมา รุกเข้ามาทั้งทางด้านเศรษฐกิจ การเมืองและการศึกษา ภัยเหล่านี้ หากชาวพุทธไม่รู้เท่าทันและไม่ร่วมกันแก้ไขปัญหาวัวแต่นั้น ๆ ย่อมเสี่ยงต่อการสูญสิ้นพระพุทธศาสนาในประเทศไทยแน่นอน

“NEW PARADIGM FOR SUSTAINABLE TOURISMOF HUA HIN” โดย Yuphadee Yaemsuksawat และ Suriya Raksamueng ผู้เขียนชี้ให้เห็นว่า การท่องเที่ยวในประเทศไทยเป็นตัวสร้างเศรษฐกิจที่เข้มแข็งมาก ซึ่งเป็นการสร้างรายได้แก่ชุมชนและประเทศชาติอย่างมหาศาล โดยเฉพาะที่ หัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ และผู้เขียนชี้ว่า แม้การท่องเที่ยวจะบูมในทุกด้าน แต่ไม่ควรประมาทกับความเสื่อมโทรมที่ตามมา ซึ่งหน่วยงานที่เกี่ยวข้องต้องวางมาตรการป้องกันและส่งเสริมให้ยั่งยืน เพื่อให้สภาพสิ่งแวดล้อมที่เอื้อต่อการท่องเที่ยวได้คงสภาพอยู่ยาวนาน ๆ

BODHISATTVAS: THE DEVELOPMENT OF QUALITY OF LIFE IN 21st CENTURY SOCIETY” โดย Phrakhrukowit Arttawatee ผู้เขียนชี้ว่า การยึดถือแนวการปฏิบัติของพระโพธิสัตว์ จนกลายมาเป็นส่วนหนึ่งของวิถีชีวิตประจำวันนั้น เป็นเป้าหมายที่สำคัญมากของการหลุดพ้นจากความทุกข์ ซึ่งเหมาะสมที่สุดกับสังคมในศตวรรษที่ 21 นี้ โดยมีหลักการปฏิบัติสำคัญอยู่หลายประการ เช่น การปฏิบัติให้เป็นประโยชน์แก่คนหมู่มาก ไม่เบียดเบียนผู้อื่นให้ได้รับความเดือดร้อน พัฒนาตนเองตลอดเวลา และเกื้อกูลต่อคนอื่นในสังคม

“มนุษย์สัมพันธ์ตามหลักกัลยาณมิตร” โดย พระครูปลัดสัมพิพัฒนธรรมาจารย์ บทความนี้ ผู้เขียนเสนอให้เห็นว่า การอยู่ร่วมกันเป็นชุมชนของสังคมมนุษย์นั้น จำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องสื่อสารและ ปฏิสัมพันธ์กันอยู่ตลอดเวลา เพราะมนุษย์มีคุณสมบัติพิเศษในการอยู่ร่วมกัน คือ “มนุษย์สัมพันธ์” ซึ่งจะจัดว่าเป็นประโยชน์อย่างยิ่งในการอยู่ร่วมกันในสังคม ช่วยให้มนุษย์ได้รู้จักเรียนรู้ที่จะยอมรับความคิดเห็นของบุคคลอื่นและปรับตัวปรับใจให้อยู่ร่วมกับสังคมได้อย่างมีความสันติสุขด้วยความเป็น กัลยาณมิตรที่ดีต่อกันและกัน ดังนั้น การมีมนุษย์สัมพันธ์ที่ดีจึงเป็นเสมือนการมีมิตรภาพที่ดีต่อกันและกัน ซึ่งสามารถทำเรื่องร้ายๆ ให้กลายเป็นเรื่องดีได้

“ภาวะผู้นำกับการพัฒนาองค์กรให้มีประสิทธิภาพสูงสุด” โดย นฤมล เพ็ญศิริวรรณ ผู้เขียน ชี้ให้เห็นว่า ภาวะผู้นำกับการพัฒนาองค์กรให้มีประสิทธิภาพสูงสุดเป็นการกล่าวถึงความหมายของผู้นำ ความสามารถหลาย ๆ ด้านของผู้นำ คุณสมบัติของผู้นำที่คิดไว้ คือ ต้องมีองค์ประกอบ 4 อี บทความ วิชาการนี้มุ่งศึกษาบทบาทหน้าที่ของผู้นำ คุณลักษณะของภาวะผู้นำ การพัฒนาทักษะที่จำเป็นของ ผู้บริหารมี 4 ประการ หลักการพัฒนาตนเองให้มีคุณลักษณะแบบเดียวกับผู้นำที่ดีด้วยหลักการ 7 ประการ ของผู้มีประสิทธิภาพสูงสู่การพัฒนาองค์กรให้มีประสิทธิภาพสูงสุด

ในส่วนของบทความวิจัย มีดังนี้

“การพัฒนาการมีส่วนร่วมของกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตบ้านดินตั้งอย่างยั่งยืน ตำบลชัยเกษม อำเภอมือง จังหวัดประจวบคีรีขันธ์” โดย จำรัส อึ้งศรีวงศ์ ณิชชานุช พิชิตธนรัตน์ และ เสาวลักษณ์ วิบูลย์กาล การวิจัยเรื่องนี้ พบผลว่า ระดับการพัฒนาการมีส่วนร่วมกลุ่มออมทรัพย์ใน

ภาพรวม มีค่าระดับคะแนน “มากที่สุด” ส่วนการพัฒนาการมีส่วนร่วมของกลุ่มออมทรัพย์ พบว่า 1) การมีส่วนร่วมการตัดสินใจ มีเงื่อนไขที่อายุสมาชิกเป็นอุปสรรคที่จะสมัครเป็นสมาชิก กองทุนสวัสดิการ 2) การมีส่วนร่วมปฏิบัติโครงการ ต้องการให้จัดสรรกองทุนเพื่อสร้างอาชีพ 3) การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ การเข้าถึงสิทธิในกองทุนค่ารักษาพยาบาล การเพิ่มความหลากหลายทางพืชพันธุ์ และสัตว์เลี้ยง ได้นโยบายแนวทางจัดทำคู่มือสวัสดิการเพื่อการเข้าถึงสิทธิสวัสดิการ และการจัดสรรกองทุนอุดหนุนกลุ่มอาชีพเช่น การทำปุ๋ย 4) การมีส่วนร่วมประเมินผล มีความต้องการรู้ผลการดำเนินงาน การจัดสรรผลกำไรเพื่อการอนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

“การบริหารจัดการการจัดเก็บภาษีเงินได้บุคคลธรรมดาของกรมสรรพากร” โดย สิริกร ศิริปรีชา และ สัมพันธ์ พลภักดี เป็นการวิจัยเพื่อศึกษาปัญหาและแนวทางการพัฒนาการบริหารจัดการการจัดเก็บภาษีเงินได้บุคคลธรรมดาของกรมสรรพากรประสบความสำเร็จ โดยได้นำแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง 5 ด้าน ได้แก่ ด้านความพอประมาณ ด้านความมีเหตุผล ด้านการมีภูมิคุ้มกัน ด้านการมีความรู้ และด้านการมีคุณธรรม มาปรับใช้เป็นกรอบแนวคิดในการวิจัยครั้งนี้ด้วย

“การเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการการให้บริการของพนักงานต้อนรับบนรถโดยสารของบริษัทขนส่ง จำกัด” โดย สมบัติ นະนุณา และ สัมพันธ์ พลภักดี เป็นการวิจัยเพื่อศึกษาปัญหาเกี่ยวกับประสิทธิภาพในการบริหารจัดการการให้บริการของพนักงานต้อนรับบนรถโดยสารของบริษัทขนส่ง จำกัด รวมถึง เพื่อหาแนวทางในการเพิ่มประสิทธิภาพในการบริหารจัดการการให้บริการของพนักงานต้อนรับบนรถโดยสารของบริษัทขนส่ง จำกัด และ เพื่อหาตัวแบบของแนวทางการเพิ่มประสิทธิภาพในการบริหารจัดการการให้บริการของพนักงานต้อนรับบนรถโดยสารของบริษัทขนส่ง จำกัด ตามหลักคุณภาพการให้บริการ โดยได้นำแนวคิดหลักคุณภาพการให้บริการ 5 ด้าน ได้แก่ การเข้าถึงบริการ การติดต่อสื่อสาร ความสามารถ ความมีไมตรีไมตรีจิต และ ความน่าเชื่อถือมาปรับใช้เป็นกรอบแนวคิดของการวิจัย

“การบริหารจัดการด้านการสื่อสารด้วยเทคโนโลยีที่ทันสมัยของสำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร” โดย วิสัณญญา ทูลไธสงค์ และ วิรัช วิรัชนิภาวรรณ งานวิจัยนี้ มุ่งศึกษาปัญหาเกี่ยวกับการบริหารจัดการด้านสื่อสารด้วยเทคโนโลยีที่ทันสมัยมาใช้ในการให้บริการของสำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร พร้อมทั้งหาแนวทางการพัฒนาการบริหารจัดการด้านการสื่อสารด้วยเทคโนโลยีที่ทันสมัยของสำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร และเพื่อหายุทธศาสตร์ของแนวทางการพัฒนาการบริหารจัดการด้านการสื่อสารด้วยเทคโนโลยีที่ทันสมัยของสำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร โดยได้นำแนวคิดการบริหารจัดการแพนธ์-ไอเทิร์มส์ 5 ด้าน มาปรับใช้เป็นกรอบแนวคิดการวิจัยที่สำคัญของการศึกษาครั้งนี้ ได้แก่ ด้านความเป็นมืออาชีพ เครือข่าย การทำงานเป็นทีม เทคโนโลยี และคุณธรรม

“ A STUDY OF THE PROBLEMS OF ENGLISH SPEAKING SKILLS OF THE FIRST YEAR STUDENTS AT MAHACHULALONGKORNRAJAVIDYALAYA UNIVERSITY ” โดย Bundith Panthito

งานวิจัยนี้ศึกษาปัญหาของทักษะการพูดภาษาอังกฤษของนิสิตชั้นปีที่ 1 สาขาวิชาภาษาอังกฤษ คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย รวมถึงได้ค้นหาวิธีการที่จะพัฒนาทักษะด้านภาษาอังกฤษของนิสิตให้ดียิ่งขึ้น เป็นการวิจัยแบบผสมผสาน และพบว่า นิสิตสามารถพัฒนาทักษะด้านภาษาอังกฤษได้ดีขึ้นด้วยวิธีการดูการนำเสนอข่าวภาคภาษาอังกฤษจากสถานีโทรทัศน์บีบีซี หรือ ซีเอ็นเอ็น เป็นต้น รวมถึงให้ข้อเสนอแนะไว้ว่า นิสิตควรฝึกทักษะด้านภาษาอังกฤษ โดยเฉพาะทักษะด้านการพูดกับบุคคลอื่นให้บ่อยและมากขึ้นกว่าเดิมก็สามารถพัฒนาทักษะด้านภาษาอังกฤษได้

“ ประสิทธิภาพการใช้โปรแกรมการให้การปรึกษากลุ่มเชิงพุทธจิตวิทยาสำหรับนิสิตที่มีผลสัมฤทธิ์การเรียนต่ำในมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ” โดย ประยูร สุธะใจ การวิจัยนี้มุ่งศึกษาหลักบูรณาการรูปแบบการให้การปรึกษาเชิงพุทธจิตวิทยาและการให้การปรึกษาในทางตะวันตก รวมถึงเพื่อศึกษาประสิทธิภาพการใช้โปรแกรมการให้การปรึกษากลุ่มเชิงพุทธจิตวิทยาสำหรับนิสิตที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่ำ พบว่า หลักการเข้าร่วมกิจกรรมโปรแกรมการให้การปรึกษากลุ่มเชิงพุทธจิตวิทยา ส่งผลให้นิสิตที่เป็นกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมระดับการพัฒนาวิธีคิดตามแนวปัญหาและการเผชิญปัญหาแตกต่างกัน ซึ่งผลการวิจัยสามารถนำมาปรับใช้ในการจัดการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพได้

“ ศึกษาแนวทางการจัดการเรียนการสอนภาษาศาสนาสำหรับนิสิตระดับปริญญาโท คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ” โดย พระเพชรลีลา ดาลาวงศ์ เป็นงานวิจัยที่มุ่งศึกษาแนวทางการจัดการเรียนการสอนภาษาศาสนาสำหรับนิสิตระดับปริญญาโท คณะมนุษยศาสตร์ เพื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นต่อแนวทางการจัดการเรียนการสอนภาษาศาสนา และเพื่อศึกษาปัญหาอุปสรรค และข้อเสนอแนะแนวทางการจัดการเรียนการสอนภาษาศาสนา โดยมีข้อเสนอแนะที่สำคัญ คือ ต้องการให้หลักสูตรคัดเลือกผู้มีความรู้ความเข้าใจในวิชาที่แน่นและเชี่ยวชาญจริง ๆ โดยเฉพาะอาจารย์ที่ปรึกษาการทำวิทยานิพนธ์ ควรหาอาจารย์ที่เก่งวิจัยและเข้าใจกระบวนการทำวิทยานิพนธ์ทั้งภายในและภายนอกเข้ามาเป็นที่ปรึกษา

“ ศึกษาวิเคราะห์หลักพุทธจริยธรรมที่ปรากฏในวรรณกรรมจามเทวีวงศ์ ” โดย เพ็ญพิตร แสงสุข บทความวิจัยนี้นำเสนอผลวิจัยที่น่าสนใจ คือ จามเทวีวงศ์หรือพงศาวดารเมืองหริภุญไชยมีลักษณะเนื้อหาเป็นตำนานเมืองและตำนานพระพุทธศาสนา การศึกษาหลักธรรมราชาในจามเทวีวงศ์บอกถึงภาระหน้าที่ของกษัตริย์ในการครองตนและการปกครองบ้านเมืองอยู่ 3 ประการ คือ การบำรุงเลี้ยงบิดามารดา การใช้ธรรมะในการปกครองบ้านเมือง และการเป็นผู้นำในการอุปถัมภ์พระพุทธศาสนาที่สามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้

“ การบริหารทรัพยากรตามหลักโศกวิภาคของสหกรณ์ออมทรัพย์สาธารณสุขเชียงใหม่ จำกัด ” โดย นันทน์ภัสกร รัตนพันธ์ งานวิจัยนี้ เป็นการวิจัยคุณภาพค้นคว้าเชิงเอกสาร ของการบริหารจัดการทรัพยากรตามหลักโศกวิภาคในพระพุทธศาสนาโดยการใช้หลักธรรมคำสอนในพระพุทธศาสนาจากในอดีตมา

จนถึงปัจจุบันได้นำหลักธรรมมาบริหารจัดการทรัพย์ ผลการวิจัยพบว่า สหกรณ์ออมทรัพย์สาธารณสุข เชียงใหม่ จำกัด มีการบริหารจัดการทรัพย์ตามหลักโศกะวิภาค ประกอบไปด้วย 1. ส่งเสริมให้สมาชิกออมทรัพย์โดยสร้างความตระหนักถึงรายได้ ใช้จ่ายตามหลักโยนิโสมนสิการ 2. ส่งเสริมให้ช่วยเหลือซึ่งกันและกันในหมู่คณะใช้จ่ายตามหลักโศกะอาทิยะ 5 3. สหกรณ์รับฝากเงินเพื่อไว้ใช้ในอนาคตใช้จ่ายในยามจำเป็น 4. สหกรณ์จัดหาทุน เพื่อเงินกู้ ช่วยเหลือสมาชิกในการกู้ยืมใช้ทรัพย์ในการไปลงทุน

“การพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในบริบทพุทธธรรมของโรงเรียนผู้สูงอายุในจังหวัดเชียงใหม่” โดย พระธนวันต์ กิตติวณโณ (หวังนอก) และ พระครูศรีรัตนกร งานวิจัยนี้เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ พบผลที่น่าสนใจ คือ หลักพุทธธรรมสามารถช่วยให้ผู้สูงอายุเข้าใจชีวิตและโลกแห่งความเป็นจริงได้ในการที่จะทำให้ผู้สูงอายุพึ่งพาตนเองได้ เตรียมพร้อมก่อนเข้าวัยสูงอายุ โดยการใช้หลักพุทธธรรม เช่น บุญกิริยาวัตถุ ๑๐ ประการ พรหมวิหาร ๔ เป็นแนวทางเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นและส่งเสริมการพัฒนาสุขภาพของผู้สูงอายุเพื่อเตรียมเข้าสู่วัยสูงอายุอย่างมีความสุข

“การพัฒนาสำนักปฏิบัติธรรมตามหลักสัปายะในพระพุทธศาสนาของวัดสันกำแพง อำเภอสันกำแพง จังหวัดเชียงใหม่” โดย พระปลัดธวัชชัย ขตติยเมธี ผลวิจัยพบว่า วัดสันกำแพงเป็นสำนักปฏิบัติธรรมที่เพียบพร้อมด้วยความเป็นสัปายะเหมาะแก่การศึกษาอบรมปฏิบัติธรรม สอดคล้องกันกับองค์ประกอบของการฝึกอบรมปฏิบัติสมถวิปัสสนากัมมัฏฐาน 5 ประการ กล่าวคือ มีสถานที่ของสำนักปฏิบัติธรรมเหมาะสมแก่การปฏิบัติ หลักสูตรการอบรมดี วิทยากรมีคุณวุฒิ มีความรู้และมีประสบการณ์ การบริหารกิจกรรมของสำนักปฏิบัติธรรมเป็นระบบ เจ้าอาวาสเอาใจใส่ ผู้เข้ารับการปฏิบัติธรรมมีความตั้งใจ

“ศึกษาวิเคราะห์ประเพณีออกหว่าของชาวพุทธในตำบลแม่สะเรียง อำเภอแม่สะเรียง จังหวัดแม่ฮ่องสอน” โดย พระอธิการอิทธิรัฐ ปญฺญารโ การศึกษาวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ และใช้วิธีการสัมภาษณ์และตอบแบบสอบถาม ผลวิจัยพบว่า รูปแบบการจัดกิจกรรมของประเพณีออกหว่า เป็นประเพณีที่มีองค์ประกอบ 3 มิติ คือ 1) มิติของการตักบาตร เป็นการตักบาตรเวลาตี 4 ของช่วงฤดูการออกพรรษาจำนวน 3 วัน คือวันขึ้น 14 ค่ำ เดือน 11 วันขึ้น 15 ค่ำ เดือน 11 และวันแรม 1 ค่ำ เดือน 11 2) มิติของการตกแต่งประดับประดา บนพื้นฐานของความเชื่อของพุทธศาสนิกชนในการตกแต่งประดับประดาหน้าบ้านเพื่อต้อนรับการกลับมาของพระพุทธเจ้าหลังจากเสด็จไปโปรดพุทธมารดาและ 3) มิติของประเพณีแห่เทียนแห่ เป็นการแห่เพื่อถวายเทียนพัน (1,000) เล่มเป็นพุทธบูชา

“ศึกษาวิเคราะห์สาเหตุการเสด็จออกผนวชของเจ้าชายสิทธัตถะ” โดย วิไล สุริยาแสง เพ็ชร งานวิจัยนี้เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมผสานระหว่างการค้นคว้าวิจัย เอกสาร และการสัมภาษณ์เชิงลึก นักวิชาการทางพระพุทธศาสนา 10 รูป/คน ผลการวิจัย พบว่า นักปราชญ์ทางพระพุทธศาสนาแสดงทัศนะเรื่องเจ้าชายสิทธัตถะเสด็จออกผนวช แตกต่างกัน 2 สาเหตุหลัก คือ 1) ต้องการแสวงหาหนทางพ้นทุกข์และ 2) เกิดจากแรงผลักดันทางการเมืองของสภาท้าววงศ์ จากการวิเคราะห์พระไตรปิฎก อรรถกถา ทัศนะของปราชญ์ในทางพระพุทธศาสนา ความเป็นมนุษย์ในการแสวงหาทางพ้นทุกข์ และค่านิยมการบวช พบว่า สาเหตุหลักของการเสด็จออกผนวชของเจ้าชายสิทธัตถะที่น่าจะเป็นไปได้ คือ การบำเพ็ญบารมีเพื่อเป็นพระพุทธเจ้าในอดีตชาติ ต้องการแสวงหาหนทางพ้นทุกข์หลังจาก

เห็นเทวทูตทั้ง 4 การมองเห็นความไม่จริงยั่งยืนในกามสุข และคำนิยมการบวชเพื่อแสวงหาโมกษะของชาว
ชมพูทวีปในยุคพุทธกาล

กองบรรณาธิการขอขอบคุณเจ้าของผลงานบทความทุกท่านที่ได้มีส่วนร่วมทำให้วารสาร มจร
มนุษยศาสตร์ปริทรรศน์ ได้เผยแพร่ความรู้ทางวิชาการสู่สาธารณะตามนโยบายของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ขอขอบคุณผู้ทรงคุณวุฒิทุกท่านที่ได้แนะนำเพื่อให้ได้บทความที่มีคุณภาพ ถูกต้อง น่า
อ่าน และเป็นประโยชน์ต่อแวดวงวิชาการ และท้ายที่สุดขอขอบคุณผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องทุกท่าน ที่ได้จัดทำ
มีวารสารฉบับนี้และโปรดติดตามฉบับต่อไป

ด้วยความปรารถนาดี

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สิริวัฒน์ ศรีเครือดง)

บรรณาธิการ

สารบัญ

เรื่อง	หน้า
กองบรรณาธิการ	(1)
ผู้ทรงคุณวุฒิกลั่นกรองบทความ	(3)
บทบรรณาธิการ	(5)
บทความวิชาการ: Articles	
❖ การให้คำปรึกษาเชิงพุทธ สุทธิชัย ศรีรัตนวงศ์; พระใบฎีกากิตติพงษ์ สีสสุทโธ	1
❖ การศึกษาแนวพุทธจิตวิทยา 4.0 พรณภัส สุดโต; วิชชุดา ฐิติโชติรัตน	13
❖ จริตต้นเหตุของความสุข-ความทุกข์ สุพัตรา กวีธนกุล	23
❖ ผู้ดูแลผู้สูงอายุ ยุค 4.0 พวงขมนาถ จริยะจินดา; วิชชุดา ฐิติโชติรัตน	29
❖ ภาวะพุทธิปัญญาการรู้คิดต่อความจำของผู้สูงอายุ พันธ์ทิพา กฤษณาชาติรี	39
❖ แรงจูงใจกับการพัฒนาตนตามหลักภาวนา 4 พนัฑเทพ ณ นคร	51
❖ การพัฒนาศิลปะการพูดในที่ชุมชนด้วยหลักพุทธจิตวิทยา “พละ 5” พรรณทิพา ชเนศน์	65
❖ การเสริมสร้างความเข้มแข็งพระพุทธศาสนาในสังคมร่วมสมัย สุวิญญ์ รักสัจย์	75
❖ NEW PARADIGM FOR SUSTAINABLE TOURISM OF HUA HIN Yuphadee Yaemsuksawat, Suriya Raksamueng	89
❖ BODHISATTVAS : THE DEVELOPMENT OF QUALITY OF LIFE IN 21st CENTURY SOCIETY Phrakhrukowit Arttawatee	95

- ❖ มนุษยสัมพันธ์ตามหลักกัลยาณมิตร 103
พระครูปลัดสัมพิพัฒน์ธรรมอาจารย์
- ❖ ภาวะผู้นำกับการพัฒนาองค์กรให้มีประสิทธิภาพสูงสุด 117
นฤมล เพ็ญสิริวรรณ

บทความวิจัย: Research Articles

- ❖ การพัฒนาการมีส่วนร่วมของกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตบ้านหินตั้ง 127
อย่างยั่งยืน ตำบลชัยเกษม อำเภอเมือง จังหวัดประจวบคีรีขันธ์
จำรัส อึ้งศรีวงษ์, ณัฏชานุช พิเชิตนารัตน์, เสาวลักษณ์ วิบูลย์กาล
- ❖ การบริหารจัดการการจัดเก็บภาษีเงินได้บุคคลธรรมดาของ 137
กรมสรรพากร
สิริกร ศิริปรีชา, สัมพันธ์ พลภักดิ์
- ❖ การเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการการให้บริการของพนักงาน 151
ต้อนรับบรรณโดยสารของบริษัทขนส่ง จำกัด
สมบัติ นະนุณา, สัมพันธ์ พลภักดิ์
- ❖ การบริหารจัดการด้านการสื่อสารด้วยเทคโนโลยีที่ทันสมัยของสำนักงาน 167
เลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร
วิมลัญญา ทูลไธสงค์; วิรัช วิรัชนิภาวรรณ
- ❖ A STUDY OF THE PROBLEMS OF ENGLISH SPEAKING SKILLS OF THE 185
FIRST YEAR STUDENTS AT MAHACHULALONGKORNRAJAVIDYALAYA
UNIVERSITY
bundith panthito
- ❖ A STUDY OF ENGLISH SPEAKING PRESENTATION TECHNIQUES OF 197
BACHELOR OF ARTS STUDENTS IN ENGLISH PROGRAM AT
MAHACHULALONGKORNRAJAVIDYALAYA UNIVERSITY
khurleng Rajinda

- ❖ ประสิทธิผลการใช้โปรแกรมการให้การศึกษากลุ่มเชิงพุทธจิตวิทยา 205
สำหรับนิสิต ที่มีผลสัมฤทธิ์การเรียนรู้ต่ำ ในมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณ
ราชวิทยาลัย
ประยูร สุยะใจ
- ❖ ศึกษาแนวทางการจัดการเรียนการสอนภาษาศาสตร์ สำหรับนิสิตระดับ 219
ปริญญาโท คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราช
วิทยาลัย
พระเพชรลีลา ดาลาวงค์
- ❖ ศึกษาวิเคราะห์หลักพุทธจริยธรรมที่ปรากฏในวรรณกรรมจามเทวีวงศ์ 229
เพ็ญพิตรรา แสงสุข
- ❖ การบริหารทรัพยากรตามหลักโภคาวิภาคของสหกรณ์ออมทรัพย์สาธารณสุข 239
เชียงใหม่ จำกัด
นัทธน์ภัสกรณ รัตนพันธ์
- ❖ การพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในบริบทพุทธธรรม ของโรงเรียน 245
ผู้สูงอายุในจังหวัดเชียงใหม่
พระชนวันต์ กิตติวณโณ (หวั่นนอก), พระครูศรีรัตนากร
- ❖ การพัฒนาสำนักปฏิบัติธรรมตามหลักสัปปายะในพระพุทธศาสนา ของ 253
วัดสันกำแพง อำเภอสันกำแพง จังหวัดเชียงใหม่
พระปลัดวัชชัย ขตติยเมธี
- ❖ ศึกษาวิเคราะห์ประเพณีออกหว่าของชาวพุทธในตำบลแม่สะเรียง อำเภอ 263
แม่สะเรียง จังหวัดแม่ฮ่องสอน
พระอธิการอิทธิรัฐ ปญญาธโร
- ❖ ศึกษาวิเคราะห์สาเหตุการเสด็จออกผนวชของเจ้าชายสิทธัตถะ 273
วิไล สุริยาแสงเพชร

การให้คำปรึกษาเชิงพุทธ BUDDHIST COUNSELING

Received : October 15, 2018
Revised : November 5, 2018
Accepted : December 30, 2018

สุทธิชัย ศรีรัตนวงศ์
Suthichai Srirattanawongse
พระใบฎีกาภิตติพงษ์ สีลสุทโธ
Phrabaidhika Kittipong Silasutho

บทคัดย่อ

การให้คำปรึกษาเชิงพุทธ (Buddhist Counseling) เป็นการนำหลักธรรมทางพุทธศาสนามาใช้ร่วมกับกระบวนการให้การปรึกษาทางจิตวิทยาในการช่วยเหลือเยียวยา และป้องกันปัญหาที่จะเกิดขึ้นในทางจิตใจ และเป็นกระบวนการพัฒนาบุคคลสู่ศักยภาพสูงสุดแห่งตนโดยทำให้ผู้รับการปรึกษานั้นมองเห็นปัญหาและสามารถหาแนวทาง แก้ไขที่ถูกต้องและเหมาะสมได้โดยใช้กระบวนการทางปัญญาได้อย่างมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น ซึ่งในบทความนี้จะกล่าวถึง หลักการให้คำปรึกษา หลักธรรมที่เกี่ยวข้องกับการให้คำปรึกษา การให้คำแนะนำในการให้คำปรึกษา และตัวอย่างบทสนทนาในการนำหลักการให้คำปรึกษาเชิงพุทธไปประยุกต์ใช้

คำสำคัญ : การให้คำปรึกษา, พุทธจิตวิทยา

Abstract

Buddhist counseling is the use of Buddhist principles with the process of psychological counseling in healing and protecting mind problem and it is a process to develop people to become their own maximum potential by making the counselee found the problem and can find the correct and appropriate solution by using cognitive processes more efficiency. This article will be mentioned as the principles of counseling, the principles of Dharma related to the counseling advices and an example of conversation in the use of Buddhist principles to apply.

Keywords: Counseling, Buddhist Psychology

1. บทนำ

การปรึกษาเชิงจิตวิทยา (Counseling) คือ กระบวนการทางจิตวิทยาในการช่วยเหลือ เยียวยา และป้องกันปัญหาที่จะเกิดขึ้นในทางจิตใจ และเป็นกระบวนการพัฒนาบุคคลสู่ศักยภาพสูงสุด แห่งตน เสริมสร้างปัญญาอันแจ่มใสและความสงบสุขในจิตใจ (เพริศพรรณ, 2556, : 37) ซึ่งจะช่วยให้ พาคคนจากที่มีดปสู่ที่สว่าง หรือจากความไม่เข้าใจไปสู่ความเข้าใจ โดยทำให้ผู้มาปรึกษานั้นมองเห็นปัญหา และสามารถหาแนวทาง แก้ไขที่ถูกต้องและเหมาะสมได้โดยใช้กระบวนการทางปัญญา การนำหลักธรรม ทางพุทธศาสนามาใช้ร่วมกับหลักการให้คำปรึกษาของทางจิตวิทยาตะวันตก หรือ จิตวิทยาแนวพุทธ เป็นเครื่องนำทางที่มีประโยชน์และมีประสิทธิภาพอย่างยิ่งในการให้ความช่วยเหลือเพื่อนมนุษย์ทางด้าน จิตใจในหลากหลายมิติ ตั้งแต่การเยียวยาจิตใจผู้คนที่มปัญหาทางจิตใจในระดับที่รุนแรง เช่น บุคคลที่ ประสบความสูญเสียจากภัยพิบัติ เช่น สึนามิ ไปจนถึงการนำไปใช้เพื่อพัฒนาและเสริมสร้างคุณภาพ จิตใจให้แก่คนทั่วไป (ชมพูนุช, 2552, : 206) พุทธธรรมนั้นสามารถนำไปประยุกต์ในการให้การปรึกษา ได้อย่างมีประสิทธิภาพ เนื่องจากพุทธธรรมเป็นแก่นแท้ของชีวิต เป็นกระบวนการของชีวิต เป็นการ แสวงหาทางพ้นทุกข์ เป็นการอธิบายความเป็นไปของชีวิต และเรื่องราวจิตที่ละเอียด ลึกซึ้ง และนำไป ปฏิบัติได้จริง (วัชร ทรัพย์มี, 2556, : 256)

จิตวิทยาแนวพุทธนี้กำลังเป็นที่แพร่หลายเพราะหลักธรรมของพระพุทธศาสนาเป็นเรื่องที่ เกี่ยวข้องกับกระบวนการของทุกข์ และปัญหาของผู้มาปรึกษาก็ล้วนแล้วแต่เป็นเรื่องของทุกข์ ซึ่งหลักธรรม ของพุทธศาสนาก็มีอยู่หลากหลาย สามารถนำมาใช้ให้เหมาะสมกับขั้นตอน ๆ ในกระบวนการและบุคคล ที่เกี่ยวข้องได้ทั้งผู้ให้คำปรึกษาและผู้รับการปรึกษา

2. หลักการ

1. การเริ่มต้นศึกษาควรเริ่มต้นศึกษาที่ตนเองก่อน โดยจะต้องมีความเข้าใจที่ถูกต้องหรือ สัมมาทิฐิ ส่วนความเข้าใจที่ไม่ถูกต้องหรือ มิจฉาทิฐิ ซึ่งได้แก่ อวิชชา ตัณหา และอุปาทาน จะเป็น ตัวการสร้างที่สร้างความคาดหวัง และจะทำให้ไม่ได้ใช้ปัญญาในการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น ในทางพุทธ ศาสตร์เชื่อว่ามนุษย์เป็นสัตว์ที่ฝึกได้พัฒนาได้ โดยเฉพาะการพัฒนาปัญญา มนุษย์มีศักยภาพที่สามารถ ฝึกฝนพัฒนาปัญญาจนถึงขั้นเป็นผู้รู้แจ้งสมบูรณ์ มีปัญญาที่เรียกว่า โพธิญาณ ทำให้รู้เข้าใจสิ่งทั้งหลาย ถูกตรงตามความจริงแท้ แก้ปัญหาได้หมดสิ้น ปลอดจากความทุกข์ได้ (อาภา จันทรสกุล, 2551, : 110)

2. ผู้ให้คำปรึกษาที่ดีจะต้องรู้จักแผนที่หรือลายแทง ซึ่งก็คือความเข้าใจ โดยต้องรู้ว่าสิ่งใดคือ ความมืด และสิ่งใดคือความสว่าง เพื่อจะได้พาคนที่มาปรึกษาจากที่มีดปสู่ที่สว่างได้อย่างถูกต้อง

ผู้ให้คำปรึกษาต้องมีลักษณะเป็น กัลยาณมิตร กับผู้รับการปรึกษาและเป็นผู้มีคุณธรรมใน จิตใจ คือ พรหมวิหาร และแสดงออกภายนอกด้วยลักษณะของสังฆวัตถุต่อผู้รับการปรึกษา (อาภา จันทรสกุล, 2551, : 120) ซึ่งในการให้คำปรึกษาเชิงพุทธตามหลักกัลยาณมิตร โดยส่งเสริมการพัฒนา ปัญญาของผู้มาขอรับการปรึกษาให้ได้รับประโยชน์ที่แท้ คือ ประโยชน์ตามจุดมุ่งหมายของ พระพุทธศาสนา ที่จะกำจัดกิเลส และให้รู้เท่าทันความจริงทั้งหลายให้รู้ถึงความที่สิ่งทั้งหลายเป็นอนิจจัง ทุกขัง และอนัตตา อย่างไรแล้วรู้จักโลกและชีวิตตามความเป็นจริง จนกระทั่งสามารถวางจิตใจต่อชีวิต และโลกได้อย่างถูกต้อง เป็นจิตที่สงบ โลง โปร่ง ผ่องใส เบา เป็นอิสระ ปราศจากกิเลส ไม่มีอะไรสัก

อย่าง ไม่ยึดอะไรเลย ไม่มีอะไรหรือความเป็นไปใดๆ ในโลกที่จะมาทำให้จิตหวั่นไหวได้อีกต่อไป เนื่องจากปัญญาเข้าถึงความจริงได้ ดำเนินชีวิตเป็นอยู่ด้วยปัญญา ที่รู้ตามความเป็นจริงและทำตรงตามเหตุปัจจัย (ประทีป พืชมงคล, 2556, : 207)

3. การให้คำปรึกษาเชิงพุทธมีขั้นตอนการให้ปรึกษาเป็นไปตามหลักอริยสัจ 4 เพื่อช่วยให้ผู้รับการปรึกษาได้พัฒนาตนเอง ในการแก้ไขปัญหาโดยใช้วิธีการปฏิบัติตามแนวทางมรรค คือ การดำเนินชีวิตตามหลักไตรสิกขา คือ ศีล สมาธิ ปัญญา โดยผู้ให้การปรึกษาเป็นกัลยาณมิตรชี้แนวทางให้แก่ผู้รับการปรึกษา (พระครูปลัดมาตุ วรรณโณ, 2553, : 194) ซึ่งในการให้คำปรึกษา มีแผนที่ที่ใช้นำทางก็คือ หลักอริยสัจ 4 โดยใช้กระบวนการของปัญญา ที่จะทำให้ผู้รับการศึกษามองเห็นทุกข์ที่เกิดขึ้นของตนด้วยความถูกต้อง และสามารถค้นหาสาเหตุของทุกข์ที่เกิดขึ้นนั้นได้ถูกต้องตามความเป็นจริง และสามารถละทุกข์ที่เกิดขึ้นนั้นได้ด้วยสติปัญญาของผู้รับการปรึกษาได้เอง

4. กระบวนการให้คำปรึกษาแบ่งเป็น 3 ขั้นตอน ตามแนวทางกระบวนการปรึกษาเชิงจิตวิทยาแนวพุทธ (โสรัจ โปธิแก้ว, 2553, : 50) ได้แก่

4.1 ขั้นที่ 1 การเชื่อมสมาน (Tuning in) คือการที่ผู้ให้คำปรึกษา รับฟังปัญหาของผู้รับการปรึกษาอย่างตั้งใจ นำตนเข้าเชื่อมหรือสมานตนเข้ากับผู้รับการปรึกษา ตามหลักธรรม สมานัตตตา โดยใช้การฟังอย่างตั้งใจด้วยความเข้าใจอันถูกต้อง สงบนิ่งอ่อนโยนด้วยความเมตตากรุณา เป็นหนึ่งเดียวกับการเปิดใจรับรู้เรื่องราวและภาวะทุกข์ของผู้รับการปรึกษาได้อย่างลึกซึ้งและชัดเจน โดยผู้ให้คำปรึกษาจะต้องถอนตัวออกมา (Dis-identification) จากสิ่งต่าง ๆ มาเป็นผู้สังเกตเฉยๆ (Plain Observer) ซึ่งจะทำการสังเกตและรับฟังผู้รับการปรึกษาดำเนินใจที่ใสสะอาด มีสมาธิอย่างเต็มที่เพื่อรับรู้เรื่องราวที่ได้รับฟังอย่างลึกลับ จะทำให้มองเห็นปัญหาต่าง ๆ ชัดเจนยิ่งขึ้น ซึ่งจะต้องทำให้ผู้รับการปรึกษาเห็นว่า มีความเข้าใจในปัญหาและเรื่องราวของผู้รับการปรึกษาอย่างชัดเจน รวมทั้งรับรู้ความรู้สึกเช่นเดียวกันในมุมมองของผู้รับการปรึกษาดำเนิน

โดยในการที่จะให้ผู้รับคำปรึกษารู้ถึงการเชื่อม ผู้ให้คำปรึกษาควรสรุปทวนเรื่องที่รับฟัง แล้วพูดทวนโดยการจัดเรียงเรียงเรื่องใหม่ให้ดี เพื่อแสดงถึงความตั้งใจ รับฟัง อย่าให้มีอะไรกีดขวาง (Boundary) ที่จะเป็สิ่งกั้นระหว่างกัน ทำตัวเป็นหนึ่งเดียวกับผู้รับคำปรึกษาและพร้อมจะร่วมแก้ไขปัญหาลงไปพร้อมกัน ฐานของการเชื่อมที่แนบสนิทเช่นนี้ ผู้ให้คำปรึกษาต้องอาศัยใจที่ฝึกมาในระดับหนึ่ง จนอยู่ในภาวะของไตรสิกขาอย่างสมบูรณ์

4.2 ขั้นที่ 2 การพินิจรอยแยก (Identify Split) หรือการค้นหารอยแยกระหว่างสิ่งที่ชอบกับความจริง ในใจของผู้รับการปรึกษา เป็นการค้นหาต้นเหตุหรือความคาดหวังอันเป็นต้นเหตุของความทุกข์ของผู้รับการปรึกษาให้เจอ ว่าเกิดจากอะไร และสิ่งไหนคือความเข้าใจที่ไม่ถูกต้อง โดยผู้ให้คำปรึกษาทำที่เป็นกัลยาณมิตร ที่ชี้ให้ผู้รับคำปรึกษาเห็นรอยแยกนี้ เมื่อผู้รับคำปรึกษาพิจารณาตามหรือโยนิโสมนสิการขณะที่จิตเฉียบ มีสมาธิตามเส้นทางที่ผู้ให้คำปรึกษาพามา ก็จะเห็นรอยแยกที่ปรากฏขึ้นอย่างชัดเจน ท่าทีของผู้ให้คำปรึกษาประกอบด้วยสัมมาทิฐิ มีความอ่อนโยน เข้าอกเข้าใจและยอมรับเป็นการสร้างสิ่งแวดล้อมใหม่ที่ดี เพื่อสร้างพลังปัญญาและความคิดสร้างสรรค์ของผู้รับการปรึกษาให้บังเกิดขึ้น

4.3 ขั้นที่ 3 การเข้าใจเห็นจริง (Realization) หรือการทำให้ผู้รับการปรึกษาสามารถมองเห็นปัญหาหรือความทุกข์นั้นได้เอง และสามารถแก้ไขโดยใช้กระบวนการทางปัญญา ให้เดินออกมาสู่โลกของความจริง โดยการนำพาของผู้ให้คำปรึกษาที่ถูกต้อง ซึ่งพาผู้รับการปรึกษาจากภาวะอวิชชามาสู่สัมมาทิฐิ จากปฏิจจสมุทฺปะปาตไปสู่มรรคมงคลแปด จึงเรียกภาวะสุดท้ายว่า Realization

3. ธรรมะสำคัญที่เกี่ยวข้อง

ธรรมะที่ใช้ในการให้คำปรึกษาเชิงพุทธ มีการใช้หลักธรรมต่าง ๆ เริ่มตั้งแต่การใช้หลักสังคหวัตถุ 4 เพื่อสร้างสัมพันธภาพ หลักอริยสัจ 4 เพื่อกำหนดรู้ทุกข์ สังโยชน์ 10 เพื่อเข้าใจสาเหตุแห่งทุกข์ วิธีการกำจัดสาเหตุโดยอาศัย หลักกรรม นิโรธ 5 และขั้นปฏิบัติโดยดำเนินการตามแนวทางที่คิดไว้ในระดับนิโรธ ระดับกรรม ตลอดจนดำเนินชีวิตตามแนวทาง มรรคมงคล 8 ผู้ให้การปรึกษาทำที่ชักจูงเพื่อให้ผู้รับการปรึกษาเกิดการคิดแบบโยนิโสมนสิการ เปลี่ยนแรงจูงใจค้นหาเป็นแรงจูงใจฉันท์ (ดวงมณี จงรักษ์, 2556, : 345) ซึ่งรายละเอียดของหลักธรรมสำคัญที่เกี่ยวข้องมี ดังนี้

1. สังคหวัตถุ 4 คือ เป็นธรรมที่ใช้เป็นเครื่องยึดเหนี่ยวใจคน ประสานหมู่ชนให้สามัคคีเป็นหลักของการสงเคราะห์ ประกอบด้วย องค์ประกอบ 4 ประการ ได้แก่

1) ทาน หมายถึง การให้สิ่งที่ควรให้ เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ เสียสละ แบ่งปัน ช่วยเหลือกันด้วยสิ่งของ ตลอดจนให้ความรู้และแนะนำสั่งสอน

2) ปิยวาจา หมายถึง การพูดจาด้วยถ้อยคำไพเราะน่าฟัง พูดสิ่งที่เป็คุณประโยชน์ ใช้วาจาเป็นที่รัก วาจาอดุติเมื่อนำใจ หรือวาจาซาบซึ้งใจ คือกล่าวคำสุภาพ ไพเราะอ่อนหวานสามัคคีให้เกิดไมตรีและความรักใคร่นับถือ ตลอดจนคำแสดงประโยชน์ ประกอบด้วยเหตุผลเป็นหลักฐานจูงใจให้นิยมยินดี

3) อัตถจริยา หมายถึง ประพฤติประโยชน์แก่ผู้อื่น และแก่ตนเอง การประพฤติประโยชน์ คือ ขวนขวายช่วยเหลือกิจการ บำเพ็ญสาธารณประโยชน์ตลอดถึงช่วยแก้ไขปรับปรุงส่งเสริมในทางจริยธรรม

4) สมานัตตตา หมายถึง ประพฤติตนให้เสมอต้นเสมอปลาย ไม่ถือตัว ปฏิบัติสม่ำเสมอในชนทั้งหลาย และเสมอในสุขทุกข์โดยรวมรับรู้ร่วมแก้ไข ตลอดจนวางตนเหมาะสมแก่ฐานะ ภาวะบุคคล เหตุการณ์และสิ่งแวดล้อม ถูกต้องตามธรรมในแต่ละกรณี

2. อริยสัจ 4 ได้แก่ ความจริงอยู่ 4 ประการคือ การมีอยู่ของทุกข์ เหตุแห่งทุกข์ ความดับทุกข์ และหนทางไปสู่ความดับทุกข์ หรือ ทุกข์, สมุทัย, นิโรธ และมรรค

3. สังโยชน์ 10 คือ กิเลสที่ผูกมัดใจสัตว์, ธรรมที่มีดลสัตว์ไว้กับทุกข์ มี 10 อย่าง คือ

ก. โอรัมภาคิยสังโยชน์ สังโยชน์เบื้องต้น 5 ได้แก่

1. สักกายทิฐิ คือ ความเห็นว่าเป็นตัวของตน การตัดตัวตนเราเขาออกไป

2. วิจิกิจฉา คือ ความลังเลสงสัย มีความเคารพเชื่อมั่นในคุณความดีของพระรัตนตรัย ในพระพุทธ พระธรรม พระอริยสงฆ์

3. สีลัพพตปรามาส คือ ความถือมั่นศีลพรตไม่ว่าจะเป็น ศีล 5 ศีล 8 ศีล 10 ของเณร หรือ ศีล 227 ของพระภิกษุ

4. กามราคะ คือ ความติดใจในกามคุณ
 5. ปฏิฆะ คือ ความกระทบกระทั่งในใจ
- ข. อุทัมภาคิยสังโยชน์ สังโยชน์เบื้องสูง 5 ได้แก่
6. รูปราคะ คือ ความติดใจในรูปธรรมอันประณีต
 7. อรูปราคะ คือ ความติดใจในอรูปธรรม
 8. มานะ คือ ความถือว่าตนเป็นนั่นเป็นนี่
 9. อุทธัจจะ คือ ความฟุ้งซ่าน
 10. อวิชชา คือ ความไม่รู้จริง
4. นิโรธ 5 หมายถึง ความดับกิเลส ภาวะไร้กิเลสและไม่มีทุกข์เกิดขึ้น ได้แก่
1. วิกขัมภณนิโรธ ดับด้วยข่มไว้ คือ การดับกิเลสของท่านผู้บำเพ็ญมาน ถึงปฐมฌานขึ้นไปย่อมข่มนิรณเฏโธได้ ตลอดเวลาที่อยู่ในฌานนั้น
 2. ตังคณิโรธ ดับด้วยองค์นั้น ๆ คือ ดับกิเลสด้วยธรรมที่เป็นคู่ปรับ หรือธรรมที่ตรงข้าม เช่น ดับสักกายทิฐิด้วยความรู้ที่กำหนดแยกกรุปนามออกได้ เป็นการดับชั่วคราวในกรณีนั้น ๆ
 3. สมุจเฉทนิโรธ ดับด้วยตัดขาด คือ ดับกิเลสเสร็จสิ้นเด็ดขาด ด้วยโลกุตตรมรรค ในขณะแห่งมรรคนั้น ชื่อ สมุจเฉทนิโรธ
 4. ปฏิปัสสัทธินิโรธ ดับด้วยสงบระงับ คือ อาศัยโลกุตตรมรรค ดับกิเลสเด็ดขาดไปแล้ว บรรลุโลกุตตรผล กิเลสเป็นอันสงบระงับไปหมดแล้ว ไม่ต้องขวนขวายเพื่อดับอีก ในขณะแห่งผลนั้น ชื่อ ปฏิปัสสัทธินิโรธ
 5. นิสสรณนิโรธ ดับด้วยสลัดออกได้ หรือดับด้วยปลดปล่อยไป คือ ดับกิเลสเสร็จสิ้นแล้ว ดำรงอยู่ในภาวะที่ดับกิเลสแล้วนั้น ยังยืนตลอดไป ภาวนานั้นชื่อนิสสรณนิโรธ ได้แก่ กัมมธชาต คือ นิพพาน
5. มรรคมงคล 8 แปลว่า ทางมงคลแปดประการอันประเสริฐ ในที่นี้หมายถึงทางเดินของใจ เป็นการเดินจากความทุกข์ไปสู่ความเป็นอิสระหลุดพ้นจากทุกข์ ซึ่งมนุษย์หลงยึดถือและประกอบขึ้นใส่ตนด้วยอำนาจของอวิชชา มรรคมงคลแปด คือต้องพร้อมเป็นอันเดียวกันทั้งแปดอย่างดุจเชือกพันแปดเกลียว ประกอบด้วย
- 1) สัมมาทิฐิ คือ ความเข้าใจถูกต้อง
 - 2) สัมมาสังกัปปะ คือ ความใส่ใจถูกต้อง
 - 3) สัมมาวาจา คือ การพูดจาถูกต้อง
 - 4) สัมมากัมมันตะ คือ การกระทำถูกต้อง
 - 5) สัมมาอาชีวะ คือ การดำรงชีพถูกต้อง
 - 6) สัมมาวายามะ คือ ความพากเพียรถูกต้อง
 - 7) สัมมาสติ คือ การระลึกประจําใจถูกต้อง
 - 8) สัมมาสมาธิ คือ การตั้งใจมั่นถูกต้อง
6. โยนิโสมนสิการ หมายถึง การทำในใจให้แยบคาย กล่าวคือ การพิจารณาอย่างรอบคอบถี่ถ้วนการใช้ความคิดถูกวิธี ความรู้จักคิด คิดเป็น คือ ทำในใจโดยแยบคาย การใช้ความคิดถูกวิธี คือ การกระทำในใจโดยแยบคาย มองสิ่งทั้งหลายด้วยความคิดพิจารณาสืบค้นถึงต้นเค้า สืบหา

เหตุผลจนตลอดสาย แยกแยะออกพิเคราะห์ด้วยปัญญาที่คิดเป็นระเบียบและอุบายวิธีให้เห็นสิ่งนั้น ๆ หรือปัญหานั้น ๆ ตามสภาวะและตามความสัมพันธ์แห่งเหตุปัจจัย หรืออีกนัยยะหนึ่ง คือ การพิจารณา การเกิดขึ้นของสิ่งต่าง ๆ อย่างสอดคล้องกับสัจจะของธรรมชาติ

7. อิทัปปัจจยตา เป็นหลักการทางพุทธศาสนากล่าวถึงความเกี่ยวเนื่องกัน ของเหตุและผล เมื่อมีเหตุย่อมมีผล และเมื่อเหตุดับผลก็ดับคือเมื่อสิ่งนี้มีสิ่งนี้ย่อมมี เพราะความเกิดขึ้นแห่งสิ่งนี้ สิ่งนี้จึงเกิดขึ้น เมื่อสิ่งนี้ไม่มีสิ่งนี้ย่อมไม่มี เพราะความดับไปแห่งสิ่งนี้ สิ่งนี้จึงดับไป อิทัปปัจจยตา ถือเป็นหัวใจของปฏิจจสมุปบาทเป็นกฎเหนือกฎทั้งปวง

8. ปฏิจจสมุปบาท เป็นหลักธรรมที่อธิบายถึง การเกิดขึ้นพร้อมแห่งธรรมทั้งหลายเพราะอาศัยกัน การที่สิ่งทั้งหลายอาศัยกัน จึงเกิดมีขึ้นการที่ทุกข์ เกิดขึ้นเพราะอาศัยปัจจัยต่อเนื่องกันมา มีองค์หรือหัวข้อ 12 ดังนี้ คือ อวิชชา สังขาร วิญญาณ นามรูป สฬายตนะ ผัสสะ เวทนา ตัณหา อุปาทาน ภพชาติ ชรามรณะ

9. กาลมสูตร เป็นคำสอนของพระพุทธเจ้าที่ให้อำนาจเป็นกลางๆ ไว้ก่อน อย่าให้ตกไปในความเชื่อ หรือไม่เชื่อก่อนที่จะตรวจสอบหลักฐานเหตุผลทุกอย่างโดยถี่ถ้วน แล้วค่อยตัดสินใจภายหลังว่าจะเชื่อหรือไม่ คือ หลักในการพิจารณา 10 อย่าง ได้แก่

- 1) อย่าเพิ่งเชื่อถือด้วยการได้ยินได้ฟังตามกันมา
- 2) อย่าเพิ่งเชื่อถือด้วยการถือตามถ้อยคำสืบ ๆ กันมา
- 3) อย่าเพิ่งเชื่อถือด้วยการตื่นข่าวลือ
- 4) อย่าเพิ่งเชื่อถือด้วยการอ้างตำรา
- 5) อย่าเพิ่งเชื่อถือด้วยตรรกหรือเหตุผล
- 6) อย่าเพิ่งเชื่อถือด้วยการคาดคะเน
- 7) อย่าเพิ่งเชื่อถือด้วยการคิดตรองอาการที่ปรากฏ
- 8) อย่าเพิ่งเชื่อถือเพราะเข้ากับความเห็นของตน
- 9) อย่าเพิ่งเชื่อถือเพราะผู้พูดมีรูปลักษณะน่าเชื่อถือ
- 10) อย่าเพิ่งเชื่อถือเพราะเห็นว่าสมณะนี้หรือผู้นี้เป็นครูของเรา

10. ไตรลักษณ์ คือ ภาวะความจริงของทุกปรากฏการณ์ของทุกสิ่ง ที่มีลักษณะของการเปลี่ยนแปลง (อนิจจัง) มีความไม่อยู่คงที่ (ทุกขัง) และมีความเป็นกระแส ไม่มีตัวที่แท้จริง (อนัตตา) ความเข้าใจอย่างประจักษ์แจ้งถึงภาวะไตรลักษณ์จะช่วยให้บุคคลเป็นอิสระ จากการยึดมั่น การยึดถือ เพราะไม่มีสิ่งใดให้ยึด และสิ่งที่ไปยึดก็ไม่มี

11. นิยาม 5 ได้แก่ กฎธรรมชาติออกเป็น 5 อย่าง เรียกว่านิยาม 5 (ความเป็นไปอันแน่นอน) ประกอบด้วย

1) อุตุนิยาม (Physical Laws) คือ กฎธรรมชาติ ที่ครอบคลุมความเป็นไป ของปรากฏการณ์ในธรรมชาติ เกี่ยวกับวัตถุที่ไม่มีชีวิตทุกชนิด เช่น ฤดูกาล อุณหภูมิ ดินฟ้าอากาศ ปรากฏการณ์ พายุ ฟ้าผ่า แม้กระทั่งการเกิดของโลก และจักรวาลก็เป็นไปตามกฎธรรมชาติข้อนี้ เช่นเดียวกับกฎทางฟิสิกส์ทั้งหมด

2) พีชนิยาม (Biological Laws) คือ กฎธรรมชาติที่ครอบคลุมความเป็นไปของสิ่งมีชีวิตทั้งพืชและสัตว์ การสืบพันธุ์หรือพันธุกรรม (DNA) ก็จัดอยู่ในพีชนิยาม เช่นเดียวกับกฎทฤษฎีทางชีววิทยาทั้งหมด

3) จิตนิยาม (Psychological Laws) คือ กฎธรรมชาติที่เกี่ยวกับกลไกการทำงานของจิต เช่น การเกิดดับของจิต การรับอารมณ์ของจิต องค์ประกอบของจิต (เจตสิก)

4) กรรมนิยาม (Moral Laws) คือ กฎแห่งกรรมนั่นเอง

5) ธรรมนิยาม (Causal Laws) คือ กฎธรรมชาติเกี่ยวกับความเป็นเหตุเป็นผลของสิ่งทั้งหลาย เป็นกฎสากลที่ครอบคลุมความเป็นไปทั้งฝ่ายจิตและฝ่ายวัตถุ เช่น กฎแห่งอนิจจัง อิทัปปัจจยตา กฎข้อนี้มีขอบเขตครอบคลุมกว้างขวางที่สุด กฎ 4 ข้อข้างต้นสรุปรวมลงในข้อสุดท้ายนี้

12. สัมปยุตธรรม 7 หมายถึง ธรรมของสัตบุรุษ ธรรมที่ทำให้เป็นสัตบุรุษ คุณสมบัติของคนดี ธรรมของผู้ดี ประกอบด้วย

1) อัมมัญญตา เป็นผู้รู้จักเหตุ รู้หลักความจริง รู้หลักการ รู้หลักเกณฑ์ รู้กฎแห่งธรรมดารู้กฎเกณฑ์แห่งเหตุผล และรู้หลักการที่จะทำให้เกิดผล

2) อุตถัญญตา เป็นผู้รู้จักผล คือ รู้ความหมาย รู้ความมุ่งหมาย รู้ประโยชน์ที่ประสพ รู้จักผลที่จะเกิดขึ้นสืบเนื่องจากการกระทำ หรือความเป็นไปตามหลัก

3) อัตตัญญตา เป็นผู้รู้จักตน คือ รู้ว่า เรานั้น ว่าโดยฐานะ ภาวะ เพศ กำลัง ความรู้ความสามารถ ความถนัด และคุณธรรม

4) มัตตัญญตา เป็นผู้รู้จักประมาณ คือ ความพอดี

5) กาลัญญตา เป็นผู้รู้จักกาล คือ รู้กาลเวลาอันเหมาะสม และระยะเวลาที่ควรหรือจะต้องใช้ในการประกอบกิจ ทำที่ทำงาน หรือปฏิบัติการต่าง ๆ

6) ปริสัญญตา เป็นผู้รู้จักบริษัท คือ รู้จักชุมชน และรู้จักที่ประชุม รู้กิจที่ประสพต่อชุมชนนั้น ๆ ว่า ชุมชนนี้เมื่อเข้าไปหา จะต้องทำกิจอย่างนี้ จะต้องพูดอย่างนี้ ชุมชนนี้ควรสงเคราะห์อย่างนี้

7) บุคคลัญญตา หรือ บุคคลปรปรัญญตา เป็นผู้รู้จักบุคคล คือ ความแตกต่างแห่งบุคคลว่า โดยอหยาศัยความสามารถ และคุณธรรม เป็นต้น และรู้ที่จะปฏิบัติต่อบุคคลนั้น ๆ ด้วยดีว่า ควรจะคบหรือไม่ จะใช้ จะตาทนียกย่อง และแนะนำสั่งสอนอย่างไร เป็นต้น

4. การให้คำแนะนำในการให้คำปรึกษา

1. ในการให้คำปรึกษาให้เปรียบเทียบหนึ่ง การจงูเด็ก 1 ขวบให้เดิน โดยก้าวเดินในจังหวะของเขา

2. ควรเลือกใช้คำพูดที่เป็นกลาง (Neutral) โดยใช้สำเนียงที่อ่อนโยน และมีความเห็นอกเห็นใจ (Empathy) และใช้คำพูดที่เป็น การแนะนำ (Suggestion) และ การให้คำปรึกษา (Advise) หลีกเลี่ยงการใช้คำสั่ง (Advice) การตักเตือนหรือการดู จะสามารถใช้ได้หากมีความจำเป็น และผู้รับคำปรึกษาได้ให้ความไว้วางใจไว้มากแล้ว

3. ในระหว่างการพูดคุยถ้ามีการพูดถึงบุคคลที่สาม จะต้องระลึกละเอียดว่า ปัญหาอยู่ที่ผู้รับคำปรึกษา โดยไม่หลุดประเด็นไปที่บุคคลที่สามที่ถูกกล่าวถึง
4. จะต้องไม่มีความรู้สึกต่อต้าน (Reaction) ว่าชอบหรือไม่ชอบเรื่องที่กำลังรับฟัง
5. ในการตั้งคำถามของผู้ให้คำปรึกษา ควรจะเป็นคำถามที่เปิดกว้าง ไม่ควรเป็นคำถามปิดที่จะให้ตอบเพียงว่า ใช่ หรือ ไม่ใช่

5. ตัวอย่างการนำหลักการปรึกษาเชิงพุทธไปประยุกต์ใช้

ตัวอย่างการให้คำปรึกษาเชิงพุทธของคุณแม่ที่มีลูกชายอยู่ในช่วงวัยรุ่นคนหนึ่ง ที่ได้เข้ามาขอคำปรึกษา โดยเล่าให้ฟังถึงความกังวลใจที่ลูกชายมักจะทำสิ่งที่เธอไม่สบายใจ เช่น ชอบเที่ยว คุยเล่นทั้งทางโทรศัพท์และโปรแกรมแชทต่าง ๆ ส่วนเรื่องการเรียนมีความสนใจน้อย อ่านหนังสือเรียนก็น้อย ซึ่งต่อไปนี้เป็นบทสนทนาระหว่างคุณแม่ท่านนี้ซึ่งคุณอรรณพกับที่ปรึกษา ที่แสดงถึงการให้คำปรึกษาแนวพุทธกับเธอ จนปัญหาของเธอคลี่คลาย

บทสนทนา เพื่อการเชื่อม

อรรณพ : วัน ๆ หนึ่งเราต้องคอยบ่น คอยว่า ให้หยุดเล่นคอมพิวเตอร์ ใช้โทรศัพท์แชทกับเพื่อน หรือคอยเที่ยวเตร่เฮฮา กลับบ้านมืดค่ำ ให้มาสนใจเรื่องเรียนบ้าง อ่านหนังสือหนังสือบ้าง ไม่ใช่มีแต่ก้ม:ก้มตาเล่นทั้งวันทั้งคืน..

ที่ปรึกษา : ครับ

อรรณพ : บางวัน ตีหนึ่งตีสอง ยังไม่ยอมนอน คุยโทรศัพท์อยู่นั่นละ ไม่รู้จะคุยอะไรกัน นึกหนา?

ที่ปรึกษา : ครับ

อรรณพ : เราก็เหนื่อยแสนเหนื่อย เพื่อหาเงินมาเลี้ยงลูกให้สุขสบาย ต้องออกจากบ้านแต่เช้ากว่าจะเสร็จงานก็มีมืดค่ำ กลับมาแทนที่จะเห็นลูกตั้งใจเรียน ไม่มีเรี่ยว ไม่รู้ทำอะไรทำกรรมอะไรไว้..

ที่ปรึกษา : อืม

อรรณพ : เรานะอยากให้เค้าเรียนเก่ง ๆ เรียนสูง ๆ เวลาไปทำงานจะได้มีเงินสูง ๆ มีเงินเยอะ ๆ จะได้มีความสุขสบาย ไม่ต้องมาทำงานหนักอย่างเรา..

ที่ปรึกษา : ครับ

อรรณพ : คุณรู้มั๊ยว่าดิฉันนะเสร็จจากงานประจำที่บริษัทแล้ว ยังต้องไปทำงานพิเศษช่วงเย็นรับทำบัญชีให้กับอีกบริษัทหนึ่ง เป็นการหารายได้เพิ่มอีกด้วย เพราะตั้งแต่พ่อของเค้าเสียไปเมื่อหลายปีก่อน ภาระทั้งหมดของครอบครัวก็ตกที่เราคนเดียว

ที่ปรึกษา : ครับ อย่างนี้คงเหนื่อยมากเลยนะครับ

อรรรรณ : ไข่คะ คุณก็น่าจะรู้เดี๋ยวนี้อ่าใช้จ่ายอะไร ไร ต่าง ไร นี่มันก็สูงมากทุกอย่าง ก่อนยังมีเงินเหลือเก็บในแต่ละเดือน แต่ตั้งแต่ลูกชายเข้ามหาวิทยาลัยแล้วค่าใช้จ่ายต่าง ไร ก็เพิ่มขึ้น เงินที่หามาได้แทบเดือนชนเดือนเลยคะ

ที่ปรึกษา : ครับ เพื่ออนาคตที่ดีของลูก ไม่ว่าเราต้องทนเหน็ดเหนื่อยแค่ไหน ก็ยอมทนเต็มที่เพื่อเค้าเนอะ..

ที่ปรึกษาได้ทำการเชื่อมเข้ากับคุณอรรรรณ โดยคำพูดที่รับรู้ถึงความรู้สึกและความเข้าใจในหัวอกคนเป็นแม่ที่มีต่อลูก อยากให้ลูกตั้งใจเรียน โดยตนเองยอมลำบากทำงานหนัก ซึ่งจากการสนทนาพบว่า ความคาดหวังของคุณอรรรรณ คือ ต้องการให้ลูกตั้งใจเรียนให้มาก ไร สนใจเรื่องอื่น ไร เช่นการเล่นคอมพิวเตอร์หรือแชทให้น้อยลง

บทสนทนา เพื่อการพาข้ามฝั่ง

อรรรรณ : บางครั้งโมโหมากเลยคะ อยากจะตัดแม่ตัดลูกกันเลย เอาแบบไม่สนใจกันเลย อยากจะไปทำอะไรก็ทำ ไม่อยากเรียนก็ไม่ต้องเรียน!

ที่ปรึกษา : แต่เราก็ไม่ทำ?

อรรรรณ : คะ เป็นห่วงลูก สังคมวันนี้ไม่เหมือนสมัยก่อน มันมีภัยสังคมเยอะ เค้าคงไม่ปลอดภัย ถ้าเค้ายังไม่โตเป็นผู้ใหญ่พอที่จะรับมือกับสิ่งรอบข้างได้

ที่ปรึกษา : อืม.. ได้พูดคุยหรือสอนเค้าเรื่องพวกนี้มั๊ยครับ?

อรรรรณ : ทั้งที่ทั้งสอนจนไม่รู้จะทำยังไงแล้วคะ ตอนกลับมาถึงบ้านเค้า ไร เราก็นึกว่าจะเค้าจะสนใจอ่านหนังสือ กลับไม่ใช่ซะงั้น เรื่อยเปื่อยอย่างที่ว่ามาแหละคะเลยต้องขยันโตะซะทุกคราวไป

ที่ปรึกษา : แล้วเค้าฟังมั๊ยครับ?

อรรรรณ : ก็เข้าห้องหนีเลย ไม่ฟังหรอกคะ ใครจะอยากฟัง ลองโดนด่าเบ๊แบบนี้นี้ บางครั้งเรายังไม่ทันจะอ้าปากเลย เค้าก็หันหลังเข้าห้องไปแล้ว

ที่ปรึกษา : เวลาจะคุยธุระสำคัญ ไร กันแบบดี ไร นี่ต้องทำยังไงครับ

อรรรรณ : ก็ต้องตั้งใจเลยคะ คือตั้งสติมาก่อนเลย คือไม่ว่าจะเห็นเค้าเป็นยังไง เราก็จะไม่ว่าเค้า อดทน เพื่อจะได้คุยเรื่องที่จำเป็นต้องคุยให้จบ จากนั้นบางที ก็กินข้าวกัน พูดคุยอะไร ไร เรื่อยเปื่อยกันต่อ

ที่ปรึกษา : เวลาเราตั้งใจหรือตั้งสติดี ไร ก่อนพูดนี้แล้วเค้าก็ฟังเราใช้มั๊ยครับ

อรรรรณ : ไข่คะ เค้าก็รับฟังและก็พูดคุยกันได้ดี

ที่ปรึกษาได้นำพาให้คุณอรรรรณได้ลองพิจารณาและวิเคราะห์ถึงสาเหตุ การไม่รับฟังของลูกที่เกิดขึ้น ว่าเกิดจากสิ่งใด? จะเห็นว่าลูกมักจะหนี:เมื่อแม่มา เพราะรู้ว่าจะต้องโดนด่า และส่วนใหญ่ก็จะเป็นเช่นนั้นจริงๆ ต่อเมื่อถ้า แม่มีสติก่อนจะพูดโดยไม่นำโดยการด่า ลูกก็จะรับฟังและยังสามารถพูดคุยกันต่อได้

วัน

บทสนทนา เพื่อการทำความเข้าใจให้กระจ่าง

- ที่ปรึกษา : ถ้าคุณพ่อของน้องเค้าวันนี้ยังมีชีวิตอยู่ก็คงจะดีนะครับ
- อรรณณ : ใช่ค่ะ เมื่อตอนที่คุณพ่อเค้ายังอยู่ เรายังไม่ได้ทำงานพิเศษช่วงเย็น ตอนช่วงหัวค่ำ พวกเราพ่อแม่ลูกยังมีเวลาพูดคุยกัน สนุกสนาน ลูกก็มักเล่าเรื่องที่โรงเรียน กับเพื่อน ๆ และคุณครูให้ฟัง บางครั้งก็ปรึกษาปัญหาของตัวเองอยู่บ่อย ๆ
- ที่ปรึกษา : แต่ช่วงนี้คงหาโอกาสแบบนี้ไม่ค่อยได้นะครับ
- อรรณณ : ค่ะ ก็อย่างที่บอก ตอนกลับมาก็มีเรื่องที่ต้องให้ว่าเค้าเสียก่อนอยู่ทุก
- แต่จริง ๆ แล้ว เจ้าของบริษัทที่ทำงานพิเศษช่วงเย็น เค้าก็ให้เราเอางานกลับมาทำที่บ้านได้บ้างนะค่ะ แต่เราก็ไม่ยอมทำงานไป อารมณ์เสียไป ตอนทำงานที่บ้าน
- เจ้าของบริษัทเป็นคนใจดีค่ะ เค้าเข้าใจเรา ว่าต้องดูแลลูกอยู่คนเดียวเลย ยืดหยุ่นเรื่องเวลาการทำงานให้กับเรา แต่ขอให้งานเสร็จตรงเวลาก็พอ
- ที่ปรึกษา : ถ้าลองสมมติว่าผมเป็นน้องเค้า กำลังนั่งอยู่ที่บ้าน แล้วกำลังมีความทุกข์ในใจอย่างมาก เป็นปัญหาที่เกิดขึ้นจากผลการเรียนที่ออกมาไม่ค่อยจะดี ทั้งที่เค้าทำเต็มที่ตามกำลังความสามารถของน้องเค้าแล้ว โดยเขาก็กังไม่รู้ว่าจะหันไปปรึกษาใคร แล้วเรากลับไปบ้านในขณะเวลานั้นพอดี วันนั้นเราอาจจะตั้งสติมาดี ไม่มีความโกรธ ไม่ว่าเค้าจะทำอะไรไม่เข้าหูเข้าตาเราหรือไม่
- น้องเค้าเห็นเรา แต่อาจจะไม่กล้าเข้ามาคุยกับเรา ด้วยความเป็นแม่ที่รักลูกมาก ผมเชื่อว่าเราคงมองเค้าออกใช้มัยครับว่าเค้าคงมีความทุกข์ในใจอย่างมาก?
- อรรณณ : ค่ะ
- ที่ปรึกษา : คุณแม่ลองพูดกับน้องเค้าดูสิครับ
- อรรณณ : ลูกจ๊ะ ไม่สบายใจใช้มัย? มีอะไรให้เล่าให้แม่ฟังได้นะ เหมือนที่ลูกเคยเล่าเมื่อตอนที่คุณพ่อยังอยู่
- มา มานั่งใกล้ๆ กันนะ เรื่องมันเป็นไบบ้างจ๊ะ? ค่ะแนนสอบออกมาไม่ค่อยดีใช้มัย? ทำเต็มที่แล้วใช้มัยลูก ลองพยายามใหม่นะจ๊ะ ดูว่าเราไปพลาดตรงไหนนะ? แม่จะคอยเอาใจช่วยนะลูก
- ที่ปรึกษา : ทำอย่างนี้ ลูกก็คงดีใจที่มีคนรับฟังนะครับ
- อรรณณ : ค่ะ สมัยที่พ่อเค้ายังอยู่ก็นั่งคุยกัน เพียงแต่เดี๋ยวนี้เราไม่ค่อยได้ใช้เวลาเค้าเท่านั้นเอง

- ที่ปรึกษา : วันนี้ลองกลับไปทำคูแบบที่ทำเมื่อสักครู่มั้ยครับ? คิดว่าจะไปว่าน้อง
เค้าก่อนมั้ยครับ?
- อรรณ : ไม่ค่ะ คงต้องเอางานกลับไปทำที่บ้าน แล้วตั้งสติดีกว่า
- ที่ปรึกษา : พร้อมที่จะรับฟังปัญหาและช่วยเหลือน้องเค้านะครับ?
- อรรณ : ค่ะ
- ที่ปรึกษา : มั่นใจนะครับ
- อรรณ : ค่ะ! มั่นใจมากค่ะ!

ที่ปรึกษาได้ช่วยให้คุณอรรณได้พบหนทางแห่งความจริงที่ว่า แท้จริงแล้วเราไม่ได้ให้เวลา
สำหรับการปรึกษากับลูกเลย โดยปล่อยให้ความเครียดจากการทำงานกับความคาดหวังที่จะพบภาพของ
การตั้งใจเรียนของลูกเมื่อกลับถึงบ้านมาเป็นกำแพงขวาง ความรักและความผูกพันระหว่างแม่และลูกให้
ไม่ได้พบกันสักที

กำแพงนี้คือ อวิชชา ซึ่งที่ปรึกษาได้ทำให้คุณอรรณ ได้เห็นว่าทุกข์ที่เกิดขึ้นนั้น สามารถทำ
ให้มันหมดสิ้นหรือทำลายกำแพงที่ขวางกั้นนั้นอยู่ได้ โดยใช้กระบวนการทางปัญญาจะเห็นว่าควรจะมีการ
จัดสรรเวลาให้กับลูกและควรมีสติที่คอยควบคุมอารมณ์อยู่ เช่นอาจจะต้องพบกับภาพที่ไม่ถูกใจเรา เช่น
ภาพของลูกที่นั่งเล่นคอมพิวเตอร์ ก็ต้องใจเย็นที่จะไม่โกรธไปตำว่าลูกเสียก่อน และความคาดหวังในผลการ
เรียนนั้น ก็ต้องขึ้นกับสติปัญญาของตัวเองด้วย หากเขาทำเต็มที่แล้ว บางครั้งเราก็ควรจะยอมรับ
ถึงแม้จะไม่ได้อย่างที่เราคาดหวัง แต่ยังไงแล้วก็มีลูกอยู่กับเรา ซึ่งดีกว่าเขาทำไม่ได้ตามที่เราคาดหวัง
แล้ว เรายังต้องเสียลูกไปอีก ซึ่งเมื่อคุณอรรณทำได้ตามนี้แล้วเชื่อว่าปัญญาที่เริ่มเกิดขึ้นนี้ จะทำให้
เธอได้ใช้มันต่อไปในการแก้ปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นได้อย่างมั่นคง

เอกสารอ้างอิง

- ชมพูนุช ศรีจันทร์นิล. (2552). จิตวิทยาแนวพุทธ: แนวทางเพื่อการเยียวยาและพัฒนาจิตใจมนุษย์. *วารสารวิชาการ มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย*. ปีที่ 29 ฉบับที่ 4 เดือนตุลาคม - ธันวาคม.
- ดวงมณี จงรักษ์. (2556). *ทฤษฎีการให้คำปรึกษาและจิตบำบัดเบื้องต้น*. พิมพ์ครั้งที่ 6. กรุงเทพมหานคร: สมาคมส่งเสริมเทคโนโลยี (ไทย-ญี่ปุ่น).
- ประทีป พิชทองกลาง. (2556). รูปแบบการปรึกษาเชิงพุทธตามหลักกัลยาณมิตร. *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตร์ดุสิตบัณฑิต*. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระครูปลัดมารุต วรมงคล. (2553). การศึกษาวิเคราะห์พุทธจิตวิทยาในพระไตรปิฎก. *รายงานการวิจัย*. คณะครุศาสตร์: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- เพริศพรรณ แคนศิลป์. (2556). *สู่ความกว้างของดวงใจ: บนเส้นทางงานเยียวยาจิตใจวิถีพุทธ*. กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิโกลดคิมทอง.
- วัชร ทรัพย์มี. (2556). *ทฤษฎีให้บริการปรึกษา*. พิมพ์ครั้งที่ 7. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- โสรัช โพธิ์แก้ว. (2553). *การประยุกต์อริยสัจ 4 ของพระพุทธศาสนากับการปรึกษาเชิงจิตวิทยาและจิตรักษา*. กรุงเทพมหานคร: คณะจิตวิทยา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อาภา จันทรสกุล. (2551). *ประมวลสาระชุดวิชาทฤษฎีและแนวปฏิบัติในการให้การปรึกษา*. พิมพ์ครั้งที่ 3. สาขาวิชาศึกษาศาสตร์: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช.

การปรึกษาแนวพุทธจิตวิทยา 4.0

BUDDHIST PSYCHOLOGY COUNSELING 4.0

Received : October 15, 2018
Revised : November 5, 2018
Accepted : December 30, 2018

พรณภิส สุดโต
Pornapis Sudto
วิชชุดา ฐิติโชติรัตนนา
Witchuda Titichoatrattana

บทคัดย่อ

โลกได้เปลี่ยนแปลงเข้าสู่ยุคที่ 4 ซึ่งมีการพัฒนาของเทคโนโลยีและนวัตกรรม มีรูปแบบการสื่อสารที่เปลี่ยนไป รวมทั้งมีการเปลี่ยนแปลงเทคโนโลยีอย่างรวดเร็ว จึงควรให้ความสำคัญกับการปรึกษาแนวพุทธจิตวิทยา ให้มีความสอดคล้องกับพลวัตของโลกที่เปลี่ยนแปลงเข้าสู่โลกยุคที่ 4 เป็น “การปรึกษาแนวพุทธจิตวิทยา 4.0” ที่มีเป้าหมายของการปรึกษาที่จะช่วยเหลือให้ผู้มาปรึกษาลดค้นหาและละวางได้อย่างรวดเร็วยิ่งขึ้น โดยผู้ให้การปรึกษาจะต้องมีคุณลักษณะที่จะช่วยให้ผู้มาปรึกษาเข้าใจความจริงของชีวิตตามหลักธรรมได้อย่างเรียบง่ายและรวดเร็ว มีทักษะที่ใช้ในการปรึกษาโดยใช้วิธีการสื่อสารที่สั้นและกระชับ และมีผลของการปรึกษาในลักษณะที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนภายในของผู้มาปรึกษาให้มีสภาวะอารมณ์ที่สามารถสงบลงได้อย่างรวดเร็ว

คำสำคัญ: การปรึกษาแนวพุทธจิตวิทยา 4.0, โลกยุคที่ 4

Abstract

The world has changed into the fourth generation, with the development of technology and innovation. There has been a change in communication patterns together with a rapid technological change. Therefore, the Buddhist psychology counseling is worthy of being considered to be consistent with the dynamics of the changing world into the fourth generation. The goal of Buddhist psychology counseling 4.0 is for counselee to reduce and release his craving quickly. The counselor should have the capability to assist the counselee understand the truth of life in a simple and quick manner. The counseling is performed by using the short and concise communication. Consequently, such the counseling can promptly control and drives the counselee's emotional state to be calm down.

Keywords: Buddhist Psychology Counseling 4.0; 4th Generation of the World

บทนำ

โลกในปัจจุบันได้เปลี่ยนผ่านเข้าสู่ยุคที่ 4 ที่มีการพัฒนาของเทคโนโลยีและนวัตกรรม การเปลี่ยนผ่านเข้าสู่โลกในยุคนี้ อาจจะทำให้ผู้คนรู้สึกอึดอัดหวาดกลัวกับการเปลี่ยนผ่านไปสู่โลกใหม่ที่มีการเชื่อมต่อกันอย่างสนิท มีรูปแบบการสื่อสารที่เปลี่ยนไป สัดส่วนของผู้คนในเมืองจะมีมากขึ้น วิถีชีวิตและปฏิสัมพันธ์ของผู้คนจะเปลี่ยนแปลงไปจากสังคมชนบทเป็นสังคมเมือง ผู้คนมีความเป็นปัจเจกมากขึ้น และโลกที่มีการเชื่อมต่อกันมากขึ้นเท่าใด ผู้คนก็ยิ่งต้องพึ่งพิงอาศัยกันมากขึ้นเท่านั้น ความเสี่ยงและภัยคุกคาม เป็นปัญหาที่ทุกประเทศต้องเผชิญร่วมกัน (กองบริหารงานวิจัยและประกันคุณภาพงานศึกษา, 2559 : 3-5) แม้แต่ประเทศไทยเองได้มีการปรับเปลี่ยนโมเดลทางเศรษฐกิจไปสู่ Thailand 4.0 ซึ่งอธิบดีกรมสุขภาพจิตคาดการณ์ว่าจะมีตัวแปรสำคัญที่ทำให้เกิดปัญหาสุขภาพจิตมากขึ้น ได้แก่ 1) การเป็นสังคมผู้สูงอายุ ที่จะมีปัญหาด้านสุขภาพ ขาดคนดูแล มีความเหงา เศร้า 2) การใช้โลกโซเชียลมากขึ้น เป็นสังคมก้มหน้า เด็กและวัยรุ่นติดเกม ผู้ใหญ่เครียด 3) การเปลี่ยนแปลงเทคโนโลยีอย่างรวดเร็ว ทำให้คนไทยมีความอดทนต่ำ 4) ภาวะโลกร้อน ภัยพิบัติจากธรรมชาติ และ 5) คนไทยมีพฤติกรรมการเล่นติดเพิ่มขึ้น เช่น ติดเกม ติดอินเทอร์เน็ต (กลุ่มงานประชาสัมพันธ์และสื่อสารองค์กร กรมสุขภาพจิต, 2561:1) ซึ่งปัญหาเหล่านี้สอดคล้องกับในอดีตที่มีการเปลี่ยนแปลงจากเกษตรกรรมสู่อุตสาหกรรม ทำให้การดำเนินชีวิตของคนเปลี่ยนแปลงอย่างมาก จิตใจผู้คนเริ่มรู้สึกโดดเดี่ยวไม่มั่นคง สังคมยิ่งเปลี่ยนแปลงเร็วมากขึ้นเท่าไร จิตใจผู้คนก็ยิ่งเสื่อมถอยมากขึ้น สภาพครอบครัวมีความรุนแรงและมีความขัดแย้ง รู้สึกสิ้นหวัง มีอุปสรรค รู้สึกจวนหนทางช่วยเหลือตัวเองไม่ได้ สุดท้ายขาดสติคิดทำร้ายตนเองและฆ่าตัวตายในที่สุด (พัชรี คำธิดา, 2551:121)

ปัญหาทุกข์ทางกายและทุกข์ทางใจ ในทางพระพุทธศาสนาถือว่าเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นกับมนุษย์อยู่ตลอดเวลา ยากที่จะป้องกันไม่ให้เกิดได้ วิธีการหนึ่งที่ใช้ในช่วยเหลือเพื่อดับทุกข์ในแนวของการปรึกษาเชิงจิตวิทยา (Counseling) คือ การปรึกษาแนวพุทธจิตวิทยา ซึ่งเป็นกระบวนการปรึกษาเชิงจิตวิทยาที่ใช้วิธีการปฏิบัติตามหลักพระพุทธศาสนา เพื่อให้การปรึกษาแก่บุคคลที่มีความทุกข์ภายในใจให้สามารถคลี่คลายทุกข์ได้ด้วยตนเอง โดยมีผู้ให้การปรึกษาที่มีภาวะแห่งความเป็นกัลยาณมิตร นำหลักธรรมมาช่วยเหลือแก้ไขทุกข์ โดยใช้วิธีการสนทนาสื่อสารด้วยความเป็นกัลยาณมิตร เพื่อเอื้อให้ผู้มาปรึกษาได้มีวิธีคิดแบบโยนิโสมนสิการ สามารถเข้าใจทุกข์ที่เกิดขึ้นกับตนเองและใช้ปัญญาไตร่ตรองจนเข้าใจสาเหตุของทุกข์ ตลอดจนสามารถพัฒนาตนให้ถึงพร้อมในไตรสิกขาทั้งด้านความคิด พฤติกรรม และอารมณ์ความรู้สึก สามารถคุ้มครองชีวิตตนเองให้ไปสู่หนทางที่ดีงามและเป็นประโยชน์

อย่างไรก็ตาม ถึงแม้ว่าแนวคิดเรื่องการปรึกษาแนวพุทธจิตวิทยาจะเป็นแนวคิดที่ได้รับความสนใจจากนักจิตวิทยาทั้งทางตะวันตกและตะวันออกเป็นจำนวนมาก รวมทั้งได้มีการนำมาศึกษา เรียนรู้ และประยุกต์ใช้ในการช่วยเหลือผู้ที่มีความทุกข์ในหลายรูปแบบ แต่เนื่องจากในปัจจุบัน โลกได้เปลี่ยนแปลงเข้าสู่ยุคที่ 4 ซึ่งเป็นยุคที่มีการพัฒนาของเทคโนโลยีและนวัตกรรม มีรูปแบบการสื่อสารที่เปลี่ยนไป รวมทั้งมีการเปลี่ยนแปลงเทคโนโลยีอย่างรวดเร็ว ทำให้เกิดกระแสต่าง ๆ ที่ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงในวิถีชีวิตของผู้คน ดังนั้น กระบวนการปรึกษาแนวพุทธจิตวิทยาควรได้มีการปรับกระบวนการทัศน์ เพื่อให้มีสอดคล้องกับพลวัตของโลกที่เปลี่ยนแปลงเข้าสู่โลกยุคที่ 4 โดยการก้าวสู่ “การปรึกษาแนวพุทธจิตวิทยา 4.0” เพื่อให้การ

ปรึกษาแก่บุคคลที่มีความทุกข์ภายในใจได้อย่างมีประสิทธิภาพตามกระแสการเปลี่ยนแปลงของโลกในยุคที่ 4

เป้าหมายของการปรึกษาแนวพุทธจิตวิทยา 4.0

การปรึกษาแนวพุทธจิตวิทยา มีเป้าหมายเพื่อให้ผู้มาปรึกษาได้คลี่คลายปัญหาหรือทุกข์ใจของตนในระดับทฤษฎีมีกัตตะ โดยการได้สำรวจตัวเอง รู้จักต้นตอของทุกข์ สามารถแก้ไขทุกข์ด้วยสติปัญญาของตนเอง จนจัดการชีวิตอยู่กับความจริงทั้งหลายที่เกิดขึ้นได้อย่างเหมาะสมตามหลักไตรสิกขา และนำพาชีวิตไปสู่หนทางที่เป็นโทษน้อย อีกทั้งสามารถสกัดปัญหาและพัฒนาตนเองโดยการเพิ่มพูนภาวะจิตที่เป็นกุศล ให้จิตใจมีกำลังที่จะดำรงอยู่ในฝ่ายกุศลมากขึ้น เอื้อให้เกิดความสุขที่ยั่งยืน (วิชชุตา จิตติโชติรัตน์, 2559: 29) ซึ่งแนวคิดนี้สอดคล้องกับที่ (โสริช โพธิแก้ว, 2553 :10-11) ได้กล่าวไว้ว่าเป้าหมายของการปรึกษาแนวพุทธจิตวิทยามี 2 ประการ คือ 1) เพื่อช่วยแก้ปัญหาความทุกข์ใจ ซึ่งเป็นการแก้ปัญหาภายในใจของผู้มาปรึกษา และ 2) เพื่อช่วยเพิ่มพูนภาวะจิตที่เป็นกุศลให้กับผู้มาปรึกษาให้จิตใจมีกำลังที่จะดำรงอยู่ในฝ่ายกุศลมากขึ้น สามารถจัดการชีวิตอยู่กับความจริงทั้งหลายที่เกิดขึ้นได้อย่างเหมาะสม และนำพาชีวิตไปสู่หนทางที่เป็นโทษน้อยลง

สำหรับเป้าหมายของการปรึกษาแนวพุทธจิตวิทยา 4.0 จะเป็นไปตามแนวคิดข้างต้น แต่การแก้ไขทุกข์และการเกิดจิตที่เป็นกุศลดังกล่าวจะต้องสามารถเกิดขึ้นได้อย่างรวดเร็ว เพื่อให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงเทคโนโลยีอย่างรวดเร็วของโลกยุคที่ 4 ที่ทำให้ผู้คนมีความอดทนต่ำ โดยในกระบวนการปรึกษาแนวพุทธจิตวิทยา 4.0 นั้น ผู้ให้การปรึกษาจะช่วยให้ผู้มาปรึกษานำหลักพระพุทธศาสนามาประยุกต์ใช้ เพื่อให้เข้าถึงความจริงและการคิดหาทางแก้ไขทุกข์ด้วยสติปัญญาของตนเอง รวมทั้งช่วยให้ผู้มาปรึกษาได้มีการแสวงปัญญา คือ ความใฝ่รู้ เพื่อเข้าถึงความจริงและการคิดหาทางแก้ไขปัญหาต่าง ๆ โดยอาศัยการใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่ในการเข้าถึงความรู้ หรือผู้ให้การปรึกษาอาจยกบุคลาธิษฐานหรือยกตัวอย่างให้เห็น เพื่อให้ผู้มาปรึกษาสามารถเข้าใจปัญหาความทุกข์ใจ สาเหตุที่ทำให้เกิดความทุกข์ จนสามารถยอมรับความจริง ลดตัณหา และละวางได้อย่างรวดเร็วยิ่งขึ้น

หลักธรรมที่เกี่ยวกับการปรึกษาแนวพุทธจิตวิทยา 4.0

หลักธรรมที่เป็นประโยชน์ในการปรึกษาแนวพุทธจิตวิทยา 4.0 เป็นหลักธรรมที่ใช้ในการปรึกษาแนวพุทธจิตวิทยาในปัจจุบันอยู่แล้ว คือ ชั้น 5 หลักธรรม หลักไตรลักษณ์ และหลักอริยสัจ 4 ซึ่งหลักธรรมทั้ง 4 เป็นหลักธรรมที่เป็นประโยชน์ในการปรึกษาแนวพุทธจิตวิทยา 4.0 โดยผู้ให้การปรึกษาจะช่วยให้ผู้มาปรึกษาเข้าใจความจริงของชีวิตตามหลักธรรม เพื่อให้ได้ผลในการเปลี่ยนแปลงภายใน ดังนี้

1. ผู้มาปรึกษาเข้าใจความจริงของชีวิตตามหลักชั้น 5 ว่าเป็นองค์ประกอบของชีวิต เข้าใจว่าชั้น 5 เป็นความสัมพันธ์ระหว่างร่างกายและจิตใจของมนุษย์ เมื่อแยกส่วนประกอบต่าง ๆ ออกจากกัน ชีวิตล้วนไม่มีตัวตนของตน แต่ด้วยความไม่เข้าใจถึงองค์ประกอบข้างต้นดังกล่าว จึงทำให้ชีวิตมนุษย์เกิดอุปาทานชั้น 5 คือ จิตที่เข้ายึดมั่นถือมั่นว่ามีตัวตน ว่ามีตัวเรา มีตัวเขา จึงเกิดความทุกข์ ดังนั้น

ในการศึกษาแนวพุทธจิตวิทยา 4.0 ผู้มาศึกษาจะเข้าใจความจริงของชีวิตตามขั้น 5 และพัฒนาตนจนสามารถคลายจากความยึดมั่น ทำให้บรรเทาทุกข์ หรืออาจหลุดพ้นเป็นอิสระได้

2. ผู้มาศึกษาเข้าใจว่า กรรมคือการกระทำของเราที่เกิดขึ้นโดยเจตนา จะดีจะชั่วหรือจะสุขจะทุกข์ ล้วนเป็นสิ่งที่มนุษย์ต้องรับผิดชอบต่อตนเอง รับผิดชอบการกระทำของตน ด้วยการสำรวจตนเองเป็นเบื้องต้น ความเข้าใจกรรมทำให้ผู้มาศึกษาเข้าใจความจริงของชีวิต ว่าผลที่ตนกระทำทุกอย่างนั้น เกิดขึ้นตามเหตุปัจจัย กรรมจึงเป็นเรื่องของมนุษย์โดยตรง มนุษย์เป็นผู้ทำกรรมและรับกรรมตามกฎหมายของธรรมชาติ

3. ผู้มาศึกษามีความรู้ ความเข้าใจในหลักไตรลักษณ์ เข้าใจในกฎธรรมชาติของความไม่เที่ยง เป็นทุกข์ และเป็นอนัตตา ซึ่งจะเอื้อให้ผู้มาศึกษาที่กำลังทุกข์ ไม่สบายใจ คลายความยึดมั่นถือมั่น ไม่หลงคิดปรุงแต่ง เพราะทุกสิ่งทุกอย่างล้วนเป็นเพียงปรากฏการณ์ชั่วคราวมีเกิดขึ้น ตั้งอยู่ และเสื่อมสลายไปในที่สุด ทำให้สามารถยอมรับกับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นกับตนเองในชีวิตประจำวันได้มากขึ้น สามารถดำรงชีวิตได้อย่างสงบสุขมากขึ้น และสามารถขยายปัญญาตนเองให้สูงขึ้นไปได้

4. ผู้มาศึกษามีความเข้าใจในหลักอริยสัจ 4 ซึ่งจะช่วยนำพาให้ผู้มาศึกษาเข้าถึงกระบวนการแห่งความทุกข์ที่เกิดขึ้นในชีวิตและจิตใจ ตั้งแต่จุดเริ่มต้นไปถึงจุดสิ้นสุดของความทุกข์อย่างละเอียดและลึกซึ้ง ความเข้าใจเช่นนี้จะช่วยเปลี่ยนแปลงวิธีการมองโลก อันจะนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงความคิดและการกระทำของผู้มาศึกษา ทั้งภายในจิตใจของตนเองและในสัมพันธภาพที่มีต่อผู้อื่นและต่อสรรพสิ่งรอบตัว

คุณลักษณะของผู้ให้การศึกษาแนวพุทธจิตวิทยา 4.0

ผู้ให้การศึกษาแนวพุทธจิตวิทยาจะมีลักษณะของกัลยาณมิตร มีความเข้าใจถึงพุทธภาวะในตัวมนุษย์ เห็นแนวทางในการปฏิบัติต่อเพื่อนมนุษย์ที่มีทุกข์มีปัญหา โดยการกระตุ้นให้มิตรผู้มีทุกข์เกิดสติ เมื่อมีสติ ปัญญาจะเกิดตามมา สามารถดับทุกข์ด้วยตนเอง (มันเกียรติ โกศลนริตติวงศ์, 2541:54) นอกจากนั้น ผู้ให้การศึกษาแนวพุทธจิตวิทยาจะต้องเป็นผู้ที่มีสัมมาทิฐิ คือ มีความเข้าใจธรรมชาติของมนุษย์และจุดมุ่งหมายของมนุษย์ตามแนวพุทธศาสนาอย่างถ่องแท้ พร้อมทั้งฝึกประสบการณ์ตรง ลงมือปฏิบัติบำเพ็ญตนเองตามวิถีแห่งมรรคเพื่อให้รู้จริง รู้แจ้งในองค์ธรรมตามคำสอนของพระพุทธองค์ จนสามารถหล่อหลอมและพัฒนาตนเองไปสู่การมีจิตใจที่เป็นอิสระ เอื้อให้ผู้มาศึกษาด้วยการสงเคราะห์ด้วยสังคหวัตถุ 4 มีความว่างในระดับปัญญาเสมอ มีความพร้อมในการดำรงตนเป็นกัลยาณมิตรทั้งกับตนเองและผู้อื่น มีภาวะจิตที่เป็นพรหมวิหารธรรม และเป็นประโยชน์แก่ผู้มาศึกษา (วิชชุดา ฐิติโชติธรรมา, 2559: 56)

สำหรับผู้ให้การศึกษาแนวพุทธจิตวิทยา 4.0 จะต้องมีความรู้คุณลักษณะดังกล่าวข้างต้นอย่างครบถ้วน ไม่ว่าจะเป็นภาวะแห่งความเป็นกัลยาณมิตร เป็นประโยชน์แก่ผู้อื่น เป็นผู้ที่มีสัมมาทิฐิ มีความเข้าใจหลักธรรมแห่งพุทธศาสนา โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้ให้การศึกษาแนวพุทธจิตวิทยา 4.0 จะต้องมีความรู้ของความรู้ความเมตตา กรุณา พุทธจันทรมนวล สุภาพ ใจเย็น มีความจริงใจ เห็นความสำคัญ อดทน ยอมรับและเข้าใจผู้มาศึกษา รวมทั้งจะต้องสามารถช่วยเอื้อให้ผู้มาศึกษาเข้าใจความจริงของชีวิตตามหลักธรรม ทั้งขั้น 5 หลักกรรม หลักไตรลักษณ์ และอริยสัจ 4 ได้อย่างเรียบง่าย สามารถเข้าใจได้อย่าง

รวดเร็ว และตรงไปตรงมา เพื่อให้ผู้มาปรึกษาเกิดการเปลี่ยนภายใน โดยมีสภาวะอารมณ์ที่สงบลงได้อย่างรวดเร็ว มีกระบวนการคิดที่มีเหตุผลมากขึ้น ซึ่งจะส่งผลให้เกิดสภาวะทางจิตใจที่มั่นคงและมีความสุขมากขึ้น

กระบวนการปรึกษาแนวพุทธจิตวิทยา 4.0

กระบวนการปรึกษาแนวพุทธจิตวิทยามีมาตั้งแต่สมัยของพระพุทธเจ้า (วิชชุดา ฐิติโชติธรรมา, 2559:10) ได้วิเคราะห์ถึงกระบวนการดังกล่าวที่ปรากฏในพระไตรปิฎก พบว่าพระพุทธองค์ได้ทรงช่วยเหลือผู้ที่มีความทุกข์ให้สามารถพ้นทุกข์ได้ด้วยความเข้าใจทุกข์ของตนเอง ซึ่งกระบวนการปรึกษาของพระพุทธองค์ มี 6 ขั้นตอน คือ 1) ทรงให้การต้อนรับด้วยจิตที่เมตตา สนทนาด้วยวาจาที่เป็นประโยชน์ ทรงมีพรหมวิหารธรรมจนก่อให้เกิดศรัทธา 2) ทรงมีความเข้าใจในภาวะจิตใจของผู้มีความทุกข์ได้อย่างถ่องแท้ ด้วยการรับฟังอย่างสงบ สนทนาด้วยการถามให้เกิดการคิดแบบโยนิโสมนสิการ ให้เห็นทุกข์ของตน 3) ทรงมีวิธีการให้คนเข้าถึงความจริงของชีวิตด้วยตนเอง ให้เห็นความอยาก ความปรารถนาให้เป็นไปดังใจตน 4) ทรงเชื่อว่ามนุษย์ทุกคนเมื่อมีสติสัมปชัญญะ ปัญญาจะเกิดขึ้น 5) ทรงให้รับฟังธรรมคำสอนซึ่งเป็นความจริงของชีวิต เมื่อมีจิตใจที่สงบและเปิดกว้าง และ 6) ทรงเปิดโอกาสให้ตัดสินใจเลือกการดำเนินชีวิตที่เป็นประโยชน์ด้วยตนเอง

เมื่อเปรียบเทียบกระบวนการปรึกษาแนวพุทธจิตวิทยาในสมัยพระพุทธองค์กับยุคสมัยปัจจุบัน พบว่ามีความคล้ายคลึงกัน โดย (โสรัจ โปธิแก้ว, 2553:26-28, 92) ได้อธิบายถึงกระบวนการปรึกษาแนวพุทธจิตวิทยาในยุคปัจจุบันว่า ประกอบด้วยทักษะที่สำคัญ 3 ประการ คือ 1) การเชื่อมสมาน คือ การที่ผู้ให้การปรึกษาเข้าใจในจิตใจของผู้มาปรึกษาอย่างแนบสนิทเป็นเนื้อเดียวกัน โดยในภาวะดังกล่าวผู้ให้การปรึกษาต้องละทิ้งตนเอง อาศัยใจที่สงบนิ่งเพื่อที่จะสังเกต และเปิดใจรับรู้เรื่องราวและความทุกข์ของผู้มาปรึกษาอย่างครบถ้วนและชัดเจน รวมทั้งสามารถกล่าวถ้อยคำที่แสดงให้ผู้มาปรึกษาได้รับรู้ว่า ผู้ให้การปรึกษาได้รับรู้ถึงสิ่งที่ผู้มาปรึกษาประสบอยู่อย่างชัดเจน 2) การพิจารณาแยก คือ การร่วมค้นหาปมประเด็นของความทุกข์ โดยผู้ให้การปรึกษาจะต้องอาศัยใจที่สงบนิ่ง เพื่อที่จะสังเกต รับรู้ และเข้าใจปมประเด็นปัญหาเหล่านั้นอย่างชัดเจน บนฐานของสัมมาทิฐิ และช่วยให้ผู้มาปรึกษาได้ประจักษ์ถึงภาวะใจที่ตนเป็นอยู่ว่ากำลังติด “กับดัก” อะไรอยู่ และ 3) การเข้าใจเห็นจริง คือ การที่ผู้ให้การปรึกษาเอื้อให้ผู้มาปรึกษาเกิดปัญญาที่เข้าใจชีวิต และมองเห็นหนทางที่จะก้าวเดินออกไปจากสิ่งที่กักขังใจให้เป็นทุกข์ และมีชีวิตอยู่กับความจริงได้อย่างกลมกลืนด้วยสติปัญญา โดยผู้ให้การปรึกษาจะเชื่อมสมานกับผู้มาปรึกษา พร้อม ๆ กับพิจารณาว่าผู้มาปรึกษามีความพร้อมที่จะเปิดใจออกมารับรู้ความเป็นจริงที่ไม่ลงรอยกับสิ่งที่เขายึดมั่นมาตลอดได้หรือไม่ และพิจารณาว่าถ้อยคำเช่นไรจะทำให้ผู้มาปรึกษาเข้าใจเห็นจริงได้ รวมทั้งเลือกใช้การถามคำถามเพื่อให้ผู้มาปรึกษาประจักษ์ด้วยตนเองในความยึดมั่นถือมั่นในเรื่องนั้น ๆ ด้วยตนเอง

กระบวนการปรึกษาแนวพุทธจิตวิทยา เป็นการปฏิบัติธรรมอย่างลึกซึ้งของผู้ให้การปรึกษาที่ช่วยพาให้คนที่ตกอยู่กองทุกข์ออกมาจากกองทุกข์นั้นไปสู่ภาวะนิโรธ ทั้งนี้ ในทางปฏิบัติจะไม่มีขั้นตอนที่ตายตัว หากแต่เป็นกระบวนการปรึกษาที่เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องสอดคล้องกันไป สิ่งสำคัญที่ขับเคลื่อนกระบวนการให้เป็นไปอย่างราบรื่นคือ การที่ผู้ให้การปรึกษาเอาตนเองเข้าเชื่อมสมานกับผู้มาปรึกษา

โดยการให้ความใส่ใจในทุก ๆ สิ่งที่คุณมาปรึกษาเป็นอยู่ โดยไม่ประเมินหรือตัดสิน ซึ่งคาดว่ากระบวนการปรึกษาแนวพุทธจิตวิทยา 4.0 ยังคงมีลักษณะเช่นนี้อยู่

ทักษะที่ใช้ในการปรึกษาแนวพุทธจิตวิทยา 4.0

ผู้ให้การปรึกษาแนวพุทธจิตวิทยาจะต้องมีทักษะที่สำคัญ 2 ประการ คือ การมีทักษะภายในจิตใจที่มีความพร้อมแก่การทำหน้าที่เป็นผู้ให้การปรึกษา และการมีทักษะการสื่อสารทางวาจา เป็นการสื่อสารด้วยจิตใจที่เป็นกุศล ซึ่งจากศึกษาถึงสาระสำคัญของทักษะการปรึกษาในรูปแบบซึ่งเป็นการผสมผสานของการปรึกษาตามแนวพุทธจิตวิทยาและแนวคิดจิตวิทยาตะวันตก โดย (วิชชุดา ฐิติโชติธรรมา, สิริวัฒน์ ศรีเครือดง, และเอมอร ฤกษ์รุ่งสรรค์, 2560 : 111) ในการศึกษาการพัฒนากระบวนการปรึกษาแนวพุทธจิตวิทยาบูรณาการของพระสงฆ์ที่มีบทบาทให้การปรึกษา พบว่าพระสงฆ์ผู้ให้การปรึกษาจะต้องมีการพัฒนาทักษะภายในจิตใจ เป็นการเตรียมจิตใจให้มีความพร้อมแก่การทำหน้าที่เป็นผู้ให้การปรึกษา เป็นจิตที่นุ่มนวล อ่อนโยน สงบนิ่ง และมั่นคง ซึ่งต้องฝึกฝนอบรมอย่างสม่ำเสมอ เพราะจิตที่อบรมดีแล้วจะเป็นจิตที่มีสมาธิ และจิตที่มีสมาธิทำให้เห็นรู้ชัดตามความเป็นจริง ดังนั้น ผู้ให้การปรึกษาต้องฝึกตนในการเจริญจิต ซึ่งประกอบด้วย การเจริญสมาธิ และการเจริญปัญญาภาวนา นอกจากนั้น ต้องมีการพัฒนาทักษะการสื่อสารทางวาจา เป็นสื่อสารทางวาจาที่แสดงออกถึงความคิด อารมณ์และความรู้สึก การพูดถ้อยคำต่าง ๆ จึงมีความสำคัญต่อความเข้าใจเป็นอย่างยิ่ง ผู้ให้การปรึกษาจะต้องให้ความสำคัญในการสื่อสารบนพื้นฐานจิตใจที่เป็นกุศล ใช้คำพูดที่จริงและเป็นประโยชน์ ซึ่งเป็นองค์ธรรมพื้นฐานในการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข สำหรับทักษะการสื่อสารที่จำเป็นต่อการเป็นผู้ให้การปรึกษา เช่น ทักษะการรับฟัง (การใส่ใจ การสังเกต การยอมรับ) ทักษะการเห็นอกเห็นใจ (การทวนความ การสะท้อนความรู้สึก) ทักษะการถามเปิด (การถามเพื่อมุ่งให้ได้รายละเอียด การถามช่วยกระตุ้นให้คิด) ทักษะการสรุปประเด็น (การสรุปเนื้อหา การสรุปความรู้สึกและการสรุปกระบวนการให้การปรึกษา) ทักษะการให้กำลังใจ ซึ่งมีทั้งการใช้ภาษาท่าทางและภาษาพูด ทักษะการให้ข้อเสนอแนะ และทักษะการนำหลักธรรมไปปฏิบัติ

สำหรับทักษะที่ใช้ในการปรึกษาแนวพุทธจิตวิทยา 4.0 ยังคงให้ความสำคัญของทักษะทั้ง 2 ประการ ที่ใช้ในการปรึกษาแนวพุทธจิตวิทยาในปัจจุบัน แต่ทักษะการสื่อสารอาจใช้ทั้งการสื่อสารทางวาจา หรืออาจเป็นการสื่อสารผ่านทางเทคโนโลยีสมัยใหม่ โดยการปรึกษาแนวพุทธจิตวิทยา 4.0 จะต้องมีวิธีการสื่อสารที่สั้นและกระชับ ทันกับพลวัตของโลกที่เปลี่ยนแปลงไป แต่ยังคงมีประสิทธิภาพในเปลี่ยนแปลงความคิดของผู้มาปรึกษาในทางที่เป็นกุศลมากขึ้นได้

ผลของการปรึกษาแนวพุทธจิตวิทยา 4.0

(โสรัช โพธิ์แก้ว, 2553: 28-30, 93) ได้อธิบายถึงผลของการปรึกษาแนวพุทธจิตวิทยาว่า สามารถเอื้อให้บุคคลแก้ไขปัญหได้ด้วยตนเอง และสามารถดำรงชีวิตอยู่อย่างสอดคล้องกับความเป็นจริงได้ ซึ่งในกระบวนการปรึกษาแนวพุทธจิตวิทยา ผู้ให้การปรึกษาจะช่วยเอื้อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงภายในตนเองของผู้มาปรึกษา จากภาวะของความทุกข์ในขณะนั้น ไปสู่ภาวะการพ้นทุกข์ในเรื่องนั้นหรือขณะนั้น โดยมีการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในตัวผู้มาปรึกษาเป็นลำดับ 6 ขั้นตอนคือ 1) การสังเกตตนเอง

คือ การที่ผู้มาปรึกษาตระหนักรู้ในตนเองถึงภาวะภายในใจที่ตนเองกำลังเผชิญอยู่ โดยจะค่อย ๆ สังเกตตนเองจากการสนทนา จากความเจ็บ จากคำถามของผู้ให้การปรึกษาที่ชวนให้ผู้มาปรึกษาได้สังเกตตนเองมากขึ้น 2) การสำรวจ คือ การที่ผู้มาปรึกษาได้เริ่มค้นหาและทำความเข้าใจตนเองอย่างลึกซึ้งขึ้นเมื่อได้มาอยู่ในบรรยากาศที่อบอุ่น ปลอดภัย และเกิดความรู้สึกไว้วางใจ จากการเอื้ออำนวยของผู้ให้การปรึกษา 3) การตรวจพิจารณา คือ การที่ผู้มาปรึกษาได้ตรวจสอบความไม่ลงรอยกันของความปรารถนา กับความเป็นจริงของชีวิตที่นำมาซึ่งปัญหาที่เกิดขึ้น ซึ่งจะช่วยขยายมุมมองของผู้มาปรึกษาให้กว้างขวางยิ่งขึ้น จากความเห็นหรือทัศนคติที่เคยคับแคบ 4) เกิดความงอกงาม คือ การที่ผู้มาปรึกษามีความเข้าใจโลก ชีวิต และธรรมชาติอย่างแท้จริง อันเกิดจากการที่ผู้ให้การปรึกษาได้หยิบยกประเด็นในชีวิตที่ตึงต้ามของผู้มาปรึกษามาทำให้มีคุณค่า ซึ่งจะช่วยเปิดมุมมองชีวิตให้ผู้มาปรึกษาได้รับรู้ชีวิตในส่วนที่ดีงามมากกว่าจะไปยึดมั่นกับส่วนที่บกพร่อง ซึ่งจะช่วยให้มาปรึกษามีกำลังใจและความมั่นใจในการดำเนินชีวิต มองเห็นคุณค่าและความหมายในแง่มุมชีวิตของตนเอง เกิดการพัฒนาตนเองไปในทางที่สร้างสรรค์ 5) การแก้ปัญหา คือ การที่ผู้มาปรึกษาเข้าใจปัญหาที่เป็นประเด็นค้างค้ำในใจ และมองเห็นทางออกของปัญหาด้วยตัวของเขาเอง ด้วยการเอื้ออำนวยของผู้ให้การปรึกษาที่เอื้อให้ผู้มาปรึกษาได้พิจารณาความไม่ลงรอยกันของความปรารถนาที่ยึดมั่นกับความเป็นจริงของชีวิต และนำไปให้ผู้มาปรึกษาได้เกิดความเข้าใจเห็นจริงในปมประเด็นปัญหานั้น ๆ และ 6) การเข้าใจเห็นจริง คือ การที่ผู้มาปรึกษาเกิดกระบวนการทางปัญญา เข้าใจชีวิตและโลกตามที่เป็นจริง เข้าใจรากเหง้าของความทุกข์ในเรื่องนั้น ๆ ขณะนั้นของตน ทำให้เขาสามารถยอมรับและอยู่กับความเป็นจริงในชีวิตของตนเองได้ นำไปสู่ภาวะใจที่โล่ง โปร่ง และสงบ นอกจากนี้ (ฤทธิรงค์ หาญรินทร์ และสมพร รุ่งเรืองกลกิจ, 2551: 14-21) ได้การศึกษาผลการให้การปรึกษารายบุคคลแนวพุทธศาสนาในผู้ป่วยเรื้อรังที่มีภาวะซึมเศร้าพบว่า ภายหลังรับการปรึกษาผู้ป่วยมีการเปลี่ยนแปลงโดยมีวิธีการจัดการความทุกข์ใจตามมรรคมงคล 8 อาทิ มีการเปลี่ยนแปลงด้านปัญญา มองสิ่งทั้งหลายตามเหตุปัจจัยสอดคล้องกับความเป็นจริง การเกิดขึ้น ตั้งอยู่ และดับไป (สัมมาทิฐิ) มีความดำริไตร่ตรอง คิดการต่าง ๆ ที่เศร้าหมอง ชุ่นมัว (สัมมาสังกัปปะ) มีการเปลี่ยนแปลงด้านสมาธิ การเปลี่ยนแปลงด้านศีล (ความประพฤติ) ซึ่งเกิดตามหลังการมีสัมมาสติ

ผลของการปรึกษาแนวพุทธจิตวิทยา 4.0 นอกจากจะสามารถเอื้อให้บุคคลแก้ไขปัญหได้ด้วยตนเอง และสามารถดำรงชีวิตอยู่อย่างสอดคล้องกับความเป็นจริงได้ เช่นเดียวกับผลของการปรึกษาแนวพุทธจิตวิทยาในปัจจุบันแล้ว ในระหว่างที่การปรึกษาแนวพุทธจิตวิทยา 4.0 ดำเนินอยู่นั้น ผู้มาปรึกษาจะต้องมีการเปลี่ยนแปลงภายในที่เร็วขึ้น ได้แก่ ต้องมีสภาวะอารมณ์ที่สงบลงได้เร็ว และมีการบวนการคิดที่มีเหตุผลเร็วขึ้น และผลของการปรึกษาภายหลังการยุติการปรึกษา ผู้มาปรึกษาต้องเกิดการเปลี่ยนแปลงในแง่สภาวะทางจิตใจที่มั่นคงและมีความสุขเร็วขึ้น มีความศรัทธา ความเชื่อ ความมั่นใจ ในสิ่งดีงามและเป็นกุศล มุ่งค้ำจุนธรรมเป็นเครื่องเตือนสติและเป็นแรงบันดาลใจในการดำเนินชีวิตที่ดีงาม มีการปฏิบัติตนในสิ่งที่ดีและเป็นประโยชน์ มีสัมพันธภาพที่ดีกับผู้อื่น แสดงออกทางกาย วาจา ใจ ที่เป็นประโยชน์แก่ตนเองและผู้อื่น โดยสามารถใช้การสื่อสารทางวาจาหรือสื่อสารทางเทคโนโลยีสมัยใหม่เพื่อให้เกิดประโยชน์แก่ผู้อื่นได้

บทสรุป

การศึกษาแนวพุทธจิตวิทยา ควรมีความสอดคล้องกับพลวัตของโลกที่เปลี่ยนแปลงไป คือ การก้าวสู่ “การศึกษาแนวพุทธจิตวิทยา 4.0” ซึ่งมีเป้าหมายของการศึกษา หลักธรรมที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา คุณลักษณะของผู้ให้การศึกษา กระบวนการศึกษา ทักษะที่ใช้ในการศึกษา และผลของการศึกษา เป็นไปตามแนวคิดของการศึกษาแนวพุทธจิตวิทยาในปัจจุบัน แต่เป้าหมายของการศึกษาในการแก้ไขทุกข์ การเกิดจิตที่เป็นกุศล และการละวาง จะต้องสามารถเกิดขึ้นได้อย่างรวดเร็วยิ่งขึ้น โดยผู้ให้การศึกษาจะต้องมีคุณลักษณะที่จะช่วยเอื้อให้ผู้มาศึกษาเข้าใจความจริงของชีวิตตามหลักธรรมได้อย่างเรียบง่าย รวดเร็ว และตรงไปตรงมา สำหรับทักษะที่ใช้ในการศึกษาจะต้องมีวิธีการสื่อสารที่สั้นและกระชับ แต่ยังคงมีประสิทธิภาพในเปลี่ยนแปลงความคิดของผู้มาศึกษาในทางที่เป็นกุศลมากขึ้นได้ และในแง่ของผลของการศึกษา นอกจากจะให้ผลเช่นเดียวกับการศึกษาแนวพุทธจิตวิทยาในปัจจุบันแล้ว ผู้มาศึกษาจะต้องเกิดสภาวะอารมณ์ที่สงบลงได้อย่างรวดเร็ว มีกระบวนการคิดที่มีเหตุผลเร็วขึ้น มีสัมพันธภาพที่ดีกับผู้อื่น สามารถใช้การสื่อสารทางวาจาหรือสื่อสารทางเทคโนโลยีสมัยใหม่เพื่อให้เกิดประโยชน์แก่ผู้อื่นได้

บรรณานุกรม

- กลุ่มงานประชาสัมพันธ์และสื่อสารองค์กร กรมสุขภาพจิต (2561, 10 กุมภาพันธ์). กรมสุขภาพจิต ชี 5 ปัจจัยเสี่ยง ก่อปัญหาสุขภาพจิตยุคไทยแลนด์ 4.0 รุกงานสร้างความเข้มแข็งชุมชนรับมือ. *ข่าวแจกกรมสุขภาพจิต* สืบค้นเมื่อ 14 กรกฎาคม 2561, จาก <http://www.prdmh.com/ข่าวสาร/ข่าวแจกกรมสุขภาพจิต/998-กรมสุขภาพจิต-ชี-5-ปัจจัยเสี่ยง-ก่อปัญหาสุขภาพจิตยุคไทยแลนด์-4-0-รุกรานสร้างความเข้มแข็งชุมชน-รับมือ.html>
- กองบริหารงานวิจัยและประกันคุณภาพการศึกษา. (2559). *พิมพ์เขียว Thailand 4.0 โมเดลขับเคลื่อนประเทศไทยสู่ความมั่นคง มั่งคั่ง และยั่งยืน*. กรุงเทพมหานคร: สถาบันส่งเสริมและจัดการความรู้เพื่อสังคม.
- พัชรี คำธิดา (2551, 7-8 กรกฎาคม). บิณฑบาตความทุกข์. *การประชุมวิชาการ การป้องกันการฆ่าตัวตาย ครั้งที่ 8 เรื่อง เสริมสร้างชีวิต ฝ่าวิกฤตโลกร้อน* สืบค้นเมื่อ 15 กรกฎาคม 2561, จาก <https://www.dmh.go.th/abstract/details.asp?id=1270>
- มันเกียรติ โกศลนิริตวงศ์. (2541). *พุทธธรรม: ทฤษฎีและเทคนิคการให้คำปรึกษา*. กรุงเทพมหานคร: สุวีริยาสาส์น.
- ฤทธิรงค์ หาญรินทร์ และสมพร รุ่งเรืองกลกิจ. (2551). การให้การปรึกษารายบุคคลแนวพุทธศาสนาในผู้ป่วยเรื้อรังที่มีภาวะซึมเศร้า. *วารสารสุขภาพจิตแห่งประเทศไทย*. 16(1), 14-21.
- วิษชุดา ฐิติโชติรัตน. (2559). *การพัฒนารูปแบบการปรึกษาแนวพุทธจิตวิทยาบูรณาการของพระสงฆ์ที่มีบทบาทให้การปรึกษา (ปริญาณิพนธ์ปริญาณุชฎีบัณฑิต)*. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. พระนครศรีอยุธยา.

- วิชชุดา จิตฺติโชติรัตน สิริวัณฺณ สิริเศรียอด และเอมอร กฤษณะรังสรรค์. (2560). การพัฒนารูปแบบการ
 ศึกษาแนวพุทธจิตวิทยาบูรณาการของพระสงฆ์ที่มีบทบาทให้การปรึกษา. *วารสารสันติ
 ศึกษาปริทรรศน์ มจร.* 5(1), 111.
- โสริช โปธิแก้ว. (2553). การประยุกต์อริยสัจ 4 ของพระพุทธศาสนากับการปรึกษาเชิงจิตวิทยา และ
 จิตวิทยาการรักษา. (รายงานการวิจัย). กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- โสริช โปธิแก้ว. (2553). การสังเคราะห์หลักอริยสัจ 4 สู่กระบวนการปรึกษาเชิงจิตวิทยา/จิตรักษา เพื่อ
 การพัฒนา รักษา และเยียวยาชีวิตจิตใจ: แนวคิด แนวทาง ประสิทธิภาพ และงานวิจัย.
 กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

จริตต้นเหตุของความสุข-ความทุกข์

TEMPERAMENT CAUSES OF HAPPINESS AND SUFFERING

Received : October 15, 2018

Revised : November 20, 2018

Accepted : December 30, 2018

สุพัตรา กวีธนกูล

supattra kaweeetanakool

บทคัดย่อ

ความสุขที่มนุษย์แสวงหาเพื่อต้องการปรนเปรอกายใจในยุคปัจจุบันที่โลกหมุนเร็วจากเทคโนโลยีที่ก้าวกระโดด ทำให้มนุษย์ถูกกระชากให้อยู่ในวังวนของการแสวงหาความสุขมากขึ้นอย่างไม่มีที่สิ้นสุด ยิ่งต้องการมีความสุขมากขึ้นยิ่งหลีกเลี่ยงหรือปฏิเสธความทุกข์มากตาม จนมองข้ามประโยชน์มหาศาลของความทุกข์ที่เข้ามาในชีวิต ทางศาสนาพุทธได้เสนอเครื่องมือที่ใช้ประโยชน์จากความทุกข์ได้โดยมีกระบวนการที่ช่วยฝึกฝนในการรับมือและเรียนรู้ความทุกข์ออกเป็น 2 ช่วง คือ มุ่งหาต้นเหตุของความทุกข์อย่างแท้จริงด้วยการกลับเข้ามาสำรวจตัวตนภายในผ่านจริต และพยายามก้าวข้ามผ่านความทุกข์นั้นไปได้ด้วยตนเอง การรู้จริตจะช่วยเปลี่ยนจุดยืนจากการเป็นผู้เล่นให้มาเป็นผู้ชม เพื่อไม่ให้เราต้องตกเป็นเหยื่อจนกลายเป็นทาสที่ยอมทำทุกอย่างจนขัดธรรมชาติของจริตที่แท้จริง

คำสำคัญ: จริต, ตัวตน, นิสัย, สุข, ความทุกข์

Abstract

The happiness that man seeks to spoil the body and mind in the fast-paced world of technology. It causes the human being to pull the ongoing cycles into pursue of happiness. More and more over happiness in ultimate that I avoid or reject the suffering. It overlooks the enormous benefits of suffering that come into being. The Buddhism offers tools that takes an advantage of suffering by using the practice process of coping and learning from suffering is divided into two phases; consisting research causes the root suffering through the inner-self and try to overcome it. This is the important thing because if you want to touch the self, you should change the standpoint from being a player to become an audience. If you see suffering and know more, you will get the less suffering.

Keywords: Temperament, Self, Habit, Happiness, Suffering

บทนำ

มนุษย์ต่างประกอบด้วยร่างกายและจิตใจ เป้าหมายในการดำเนินชีวิตย่อมหนีไม่พ้นการแสวงหาความสุขต่อร่างกายและจิตใจเช่นกัน หลายคนตั้งเป้าหมายความสุขในชีวิตของตนเองมาจากวัตถุประสงค์ของ อาจเริ่มต้นจากปัจจัยพื้นฐาน 4 ประการ คือที่อยู่อาศัย เสื้อผ้าเครื่องแต่งกาย ยารักษาโรค เพื่อให้ร่างกายแข็งแรงปราศจากโรคภัย และอาหารที่จะช่วยหล่อเลี้ยงซ่อมแซมให้สุขภาพร่างกายเจริญเติบโตสมบูรณ์ แต่ปัจจุบันปัจจัยพื้นฐาน 4 อย่างมีตัวเลือกมากมายหลากหลายระดับตั้งแต่สินค้าที่มีคุณภาพและราคาทั่วไปจนถึงสินค้าแบรนด์เนมที่มีราคาแพงสูงมาก นอกจากปัจจัยพื้นฐาน 4 แล้วยังมีสิ่งประดิษฐ์ที่ช่วยทุ่นแรงอำนวยความสะดวกสบายให้กับชีวิตมากขึ้น หลายอย่างถูกนิยามเป็นปัจจัยพื้นฐานที่ทุกคนควรมีเพิ่มเติม อาทิ ยานพาหนะที่ช่วยย่นระยะเวลาการเดินทาง เครื่องมือติดต่อสื่อสารทั้งภาพและเสียงชนิดเร็วข้ามซีกโลก ยุคของอินเทอร์เน็ตที่เข้าถึงข้อมูลได้จากทุกที่ทุกเวลา ชนิดแค่คลิกชีวิตก็เปลี่ยน ตลอดจนความสุขที่เป็นนามธรรม เช่น การมีชื่อเสียง มีอำนาจ มีสถานภาพ มีบทบาทเป็นที่ยอมรับหรือได้รับการเห็นคุณค่าจากบุคคลอื่นหรือสังคมต่าง ๆ แม้กระทั่งการติดสิ่งเสพติดทั้งหลาย สิ่งเหล่านี้ต่างเป็นตัวแทนของความสุขที่มนุษย์แสวงหา หลายคนเสพติดความสุขจากความต้องการของตนเอง หลายคนหลงใหลไปตามกระแสสังคม โลกที่หมุนเร็วจากเทคโนโลยีที่ก้าวกระโดดส่งผลให้เกิดการไหลเวียนของข้อมูลข่าวสารก่อให้เกิดเป็นกระแสสังคมอย่างรวดเร็วและรุนแรง ธุรกิจต่างๆ เกิดขึ้นมากมายเพื่อมาตอบสนอง วงจรของสินค้าและบริการสั้นลงอย่างเห็นได้ชัดเพื่อกระตุ้นความต้องการให้มากขึ้น มนุษย์จึงถูกระงับและต้องวนเวียนแสวงหาความสุขเหล่านี้อย่างไม่รู้สิ้นสุด แล้วเรามีสิทธิออกจากวังวนนี้หรือไม่ ถ้าออกแล้วเราจะมีสุขอยู่หรือเปล่า ความสุขของแต่ละบุคคลมีลักษณะอย่างไรสามารถระบุได้ชัดเจนหรือไม่ ปัจจัยอะไรมาช่วยกระตุ้นให้เราเกิดความสุข ดังนั้นความสุขจึงเป็นประเด็นใกล้ตัวที่นักศึกษาอยู่เสมอ

ความหมายและขอบเขตของ “ความสุข”

คำว่า “ความสุข” ได้ถูกให้ความหมายและกำหนดขอบเขตขององค์ประกอบหลากหลายแง่มุมจากนักวิชาการสาขาต่าง ๆ เช่น สาขาปรัชญา เศรษฐศาสตร์ สังคมวิทยา จิตวิทยา รวมทั้งพบตามหลักคำสอนของศาสนาต่าง ๆ อาทิ ศาสนาพุทธ ศาสนาคริสต์ ศาสนาอิสลาม ลัทธิเต๋า เป็นต้น อย่างไรก็ตามสำหรับบทความนี้จะขอนำเสนอความสุขตามหลักจิตวิทยาและความสุขตามหลักทางศาสนาพุทธเพื่อให้เห็นถึงความสอดคล้องที่สามารถนำมาปรับใช้ร่วมกันในการดำเนินชีวิตได้

ด้านจิตวิทยา ความสุขเป็นแนวคิดที่ถูกศึกษาและวิจัยมาอย่างหลากหลายยาวนานจนเกิดเป็นทฤษฎีต่าง ๆ มีคำที่เกี่ยวข้องอยู่หลายคำ อาทิ ความสุข (happiness) ความผาสุก (bliss) การมีสุขภาพ (well-being) ภาวะที่เต็มเต็ม (fulfillment) ความเพลิดเพลิน (pleasure) ความพึงพอใจในชีวิต (life satisfaction) อารมณ์ทางบวก (positive emotions) ชีวิตที่มีความหมาย (a meaning life) ความรู้สึกเบิกบานใจ (a feeling of contentment) คุณภาพชีวิตที่ดี (quality of life) เป็นต้น โดยสรุปด้านจิตวิทยาตะวันตกได้ให้ความหมายและขอบเขตของความสุขครอบคลุม ภาวะอารมณ์ความรู้สึกทางบวก ความพึงพอใจในชีวิตที่เกิดจากการตัดสินใจทางความคิด การประเมินคุณภาพชีวิตของแต่ละบุคคลตามเกณฑ์ที่บุคคลนั้นๆกำหนดเองหรือใช้เกณฑ์จากสังคมภายนอกมาร่วมด้วย รวมทั้งความสุขของ

บุคคลต้องอาศัยปัจจัยส่งเสริมจากภายนอก เช่น การมีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับผู้อื่น การได้รับการสนับสนุนทางสังคม การใช้ชีวิตอย่างมีความหมาย

ในด้านศาสนาพุทธ จัดความสุขได้ 3 ระดับครอบคลุมตั้งแต่ระดับต้นเป็นความสุขจากพฤติกรรมการใช้ชีวิตที่เหมาะสมดีงาม (ศีล) ระดับกลางเป็นความสุขจากภาวะจิตที่สงบประณีต (สมาธิ) และระดับสูงเป็นความสุขที่เกิดจากการดับความทุกข์ด้วยการเห็นแจ้ง (ปัญญา) ซึ่งสามารถส่งเสริมและพัฒนาความสุขให้เพิ่มขึ้นได้ด้วยกุศลมูล 3 ประกอบด้วย โอโลภะ(เพื่อแม่ จาคะ) โอทสะ(มีเมตตา) และอโมหะ(มีปัญญา) ในทางตรงข้ามควรบรรเทาความทุกข์ที่มีต้นเหตุมาจากอกุศลมูล 3 ประกอบด้วย โลภะ(ความอยากได้) โทสะ(ความคิดประทุษร้าย) และโมหะ(ความหลงในอวิชชา) (พระพรหมคุณาภรณ์, 2551: 84) อีกทั้งควรมีใจที่สงบโปร่งโล่งสบายอันเกิดจากความเข้าใจในความไม่เที่ยง ความเปลี่ยนแปลงตามเหตุและปัจจัย คลายจากความยึดมั่นถือมั่น ปล่อยวางตามความเป็นจริง (นิพพาน) กล่าวโดยสรุปด้านศาสนาพุทธได้ให้ความหมายและขอบเขตของความสุขครอบคลุมตามหลักพุทธโอวาท 3 ประการ คือ ทำความดี ละความชั่ว ทำจิตใจให้ผ่องใส

จะเห็นว่าความสุขทางด้านจิตวิทยานับพิจารณาภาวะอารมณ์ ความรู้สึกทางบวก ความพึงพอใจในชีวิตตามเกณฑ์ที่แต่ละบุคคลยึดถือ พยายามมองหาและรักษาภาวะอารมณ์ทางบวกไว้เพื่อให้เกิดพลังในการดำเนินชีวิต บุคคลหรือสิ่งแวดล้อมภายนอกมีผลต่อภาวะอารมณ์ ส่วนความสุขในทางศาสนาพุทธมุ่งให้เกิดความสมดุลทางจิตใจ รับรู้ เข้าใจและหาทางออกตามความเป็นจริงของธรรมชาติ ยึดหลักทำความดี ละความชั่ว ทำจิตใจให้ผ่องใส จากขอบเขตความหมายข้างต้น พบว่าด้านจิตวิทยาและศาสนาพุทธต่างมีทฤษฎีหรือหลักธรรมที่ช่วยรับมือกับความทุกข์ที่เข้ามาในชีวิตได้ทั้งสิ้น แต่จุดเด่นของศาสนาพุทธไม่เพียงแต่ให้สามารถรับมือกับความทุกข์ที่ผ่านเข้ามาในชีวิตได้เท่านั้น แต่ยังสามารถนำความทุกข์มาใช้ประโยชน์เพื่อต่อยอดอีกชั้น โดยใช้ความทุกข์ที่เกิดขึ้นภายในจิตใจเป็นประตูเปิดเข้ามาสำรวจตัวตนที่แท้จริงเพื่อค้นหาต้นเหตุที่ทำให้เกิดความทุกข์ได้

สำรวจตัวตนผ่านความทุกข์

ความทุกข์ไม่ได้เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติแต่มีเหตุปัจจัยบางประการเป็นตัวกระตุ้น จิตใจจะถูกบีบคั้นทำให้อึดทนได้ยากจึงต้องพยายามดิ้นรนเพื่อออกจากความทุกข์นั้น การเลือกวิธีการออกจากความทุกข์ถ้าเราทำบ่อยทำซ้ำด้วยวิธีการเดิมจะกลายเป็นนิสัย ทางด้านจิตวิทยาอธิบายถึงกลไกป้องกันตนเอง (Defense Mechanisms) เป็นการบรรเทาหรือหลีกเลี่ยงความทุกข์ที่เกิดขึ้นโดยอัตโนมัติและตอบโต้กลับแบบไม่รู้ตัวเพราะความเคยชิน เนื่องจากการปกปิดหรือปกป้องจุดบกพร่องที่เป็นบาดแผลภายในจิตใจบางประการ ถ้าบาดแผลนั้นยิ่งอ่อนไหวปฏิกิริยาการตอบสนองของกลไกการป้องกันตนเองจะยิ่งรุนแรงมากขึ้น โดยมีจุดมุ่งหมายที่สำคัญ คือปรับตัวเพื่อเอาชนะสิ่งแวดล้อมหรือปัญหา โดยพยายามถ่วงดุลสิ่งที่ตนเองยังขาดอยู่ หรือถ้าไม่สามารถเอาชนะได้ จึงปรับตนเองให้สอดคล้องตามสิ่งแวดล้อมและปัญหานั้นเพื่อรักษาสมดุลนั้นไว้ (กันยา สุวรรณแสง, 2553: 64) ดังนั้นตัวตนกับความทุกข์จึงไปด้วยกันเสมอ ในทางศาสนาพุทธชี้ให้เห็นคุณและโทษของความทุกข์เช่นกัน ถ้าเราเปลี่ยนทัศนคติใหม่เป็น “ความทุกข์มีไว้ให้เห็น..ไม่ได้มีไว้ให้เป็น” (โครงการจิตประภัสสร, 2560) จุดยืนในการมองความทุกข์จะเปลี่ยนไปเพราะถ้าเลือกเป็นทุกข์นั้นหมายถึงเรากลายเป็นผู้เล่นมีอารมณ์

ความรู้สึกร่วม จึงอยากจะหลีกเลี่ยงและพร้อมจะดิ้นรนทุกหนทางที่ทำให้ได้ออกจากความทุกข์ คล้ายกลายเป็นทาสของความทุกข์เพราะไม่สามารถอดทนต่อภาวะที่มาบีบคั้นกดดันเราได้ แต่ถ้าถอยออกมาอย่างมีสติโดยเลือกที่จะเห็นความทุกข์แทนกลายเป็นผู้ชมที่ไม่อยู่ภายใต้ความทุกข์ เราอาจพบพระเอกขี่ม้าขาวที่มากช่วยชีวิตเราให้พบกับความสุขนิรันดร์ได้ เพราะความทุกข์ช่วยให้เห็นการดิ้นรนหาทางออกของตัวตนภายในที่ชัดเจนทั้งจากด้านจิตใจอารมณ์ความรู้สึก ด้านความคิดที่ถูกผิดและพร้อมตัดสินใจ และด้านร่างกายที่มีอากัปภิกิริยาตอบสนอง ทั้งหมดล้วนเป็นปัจจัยเพื่อช่วยค้นหาตัวตนที่แท้จริงภายใต้ความทุกข์ที่ปกคลุมอยู่และนี่คือคุณประโยชน์ที่ซ่อนอยู่ในความทุกข์ที่เข้ามาในชีวิต

ทางศาสนาพุทธเห็นถึงความสำคัญดังกล่าวจึงได้มีเครื่องมือเพื่อใช้สำหรับฝึกการเห็นทุกข์ อีกทั้งยังต่อยอดให้สามารถข้ามผ่านความทุกข์เหล่านั้นไปได้ด้วยตนเอง เรียกเครื่องมือนี้ว่า องค์ธรรมอริยสัจ 4 เป็นกระบวนการช่วยให้อกจากความทุกข์ได้อย่างถูกต้องตามความเป็นจริงของธรรมชาติ ซึ่งมีขั้นตอน ดังนี้ (1) ฝึกเห็นความทุกข์ที่เกิดขึ้น (ทุกข์) (2) หาสาเหตุหรือต้นเหตุแท้จริงที่ทำให้เกิดความทุกข์ (สมุทัย) กลับเข้ามาพิจารณาตัวตนภายในที่มักตอบโต้ปัจจัยที่มากกระตุ้นจนเกิดเป็นความทุกข์ (3) กำหนดเป้าหมายปลายทางหรือผลความสำเร็จที่ได้ออกจากความทุกข์ (นิโรธ) และ (4) ลงมือทำเพื่อไปให้ถึงเป้าหมายนั้นด้วยวิธีการที่ถูกต้องเหมาะสมตามหลักมรรคมีองค์ 8 (มรรค) โดยสรุปจะพบว่า องค์ธรรมอริยสัจ 4 เป็นกระบวนการที่แบ่งการฝึกฝนออกเป็น 2 ช่วง ช่วงแรก มุ่งหาต้นเหตุของความทุกข์อย่างแท้จริงด้วยการกลับเข้ามาพิจารณาตัวตนภายใน และช่วงที่สอง พยายามก้าวข้ามผ่านความทุกข์นั้นไปได้ด้วยตนเอง ซึ่งตัวตนภายในทางศาสนาพุทธได้อธิบายไว้ในเรื่องจริต ดังนี้

จริต: เครื่องมือในการค้นหาตัวตน

จริต คือ บุคคลผู้มีลักษณะนิสัย พื้นเพของจิต และมีลักษณะความประพฤติที่หนักไปทางใดทางหนึ่ง ตามสภาพจิตที่เป็นปกติของบุคคลนั้น ๆ โดยจำแนกได้ 6 ประเภทหลัก เรียกว่า จริต 6 ประกอบด้วย (1) รากจริต มีลักษณะนิสัยหนักไปทางราคะ หนักไปทางรักสวयरักงาม ละมุนละไม (2) โทสจริต มีลักษณะนิสัยหนักไปทางโทสะ หนักไปทางใจร้อนหงุดหงิดรุนแรง (3) โมหจริต มีลักษณะนิสัยหนักไปทางโมหะ หนักไปทางเขลา เหนง ซึม งมง่าย เห็นคล้อยตามไป (4) สัทธาจริต มีลักษณะนิสัยหนักไปทางศรัทธา มีจิตซาบซึ้ง ซึ่เนบาน น้อมใจเลื่อมใสโดยง่าย (5) พุทธิจริต มีลักษณะนิสัยหนักไปทางใช้ความคิดพิจารณา มองตามความจริง และ (6) วิตกจริต มีลักษณะนิสัยหนักไปทางชอบครุ่นคิด วทวน ฟุ้งซ่าน (พระพรหมคุณาภรณ์, 2558: 807) กล่าวคือมนุษย์ทุกคนล้วนมีทั้ง 6 จริตภายในตนเองแต่สัดส่วนของแต่ละประเภทจริตนั้นน้อยแตกต่างกันไป เช่น บุคคลใดมีสัดส่วนของรากจริตมากที่สุด จะจัดบุคคลนั้นว่าอยู่ในประเภทของรากจริต สาเหตุที่ควรรู้ประเภทของจริตตนเองก่อนเพราะหลังจากที่ทราบประเภทจริตของตนเองในเบื้องต้น เราสามารถนำองค์ธรรมของจริต 6 ที่อธิบายถึงบุคคลที่เป็นรากจริตมีลักษณะนิสัยภายในภายนอกมาเทียบเคียงเพื่อศึกษาสังเกตมากยิ่งขึ้น ทำให้เรามีแผนที่ในการสำรวจตัวตนภายในได้ ทำให้ไม่เสียเวลาในการศึกษาตนเองแบบลองผิดลองถูก เพื่อให้เข้าใจถึงที่มาของจริตที่อยู่ภายในแต่ละบุคคล ได้มีกระบวนการเข้าถึงและแสดงออกถึงตัวตน โดยสามารถอธิบายได้ดังภาพที่ 1 ดังนี้

องค์ธรรมกิเลส 3 คือ การแบ่งกิเลสออกเป็น 3 ระดับตามลำดับขั้นของการละด้วยไตรสิกขา ประกอบด้วยกิเลสระดับหยาบใช้ข้อศีลสิกขา (ละด้วยศีล) กิเลสระดับกลางใช้ข้อจิตตสิกขา (ละด้วยสมาธิ) และกิเลสระดับละเอียดใช้ข้อปัญญาสิกขา (ละด้วยปัญญา) เป็นฐานในการอธิบายกระบวนการเข้าถึงและแสดงออกถึงตัวตนจนกลายเป็นแต่ละจริต กล่าวคือมนุษย์ทุกคนล้วนมีกิเลสติดตัวมาจึงยังต้องเวียนว่ายตายเกิดกันอยู่ หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งคือมนุษย์ทุกคนล้วนมีความทุกข์เพราะกิเลสทำให้เกิดทุกข์จำนวนมากน้อยหนักเบาอยู่ที่สะสมกันมาในแต่ละบุคคล ยกเว้นพระอรหันต์ที่ละสิ้นแล้วด้วยกิเลสทั้งปวง โดยกิเลสที่ติดตัวมาเหล่านี้ถือเป็นกิเลสระดับละเอียดเรียกว่า อนุสัยกิเลส ถูกเก็บไว้ที่ชั้นในสุดโดยในชั้นนี้เป็นแหล่งเก็บรักษาและดูแลกิเลสทั้งหมด เปรียบได้กับเป็นรากของต้นไม้ที่มีหน้าที่ดูแลหล่อเลี้ยงเพื่อให้กิเลสดำรงอยู่ได้ โดยปกติอนุสัยกิเลสจะนอนเนื่องอยู่ในชั้นธันดานซึ่งเป็นชั้นในสุดของจิตใจ จึงเป็นเรื่องยากที่จะรู้ว่าส่วนลึกในจิตใจเรามีการสั่งสมของกิเลสตัวใดไว้บ้าง นอกจากรอปัจจัยบางอย่างที่มีผลกระทบต่อกิเลสเหล่านั้นมากระตุ้นจึงจะเปิดเผยตัวย้ายขึ้นมาทำงานที่ชั้นระดับกลาง โดยเรียกกิเลสที่ทำงานในชั้นนี้ว่า ปริยภูฏานกิเลส เปรียบเสมือนลำต้นของต้นไม้ที่สัมผัสได้เป็นตัวเชื่อมระหว่างรากและกิ่งก้าน ในระดับชั้นกลางนี้เราจะเริ่มรู้สึกถึงการทำงานของกิเลสผ่านอารมณ์ความรู้สึก ความคิด อยู่ในขั้นพิจารณาและเลือกตัดสินใจที่จะกระทำบางอย่างหรือไม่กระทำ ถ้าเลือกกระทำก็จะแสดงออกเป็นพฤติกรรมภายนอกผ่านทางกายและวาจา ซึ่งพฤติกรรมภายนอกนี้ถือเป็นกิเลสระดับหยาบ เรียกว่า วิติกมมกิเลส ที่เปรียบเสมือนกิ่งก้านใบต่าง ๆ ที่แตกแขนงออกมาเป็นรูปลักษณะของต้นไม้ต่างๆ ให้สามารถมองเห็นเอกลักษณ์เฉพาะได้อย่างชัดเจน ต้นไม้แม้จะพันธุ์เดียวกันปลูกในพื้นที่ใกล้เคียงกันได้ปัจจัยต่างๆเหมือนกัน เช่น อากาศ แสงแดด น้ำ ปุ๋ย ก็ไม่มีต้นไม้อันใดที่มีลักษณะเหมือนกันได้ร้อยเปอร์เซ็นต์เปรียบเสมือนมนุษย์ที่ไม่มีใครเหมือนกันได้ร้อยเปอร์เซ็นต์ทั้งจิตใจภายในและพฤติกรรมภายนอกเช่นกัน ดังที่กล่าววามนุษย์ทุกคนล้วนแตกต่างและมีเอกลักษณ์เฉพาะตน อาจมีบางด้านบางมิติที่อาจคล้ายคลึงกันตามพันธุกรรมและสิ่งแวดล้อมที่ได้รับแจกเช่นเดียวกับต้นไม้ ดังนั้นอนุสัยกิเลสที่ถูกสั่งสมมาช้านานในชั้นในสุดก็คือจริตที่แท้จริงที่เราต้องพยายามค้นหากันไป

บทสรุป

การได้รู้จักประเภทจริตที่แท้จริงของตนเอง โดยใช้เครื่องมือเทียบเคียงจากองค์ธรรมจิต 6 ถือเป็นจุดเริ่มต้นเพื่อศึกษาลักษณะนิสัยของตนเองผ่านปัญญา 3 ด้าน คือด้านจิตใจอารมณ์ความรู้สึก ด้านความคิดที่มักซุกซมและพร้อมตัดสินใจ และด้านร่างกายที่มีอาการปฏิกิริยาตอบสนอง เหมือนมีแผนที่ช่วยนำทางเพื่อค้นหาสาเหตุที่มาของพฤติกรรมที่แสดงออกมา ที่มาของอารมณ์ความรู้สึกที่มักเกิดขึ้นมาจากปัจจัยเดิมๆที่เข้ามากระตุ้น เห็นกระบวนการเข้าถึงและแสดงออกถึงตัวตนผ่านองค์ธรรมกิเลส 3 ระดับและแนวทางการละในแต่ละระดับด้วยหลักไตรสิกขา ตั้งแต่กิเลสระดับหยาบสามารถละได้ด้วยศีล กิเลสระดับกลางสามารถละด้วยสมาธิ และกิเลสระดับละเอียดสามารถละได้ด้วยปัญญา นั่นเป็นอีกหนทางหนึ่งที่จะช่วยให้เรามีสิทธิออกจากวังวนในโลกที่ต่างมุ่งแสวงหาความสุขและหลีกเลี่ยงความทุกข์ เป็นการเปลี่ยนจุดยืนจากการเป็นผู้เล่นให้มาเป็นผู้ชม รู้ถึงปัจจัยที่มีผลกระทบจนสามารถเข้ามากระตุ้นให้เกิดความสุข-ความทุกข์ได้ เราจะได้ไม่ตกเป็นทาสที่จำยอมทำทุกอย่างจนขัดความเป็นธรรมชาติของจิตเรา อีกทั้งการรู้และเข้าใจจิตตนเองอย่างถ่องแท้จะเห็นถึงจุดอ่อนจุดแข็งที่มักเกิดขึ้นกับเราเสมอ ทำให้สามารถรู้เท่าทันและพร้อมรับมือกับปัจจัยที่มีผลกระทบต่อเราได้ดียิ่งขึ้น ดังนั้นเราจะเลือกความสุข-ความทุกข์ได้ด้วยตนเอง

เอกสารอ้างอิง

- กันยา สุวรรณแสง. (2533). *การพัฒนาบุคลิกภาพและการปรับตัว*. กรุงเทพฯ: บำรุงสาส์น.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต). (2551). *พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม*. พิมพ์ครั้งที่ 16. กรุงเทพมหานคร: บริษัท เอส.อาร์. พรินติ้งแมสโปรดักส์ จำกัด, 2551.
- _____. (2558). *พุทธธรรม ฉบับปรับขยาย มัชฌิมาปฏิปทา*. พิมพ์ครั้งที่ 41. กรุงเทพมหานคร: บริษัท พิมพ์ลิ้มม ในเครือ บริษัท สำนักพิมพ์แพทิแอนด์โฮม จำกัด.
- เสถียรธรรมสถาน SDS Channel (7 ตุลาคม 2560). “โครงการจิตประภัสสร 70 ปี 70 ล้านความดี อนุสาวรีย์มีชีวิตถวายพ่อ”โดยแม่ชีคันสนีย์ เสถียรสุด”. วิดีโอ [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: www.youtube.com/watch?v=Rktbxrl-Zno

ผู้ดูแลผู้สูงอายุ ยุค 4.0

CAREGIVER FOR ELDERLY IN 4.0 ERA

Received : October 25, 2018
Revised : November 20, 2018
Accepted : December 30, 2018

พวงชนนาถ จริยะจินดา
Puangchomnad Jariyachinda
วิชชุดา ฐิติโชติรัตนนา
Witchuda Titichoatrattana

บทคัดย่อ

ผู้ดูแลผู้สูงอายุในยุค 4.0 ซึ่งเป็นยุคแห่งการเจริญของเทคโนโลยีและการสร้างสรรค์นวัตกรรมที่ทันสมัยกับการเข้าสู่สังคมของผู้สูงอายุ จึงมีความจำเป็นในการเชื่อมโยงการดูแลผู้สูงอายุให้เข้ากับโลกยุคเทคโนโลยี โดยนำประโยชน์จากความเร็วและทันสมัยของระบบเทคโนโลยีดังกล่าวมาสู่การดูแลผู้สูงอายุโดยมีเป้าหมายเพื่อคุณภาพชีวิตที่ดีของผู้สูงอายุ การใช้เทคโนโลยีที่ทันสมัยดังกล่าวประกอบด้วย การใช้สื่อสังคมออนไลน์ต่าง ๆ เช่น ไลน์ หรือเฟซบุ๊ก ทำให้มีการสื่อสารที่สะดวกและรวดเร็ว เว็บไซต์อาวุโสไซไซตี้ ซึ่งเป็นฐานข้อมูลที่เป็นประโยชน์แก่ผู้สูงอายุอย่างรอบด้าน และสามารถเข้าถึงได้ทุกที่และทุกเวลา นอกจากนี้ หุ่นยนต์ดินสอ ซึ่งเป็นหุ่นยนต์ตัวแรกของโลกที่มีความเชี่ยวชาญในการดูแลผู้สูงอายุ โดยมีระบบปัญญาประดิษฐ์ที่เป็นตัวช่วยสั่งการทำงานในการดูแลผู้สูงอายุอย่างมีประสิทธิภาพได้ตลอด 24 ชั่วโมง อย่างไรก็ตาม การใช้เทคโนโลยีดังกล่าวก็ควรมีความระมัดระวัง มีสติรอบคอบ มีปัญญารู้คิดด้วยเช่นกัน

คำสำคัญ ผู้ดูแลผู้สูงอายุ, ยุค 4.0

Abstract

Caregiver for elderly in 4.0 era is the time of technological prosperity and modern innovative creativity that approaches aging society. Therefore, the connection between elderly care and technology is needed by applying the usefulness of rapid and modern technology into elderly care in order to meet the target for elderly's good quality of life. A using of modern technology consisting a variety of social media using such as line or face book that makes the convenience and fast communication. Website of Awuso Society is developed to be an overall database for elderly and easy to access at anywhere and anytime. In addition, Dinsow Robot is the first robot that is an expert of elderly care which creates an Artificial Intelligence system and is able to control the order for elderly care with efficiency in 24 hours. On the other hand, users should be careful of using this technology with consciousness and intelligent thinking.

Keywords: Caregiver for Elderly, 4.0 Era

บทนำ

จากสถานการณ์ที่ประเทศไทยจะเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุอย่างสมบูรณ์ (Aged society) ในอีกไม่กี่ปีข้างหน้า ทำให้อัตราประชากรผู้สูงอายุสูงขึ้นถึงประมาณร้อยละ 20 ของประชากรทั้งหมด โดยผู้สูงอายุเหล่านี้ส่วนใหญ่มักรับปัญหาด้านสุขภาพทั้งทางร่างกายและจิตใจ ส่งผลต่อความสามารถในการปฏิบัติกิจวัตรประจำวันของตนเองได้น้อยลง จึงมีความต้องการการดูแลอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ และในยุค 4.0 ซึ่งเป็นยุคแห่งการเจริญของเทคโนโลยีและการสร้างสรรค์นวัตกรรมที่ทันสมัย จึงควรจะนำประโยชน์จากความรวดเร็วและทันสมัยของระบบเทคโนโลยีดังกล่าวมาสู่การดูแลผู้สูงอายุโดยมีเป้าหมายเพื่อคุณภาพชีวิตที่ดีของผู้สูงอายุต่อไป โดยในปัจจุบันพบว่า กลุ่มผู้สูงอายุสนใจและนิยมใช้สื่อออนไลน์มากขึ้น เช่น ไลน์ เฟซบุ๊ก อย่างไรก็ตาม สิ่งที่ต้องดำเนินการควบคู่กันไปคือมีการพัฒนาศักยภาพผู้สูงอายุให้มีความเข้าใจในการใช้เทคโนโลยีดิจิทัล (Digital literacy) คือการมีทักษะในการนำเครื่องมือ อุปกรณ์ และเทคโนโลยีดิจิทัลที่มีอยู่ในปัจจุบัน เช่น คอมพิวเตอร์ โทรศัพท์ แท็บเล็ต และสื่อออนไลน์ มาใช้ให้เกิดประโยชน์ ในการติดต่อสื่อสารกับครอบครัว ลูกหลาน และกลุ่มเพื่อน การค้นหาความรู้ในด้านต่าง ๆ และการอยู่ร่วมกัน เป็นสังคมที่มีเครือข่ายคล้ายสมอง มีชีวิตและเติบโตอย่างต่อเนื่อง เป็นสังคมอุดมด้วยปัญญา ส่งผลให้ผู้สูงอายุสามารถใช้ชีวิตได้อย่างมีความสุขและสะดวกสบายขึ้น

สังคมผู้สูงอายุ

วัยผู้สูงอายุเป็นช่วงระยะสุดท้ายของวงจรชีวิต ซึ่งประกอบด้วย วัยทารก วัยเด็ก วัยรุ่น วัยผู้ใหญ่ และวัยผู้สูงอายุ โดยช่วงวัยผู้สูงอายุนี้พัฒนาการของชีวิตจะมีการเปลี่ยนแปลงที่ดำเนินไปสู่ความเสื่อมถอยของร่างกายและจิตใจ ซึ่งเป็นการยากที่จะกำหนดลงไปว่าเริ่มเมื่ออายุเท่าใดและจะจบลงเมื่ออายุเท่าไร แต่โดยทั่วไปแล้วถือว่าเริ่มต้นตั้งแต่อายุ 60 ปีขึ้นไป สำหรับประเทศไทยตามพระราชบัญญัติผู้สูงอายุ พ.ศ. 2546 กำหนดว่าผู้สูงอายุหมายถึงบุคคลที่มีสัญชาติไทยและมีอายุตั้งแต่ 60 ปีบริบูรณ์ขึ้นไป สำหรับในทางพุทธศาสนา ได้ให้ความหมายของคำว่า “ผู้สูงอายุ” ในภิกขุสูตร (ส.นิ.(ไทย) 26/92/151) ไว้ว่า คือ คนที่ชราภาพ ดังที่พระพุทธองค์ตรัสไว้ว่า “ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ชรา...เป็นไฉน ความแก่ ภาวะของความแก่ ฟันหลุด ผมหงอก หนังเป็นเกลียวความเสื่อมแห่งอายุ ความแก่หง่อมแห่งอินทรีย์ ในหมู่สัตว์นั้น ๆ ของเหล่าสัตว์นั้น ๆ นี้เรียกว่า ชรา” การชราภาพของมนุษย์หรือสัตว์เหล่าอื่น ๆ หมายถึง ความเสื่อมสภาพลงของส่วนประกอบต่าง ๆ ทางกายภาพและศักยภาพต่าง ๆ ที่เกี่ยวเนื่องด้วยกายภาพ เช่น การมองเห็น การฟัง การเคลื่อนไหวร่างกาย เป็นต้น

สำหรับประเทศไทยได้เริ่มเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุแล้วตั้งแต่ปี 2548 และจะเป็นสังคมผู้สูงอายุอย่างสมบูรณ์ (Aged society) ในปี 2564 โดยในปี 2559 พบว่าจากจำนวนประชากรทั้งหมด 65.30 ล้านคน มีสัดส่วนวัยเด็กร้อยละ 17.82 วัยแรงงานร้อยละ 65.67 และวัยสูงอายुर้อยละ 16.90 ขณะที่อัตราการเจริญพันธุ์รวมของประชากรไทยในปี 2560 อยู่ที่ 1.59 ซึ่งต่ำกว่าระดับทดแทน โดยคาดว่าจะมีแนวโน้มลดลงเรื่อย ๆ หากไม่มีการดำเนินการใด ๆ เพื่อเพิ่มอัตราการเกิดของประชากร จะส่งผลให้โครงสร้าง

ประชากรไทยเปลี่ยนแปลงเข้าสู่การเป็นสังคมสูงวัยอย่างสมบูรณ์เมื่อสิ้นสุดแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560-2564) โดยสัดส่วนผู้สูงอายุจะเพิ่มขึ้นเป็นร้อยละ 19.80

ผู้ดูแลผู้สูงอายุ

การดูแล คือ กิจกรรมการช่วยเหลือ หรือการดูแลที่กระทำโดยตรง หรือโดยอ้อมเป็นกระบวนการที่ส่งเสริมให้บุคคลดำเนินชีวิตในสังคมได้อย่างปกติ เป็นเรื่องของการให้ความสนใจ และห่วงใยผู้ที่ต้องพึ่งพาผู้อื่น โดยแนวคิดการดูแลนั้นเป็นลักษณะพื้นฐานที่สำคัญของมนุษยชาติ เป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับความรับผิดชอบ ศีลธรรม จริยธรรม และประเพณีปฏิบัติที่มีต่อกัน โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อช่วยเหลือผู้ที่อ่อนแอกว่า ทั้งโดยเป็นทางการ และไม่เป็นทางการโดยขึ้นอยู่กับสถานการณ์ ความจำเป็น และความผูกพันต่อผู้ที่ต้องดูแล (ศศิพัฒน์ ยอดเพชร, 2547)

วัยสูงอายุนั้นเป็นวัยที่มีการเปลี่ยนแปลงของอวัยวะต่าง ๆ โดยเฉพาะประสาทสัมผัสทั้งห้า ได้แก่ การมองเห็น การได้ยิน การรับรส การรับกลิ่น และการรับสัมผัส เนื่องจากความเสื่อมของอวัยวะที่ใช้รับสัมผัส จึงทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างและการทำหน้าที่ของอวัยวะดังกล่าว ตามรายงานสถานการณ์ผู้สูงอายุไทยของมูลนิธิสถาบันวิจัยและพัฒนาผู้สูงอายุ (2559) พบว่า ผู้สูงอายุไทยป่วยเป็นโรคความดันเลือดสูง เบาหวาน ข้ออักเสบ ข้อเสื่อม และไตวายมากขึ้น ภาวะแทรกซ้อนของโรคดังกล่าวส่งผลต่อความสามารถในการปฏิบัติกิจวัตรประจำวันของตนเองได้น้อยลง ไม่ว่าจะเป็นกิจกรรมพื้นฐานในการดำรงชีวิต ได้แก่ การกินอาหาร ใส่เสื้อผ้า อาบน้ำ ล้างหน้า (รวมการใช้ห้องน้ำ) รวมถึงกิจกรรมที่ผู้สูงอายุต้องใช้ชีวิตในสังคมภายนอกบ้าน ดังนั้น ผู้สูงอายุเหล่านี้จึงมีความต้องการการดูแลอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ และการดูแลผู้สูงอายุนั้น อาจมีลักษณะและความต้องการที่แตกต่างกัน โดยมีการแบ่งรูปแบบการดูแลออกเป็น 4 รูปแบบ ได้แก่ (1) การดูแลภายในครอบครัว คือ การให้ความดูแลเอาใจใส่แก่ผู้สูงอายุในปัจจัยสี่ ไม่ว่าจะเป็นการให้อาหาร เสื้อผ้า จัดที่อยู่อาศัย การดูแลสุขภาพรักษาพยาบาล รวมทั้งการให้เงิน การดูแลเอาใจใส่ทั้งด้านร่างกายจิตใจ เป็นต้น (2) การดูแลในสถาบัน แยกเป็นการดูแลในสถานสงเคราะห์ และการดูแลในสถานพยาบาลหรือสถานที่รับดูแลเฉพาะผู้สูงอายุ (3) การดูแลโดยชุมชน เพื่อสร้างจิตสำนึกให้คนในชุมชนเกิดการแก้ไขปัญหา ระดมความร่วมมือและพัฒนารูปแบบต่าง ๆ ให้แก่สมาชิกในชุมชนของตนระหว่างผู้สูงอายุ ครอบครัว ชุมชน องค์กร และสถาบันทางสังคมต่าง ๆ ซึ่งมีรูปแบบและลักษณะบริการแตกต่างกัน และ (4) การดูแลในสถานการณ์พิเศษ (สายฤติวรวิจิธโกมาตร และคณะ, 2550)

การดูแลผู้สูงอายุในยุค 4.0

สำหรับการดูแลผู้สูงอายุในยุค 4.0 ซึ่งเป็นยุคเทคโนโลยีที่ก้าวไกลและการสร้างสรรค์นวัตกรรมที่ทันสมัย จึงสมควรนำสิ่งเหล่านี้มาประยุกต์ใช้ในการดูแลผู้สูงอายุโดยมีเป้าหมายเพื่อคุณภาพชีวิตที่ดีต่อไป จากการสำรวจในปัจจุบันพบว่าอินเทอร์เน็ตเป็นสื่อกลางหนึ่งที่ถูกนำมาใช้อย่างกว้างขวางเนื่องจากสามารถให้บริการได้อย่างรวดเร็วและหลากหลายรูปแบบ นอกจากนี้ กลุ่มผู้สูงอายุถือเป็นกลุ่มที่สนใจและใช้เทคโนโลยีจากสื่อ Social media เป็นประจำ สำหรับกิจกรรมที่ได้รับความ

นิยมของกลุ่มผู้สูงอายุคือการส่งข้อความหรือแชร์คอนเทนต์ผ่านไลน์ สาเหตุที่กลุ่มผู้สูงอายุสนใจและให้ความสำคัญต่อกิจกรรมดิจิทัลเนื่องจากผู้สูงอายุมีเวลาและกำลังซื้อ สนุกกับการเรียนรู้และได้ยินได้ฟังสิ่งใหม่ๆ ทำให้รู้สึกว่ามีชีวิตที่มีความร่วมสมัยทันเหตุการณ์อยู่ตลอดเวลา ต้องการลดช่องว่างกับลูกหลานโดยใช้สื่อเดียวกันพูดคุยแลกเปลี่ยนกันทำให้ไม่รู้สึกห่างเหิน เป็นสื่อกลางที่ใช้เชื่อมโยงกับกลุ่มเพื่อนๆ โดยสรุปกลุ่มผู้สูงอายุนี้ต้องการเทคโนโลยีมาช่วยให้รู้สึกว่ายังไม่แก่และมีความทันสมัยสำหรับ “แพลตฟอร์ม” ที่ได้รับความนิยมในกลุ่มผู้สูงอายุถ้าเป็นวิดีโอก็ต้อง “ยูทูบ” หากเป็น Chat ก็คือ “ไลน์” ถ้าจะ Update และ share ก็คือ “เฟซบุ๊ก” เป็นต้น

การใช้ไลน์ (LINE)

ภาพที่ 1 การใช้ไลน์ของผู้สูงอายุ

การใช้ไลน์ ของผู้สูงอายุไทย ได้ทำให้เกิดปรากฏการณ์ที่น่าสนใจ เช่น การส่งภาพสวัสดิตอนเช้าเป็นรูปดอกไม้หรือสีประจำวัน จนมีการกล่าวกันว่าหากส่งภาพเช่นนี้ถือว่าเป็นพฤติกรรมของผู้สูงอายุ เป็นต้น สำหรับปรากฏการณ์เช่นนี้ยังไม่มีคำอธิบายที่ชัดเจนนัก แม้ว่าการวิจัยเกี่ยวกับการใช้งานไลน์ของผู้สูงอายุนั้นจะเริ่มมีผู้ศึกษาบ้างแล้ว โดยพบว่าผู้สูงอายุนิยมใช้ฟังก์ชันสนทนาส่วนบุคคลสื่อสารกับบุตรหลาน ญาติพี่น้อง และคนในครอบครัว เพื่อพูดคุยแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารและเหตุการณ์ประจำวันมากที่สุด นอกจากนี้ วิศปตย์ ชัยช่วย (2560) ได้ศึกษาเชิงคุณภาพแบบปรากฏการณ์วิทยาเกี่ยวกับการใช้ LINE ของผู้สูงอายุ พบว่า ผู้สูงอายุเรียนรู้การใช้งานไลน์ด้วยตนเองและจากการแนะนำของเพื่อนหรือลูกหลาน การใช้ไลน์ทำให้เกิดพื้นที่เสมือน Virtual space ที่ทำให้ผู้สูงอายุสามารถมีปฏิสัมพันธ์กับเพื่อนหรือญาติได้โดยไม่ต้องมีข้อจำกัดด้านเวลาและสถานที่ การใช้ไลน์กลายเป็นส่วนหนึ่งในชีวิตประจำวันของผู้สูงอายุ และผู้สูงอายุแสดงความห่วงใยต่อผู้อื่นและแสดงนัยยะว่าตนเองยังสุขสบายดีผ่านทางภาพ "สวัสดิตอนเช้า" รวมทั้ง ผู้สูงอายุเห็นว่าไลน์มีข้อดีมากกว่าข้อเสีย

การใช้งานไลน์เป็นประสบการณ์ที่แปลกใหม่ของผู้สูงอายุโดยเฉพาะการเอื้อให้ผู้สูงอายุได้มีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่นได้ง่ายขึ้น โดยไม่ต้องไปพบหน้าจริง ผู้สูงอายุสามารถพูดคุยกับลูกหลาน ญาติพี่น้องที่อยู่ห่างไกลกัน ด้วยวิธีการที่หลากหลาย เช่น การพิมพ์ การส่งภาพ หรือวิดีโอคอล นอกเหนือจากการพูดคุยกับลูกหลานแล้ว ที่สนทนาผ่านไลน์มากที่สุด คือ กลุ่มเพื่อนในวัยเยาว์ เช่น เพื่อนประถมศึกษา

มัธยมศึกษา หรือมหาวิทยาลัย หรือกลุ่มผู้สูงอายุด้วยตนเอง ซึ่งต่างก็หมดภาระหน้าที่การทำงาน หรือ การดูแลลูกหลานแล้ว กลุ่มเพื่อนเหล่านี้มักนัดหมายทำกิจกรรมสังสรรค์กันอย่างสม่ำเสมอ รวมถึงกลุ่ม ชมรมผู้สูงอายุ เมื่อผู้สูงอายุหันมาใช้ไลน์มากขึ้น ก็เกิดการรวมกลุ่มในไลน์ที่ทำให้สามารถพูดคุยได้โดยไม่ จำกัดเวลาและสถานที่

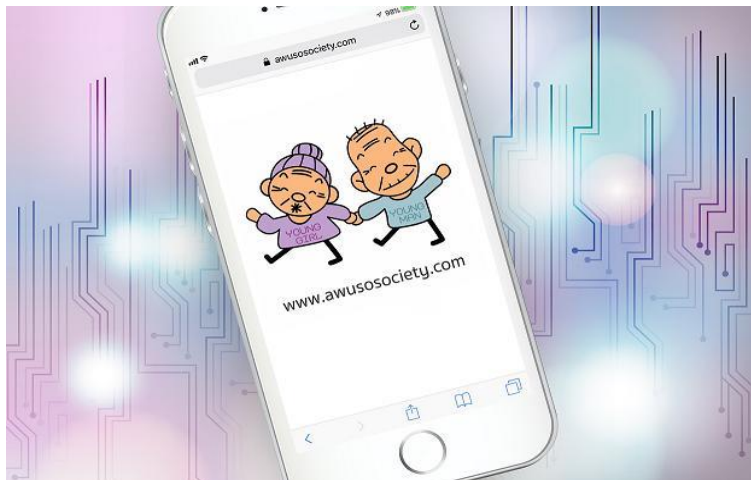
การใช้ “เฟซบุ๊ก” (FACEBOOK)

ภาพที่ 2 การใช้เฟซบุ๊กของผู้สูงอายุ

“เฟซบุ๊ก” คือเว็บไซต์เครือข่ายสังคมออนไลน์ที่ได้รับความนิยมอันดับหนึ่งของโลกมานาน และประเทศไทยก็ติดอันดับ 1 ใน 10 ของประเทศที่มีผู้ใช้งานเฟซบุ๊กมากที่สุดในโลก เหตุผลเนื่องมาจากการใช้งานที่ง่ายและสะดวก เพียงแค่สมัครเป็นสมาชิกกับเฟซบุ๊กผู้ใช้งานก็สามารถเชื่อมโยงกับบุคคลอื่นที่เป็นสมาชิกเช่นกัน สามารถโพสต์ข้อความ อัปโหลดรูปภาพ วิดีโอ ส่งข้อความ และลิงค์ต่าง ๆ โดยไม่เสียค่าใช้จ่าย แต่สมัยนี้ทางเลือกมีมากขึ้น อย่างไรก็ตามเฟซบุ๊กก็ยังมีคนใช้เพิ่มมากขึ้นเรื่อย ๆ โดยเฉพาะกลุ่มผู้สูงอายุ ซึ่งถือเป็นกลุ่มผู้ใช้หน้าใหม่ที่กำลังมาแรง จากการศึกษาของกันตพล บรรทัดทอง (2557) ได้ศึกษาเกี่ยวกับพฤติกรรมการใช้เครือข่ายสังคมออนไลน์และความพึงพอใจของกลุ่มคนสูงอายุในเขตกรุงเทพมหานคร พบว่าผู้สูงอายุที่ใช้เครือข่ายสังคมออนไลน์มีความพึงพอใจมากและแรงจูงใจที่สำคัญของผู้สูงอายุคือ การได้สื่อสารกันอย่างอิสระ ได้รับประโยชน์ต่าง ๆ ในการใช้บริการ ดูเป็นคนทันสมัย ได้แลกเปลี่ยนความคิดเห็น ได้รับการยอมรับนับถือจากเพื่อนในเครือข่าย การใช้งานง่าย ประหยัด นอกจากนี้ ประสพชัย พสุนนท์ และวิกันดา เดชตานนท์ (2560) ได้ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างพฤติกรรมและความพึงพอใจในการใช้เฟซบุ๊กของผู้สูงอายุ พบว่าพฤติกรรมการใช้เฟซบุ๊กของผู้สูงอายุที่พบมากที่สุดคือพฤติกรรมการใช้ประโยชน์ เช่น ในการติดตามข่าวสาร การติดต่อสื่อสารกับลูกหลาน และผู้สูงอายุมีความพึงพอใจในด้านการติดต่อสื่อสารมากที่สุด โดยพึงพอใจในการได้ติดต่อสื่อสารกับครอบครัวและลูกหลานมากขึ้น และการติดต่อผ่านเฟซบุ๊กมีความสะดวกรวดเร็ว รวมถึงมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับความพึงพอใจในด้านสังคม และด้านความบันเทิงมากด้วย

อาวุโส โซไซตี้

ภาพที่ 3 เว็บไซต์อาวุโสโซไซตี้สำหรับผู้สูงอายุ

“อาวุโสโซไซตี้” เป็นแพลตฟอร์มที่นำเสนอข้อมูลสำหรับผู้สูงอายุโดยเฉพาะ นับเป็น “One Stop Contents Provider สำหรับผู้สูงอายุ” ถูกคิดค้นมาเพื่อเป็นช่องทางในการนำเสนอข้อมูลที่ถูกต้องและเป็นประโยชน์แก่ผู้สูงอายุอย่างรอบด้าน อีกทั้งเป็นสื่อกลางการสื่อสารที่เปิดโอกาสให้ผู้สูงอายุเข้าถึงแหล่งข้อมูลที่ถูกต้องและใช้ประโยชน์ร่วมกันได้ทุกที่ทุกเวลา เป็นการสร้างคุณค่าเป็นสังคมแห่งการเรียนรู้แบ่งปันความรู้ สื่อสารแสดงความรู้สึกและการมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างคนสูงอายุในสังคมอย่างเป็นอิสระผ่านทาง Platform ต่าง ๆ เช่น เว็บไซต์ เฟซบุ๊ก และไลน์ โดยอาวุโสโซไซตี้ มีการจัดทำฐานข้อมูลด้านข่าวสาร เช่น ประเด็นร้อนต่าง ๆ ในสังคมที่มีผลกระทบต่อผู้สูงอายุโดยเฉพาะด้านสุขภาพ คัดสรรข้อมูลจากแหล่งข้อมูลที่เชื่อถือได้เท่านั้นและเป็นประโยชน์ต่อการใช้ชีวิตของผู้สูงอายุในยุคปัจจุบัน ด้านไลฟ์สไตล์ : นำเสนอคอนเทนต์ที่เหมาะสมกับผู้สูงอายุในยุคปัจจุบันเพื่อให้ตอบโจทย์การใช้ชีวิตในโลกแห่งสังคมออนไลน์ และ Thailand 4.0 ได้อย่างมีความสุข ด้านการเงิน : แนะนำวิธีบริหารจัดการด้านการเงินและเคล็ดลับต่าง ๆ เพื่อให้สามารถจัดสรรด้านการเงินได้อย่างลงตัว ด้านครอบครัว : นำเสนอบทความที่แนะนำและช่วยแก้ไขความท้าทายต่าง ๆ ที่อาจเกิดขึ้นจากความไม่เข้าใจกันของคนภายในครอบครัวหรือจากความแตกต่างระหว่างวัยเพื่อให้ทุกคนสามารถใช้ชีวิตได้อย่างแฮปปี้ที่สุด โดยกลุ่มเป้าหมายของอาวุโสโซไซตี้แบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม ได้แก่ 1) กลุ่มผู้สูงวัยที่ต้องการหาข้อมูลต่าง ๆ ที่น่าเชื่อถือได้รวมทั้งข้อมูลที่ไม่ง่ายแก่ผู้อื่น 2) กลุ่มลูกหลานที่ต้องการศึกษาเรื่องราวต่าง ๆ เพื่อนำไปดูแลและเทคแคร์ผู้สูงอายุใกล้ตัวได้อย่างถูกต้อง ซึ่งการจะส่งผ่านข้อมูลให้ทั้งสองกลุ่มนี้จำเป็นต้องใช้การสื่อสารทั้งแบบออนไลน์และออฟไลน์ควบคู่กันพร้อมกับการเล่าเรื่องราวผ่าน Infographic เพื่อการสร้างความเข้าใจที่ชัดเจน

ศศิกานต์ วัฒนะจันทร์ ที่ปรึกษาด้านกลยุทธ์ธุรกิจและภาพลักษณ์ บริษัทเจเอ็มเคาตาลิสท์ จำกัด องค์กรให้คำปรึกษาด้านการสื่อสารและภาพลักษณ์แก่องค์กรชั้นนำ ผู้คิดค้นและพัฒนา “อาวุโสโซไซตี้” กล่าวถึงแรงบันดาลใจในการจัดทำ ‘อาวุโสโซไซตี้’ ว่าเกิดจากการที่คนใกล้ตัวได้รับข้อมูลที่ไม่ถูกต้องผ่านการแชร์ทางไลน์ทำให้เกิดการเข้าใจผิดและก่อให้เกิดการทะเลาะกันโดยมีข่าวสารลวงเป็นต้นเหตุ ดังนั้นจึงได้จัดทำแพลตฟอร์มต่าง ๆ ของ อ่าวโสโซไซตี้ขึ้นเพื่อเป็นคลังความรู้ในหลายๆ ด้านซึ่งคัดกรองความน่าเชื่อถือมาแล้ว

เพื่อยังประโยชน์ให้แก่ผู้สูงอายุอันเป็นที่รักของลูกหลานทุกคน ให้ใช้ชีวิตได้อย่างมีความสุขและสะดวกสบายขึ้น เปรียบเสมือนเว็บไซต์จากลูกกตัญญูสำหรับผู้สูงอายุสมัยใหม่ทั่วประเทศที่ปกป้องผู้สูงอายุจากการรู้เท่าไม่ถึงการณ์ในการเข้าถึงข้อมูลที่บิดเบือน อันอาจจะก่อให้เกิดปัญหาด้านความปลอดภัยและความเป็นส่วนตัวอีกด้วย (หนังสือพิมพ์กรุงเทพธุรกิจ, 2560)

หุ่นยนต์ดินสอ

ภาพที่ 4 หุ่นยนต์ดินสอมินิ สำหรับดูแลผู้สูงอายุ

“ดินสอ” หุ่นยนต์สัญชาติไทย ดังไกลระดับโลก เป็นหุ่นยนต์ตัวแรกของโลกที่มีความเชี่ยวชาญในการดูแลผู้สูงอายุเฉพาะด้าน ซึ่งปัจจุบันส่งออกไปจำหน่ายที่ญี่ปุ่น และหลายประเทศในยุโรป โดยเฉลิมพล ปุณณทก ประธานเจ้าหน้าที่บริหาร บริษัท ซีที เอเชีย โรบोटิกส์ จำกัด บริษัทผู้พัฒนาและผลิต-จำหน่ายหุ่นยนต์รายแรกในประเทศไทย เล่าว่าครั้งแรกมีแนวคิดจะทำหุ่นยนต์อะไรจะประสบความสำเร็จ และคิดว่าหุ่นยนต์นั้นต้องมีความเชี่ยวชาญเฉพาะด้านจะดีที่สุด กระทั่งปีเดียวทำหุ่นยนต์เพื่อดูแลผู้สูงอายุและด้านบริการ ในที่สุดก็เกิดเป็นหุ่นยนต์นามว่า ดินสอ จักรกลสายพันธุ์ไทยขึ้น และพัฒนาต่อยอดเป็นน้องดินสอมินิ

สิ่งที่สำคัญ คือ ระบบ Artificial Intelligence (AI) หรือปัญญาประดิษฐ์ ที่จะมาเป็นตัวช่วยสั่งการให้น้องดินสอมินิให้ดูแลผู้สูงอายุอย่างมีประสิทธิภาพ โดยมีความสามารถ อาทิ ฝ้าและแจ้งเตือน เพื่อป้องกันการล้มของผู้สูงอายุ โดยจะแจ้งไปที่สมาร์ตโฟนผ่านแอปพลิเคชันดินสอ, แพทย์สามารถสอบถามอาการแบบเห็นภาพผ่านหุ่นยนต์ สั่งหั่นกล่องเพื่อดูภาพมุมต่างๆ ได้, มีปุ่มเรียกผู้ดูแลหรือเรียกรถพยาบาลฉุกเฉิน, เตือนให้ทานยา ให้วัดความดัน, มีฟังก์ชันชวนสวดมนต์, ฟังเพลง พร้อมมีเกมฝึกสมองชะลอความจำเสื่อม เป็นต้นหุ่นยนต์ดินสอ ได้รับการพัฒนาจนวันนี้มาถึงดินสอ รุ่น 3 และดินสอมินิ โดยในช่วงปลายปี 2561จะออกน้องดินสอ รุ่น 4 ซึ่งก็มีการพัฒนาฟีเจอร์สุดล้ำเพิ่มเติมมากมาย เช่น การใช้ระบบก๊าซเซ็นเซอร์ ตรวจโรคจากลมหายใจของมนุษย์ เพื่อตรวจโรคมะเร็ง และในอนาคตก็จะคิดฟีเจอร์ที่เกี่ยวกับการดูแลสุขภาพของร่างกายเป็นหลัก โดยปัจจุบันมีการทำงานร่วมกับภาครัฐ ทีม

แพทย์ เพื่อพัฒนานวัตกรรมร่วมกัน และคาดการณ์ว่าในอีก 5 ปีจากนี้ หุ่นยนต์จะเข้ามามีบทบาทในการใช้ชีวิตของมนุษย์มากขึ้น โดยจะมีความเชี่ยวชาญกันเฉพาะด้าน ในส่วนของดินสอก็จะยังคงเน้นเรื่องการดูแลผู้สูงอายุต่อไป (ไทยรัฐฉบับพิมพ์, 2561)

ที่น่าเสนอข้างต้นเป็นเพียงตัวอย่างการใช้เทคโนโลยีรวมถึงการสร้างสรรค์นวัตกรรมเพื่อมาช่วยในการดูแลผู้สูงอายุในยุค 4.0 ให้ใช้ชีวิตได้อย่างมีความสุขและสะดวกสบายขึ้น มีคุณภาพชีวิตที่ดีทั้งด้านร่างกาย จิตใจ สังคม และสิ่งแวดล้อม

บทสรุป

ในยุค 4.0 ซึ่งเป็นยุคแห่งการเจริญของเทคโนโลยีที่มีการสื่อสารอย่างรวดเร็วและการสร้างสรรค์นวัตกรรมที่ทันสมัย การดูแลผู้สูงอายุในยุค 4.0 นี้ จึงต้องนำเทคโนโลยีดังกล่าวมาประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์โดยมีเป้าหมายเพื่อคุณภาพชีวิตที่ดีของผู้สูงอายุ การใช้เทคโนโลยีจากสื่อสังคมออนไลน์ต่างๆ เช่น โลก หรือเฟสบุ๊ก ทำให้มีการสื่อสารที่สะดวกและรวดเร็ว คนที่ห่างไกลก็เสมือนได้อยู่ใกล้กัน สำหรับเว็บไซต์ อาวุโสไซท์ ก็เป็นฐานข้อมูลที่เป็นประโยชน์แก่ผู้สูงอายุอย่างรอบด้าน และสามารถเข้าถึงได้ทุกที่และตลอดเวลา นอกจากนี้ หุ่นยนต์ดินสอ ซึ่งเป็นหุ่นยนต์ตัวแรกของโลกที่มีความเชี่ยวชาญในการดูแลผู้สูงอายุ โดยมีระบบปัญญาประดิษฐ์ที่เป็นตัวช่วยสั่งการทำงานในการดูแลผู้สูงอายุอย่างมีประสิทธิภาพได้ตลอด 24 ชั่วโมง อย่างไรก็ตาม การใช้เทคโนโลยีดังกล่าวก็ควรมีความระมัดระวัง ใช้อย่างมีสติรอบคอบ อย่าทำให้คนที่ใกล้ก็เหมือนอยู่ห่างไกลกัน เนื่องจากก้มหน้าก้มตาเล่นสื่อออนไลน์จนขาดการสื่อสารโดยตรง หรือการสัมผัส เอื้ออาทร ด้วยความเคารพรัก

เอกสารอ้างอิง

มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์. (2539). พระไตรปิฎกภาษาไทยฉบับมหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์.

กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์.

กันตพล บรรทัดทอง. (2557). พฤติกรรมการใช้เครือข่ายสังคมออนไลน์และความพึงพอใจของกลุ่มคนสูงอายุในเขตกรุงเทพมหานคร. การค้นคว้าอิสระของการศึกษาตามหลักสูตรนิเทศศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการสื่อสารเชิงกลยุทธ์ มหาวิทยาลัยกรุงเทพ ปีการศึกษา 2557.

ประสพชัย พสุนนท์ และวิกันดา เดชตานนท์. (2560). ความสัมพันธ์ระหว่างพฤติกรรมและความพึงพอใจในการใช้เฟสบุ๊กของผู้สูงอายุ. สืบค้นเมื่อ 10 พฤศจิกายน 2561, จาก <https://repository.rmutr.ac.th/bitstream/handle/123456789>.

ไทยรัฐฉบับพิมพ์, (2561, 19 พฤษภาคม), ดินสอ หุ่นยนต์สัญชาติไทย...ดังไกลระดับโลก. ไทยรัฐ.

สืบค้นเมื่อ 10 พฤศจิกายน 2561. จาก <http://www.thairath.co.th/content/1285166>.

มูลนิธิสถาบันวิจัยและพัฒนาผู้สูงอายุไทย. รายงานสถานการณ์ผู้สูงอายุไทยของมูลนิธิสถาบันวิจัยและพัฒนาผู้สูงอายุ พ.ศ. 2559. สืบค้นเมื่อ 10 พฤศจิกายน 2561. จาก <http://www.thaitgri.org>.

วิศปัติย์ ชัยช่วย. (2560). การใช้ LINE ของผู้สูงอายุ : การศึกษาเชิงปรากฏการณ์วิทยา. สืบค้นเมื่อ 7 พ.ศ. จ. ก. ย. น. 2561. จาก <https://tci-thaijo.org/index.php/Veridian-E-Journal/article/view/87705/69201>.

ศศิพัฒน์ ยอดเพชร. (2547). ผู้ดูแลผู้สูงอายุ : การสังเคราะห์องค์ความรู้. ปทุมธานี: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

สายฤดี วรกิจโกศาทร และคณะ. “ระบบการดูแลผู้สูงอายุ” ใน ปรับแนวคิดร่วมชีวิตผู้สูงวัย : การทบทวนแนวคิดและองค์ความรู้เบื้องต้นเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของกลุ่มประชากรสูงอายุ. เครือข่ายนักวิจัย MERIT จาก 5 สถาบันในมหาวิทยาลัยมหิดล.

หนังสือพิมพ์กรุงเทพธุรกิจ, (2560, 6 ธันวาคม), “อาวุโสโซไซตี้” แพลตฟอร์มใหม่ที่นำเสนอทุกประเด็นร้อน. สืบค้นเมื่อ 10 พ.ศ. จ. ก. ย. น. 2561, จาก <http://www.bangkokbiznews.com/pr/detail/34202>.

ภาวะพุทธิปัญญาการรู้คิดต่อความจำของผู้สูงอายุ
COGNITIVE STATUS, COGNITIVE THINKING
AND MEMORY OF THE ELDERLY

Received : October 28, 2018
Revised : November 26, 2018
Accepted : December 30, 2018

พันทิวา กฤษณาชาตรี
Pantiwa Kritsadachatri

บทคัดย่อ

สังคมไทยก้าวสู่สังคมผู้สูงอายุ ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2550 เป็นต้นมา และมีการคาดการณ์ว่าไม่เกิน 20 ปีข้างหน้า ผู้สูงอายุจะเป็นประชากรกลุ่มใหญ่ของประเทศ มีปรากฏการณ์ที่ชัดเจนมากขึ้นว่าสังคมและหน่วยงาน ตลอดจนนโยบายรัฐบาลได้ให้ความสำคัญกับการเตรียมการสำหรับสังคมผู้สูงอายุเต็มรูปแบบมากขึ้น โดยเฉพาะระบบบริการต่าง ๆ ในชุมชนซึ่งต้องดูแลผู้สูงอายุทั้งในด้านการแพทย์ สังคม และการดำรงชีวิต ได้มีผู้ศึกษาและอธิบายถึงสภาพของการเปลี่ยนแปลงวัยผู้สูงอายุที่มีผลจากการเปลี่ยนแปลงทางร่างกาย จิตใจ อารมณ์และสังคม และได้เสนอภาพปัญหาของผู้สูงอายุที่มีผลจากการเปลี่ยนแปลง 3 ประการใหญ่ ได้แก่ 1) การเปลี่ยนแปลงทางร่างกาย ได้แก่ กระบวนการการชราภาพของอวัยวะต่าง ๆ ทุกระบบในร่างกาย 2) การเปลี่ยนแปลงทางด้านเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม และ 3) การเปลี่ยนแปลงทางด้านอารมณ์และจิตใจ อย่างไรก็ตาม แม้จะไม่สามารถหยุดยั้งความเสื่อมของอวัยวะต่าง ๆ ในร่างกายได้ แต่ในทางการแพทย์พบว่าการส่งเสริมสุขภาพทั้งร่างกายและจิตใจจะช่วยชะลอกระบวนการชราภาพหรือป้องกันปัญหาที่เกิดขึ้นทางด้านจิตใจได้ ดังนั้น การดูแลสุขภาพให้กับผู้สูงอายุจึงควรเตรียมความพร้อมให้กับผู้สูงอายุในการปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงที่กำลังเกิดขึ้นเนื่องจากผู้สูงอายุที่มีภาวะสมองเสื่อมมีการเปลี่ยนแปลงทางด้านร่างกาย จิตใจ และอารมณ์ในทางเสื่อมลง การดูแลจึงเป็นการดูแลทางด้านสุขภาพทั่วไป การจัดสภาพแวดล้อมให้มั่นคงปลอดภัย การให้ผู้สูงอายุได้รู้จักตนเองและสิ่งรอบตัวตามความเป็นจริง การแก้ไขปัญหาความผิดปกติทางจิตและพฤติกรรม การดูแลให้ผู้สูงอายุพักผ่อน ออกกำลังกาย มีนันทนาการ

คำสำคัญ: ภาวะพุทธิปัญญา, การรู้คิด, ความจำ

Abstract

Thai society stepped into the aging society since 2007 and is expected to be no more than 20 years old. The elderly will be a large population of the country. There is a more obvious phenomenon that society and agencies As well as the government policy to focus on the preparation for the elderly society more fully In particular, identify services in the community that need to take care of the elderly in both medical Society and life Has studied and explained the condition of changing the elderly age that is affected by physical, mental, emotional and social changes And presented the problems of the elderly with the result of three major changes: 1) physical changes, including the aging process of all organs in the body 2) economic, social and cultural changes and 3) Emotional and psychological changes. However, even if unable to stop the deterioration of the organs in the body, but in the medical profession, it is found that The promotion of physical and mental health will help slow down the aging process or prevent psychological problems. Therefore, health care for the elderly should be prepared for the elderly to adapt to changes that are occurring. up Because elderly people with dementia have physical, mental and emotional changes in the way of deterioration Care is therefore a general health care. Providing a safe and secure environment Letting the elderly know about themselves and the surrounding things Solving mental and behavioral disorders Caring for the elderly to relax, exercise and have recreation

Keyword: Cognitive condition, cognition, memory

บทนำ

จากสถานการณ์การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างประชากรทำให้รัฐบาล ได้ตระหนักถึงสถานการณ์การมีอายุสูงขึ้นของประชากร และกำลังเตรียมพร้อมที่จะรับมือกับสังคมผู้สูงอายุในการวางแผนนโยบายและมาตรการต่าง ๆ ที่จะเหมาะสมกับสถานการณ์และการเปลี่ยนแปลงของสังคมผู้สูงอายุนั้น และส่งผลให้ภาคส่วนราชการต่าง ๆ ได้ตระหนัก และให้ความสำคัญกับการเตรียมความพร้อม เพื่อรองรับกับผลกระทบที่จะเกิดขึ้นจากการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างประชากรเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ เริ่มจากการกำหนดแนวทาง การพัฒนาไว้อย่างเป็นรูปธรรมในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8 เป็นต้นมา โดยในแผนพัฒนา ฯ ฉบับที่ 8 ให้ความสำคัญกับการพัฒนากลุ่มผู้สูงอายุที่ยากจน ไม่มีญาติหรือผู้เลี้ยงดู มุ่งเน้นในเรื่องการจัดสวัสดิการสงเคราะห์ในรูปของเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุ การ

รักษาพยาบาลและการส่งเสริมครอบครัวในการดูแลผู้สูงอายุ เป็นต้น นอกจากนี้ ในช่วงแผนพัฒนา ฯ ฉบับที่ 10 กำหนดแนวทางในการส่งเสริมคุณค่าของผู้สูงอายุ การสนับสนุนให้ผู้สูงอายุสามารถเข้าถึงบริการสังคมต่าง ๆ อย่างทั่วถึงทั้งการพัฒนาศักยภาพในการประกอบอาชีพ การเสริมสร้างสุขภาพ และการเรียนรู้ตลอดชีวิตได้หลากหลายวิธีอย่างเท่าเทียม รวมทั้งการส่งเสริมการออมเพื่อสร้างหลักประกันที่มั่นคงในการดำรงชีวิตยามชราภาพ ด้วยการพัฒนาาระบบการออมในรูปแบบต่าง ๆ เป็นต้น สำหรับในช่วงแผนพัฒนา ฯ ฉบับที่ 11 มุ่งเน้นและให้ความสำคัญกับการพัฒนาผู้สูงอายุให้มีความมั่นคงทางเศรษฐกิจและสังคม มีคุณภาพและคุณค่า สามารถปรับตัวเท่าทันการเปลี่ยนแปลงและเป็นพลังในการพัฒนาสังคม โดยกำหนดแนวทางที่สำคัญในการส่งเสริมการสร้างรายได้ และการมีงานทำในผู้สูงอายุ การสนับสนุนให้มีการนำความรู้และประสบการณ์ของผู้สูงอายุ มาใช้ประโยชน์ในการพัฒนาชุมชน ท้องถิ่นและประเทศ ตลอดจนการพัฒนาาระบบการดูแลผู้สูงอายุในรูปแบบที่หลากหลาย ทั้งในเรื่องการจัดบริการสุขภาพและสวัสดิการสังคมอย่างบูรณาการโดยการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน ความจำ (memory) เป็นส่วนหนึ่งในการทำงานของสมองที่สำคัญของมนุษย์ เนื่องจากช่วยบ่งบอกถึงประสิทธิภาพในการบันทึกข้อมูลของสมอง รวมทั้งเป็นพื้นฐานของกระบวนการเรียนรู้ต่าง ๆ ดังนั้นการเข้าใจเรื่องความจำสามารถช่วยให้เข้าใจกระบวนการคิดของมนุษย์ได้ดียิ่งขึ้น ผลกระทบต่อสมองเริ่มแรกของผู้สูงอายุที่มีการรู้คิดบกพร่องจะพบการสูญเสียความจำ (loss of memory) ร้อยละ 20-40 ของความจำเดิมและพบความจำบกพร่องมากขึ้นเมื่ออายุเพิ่มขึ้น ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อการสูญเสียความจำในผู้สูงอายุที่มีภาวะดังกล่าวประกอบด้วย ปัจจัยด้านกายภาพและสรีรวิทยาของสมอง โดยผู้ที่มีอายุ 70 ปีขึ้นไป จะส่งผลให้น้ำหนักและปริมาณของเนื้อสมองลดลงถึงร้อยละ 5 และลดลงอีกเท่าตัวทุกอายุ 10 ปีที่เพิ่มขึ้น ปัจจัยทางด้านสังคมจากการศึกษาพบว่า ในผู้สูงอายุที่อยู่คนเดียว หรือแยกตัวไม่ค่อยเข้ากิจกรรมทางสังคมสังสรรค์กับผู้อื่น และถูกลดบทบาททางสังคม (Havighurst, 1971: 27) ส่งผลให้ผู้สูงอายุมีการเสื่อมของสมองเพิ่มขึ้น จากการลดลงของเลือดที่ไปเลี้ยงสมองส่วนหน้าและส่วนข้าง (frontotemporal) ประกอบกับผู้สูงอายุใช้ความคิดน้อยลงจึงเป็นสาเหตุสำคัญที่ทำให้เกิดภาวะสมองเสื่อมตามมา

แนวคิดผู้สูงอายุ

วัยสูงอายุ เป็นวัยที่มีความเปลี่ยนแปลงในหลายๆ ด้าน ทั้งด้านร่างกาย จิตใจ อารมณ์ และสังคม กล่าวคือ ผู้สูงอายุโดยทั่วไป หมายถึง ผู้ที่มีอายุมากกว่า 60 ปี หรือ 65 ปี (สุรชัย อยู่สาโก, 2550: 13) ลักษณะผู้สูงอายุคือเป็นวัยที่มีการเปลี่ยนแปลงทั้งร่างกาย จิตใจ อารมณ์ และสังคม โดยวัยนี้จะมีการเปลี่ยนแปลงไปในทิศทางเสื่อมถอยลงกว่าวัยที่ผ่านมา ซึ่งการเปลี่ยนแปลงเหล่านี้ มีผลกระทบต่ออารมณ์และจิตใจของผู้สูงอายุเป็นอย่างมาก การเตรียมตัวเข้าสู่วัยสูงอายุที่เหมาะสมจะช่วยลดปัญหาทางสุขภาพกาย และสุขภาพจิตของผู้สูงอายุได้มาก

มีนักวิชาการหลายท่านได้ให้รายละเอียดเพิ่มเติมว่าในช่วงอายุของผู้สูงอายุนั้น มีความแตกต่างกันตามสภาพร่างกายและจิตใจ จึงแบ่งกลุ่มผู้สูงอายุ ได้ ดังนี้

การแบ่งกลุ่มผู้สูงอายุออกเป็น 3 กลุ่ม (พัชรี เขียวสะอาด, 2550 :9) คือ

- 1) ผู้สูงอายุตอนต้น อายุ 60-69 ปี มีสุขภาพกาย และจิตสังคมค่อนข้างดี

2) ผู้สูงอายุตอนกลาง อายุ 70-79 ปี เริ่มพบความเสื่อมถอยทางร่างกายและจิตสังคม

3) ผู้สูงอายุตอนปลาย อายุ 80 ปีขึ้นไป พบว่าภาวะเสื่อมถอยปรากฏชัดเจน

การแบ่งผู้สูงอายุเป็น 3 ช่วงดังกล่าว สำหรับในสังคมไทยยังมีข้อมูลสรุปว่าจะมีการจัดประเภทของผู้สูงอายุในลักษณะใด การจัดโดยใช้เกณฑ์อายุก็ยังมีข้อถกเถียงว่ายังไม่เหมาะสม นักวิชาการบางท่านจึงใช้เกณฑ์ความสามารถของผู้สูงอายุแบ่งเป็น 3 กลุ่ม ได้แก่

1) กลุ่มที่ช่วยเหลือตนเองได้ดี

2) กลุ่มที่ช่วยเหลือตนเองได้บ้าง

3) กลุ่มที่ช่วยเหลือตนเองไม่ได้ เนื่องจากมีปัญหาด้านสุขภาพ มีความพิการ

การแบ่งวัยผู้สูงอายุควรแบ่งตามการเปลี่ยนแปลงทางด้านร่างกายในลักษณะเสื่อมถอยการเจริญเติบโตของร่างกาย และความต้านทานโรคน้อยลงความสามารถด้านการปรับตัวและบทบาททางสังคมของแต่ละบุคคลจะมีความสามารถที่แตกต่างกันออกไป ผู้สูงอายุจะมีลักษณะและปัจจัยที่ทำให้เกิดความชรา รวมทั้งการใช้ชีวิตอยู่ในสังคมแตกต่างกันขึ้นอยู่กับลักษณะปัญหาส่วนตัว ทางด้านร่างกายความสามารถในการปรับตัวของแต่ละบุคคลที่ไม่เหมือนกัน ตลอดจนบทบาทและลักษณะนิสัยทางสังคมของผู้สูงอายุที่ได้อยู่ในสังคมนั่นเอง จึงแบ่งผู้สูงอายุออกเป็น 4 กลุ่ม (โสภณพรรณ รัตนัย, 2555 :8) ดังนี้

วัยเริ่มต้นของการสูงอายุ บุคคลที่มีอายุ 51-65 ปี

วัยเกษียณ บุคคลที่มีอายุ 55-70 ปี

วัยสูงอายุ บุคคลที่มีอายุ 65-75 ปี

วัยสูงอายุยิ่ง บุคคลที่มีอายุ 71-80 ปี

การรับรู้เรื่องความสูงอายุหรือการเข้าสู่วัยสูงอายุ จึงได้จำแนกความหมายของผู้สูงอายุได้เป็น 5 ลักษณะใหญ่ๆ ได้แก่อายุตามปีปฏิทินหรืออายุตามวัย

1) อายุตามปีปฏิทิน หรืออายุตามวัยเป็นตัวชี้วัดอายุของบุคคล ซึ่งแสดงระยะเวลาจำนวนปีที่บุคคลนั้นมีชีวิตมานับตั้งแต่เกิด เนื่องจากอายุตามปีปฏิทินแสดงเป็นตัวเลขที่เฉพาะเจาะจงสามารถนำมาแสดงเปรียบเทียบระหว่างบุคคลได้ชัดเจน ทำให้ถูกใช้เป็นเกณฑ์บ่งชี้อายุและการสูงอายุของบุคคลที่แพร่หลาย และเป็นที่ยอมรับมากกว่าเมื่อเปรียบเทียบกับเกณฑ์อายุอื่น ๆ

2) อายุทางชีววิทยา บางครั้งเรียกว่าอายุเชิงฟังก์ชัน (Functional age) หมายถึง อายุที่อธิบายด้วยการเปลี่ยนแปลงของสภาพร่างกาย (Physical aging) และการเปลี่ยนแปลงของสภาพจิตใจของบุคคล (Psychological aging) ซึ่งสะท้อนผ่านการเปลี่ยนแปลงของลักษณะทางกายภาพเมื่อพิจารณาจากภายนอก (Physical appearance) สถานะสุขภาพทั้งทางร่างกายและจิตใจ (Health status) หรือความสามารถในการทำบทบาทหน้าที่ของบุคคล (Functioning)

3) อายุทางสังคม หมายถึง อายุของบุคคลที่อธิบายด้วยการเปลี่ยนแปลงของสถานภาพและบทบาททางสังคม (Social status and social role) ของบุคคลนั้นซึ่งจะเปลี่ยนแปลงไปตามลำดับขั้นของช่วงชีวิตคน ในแต่ละช่วงวัยเป็นกระบวนการจัดการทางสังคมที่บ่งบอกถึงจุดเปลี่ยนของการดำรงชีวิตว่าเป็นการก้าวเข้าสู่วัยสุดท้ายของชีวิตที่จะต้องมีการเปลี่ยนแปลงวิถีการดำเนินชีวิตปกติมีนัยความหมายแห่งการพักผ่อนหรือการเลือกปฏิบัติในสิ่งที่ชอบ เช่นการเปลี่ยนแปลงสถานะความสัมพันธ์ในครอบครัวจากความเป็นพ่อเป็นแม่ก้าวเข้าสู่สถานะใหม่เป็นปู่ย่าตายาย

4) **อายุทางอัตวิสัย** ในที่นี้อาจเป็นได้ทั้งอัตวิสัยในระดับบุคคลซึ่ง หมายถึงอายุที่วัดประเมินหรือบ่งชี้จากประสบการณ์ส่วนบุคคลของบุคคลนั้น ๆ หรืออัตวิสัยในระดับชุมชนซึ่ง หมายถึงการสูงอายุของบุคคล ซึ่งตัดสินโดยการรับรู้ค่านิยมและบรรทัดฐานของชุมชน หรือสังคมนั้น ๆ ที่บุคคลอาศัยอยู่

5) **ภาวะการณ์สูงอายุในมิติอื่น ๆ** เป็นการพิจารณาจากมุมมองอื่น ๆ ที่แต่ละคนแต่ละสังคมให้ความสนใจ เช่นการเสนอให้ใช้เกณฑ์จำนวนปีที่คาดว่าจะบุคคลนั้นจะมีชีวิตอยู่ต่อไปข้างหน้า (Remaining life expectancy) เป็นเกณฑ์กำหนดอายุเริ่มต้นของความสูงอายุแทนที่ใช้จำนวนปีปฏิทินที่บุคคลมีอยู่มาแล้วซึ่งเป็นเกณฑ์ที่ใช้อยู่ในปัจจุบันการใช้มุมมองเชิงนโยบายด้านสิทธิและสวัสดิการอาจพิจารณาจากระดับของความเปราะบาง (Vulnerability) ระดับความยากลำบาก (Hardship) และความต้องการความช่วยเหลือหรือความคุ้มครองทางสังคมของบุคคลนั้นๆ ร่วมกับการพิจารณาการสูงอายุตามปีปฏิทินหรือตามสภาพร่างกายหรือลักษณะภายนอก (มูลนิธิสถาบันวิจัยและพัฒนาผู้สูงอายุไทย, 2556: 96-97)

ภาวะพุทธิปัญญาบกพร่อง

การเกิดโรคหลอดเลือดสมองในประเทศไทยได้เพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะชนิดที่เป็นโรคสมองขาดเลือดซึ่งสูงถึงร้อยละ 80-85 จึงอาจทำให้ความชุกของการเกิดภาวะพุทธิปัญญาบกพร่องในผู้ป่วยโรคสมองขาดเลือดเพิ่มขึ้นตามมา แต่เมื่อพิจารณาถึงรายงานความชุกของภาวะพุทธิปัญญาบกพร่องเล็กน้อยภายหลังการเจ็บป่วยด้วยโรคสมองขาดเลือดนั้น พบว่ายังมีความแตกต่างกันในแต่ละประเทศ ทั้งด้วยสาเหตุจากลักษณะเฉพาะส่วนบุคคลที่แตกต่างกัน วิธีการประเมินที่มีความหลากหลายขนาดของกลุ่มตัวอย่าง และวิธีการวิเคราะห์ นอกจากนี้แล้วข้อมูลเกี่ยวกับการเกิดภาวะพุทธิปัญญาบกพร่องในผู้ป่วยโรคสมองขาดเลือดในประเทศไทย โดยเฉพาะภายหลังการเกิดโรคสมองขาดเลือดและผู้ป่วยกลับไปอยู่ที่บ้านแล้วยังมีอยู่จำกัด

ปัญหาที่พบบ่อยในกลุ่มผู้สูงอายุคือความจำไม่ดีหรือมีความเสื่อมของภาวะพุทธิปัญญา (Cognitive function) ทำให้บุคคลทั่วไปเข้าใจว่า ภาวะความจำไม่ดีหรือความผิดปกติทางพุทธิปัญญาเป็นลักษณะปกติสำหรับบุคคลที่เข้าสู่วัยสูงอายุ จากทัศนคติดังกล่าวทำให้เกิดความล่าช้าในการมาพบแพทย์เพื่อตรวจวินิจฉัยภาวะความผิดปกติทางพุทธิปัญญาที่เกิดจากโรคหรือความเจ็บป่วย เช่น ภาวะความบกพร่องทางพุทธิปัญญาระดับต้น (Mild cognitive impairment: MCI) ภาวะสมองเสื่อมจากโรคอัลไซเมอร์ หรือหลอดเลือด และภาวะซึมเศร้า

ความเสี่ยงในการเกิดภาวะพุทธิปัญญาบกพร่องจะเพิ่มขึ้นได้น้อย 5-8 เท่าในผู้ที่มีการเจ็บป่วยด้วยโรคสมองขาดเลือด (Merino, 2002 : 2261-2262) ซึ่งความรุนแรงที่พบอาจมีได้ตั้งแต่ภาวะพุทธิปัญญาบกพร่องเล็กน้อยไปจนถึงภาวะสมองเสื่อม เมื่อผู้ป่วยโรคสมองขาดเลือดมีภาวะพุทธิปัญญาบกพร่องเกิดขึ้น จะทำให้ผู้ป่วยอาจต้องอยู่รับการรักษาในโรงพยาบาลยาวนานขึ้น ส่งผลให้ค่าใช้จ่ายในการดูแลรักษาเพิ่มขึ้นนอกจากนี้ยังส่งผลให้ผู้ป่วยอาจต้องอยู่ในภาวะพึ่งพิงพิการ หรือเสียชีวิตได้เพิ่มมากขึ้น (Delavaran et al., 2016 : 108) การที่ผู้ป่วยโรคสมองขาดเลือดมีภาวะพุทธิปัญญาบกพร่องเกิดขึ้นจึงส่งผลกระทบทั้งต่อตัวผู้ป่วย ครอบครัว ผู้ดูแล สังคม รวมถึงระบบสุขภาพด้วย

(Kalaria et al., 2016 : 915-925) การรับรู้ถึงความชุกที่เกิดจากการใช้แบบประเมินที่มีความไวเหมาะสม และสะดวก จะช่วยให้สามารถประเมินการเกิดปัญหาได้ตั้งแต่ระยะเริ่มแรก ทราบถึงลักษณะการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น อาจนำไปสู่การให้กิจกรรมการดูแลรักษาเพื่อชะลอความรุนแรงของการเกิดภาวะพุทธิปัญญาบกพร่อง หรืออาจนำไปสู่การฟื้นฟูภาวะพุทธิปัญญาตามมา

ภาวะสมองเสื่อมเป็นกลุ่มอาการที่มีสาเหตุจากความผิดปกติของการทำงานของสมองด้านการรู้คิดและสติปัญญา โดยโรคอัลไซเมอร์มีการเสื่อมของความจำเป็นอาการเด่น การตรวจประเมินที่ได้รับการยอมรับอย่างแพร่หลายในปัจจุบันเพื่อวินิจฉัยแยกโรคหรือภาวะสมองเสื่อมที่สำคัญประกอบด้วย การประเมินอาการทางคลินิก (Clinical signs and symptoms) การประเมินทางจิตประสาท (Neuropsychiatric test) และการตรวจทางห้องปฏิบัติการ (Debette S, Seshadri S, Beiser A, et al., 2011 : 461-8)

สำหรับปัจจัยเสี่ยงของการเกิดความเสื่อมของภาวะพุทธิปัญญา ได้แก่ปัจจัยทางด้านพันธุกรรม และปัจจัยที่เกี่ยวข้องภาวะผิดปกติของหลอดเลือดสมองและหัวใจ เช่นภาวะน้ำหนักตัวเกิน การสูบบุหรี่ การดื่มแอลกอฮอล์ การขาดการออกกำลังกาย โรคเรื้อรังอื่นๆ เช่น ความดันโลหิตสูง เบาหวานและภาวะดื้อต่ออินซูลิน ภาวะไขมันในเลือดสูง (Anstey KJ, von Sanden C, Salim A, O'Kearney R, et al., 2007 : 367-78)

ผู้สูงอายุที่มีการรู้คิดบกพร่อง

เป็นที่ทราบกันดีว่าประเทศไทยเข้าสู่ “สังคมสูงอายุ” (ageing society) ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2548 จากการที่ประชากรที่มีอายุ 60 ปีขึ้นไปมีสัดส่วนเพิ่มขึ้นร้อยละ 10 ของประชากรทั้งหมด และประมาณปี พ.ศ. 2564 ประเทศไทยจะเป็น “สังคมสูงอายุอย่างสมบูรณ์” (complete aged society) เมื่อประชากรสูงอายุมียุทธยะ 20 หลังจากนั้นประมาณปี พ.ศ. 2578 จะเข้าสู่ “สังคมสูงอายุระดับสุดยอด” (super aged society) เมื่อประชากรสูงอายุเพิ่มสูงถึงร้อยละ 30 ของประชากรทั้งหมด (คณะกรรมการผู้สูงอายุแห่งชาติ มูลนิธิสถาบันสถาบันวิจัยและพัฒนาผู้สูงอายุ, 2556)

ความจำ (memory) เป็นส่วนหนึ่งในการทำงานของสมองที่สำคัญของมนุษย์ เนื่องจากช่วยบ่งบอกถึงประสิทธิภาพในการบันทึกข้อมูลของสมอง รวมทั้งเป็นพื้นฐานของกระบวนการเรียนรู้ต่าง ๆ ดังนั้นการเข้าใจเรื่องความจำสามารถช่วยให้เข้าใจกระบวนการคิดของมนุษย์ได้ดียิ่งขึ้น ผลกระทบต่อสมองเริ่มแรกของผู้สูงอายุที่มีการรู้คิดบกพร่องจะพบการสูญเสียความจำ (loss of memory) ร้อยละ 20-40 ของความจำเดิมและพบความจำบกพร่องมากขึ้นเมื่ออายุเพิ่มขึ้น ซึ่งจากการทบทวนวรรณกรรมพบว่า ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อการสูญเสียความจำในผู้สูงอายุที่มีภาวะดังกล่าวประกอบด้วย ปัจจัยด้านกายภาพและสรีรวิทยาของสมอง โดยผู้ที่มีอายุ 70 ปีขึ้นไป จะส่งผลให้น้ำหนักและปริมาณของเนื้อสมองลดลงถึงร้อยละ 5 และลดลงอีกเท่าตัวทุกอายุ 10 ปีที่เพิ่มขึ้น ในผู้สูงอายุที่อยู่คนเดียว หรือแยกตัวไม่ค่อยเข้ากิจกรรมทางสังคมสังสรรค์กับผู้อื่น และถูกลดบทบาททางสังคม (Havighurst, 1971) ส่งผลให้ผู้สูงอายุมีการเสื่อมของสมองเพิ่มขึ้น จากการลดลงของเลือดที่ไปเลี้ยงสมองส่วนหน้าและส่วนข้าง (frontotemporal) ประกอบกับผู้สูงอายุใช้ความคิดน้อยลงจึงเป็นสาเหตุสำคัญที่ทำให้เกิดภาวะสมองเสื่อมตามมา

ลักษณะพฤติกรรมที่เกิดจากความบกพร่องด้านความจำร่วมกับพฤติกรรมที่เกิดจากความผิดปกติทางสมอง ผู้สูงอายุมักมีลักษณะพฤติกรรมนี้คำพูดไม่ได้ พูดจาวกวน คลุมเคลือ และขาดการใส่ใจในการสนทนา มีปัญหาด้านการจัดการทางการเงิน และไม่สามารถทำกิจกรรมที่มีความสลับซับซ้อนหรือมีหลายขั้นตอนได้ ผู้สูงอายุส่วนใหญ่มีพฤติกรรมหลงลืม จนเริ่มรบกวนต่อการทำงานหรือการดำเนินชีวิตประจำวัน ซึ่งพฤติกรรมดังกล่าวของผู้สูงอายุแต่ละบุคคลจะมีระยะเวลาในการดำเนินเข้าสู่การรู้คิดบกพร่องสั้นยาวแตกต่างกันไปขึ้นอยู่กับภูมิหลังร่วมด้วย ถ้าสมาชิกในครอบครัวและบุคคลใกล้ชิด มีการเฝ้าระวังในการดูแลผู้สูงอายุได้อย่างเหมาะสมและถูกวิธีจะช่วยชะลอหรือลดโอกาสการเข้าสู่การรู้คิดบกพร่องได้ช้า ในทางตรงกันข้าม หากขาดการเฝ้าระวังในการดูแลผู้สูงอายุเป็นอย่างดีแล้ว ย่อมมีโอกาสพัฒนาเข้าสู่การเป็นการรู้คิดบกพร่องได้อย่างรวดเร็ว

ภาวะสมองเสื่อม (dementia) เป็นกลุ่มอาการของภาวะถดถอยของสมองที่มีความบกพร่องของความคิดและการรับรู้ ผู้สูงอายุส่วนใหญ่มีความบกพร่องของความจำระยะสั้นร่วมกับความบกพร่องของการทำงานของสมองต่าง ๆ เช่น ขาดสมาธิและความสนใจ ความบกพร่องด้านการเรียนรู้สิ่งใหม่ ๆ การใช้ภาษาบกพร่องและความบกพร่องด้านการจัดการสิ่งต่าง ๆ เช่น การนับทอนเงิน เป็นต้น โดยอาการเหล่านี้ไม่ได้มีสาเหตุจากภาวะพ้อหรือโรคทางจิตเวช อย่างเช่น โรคซึมเศร้า เป็นต้น และอาการเหล่านี้ยังส่งผลกระทบต่อตารางชีวิตหรือการใช้ชีวิตประจำวันของผู้สูงอายุ (สุวิทย์ เจริญศักดิ์, 2558) อาการและอาการสำคัญที่พบบ่อยในผู้สูงอายุที่มีภาวะสมองเสื่อมได้แก่อาการด้านการรับรู้ (cognitive symptoms) เช่น จำเรื่องราวที่สนทนาไม่ได้ จดจำสิ่งที่กระทำในระยะสั้นไม่ได้ มักถามซ้ำไปซ้ำมา หรือไม่สามารถวางแผนและจัดการสิ่งที่ได้รับมอบหมายได้ อาการด้านร่างกาย มักมีความผิดปกติการพูด หรือการออกเสียงเช่น พูดไม่ชัด สื่อสารไม่เป็นประโยค เป็นต้น และมีความบกพร่องของระบบประสาทสัมผัส เช่น การได้ยินบกพร่อง การมองเห็นไม่ดี ตาพร่ามัว การได้รับกลิ่นผิดปกติ เป็นต้น และอาจจะมีอาการชาหรือแขนขาอ่อนแรง หรือ อาการมือสั่น เป็นต้น ส่วนอาการด้านอารมณ์มักพบอาการว่าผู้สูงอายุขาดความสนใจในกิจกรรมต่าง ๆ ไร้อารมณ์ นอนหรือพักผ่อน น้อย อ่อนเพลียหรืออาจจะมีอารมณ์ซึมเศร้าอารมณ์หงุดหงิดง่ายซึ่งการเกิดภาวะสมองเสื่อมมักเกิดขึ้นบ่อยในผู้สูงอายุและการดำเนินโรค เป็นไปอย่างช้า ๆ และไม่ทราบสาเหตุอย่างแน่ชัด ผู้สูงอายุมักถูกนำส่งโรงพยาบาลหรือมาพบแพทย์ด้วยอาการที่ผิดปกติ อย่างเช่น อารมณ์แปรปรวนง่าย หงุดหงิดง่าย ช่วยเหลือตนเองได้ลดลง รับประทานอาหารได้น้อย นอนหลับไม่นอน ซึ่งมักเป็นอาการที่รุนแรงและต้องได้รับการดูแลจากครอบครัวอย่างใกล้ชิด

ภาวะสมองเสื่อมเป็นโรคเรื้อรังที่พบมากในผู้สูงอายุ เป็นกลุ่มอาการที่มีสาเหตุจากความผิดปกติของการทำงานของสมองด้านการรู้คิดและสติปัญญา โดยมีการเสื่อมของความจำเป็นอาการเด่น และมีอาการเปลี่ยนแปลงทางด้านพฤติกรรม บุคลิกภาพ และอารมณ์ ผู้ที่มีภาวะสมองเสื่อมจะมีความบกพร่องทางการรับรู้ ทักษะการใช้ภาษา ทักษะการคิด และการตัดสินใจ แต่ไม่มีการสูญเสียระดับความรู้สึกตัว อาการของภาวะสมองเสื่อมจะมีความรุนแรงเพิ่มขึ้นเป็นระยะ ๆ จากระยะเริ่มแรกที่มีอาการเล็กน้อย เป็นระยะกลางที่มีอาการระดับปานกลาง และต่อมาเป็นระยะสุดท้ายซึ่งมีอาการสมองเสื่อมรุนแรงมาก ในผู้สูงอายุไทย สามารถประเมินภาวะสมองเสื่อมเบื้องต้นได้จากแบบประเมินภาวะสมองเสื่อม แบบประเมินสมรรถภาพในชีวิตประจำวัน (Activity of Daily Living Index) และแบบทดสอบ

สภาพสมองเบื้องต้นฉบับภาษาไทย (Mini-Mental State Examination – Thai) การศึกษาวิจัยในระยะหลังได้พัฒนาและทดสอบประสิทธิภาพของโปรแกรมการฟื้นฟูสภาพผู้สูงอายุที่มีภาวะสมองเสื่อมและพบว่า การบำบัดด้วยการรับรู้ตามความเป็นจริง (reality orientation therapy; ROT) และการบำบัดด้วยการกระตุ้นการรู้คิด (cognitive stimulation therapy; CST) แก่ผู้สูงอายุที่มีภาวะสมองเสื่อมช่วยเพิ่มความสามารถทางด้านการรู้คิด (cognitive ability) ความสามารถในการปฏิบัติกิจวัตรประจำวัน และคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุได้ การบำบัดด้วยวิธีการเหล่านี้เป็นการฟื้นฟูสภาพและป้องกันสมองเสื่อมมากขึ้น ซึ่งจะได้ผลดีสำหรับผู้สูงอายุที่มีภาวะสมองเสื่อมในระดับเล็กน้อยถึงปานกลาง ควรมีการประยุกต์หลักการของการบำบัดเหล่านี้ในการดูแลผู้สูงอายุทั้งในระดับครอบครัวชุมชน องค์การต่าง ๆ และสถานบริการสุขภาพ และควรมีการศึกษาวิจัยเพื่อพัฒนาโปรแกรมการฟื้นฟูภาวะสมองเสื่อมที่เหมาะสมสำหรับผู้สูงอายุไทย และมีความเฉพาะกับผู้สูงอายุที่มีระดับความรุนแรงของภาวะสมองเสื่อมต่างกัน รวมถึงโปรแกรมสำหรับป้องกันภาวะสมองเสื่อมสำหรับผู้สูงอายุที่มีความเสี่ยง(รัชนิ นามจันทร์, 2553: 137)

การรู้คิดบกพร่อง (Mild Cognitive Impairment: MCI) เป็นความบกพร่องของบุคคลที่เกิดขึ้นระหว่างการเปลี่ยนแปลงตามปกติของอายุและภาวะสมองเสื่อม (Petersen et al., 2001: 1133-1142) ที่พบได้ในผู้สูงอายุทั่วโลกทั้งชายและหญิง ภาวะสมองเสื่อมในผู้สูงอายุเป็นปัญหาสาธารณสุขที่สำคัญ โดยเฉพาะอย่างยิ่งปัญหาการดูแลสุขภาพ ซึ่งผู้สูงอายุส่วนใหญ่ต้องการการดูแลอย่างใกล้ชิดเพื่อป้องกันภาวะแทรกซ้อนจากการเจ็บป่วยและการเกิดอุบัติเหตุในผู้สูงอายุ นอกจากนั้นการดูแลอย่างถูกต้องยังช่วยลดหรือชะลอความรุนแรงของโรคสมองเสื่อม การดูแลผู้สูงอายุที่มีภาวะสมองเสื่อมอย่างถูกต้องและมีประสิทธิภาพจึงมีความจำเป็นอย่างมากและเป็นบทบาทหน้าที่สำคัญของครอบครัวจะช่วยลดความรุนแรงและภาวะแทรกซ้อนดังที่กล่าวมาข้างต้น อีกทั้งการดูแลด้วยความรักและความเข้าใจของผู้ดูแลจะช่วยให้ผู้สูงอายุที่มีภาวะสมองเสื่อมมีคุณภาพชีวิตที่ดีและชะลอภาวะทุพพลภาพ

การปรับตัวเข้ากับสภาพร่างกายที่เสื่อมลง

ทางการแพทย์การออกกำลังกายในผู้สูงอายุจะช่วยให้เกิดความคล่องแคล่วว่องไว โดยช่วยให้ผู้สูงอายุมีสุขภาพดีทั้งร่างกายและจิตใจ ทำให้มีสมรรถภาพทางกายด้านต่าง ๆ สูง ทำงานต่าง ๆ ได้มากขึ้น ความเหนื่อยมีน้อยลง แรงกล้ามเนื้อมากขึ้น มีความอดทนมากขึ้น ช่วยควบคุมน้ำหนักตัวและช่วยป้องกันโรคที่เกิดจากความเสื่อม อาทิเช่น โรคหลอดเลือดหัวใจตีบ โรคความดันเลือดสูง โรคข้อเสื่อมต่าง ๆ เป็นต้น

ประโยชน์ของการออกกำลังกายต่อสภาพร่างกายของผู้สูงอายุดังกล่าว อาจถือได้ว่าเป็นการชะลอ “ความชรา” เนื่องจากความชรา ไม่ได้ตัดสินด้วยอายุอย่างเดียว แต่ต้องมีองค์ประกอบอีก 3 อย่างคือ

1. รูปร่าง ลักษณะ
2. จิตใจ
3. สมรรถภาพทางกาย

วิธีการที่จะช่วยให้ผู้สูงอายุอยากออกกำลังกายนอกจากการให้ความรู้แก่ผู้สูงอายุเพื่อให้เห็นประโยชน์ของการออกกำลังกายแล้ว การชักชวนให้ผู้สูงอายุมาเข้าร่วมกลุ่มกับผู้สูงอายุอื่น ๆ หรือการที่ลูกหลานออกกำลังกายร่วมกับผู้สูงอายุก็เป็นการสร้างแรงจูงใจในการออกกำลังกายให้กับผู้สูงอายุได้ หรือแม้แต่การชักชวนให้ผู้สูงอายุเล่นกีฬาที่ถนัด ออกกำลังกายที่สนุก ไม่น่าเบื่อ

ในเชิงจิตวิทยาสภาวะที่ไม่ต้องทำงาน อาจทำให้ผู้สูงอายุเกิดความรู้สึกไม่มั่นคงปลอดภัย กลายเป็นคนที่ต้องอาศัยผู้อื่นมากขึ้น โดยปกติกลไกการปรับตัวให้เข้ากับสภาวะที่ไม่ต้องทำงานและมีรายได้ลดลงของผู้สูงอายุในสังคมไทยก็คือ การประหยัดค่าใช้จ่ายต่าง ๆ โดยจะคำนึงถึงประโยชน์ของการใช้จ่ายให้สอยมากขึ้น ลดความฟุ้งเฟ้อที่ไม่จำเป็นลง นอกจากนี้ ในวัยสูงอายุสามารถควบคุมจิตใจได้ดีกว่าขณะอายุน้อย ทำให้นิยามของการทำงานในวัยนี้ออกมาในรูปของการทำงานเพื่อก่อประโยชน์ต่อส่วนรวมมากกว่าตนเอง อย่างไรก็ตาม สภาวะเหล่านี้ขึ้นอยู่กับความสามารถของผู้สูงอายุในแต่ละรายในการเผชิญกับปัญหา ประสิทธิภาพในการดำเนินชีวิต ความเชื่อ ความหวัง ความรู้สึกมีคุณค่า มีศักดิ์ศรีของตนเอง (ไพรัตน์ พุกษชาติคุณากร, 2542: 32)

ผู้สูงอายุจะมีการปรับและพัฒนาโครงสร้างขององค์ประกอบด้านจิตใจระดับต่าง ๆ กันไป โดยทั่วไปจะมีการปรับระดับจิตใจในทางที่ดีงามมากขึ้น สามารถคุมจิตใจได้ดีกว่า จึงพบว่าเมื่อคนมีอายุมากขึ้นจะมีความสุขมากขึ้นด้วย ผู้สูงอายุมีลักษณะของโครงสร้างทางจิตใจเฉพาะเป็นของตนเอง ซึ่งจะเป็กรากฐานของการแสดงออกของบุคคล แต่ลักษณะการแสดงออกขึ้นอยู่กับปัจจัยต่าง ๆ ร่วมด้วย ได้แก่ บุคลิกภาพเดิม การศึกษา ประสบการณ์ สภาพสังคมในวัยเด็ก อย่างไรก็ตามก็ตีพิมพ์บ่อย ๆ ว่าผู้สูงอายุจะมีความเครียดเนื่องจากโรคทางกายแบบเฉียบพลันและเรื้อรัง การสูญเสียอาชีพการงาน มีการเสียชีวิตของบุคคลผู้เป็นที่รัก และความเหงาโดดเดี่ยวเนื่องจากการขาดคนดูแล

วิธีการที่คนรอบข้างโดยเฉพาะบุตรหลานจะช่วยให้ผู้สูงอายุปรับตัวเข้ากับสภาวะดังกล่าวได้ดี คือการให้เกียรติผู้สูงอายุอย่างสม่ำเสมอ เพื่อคงความรู้สึกมีคุณค่าในตนเองของผู้สูงอายุ การปรึกษาหารือผู้สูงอายุเมื่อต้องการดำเนินกิจกรรมใด ๆ ในบ้าน เพื่อให้ผู้สูงอายุรู้สึกภาคภูมิใจในตนเอง และสร้างความรับรู้เกี่ยวกับตนเองตามสภาพที่เป็นจริง การเปิดโอกาสให้ผู้สูงอายุได้พบปะสังสรรค์กับเพื่อนฝูงเพื่อให้ยังมีสังคม ลดความเครียด ไม่สบายใจ การส่งเสริมให้ผู้สูงอายุทำงานอดิเรกที่ชอบ ทั้งที่อาจได้ค่าตอบแทนหรือไม่ได้เพื่อให้ผู้สูงอายุเกิดความสุขและปรับความสมดุลให้กับชีวิต ส่งเสริมให้ผู้สูงอายุมีการรวมกลุ่มเพื่อแลกเปลี่ยนประสบการณ์ความรู้กับประชากรกลุ่มต่าง ๆ เพื่อให้ผู้สูงอายุได้ฝึกคิดแก้ปัญหา ฝึกทักษะทางสังคม มองโลกกว้างขึ้น และฝึกการคิดเชิงบวก เพื่อมองโลกในแง่ดี เข้าใจตนเองมากขึ้น เห็นอกเห็นใจผู้อื่นและยอมรับความเป็นจริงที่เกิดขึ้น

การสร้างความสุขให้กับผู้สูงอายุ ลูกหลาน ญาติพี่น้องและผู้ดูแลผู้สูงอายุเป็นบุคคลที่มีส่วนสำคัญอย่างมากที่จะช่วยให้ผู้สูงอายุปรับตัวเพื่อให้ยอมรับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นแล้ว ด้วยการเอาใจใส่ผู้สูงอายุด้วยความรัก การเยี่ยมเยียนผู้สูงอายุบ่อย ๆ เพื่อให้ผู้สูงอายุไม่เหงา ว้าเหว ช่วยกันสร้างบรรยากาศในการที่จะทำให้เกิดอารมณ์ขันในผู้สูงอายุเพื่อลดความเครียด สร้างสุข และการทำกิจกรรมร่วมกันโดยเฉพาะกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับศาสนาเพื่อบริหารจิต ฝึกสติ และสมาธิ ทำายที่สุดจะทำให้ผู้สูงอายุอยู่กับปัจจุบัน เข้าใจความเป็นไปต่าง ๆ ภายใต้อาณัติที่เป็นจริงได้

ความสุขของผู้สูงอายุ

คำว่า “ความสุข” ในความหมายของผู้สูงอายุย่อมแตกต่างจากความสุขในความหมายของบุคคลวัยอื่น ๆ ทั้งนี้เป็นเพราะความต้องการของคนแต่ละวัยมีจุดสนใจหรือมุ่งเน้นแตกต่างกัน การได้รับการตอบสนองความต้องการนำมาซึ่งความสุข ความต้องการของผู้สูงอายุไว้ ดังนี้

1) ความต้องการทางด้านเศรษฐกิจ คือ ต้องการได้รับความช่วยเหลือทางการเงิน เช่น ลูกหลานหรือญาติให้การเลี้ยงดูตามสมควรแก่สภาพ ถ้าหากผู้สูงอายุไม่มีรายได้อื่นใด แต่ถ้ามองในด้านความมั่นคงของสังคมก็ต้องเป็นหน้าที่ของรัฐที่จะต้องมีการสวัสดิการแก่ผู้สูงอายุ เช่น การให้บำเหน็จบำนาญ การสงเคราะห์ผู้สูงอายุหรือการประกันผู้สูงอายุเพื่อให้ทุกคนมีรายได้ยามชรา

2) ความต้องการในเรื่องที่อยู่อาศัย โดยให้ผู้สูงอายุมีที่พักพิง เช่น อาจจะอยู่ในบ้านของตัวเองหรืออยู่กับลูกหลาน ญาติพี่น้อง หรือในสถานสงเคราะห์ของรัฐหรือเอกชน

3) ความต้องการในด้านอนามัย ผู้สูงอายุมักจะมีสภาพร่างกายอ่อนแอกว่าคนหนุ่มสาวจึงเป็นหน้าที่ของครอบครัวและลูกหลานจะต้องให้การเอาใจใส่ซึ่งในหลายประเทศก็มีการบริการด้านนี้อย่างจริงจัง โดยรัฐบาลให้บริการทางด้านประกันสุขภาพแก่ผู้สูงอายุ เช่นอเมริกาและทางยุโรป เป็นต้น

4) ความต้องการทางด้านการงาน การมีงานทำมีความหมายแก่ผู้สูงอายุมาก เป็นที่มาของรายได้และเป็นการใช้เวลาให้หมดไป ใช้แรงงานให้เกิดประโยชน์ เป็นการป้องกันความเบื่อหน่าย มีเพื่อนที่จะได้แลกเปลี่ยนความคิดเห็น นอกจากนั้นยังเป็นการแสดงความสามารถเพื่อให้คนอื่นยอมรับหรือเคารพนับถือ เพราะผู้สูงอายุบางคนทำงานไม่ใช่หวังเงิน แต่ทำเพื่อฆ่าเวลา เพื่อความภาคภูมิใจมากกว่า

5) ความต้องการความรักความเคารพ ความอบอุ่น ความเอาใจใส่ เป็นสิ่งที่ผู้สูงอายุมีความต้องการมาก เพราะเป็นวัยที่เรียกว่าไม้ใกล้ฝั่ง ความตายอยู่ใกล้เข้ามาทุกที จึงมีความต้องการการสนับสนุนจากครอบครัว ต้องการเป็นส่วนหนึ่งของครอบครัว ต้องการการยอมรับและเคารพยกย่องนับถือจากบุคคลในครอบครัว ถึงแม้ว่าจะมีบุคคลหรือองค์กรภายนอกให้ความช่วยเหลืออนุเคราะห์แก่ผู้สูงอายุในด้านอื่นๆแล้วก็ตาม ผู้สูงอายุก็ยังต้องการความรัก ความใกล้ชิด ความยกย่องนับถือจากลูกหลาน เป็นวัยที่อยากจะมีความรักและอยากจะถูกรัก เช่น อยากให้ลูกหลานหรือญาติพี่น้องนึกถึงตนและเอาใจใส่ตนบ้าง เช่นมาพูดคุยทำอาหารให้รับประทาน

ความสุขในทางจิตวิทยาถือว่า ความสุขเป็นความรู้สึกร่วมทางอารมณ์ ที่แต่ละบุคคลตัดสินว่ามีความสุขมากหรือน้อย ซึ่งขึ้นอยู่กับวิถีชีวิตที่กำลังดำเนินอยู่ ประสบการณ์ที่ผ่านมาในอดีต และทัศนคติที่มีต่อการดำเนินชีวิต หลักการ วิธีคิด ประสบการณ์ชีวิตอาจมีทั้งที่ก่อให้เกิดความสุข และความทุกข์ และระดับของความสุข กับความทุกข์ขึ้นอยู่กับเราจะจดจำประสบการณ์ชีวิตนั้นได้มากหรือน้อย

ความต้องการด้านต่าง ๆ ของผู้สูงอายุเมื่อได้รับการตอบสนองครบในทุกด้านชีวิตก็จะมีความสุข แต่อย่างไรก็ตาม เป้าหมายในการดำรงชีวิตของมนุษย์โดยเฉพาะในวัยชราที่มีความปรารถนาให้ตนพ้นจากความทุกข์ทั้งร่างกายและจิตใจนั้น ในความเป็นจริงยิ่งอายุมากขึ้นความทุกข์ต่างๆก็เพิ่มขึ้นด้วยเพราะความทรุดโทรมของร่างกาย การป่วยกายโดยไม่ป่วยใจย่อมเป็นเป้าหมายในการดำรงชีวิตของผู้สูงอายุ

ไม่ว่ายุคสมัยใดทุกคนล้วนปรารถนาแสวงหาความสุขด้วยกันทั้งนั้น สังคมสมัยใหม่เต็มไปด้วยวัฒนธรรมบริโภคนิยมมักให้ความสำคัญของการแสวงหาความสุขทางเนื้อหนังหรือการได้บำรุ่ง

บำเรอประสาทสัมผัสต่างๆ คนสมัยใหม่จึงพยายามดิ้นรนแสวงหาเงินทองเพื่อนำมาซื้อหาความสุข สะดวกสบาย แต่เรากลับพบว่ายิ่งแสวงหา ไขว่คว้ามากเท่าไร ก็ดูเหมือนว่าจะไม่ได้รับ เขาต้องดิ้นรนแสวงหาโดยไม่มีที่สิ้นสุด เมื่อเป็นเช่นนี้ มีคำถามต่อมาอีกคือ อะไรเป็นความสุขที่แท้จริงของชีวิต เพราะความสุขทั้งหลายหลายรูปแบบกำลังโหมกระหน่ำเข้ามาในชีวิตมนุษย์อยู่ทุกเมื่อเชื่อวัน สิ่งที่มีมนุษย์แสวงหาครอบครองและบริโภคเพราะคิดว่า เป็นความสุขกลับไม่ใช่ความสุข มนุษย์จึงแสวงหาความสุขอย่างไม่เข้าใจว่า อะไรคือความสุขที่แท้จริงและมีความสุขอย่างไม่จบสิ้น

บทสรุป

สังคมไทยก้าวสู่สังคมผู้สูงอายุ ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2550 เป็นต้นมา และมีการคาดการณ์ว่าไม่เกิน 20 ปีข้างหน้า ผู้สูงอายุจะเป็นประชากรกลุ่มใหญ่ของประเทศ มีปรากฏการณ์ที่ชัดเจนมากขึ้นว่าสังคมและหน่วยงาน ตลอดจนนโยบายรัฐบาลได้ให้ความสำคัญกับการเตรียมการสำหรับสังคมผู้สูงอายุเต็มรูปแบบมากขึ้น โดยเฉพาะระบบบริการต่าง ๆ ในชุมชนซึ่งต้องดูแลผู้สูงอายุทั้งในด้านการแพทย์ สังคม และการดำรงชีวิต ได้มีผู้ศึกษาและอธิบายถึงสภาพของการเปลี่ยนแปลงวัยผู้สูงอายุที่มีผลจากการเปลี่ยนแปลงทางร่างกาย จิตใจ อารมณ์และสังคม และได้เสนอภาพปัญหาของผู้สูงอายุที่มีผลจากการเปลี่ยนแปลง 3 ประการใหญ่ ได้แก่ 1) การเปลี่ยนแปลงทางร่างกาย ได้แก่ กระบวนการการชราภาพของอวัยวะต่าง ๆ ทุกระบบในร่างกาย 2) การเปลี่ยนแปลงทางด้านเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม และ 3) การเปลี่ยนแปลงทางด้านอารมณ์และจิตใจ อย่างไรก็ตาม แม้จะไม่สามารถหยุดยั้งความเสื่อมของอวัยวะต่าง ๆ ในร่างกายได้ แต่ในทางการแพทย์พบว่าการส่งเสริมสุขภาพทั้งร่างกายและจิตใจจะช่วยชะลอกระบวนการชราภาพหรือป้องกันปัญหาที่เกิดขึ้นทางด้านจิตใจได้ ดังนั้น การดูแลสุขภาพให้กับผู้สูงอายุจึงควรเตรียมความพร้อมให้กับผู้สูงอายุในการปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงที่กำลังเกิดขึ้นเนื่องจากผู้สูงอายุที่มีภาวะสมองเสื่อมมีการเปลี่ยนแปลงทางด้านร่างกาย จิตใจ และอารมณ์ในทางเสื่อมลง การดูแลจึงเป็นการดูแลทางด้านสุขภาพทั่วไป การจัดสภาพแวดล้อมให้มั่นคงปลอดภัย การให้ผู้สูงอายุได้รู้จักตนเองและสิ่งรอบตัวตามความเป็นจริง การแก้ไขปัญหาความผิดปกติทางจิตและพฤติกรรม การดูแลให้ผู้สูงอายุพักผ่อน ออกกำลังกาย มีนันทนาการ

เอกสารอ้างอิง

- พัชรี เขียวสะอาด. (2550). ปัญหาและความต้องการด้านส่งเสริมสุขภาพและสังคมของผู้สูงอายุในเขตเทศบาลเมืองศรีราชา จังหวัดชลบุรี. *ปัญหาพิเศษรัฐประศาสนศาสตร์มหาบัณฑิต*. สาขาวิชาการบริหารงานท้องถิ่น. วิทยาลัยการบริหารรัฐกิจ มหาวิทยาลัยบูรพา.
- ไพรัตน์ พุกษาศิตคุณากร.(2542). *จิตเวชศาสตร์สำหรับประชาชน*. เชียงใหม่ : นันทพันธ์.
- มูลนิธิสถาบันวิจัยและพัฒนาผู้สูงอายุไทย.(2556). *รายงานประจำปี สถานการณ์ผู้สูงอายุไทย พ.ศ.2555*. นนทบุรี: เอสเอส พลัส มีเดีย.
- รัชนี นามจันทร์. (2553). การฟื้นฟูสภาพผู้สูงอายุที่มีภาวะสมองเสื่อม. *วารสาร มจร. วิชาการ*. ปีที่ 14 ฉบับที่ 27 กรกฎาคม – ธันวาคม.
- สุรัชย์ อยู่สาโก. (2550). พฤติกรรมการดูแลตนเองของผู้สูงอายุในชมรมผู้สูงอายุเทศบาลเมืองท่าเรือพระแท่นอำเภอกาบัง จังหวัดกาญจนบุรี. *วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาวิชาพัฒนศึกษา*. บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- โสภภาพรณ รัตน์ย. (2555). *คู่มือการดูแลผู้สูงอายุ*. กรุงเทพมหานคร: แสงดาว.
- Anstey KJ, von Sanden C, Salim A, O'Kearney R, et al. (2007). *Smoking as a risk factor for dementia and cognitive decline: a meta-analysis of prospective studies*. Am J Epidemiol.
- Delavaran, H. Jonsson, A. C., Lovkvist, H., Iwarsson, S., Elmstahl, S., Norrving, B., & Lindgren, A.. (2016). *Cognitive function in stroke survivors: A 10-year follow-up study*. Acta neurologica Scandinavica.
- Debette S, Seshadri S. Beiser A, et al..(2011).*Midlife vascular risk factor exposure accelerates structural brain aging and cognitive decline*. Neurology.
- Havighurst, R. J. (1971). *Developmental tasks and education*. 3 rd Ed. New York: Longman.
- Kalaria, R. N., Akinyemi, R. & Ihara, M., Stroke injury. (2016). *cognitive impairment and vascular dementia*. Biochimica et biophysica acta.
- Merino, J. G. (2002).*Dementia after stroke: high incidence and intriguing associations*. Stroke.
- Petersen, R. C., Stevens, J. C. Ganguli, M., Tangalos, E. G. Cummings, J. L., & DeKosky, S.T.(2001). *Practice parameter: Early detection of dementia: Mild cognitive impairment (an evidence-based review)*. Neurology.

แรงจูงใจกับการพัฒนาตนตามหลักภาวนา 4
MOTIVATION AND SELF-DEVELOPMENT ACCORDING
TO THE PRINCIPLE OF PHAWANA 4

Received : October 28, 2018
Revised : November 26, 2018
Accepted : December 30, 2018

พนัทัตเทพ ณ นคร
Panattap Na Nakorn

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อเสนอแนวทางในการพัฒนาตนเองทั้งทางกายวาจาและจิตใจ การพัฒนาตนเองเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับทุกคนโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนามุมมองที่สำคัญของมนุษย์ รวมถึงภูมิปัญญา สติปัญญาและด้านอื่น ๆ เมื่อการพัฒนาตนเองเกิดขึ้นมนุษย์จะสามารถดำเนินชีวิตอย่างมีประสิทธิภาพซึ่งรวมถึงชีวิตการทำงานและชีวิตส่วนตัว แต่จะนำไปสู่ครอบครัวที่มีความสุขและองค์กรที่ประสบความสำเร็จ มนุษย์ที่ใช้ชีวิตโดยปราศจากการพัฒนาตนเองจะส่งผลให้เกิดความล้มเหลวในชีวิตเนื่องจากไม่สามารถรับมือกับการเปลี่ยนแปลงของโลกได้ ดังนั้น ผู้เขียนจึงนำเสนอแนวทางโดยใช้หลักภาวนา 4 เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาตนเอง

คำสำคัญ: การพัฒนาตนเอง, การดำเนินชีวิต, ภาวนา 4

Abstract

This article aims to propose the way of self-development in both physical, verbal and mind. Self-development is necessary for individual aiming to develop key angles of human including wisdom, mental and other area. Once self-development has happened, human being will be able to proceed an effective living which includes work life and personal life, yet, it will lead to happy family and successful organization. All human beings who live life without self-development, will get the result in a failure their lives as they cannot cope up with the change of the world. Hence, the writer presents the core concept of Dhamma is Bhavana 4 which are four dimensions as to be self-development.

Keyword: Self-development, life, Bhavana 4

บทนำ

สังคมไทยในปัจจุบันนี้ มีการพัฒนาไปได้อย่างรวดเร็ว และต่อเนื่องเป็นอย่างมาก สืบเนื่องมาจากสภาพของธรรมชาติโดยทั่วไป มนุษย์พัฒนาตนเองมาโดยเป็นลำดับ ในตอนแรกก็อยู่กันเป็นกลุ่มเฉพาะบุคคล ปกป้องแต่พวกตนเป็นหลัก ในขณะที่เดียวกันก็เป็นศัตรูกับกลุ่มอื่น ๆ แ่งแย่งชิงดีชิงเด่นกันสู้รบกับกลุ่มอื่น ๆ จนภายหลังมีการเปลี่ยนแปลงและพัฒนา ใช้ปัญญาในการวิวัฒนาการที่เปลี่ยนแปลงไปสามารถรวมกลุ่มให้ใหญ่ขึ้นไปเรื่อย ๆ และสามารถอยู่ร่วมกันได้ มนุษย์นั้นเป็นสังคม หมายถึง การอยู่รวมเป็นกลุ่ม ๆ ไม่ได้อยู่อย่างโดดเดี่ยว อยู่รวมกันเป็นกลุ่ม ๆ ที่มีลักษณะต่าง ๆ แตกต่างกันไปเป็นต้นว่า อยู่กันเป็นครอบครัว เผ่าพันธุ์ชุมชนสังคม และประเทศชาติ เมื่อมาอยู่ร่วมกันเป็นกลุ่มนั้นย่อมมีผู้นำและผู้ตาม ของประชาชนหรือคนในกลุ่ม ยังมีการควบคุมดูแล การจัดระเบียบ และการพัฒนาเพื่อให้เกิดความสงบสุข และมีการพัฒนาขึ้นมาได้อย่างต่อเนื่อง เมื่อมีกลุ่มคนเหล่านี้ ก็ย่อมมีในสิ่งที่ดีที่เจริญต่อไป ในทางคำกริยาของ คำว่า พัฒนา หมายความว่า การทำให้เจริญ ทำให้เติบโตงอกงามและเจริญมากขึ้น (ราชบัณฑิตยสถาน,พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน, 2542: 238)

การพัฒนาตนเอง เป็นการส่งเสริมให้บุคคลมีความรู้ ความสามารถ มีทักษะในการทำงานให้ดีขึ้นอันจะนำไปสู่การทำงานที่มีประสิทธิภาพ ส่งผลดีต่อครอบครัวและองค์กร การพัฒนาตนเองมีความจำเป็นสำหรับมนุษย์ทุกคนที่ต้องการความก้าวหน้า มีตำแหน่งหน้าที่การงานที่สูงขึ้น ทำงานมีประสิทธิภาพมากขึ้น มีความพึงพอใจที่จะทำงานมากขึ้น มีสุขภาพกายและสุขภาพจิตที่สมบูรณ์ (ไพศาล ไกรสิทธิ์, 2541: 3) การพัฒนาตนเองเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่งสำหรับทุกคนที่ต้องการความสำเร็จในทุก ๆ ด้าน บุคคลที่ไม่รู้จักการพัฒนาตนเองจะเป็นผู้ที่ไม่ประสบความสำเร็จในชีวิตนั่นเอง

แนวความคิดเกี่ยวกับการพัฒนาตนเอง

คำว่า การพัฒนา คือ อะไร ก่อนอื่นเราต้องทราบก่อนว่า พัฒนา คือ การมุ่งให้เกิดความเจริญก้าวหน้า มุ่งให้ทุกคนมีความสุขสบาย ดังนั้น ทุกคนจึงมุ่งที่จะพัฒนาตนเอง เพราะการที่ทุกคนมุ่งที่จะพัฒนาตนเองนี้จึงมีทางทำให้เสียได้ เพราะว่ามีผู้ที่ไม่ได้มุ่งให้เกิดความก้าวหน้าแต่แท้จริงรวมอยู่ด้วยหรือฝ่ายตรงข้ามนำเอาคำว่า พัฒนา ไปใช้ด้วยก็ได้ ผู้ที่ฉลาดมีไหวพริบดีจึงจะแยกได้ว่า ใครจะมาพัฒนาให้และใครจะมามุ่งพัฒนาเพื่อประโยชน์ของฝ่ายพวกตัวเอง (พระบรมราโชวาทของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 9, 14 ตุลาคม 2512: 18)

การพัฒนาตนเองนั้นมีองค์ประกอบที่สำคัญใน 3 ด้าน คือ ด้านรูปร่าง ด้านวาจา และด้านทางจิตใจ ซึ่งมีองค์ประกอบที่สำคัญ เช่น

1) รูปร่างพัฒนาให้ดีขึ้น โดยใช้การแต่งกายช่วยลดจุดด้อย หรือเสริมจุดเด่นให้มีหน้าตาสดชื่นแจ่มใส สะอาดหมดจด อากัปกิริยาการแสดงออกเข้มแข็งแต่ไม่แข็งกระด้าง อ่อนโดยแต่ไม่อ่อนแอ ยืน การเดิน และการนั่งต้องมั่นคงเรียบร้อย การแต่งกายต้องสะอาดเหมาะสมกับกาลเทศะเหมาะสมกับรูปร่างและผิวพรรณเป็นต้น

2) ทางวาจา มีการพูดดีต้องมีองค์ประกอบ 4 ประการ คือ พูดแต่ดีมีประโยชน์ ผู้ฟังชอบ และเพราะมีเนื้อหาสาระดีทำให้ทุกคนมีความสุข ก่อนพูดทุกครั้งต้องคิดก่อนพูด มีปิยะวาจาเป็นลมปาก ที่หวานหูไม่รู้หาย เป็นที่รักใคร่ชอบพอกันทุก ๆ ฝ่ายที่ได้ยินได้ฟังคำพูดที่ไพเราะ

3) ทางจิตใจ มีการพัฒนาทางจิตใจมีองค์ประกอบหลายประการ เช่น ความมั่นใจ มีความมั่นคงในตนเอง จะทำอะไรก็สำเร็จ ความจริงใจ คือ เป็นบุคคลที่รักษาสัจจะ ได้แก่ ความจริงใจที่ออกจากจิตใจของบุคคลที่มีการพัฒนาแล้ว ปากกับใจต้องตรงกัน ความกระตือรือร้น ความกระฉับกระเฉง แจ่มใส มีชีวิตชีวา ความมานะพยายามไม่ยอมแพ้ต่ออุปสรรค ความซื่อสัตย์สุจริตมีความสุขใจ ความอดกลั้น ความมีเหตุผล การมีสมรรถภาพในการจำ และมีความคิดสร้างสรรค์ เป็นต้น

เป้าหมายของการพัฒนาตนเองมีอยู่ 3 ระดับ (สงวน สุทธิเลิศอรุณ, 2543: 10) ดังนี้

1) เพิ่มพูนความรู้และความคิด นับเป็นความสำคัญอย่างยิ่งที่จะต้องเตรียมตัวพัฒนาตนเองในการเรียนรู้ภาษาต่างประเทศตามที่ตนสนใจเรียนรู้เทคโนโลยีสารสนเทศ เรียนรู้สภาพร่างกายของตน ตลอดจนวิธีบำรุงรักษาสุขภาพพลานามัยให้แข็งแรงสมบูรณ์ ปราศจากโรคภัยไข้เจ็บและเรียนรู้ศาสตร์ต่าง ๆ ที่จำเป็นแก่การประกอบอาชีพทั้งภาคทฤษฎี และภาคปฏิบัติ เปรียบประดุจเพชรที่แวววาวซึ่งได้เจียรไนแล้ว นับว่ามีคุณค่า หรือคุณภาพอันควรแก่การดำรงตำแหน่งงานที่ดีทั้งหลาย อันเนื่องมาจากมนุษย์ได้รับการพัฒนาจะเพิ่มพูนทักษะความรู้ความสามารถให้ตนเองได้ดีที่สุด

2) เพื่อเพิ่มพูนทักษะและความชำนาญ มนุษย์ที่ได้รับการพัฒนาจะเพิ่มพูนทักษะและความชำนาญให้มีความรู้ที่สอดคล้องกับความคิดของตนเองที่นำไปในทางที่ดี

3) เพื่อพัฒนาและเปลี่ยนแปลงเจตคติ และความเฉลียวฉลาดทางอารมณ์ มนุษย์ที่ได้รับการพัฒนาแล้วจะพัฒนาและเปลี่ยนแปลงเจตคติ และพฤติกรรมด้านความรู้สึกรู้สึกจากเจตคติ และอารมณ์เชิงลบ เป็นเจตคติและอารมณ์เชิงบวก และสามารถควบคุมอารมณ์ตนได้ อันจะช่วยพัฒนาตนให้เป็นคนดี มีน้ำใจแห่งการเสียสละใจกว้าง รู้จักให้เกียรติผู้อื่นและช่วยลดความเห็นแก่ตัวของตนให้น้อยลง เพื่อเพิ่มพูนความมีใจสูงในตัวเองให้มากขึ้น ซึ่งเป็นผลดีแก่ตนในการพัฒนาตนเอง

การเรียนรู้เพื่อพัฒนาตนเอง เป็นหลักการและแนวทางหนึ่งที่ถูกพัฒนามาจากหลักการและแนวคิดของ (Knowles, M.S., 1975: 18) ซึ่งได้มีการกล่าวถึงการเรียนรู้แบบชี้นำตนเอง หรือการเรียนรู้ด้วยตนเองว่า เป็นกระบวนการที่บุคคลคิดริเริ่มตนเอง ในการวินิจฉัยความต้องการในการเรียนรู้กำหนดจุดมุ่งหมาย เลือกรูปวิธีการเรียนจนถึงการประเมินความก้าวหน้าในการเรียนรู้ ทั้งนี้โดยได้รับหรือไม่ได้รับการช่วยเหลือจากผู้อื่นก็ตาม และได้ให้ข้อคิดเกี่ยวกับการเรียนรู้ โดยการชี้นำตนเอง โดยผู้ที่เริ่มเรียนรู้ด้วยตนเองจะเรียนรู้ได้มากกว่า และดีกว่าผู้ที่รอรับจากผู้อื่น ผู้เรียนที่เรียนรู้โดยชี้นำตนเองจะเรียนอย่างตั้งใจอย่างมีจุดมุ่งหมาย และอย่างมีแรงจูงใจสูงนอกจากนั้นยังใช้ประโยชน์จากการเรียนรู้ได้ดีกว่า และยาวนานกว่าผู้ที่รอรับความรู้จากผู้อื่นมาประกอบด้วย

1. การเรียนรู้โดยชี้นำตนเองสอดคล้องกับจิตวิทยาพัฒนาการได้กล่าวว่า เด็กตามธรรมชาติต้องฟังฟังผู้อื่น และต้องการผู้ปกครองปกป้องเลี้ยงดู และตัดสินใจแทน เมื่อเติบโตเป็นผู้ใหญ่ก็มีการพัฒนาขึ้นให้มีความอิสระฟังฟังจากคนภายนอกลดลง และเป็นตัวของตนเองจนมีคุณลักษณะการชี้นำตนเองได้

2. นวัตกรรมรูปแบบของกิจกรรม การศึกษาใหม่ เช่น ห้องเรียนแบบเปิดศูนย์การเรียนรู้ Independent Study เป็นต้น เป็นรูปแบบของกิจกรรมการศึกษาที่เพิ่มบทบาทของผู้เรียนและให้ผู้เรียนรับผิดชอบกระบวนการเรียนรู้ของตนเองเพิ่มมากขึ้นในลักษณะเรียนรู้โดยชี้นำตนเองมากขึ้น

3. การเรียนรู้โดยชี้นำตนเองเป็นลักษณะการเรียนรู้เพื่อความอยู่รอดของมนุษย์ตามสภาพความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นตลอดเวลา และทวีความรวดเร็วมากขึ้นตามความก้าวหน้าของเทคโนโลยี การเรียนรู้โดยการชี้นำตนเองเป็นกระบวนการต่อเนื่องตลอดชีวิตของมนุษย์โลก และ Knowles ยังได้กล่าวถึงบทบาทของผู้เรียนในการวางแผนการเรียนรู้ ดังนี้

3.1 ขั้นการวินิจฉัยความต้องการการเรียนรู้ของตน

3.2 ขั้นการกำหนดเป้าหมายการเรียนรู้

3.3 ขั้นการกำหนดทรัพยากรเพื่อการเรียนรู้ทั้งด้านวัสดุ อุปกรณ์ และด้านบุคคล

3.4 ขั้นการให้ยุทธวิธีที่เหมาะสมในการเรียนรู้

3.5 ขั้นการประเมินผลการเรียนรู้

จากการศึกษาแนวคิดของ (Knowles, M.S., 1975: 18) มีความสอดคล้องกับการศึกษาที่ได้ศึกษาถึงแนวคิดเกี่ยวกับเรียนรู้แบบชี้นำตนเอง พบว่า 1. การชี้นำตนเองเป็นคุณลักษณะที่มีอยู่ในทุกบุคคลเพียงแต่จะมีมาก หรือน้อยเท่านั้นขึ้นอยู่กับสถานการณ์การเรียนรู้

2. บทบาทของผู้เรียน คือ มีความรับผิดชอบในการเรียนรู้เป็นหลักใหญ่ เป็นผู้ที่ดีตดสินใจวางแผน และเลือกประสบการณ์การเรียนรู้ การดำเนินการตามแผนการประเมินความก้าวหน้าของการเรียนรู้ทั้งหมดนี้อาจเกิดขึ้นตามลำพังหรือเกิดในกลุ่มผู้เรียนกลุ่มเล็กหรือกลุ่มใหญ่ที่ผู้เรียนจะร่วมรับผิดชอบในการเรียนรู้ของเขา (Brockett, Ralph G. and Roger Hiemstra, 1991: 4)

3. คำว่า การชี้นำตนเองในการเรียนรู้ หรือการเรียนรู้โดยการชี้นำตนเอง จะเน้นความรับผิดชอบของผู้เรียน และเชื่อในศักยภาพที่ไม่สิ้นสุดของมนุษย์ (Never-ending Potential of Human)

4. การชี้นำตนเองในการเรียนรู้ก่อให้เกิดผลด้านบวกของการเรียนรู้ตัว เช่น ผู้เรียนจดจำได้มากขึ้น เกิดความสนใจในการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง และสนใจในเนื้อหามากขึ้น มีทัศนคติที่เป็นบวกต่อผู้สอนมากขึ้นมั่นใจในความสามารถเรียนรู้ได้ของตนเองมากขึ้น

5. กิจกรรมการเรียนรู้โดยการชี้นำตนเองมีหลากหลายรูปแบบ เช่น การอ่านการเขียนการเสาะหาความรู้โดยการสัมภาษณ์ การศึกษาเป็นกลุ่มทัศนศึกษา การแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับผู้เชี่ยวชาญ หรือผู้สอนการหาความรู้โดยใช้คอมพิวเตอร์ หรือแม้กระทั่งการเรียนรู้จากสื่อ เช่น การเรียนโปรแกรมของคอมพิวเตอร์รวมทั้งสื่อช่วยการเรียนรู้ในรูปแบบอื่น ๆ เป็นต้น

6. ในการเรียนรู้โดยการชี้นำตนเองที่ประสบผลสำเร็จ ผู้อำนวยการความสะดวกจะต้องมีบทบาทในการร่วมปรึกษาแลกเปลี่ยนความคิดเป็นแหล่งความรู้ตามที่ผู้เรียนต้องการมีความสัมพันธ์อันดีกับผู้เรียนมีส่วนร่วมในการถ่ายโอนบทบาทการเรียนการสอน และสนับสนุนให้ผู้เรียนคิดอย่างแตกฉาน (critical thinking)

7. การชี้นำตนเองเป็นสิ่งที่มีความจำเป็นวิธีที่ผู้เรียนมีอิสระในการแก้ปัญหาซึ่งไม่จำกัดว่าจะเกิดขึ้นในสภาพแวดล้อมที่เป็นประชาธิปไตยเท่านั้น

8. การเรียนรู้โดยการชี้นำตนเองสามารถเกิดขึ้นได้ในประชาชนทุกหมู่เหล่าไม่จำกัดเพียงกลุ่มใดเชื้อชาติใดเท่านั้น

9. หากผู้สอนให้ความไว้วางใจแก่ผู้เรียน ผู้เรียนส่วนใหญ่จะเรียนรู้อย่างเต็มที่ และทุ่มเทในการเรียนรู้เพื่อคุณภาพ

10. การเรียนรู้โดยการชี้นำตนเองไม่สามารถแก้ปัญหาในการเรียนรู้ได้ทุกปัญหาในบางกรณีอาจมีข้อจำกัดบ้าง เช่น ในบางสังคม และวัฒนธรรม

การชี้นำตนเองในการเรียนรู้ของผู้ใหญ่ (Self-direction in Adult Learning) มีองค์ประกอบที่สำคัญ คือ

1. ความรับผิดชอบต่อตนเอง (Personal Responsibility) เป็นกระบวนการกระตุ้นเพื่อให้เกิดความตระหนักในความจะเป็นที่จะต้องมีการเรียนรู้ และส่งเสริมให้ผู้เรียนมีความรับผิดชอบในตนเองในการที่จะตัดสินใจเรียนรู้การวางแผนการเรียนรู้การดำเนินงาน และการประเมินตนเองในการเรียนรู้

2. ผู้เรียนที่มีลักษณะชี้นำตนเอง (Learner Self-direction) เป็นคุณลักษณะเฉพาะตัวหรือบุคลิกภาพของผู้เรียนที่เอื้อ และสนับสนุนให้เกิดการเรียนรู้โดยการชี้นำตนเองซึ่งเป็นลักษณะเฉพาะที่เกิดจากภายในตัวของผู้เรียนเอง

3. การเรียนรู้โดยการชี้นำตนเอง (Self-directed Learning) เป็นกระบวนการที่ทำให้เกิดการเรียนรู้โดยการชี้นำตนเองซึ่งอาจเกิดจากการจัดการของผู้สอน หรือการวางแผนการเรียนรู้ของผู้เรียนเองแต่ความสำคัญของผู้สอนนั้นจะเป็นเพียงผู้คอยช่วยเหลือเสนอแนะหรืออำนวยความสะดวกในการเรียนรู้เท่านั้นส่วนการดำเนินกิจกรรมการเรียนรู้ทั้งหมดนั้นจะเป็นการดำเนินการโดยผู้เรียนทั้งสิ้น

4. ปัจจัยภายในทางสังคม (The Social Context for Self-direction in Learning) เป็นองค์ประกอบทางสังคมซึ่งรวมถึงสภาพแวดล้อมทางสังคมของผู้เรียน เช่น สภาพครอบครัวการทำงาน สิ่งแวดล้อม เป็นต้น ซึ่งจะทำให้ผู้เรียนยังคงสภาพความเป็นอยู่จริงในสังคมได้

นอกจากนี้ (Marquardt, M. J., & Reynolds, A., 2004: 3-5) ยังได้มีการนำเสนอแนวทางในการพัฒนานตนเอง หรือการเรียนรู้ขณะปฏิบัติงาน ด้วยหลักการที่สำคัญ 6 ประการ คือ

1. ปัญหา (Problem) หมายถึง การมุ่งที่ปัญหา โครงการ ความท้าทาย และโอกาสที่จะแก้ไขปัญหา ซึ่งเป็นสิ่งที่สำคัญที่สุดแก่บุคคลทีม และองค์กร ปัญหาจะต้องชี้ชัดเป็นความรับผิดชอบของทีมที่ต้องมีการแก้ไขปัญหา อาจจะต้องให้โอกาสสำหรับกลุ่มที่จะสร้างโอกาสในการเรียนรู้ สร้างความรู้และพัฒนาทักษะรายบุคคลทีม และองค์กร กลุ่มอาจจะจัดชี้เฉพาะไปที่ปัญหาเดียว ๆ ขององค์กรหรือหลาย ๆ ปัญหา ซึ่งนำเสนอโดยสมาชิกของกลุ่ม

2. กลุ่มหรือทีม (Group) แก่นสำคัญของการทำการเรียนรู้ขณะปฏิบัติงาน คือ กลุ่มจะเรียกว่า เซต (Set) หรือทีมก็ได้ กลุ่มจะประกอบด้วยสมาชิกตั้งแต่ 4-8 บุคคล ซึ่งจะเป็นผู้ศึกษาโครงสร้างของปัญหาที่ไม่ง่ายต่อการแก้ไข ปัญหา กลุ่มจะต้องมีพื้นฐานหลากหลาย และประสบการณ์ในหลายแง่มุม และส่งเสริมเพื่อทำให้เกิดมุมมองใหม่ๆ สมาชิกกลุ่มที่จะแก้ไขปัญหามาจากการใช้ action learning อาจจะมาจากการสมัครใจหรือการแต่งตั้งจากหลายหน่วยงาน อาจรวมถึงองค์กรอื่น ๆ หรือผู้เชี่ยวชาญรวมถึงลูกค้า และผู้ให้บริการ

3. การตั้งคำถาม (Question) โดยกระบวนการของการตั้งคำถาม และการสะท้อนการรับฟัง เน้นที่คำถามจะผลการสะท้อนกลับจากคำถาม และความคิดเห็น โดยมุ่งที่คำถามที่ถูกต้องมากกว่า คำตอบที่ถูกต้อง มุ่งที่สิ่งที่ไม่รู้เช่นเดียวกับสิ่งที่รู้กระบวนการ action learning จะเริ่มต้นด้วยการถาม เพื่อสร้างความกระจำของธรรมชาติของปัญหา สะท้อน และชี้บ่งความเป็นไปได้ของแนวทางการแก้ไข หลังจากนั้นจึงทำความเข้าใจ จุดมุ่งเน้นอยู่ที่คำถาม ในขณะที่การแก้ปัญหาส่วนใหญ่อยู่ภายในแก่นของคำถาม คำถามควรจะสามารถทำให้เกิดการสนทนาระหว่างกลุ่ม มีการโต้ตอบ และสามารถรวบรวมแนวคิด นวัตกรรมเชิงระบบ ซึ่งจะขยายผลของการเรียนรู้

4. การปฏิบัติ (Action) การแก้ไขปัญหาคือการกลุ่มที่มีความรู้ ความสามารถในการแก้ไข ปัญหา สมาชิกของกลุ่ม ต้องมีพลังในตนเอง และมีความมั่นใจว่า สิ่งที่เขาแนะนำจะต้องได้รับการปฏิบัติ ถ้ากลุ่มทำแค่การเสนอแนะจะเป็นการสูญเสียพลังงาน ความคิด และความมุ่งมั่น ไม่มีความหมายที่ชัดเจน หรือการเรียนรู้เชิงปฏิบัติ (Practical Learning) จนกว่าจะเกิดการปฏิบัติ (Action) และสะท้อน ไปยังความคิดหรือแผนจะมีประสิทธิผล ต่อเมื่อได้รับการนำไปใช้ การปฏิบัติจะขยายผลการเรียนรู้ เนื่องจากการใช้พื้นฐานยึดติดกับทิศทางหลักของภาพสะท้อน การปฏิบัติของ Action Learning เริ่มต้นที่การวางกรอบของปัญหา และศึกษาเป้าประสงค์ หลังจากนั้น จึงศึกษากลยุทธ์ และนำไปปฏิบัติ

5. การเรียนรู้ (Learning) ความมุ่งมั่นที่จะเรียนรู้ เป็นการแก้ไขปัญหขององค์กรในทันทีทันใด เพื่อผลประโยชน์ขององค์กรในระยะสั้น แต่ในระยะยาวผลของการเรียนรู้จะเป็นประโยชน์ ต่อสมาชิกของกลุ่ม และกลุ่มในภาพรวมอย่างเป็นระบบตลอดทั้งองค์กร ดังนั้น การเรียนรู้ที่เกิดขึ้นใน Action Learning จะเป็นกลยุทธ์ที่มีคุณค่าอย่างยิ่งสำหรับองค์กร มากกว่าสิ่งที่ได้รับจากกุศโลบายในการแก้ไขปัญหาระดับส่วนตัว นอกจากนั้น Action Learning จะให้ผลการเรียนรู้จากการพัฒนาบุคคล และทีม เช่นเดียวกับการแก้ไขปัญหาก็จะเพิ่มขีดความสามารถในการตัดสินใจ และนำไปปฏิบัติ

6. ผู้ให้คำแนะนำ (Coach) การให้คำแนะนำเป็นสิ่งที่จำเป็นสำหรับกลุ่ม เพื่อมุ่งไปที่ ความสำคัญของการเรียนรู้ เท่ากับความเร่งด่วนของการแก้ไขปัญหา ผู้ให้คำแนะนำต้องคอยช่วยเหลือ สมาชิกในทีม ให้ได้รับการเรียนรู้ และสามารถแก้ไขปัญหได้ ในลำดับของคำถาม ผู้ให้คำแนะนำต้องให้ สมาชิกในทีมสามารถสะท้อนการรับฟังของเขาถึงการวางกรอบของปัญหา และการโต้ตอบ การวางแผน การทำงาน และข้อกำหนดต่าง ๆ ที่ทำให้บุคคลเชื่อมั่นนำไปปฏิบัติได้ ผู้แนะนำการเรียนรู้ ต้องช่วยเหลือทีม มุ่งประเด็นไปในสิ่งที่จะทำสำเร็จความยุ่งยาก กระบวนการที่ใช้และนัยสำคัญของกระบวนการ บทบาทของการให้คำแนะนำ อาจจะมีการหมุนเวียนจากสมาชิกด้วยกันหรืออาจจะมอบหมายให้ใครบุคคลใด บุคคลหนึ่งดำเนินการในช่วงเวลาของกลุ่ม

การพัฒนาเพื่อให้ประสบความสำเร็จ ความสำเร็จเป็นสิ่งที่พึงปรารถนาของทุกคนเพราะ ความสำเร็จทำให้คนเกิดความภาคภูมิใจ ตระหนักว่าตัวเรามีคุณค่า เป็นผู้มีความสามารถและสังคมก็ให้การยอมรับการยกย่อง ความสรรเสริญ เราสามารถแบ่งความสำเร็จออกได้เป็น 4 ลักษณะที่เกี่ยวข้องกัน (ศิริวรรณ เกษมศาสตร์กิตติกร, 2539: 19) คือ

1. ความสำเร็จส่วนตัวหรือความสำเร็จเฉพาะตน
2. ความสำเร็จส่วนสังคม หรือเกี่ยวกับการทำงานเพื่อสังคม
3. ความสำเร็จของประเทศชาติ หรือการทำงานเพื่อประโยชน์ของส่วนรวม

4. ความสำเร็จเกี่ยวกับมนุษยชาติ หรือการทำงานเพื่อมนุษยชาติ

การพัฒนาตนเองเพื่อให้ประสบความสำเร็จ ควรจะต้องทำความเข้าใจในสิ่งต่อไปนี้

1. การรู้จักเข้าใจตนเอง พื้นฐานที่สำคัญอันหนึ่งที่จะทำให้คนประสบความสำเร็จ คือ การรู้จักตนเองอย่างถ่องแท้ ทุกแง่มุมรู้จักอย่างถูกต้อง ไม่สูงหรือต่ำกว่าความเป็นจริง

2. การเข้าใจผู้อื่น เนื่องจากมนุษย์เป็นสัตว์สังคม มีความจำเป็นที่จะต้องอยู่ร่วมกับผู้อื่น บุคคลจะประสบความสำเร็จได้ดีเพียงใด ขึ้นอยู่กับความเข้าใจผู้อื่น ตลอดจนถึงสามารถปรับตัวให้เข้ากับบุคคลอื่นได้อย่างดี

3. การเข้าใจความจริงของชีวิต เป็นการเข้าใจชีวิตอย่างแท้จริง คือ เข้าใจกฎของไตรลักษณ์ อนิจจัง ทุกขัง อนัตตา แปลว่า สรรพสิ่งต้องอยู่ในลักษณะเกิดขึ้น ตั้งอยู่และดับไป การยึดมั่นถือมั่น เพราะไม่เข้าใจกฎธรรมชาติ ข้อนี้ทำให้คนเกิดความทุกข์และข้ามพ้นความทุกข์ได้ยากเพราะจะต้องมีปัญญาในระดับที่สูงพอ จึงสามารถไล่กิเลสเหมือนความสว่างที่ไล่ความมืดให้หายไปฉับนั้น คนส่วนใหญ่เข้าใจความจริงของชีวิตในระดับพื้น ๆ แบบนกแก้ว นกขุนทอง (พูดตามเขาวา) แต่ไม่รู้ถึงขั้นรู้แจ้ง ยกเว้นบุคคลที่ได้ปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานได้ญาณในระดับสูง อย่างไรก็ตามหากได้หันสังเกต ใช้หลักของโยนิโสมนิסקาการ พิจารณาธรรมชาติรอบตัวอย่างแยกคายบ่อย ๆ ก็พอจะเข้าใจและแก้ทุกข์ได้พอสมควร

4. เข้าใจงานที่ทำตลอดชีวิตของคนเรานานที่มีความสำคัญยิ่งคนที่ประสบความสำเร็จในอาชีพ มักเป็นคนที่เลือกอาชีพที่ตนพอใจและพัฒนางานของตนให้เจริญก้าวหน้า รู้จักทำงานอย่างเป็นทำงาน มีระเบียบแบบแผนเรียกว่า วงจรแห่งความก้าวหน้าซึ่งประกอบด้วยการวางแผน การปฏิบัติงาน และการประเมินผลงาน

สรุปได้ว่า การพัฒนาตนเอง คือ การปรับปรุง และการพัฒนาตนเองของบุคคล เพื่อให้ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทั้งทางด้านร่างกายสามารถสรุปได้ว่า การพัฒนาตนเอง หมายถึง การปรับปรุงและพัฒนาตนเองของบุคคลเพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทั้งทางด้านร่างกายและทางจิตใจให้ดีขึ้น

ทฤษฎีแรงจูงใจของมาสโลว์ (Maslow's theory of motivation)

มาสโลว์ได้ตั้งทฤษฎีเกี่ยวกับแรงจูงใจ โดยมาสโลว์ได้อธิบายถึงความต้องการของมนุษย์ ซึ่งมีลักษณะเป็นลำดับขั้นจากต่ำไปหาสูง (Hierarchy & Needs) และเป็นทฤษฎีที่ยอมรับกันแพร่หลาย สมมติฐานดังกล่าวมีความเกี่ยวกับ พฤติกรรมของมนุษย์ ดังนี้

1) มนุษย์มีความต้องการมีอยู่เสมอ และไม่มีที่สิ้นสุด แต่สิ่งที่มนุษย์ต้องการนั้นขึ้นอยู่กับว่าเขามีสิ่งนั้นอยู่แล้วหรือยัง ขนาดที่ความต้องการใดได้รับการตอบสนองแล้วความต้องการอื่นจะเข้ามาแทนที่กระบวนการณ์นี้ไม่มีที่สิ้นสุด และจะเริ่มตั้งแต่เกิดจนกระทั่งตาย

2) ความต้องการที่ได้รับการตอบสนองแล้ว จะไม่เป็นสิ่งจูงใจของพฤติกรรมอีกต่อไป ความต้องการที่ไม่ได้รับการตอบสนองเท่านั้นที่เป็นแรงจูงใจของพฤติกรรม

3) ความต้องการของมนุษย์มีลำดับขั้นความสำคัญ กล่าวคือ เมื่อความต้องการระดับต่ำได้รับการตอบสนองแล้ว ความต้องการระดับสูงก็จะมีการเรียกร้องให้มีการตอบสนองทันที

4) ตามทฤษฎีของมาสโลว์ได้แบ่งลำดับขั้นของความต้องการ (Hierarchy of Needs) ไว้ 5 ขั้นจากต่ำไปสูง (Maslow's General Theory of Human & Motivation, 1954: 80–106)ดังนี้

1. ต้องการของร่างกาย (Physiological needs) เป็นความต้องการพื้นฐานเพื่อความอยู่รอดของชีวิต ได้แก่ ความต้องการปัจจัยสี่ ความต้องการการยกย่อง และความต้องการทางเพศ ฯลฯ เป็นต้น

2. ความต้องการความปลอดภัย (Safety needs) เป็นความต้องการที่เหนือกว่าความต้องการอยู่รอด ซึ่งมนุษย์ต้องการเพิ่มความต้องการในระดับที่สูงขึ้น เช่น ต้องการความมั่นคงในการทำงาน ความต้องการได้รับการปกป้องคุ้มครอง ความต้องการความปลอดภัยจากอันตรายต่าง ๆ เป็นต้น

3. ความต้องการด้านสังคม (Social needs) หรือความต้องการความรักและการยอมรับ (Love and belongingness needs) ความต้องการทั้งในแง่ของการให้และการได้รับซึ่งความรัก ความต้องการเป็นส่วนหนึ่งของหมู่คณะ ความต้องการให้ได้รับการยอมรับ เป็นต้น

4. ความต้องการการยกย่อง (Esteem needs) ซึ่งเป็นความต้องการการยกย่องส่วนตัว (Self-esteem) ความนับถือ (Recognition) และสถานะ (Status) จากสังคมตลอดจนเป็นความพยายามที่จะให้มีความสัมพันธ์ระดับสูงกับบุคคลอื่น เช่น ความต้องการให้ได้รับการเคารพนับถือ ความสำเร็จ ความรู้ ศักดิ์ศรี ความสามารถ สถานะที่ดีในสังคมและมีชื่อเสียงในสังคม

5. ความต้องการประสบความสำเร็จสูงสุดในชีวิต (Self-actualization needs) เป็นความต้องการสูงสุดแต่ละบุคคล ซึ่งถ้าบุคคลใดบรรลุความต้องการในขั้นนี้ได้ จะได้รับการยกย่องว่าเป็นบุคคลพิเศษ เช่น ความต้องการที่เกิดจากความสามารถทำทุกสิ่งทุกอย่างได้สำเร็จ นักร้องหรือนักแสดงที่มีชื่อเสียง เป็นต้น

จากหลักการของทฤษฎีลำดับขั้นความต้องการของมาสโลว์ ที่กล่าวมาข้างต้นเป็นแนวคิดที่แสดงให้เห็นว่า มนุษย์แต่ละคนจะมีความต้องการหลาย ๆ อย่างอยู่ในตัว แต่ในขณะหนึ่งจะมีความต้องการอย่างใดอย่างหนึ่งที่มีลักษณะเด่นที่สุดเกิดขึ้น ซึ่งจะเป็นแรงกระตุ้นหรือผลักดันให้ต้องพยายามหาวิธีการที่กระทำการเพื่อให้ได้สิ่งนั้นและความต้องการของคนจะมีลักษณะเป็นลำดับขั้นจากต่ำไปหาสูง

ทฤษฎีการพัฒนาตนตามหลักของพระพุทธศาสนา

ทฤษฎีของพระพุทธศาสนากล่าวถึงการพัฒนา ตรงกับคำว่า ภาวนา หมายถึง การทำให้เจริญงอกงาม การทำให้ตนเองดีขึ้นตามลำดับ ถึงอย่างไรก็ตาม คำว่า การพัฒนาในที่นี้เป็นคำที่กำหนดให้มีคุณค่า และตามหลักการของพระพุทธศาสนา การพัฒนาจะต้องดำเนินไปพร้อม ๆ กัน 4 ทาง (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), 2551: 281) คือ

1. การพัฒนาทางด้านกายภาพ (Physical development) เป็นกระบวนการสร้างความเจริญงอกงามทางร่างกาย การฝึกอบรมร่างกายให้รู้จักติดต่อกับสิ่งภายนอกด้วยดี และปฏิบัติต่อสิ่งภายนอกเหล่านั้นในทางที่เป็นคุณ มิให้เกิดโทษ ให้กุศลธรรมเจริญงอกงามและกำจัดให้อกุศลธรรมเสื่อมสูญไป สิ่งภายนอกที่มีบทบาทต่อชีวิตมนุษย์ คือ อารมณ์ภายนอกทั้ง 5 ได้แก่ รูป เสียง กลิ่น รส สัมผัส จุดมุ่งหมายของการพัฒนาในข้อนี้ คือ การทำให้บุคคลรู้จักวิธีการเกี่ยวข้องกับอารมณ์ภายนอกทั้ง 5 อย่างนี้ อย่างถูกต้องเหมาะสม และเป็นคุณประโยชน์ต่อการพัฒนาชีวิตให้เจริญก้าวหน้าสูงขึ้น

2. การพัฒนาทางด้านศีลธรรม (Moral development) เป็นกระบวนการฝึกอบรมบุคคลให้มีศีล ให้ตั้งอยู่ในระเบียบวินัย ไม่เบียดเบียน หรือก่อความเดือดร้อนเสียหายแก่บุคคลอื่น สามารถอยู่ร่วมกับบุคคลอื่นได้เป็นอย่างดี มีความเอื้อเฟื้อเกื้อกูลต่อบุคคลอื่นอย่างมีความสุข

3. การพัฒนาทางด้านจิตใจ หรือทางด้านอารมณ์ (Spiritual or emotional development) เป็นความพยายามที่จะฝึกอบรมจิตใจให้เข้มแข็งให้มีความมั่นคง และมีความเจริญงอกงามด้วยคุณธรรมทั้งหลาย เช่น มีเมตตา กรุณา มีความขยันหมั่นเพียร มีความอดทน มีสมาธิ มีความสดชื่น เบิกบาน มีความสงบสุข แจ่มใส เป็นต้น การพัฒนาทางด้านจิตใจบางที่เรียกว่า การพัฒนาอารมณ์

4. การพัฒนาทางด้านสติปัญญา (Intellectual development) เป็นกระบวนการในการฝึกอบรมให้รู้และเข้าใจสิ่งทั้งหลายตามความเป็นจริง ผู้ที่มีความรู้เท่าทันเห็นแจ้งโลกและชีวิตตามสภาพของมัน สามารถทำจิตใจให้เป็นอิสระ และบริสุทธิ์หลุดพ้นจากกิเลสเศร้าหมอง และทำตนให้ปลอดพ้นจากความทุกข์ ทำตนให้มีความสุข สามารถแก้ปัญหาต่าง ๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ (อง.ปญจก. (ไทย) 22/79/121), (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), 2556: 70) รวมทั้งสามารถทำตนให้อยู่เหนือปัญหาเหนือความขัดแย้ง และพัฒนาส่วนรวมให้มีความสุข มีความเสมอภาค และมีความเป็นประชาธิปไตยอย่างมีคุณภาพ

ทฤษฎีการเรียนรู้ (Learning Theory)

แนวความคิดและทฤษฎีการเรียนรู้มองที่ข้อเท็จจริง (Facts) และรวบรวมตั้งเป็นหลักการ (Principles) และเป็นที่ยอมรับความถูกต้องของทฤษฎีนั้น ๆ แบ่งเป็นกลุ่มทฤษฎี S-R (Stimulus-Response Theories) คือ แสดงปฏิกิริยาโต้ตอบของผู้เรียนซึ่งเชื่อมโยงต่อสิ่งเร้าเฉพาะอย่าง ตลอดจนการเปลี่ยนแปลงของผู้เรียนรู้อย่างเป็นกระบวนการเรียนรู้เรื่องการปะติดปะต่อเข้าด้วยกันกับการเสริมแรง (Reinforcement) ซึ่งถือเป็นความสำคัญของการเรียนรู้

- กลุ่มทฤษฎีสถาน (Field Theories) คือ เน้นการเปลี่ยนแปลงในเหตุการณ์และสถานการณ์ทั่วไปกับความเข้าใจสำเนียง (Perception) ของผู้เรียนและรวมถึงการเรียนรู้ถึงความคิดต่าง ๆ ที่เรียกว่า “พิชาน” (Cognition) และการเรียนรู้สัญญาณทั่วไป (Sign)

- ทฤษฎีความต่อเนื่อง (Contiguity Theory) ของ Guthrie คือ เป็นทฤษฎี Conditioning ที่ถือว่า Conditioned Response หมายถึง ความต่อเนื่องระหว่างสิ่งเร้าใดที่ทำให้เกิดปฏิกิริยาโต้ตอบ ซึ่งถือว่าเกิดการเรียนรู้ขึ้นแล้วและสถานการณ์อื่นที่คล้ายกัน ผู้เรียนจะนึกถึงปฏิกิริยาโต้ตอบที่เหมาะสมได้ทันทีซึ่งเป็นหลักการแทนที่ (Principle of Substitution)

- แนวคิดทางพุทธิปัญญา (Cognitive Science) จัดเป็นทฤษฎีการเรียนรู้ได้ให้ความสนใจเรื่องกระบวนการคิดของสมอง ได้แก่ การรับรู้ การเรียนรู้ และการจดจำ ไม่เน้นเรื่องสิ่งเร้า เงื่อนไข ตัวเสริมแรง แต่จะเน้นเรื่องแรงจูงใจ และกระบวนการทางสมองที่เกิดขึ้นในการเรียนรู้และรับรู้สิ่งต่าง ๆ (วรลักษณ์ ชีราโมกษ์, 2541, อ่างในรศ. มัลลิกา คณานุรักษ์, 2547: 64-65)

ทฤษฎีการจูงใจของ Lyman W. Porter และ Edward E. Lawler Porter และ Lawler

การจูงใจหรือการสร้างความต้องการให้คนทำงานนั้น ผู้บริหารจะต้องพยายามที่จะเพิ่มหรือกระตุ้นความพยายามของลูกน้องเพื่อให้งานบรรลุตามที่คาดหวังไว้ โดยอาศัยการฝึกอบรม การแนะนำ การสอนงาน และการมีส่วนร่วมเป็นต้น การให้รางวัลจะต้องมีความชัดเจน และสัมพันธ์กับพฤติกรรมที่บุคคลแสดงออกมา โดยเฉพาะพฤติกรรมที่มีความสำคัญกับองค์กร และความต้องการของคนในองค์กรนั้นย่อมมีจำนวนมาก มีความหลากหลายและมีคุณค่าต่างกันในสายตาของแต่ละบุคคล

ผู้บริหารจึงต้องทำความเข้าใจและแสวงหาเพื่อให้ทราบความต้องการของบุคคล และวางระบบการให้รางวัลของแต่ละบุคคล โดยการพิจารณาให้รางวัลกับความต้องการของบุคคลที่เหมาะสม และจากที่ได้กล่าวมาแล้วจะเห็นได้ว่า ทฤษฎีความคาดหวังนั้น เป็นทฤษฎีที่เสนอแนะว่า ในการวิเคราะห์จุดมุ่งหมายของการกระทำ หรือการแสดงพฤติกรรมของมนุษย์นั้น ควรพิจารณาถึงความคาดหวังของบุคคลในผลตอบแทนที่จะได้รับอันเป็นผลตอบแทนที่เกิดขึ้นจากการกระทำของมนุษย์ในเรื่องใดเรื่องหนึ่งหรือหลายเรื่อง โดยเฉพาะการพิจารณาความคาดหวังในแง่ค่านิยมและความสนใจที่มีผลต่อค่าตอบแทนของบุคคล ซึ่งจะทำให้การตัดสินใจเลือกทางของแต่ละบุคคลแตกต่างกันออกไป

เห็นว่า ผลจากการปฏิบัติงานจะก่อให้เกิดผลลัพธ์หรือรางวัลซึ่งรางวัลเหล่านี้ประกอบด้วย รางวัลภายนอก (Extrinsic Rewards) ซึ่งได้แก่ รายได้และการเลื่อนตำแหน่ง ส่วนรางวัลภายใน (Intrinsic Rewards) ได้แก่ การยอมรับตัวเองและความรู้สึกถึงความสำเร็จ ซึ่งแต่ละคนจะประเมินผลถึงความเสมอภาคหรือความยุติธรรมของรางวัลกับความพยายามที่จะได้ใช้ไป รวมทั้งระดับของความสำเร็จในการปฏิบัติงาน หากรู้สึกว่ารางวัลที่ได้รับมีความยุติธรรม บุคคลนั้นก็จะมีความพึงพอใจในงาน (Lyman W. Porter and Edward E. Lawler III., 1968: 87)

หลักภาวนา 4 ในทางพระพุทธศาสนา

คำว่า ภาวนา แปลว่า การทำให้มีให้เป็น หมายความว่า อันไหนที่ไม่เป็นก็ทำให้เป็นขึ้น อันไหนที่ไม่มีก็ทำให้มีขึ้นซึ่งหมายความว่า การทำให้เพิ่มพูนขึ้น ทำให้กล้าแข็งขึ้นอะไรพวกนี้ เราจึงแปลกันอีกความหมายหนึ่งว่า “ฝึกอบรม” คำว่า “ฝึกอบรม” ก็ไปใกล้เคียงกับความหมายของคำว่าสิกขา เพราะฉะนั้น สิกขากับภาวนา จึงเป็นคำที่ใช้อย่างใกล้เคียงกัน (พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), 2540: 51) บางทีเหมือนกันแทนกันเลยทีเดียว นี่เป็นการโยงเข้ามาหาตัวหลักใหญ่ ในการปฏิบัติทางพระพุทธศาสนา พระพุทธเจ้าตรัสในคำสอนของพระองค์เองเพื่อใช้เป็นคุณสมบัติของบุคคล ท่านใช้ว่า ภาวิตกาโย ภาวิตสีโล ภาวิตจิตโต ภาวิตปัญโญ คำว่า ภาวนา เวลาใช้เป็นคุณศัพท์เป็น ภาวิตะ ภาวิตกาโย ผู้มีกายที่เจริญแล้วหรือฝึกอบรมแล้ว ภาวิตสีโล ผู้มีศีลที่ฝึกอบรมแล้วหรือเจริญแล้ว ภาวิตจิตโต ผู้มีจิตที่เจริญแล้วหรือมีจิตที่ฝึกอบรมแล้ว ภาวิตปัญโญ ผู้มีปัญญาที่เจริญแล้วหรือปัญญาที่ฝึกอบรมแล้ว ถ้าเป็นคำนาม 4 อย่างนี้ คือ

1. กายภาวนา คนเป็นภาวิตกาโย ตัวการกระทำเป็นกายภาวนา 2. ศีลภาวนา คนเป็นภาวิตสีโล ตัวการกระทำเป็นจิตภาวนา 3. จิตภาวนา คนเป็นภาวิตจิตโต ตัวการกระทำเป็นจิตภาวนา 4. ปัญญาภาวนา คนเป็นภาวิตปัญโญ ตัวการกระทำเป็นปัญญาภาวนา (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), 2544:

151) ได้กล่าวไว้ว่า การพัฒนาตามความหมายของพระพุทธศาสนา คือ ภาวนา หมายถึง การทำให้มีให้เป็นขึ้น, การฝึกอบรม, การพัฒนา ซึ่งมีการพัฒนาอยู่ 4 ประเภท คือ

1. ภาวนา คือ การเจริญกาย การพัฒนากาย การฝึกอบรม ให้รู้จักติดต่อกับสิ่งทั้งหลายภายนอกทางอินทรีย์ทั้งห้าด้วยดี และปฏิบัติต่อสิ่งเหล่านั้นในทางที่เป็นคุณ มิให้เกิดโทษให้กุศลธรรมงอกงาม ให้กุศลธรรมเสื่อมสูญ การพัฒนาความสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมทางกายภาพ

2. ศีลภาวนา คือ การเจริญศีล การพัฒนาความประพฤติ การฝึกอบรมศีล ให้ตั้งอยู่ในระเบียบวินัยไม่เบียดเบียน หรือก่อความเดือดร้อนเสียหาย อยู่ร่วมกันกับผู้อื่นได้ด้วยดีเกื้อกูลแก่กัน

3. จิตตภาวนา คือ การเจริญจิต การพัฒนาจิต การฝึกอบรมจิตใจให้เข้มแข็งมั่นคงเจริญงอกงามด้วยคุณธรรมทั้งหลาย เช่น มีเมตตา มีฉันทะ ขยันหมั่นเพียร อดทนมีสมาธิและสดชื่นเบิกบาน เป็นสุขผ่องใส เป็นต้น

4. ปัญญาภาวนา คือ การเจริญปัญญา การพัฒนาปัญญา การฝึกอบรมปัญญาให้รู้เข้าใจสิ่งทั้งหลายตามเป็นจริง รู้เท่าทันเห็นแจ้งโลกและชีวิตตามสภาวะ สามารถทำให้เป็นอิสระทำตนให้บริสุทธิ์จากกิเลส และปลดปล่อยจากความทุกข์แก้ไขปัญหที่เกิดขึ้นได้ด้วยปัญญาความหมายการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามแนวพระพุทธศาสนานั้นต้องพัฒนาร่วมกันหลายอย่าง เช่น การพัฒนากาย การพัฒนาจิต การพัฒนาปัญญาเข้าด้วยกันจึงจะเป็นการพัฒนาที่ยั่งยืน โดยไม่แน่นอนอย่างใดอย่างหนึ่ง

หลักภาวนานิยมใช้ในเวลาวัดหรือแสดงผล แต่ในการฝึกศึกษาหรือตัวกระบวนการฝึกฝนพัฒนา จะใช้เป็นไตรสิกขา เนื่องจากภาวนาท่านิยมใช้ในการวัดผลของการศึกษา หรือการพัฒนาบุคคลรูปศัพท์ที่พบจึงมักเป็นคำแสดงคุณสมบัติของบุคคล คือ แทนที่จะเป็น ภาวนา 4 (กายภาวนา ศีลภาวนา จิตภาวนา และปัญญาภาวนา) ก็เปลี่ยนเป็นภาวนิต 4 คือ

1. ภาวนิตกาย มีกายที่พัฒนาแล้ว (= มีกายภาวนา) คือ มีความสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมทางกายภาพในทางที่เกื้อกูลและได้ผลดี เริ่มแต่รู้จักใช้อินทรีย์ เช่น ตา หู ฟัง เป็นต้น อย่างมีสติ ดูเป็นฟังเป็นให้ได้ปัญญา บริโภคปัจจัย 4 และสิ่งของเครื่องใช้ตลอดจนเทคโนโลยีอย่างฉลาด ได้ผลตรงเต็มตามคุณค่า

2. ภาวนิตศีล มีศีลที่พัฒนาแล้ว (= มีศีลภาวนา) คือ มีพฤติกรรมทางสังคมที่พัฒนาแล้วไม่เบียดเบียนก่อความเดือดร้อนแวงภัย ตั้งอยู่ในวินัยและมีอาชีพที่สุจริต มีความสัมพันธ์ทางสังคมในลักษณะที่เกื้อกูล สร้างสรรค์ และส่งเสริมสันติสุข

3. ภาวนิตจิต มีจิตที่พัฒนาแล้ว (= มีจิตภาวนา) คือ มีจิตในที่ฝึกอบรมดีแล้วสมบูรณ์ด้วยคุณภาพจิต คือ ประกอบด้วยคุณธรรม เช่น มีเมตตา กรุณา เอื้ออารี มีมุทิตามีความเคารพ อ่อนโยน ซื่อสัตย์ กตัญญู เป็นต้นสมบูรณ์ด้วยสมรรถภาพจิต คือ มีจิตใจเข้มแข็งมั่นคงมีความเพียรพยายาม กล้าหาญ อดทน รับผิดชอบ มีสติ มีสมาธิ เป็นต้น และสมบูรณ์ด้วยสุขภาพจิต คือ มีจิตใจที่ร่าเริง เบิกบาน สดชื่น เิบอิม ผ่องใส และสงบ เป็นสุข

4. ภาวนิตปัญญา มีปัญญาที่พัฒนาแล้ว (= มีปัญญาภาวนา) คือ รู้จักคิดรู้จักพิจารณา รู้จักวินิจฉัย รู้จักแก้ปัญหา และรู้จักจัดทำดำเนินการต่างๆ ด้วยปัญญาที่บริสุทธิ์ ซึ่งมองดูรู้เข้าใจเหตุปัจจัยมองเห็นสิ่งทั้งหลายตามเป็นจริงหรือตามที่มันเป็น ปราศจากอคติและแรงจูงใจแอบแฝง เป็นผู้ที่กิเลสครอบงำบัญชาไม่ได้ เป็นอยู่ด้วยปัญญารู้เท่าทันโลกและชีวิตเป็นอิสระไร้ทุกข์ ผู้มีภาวนาครบทั้ง 4 อย่าง

เป็นภาวิตทั้ง 4 ด้านนี้แล้ว โดยสมบูรณ์เรียกว่า “ภาวิตัตตะ” แปลว่า ผู้ได้พัฒนาตนแล้ว ได้แก่ พระอรหันต์

หลักธรรมที่จะเป็นเครื่องช่วยให้เจริญ มีการฝึกฝนพัฒนาตนเองให้ดียิ่งขึ้นไป คือ ภาวนา 4 คือ การเจริญ, การทำให้มีขึ้น, การฝึกอบรม, การพัฒนา ได้แก่ 1) กายภาวนา หมายถึง การเจริญกาย การพัฒนากาย การฝึกอบรมกาย ให้รู้จักติดต่อกับสิ่งทั้งหลายภายนอกทางอินทรีย์ทั้ง 5 ด้วยดี และปฏิบัติต่อสิ่งเหล่านั้นในทางที่เป็นคุณ มิให้เกิดโทษ ให้กุศลธรรมงอกงามให้อกุศลธรรมเสื่อมสูญ การพัฒนาความสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมทางกายภาพ 2) สีสภาวนา หมายถึง การเจริญศีล การพัฒนาความประพฤติ การฝึกอบรมศีล ให้ตั้งอยู่ในระเบียบวินัย ไม่เบียดเบียนหรือก่อความเดือดร้อนเสียหาย อยู่ร่วมกับผู้อื่นได้ด้วยดี เกื้อกูลแก่กัน 3) จิตภาวนา หมายถึง การเจริญจิต การพัฒนาจิต การฝึกอบรมจิตใจ ให้เข้มแข็งมั่นคงเจริญงอกงามด้วยคุณธรรมทั้งหลาย เช่น มีเมตตากรุณา ขยันหมั่นเพียร อดทนมีสมาธิ และสดชื่น เบิกบาน เป็นสุขผ่องใส เป็นต้น

4) ปัญญาภาวนา หมายถึง การเจริญปัญญา การพัฒนาปัญญา การฝึกอบรมปัญญา ให้รู้เข้าใจสิ่งทั้งหลายตามเป็นจริง รู้เท่าทันเห็นโลก และชีวิตตามสภาวะ สามารถทำจิตใจให้เป็นอิสระ ทำตนให้บริสุทธิ์จากกิเลส และปลอดพ้นจากความทุกข์ แก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นได้ด้วยปัญญาในบาลีที่มา ท่านแสดงภาวนา 4 นี้ ในรูปที่เป็นคุณบทของบุคคล จึงเป็นภาวิตกาย ภาวิตศีล ภาวิตจิต ภาวิตปัญญา หมายถึง ผู้ได้เจริญกายศีลจิต และปัญญาแล้ว บุคคลที่มีคุณสมบัติชุดนี้ครบถ้วนย่อมเป็นพระอรหันต์ (อง. ปญจก. (ไทย) 22/79/121)

สรุปว่า พระพุทธศาสนาทำให้นักเป็นศูนย์กลางในการพัฒนา กล่าวคือ มนุษย์ต้องเป็นผู้กระทำด้วยการฝึกฝนอบรมให้เกิดคุณสมบัติภายในตน ได้แก่ คุณสมบัติทางกาย ทางศีล ทางจิต และทางปัญญาที่ส่งผลไปสู่ภายนอกตนซึ่งแสดงออกผ่านพฤติกรรมทางกายและวาจา เมื่อมีปฏิบัติในทุกด้านครบถ้วนแล้วในทางศาสนาก็จะให้ความสำคัญต่อเรื่องจิต เพราะจิตเป็นผู้บงการให้บุคคลมีพฤติกรรมต่างๆ ได้ ในการพัฒนาจิตของบุคคลตามแนวพุทธนี้เป็นการฝึกให้บุคคลมีจิตใจสงบถือว่าเป็นการทำให้บุคคลได้พัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมตามที่สังคมต้องการ ผู้ที่ได้รับการอบรมทางจิตให้ถูกวิธีจะสามารถพัฒนาจิตได้ มีคำกล่าวว่า “จิตเป็นนาย กายเป็นบ่าว” จึงเป็นความจริง เพราะเมื่อบุคคลมีจิตใจสงบและคิดแต่ในสิ่งที่ดีแล้วก็จะมียผลทำให้ร่างกาย พฤติกรรมหรือการประพฤติปฏิบัติเป็นไปในสิ่งที่ดีงาม

บทสรุป

มนุษย์ทุกคนอยากเป็นคนที่มีสมบูรณ์ มีชีวิตที่มีความสุขในการดำเนินชีวิต ประสบความสำเร็จตามเป้าหมายที่ตัวเองได้ตั้งไว้ จึงจะต้องมีการพัฒนาตนเองให้มีการเรียนรู้ สร้างวิสัยทัศน์ใหม่ ๆ ที่ทันสมัยต่อยุคในปัจจุบันนี้ เมื่อมาปรับปรุงเปลี่ยนแปลงตนเอง ให้ตนเองได้ทันยุคทันสมัยมีความเจริญงอกงาม มีความรู้ มีทักษะและมีความสามารถ ในการพัฒนาประสิทธิภาพในการทำงาน ด้านการอยู่ร่วมกันในสังคม มีปัญญาและคุณธรรมควบคู่ไปด้วย ดังคำที่ว่า "เมื่อไม่ได้พัฒนาที่จิตใจจะพัฒนาด้านใด ๆ ก็ไร้ผล การพัฒนาจึงต้องเริ่มที่ใจคน เพื่อเกิดผลพัฒนาที่ถาวร" คนที่จะพัฒนาตนเองจะเริ่มต้นด้วยการสำรวจและพิจารณาตนเองว่ามีข้อดีและข้อ บกพร่องอะไรบ้าง การสำรวจจะใช้วิธีการส่อง

กระจก (คนที่เรารู้สึกมีความสัมพันธ์ด้วยช่วยบอก) เมื่อทราบแล้วก็มาวิเคราะห์ตนเองและตั้งเป้าหมายว่ามีสิ่งใดที่ดีและมี อยู่ในตัวเราแล้ว

เราก็ควรรักษาไว้ สิ่งใดที่ไม่ดีและมีอยู่ในตัวเรา เราก็ควรจะหาทางทำให้ลดน้อยลงหรือควรขจัดให้หมดไป และมีสิ่งใดที่ดีและยังไม่มีในตัวเรา เราก็ควรจะนำมาเพิ่มให้กับตัวเราให้มากขึ้น หลักธรรมในด้านการพัฒนาตนด้วยภาวนา 4 นั้น ทางด้านกายเป็นการพัฒนามีความสัมพันธ์ต่อสิ่งแวดล้อมทางกายภาพ โดยเฉพาะทางด้านอินทรีย์ทั้ง 5 ได้แก่ ตา หู จมูก ลิ้น และกาย ให้มีเกื้อกูลกัน และกัน ด้านศีลภาวนา เป็นการเจริญศีล การพัฒนาศีล การพัฒนาความสัมพันธ์ และความประพฤติให้อยู่ร่วมกัน โดยตั้งอยู่ในระเบียบวินัย ไม่เบียดเบียนซึ่งกันและกัน ช่วยเหลือซึ่งกันและกันกับผู้อื่นในสังคมด้วยดี ด้านจิตภาวนา เป็นการพัฒนาจิตทำให้จิตมีความเข้มแข็ง มั่นคง มีความเมตตากรุณา ขยันหมั่นเพียร เป็นสุข ผ่องใสดีงาม เจริญอกงามด้วยคุณธรรม และด้านปัญญาภาวนาเป็นการพัฒนาปัญญา ให้มีการเสริมสร้างฝึกฝนปัญญาให้มีความรู้ชัดในความเป็นจริงเป็นปัจจุบัน รู้และเข้าใจในสิ่งที่ เป็นไปรู้แจ้งในโลก ใช้ชีวิตตามสภาวะ สามารถแก้ไขปัญหาด้วยปัญญา มีชีวิตที่ดีงามโดยปราศจากทุกข์ทั้งปวง

เอกสารอ้างอิง

- มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์. (2539). *พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์.
- จำนงค์ อติวัฒน์สิทธิ์. (2545). *สังคมวิทยาตามแนวพุทธศาสตร์*. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, สำนักอธิการบดี.
- พระบรมราชาธิราช ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 9, (14 ตุลาคม 2512). *พระราชทานแก่ผู้นำเยาวชนและเจ้าหน้าที่ ณ พระตำหนักจิตรลดารโหฐาน พระราชวังสวนดุสิต*.
- พระธรรมปิฎก (ป. อ.ปยุตฺโต). (2544). *พุทธธรรม (ฉบับเดิม)*. พิมพ์ครั้งที่ 11. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ดวงแก้ว.
- _____. (2540). *พุทธธรรมกับการพัฒนาชีวิต*. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ธรรมสภา.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต). (2546). *พุทธธรรม (ฉบับเดิม)*. พิมพ์ครั้งที่ 10. กรุงเทพมหานคร: บริษัท เอส. อาร์. พรินเตอร์ แมส โปรดัคส์ จำกัด.
- ไพศาล ไกรสิทธิ์. (2541). *การศึกษาเพื่อการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์*. ราชบุรี: สถาบันราชภัฏหมู่บ้านจอมบึง.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2542). *พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542*. กรุงเทพมหานคร: กระทรวงศึกษาธิการ.
- มัลลิกา คณานุรักษ์, รศ. (2547). *จิตวิทยาการสื่อสารของมนุษย์*. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ โอเดียนสโตร์.
- ศิริวรรณ เกษมศาสตร์กิตากร. (2539). *ศิลปะการอยู่ร่วมกับผู้อื่น*. กรุงเทพมหานคร: สมาคมศิษย์เก่าวิศวกรรมชลประทานในพระบรมราชูปถัมภ์.
- สงวน สุทธิเลิศอรุณ. (2543). *พฤติกรรมมนุษย์กับการพัฒนาตน*. กรุงเทพมหานคร: ทิพย์วิสุทธิ.
- Brockett, Ralph G. and Roger Hiemstra. (1991). *Self-directed adult learning*. New York: Chapman and Hall..
- Knowles, M.S. (1975). *Self-Directed Learning : A Guide for Learners and Teachers*. Chicago : Follett Publishing Company.
- Lyman W. Porter and Edward E. (1968). Lawler III. *Managerial Attitudes and Performance*. Homewood, Ill.: Dorsey Press.
- Marquardt, M. J., & Reynolds, A. (2004). *The Global Learning Organization*. New York: Harper and Row.
- Maslow. Abraham M. (1954). *Motivation and Personality*. New York: Harper and Row.

การพัฒนาศิลปะการพูดในที่ชุมชนด้วยหลักพุทธจิตวิทยา “พลัง5”
DEVELOPING THE ART OF SPEAKING IN COMMUNITY
WITH BUDDHIST PSYCHOLOGY POWER 5

Received : October 28, 2018

Revised : November 26, 2018

Accepted : December 30, 2018

พรรณทิพา ชเนศน์

pantipa chanate

บทคัดย่อ

การสื่อสารที่สำคัญระหว่างมนุษย์ด้วยกันที่สำคัญที่สุด คือการสื่อสารด้วยการพูด ที่มีการสื่อสารผ่านทั้งกายวาจาใจ บุคคลที่มีความสามารถในการพูดที่ฟังแล้วน่าสนใจ มีพลังดึงดูดในการให้ผู้รับฟังสนใจ เข้าใจ และการนำไปใช้ตรงตามจุดประสงค์ เป็นการพูดที่มีประสิทธิภาพซึ่งจำเป็นต้องมีการฝึกฝนพัฒนาให้กายใจมี พลังที่เข้มแข็งให้เกิดความเชื่อมั่นในการพูด โดยเฉพาะการพูดในที่ชุมชนที่ต้องการความเข้มแข็งในการพูด หลักธรรมที่เหมาะสมในการฝึกพัฒนากำลังใจคือ พละ5 อันได้แก่ สัทธา (ความเชื่อ) , วิริยะ (ความเพียร) , สติ (ความระลึกได้) , สมาธิ (ความตั้งมั่นของจิต) และปัญญา (ความรู้ทั่วชัด) และการเรียนรู้ทักษะวิธีการพูด หลักการเตรียมตัวในการพูด หลักการฝึกการแสดงออกทางภาษากาย และแนวทางการพัฒนาวิธีการพูดในที่ชุมชนที่เป็นการเตรียมทั้งกายและใจ ที่มีพื้นฐานในการฝึกฝนให้เกิดการมั่นใจในการฝึกฝนเพื่อการพัฒนา

คำสำคัญ : การพูด, ทักษะการพูด, พละ5, พุทธจิตวิทยา

Abstract

The communication is the most important way that human communicate to each other through body language, speech and heart. A person who can speak the interested topic, voice, content and having some attractive power to drive the listener's interest. It is high efficient speech which need high force to do. So the suitable principle of Dhamma's is power 5 to promote and support power of mind, and practice skin of with knowledge of speech and basic preparation of speech. The final step, it integrates the Buddhist psychology to develop the speech. This way will help people to develop into the sustainable way.

Keywords: Speech, Skill of Speech, Power 5, Buddhist Psychology

บทนำ

การพูดมีความสำคัญมาตั้งแต่สมัยพุทธกาล จวบจนเข้าสู่ปัจจุบันยังมีความสำคัญมาก ๆ ต่อสังคมมนุษย์ แม้ในปัจจุบัน การสื่อสารจะก้าวหน้าไปมาก มนุษย์สามารถติดต่อสื่อสารกันได้หลากหลายวิธี แต่การพูดก็ยังเป็นวิธีที่มนุษย์นิยมใช้ในการสื่อสารกันมากที่สุด ทั้งนี้เพราะการพูดเป็นการสื่อสารที่ก่อให้เกิดความเข้าใจกันได้ง่ายกว่าการสื่อสารแบบอื่น ๆ ไม่ว่าจะเป็น การอ่าน การเขียน การแสดงท่าทาง หรือการใช้สื่อต่าง ๆ แต่ในความเป็นจริง ผู้ที่พูดได้มิใช่ว่าจะประสบความสำเร็จในการพูดเสมอไป ผู้ที่ประสบความสำเร็จในชีวิตส่วนตัว และการทำงาน มักเป็นผู้ที่พูดที่มีความสามารถในการพูดเพื่อการโน้มน้าวใจและน่าสนใจมากกว่า ผู้ที่ไม่ได้มีทักษะในการพูด เพราะการได้เรียนรู้ เข้าใจ เข้าถึง ในหลักการพูดได้ฝึกฝนจนเกิดความรู้ความชำนาญ และมีการใคร่ครวญพิจารณาก่อนการพูด พร้อมอาศัยศิลปะในการพูด ซึ่งเป็นการพัฒนาตนเองในการเรียนรู้และ อาจมีพรสวรรค์ของแต่ละบุคคลที่บุคลิกภาพผู้ฟังก็จะเกิดความเชื่อถือ คล้อยตาม ปฏิบัติตาม เพราะผู้พูด สามารถพูดได้อย่างมีสาระ เนื้อหา และแฝงด้วยความสนุกสนานสนใจ สอดคล้องกับ (วัชร ฤทธิรงค์, 2554 : 55) กล่าวว่า ผู้พูดที่ต้องการประสบความสำเร็จในการพูดจึงควรได้รับการฝึกทักษะการพูดให้เกิดความรู้ ความชำนาญ สามารถพูดโน้มน้าวจิตใจผู้ฟังให้เกิดความเลื่อมใสศรัทธา และคล้อยตามเจตนารมณ์ของผู้พูดได้ซึ่งสอดคล้องกับ (ศุภวรรณ มอญเพ็ชร, 2557 : 137) กล่าวว่า “การพูดคือ การใช้ศิลป์ และศาสตร์ ในการสื่อสารแสดงความคิดเห็น ความรู้สึก เพื่อชนะใจผู้ฟังด้วยเหตุผล เพื่อให้ผู้ฟังปฏิบัติ และคล้อยตามความประสงค์ของผู้พูด ทำให้การพูดนั้นบรรลุเป้าหมายตามที่ต้องการ” “การพูด เป็นการสื่อสารที่สำคัญ และจำเป็นต่อการดำเนินชีวิตของมนุษย์ ทั้งนี้เพราะ การพูดสื่อความหมายได้รวดเร็ว และเข้าใจง่าย มีอาชีพหลายอาชีพที่ต้องอาศัยการพูดเป็นสำคัญ เช่น นักประชาสัมพันธ์ นักการเมือง นักธุรกิจ พิธีกร ครูอาจารย์ หน่วยงานราชการ พนักงานขาย และผู้นำชุมชน ดังนั้นจึงจำเป็นที่ทุกคนจะต้องศึกษาหาความรู้ หมั่นฝึกฝนเพื่อให้การพูดของตนสัมฤทธิ์ผล สามารถสื่อสารได้อย่างมีประสิทธิภาพ”

(สวสดี บรรเทงสุข, 2557 : 137) ได้กล่าวว่า การพูด คือ การแสดงความคิดเห็นความต้องการ และความรู้สึกของบุคคลไปยังผู้อื่น (จินดา งามสุทธิ 2531 : 1) ได้ให้ความหมายของการพูดไว้ว่า การพูด คือการเปล่งเสียงอารมณ์ออกมาเป็นคำพูด เพื่อติดต่อสื่อสารให้เข้าใจกันระหว่างผู้พูดและผู้ฟัง หรือการพูด คือ การสื่อความหมายแบบหนึ่งซึ่งเรียกว่า “Oral Communication” เป็นการสื่อความหมายโดยใช้ภาษา เสียง กริยา ท่าทางต่าง ๆ เพื่อถ่ายทอดความรู้สึกของผู้พูดให้แก่ผู้ฟังให้ได้ผลตามความมุ่งหมายของผู้พูด จากความหมายของการพูดดังกล่าวสรุปได้ว่า การพูด คือ การถ่ายทอดความคิดความรู้ความเข้าใจ อารมณ์และความรู้สึกของผู้พูดให้แก่ผู้ฟังได้ให้ผลตามความมุ่งหมายของผู้พูด

ความสำคัญของการพูด มีผู้แสดงทรรศนะไว้ดังนี้ (สวสดี บรรเทงสุข, 2537: 3) กล่าวว่า ในประวัติศาสตร์ของมนุษยทุกเผ่าพันธุ์ที่มีภาษาใช้ ได้ยกย่องความสำคัญของการพูดไว้ประดุจ “สิ่งทิพย์” ที่สามารถบันดาลให้เกิดความมหัศจรรย์ทั้งในทางเลวและทางเลิศขึ้นได้เสมอมาทุกยุคทุกสมัยโดยไม่มีข้อยกเว้นใด ๆ ทั้งสิ้น (วิรัช ลภิตนกุล, 2526: 2) ให้ความสำคัญของการพูดไว้ว่าพฤติกรรม การพูดของมนุษย์มีความสำคัญต่อชีวิตประจำวันและชีวิตการทำงานของเรา ทั้งนี้เพราะมนุษย์ยังคงต้องใช้การพูดในการสื่อสารอยู่เสมอ และใช้คำพูดเป็นสื่อสารกับบุคคล (Personal Media) และเป็นวิธีทางหนึ่งในการถ่ายทอดชักนำเอาความรู้สึกรู้สึกนึกคิดของตนออกตีแผ่ แสดงให้ผู้อื่นได้รับทราบและเข้าใจ จาก

ความสำคัญของการพูด หรือจากงานวิจัย (นพรัตน์ ใจกาษา, 2555: 16-17) ได้กล่าวไว้ว่า การพูดมีความสำคัญต่อมนุษย์ทุกคน ทุกอาชีพ เพราะมนุษย์ต้องใช้การพูดถ่ายทอดความรู้ ความรู้สึก อารมณ์ต่าง ๆ เพื่อสร้างความเข้าใจอันดีต่อกันรวมทั้งการพูดยังช่วยเสริมสร้างความเจริญก้าวหน้าให้กับชีวิตเป็นพื้นฐานในการสร้างความเชื่อมั่นความศรัทธาในระหว่างบุคคลได้อีกด้วย

การพูดในที่ชุมชน คือการพูดในที่สาธารณะ มีผู้ฟังเป็นจำนวนมาก ผู้พูดจำเป็นต้องสนใจในปฏิกิริยาตอบสนองผู้ฟัง ทั้งเป็นวัจนภาษาและอวัจนภาษา การพูดต่อหน้าชุมชนเป็นการเปิดโอกาสให้ผู้พูดได้แสดงความสามารถเฉพาะตัวในการสื่อสาร ที่ใช้ทุกส่วนของร่างกายในการสื่อสารออกมา ให้ผู้อื่นสนใจ รับรู้คล้อยตามสิ่งที่ได้ยิน และพร้อมที่จะนำมาปฏิบัติใช้ เห็นด้วยกับสิ่งที่ได้รับฟัง คำพูดจึงเป็นทั้งศาสตร์ และศิลป์ ไม่จำเป็นต้องอาศัยพรสวรรค์เสมอไปแต่สามารถพูดได้ เพราะการศึกษาเรียนรู้ เข้าใจ เข้าถึง และการพัฒนาตามหลัก สัทธิธรรม๓ ปรียัติ ปฏิบัติ ปฏิเวธ เป็นกระบวนการวิวิธวิทยาเชิงพุทธที่ทำให้การเรียนรู้ การฝึกฝน และการคิดใคร่ครวญ เพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืนในการพูดในที่สาธารณะ ที่จะสามารถโน้มน้าว จิตใจและพฤติกรรมของผู้ฟังได้ ดังนั้นการฝึกพูดในที่ประชุมชน จึงเป็นอีกหนึ่งวิธีที่ดีในการฝึกฝนพัฒนาทักษะทางกาย วาจา ใจ เป็นอีกวิธีหนึ่งในการปรับปรุงบุคลิกภาพทั้งภายในและภายนอกเพื่อการเป็นนักพูดที่ดี

รูปแบบการพูดในที่ชุมชนแบ่งออกเป็นแบบใหญ่ ๆ ได้ 4 แบบ ดังนี้

- 1.พูดแบบท่องจำ เตรียมเรื่องพูดอย่างมีคุณค่า สาระถูกต้องเหมาะสม แล้วจำเรื่องพูดให้ได้ เวลาพูดให้เป็นธรรมชาติ มีลีลาจังหวะถ่ายทอดออกมาทุกตัวอักษร
- 2.พูดแบบมีต้นฉบับ พูดไปอ่านไป จากต้นร่างที่เตรียมมาอย่างดีแล้ว แต่ไม่ใช่กัมหนากัมตาอ่าน เพราะไม่ใช่ผลดีสำหรับผู้พูด
3. พูดจากความเข้าใจ เตรียมเรื่องพูดไว้ล่วงหน้า ถ่ายทอดสารจากความรู้ความเข้าใจของตนเอง มีต้นฉบับ เฉพาะหัวข้อสำคัญเท่านั้น เช่น การพูด , สนทนา, อภิปราย , สัมภาษณ์
4. พูดแบบกะทันหัน พูดโดยไม่มีโอกาสเตรียมตัวเลย ซึ่งผู้พูดต้องใช้ปฏิภาณไหวพริบในการแก้ปัญหาเฉพาะหน้า เมื่อทราบว่าจะตนเองต้องได้พูด ต้องเตรียมลำดับความคิด และนำเสนออย่างฉับพลัน การพูดทั้ง 4 แบบนี้ เป็นวิธีการนำเสนอสารต่อผู้ฟัง ผู้พูดจะใช้วิธีใดขึ้นอยู่กับจุดมุ่งหมาย เพื่ออะไร เนื้อหาสาระ โอกาส และสถานการณ์

หลักการพูดต่อที่ชุมชน (วัชร เกิดคำ, 2558: 58) กล่าวถึง หลักการพูดต่อที่ชุมชน ไว้ดังนี้การพูดต่อที่ชุมชน เป็นการพูดที่มีผู้ฟังเป็นจำนวนมาก ผู้ฟังตั้งความหวังไว้ว่าจะได้รับความรู้ เนื้อหา ความเข้าใจที่มากขึ้น รวมถึงสาระที่มีประโยชน์ต่อการมาฟัง ดังนั้นการพูดที่ดีที่สามารถถ่ายทอดสื่อสารความเข้าใจให้ตรงกันตามประเด็น และการพูดจากความเข้าใจที่มีการตกผลึกเรียบร้อยแล้ว จะทำให้พูดได้อย่างชัดเจน มีพลังการพูดที่สูง สามารถดึงดูดความสนใจจากผู้ฟังได้สูง และทำให้เกิดการนำไปใช้ประโยชน์ในแง่ของผู้ฟัง

ประโยชน์จากการฟัง ผู้พูดจึงต้องมีการเตรียมตัวเป็นอย่างดี มีความเชื่อมั่นในตนเอง กล้าแสดงออก และมีหลักการหรือกฎเกณฑ์เพื่อยึดเป็นแนวปฏิบัติ ผู้พูดจะพูดให้ได้ผลดีต้องศึกษาหลักการ และนำไปปฏิบัติอย่างจริงจัง

หลักสำคัญในการเตรียมการพูดอย่างมีประสิทธิภาพ มีดังต่อไปนี้

1. การเลือกเรื่องที่จะพูด การเตรียมการพูดนั้นต้องเริ่มตั้งแต่เลือกเรื่องที่จะพูด และจะต้องเลือกเรื่องที่เหมาะสมกับผู้ฟัง เหมาะกับโอกาส และเหมาะสมกับสถานที่ นอกจากนี้ การเลือกเรื่องที่จะพูดควรเป็นเรื่องที่น่าสนใจ และมีประโยชน์แก่ผู้ฟัง โดยไม่ทำให้ผู้ฟังต้องผิดหวัง และที่สำคัญอย่างยิ่ง คือผู้พูดไม่ควรเลือกหัวข้อเรื่องซึ่งตนเองไม่มีความถนัด หรือไม่มีความรู้ความชำนาญเพียงพอ เพราะจะทำให้การพูดนั้นอาจจะล้มเหลวได้ หลักการง่าย ๆ สำหรับการเลือกเรื่องที่จะพูด คือ ต้องถามตัวเองก่อนว่าทำไมถึงเลือกเรื่องนี้ เราพูดได้ดีหรือไม่ และสมควรจะใช้วิธีพูดแบบไหน เมื่อตอบคำถามได้ เราจะสามารถเตรียมตัวได้อย่างถูกต้อง และมีประสิทธิภาพมากขึ้น

2. การวิเคราะห์ผู้ฟัง ผู้ฟังเป็นสิ่งสำคัญอีกประการหนึ่งที่ผู้พูดจะละเลยไม่ได้ เพราะการวิเคราะห์ผู้ฟังจะช่วยให้ผู้พูดทราบถึงเงื่อนไขต่าง ๆ เช่น อายุ เพศ ความสนใจ อาชีพ ฯลฯ ปัจจัยความแตกต่างเหล่านี้เป็นสิ่งที่ผู้พูดจะต้องศึกษา และวิเคราะห์เพื่อให้การพูดในแต่ละครั้งประสบความสำเร็จตามจุดมุ่งหมาย

3. การตั้งจุดมุ่งหมาย และวัตถุประสงค์ในการพูดให้ชัดเจน การพูดที่ไร้จุดประสงค์หรือจุดมุ่งหมายอาจกลายเป็นการพูดที่เพ้อเจ้อไร้สาระ หาประโยชน์ไม่ได้ จุดมุ่งหมายหรือวัตถุประสงค์อาจแตกต่างกันตามความประสงค์ของผู้พูด ซึ่งผู้พูดต้องวิเคราะห์ และหาวิธีการพูดที่แตกต่างกันไปตามจุดประสงค์นั้น ๆ แต่โดยส่วนใหญ่แล้วการพูดทั่วไปจะมีจุดมุ่งหมายอยู่ สามประการ คือ การพูดเพื่อให้ความรู้ การพูดเพื่อ โน้มน้าวชักจูงใจ และการพูดเพื่อความเพลิดเพลิน จรรโลงใจ ฉะนั้น เมื่อทราบถึงจุดมุ่งหมายหรือวัตถุประสงค์แล้ว ผู้พูดจะต้องพูดให้ตรงกับวัตถุประสงค์นั้นด้วย เพื่อให้การพูดนั้นสัมฤทธิ์ผลมากยิ่งขึ้น

4. การค้นคว้ารวบรวมเนื้อหาที่จะนำมาพูด หลังจากที่ได้เลือกเรื่องที่จะพูด วิเคราะห์ผู้ฟัง และตั้งจุดมุ่งหมายในเรื่องที่จะพูดแล้ว สิ่งที่คุณควรทำคือ การค้นคว้าหาความรู้ รวบรวมข้อคิดเห็น ข้อมูล ข่าวสาร ข้อเท็จจริง และสถิติต่าง ๆ เพื่อนำมาจัดลำดับให้เหมาะสมแก่การนำไปเสนอให้แก่ผู้ฟัง ซึ่งการค้นคว้าหาความรู้นี้อาจทำได้โดยการค้นคว้าจากแหล่งความรู้ต่าง ๆ มากมาย ได้แก่ จากความรู้ และประสบการณ์ของตัวเอง การจากสนทนาพูดคุย และสัมภาษณ์ จากห้องสมุด และจากสื่อต่าง ๆ เป็นต้น

5. การจัดระเบียบเรียบเรียงเรื่องที่พูด การแบ่งเรื่องที่จะพูดอาจแบ่งออกได้เป็น 3 ส่วนใหญ่ ๆ มีแนวทางหรือหลักการ ดังต่อไปนี้

5.1 คำนำหรือการเริ่มต้นเรื่อง เป็นสิ่งที่เกริ่นนำเพื่อให้ผู้ฟังเกิดความสนใจ และมีความกระตือรือร้นที่จะฟังด้วยความตั้งใจ นอกจากนี้คำนำควรบอกถึงประโยชน์ของผู้ฟังที่จะได้รับ สำหรับคำนำนั้นควรเป็นใจความที่กะทัดรัด และเร้าความสนใจ อาจใช้ การถามคำถาม คำคม สุภาษิต ฯลฯ เพื่อเป็นตัวดึงดูดความสนใจ คำนำที่ดีควรใช้เวลาพูดประมาณ 10 เปอร์เซ็นต์ของเวลาพูดทั้งหมด

5.2 เนื้อเรื่องหรือตัวเรื่อง เป็นสาระสำคัญของเรื่อง ผู้พูดควรแบ่งเนื้อเรื่องให้ชัดเจน มีใจความหลัก มีส่วนขยายความให้ใจความหลักเด่นชัดยิ่งขึ้น ผู้พูดจะต้องเรียงลำดับจากเรื่องง่ายไปหายาก ต้องพูดตรงตามข้อเท็จจริง และอาจมีตัวอย่างประกอบด้วยก็ได้ เนื้อเรื่องเป็นหน้าที่ผู้พูดควรใช้เวลาประมาณ 85 เปอร์เซ็นต์ ของการพูดทั้งหมด

5.3 สรุปเป็นการทิ้งท้ายหรือปิดท้ายเรื่องที่พูด การสรุปจบควรลงท้ายด้วยการเน้นย้ำ ทบทวนประเด็นที่สำคัญ และทำให้ประทับใจผู้ฟัง ส่วนสรุปนี้ผู้พูดควรใช้เวลาประมาณ 5 เปอร์เซ็นต์ ของการพูดทั้งหมด

6. การฝึกซ้อมก่อนพูดจริง การฝึกซ้อมจะทำให้ผู้พูดเกิดความพร้อม และความเชื่อมั่นในตนเองยิ่งขึ้น นอกจากนี้ยังทำให้คุ้นเคยกับเนื้อหาที่จะนำมาพูดยิ่งขึ้น ซึ่งทำให้ผู้พูดสามารถประมาณความยาวให้พอดีกับเวลาที่กำหนดไว้ได้

7. การนำเสนอ คือการพูดที่ผู้พูดพูดออกไปตามที่เตรียมไว้เป็นอย่างดี การนำเสนอควรทำตามกระบวนการที่ได้ซักซ้อม และเตรียมพร้อมไว้ก่อนแล้ว อย่าวิตกกังวล หรือประหม่าตื่นเต้นจนเกินไป เพราะจะทำให้เกิดความสับสนได้นอกจากนี้ ผู้พูดยังควรสร้างบรรยากาศในการพูดให้น่าสนใจ ดังนี้คือ

7.1 การใช้ถ้อยคำภาษา ผู้พูดต้องเลือกใช้ถ้อยคำอย่างมีศิลปะ คือ ใช้ถ้อยคำที่ทำให้ผู้ฟังชื่นชอบ มีความรู้สึกไปในทางที่ดี ควรหลีกเลี่ยงถ้อยคำที่รุนแรง และมีความหมายในเชิงลบ ต้องใช้ถ้อยคำสุภาพ กระชับ สละสลวย มีความหมายชัดเจน ไม่กำกวมหรือคลุมเครือ ตลอดจนต้องรู้จักเลือกใช้ถ้อยคำให้เหมาะสมกับบุคคล เวลา และโอกาส ไม่ควรใช้ศัพท์สำนวนที่ยาก ๆ หรือใช้คำภาษาต่างประเทศ ถ้าจำเป็นต้องใช้ควรขออนุญาตผู้ฟัง และอธิบายความหมายให้เข้าใจ นอกจากนี้ยังต้องหลีกเลี่ยงการใช้คำขยะซึ่งคำ “ขยะ” หมายถึง คำที่ใช้ซ้ำกันบ่อย ๆ และเป็นคำที่ไม่เพิ่มความหมายให้แก่เนื้อความ เช่น นะคะ นะครับ เอ้อ อ้า เนี่ย เป็นต้น

7.2 การใช้สายตา และท่าทางประกอบการพูด ผู้พูดต้องใช้สายตาตามองผู้ฟังให้ทั่วถึง เพราะสายตาเป็นเครื่องสื่อความเข้าใจ และขณะพูดต้องมีการเคลื่อนไหวร่างกายบ้างตามสมควร พร้อมทั้งใช้มือ แขน ประกอบการพูด เพราะจะช่วยให้คำพูดมีน้ำหนัก และผู้ฟังเห็นภาพพจน์ชัดเจนขึ้น และความหมาย มีฉะนั้นผู้ฟังอาจเข้าใจผิด หรือสงสัยได้

7.3 การใช้น้ำเสียง ผู้พูดต้องใช้น้ำเสียงอย่างเป็นธรรมชาติ มีน้ำเสียงนุ่มนวล มีจังหวะของการพูดพอดี ไม่ช้า หรือเร็วจนเกินไป พยายามปรับน้ำเสียงให้เข้ากับความหมาย และใช้เสียงให้ได้ยินอย่างทั่วถึง

7.4 การสร้างอารมณ์ขัน ผู้พูดต้องมีสีหน้าสดชื่น ยิ้มแย้ม แจ่มใส มีอารมณ์ร่าเริง ไม่เคร่งขรึม หรือเคร่งเครียด พยายามสอดแทรกถ้อยคำเบา ๆ ฟังสบาย ๆ คลายความเครียด ก่อให้เกิดความสนุกสนาน ครื้นเครง หรือใช้ถ้อยคำกระเצה้าแหย่ เพื่อให้เกิดความตลกขบขัน ผู้ฟังจะได้มีชีวิตชีวาเกิดความเพลิดเพลินในการฟัง ผู้พูดพึงหลีกเลี่ยงการใช้ถ้อยคำที่หยาบคาย และหยาบโหล่น

8. การวิเคราะห์ประเมินผล เมื่อพูดเสร็จสิ้นเรียบร้อยแล้ว ควรมีการวิเคราะห์ และประเมินผลทุกครั้งเพื่อให้ทราบว่าการพูดของเราเป็นอย่างไร พูดได้ดีเพียงไร ซึ่งต้องประเมินด้วยใจเป็นกลาง เพื่อหาทางปรับปรุงการพูดให้ดียิ่ง ๆ ขึ้นไป

แนวหลักการพูดโดยทั่วไปที่เน้นการฝึกฝนทางกาย

การเตรียมตัวเตรียมใจในการพูด ซึ่งในหลักการสำคัญที่สุดคือการฝึกฝนทางใจให้มีความเชื่อมั่น ลดความประหม่าที่เป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้การพูดไม่ประสบความสำเร็จตามที่ต้องการหรือ

เป้าหมายที่วางไว้ เมื่อมาศึกษาถึงกระบวนการที่เกิดขึ้นในสาเหตุจริง ๆ ที่เกิดขึ้น ตามหลักสำคัญของ พระพุทธศาสนาที่เรียกว่า”อริยสัจ4 “ ธรรมะแห่งความจริงอันประเสริฐ (ปัญญา ใช้บางยางและคณะ, 2555: 90) ได้แก่ ทุกข์ สมุทัย นิโรค มรรค ดังนั้นเริ่มต้นจะต้องหาสาเหตุจริง ๆ ว่าทำไมจึงเกิดอาการ ประหม่าไม่เชื่อมั่นในการพูดในที่สาธารณะ จะพบว่าส่วนใหญ่เกิดจากเกิดจากความไม่ศรัทธาใน ความสามารถของตนเอง การเตรียมการมาไม่ดี การกังวลเรื่องของการพูดว่าจะไม่ดีพอผู้ฟังไม่สนใจ

จากที่กล่าวมาเบื้องต้นคือ สาเหตุของทุกข์ นั่นคือสมุทัย นั้นจึงมาเรียบเรียงหาวิธีการในการ แก้ไขปัญหาคือการหามรรค วิธีการดับทุกข์หรือที่ เรียกกันว่า นิโรคของความประหม่า ซึ่งโดยพื้นฐาน เกิดจากการขาดความไม่มั่นใจ ความกังวลว่าจะพูดได้ไม่ดี ผู้ฟังไม่สนใจ เป็นต้น ซึ่งจะเห็นได้ว่าวิธีการที่ จะเรียกความเชื่อมั่นคือการต้องมีความศรัทธาในความสามารถของตนเอง เลิกกังวลความคิดที่คิดว่าจะ พูดดีพอเพียงหรือไม่ ขอให้คิดว่าว่าเป็นการพูดแล้วเรามีความสุขในการพูดในการบอกกล่าวผู้อื่นให้มีองค์ ความรู้เพิ่มมากขึ้น

ดังตัวอย่างของท่าน “ อาจารย์พรหมหรือพระวิสุทธิสังวรเถร เป็นชาวอังกฤษ เป็นลูกศิษย์ ของหลวงปู่ชา ก่อนจะไปก่อตั้งวัดป่าโพธิ์ญาณใกล้เมืองเพิร์ธ ที่ประเทศออสเตรเลีย ที่มีความประหม่า และกลัวมาก ที่ต้องเทศน์ต่อหน้าคน 300 คนครั้งหนึ่งอาตมาจำได้ว่า อีกห้านาทีก่อนที่อาตมาจะขึ้น บรรยายธรรม ความกลัวก็เข้ามาครอบงำอาตมา อาตมาไม่ได้เตรียมการบรรยายไว้ล่วงหน้า และยังนึกไม่ ออกว่าจะพูดเรื่องอะไรดี ผู้ฟังกว่าสามร้อยคนที่นั่งรออยู่ในห้องประชุมล้วนคาดหวังว่าจะได้รับแรง บันดาลใจ พวกเขาอดสงสัยตลอดเวลาช่วงเย็นมาฟังอาตมาบรรยายธรรม อาตมาเริ่มคิดวุ่นวายใจว่า “แล้วถ้าเราคิดไม่ออกว่าจะพูดอะไรเล่า? แล้วถ้าเราพูดผิดพลาดเล่า? แล้วถ้าเราแสดงอะไรไม่เข้าท่า ออกไปละ?” ความกลัวทั้งหมดเริ่มจากความคิดว่า “แล้วถ้า” ก่อนที่จะต่อยด้วยอะไร ๆ อาตมากำลัง คาดการณ์อนาคต แถมยังเป็นไปทางลบ อาตมาช่างคิดผิด อาตมารู้ทฤษฎีทุกอย่างแต่มั่นมาใช้งานไม่ได้ ในเวลานี้ ความกลัวเล่นพล่าน อาตมากำลังตกที่นั่งลำบาก เย็นนั้นอาตมาใช้กลยุทธ์ที่พระเจ้าเรียกว่า “กุศโลบาย” ทำให้อาตมาเอาชนะความกลัวได้ และใช้ได้ผลเสมอตั้งแต่นั้นมาอาตมาตกลงใจว่า มันไม่ สำคัญว่าผู้ฟังจะเพลิดเพลินพอใจกับการบรรยายธรรมของอาตมาหรือไม่ ขออาตมามีความสุขและ เพลิดเพลินในการแสดงธรรมอาตมาเล่าเรื่องขบขันต่าง ๆ (พระวิสุทธิสังวรเถร, 2557: 20-21) เป็น ตัวอย่างการใช้ความสัทธา วิริยะ สติ และปัญญา มาใช้ในการพูดนั้นคือการเอาหลักธรรมอันเป็นกำลัง เรียกว่า “พละ5”

พละ 5 เป็นหลักธรรมอันเป็นกำลัง(ปัญญา ใช้บางยางและคณะ, 2555: 110) อันมี รายละเอียดดังนี้ คือการใช้หลักธรรมหลักสำคัญคือ พละ 5 (ธรรมอันเป็นกำลัง power)

1. สัทธา (ความเชื่อ - confidence) สัทธา ความเชื่อ คือเชื่อความตรัสรู้ของพระตถาคต พุทธเจ้าว่า พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงเป็นพระอรหันต์หมดจดจากกิเลสจริง ได้ตรัสรู้โดยชอบด้วยพระองค์ เอง ทรงถึงพร้อมด้วยความรู้และความประเสริฐจริง เป็นผู้เสด็จมาเสด็จไปดีจริง ทรงรู้แจ้งโลกจริง ทรง เป็นสารถิผู้ฝึกคนยอดเยี่ยมจริง ทรงเป็นศาสดาของพวกเทวดาและมนุษย์จริง ทรงเป็นผู้รู้จริง ทรงเป็นผู้ มีพระมหากรุณาแจกธรรมจริง

2. วิริยะ (ความเพียร - energy; effort)คือมีความแกล้วกล้า เพื่อละอกุศล เพื่อทำกุศล มีกำลังบากบั่นมั่น ไม่ทอดธุระในกุศล

3. สติ (ความระลึกได้ - mindfulness) คือมีสติ, ประกอบด้วยสติ, อันเป็นเครื่องรักษาตนอัน ตี้ง เป็นผู้ระลึกถึงการที่ได้ทำคำที่เคยพูดไว้แม้เวลานี้ก็ยังระลึกได้

4. สมาธิ (ความตั้งจิตมั่น - concentration) ความตั้งใจมั่น คือเจริญสมาธิ 4 กล่าวคือคุมจิต ให้ตั้งมั่นอยู่ในอารมณ์เดียว สงบสงัดจากนิวรณ์ 5 ก็กามฉันทะเป็นต้น ทำองค์ 5 แห่งปฐมฌานให้เกิดขึ้น ละวิตกวิจารณ์เสียเข้าหุติฌาน ละปิติเสียเข้าตติยฌาน ละสุขเสียกลายเป็นอุเบกขา กับเอกัคคตา เข้า จตุตถฌาน

5. ปัญญา (ความรู้ทั่วชัด - wisdom; understanding) (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต, 2545: 228) คือรู้ทั่วถึงความเกิดขึ้นและความดับไปแห่งสังขารทั้งหลายทั้งปวง และรู้ถึงความสิ้นทุกข์ โดยชอบ รู้แจ้งแทงตลอดอริยสัจ 4 มีทุกขสัจเป็นต้น

พละหมวดีนี้เป็นหลักปฏิบัติทางจิตใจ ให้ถึงความหลุดพ้นโดยตรงพละคือธรรมอันเป็นกำลัง แยกออกได้เป็น 5 อากาโร คือ สัทธา ความเชื่อ วิริยะ ความเพียร สติ สมาธิ และปัญญา สัทธานั้นเป็นมูล สำคัญในการดำเนินการ กล่าวคือเราต้องมีความสัทธาในความสามารถของตนเอง ซึ่งก็คือการมีความ เชื่อมั่นในตัวเอง ในการทำกิจการต่าง ๆ วิริยะคือความเพียรหรือความบากบั่นนั้นเป็นกำลังในการปฏิบัติ ธรรม เพราะถ้าขาดความบากบั่นเสียแล้ว ความสำเร็จก็จะไม่เกิดขึ้น ไม่ว่าจะเป็นกิจการใด ๆ สติคือ ความระลึกได้มีความระลึกได้ในสิ่งที่บำเพ็ญอยู่ เป็นเครื่องต่อสู้กับสติสัมโมสา คือความหลงสติ ส่วน สมาธินั้นได้แก่การตั้งจิตมั่นในการศึกษาพิจารณาธรรม ที่สำคัญที่สุดก็คือ อริยสัจ 4 และปัญญาคือความรู้ จริงตามความเป็นจริงก็เป็นกำลังอีกประการหนึ่ง กำลังทั้ง 5 นี้ ต้องใช้ด้วยกันและประกอบกันทุกทาง แต่ที่เป็นอุปการะแก่กันมากก็คือ สัทธาและปัญญา เพราะสัทธาที่ขาดปัญญานั้นอาจเป็นความเชื่อที่ เลื่อนลอยไม่แข็งแรง หรือเป็นเชื่อในสิ่งที่ผิดต่าง ๆ ก็ได้ สมาธิต้องประกอบด้วยวิริยะคือความเพียร มิฉะนั้นก็ไม่อาจต่อสู้กับจิตตวิกเลปะ คือความฟุ้งซ่านของจิตได้ ส่วนสตินั้นเป็นกำลังอันใหญ่ต้องมีอยู่ ทั่วไป หรือพูดได้ว่าต้องใช้สติพร้อมกับการใช้กำลังทุกอย่าง พละ คือธรรมเป็นกำลัง 5 อย่าง

ธรรมะที่สำคัญของพละ 5 เริ่มต้นที่ มีสัทธา เพราะสัทธา เป็นใหญ่ในการเชื่อ วิริยะ เป็นใหญ่ ในการพากเพียร สติ เป็นใหญ่ในการระลึก สมาธิ เป็นใหญ่ในการตั้งจิตให้มั่น ปัญญา เป็นใหญ่ในการ รอบรู้ ไม่ต้องอาศัยซึ่งกันและกันต่างฝ่ายต่างก็ทำเฉพาะหน้าที่ของตน ธรรมทั้ง 5 เหล่านี้ชื่อว่า พลังกาย ใจ คือเป็นกำลังใจ เมื่อเกิดมีในบุคคลใด บุคคลนั้นสามารถต่อต้านข้าศึกภายในได้ อันข้าศึกภายในได้แก่ ธรรมอันเป็นส่วนชั่วที่เป็นปฏิปักษ์ต่อพลังภายใน 5 นั้นเอง คือ

1. อสัทธิยะ ความไม่เชื่อ เป็นปฏิปักษ์ต่อสัทธา.
2. โกสัชชะ ความเกียจคร้าน เป็นปฏิปักษ์ต่อวิริยะ.
3. สติสัมโมสา ความหลงลืมสติ เป็นปฏิปักษ์ต่อสติ.
4. จิตตวิกเลปะ ความฟุ้งซ่านของจิต เป็นปฏิปักษ์ต่อสมาธิ.
5. ทุปปัญญา ความรู้ชั่วหรือวิชาความรู้ที่ไม่รู้ เป็นปฏิปักษ์ต่อ

ปัญญา ธรรมมีสัทธา เป็นต้น อธรรมะ มีอสัทธิยะ เป็นต้น เมื่อเกิดขึ้นในจิตผู้ใด ก็ต้องทำ สงครามกัน ฝ่ายใดมีกำลังมาก ฝ่ายนั้นก็ชนะได้ครองจิตผู้นั้น

พุทธจิตวิทยา (Buddhist Psychology) เป็นวิชาการที่วิเคราะห์กระบวนการของร่างกาย และจิต อย่างละเอียดถี่ถ้วน เป็นการเข้าใจหลักของธรรมชาติที่มีการเชื่อมสัมพันธ์ภายใน อย่างใกล้ชิด และ

แนวทางการเรียนรู้ความจริงผ่าน หลักธรรมที่เป็นอมฤตธรรม อริยสัจ๔ ที่สัมพันธ์กันกับการรู้จักทุกข์ เหตุของปัญหาต่าง ๆ และหนทางแนวทางในการออกจากทุกข์จากปัญหาอย่างยั่งยืน เพื่อการพัฒนาใน ทักษะ ที่ต้องการปรับปรุงพัฒนาตนเอง ให้เกิดทัศนคติใหม่ในการแสดงออกในพฤติกรรมที่ไม่คุ้นเคย ให้เกิดความชำนาญในการแสดงออกตามพฤติกรรมใหม่จนเกิดเป็นนิสัยเพื่อสร้างความเชื่อมั่นในตนเอง ตามหลักอริยสัจ 4 (วคิน อินทสระ, 2548: 14) ได้กล่าวถึงความรู้เรื่องอริยสัจ 4 ว่า เป็นหลักเหตุผลที่ พิสูจน์ได้ด้วยตนเองอย่างแท้จริง มีมรรค 8 เป็นแนวทางดำเนินชีวิตที่ละเอียดอ่อนและสูงเสี่ยม มีหลัก กรรมและการเวียนว่ายตายเกิดเป็นเรื่องราวสร้างความเชื่อมั่นให้แก่ตนเอง กล้าเผชิญความจริงอย่างห้าว หายและอดทน และทำให้รู้ถึงสาเหตุของทุกข์ อันนำไปสู่การค้นหาวិธีการที่จะทำให้พ้นทุกข์ของชีวิตคือ นิโรธ และปฏิบัติตามวิธีการดังกล่าวอย่างมั่นคงตามหลักพุทธธรรม อันเป็นประโยชน์ในการประยุกต์ หลักธรรมมาใช้ในการพัฒนาตนเองและสังคม

แนวทางการพัฒนาการพูดในที่ชุมชน

1. การสร้างความเชื่อมั่นที่ดีในตนเอง จิตใจที่มั่นคง ไม่หวั่นไหวง่าย ควรมีการให้ รายละเอียดความรู้ความชำนาญของตัวในเรื่องตัวเองเพื่อเพิ่มความศรัทธาของผู้ฟังและความเชื่อมั่น ของตัวผู้พูดเอง และเป็นแรงผลักดันให้ผู้พูดต้องมีการเพียรพยายามศึกษาหาข้อมูลในการเตรียมตัวการ พูด

2. การมีสติ ระลึกตัวทั้งพร้อม และมีจิตใจจดจ่ออยู่กับการพูดเรื่องที่ตนเองมีความเชี่ยวชาญ และจดจ่อกับเนื้อหาที่ได้เตรียมมาโดยไม่สนใจสิ่งอื่น ๆ ความประหม่าก็จะหายไป โดยให้คิดว่ากำลังจะ เริ่มการพูด ไม่เอาแต่ใจจดจ่อแต่เฉพาะตนเอง

3. การเชื่อมสัมพันธภาพกับผู้ฟัง โดยให้แสดงออกตั้งแต่เริ่มขึ้นเวทีให้กลมกลืนกับผู้ฟังและ สภาพแวดล้อม การทำสมาธิให้มีใจจดจ่อกับผู้ฟัง จะทำให้ผู้ฟังจะสามารถรับรู้ถึงพลังดังกล่าว เป็นการ เชื่อมโยงใจเข้าหากันเป็นหนึ่งเดียวกัน

4. ฝึกพื้นฐานของการมีบุคลิกภาพที่ดี สุภาพ สำรวม รู้จักมีวิจารณ์ญาณ การควร การไม่ควร รู้จักกาละ เทศะ รู้จักบุคคล รู้จักสถานที่ รู้จักเคารพในความเป็นบุคคลของผู้อื่นอยู่เสมอ ไม่ละเมิด ล่วงเกิน ล่วงล้ำ ก้าวกาย ทำให้ผู้ฟังมีความรู้สึกมีความสุขใจ เปิดใจที่จะฟังโดยไม่รู้สึกอึดอัดหรือไม่ พอใจ

5. การเตรียมตัวศึกษาค้นคว้าจนเป็นผู้เชี่ยวชาญในสิ่งที่พูด จะทำให้รู้แจ้งจริงในสิ่ง นั้น ๆ มีความรู้ความสามารถในสิ่งนั้นอย่างแท้จริง ก็คือปัญญา ทำให้เรามีความมั่นใจเกิดขึ้น ความ ประหม่าจะหายไป

6. การมีจิตใจที่ดี มีความสุขในการให้กับผู้อื่น มีความรู้สึกอยากให้องค์ความรู้แก่ผู้อื่นเพื่อ อันเป็นประโยชน์ หรือความสุขทั้งกายและใจ ของผู้ฟัง ก็จะทำให้จิตใจเต็มเปี่ยมไปด้วยความสุขและรู้สึก ถึงความมีคุณค่าในตัวเอง ซึ่งเป็นไปตาม Maslow (Maslow, 1970: 69-80) ได้กฎของ มาสโลว์ ทฤษฎี ลำดับขั้นตอนของความต้องการ (Hierarchy of Needs) ในขั้นของ (Social Needs) เป็นสิ่งจูงใจที่ สำคัญต่อการเกิดพฤติกรรม ต้องการให้สังคมยอมรับตนเองเข้าเป็นสมาชิก ต้องการความเป็นมิตร ความ

รักจาก เพื่อนร่วมงาน และมี ความต้องการมีฐานะ (Esteem Needs) มีความอยากเด่นในสังคม มีชื่อเสียงอยากให้ บุคคลยกย่องสรรเสริญตนเอง อยากมีความอิสระเสรีภาพ

หลักวิธีการฝึกพูดโดยทั่วไปเมื่อมีการใส่หลักธรรมะ “พละ5 “ จะช่วยทำให้การฝึกได้ดีมี ประสิทธิภาพมากขึ้น และเป็นหลักสำคัญที่บุคคลากรผู้มีความชำนาญในการฝึกได้กล่าวไว้เป็นในทาง เดียวกันดังนี้ (ทินวัฒน์ มฤคพิทักษ์, 2537: 7) และ (อรรพรรณ ปิลันธน์โอวาท, 2540: 59) ได้กล่าว สอดคล้องกันว่า การพูดที่มีประสิทธิภาพต้องอาศัยการเรียนรู้ และการฝึกฝนจากประสบการณ์และ หลักเกณฑ์จนสามารถพูดได้ดีมีประสิทธิภาพส่วนการฝึกพูดในโอกาสต่าง ๆ (ประสงค์ ราชณสุข, 2528: 119-127) ได้กล่าวเอาไว้ว่า แนวทางการฝึกพูดที่สำคัญ มี 5 ขั้นตอน ดังนี้ต่อไปนี้

ขั้นตอนในการฝึกทักษะพื้นฐานทางการพูดมี 5 ขั้นตอน ดังต่อไปนี้

1. การทรงตัว (Posture) คือ ท่าทางการยืน การนั่ง ในขณะที่พูดจะต้องวางท่าทางอย่างไรให้ เหมาะสม สง่างาม
2. การใช้สายตา (Eye Contact) การใช้สายตาที่เหมาะสมและผู้พูดควรมองสบตาผู้ฟัง มอง ผู้ฟังอย่างทั่วถึง และใช้สายตาในขณะที่พูดให้เหมาะสมสอดคล้องกับเนื้อเรื่องที่พูด
3. การแสดงออกทางใบหน้า (Face Expression) การแสดงออกทางใบหน้าของผู้พูด คือ มี หน้าตายิ้มแย้มแจ่มใส แสดงถึงความพอใจที่ได้พูด และการแสดงสีหน้าของผู้พูดจะต้อง สอดคล้องกับ เนื้อเรื่องที่พูดและกิริยาท่าทาง
4. การแสดงท่าทาง (Gesture) ได้แก่ การเคลื่อนไหวลำดับ การใช้มือ แขน ไหล่ ศีรษะ เป็น ต้น ซึ่งเป็นสิ่งหนึ่งที่สร้างความสนใจ ดึงดูดผู้ฟัง ช่วยสื่อความหมายให้ดีขึ้นและช่วยผ่อนคลาย ความเครียดของผู้พูด การแสดงท่าทางที่เหมาะสมจะต้องทำให้สอดคล้องกับเรื่องที่พูดและเป็นธรรมชาติ
5. การใช้เสียงและน้ำเสียงในการพูด (Voice Tone) คือ ผู้พูดจะต้องรู้จักใช้เสียงและ น้ำเสียงในการพูดให้เหมาะสมกับเรื่องที่พูด ได้แก่ พูดเสียงดังพอเหมาะ จังหวะการพูดเหมาะสมไม่เร็ว หรือช้า พูดมีระดับเสียงสูง-ต่ำ น่าฟัง เหมาะกับเรื่อง พูดมีน้ำเสียงน่าฟัง และออกเสียงพูดได้ชัดเจน ถูกต้อง

ดังนั้นการพัฒนาศิลปะการพูดให้น่าสนใจ เป็นที่ประทับใจและชื่นชอบของผู้ฟัง จึงควรที่จะ พัฒนาหลักธรรม พละ5 ใส่เข้าไปในตั้งแต่ช่วงการเตรียมความพร้อม ช่วงการเริ่มต้นพูด ตลอดจนช่วงการ จบการพูด จะส่งผลให้การพูดมีประสิทธิภาพประสิทธิผลต่อผู้ฟัง และเป็นการเชื่อมโยงให้เกิดความชื่น ชมยอมรับจากสังคม อันเป็นจิตวิทยาพื้นฐานความต้องการของมนุษย์ตามหลักของมาสโลว์

สรุปได้ว่า เมื่อมีการบูรณาการเอาหลักความจริงของชีวิตที่มีเหตุปัจจัย ที่ส่งผลต่อกายและใจ ตามหลักพุทธจิตวิทยา ที่มีใจเป็นนายกายเป็นบ่าว ดังนั้นการเสริมสร้างพลังให้จิตมีความเข้มแข็งมีกำลัง มาก โดยการใช้ พละ5 อันเป็นธรรมในการเสริมกำลังของจิตให้กล้าแข็ง ที่เริ่มจากสัทธา วิริยะ สติ สมาธิ ปัญญา ในการเรียนรู้ เข้าใจ ประยุกต์ในทุกองค์ความรู้ที่มีอยู่ในผู้พูด ก่อให้เกิดความเชื่อมั่นในการพูด และเมื่อการเพิ่มกำลังของสติให้มาอยู่กับกายใจ ความมีสมาธิที่จดจ่อต่อผู้ฟังเท่านั้นจะมีมากขึ้น ตัด ความคิดกังวลความฟุ้งซ่านกังวลออกไป ปัญญาจะเกิดขึ้นอย่างยั่งยืน จะส่งผลต่อประสิทธิภาพการพูด ในที่สาธารณะให้มีความน่าสนใจ สามารถดึงดูดความสนใจของผู้ฟัง รวมทั้งมีเนื้อหาสาระ มีคุณค่าใน

การฟัง สามารถนำมาประยุกต์ใช้กับแต่ละบุคคลได้ พร้อมทั้งมีความสุขเพลิดเพลินในการฟัง โดยใช้หลักการของพุทธจิตวิทยากับการพัฒนาศิลปะการพูดในที่ชุมชนด้วยหลักพละ 5

เอกสารอ้างอิง

- จินดา งามสุทธิ. (2531). *การพูด*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ โอ.เอส.พรินต์ติ้ง เฮาส์.
- ทินวัฒน์ มฤคพิทักษ์. (2537). *พูดได้-พูดเป็น*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ก้องหล้า.
- ปัญญา ใบบางยาง และคณะ. (2537). *ธรรมาธิบายหลักธรรมในพระไตรปิฎก*. กรุงเทพมหานคร: ธรรมสภา.
- ประสงค์ รายณสุข. (2528). *การพูดเพื่อประสิทธิผล*. กรุงเทพมหานคร: ศูนย์หนังสือมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒประสานมิตร.
- พระวิสุทธิสังวรเถร. (2557). *วนม่วนชื่น ธรรมะบันเทิง*. พิมพ์ครั้งที่ 10. กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิบ้านอารีย์.
- ศุภวรรณ มองเพชร. (2557). *ภาษาไทยเพื่ออาชีพ 2*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ศูนย์ส่งเสริมอาชีพ.
- สวัสดิ์ บรรเทงสุข. (2537). *เทคนิคการพูด*. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ฉับกระ.
- วิรัช ลภีรัตนกุล. (2526). *วาทนิเทศและวาทศิลป์*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์โอเดียนสโตร์.
- วัชร เกิดคำ. (2554). *ทักษะภาษาไทยเพื่ออาชีพ*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ พัฒนาวิชาการ.
- วศิน อินทสระ. (2548). *อริยสัจ 4*. พิมพ์ครั้งที่ 6. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ธรรมดา.
- อรวรรณ ปิณฑน์โอวาท. (2540). *การพูดเพื่อธุรกิจ*. พิมพ์ครั้งที่ 5. กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- นพรัตน์ ใจกาษา. (2555). *การพัฒนาความสามารถด้านการพูดในโอกาสต่าง ๆ. รายงานวิจัยในชั้นเรียน*. วิทยาลัยเทคโนโลยีพายัพและบริหารธุรกิจ.

การเสริมสร้างความเข้มแข็งพระพุทธศาสนาในสังคมร่วมสมัย The Strengthening Buddhism in the Contemporary Society

Received : October 28, 2018

Revised : November 26, 2018

Accepted : December 30, 2018

สุวิญ รักษัตย์

Suwitch Raksat

บทคัดย่อ

พระพุทธศาสนาเริ่มประดิษฐานมั่นคงนับแต่ที่พระพุทธเจ้าทรงเผยแผ่ตลอด 45 พรรษา พุทธบริษัทมีการศึกษา ปฏิบัติ เผยแผ่ และปกป้องรักษาพระพุทธศาสนาอย่างเต็มกำลังความสามารถ หลังจากที่พระพุทธเจ้าเสด็จดับขันธปรินิพพาน พระพุทธศาสนาได้เผชิญกับเหตุการณ์ที่มีทั้งเป็นความเสี่ยงต่อความมั่นคงและมีความเจริญรุ่งเรืองโดยกระจายไปสู่ดินแดนอื่นนอกเหนือจากประเทศอินเดีย จนกระทั่งถึงพุทธศตวรรษที่ 18 พระพุทธศาสนาเสื่อมสูญไปจากอินเดีย แต่ด้วยวิสัยทัศน์และความศรัทธาที่มีต่อพระพุทธศาสนาอย่างแรงกล้า พระเจ้าอโศกมหาราชจึงได้ส่งสมณทูตไปเผยแผ่พระพุทธศาสนา 9 สายในราวต้นพุทธศตวรรษที่ 3 ในสายที่แปดได้เข้ามาสู่ดินแดนสุวรรณภูมิ พระพุทธศาสนาจึงเจริญรุ่งเรืองอยู่ในดินแดนแถบนี้ตั้งแต่ยุคทราวดีจนมาถึงยุคสมัยสุโขทัย พระพุทธศาสนาแบบเถรวาทตามแนวศรีลังกาได้รับการยอมรับและเผยแผ่จนมาถึงปัจจุบัน อาศัยพุทธบริษัททั้ง 4 ทำงานประสานสัมพันธ์กันโดยมีพระสงฆ์และกษัตริย์เป็นองค์ประกอบสำคัญในการสร้างความมั่นคง

ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความมั่นคงของพระพุทธศาสนาและสถานการณ์ความมั่นคงของพระพุทธศาสนาในสังคมไทยปัจจุบัน แบ่งออกเป็น 4 ด้านพบว่า ด้านศาสนบุคคลยังขาดกระบวนการพัฒนาและการคัดกรองเข้าสู่สงฆ์และตำแหน่ง ด้านศาสนวัตถุ ตกอยู่ภายใต้อำนาจทุนนิยม บริโภคนิยม และพัฒนาผิดทางด้านศาสนพิธี ขาดการนำไปสู่การพัฒนาศรัทธาสู่ปัญญา ด้านศาสนธรรม เกิดความเชื่อต่อผู้สอนมากกว่าหลักธรรมที่แท้จริงตามพระไตรปิฎก เพราะไฟเรียนรู้ด้วยตนเองน้อย เกิดการอธิบายหลักธรรมสำคัญแตกต่างกัน ซึ่งเป็นภัยภายใน ที่ชาวพุทธหากร่วมมือกันแก้ไขปัญหาก็จะทำให้พระพุทธศาสนามั่นคงได้ และภัยจากลัทธิและศาสนาอื่นซึ่งเป็นภัยภายนอกที่แทรกซึมเข้ามาอย่างหนักในช่วงสิบกว่าปีที่ผ่านมา รุกเข้ามาทั้งในด้านเศรษฐกิจการเมือง การศึกษา ภัยนี้หากชาวพุทธไม่รู้เท่าทันและไม่ร่วมกันแก้ไขปัญหาวัวแต่เนิ่น ๆ ย่อมเสี่ยงต่อการสูญสิ้นพระพุทธศาสนาอย่างฉับพลัน เพียงแค่ชั่วอายุคนอย่างเช่นกรณีประเทศอินเดีย อินโดนีเซีย อัฟกานิสถาน ในอดีต

คำสำคัญ : ความเข้มแข็งพระพุทธศาสนา, สังคมร่วมสมัย

Abstract

The results were found that Buddhism was steadily established since the Buddha propagated for forty-five years. The Buddhists obviously contained in Buddhist education, practice, dissimulation and protection effectively. After the Buddha passed away (nirvana), the Buddhism faced with several situations both a risk of stability and a factor of flourishing. Moreover, the Buddhism sprung throughout an early Indian country and far abroad. Since the 18th Buddhist century, the Buddhism tremendously declined from the Buddha's land. Fortunately, King Asoka the great with his vision and true faith in Buddhism sent nine groups of Buddhist missionaries to nine routes in the beginning of the 2nd Buddhist century. Among them, the 8th route of a group of Buddhist missionary had been sent to the *Suvannabhumi* peninsula. It has been flourished in this area as the Southern East Asia region now a day. It also was established in the Thai kingdom since the Dravadi, Sukhothai, Ayudhaya, Thonburi and Ratnakosintra period respectively. The Theravada Buddhism as was called Ceylon tradition, it has been accepted and propagated till now. All 4 Buddhist companies, Monk, Meachee, Lay men and Lay women have been working together. Owing to Monks and royal Dynasties as an important factor, they spent full effort to set the Buddhism stably in Thailand.

It was found that factors affecting to both stability and situation of Buddhism in modern Thai society could be divided into four aspects as follows, in the Buddhist aspect, Buddhists have been lacking the process of development and screening people into Sangha and position. In the monastic aspect, monasteries and buildings have been building under the capitalism and consumerism and misdirection of development. In the ceremony aspect, it has been performing with faith without wisdom. In the doctrinal aspect, it has been believing master more than the fact depicted in the Tipitaka due to lack of endeavoring study by Buddhist themselves, then mislead to understand Dhamma among the Buddhists. All these problems are internal threats which are not too hard to solve if the Thai Buddhists cooperate to solve. And the dangers of the other cult and religion, which is the external threat that has heavily infiltrated Thai society in the past ten years with the help of economic, politic and educational tools. If the Thai Buddhists do not know and not solve the problem early. There is a risk of losing Buddhism to a sudden death, such as in India, Indonesia, Afghanistan, etc. in the past.

Keyword: The Strengthening Buddhism, Contemporary Society

บทนำ

ในสังคมไทยจากอดีตสู่ปัจจุบัน พระพุทธศาสนากับรัฐมีความสัมพันธ์กันอย่างแนบแน่น โดยทั้งสองสถาบันได้ส่งเสริมความมั่นคงให้แก่กันและกันและนำไปสู่ความมั่นคงของชาติ ดังนั้นพระพุทธศาสนาถือได้ว่าเป็นสถาบันที่มีความสำคัญและได้รับการยอมรับเป็นอย่างสูงในสังคมไทยตลอดมา ดังพระบรมราชโองการของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 5 ว่า “...และฝ่ายพุทธจักรนั้น การปกครองสังฆมณฑล ย่อมเป็นการสำคัญทั้งในประโยชน์แห่งพระพุทธศาสนาและในประโยชน์ความเจริญของพระราชอาณาจักรด้วย...” และฝ่ายอาณาจักรก็ได้อาศัยพระพุทธศาสนาเพื่อค้ำจุนความมั่นคงของรัฐ (พระบรมราชโองการในการประกาศใช้พระราชบัญญัติลักษณะปกครองคณะสงฆ์ ร.ศ. 121, 2550 : 39) ตลอดจนความสำคัญต่อการเมืองเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ พระพุทธศาสนาในฐานะที่เป็นสถาบันที่มีอิทธิพลเหนือจิตใจของคนไทยเป็นอย่างมาก ดังที่มีผู้รู้ได้ตั้งข้อสังเกตว่า “การที่ได้เห็นวัดกับพระเจดีย์ตามรายทางโดยไม่มีที่สิ้นสุด แสดงให้เห็นถึงอิทธิพลของพระพุทธศาสนาที่ฝังลึกอยู่ในจิตใจของประชาชน” (พรังซัวส์ ฮูตารท (บัณฑิต อ่อนคำ และเสรี พงศ์พิศ ,ผู้แปล), 2508 : 18 – 19) การมีอิทธิพลเหนือความนึกคิดเช่นนี้ ย่อมส่งผลต่อความมั่นคงของรัฐ ดังนั้นในระบบการปกครองทางฝ่ายอาณาจักรจึงได้มีบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์รับรองฐานะของวัดซึ่งเป็นสถาบันของพระพุทธศาสนาให้เป็นนิติบุคคลขึ้น โดยรัฐมีวัตถุประสงค์เพื่อคุ้มครองผลประโยชน์ของวัด และพระพุทธศาสนาให้ดำรงอยู่ได้ ซึ่งเปรียบเทียบกับหน้าที่รัฐได้บัญญัติกฎหมายเพื่อยกฐานะของ “ทบวงการเมือง” อันเป็นสถาบันของชาติให้เป็นนิติบุคคล เพื่อยกย่องหมาย เพื่อคุ้มครองรักษาผลประโยชน์ของประเทศชาติเช่นกัน นอกจากนี้การที่รัฐบัญญัติกฎหมายดังกล่าว ก็เพื่อความอุปถัมภ์แก่คณะสงฆ์ไทย และยกย่องเชิดชูพระพุทธศาสนาให้มีฐานะคู่เคียงกับชาติไทยตามนโยบายของรัฐบาล (โชติ ทองประยูร, 2505 : 35)

ความสำคัญของสถาบันพระพุทธศาสนาที่มีต่อรัฐและชาติไทยนั้นมียาวนาน โดยประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนาในประเทศไทยเริ่มตั้งแต่ยุคสมัยโบราณคืออาณาจักรสุพรรณภูมิ กล่าวคือหลังพุทธปรินิพพานได้สองร้อยกว่าปี เมื่อพระเจ้าอโศกมหาราช องค์เอกอัครพุทธมามกะ และองค์เอกอัครศาสนูปถัมภก ผู้ทรงวิสัยทัศน์ที่ยาวไกล และเพื่อความมั่นคงของพระพุทธศาสนาที่ขยายขอบเขตออกจากดินแดนพุทธภูมิ หลังได้ทรงปฏิรูปการพระพุทธศาสนาให้บริสุทธิ์สอดคล้องหลักพระธรรมวินัยของพระพุทธองค์แล้ว ได้ทรงทำนุบำรุงพระพุทธศาสนาให้รุ่งเรืองยิ่งขึ้นทั้งในประเทศอินเดียและได้ทรงเผยแผ่พระพุทธศาสนา โดยมีพระโมคคัลลีบุตรติสสเถระซึ่งเป็นประธานในการสังคายนาครั้งที่ 3 ได้ส่งพระสมณทูต 9 สาย ไปยังดินแดนต่าง ๆ 1 ใน 9 สายนั้น คือ สายที่ 9 นำโดยพระโสณเถระ และพระอุตตรเถระ ได้นำพระธรรมคำสอนขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเข้ามาเผยแผ่ ณ ดินแดนสุพรรณภูมิ (ช่วงประมาณ พ.ศ. 235) (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต), 2555 : 38) จากนั้นพระพุทธศาสนาได้ค่อยๆ เจริญรุ่งเรืองขึ้น ณ ดินแดนแห่งนี้ ดังปรากฏหลักฐานทางศาสนสถานที่สำคัญ ได้แก่ องค์พระปฐมเจดีย์ที่มีพัฒนาการเรื่อยมาจนปรากฏให้เห็นในปัจจุบัน และมีหลักฐานทางศาสนวัตถุเป็นเครื่องยืนยัน เช่น เสาธรรมจักรทำด้วยศิลา แผ่นศิลาจารึก ศาสนธรรมคำสอนของพระพุทธองค์ ภาษาที่ใช้จารึกพระธรรมเป็นภาษามคธ พบการสลักแท่นพุทธอาสน์และพบการแกะสลักรอยพระพุทธบาท

คณะสงฆ์เริ่มตั้งแต่สมัยสุโขทัย ประมาณ พ.ศ. 1800 เป็นต้นมา ล้วนแต่ได้ประพฤติตั้งมั่นอยู่ในหลักที่สำคัญที่สุดทั้งของฝ่ายพุทธจักรและอาณาจักร 3 ประการ คือ 1) พยายามประพฤติปฏิบัติตนให้เคร่งครัดตามพระธรรมวินัย ที่พระพุทธเจ้าได้ทรงแสดงและบัญญัติไว้ 2) พยายามประพฤติปฏิบัติตนตามกรอบจารีตประเพณีอันดีงามของสังคม และ 3) พยายามประพฤติตนให้อยู่ในกรอบแห่งกฎหมายของบ้านเมือง

จากการศึกษาพัฒนาการการปกครองคณะสงฆ์ไทย ตั้งแต่สมัยสุโขทัยจนถึงรัชกาลที่ 5 เราจะพบว่าการปกครองคณะสงฆ์แต่ละสมัยคล้อยตามแบบอย่างการปกครองบ้านเมืองในสมัยนั้น ๆ แม้บางยุคบางสมัยจะมีการแบ่งแยกคณะสงฆ์ออกเป็นคณะคามวาสีและคณะอรัญญวาสี หรือคณะคามวาสีฝ่ายซ้าย คณะอรัญญวาสีและคณะคามวาสีฝ่ายขวา หรือแยกเป็นคณะกลาง คณะเหนือ คณะใต้และคณะอรัญญวาสี เป็นต้น แต่ก็ก็เป็นเพียงการแบ่งแยกอำนาจหน้าที่กันรับผิดชอบสายการปกครอง ซึ่งจะทำให้เกิดความคล่องตัวและเพิ่มพูนประสิทธิภาพในการปกครองคณะสงฆ์มากขึ้นเท่านั้น มิใช่เป็นการแบ่งแยกกันออกเป็นนิกายจนเป็นนานาสังวาส ไม่สามารถทำ สังฆกรรม เช่น อุโบสถกรรม อุปสมบทกรรม เป็นต้น ร่วมกันได้ คณะสงฆ์ทุกคณะยังคงมีความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน และมีความเป็นอยู่เสมอเหมือนกัน (สมานสังวาส) พร้อมทั้งขึ้นตรงต่อสมเด็จพระสังฆราชที่ทรงเป็นประมุขสูงสุดของฝ่ายศาสนาจักรในแต่ละยุคละสมัยมาโดยลำดับ

การคณะสงฆ์เริ่มปรากฏร่องรอยการแบ่งนิกายขึ้น เมื่อมีพระสงฆ์จำนวนหนึ่งเรียกชื่อคณะของตนเองว่า ธรรมยุติกนิกาย ได้เริ่มประกาศพรหมจรรย์และให้การบรรพชาอุปสมบทตามรูปแบบที่กำหนดขึ้นใหม่ด้วยความเห็นว่า ถูกต้องที่สุดตามหลักของพระวินัยที่ได้ศึกษาและสอบสวนมาเป็นอย่างดี ในขณะเดียวกัน คณะสงฆ์ดั้งเดิมซึ่งเป็นพระสงฆ์ส่วนใหญ่ของประเทศอยู่ในขณะนั้น ที่พากันประพฤติปฏิบัติตนตามพระธรรมวินัยที่พระพุทธเจ้าได้ทรงแสดงและบัญญัติไว้อย่างเคร่งครัดสืบ ๆ กันมา จนก่อให้เกิดคุณูปการมากมายแก่ประเทศชาติและพระศาสนามาเป็นเวลาอันยาวนานถึง 572 ปีเศษ ได้ถูกตั้งชื่อให้ใหม่ว่า มหานิกาย พร้อมกันนี้ก็ถูกตั้งข้อสังเกตว่า น่าจะมีรากเหง้าเค้ามูลแห่งการสืบศาสนวงศ์อันเนาผูกเสื้อมสูลูไปเสียแล้ว เมื่อเป็นเช่นนี้คณะสงฆ์ในประเทศไทยจึงต้องแบ่งแยกออกเป็น 2 นิกายจนถึงขนาดจะทำสังฆกรรม เช่น อุโบสถกรรมและอุปสมบทกรรม เป็นต้น ร่วมกันไม่ได้ หรือหากมีเหตุจำเป็นจนไม่สามารถหลีกเลี่ยงได้ก็จะทำให้พระสงฆ์ทั้ง 2 นิกายนี้ต้องเข้าร่วมประชุมทำสังฆกรรมร่วมกัน เช่น อุปสมบทกรรม เป็นต้น คณะสงฆ์อีกนิกายหนึ่งก็จะต้องทำสังฆกรรมนั้นซ้ำใหม่อีกครั้งหนึ่ง เรียกตามภาษาของพระวินัยว่า ทฬหิกรรม

แต่อย่างไรก็ตาม การที่คณะสงฆ์ต้องแบ่งแยกกันออกเป็น 2 ฝ่าย หรือ 2 นิกายนี้ อาจเกิดมาจากการประพฤติปฏิบัติตนย่อหย่อนไปจากพระธรรมวินัยของพระสงฆ์ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง จนไม่สามารถจะประพฤติพรหมจรรย์อยู่ร่วมกันต่อไปอีกได้ หรือฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งอาจมีเป้าหมาย บางประการอยู่เบื้องหลัง ซึ่งก็เป็นเรื่องที่น่าคิดได้ จะสังเกตเห็นได้ว่า เมื่อมีเรื่องเกิดขึ้นเกี่ยวกับพระพุทธศาสนาในประเทศไทย จะไม่มีการทำสังคายนาเพื่อชำระสะสางอภิกรรมที่เกิดขึ้นเหมือนอย่างในอดีตที่ผ่านมา เมื่อมีปัญหาด้านความประพฤติย่อหย่อนของพระสงฆ์ ก็เป็นเหตุทำให้คณะสงฆ์ แบ่งแยกออกเป็นคณะ เป็นนิกายขึ้นหรือปรับปรุงคณะของตนให้ดีกว่าอีกคณะหนึ่ง เพื่อจะให้ประชาชนเลื่อมใส ดังจะเห็นได้จากพระสงฆ์อยุธยาฝ่ายคามวาสี เมื่อประชาชนเลื่อมใสน้อยลงก็ไปบวชแปลงที่ลังกา แล้วกลับตั้งเป็นคณะป่าแก้วขึ้น

สิ่งสำคัญประการหนึ่งที่เกี่ยวข้องกับการปกครองคณะสงฆ์คือ เรื่องสมณศักดิ์ ระบบสมณศักดิ์มีส่วนสัมพันธ์ใกล้ชิดกับตำแหน่งผู้ปกครองคณะสงฆ์ ทั้งนี้เพราะพระสงฆ์มีสมณศักดิ์สูงมักดำรงตำแหน่งปกครองระดับสูงในองค์กรปกครองคณะสงฆ์ เช่นในสมัยอยุธยาพระพุทธานุจารย์ เป็นเจ้าคณะอรัญญวาสี พระวันรัต เป็นเจ้าคณะคามวาสีฝ่ายขวา คำว่า “พระพุทธานุจารย์” และ “พระวันรัต” เป็นสมณศักดิ์สมณศักดิ์ในประเทศไทย มีปรากฏตั้งแต่สมัยสุโขทัย ในสมัยพระมหาธรรมราชาลิไท โปรดให้หมื่นนันทพระมหาสาวิสังฆราชมาประกาศพระพุทธรศาสนาธิลลังกาวงศ์ ในสุโขทัย พระมหาสาวิสังฆราชคงจะได้ถวายพระพรให้พระมหาธรรมราชาลิไททรงตั้งสมณศักดิ์ถวายแด่พระสงฆ์ตามราชประเพณีที่ถือปฏิบัติในประเทศลังกา ระบบสมณศักดิ์ในสมัยสุโขทัย มี 2 ระดับคือ สังฆราช และพระครู (ปู่ครู) (พระเมธีธรรมาภรณ์ (ประยูร ธรรมจิตโต, 2539 : 17) สมัยอยุธยาเพิ่มเป็น 3 ตำแหน่ง คือ สมเด็จพระสังฆราช พระสังฆราชคณะหรือพระราชาคณะ และ พระครู และในสมัยรัตนโกสินทร์ ระบบสมณศักดิ์มีความสลับซับซ้อนมากยิ่งขึ้น แบ่งเป็นชั้นต่าง ๆ มากมาย การดำรงอยู่ของระบบสมณศักดิ์มีวัตถุประสงค์สำคัญ 2 ประการ คือ

1) เพื่อเป็นการยกย่องและสนับสนุนพระสงฆ์ผู้ปฏิบัติดีปฏิบัติชอบให้ดำรงมั่นอยู่ในสมณเพศเพื่อเป็นกำลังสืบต่ออายุพระพุทธศาสนา

2) เพื่อให้การปกครองคณะสงฆ์เป็นไปโดยเรียบร้อย ทั้งนี้เพราะการที่พระมหากษัตริย์พระราชทานสมณศักดิ์แก่พระสงฆ์รูปใด นั้นหมายความว่า พระสงฆ์รูปนั้นได้รับมอบหมายภาระหน้าที่ในการปกครองหมู่คณะไปพร้อมกัน ดังเห็นได้จากพระบรมราชโองการ สถาปนาพระราชาคณะผู้ใหญ่จะมีพระราชกระแสตอนท้ายว่า “ขออาราธนาพระคุณผู้ได้รับพระราชทานเลื่อนสมณศักดิ์ฐานันดรเพิ่มอิสริยยศในครั้งนี้จงรับธุระพระพุทธศาสนาเป็นภาระ สั่งสอน ช่วยระงับอธิกรณ์และอนุเคราะห์พระภิกษุสามเณรในคณะและในพระอารามหลวงตามสมควรแก่กำลังและอิสริยยศซึ่งพระราชทานนี้” (พระเมธีธรรมาภรณ์ (ประยูร ธรรมจิตโต, 2539 : 16)

จากการศึกษาพัฒนาการการปกครองคณะสงฆ์ในประเทศไทย ประเด็นสำคัญในการทำ คณะสงฆ์แยกเป็นคณะต่าง ๆ มาจากการขาดสติสัมปชัญญะ คือความรังเกียจว่า พระสงฆ์คณะอื่นไม่ได้รักษาศีลให้บริสุทธิ์เสมอกันกับพระสงฆ์คณะของตน อันเป็นปัญหาทางวินัยซึ่งไม่ใช่เรื่องสำคัญมากถึงขนาดตีความ พระธรรมวินัยต่างกันหรือถือคัมภีร์พระไตรปิฎกคนละฉบับ ความแตกแยกในเรื่องสำคัญอีกประการคือการขาดทวิภูมิสัมปชัญญะ ความคิดเห็นหรือตีความพระธรรมวินัยไม่เสมอกัน ซึ่งเป็นเหตุให้พระพุทธศาสนาแตกแยกเป็น 2 นิกายใหญ่ คือเถรวาทและมหายาน หรือแม้แต่ในนิกายเดียวกันก็ยังแยกเป็นคณะต่าง ๆ ก็ด้วยเหตุผลคือการขาดสติสัมปชัญญะ และทวิภูมิสัมปชัญญะ ในเรื่องการแบ่งแยกเป็นนิกายต่าง ๆ นี้ อาจารย์เสถียร โพธิ์นันทะ ได้กล่าวไว้อย่างน่าฟังว่า

ศาสนาใดไม่มีการเปลี่ยนแปลง ศาสนานั้นก็เจริญไม่ได้ ทุกศาสนาถึงจะมีนิกายมากมายสักเท่าไร และถึงแม้จะล่วงกาลผ่านสมัยมานานแล้วก็ตาม หน้าตาเดิมของศาสนาก็ทำได้เปลี่ยนแปลงไปไม่ได้ พระพุทธรูปของเราเป็นศาสนาที่ยิ่งใหญ่และมีอายุมากศาสนาหนึ่ง มีมนุษย์ชาตินับถือมากมายหลายร้อยล้าน บรรดาประเทศบ้านเมืองที่ขึ้นต่อพระธรรมของพระองค์นั้น ต่างก็มีภาษา ธรรมเนียม ความนิยมต่าง ๆ กัน ฉะนั้น เมื่อวิสัยของพระพุทธศาสนาส่งทอดไปถึง ก็ย่อมที่จะต้องสัมผัสถูก

วัฒนธรรมเหล่านั้น และแล้วก็ต้องผสมกลมกลืนกันได้ ก็สามารถแปรวัติมีจรัสเรือง เพราะฉะนั้น นิยายเป็นอันมากจึงได้ถูกเสกสรรขึ้น (เสถียร โพธิ์นันทะ, 2519 : 1 - 2)

การแบ่งแยกเป็นนิยายต่าง ๆ ถ้าแต่ละฝ่ายแต่ละนิยายจะนำมาเป็นเหตุเปรียบเทียบกันและกัน เพื่อทำการปรับปรุงแก้ไขข้อบกพร่องหรือจุดอ่อนแห่งคณะของตนให้หมดไป ตั้งใจค้นคว้าศึกษาหาความรู้และเข้มงวดกวาดขันพระภิกษุสามเณรในฝ่ายของตน ให้มีความประพฤติปฏิบัติชอบเคร่งครัดในพระธรรมวินัย ที่พระพุทธเจ้าทรงแสดงและบัญญัติไว้อย่างจริงจัง พร้อมทั้งช่วยกันสร้างสรรค์คุณประโยชน์ให้เกิดขึ้นแก่พระศาสนาและประเทศชาติโดยส่วนรวมให้มากที่สุด การแบ่งแยกกันออกเป็นนิยายต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นกึ่งนิยายก็ตาม น่าจะถือว่าเป็นสิ่งที่ติมากกว่าเสีย

แต่ตรงกันข้าม ถ้าแต่ละฝ่ายที่ดำเนินการแยกนิยายด้วยมือกุศลจิตบางประการซ่อนเร้นในใจพยายามประพฤติปฏิบัติชอบเพียงเพื่อนำมาเป็นเหตุเชิดชูยกย่องฝ่ายของตนว่า เป็นพระดีปฏิบัติชอบ และดูหมิ่นเหยียดหยามอีกฝ่ายหนึ่งว่าเลวทรามต่ำช้า การแบ่งแยกเป็นนิยายต่าง ๆ ซึ่งเกิดขึ้นและดำรงอยู่ในลักษณะนี้ น่าจะเป็นสิ่งเสียหายมากกว่าดีงาม

ดังนั้นการปกครองคณะสงฆ์ไทย นับตั้งแต่สมัยสุโขทัย เป็นต้นมา บางยุคบางสมัยก็มีทั้งส่วนที่เป็นจุดแข็ง ที่สามารถสะท้อนให้เห็นถึงบทบาทของคณะสงฆ์ว่าได้สร้างสรรค์คุณประโยชน์ต่อส่วนรวมเป็นอเนกประการโดยลำดับมา บางยุคบางสมัยก็มีจุดอ่อนที่สะท้อนให้เห็นว่า ทางฝ่ายอาณาจักรต้องเข้ามาช่วยประคับประคองแก้ไขให้ เพื่อให้สถาบันของคณะสงฆ์สามารถดำรงอยู่เคียงคู่กับสังคมไทยต่อไป

หลักแนวความคิดการเสริมสร้างความเข้มแข็งพระพุทธศาสนา

หลักในการบริหารเชิงพุทธ

สมเด็จพระสัมมาพุทธเจ้าทรงใช้พุทธวิธีในการบริหารคณะสงฆ์ มาตั้งแต่ในอดีตสมัยพุทธกาล กล่าวคือตั้งแต่มีสมาชิกใหม่ในพระพุทธศาสนา หลังจากที่ได้รับไตรสรณัมแล้ว พระองค์ทรงแสดงพระธรรมเทศนาเป็นครั้งแรก แก่พระปัญจวัคคีย์ ณ ป่าอิสิปตนมฤคทายวัน กรุงพาราณสี ทำให้เกิดพระสังฆรัตนะขึ้นแนวความคิดการบริหารนี้ปรากฏอยู่ในพระไตรปิฎก (พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตโต, 2549 : 4 - 21), ดังนี้

1. **หลักพุทธวิธีในการวางแผน** เมื่อท่านอัญญาโกณฑัญญะ หนึ่งในปัญจวัคคีย์ได้ดวงตาเห็นธรรมแล้ว ขอบวชเป็นภิกษุรูปแรกในพระพุทธศาสนา พระพุทธองค์ทรงประทานการอุปสมบทด้วยพระพุทธดำรัสว่า “เธอจงเป็นภิกษุมาเถิด ธรรมอันเรากล่าวดีแล้ว เธอจงประพฤติพรหมจรรย์ เพื่อทำที่สุดแห่งทุกข์โดยชอบเถิด”(วิ.ม , (ไทย) 4/18/25.) ซึ่งพระพุทธเจ้าทรงกำหนดให้ผู้เข้ามาบวชในพระพุทธศาสนามีเป้าหมายเดียวกัน คือมุ่งปฏิบัติเพื่อให้หลุดพ้นจากความทุกข์

2. **หลักพุทธวิธีในการจัดองค์กร** ในอดีตเมื่อมีผู้ออกจากเรือนเข้ามาขอบวชเป็นพระภิกษุในพระพุทธศาสนา จะมีการกำหนดให้เป็นสงฆ์เสมอเหมือนกันหมด ไม่อนุญาตให้นำชาติวรรณะ หรือตำแหน่งหน้าที่ในเพศฆราวาสเข้ามาในองค์กรสงฆ์ นอกจากนั้น พระองค์ทรงแต่งตั้งสาวกทั้งฝ่ายบรรพชิตและคฤหัสถ์เป็นเอตทัคคะในด้านต่าง ๆ เช่น พระมหากัสสปะ ชำนาญด้านธุดงค์ พระปุลณณมานตานีบุตร เป็นผู้ชำนาญด้านการแสดงธรรม ภิกษุณีปัญจาวรา เป็นผู้ชำนาญด้านวินัย การแต่งตั้งผู้ชำนาญการต่าง ๆ นี้ถือว่าเป็นการใช้คนให้เหมาะสมกับงาน

3.หลักพุทธวิธีในการบริหารงานบุคคลในพระพุทธศาสนา เริ่มตั้งแต่มีการรับผู้เข้ามาอุปสมบท ต้องมีการกลั่นกรองโดยคณะสงฆ์ที่พระองค์ทรงมอบหมายความเป็นใหญ่ให้รับคนเข้ามาอุปสมบท ต้องได้รับความเห็นชอบเป็นเอกฉันท์จากคณะสงฆ์ที่ประชุมพร้อมกันในอุโบสถ ที่ประกอบพิธีอุปสมบท และเมื่อบวชแล้ว พระบวชใหม่ต้องได้รับการฝึกหัดอบรมและศึกษาเล่าเรียนจากพระอุปัชฌาย์ โดยอยู่ภายใต้การปกครองดูแลของท่านจนกว่าจะมีพรรษาครบ 5 จึงเรียกว่านัสนิมุตตะกะ คือ ผู้พ้นจากการพึ่งพาพระอุปัชฌาย์

4. หลักพุทธวิธีในการอำนวยการ การดำเนินงานในพระพุทธศาสนานั้น ต้องอาศัยภาวะผู้นำเป็นสำคัญ พระองค์ได้ทรงใช้หลักการสื่อสารเพื่อการบริหาร โดยการอธิบายขั้นตอนในการดำเนินงานอย่างชัดเจนแจ่มแจ้ง (สันตัสสนา) จูงใจ (สมาปนา) หมายถึง เมื่อเข้าใจและเห็นชอบกับวิธีที่ตนจนเกิดศรัทธาแล้วจึงจูงใจ จากนั้น แก้วกล้า (สมุตเตชนา) หมายถึง ปลุกใจให้เกิด ความเชื่อมั่นใจในตนเองและกระตือรือร้นในการดำเนินการไปสู่เป้าหมาย และสุดท้ายคือราเรง (สัมปทังสนา) หมายถึง สร้างบรรยากาศในการทำงานร่วมกันแบบกัลยาณมิตร ซึ่งจะส่งเสริมให้สมาชิกมีความสุขในการทำงาน

5.หลักพุทธวิธีในการดูแล การกำกับดูแลความประพฤติของพระสงฆ์นั้น พระพุทธเจ้าตรัสไว้ “ภิกษุทั้งหลาย มหาสมุทระย่อมขัดสาดขาศพขึ้นฝั่งจนถึงบกทันที ไม่ยอมให้ลอยอยู่นานฉัใดในธรรมวินัยก็ฉันั้น สงฆ์ย่อมไม่อยู่ร่วมด้วยภิกษุผู้ทุศีลมีใจบาป มีความประพฤติไม่สะอาดมีการกระทำที่ปกปิด ไม่ใช่สมณะ สงฆ์ประชุมพร้อมกันแล้วย่อมขับไล่ภิกษุนั้นออกเสียจากหมู่ ภิกษุเช่นนี้แม้จะนั่งอยู่ท่ามกลางสงฆ์ ถึงอย่างนั้นเธอได้ชื่อว่า ห่างไกลจากสงฆ์ และสงฆ์ห่างไกลจากเธอเช่นกัน”(วิ.จู. (ไทย) 7/385/282 – 283)

จากแนวคิดในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในสมัยพุทธกาลนั้น ยังสามารถนำมาใช้ได้เป็นอย่างดีหลักการบริหารยุคปัจจุบันนั้นยังคงใช้แนวทางตามหลักการบริหารสมัยพุทธกาลคือเรื่องวางแผน การจัดองค์กร การบริหารงานบุคคล การอำนวยการ ส่วนที่จะแตกต่างกันก็คือการบริหารในยุคปัจจุบันเป็นระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยม หรือเศรษฐกิจในรูปของเงินตรา การบริหารในยุคนี้จะมีเรื่องงบประมาณเพิ่มขึ้นมาเป็นปัจจัยสำคัญ ซึ่งในสมัยพุทธกาลงบประมาณ จะขึ้นอยู่กับความศรัทธาของมหาชนที่มีต่อพระพุทธศาสนามากกว่า

พัฒนาการสังคัมร่วมสมัยในบริบทพระพุทธศาสนา

จากการวิเคราะห์ปัจจัยความเป็นมาและพัฒนาการสังคัมร่วมสมัยในบริบทพระพุทธศาสนาในประเทศอินเดีย รวมทั้งประเทศที่นับถือพระพุทธศาสนาและในประเทศไทยที่ส่งเสริมความเข้มแข็งและความมั่นคงของพระพุทธศาสนา พบว่า การดำรงอยู่ของพระพุทธศาสนาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน มีเหตุและปัจจัยหลายประการ จากการวิเคราะห์และสังเคราะห์เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องจึงสามารถสรุปได้เป็นประเด็น ดังนี้

1. เกิดจากพระธรรมคำสอนที่เอื้อประโยชน์ต่อสังคม

นับตั้งแต่กาลเมื่อพระพุทธเจ้าตรัสรู้อริยสัจ 4 พระองค์เริ่มประกาศพระพุทธศาสนาไปสู่แว่นนอญแว่นใหญ่ตลอดระยะเวลา 45 พรรษา พุทธบริษัทรับพระธรรมของพระพุทธองค์และร่วมกัน

เผยแผ่ออกไปอย่างกว้างไกล จากจุดนี้แสดงให้เห็นว่า พระธรรมคำสอนของพระพุทธองค์เป็นประโยชน์จริง โดยเฉพาะอย่างยิ่งเป็นสิ่งที่พระพุทธองค์ทรงเน้นเป็นอย่างมาก มีพระอริยสงฆ์จำนวนมากที่มีฤทธิ์และใช้ฤทธิ์เป็นเครื่องมือจนเริ่มทำให้คนทั้งหลายหันมาให้ความสำคัญที่ฤทธิ์ พระพุทธองค์จึงตรัสเป็นลิกขาบทไว้โดยไม่ให้ภิกษุทั้งหลายใช้ฤทธิ์ไปเพื่อการเช่นนั้น แต่ทรงเน้นไปที่อนุสาสนีปาฏิหาริย์ หมายถึง การสร้างความอัศจรรย์ให้เห็นประจักษ์แก่ตนเองตามองค์คุณแห่งพระธรรมที่ว่า “เอหิภิกขุธรรม โอปนยิกระม และปัจจัตตัง เวทิตัพโพทธรม” กล่าวคือ เป็นธรรมที่ตนเองเมื่อนำมาปฏิบัติ พิจารณาเข้ามาภายในตน ย่อมเห็นแจ้งประจักษ์ถึงความเปลี่ยนแปลงภายในตนด้วยตนเอง บุคคลตัวอย่างเกี่ยวกับเรื่องนี้ได้แก่ อุบาลีอุบาสก สาวกอุบาสกของนิครนถ์ นาฏบุตร ได้มาฟังว่า พระสมณโคตมเป็นคนมีมายุยา ย่อมรู้มายุยาเป็นเครื่องกลับใจสาวกของพวกอัญญเดียรฉิยให้มาเป็นพวกของตน หลังจากที่ได้ฟังธรรมของพระพุทธเจ้าแล้ว อุบาลีอุบาสกหันมานับถือพระพุทธศาสนา ยึดเอาพระรัตนตรัยเป็นสรณะ ขณะนั้นพระพุทธองค์ตรัสเตือนว่า “ดูกรคฤหบดี ท่านจงใคร่ครวญเสียก่อนแล้วจึงทำ การที่มนุษย์ผู้มีชื่อเสียงเช่นท่านใคร่ครวญเสียก่อนแล้วจึงทำเป็นความดี” (ม.ม.13/66/63) หมายความว่า ต้องคิดให้คิดว่าตนกำลังถูกมนต์อันใดจนหลงลืมสติกระทำไปหรือเปล่า และเพื่อไม่ให้เกิดความครหาได้ว่า อุบาลีเป็นคนใจโลเลพบใครก็บวราณาตนเป็นศิษย์

จะเห็นได้ว่า คำที่สรุปหลังจากได้ฟังธรรมของพระพุทธเจ้าในพระสูตรโดยมากมักมีคำว่า พระภาชิตของพระพุทธเจ้าชัดเจน ไพเราะยิ่งนัก เปรียบเหมือนบุคคลหลายของที่คว่ำ เปิดของที่ปิด บอกทางแก่ผู้หลงทาง หรือตามประทับในที่มืดด้วยตั้งใจว่า คนมีตาดีจักเห็นรูปได้ ในส่วนของผู้ที่ฟังเองเกิดพลังบางอย่างเกิดขึ้นภายในที่เรียกว่า แจ่มแจ้ง สมาทาน อาจหาญ รั้งแรง นี่คือการเป็นอัศจรรย์ของพระธรรมของพระพุทธเจ้า ถ้าเปรียบเหมือนยาวิเศษ ผู้ใดที่รับประทานครบตามที่พระองค์ตรัสไว้ย่อมได้รับผลวิเศษเช่นนั้นเหมือนกันหมด และยาที่ไม่มียวันหมดอายุ มิใช่ดีเฉพาะที่พระพุทธเจ้าทรงพระชนม์อยู่เท่านั้น เป็น อกาลิกธรรม ผู้ใดปฏิบัติเวลาไหนย่อมได้ผลเวลานั้น นี่เป็นเหตุปัจจัยประการแรกของพระพุทธศาสนาที่มีความมั่นคง

2. เกิดจากวิถีพุทธวิถีธรรมหยั่งรากฝังลึกลงในใจคน

พระปฐมดำรัสที่ตรัสแก่พระอริยสงฆ์ชุดแรกให้ไปเผยแผ่พระพุทธศาสนาที่ว่า “ภิกษุทั้งหลาย เราพ้นแล้วจากบ่วงทั้งปวงทั้งที่เป็นของทิพย์ทั้งที่เป็นของมนุษย์ แม้พวกเธอก็พ้นแล้วจากบ่วงทั้งปวงทั้งที่เป็นของทิพย์ทั้งที่เป็นของมนุษย์ พวกเธอจงเที่ยวจาริกไปเพื่อประโยชน์เกื้อกูลแก่ชนหมู่มาก เพื่อความสุขแก่ชนหมู่มาก เพื่ออนุเคราะห์ชาวโลก เพื่อประโยชน์เกื้อกูลและความสุขแก่ท้าวและมนุษย์ทั้งหลาย พวกเธออย่าได้ไปทางเดียวกันสองรูป จงแสดงธรรมอันงามในเบื้องต้น งามในท่ามกลาง งามในที่สุด จงประกาศพรหมจรรย์อันบริสุทธิ์ พร้อมทั้งอรรถพร้อมทั้งพยัญชนะ บริบูรณ์ครบถ้วน สัตว์ทั้งหลายพวกที่มีกิเลสอยู่ในจักขุอันน้อยก็มีอยู่ เพราะไม่ได้ฟังธรรมสัตว์เหล่านั้นย่อมเสื่อม ผู้รู้ทั่วถึงธรรมได้จักมีอยู่ ภิกษุทั้งหลาย แม้เราเองก็จักไปสู่ตำบลอรุเวลาเสนาณิคมเพื่อแสดงธรรม” (วิ.มหา.4/39/32 บาลี) พระดำรัสนี้มีพลังในการขับเคลื่อนพระพุทธศาสนาให้ดำรงคงมั่น พุทธบริษัททุกฝ่ายร่วมกันเผยแผ่ โดยมีประจักษ์ผลในตนเองเป็นเครื่องพิสูจน์ กล่าวคือ เมื่อตนเองได้รับผลอันเกิดจากธรรมแล้ว พ้นจากทุกข์ได้จริงแล้ว จึงมุ่งหมายให้ผู้อื่นพ้นจากทุกข์ดังเช่นตนด้วย ความเป็นผู้ที่ปฏิบัติจริง ได้รับผลจริง ย่อมเป็นเครื่องสร้างความมั่นใจให้กับผู้ที่พบเห็นและปฏิบัติตามได้ง่าย

3. เกิดจากพระราชอำนาจของพระราชาและรัฐ

พระพุทธศาสนาจะเข้มแข็งและเกิดการดำรงคงมั่นในดินแดนต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นทั้งในอินเดียและต่างประเทศ รวมถึงประเทศไทย ก็พบว่า บุคคลผู้มีบทบาทสำคัญทำให้พระพุทธศาสนาประดิษฐานลงในแว่นแคว้นนั้น ก็คือ พระราชา หรือปัจจุบันก็คือ ภาครัฐ พระราชาเปรียบเหมือนตัวแทนของรัฐทั้งหมด เมื่อพระราชานับถือพระพุทธศาสนา นำพาพสกนิกรนับถือและปฏิบัติตามคำสอนในพระพุทธศาสนา ประชาชนก็ย่อมปฏิบัติตาม รวมถึงการช่วยอุปถัมภ์ค้ำชูให้ผ่านพ้นความยากลำบาก อันเป็นอุปสรรคใด ๆ ได้ง่าย เพราะอาศัยพระราชอำนาจ ดังพระมหากษัตริย์ในอดีตครั้งพุทธกาล และหลังพุทธกาล เช่น พระเจ้าพิมพิสาร พระเจ้า ปเสนทิโกศล พระเจ้าอชาตศัตรู พระเจ้าอุเทน พระเจ้ากาฬโคท พระเจ้าอโศกมหาราช พระเจ้ามิลินท์ พระเจ้ากนิษกะมหาราช พ่อขุนรามคำแหงมหาราช พระเจ้าติโลกราช พระนางจามเทวี พระราชาในสมัยอยุธยา กรุงธนบุรี กรุงรัตนโกสินทร์ โดยเฉพาะรัชกาลที่ 5 รัชกาลที่ 9 และ รัชกาลปัจจุบัน ล้วนแล้วแต่มีบทบาทสำคัญในการสร้างความเข้มแข็งมั่นคงให้กับพระพุทธศาสนาทั้งสิ้น

4. เกิดจากการมีวินัยบัญญัติและการปฏิบัติตามพระปาติโมกข์

ในประเด็นนี้ยังหมายรวมเอาการสร้าง ความเข้มแข็งดำรงมั่นของพระพุทธศาสนาตามหลักแห่งความมั่นคงดังที่พระพุทธเจ้าพระองค์อื่น ๆ ที่ทำให้พระพุทธศาสนามั่นคงยาวนานกระทำไว้ ได้แก่ พระพุทธศาสนาของพระพุทธเจ้าพระนามว่า กุสันธะ โกนาคมณะ และกัสสปะ ดังที่พระพุทธเจ้าตรัสไว้โดยสรุปว่า การที่พระพุทธศาสนาของพระพุทธเจ้าทั้ง 3 พระองค์ยาวนาน ก็เพราะพระพุทธเจ้าเหล่านั้นมิได้ทรงท้อพระหทัยเพื่อจะทรงแสดงธรรมโดยพิสดารแก่สาวกทั้งหลาย อนึ่ง สุตตะเคยยะ เวยยากรณะ คาถา อุทาน อิติวุตตะกะ ชาดก อัปภุตธรรม เวทลละ ของพระผู้มีพระภาคทั้ง 3 พระองค์นั้นมีมาก สิกขาบทที่ทรงบัญญัติ ปาติโมกข์ก็ทรงแสดงแก่สาวก เพราะอันตรธานแห่งพระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าเหล่านั้น เพราะอันตรธานแห่งสาวกผู้ตรัสรู้ตามพระพุทธเจ้าเหล่านั้น สาวกชั้นหลังที่ต่างชื่อกัน ต่างโคตรกัน ต่างชาติกัน ออกบวชจากตระกูลต่างกัน จึงดำรงพระศาสนานั้นไว้ได้ตลอดระยะกาลยืนาน (วิ.ม.1/20/12 ไทย) แสดงให้เห็นว่า ข้อวัตรปฏิบัติที่เรียกว่า ปาติโมกข์ หรือพระวินัยนั้นเป็นเหตุเป็นปัจจัยให้พระพุทธศาสนาเข้มแข็ง

5. เกิดจากการแก้ปัญหาที่ทันท่วงทีไม่ทอดทิ้งธุระ

ในประเด็นนี้ เป็นปกติขององค์กรที่ผ่านกาลเวลาจากยุคหนึ่งไปสู่อีกยุคหนึ่งสมัยหนึ่ง ย่อมเกิดปัญหาขึ้น ไม่เว้นแม้แต่ในครั้งพุทธกาล แต่ประเด็นสำคัญอยู่ที่ว่า เมื่อมีเหตุการณ์สำคัญใด ๆ เกิดขึ้น แม้แต่เพียงเล็กน้อย พุทธบริษัทไม่ทอดทิ้งธุระ ช่วยกันดูแลมีให้เรื่องลุกลามใหญ่โตจนกลายเป็นเรื่องแก้ไขยาก พิจารณาจากเมื่อครั้งที่พระพุทธเจ้าทรงดำรงพระชนม์อยู่ พระองค์เป็นผู้แก้ไขปัญหาเหล่านั้นทันที หลังจากพระพุทธเจ้าปรินิพพานแล้ว พระมหากัสสปะเพียงฟังคำกล่าวจาบจ้วงของพระภิกษุรูปหนึ่ง หรืออาจมีหลายรูปที่มีลักษณะเช่นเดียวกันคือ เห็นว่า พระพุทธเจ้าเป็นผู้บัญญัติสิกขาบทมากทำให้อยู่ลำบาก การที่พระพุทธเจ้าปรินิพพานไปนั้นก็ดีแล้ว เพียงเท่านั้นพระมหากัสสปะก็นำเข้าสู่สงฆ์พิจารณาหาทางป้องกันความคิดเช่นนี้ ในการสังคายนาครั้งที่ 2 ก็เช่นกัน พระสงฆ์ประพตติผิณวินัย พระอริยสงฆ์ก็นำเข้ามาพิจารณาตัดสินให้เกิดความชัดเจน มาในครั้งสังคายนาครั้งที่ 3 ครั้งนี้รุนแรงมาก พระสงฆ์ถึงกับไม่ทำสังฆกรรมร่วมกัน 7 ปี ก็ได้พระเจ้าอโศกมหาราชตราเป็นพระราชโองการมิให้คณะสงฆ์แตก

กัน มาในครั้งพระเจ้ากนิษกะ เมื่อครั้งสังคายนาครั้งที่ 4 มีความเห็นต่างต่อคำสอนในพระพุทธศาสนาที่หลากหลาย พระองค์จึงให้มีการประชุมสงฆ์สังคายนาบันทึกคำสอนไว้เป็นหลักฐาน ในกาลหลัง ๆ ก็เป็นเช่นนี้ แม้แต่ในประเทศไทย เมื่อมีเหตุการณ์สำคัญ ๆ ที่จะทำให้เกิดปัญหา พระมหากษัตริย์ก็จะเข้ามาช่วยดูแลทำให้เกิดความสงบลงได้ เรียกได้ว่า มีความไวต่อเหตุการณ์และร่วมกันคิดและแก้ไขระหว่างฝ่ายสงฆ์และรัฐ การทำเช่นนี้เป็นเหตุให้พระพุทธศาสนาดำรงมั่นคงยาวนาน

6. เกิดจากกฎหมายคุ้มครองพระพุทธศาสนา

ในประเด็นนี้หมายเอาพระราชบัญญัติคณะสงฆ์เริ่มจากฉบับแรกคือ ร.ศ.121 จนมาถึง ฉบับ 2505 แก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ.2560 มีทั้งหมด 46 มาตรา นับเป็นกฎหมายที่กติกายึดถือเป็นแนวทางปฏิบัติในการปกครองสงฆ์ในประเทศไทยให้มีความมั่นคง พระสงฆ์ต้องปฏิบัติตามกฎหมาย และรัฐก็ต้องดูแลบังคับใช้กฎหมาย ข้อที่สำคัญก็คือ โครงสร้างการใช้อำนาจหน้าที่ทำให้เกิดความชัดเจนในการปฏิบัติ กล่าวคือ ในส่วนความเป็นพระพุทธศาสนาก็มีพระปาติโมกข์เป็นการปฏิบัติต่อกันและการอยู่ร่วมกันของสงฆ์ตามพระธรรมวินัย ส่วนในด้านการปกครองที่อิงกับรัฐ ก็มีข้อกำหนดในพระราชบัญญัติเป็นกรอบในการปฏิบัติ

นอกจากนี้ยังมีกฎหมายอื่นที่เกี่ยวข้องด้วย เช่น ในประมวลกฎหมายอาญา ซึ่งบังคับใช้ตั้งแต่วันที่ 1 มกราคม 2500 เป็นต้นไปจนถึงปัจจุบัน พ.ศ. 2545 ในความผิดเกี่ยวกับศาสนามีว่า มาตรา 206 ผู้ใดกระทำความผิดประการใด ๆ แก้วัตถุหรือสถานที่อันเป็นที่เคารพในทางศาสนาของหมู่ชนใด อันเป็นการเหยียดหยามศาสนานั้น ต้องระวางโทษจำคุกตั้งแต่หนึ่งปีถึงเจ็ดปีหรือปรับตั้งแต่สองพันบาทถึงหนึ่งหมื่นสี่พันบาทหรือทั้งจำทั้งปรับมาตรา 207 ผู้ใดก่อให้เกิดความวุ่นวายขึ้นในที่ประชุมศาสนิกชนเวลาประชุมกัน นมัสการหรือกระทำการพิธีกรรมตามศาสนาใด ๆ โดยชอบด้วยกฎหมายต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินหนึ่งปีหรือปรับไม่เกินสองพันบาทหรือทั้งจำทั้งปรับมาตรา 208 ผู้ใดแต่งกายหรือใช้เครื่องหมายที่แสดงว่าเป็นภิกษุ สามเณร นักพรตหรือนักบวชในศาสนาใดโดยมิชอบ เพื่อให้บุคคลอื่นเชื่อว่า ตนเป็นบุคคลเช่นนั้น ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินหนึ่งปีหรือปรับไม่เกินสองพันบาทหรือทั้งจำทั้งปรับ อย่างนี้เป็นต้น ก็เป็นข้อบังคับมิให้ใครได้ใช้พระพุทธศาสนาเป็นเครื่องมือในการสร้างความเสียหาย หากทำต้องมีความผิดและถูกลงโทษ การอาศัยกฎหมายนี้ปัจจุบันมีความสำคัญอย่างมาก เนื่องจากประเทศไทยเป็นนิติรัฐ การจะกระทำอันใด ไม่กระทำการอันใดต้องอาศัยกฎหมายเป็นตัวระบุ บอกรถึงอำนาจหน้าที่ เช่น กฎมหาเถรสมาคมให้อำนาจหน้าที่พระสงฆ์บริหารจัดการ 6 ด้าน ได้แก่ ด้านการปกครอง ด้านการศาสนศึกษา ด้านการเผยแผ่ ด้านการศึกษาสงเคราะห์ ด้านการสาธารณูปโภค และด้านการสาธารณสงเคราะห์ พันธกิจทั้ง 6 ด้าน เป็นกรอบภาระหน้าที่ของพระสงฆ์ไทยต้องปฏิบัติ ดังนั้น กฎหมายจึงเป็นเครื่องมือในการเสริมสร้างความเข้มแข็งและความมั่นคงเป็นอย่างยิ่งในปัจจุบัน

7. เกิดจากการทำหน้าที่ 4 ด้านอย่างเข้มแข็งของพุทธบริษัท

ภาระหน้าที่นี้ถอดความจากพุทธปณิธานเมื่อครั้งที่พระพุทธเจ้ารับคำอาราธนาของมารที่มาขอให้พระพุทธเจ้าปรินิพพาน ในครั้งนั้นพระพุทธเจ้าตรัสว่า “เราจักยังไม่ปรินิพพาน トラบเท่าที่ภิกษุสาวก...ภิกษุณีสาวก...อุบาสกสาวก..อุบาสิกาสาวกของเราจักยังไม่ฉลาด ยังไม่ได้รับแนะนำอย่างดี ไม่เป็นพหูสูตร ไม่ทรงธรรม ไม่ปฏิบัติธรรมสมควรแก่ธรรม ไม่ปฏิบัติชอบ ไม่ประพฤติตามธรรม เรียนกับอาจารย์ตนแล้วยังบอก แสดง บัญญัติ แต่งตั้ง เปิดเผย จำแนก ทำให้ง่ายไม่ได้ ยังแสดงธรรมมีปฏิหาริย์

ข่มขู่ปรับปรวาทที่เกิดขึ้นให้เรียบร้อยโดยสธรรมไม่ได้...” (ที.ม.10/176/124-125 ไทย) สรุปออกมาได้ 4 ประเด็นคือ 1) พุทธบริษัทต้องศึกษาเรียนรู้พระพุทธศาสนาได้เป็นอย่างดีและเข้าใจแจ่มแจ้ง 2) พุทธบริษัทต้องสามารถปฏิบัติตามหลักคำสอนในพระพุทธศาสนาได้ และได้ผลตามที่พระพุทธองค์ตรัสไว้ 3) พุทธบริษัทต้องสามารถเผยแผ่หลักธรรมคำสอนของพระพุทธศาสนาขยายแผ่ไปให้คนทั้งหลายได้เข้ามาศึกษาและปฏิบัติตาม และ 4) พุทธบริษัทต้องสามารถแก้ไขสถานการณ์ใด ๆ ที่จะทำให้เกิดปัญหากับพระพุทธศาสนาทั้งในแง่ของศาสนิกชนอื่น หรือในแง่ของพุทธศาสนิกชนด้วยกันเองสร้างขึ้น เมื่อพิจารณาพุทธปณิธานทั้ง 4 ประการนี้ก็เห็นความสำคัญอย่างมากในการขับเคลื่อนพระพุทธศาสนาให้เจริญกว่าไกลออกไป สิ่งสำคัญต้องเริ่มที่การศึกษา เพราะการศึกษาเรียนรู้เป็นแนวทางปรับทัศนคติความเห็น ความเชื่อให้ถูกต้องได้ ประการสำคัญก็คือ เนื้อหาในการศึกษาต้องนำไปสู่ชีวิตจริง ต้องสะท้อนให้เห็นความสัมพันธ์กับชีวิตในสังคม มิใช่การศึกษาที่แปลกแยก เพราะเนื้อแท้ของพระพุทธศาสนานั้นมีไว้สำหรับแกทุกข์ ไม่ว่าใครก็ตามที่มีทุกข์อยู่ต้องได้รับการศึกษาวิธีแกทุกข์นั้น และพ้นจากทุกข์ได้ ไม่ว่าจะพ้นในระดับไหนก็ตาม การจัดหลักสูตรการศึกษาต้องมุ่งไปให้ตรงเป้าหมาย เจตนารมณ์ของพระพุทธศาสนา ดังนั้น การทำหน้าที่ของชาวพุทธให้เต็มกำลังความสามารถของทุกฝ่าย ย่อมนำมาซึ่งความมั่นคงเข้มแข็งของพระพุทธศาสนา

จากประเด็นสรุปวิเคราะห์และสังเคราะห์ปัจจัยที่นำไปสู่ความเข้มแข็งของพระพุทธศาสนา ทั้ง 6 ด้าน สามารถมองเป็นกระบวนการได้ ดังนี้ คือ มีระบบพัฒนาศาสนิกให้มีคุณภาพ มีแนวทางหลักสูตรที่ตรงต่อพระพุทธศาสนา สร้างกฎกติกาที่ชัดเจน เน้นการสร้างความร่วมมือทั้งรัฐและราษฎร์ เฝ้าระวังมิประมาทต่อภัยภายในและภัยภายนอก การแสดงออกสื่อถึงอารยชนและเมื่อสร้างกระบวนการนี้ขึ้นพระพุทธศาสนาก็จะเข้มแข็งมั่นคง

สรุปภาพรวมจากการศึกษาเอกสารเกี่ยวกับการเสริมสร้างความเข้มแข็งของพระพุทธศาสนา ในสังคมร่วมสมัย โดยการศึกษาบริบทของพระพุทธศาสนานับจากอดีตจนถึงปัจจุบันเพื่อแสดงให้เห็นว่าพระพุทธศาสนานั้นกว่าจะมาถึงวันนี้ ได้ผ่านสถานการณ์ทั้งที่นำไปสู่ความเจริญและนำไปสู่ความเสื่อมด้วย เมื่อสรุปจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องทั้งหมด แบ่งปัจจัยแห่งความเข้มแข็งและความมั่นคงของพระพุทธศาสนา ดังนี้

1. พุทธศาสนาในครั้งพุทธกาลได้รับพุทธบารมีและพระอริยสาวกเป็นสำคัญในการสร้างความมั่นคงให้เกิดขึ้น รวมถึงอุบาสกและอุบาสิกาที่มีความเชื่อมั่นในคำสอนและได้รับผลจากการปฏิบัติ กล่าวคือ ปัจจัยภายในคือพุทธบริษัทที่ทำหน้าที่ คือ ศึกษา ปฏิบัติ เผยแผ่ และป้องกันพระพุทธศาสนาอย่างเต็มกำลังความสามารถ ผลแห่งการปฏิบัติที่เป็นอศรรยจริงทำให้ผู้สนใจพระพุทธศาสนายิ่งขึ้น ส่วนปัจจัยภายนอก คือ ประชาชนมีใจเปิดกว้างในการศึกษาหาความรู้ เมื่อรู้ว่า สิ่งไหนทำให้ตนได้รับความสุขและตอบสนองความต้องการทางปัญญาของตนได้จริงก็รับเป็นแนวทางปฏิบัติตนทันที

2. ความเข้มแข็งและความมั่นคงของพระพุทธศาสนาหลังพุทธกาลตอนต้น พระอริยสงฆ์ทำหน้าที่รักษาพระธรรมวินัยอย่างเคร่งครัด เมื่อมีปัจจัยเสี่ยงที่นำไปสู่ความไม่มั่นคงต่อพระพุทธศาสนาก็ดำเนินการประชุมจัดการอย่างทันที่ที่ สืบเนื่องจากการทำสังคายนาครั้งที่ 1-3 ล้วนมาจากการพัฒนาคำสอนและแนวทางปฏิบัติให้เกิด เป็นเอกภาพทั้งสิ้น พระอริยสงฆ์มีประสิทธิภาพและสมรรถภาพในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา มาก ทำให้พระพุทธศาสนาขยายไปตามภูมิภาคต่าง ๆ ของอินเดียในขณะนั้น

3. พระพุทธศาสนาหลังพุทธกาลตอนกลาง พระสงฆ์กับคฤหัสถ์ได้ทำหน้าที่เผยแผ่พระพุทธศาสนา มีการผสมผสานคำสอนในพระพุทธศาสนากับหลักปรัชญาอื่น ๆ มากขึ้น ทำให้พระพุทธศาสนามีลักษณะเป็นปรัชญามากขึ้นทำให้นักปราชญ์ในยุคนั้นสนใจพระพุทธศาสนา รวมทั้งได้มีแนวปฏิบัติตนออกเป็น 2 แนวทางใหญ่ คือ แนวปฏิบัติตนตามอริยบุคคลและแนวการปฏิบัติแบบพระโพธิสัตว์ คำสอนทั้ง 2 แนวนี้ได้รับการเผยแผ่ไปสู่ภูมิภาคต่าง ๆ อย่างกว้างไกล

4. พระพุทธศาสนาพัฒนาเข้ามาสู่ความมั่นคงบนฐานทางการศึกษาเต็มรูปแบบ เรียกว่ามหาวิทยาลัยทางพระพุทธศาสนา เพราะมีการนำสรรพวิชาเข้ามาบรรจุไว้ในสถาบัน ทำให้เป็นแหล่งศึกษาหาความรู้ของนักปราชญ์ราชบัณฑิตทั้งหลาย โดยมี พระนักปราชญ์สงฆ์เป็นผู้ให้ความรู้ มหาวิทยาลัยพระพุทธศาสนาทั้ง 7 แห่งกระจายไปทั่ว ได้แก่ มหาวิทยาลัยนาลันทา วลภี วิกรมศิลา โอทันตปุรี ชคัททละ โสมปุรี และตักกศิลา ทำให้มีพระนักศึกษาจากต่างประเทศเข้ามาศึกษามากและนำพระพุทธศาสนาไปเผยแผ่ในดินแดนอันกว้างไกล

5. พระพุทธศาสนาเข้มแข็งและมั่นคงอยู่ในดินแดนสุวรรณภูมิ (ประเทศไทย) ตอนต้น เกิดจากพุทธบริษัททั้ง 4 ร่วมกันคิดและร่วมกันรับผิดชอบ สร้างความมั่นคงในพระพุทธศาสนาตามอาณาจักรย่อย ๆ ของตน โดยมีพระราชาเป็นผู้นำ ลักษณะพระพุทธศาสนากลายเป็นลักษณะของวัฒนธรรมของคนไทยไปโดยปริยาย พระพุทธศาสนาเข้าไปสู่วิถีชีวิตชาวบ้าน ไม้มีความแปลกแยก

6. พระพุทธศาสนาเข้มแข็งและมั่นคงอยู่ในดินแดนสุวรรณภูมิ (ประเทศไทย) ตอนกลาง ความมั่นคงของพระพุทธศาสนาอาศัยการสร้างจุดศรัทธาขึ้น คือ พุทธศิลป์ต่าง ๆ ทำให้พระพุทธศาสนามีกการแลกเปลี่ยนระหว่างวัฒนธรรมทางพระพุทธศาสนาในแต่ละอาณาจักรที่เจริญขึ้นในขณะนั้น วัดกลายเป็นสถานศึกษาสรรพวิชาให้กับเยาวชนผู้ต้องการมีความรู้ กล่าวได้ว่า ความรู้ต่าง ๆ มีอยู่ในพระพุทธศาสนา

7. ความเข้มแข็งและมั่นคงของพระพุทธศาสนาในประเทศไทย นับแต่อาณาจักรไทยเริ่มต้นเมื่อกรุงสุโขทัยเป็นราชธานี พระพุทธศาสนาที่เจริญควบคู่กับอาณาจักร โดยมีพระราชมหากษัตริย์เป็นผู้ยกพระพุทธศาสนา เป็นศาสนาประจำชาติ มีความเจริญควบคู่ไปกับบ้านเมือง กล่าวได้ว่า บ้านเมืองเจริญเพราะพระพุทธศาสนาเจริญ พระพุทธศาสนาเจริญเพราะบ้านเมืองเจริญ สืบเนื่องตลอดระยะเวลาที่ผ่านมาในสมัยอยุธยา กรุงธนบุรี จนถึง กรุงรัตนโกสินทร์ พระมหากษัตริย์ได้อุปถัมภ์พระพุทธศาสนามาโดยตลอด และได้อาศัยพระพุทธศาสนาเป็นเครื่องมือในการพัฒนาชนในชาติให้มีความรู้ ความสามารถ ดำรงตนเป็นคนดี เป็นการช่วยเหลือการปกครองทางอ้อม จนกระทั่งพระพุทธศาสนามีกกฎหมายในการบริหารจัดการพระสงฆ์โดยเฉพาะ ก็เพื่อสร้างความเข้มแข็งให้กับคณะสงฆ์ เพื่อกำหนดบทบาทหน้าที่ของสงฆ์ให้สอดคล้องกับการบริหารจัดการบ้านเมือง นอกจากนั้นก็ยังมีกฎหมายมิให้ผู้ใดล่วงละเมิดพระพุทธศาสนาในลักษณะใดลักษณะหนึ่งด้วย

ดังนั้นจึงสรุปโดยภาพรวมจะเห็นได้ว่า ปรากฏการณ์บริบทพระพุทธศาสนาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ซึ่งถือเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้พระพุทธศาสนาเข้มแข็ง อยู่รอดปลอดภัยมาจนถึงทุกวันนี้ เพื่อให้เกิดความชัดเจนและใช้เป็นแนวทางการมองดูย้อนหลังและใช้เป็นปัจจัยต่อการสร้างความมั่นคงพระพุทธศาสนาต่อไป จึงถือเป็นวาระของพุทธบริษัทต้องปฏิบัติตน ปฏิบัติหน้าที่ด้วยความเป็นศาสนิกที่ดีและช่วยกันสนับสนุนส่งเสริมองค์กรของพระพุทธศาสนาทุก ๆ ด้านพร้อมกันนั้นได้ขับเคลื่อน

แผ่นดินแห่งรัชสมัยการพัฒนาจิตวิญญาณด้วยการเป็นจิตอาสา จิตแห่งโพธิ์ด้วยการตื่นรู้อันจะเอื้อต่อการเป็นแผ่นดินธรรมและแผ่นดินทองในสังคมร่วมสมัย

เอกสารอ้างอิง

- กนก แสนประเสริฐ. (2549). *ประมวลพระราชบัญญัติคณะสงฆ์*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ.
- กรมการศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม. (2556). *คู่มือการปฏิบัติศาสนพิธีเบื้องต้น*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.
- _____. (2521). *ประวัติการปกครองคณะสงฆ์ไทย*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาราชวิทยาลัยในพระบรมราชูปถัมภ์.
- _____. (2527). *ประวัติการปกครองคณะสงฆ์ไทย*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์การศาสนา.
- _____. (2534). *วิชาการพระพุทธศาสนา*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์กรมการศาสนา.
- _____. (2535). *วินัยบัญญัติในธรรมชั้นตรี*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์กรมการศาสนา.
- _____. (2538). *คู่มือการบริหารศึกษาคณะสงฆ์*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์กรมการศาสนา.
- _____. (2539). *หลักการบริหารและการจัดการวัดในยุคโลกาภิวัตน์*. กรุงเทพมหานคร: เอพีกราฟิคดีไซน์.
- _____. (2540). *คู่มือวิทยากรอบรมพระสังฆาธิการระดับเจ้าอาวาส*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์การศาสนา.
- _____. (2542). *ความหมายของวัด*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์กรมการศาสนา.
- _____. (2542). *คู่มือการบริหารจัดการวัดฉบับย่อ*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์การศาสนา.
- _____. (2542). *หนังสือคู่มือพระสังฆาธิการว่าด้วยพระราชบัญญัติกฎระเบียบคำสั่งมหาเถรสมาคม*. กรุงเทพมหานคร: กรมการศาสนา.
- กรมการศาสนา. (2525). *ประวัติพระพุทธศาสนาแห่งกรุงรัตนโกสินทร์ 200 ปี ภาค 1*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์กรมการศาสนา.
- _____. (2540). *คู่มือวิทยากรอบรมพระสังฆาธิการระดับเจ้าอาวาส*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์การศาสนา.
- _____. (2554). *ความรู้ศาสนาเบื้องต้น*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.
- กรมพระยาดำรงราชานุภาพ, สมเด็จเจ้า. (2514). *ประชุมนิพนธ์เกี่ยวกับตำนานทางพระพุทธศาสนา*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์โสภณพิพรรฒธนากร.
- พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต). (2549). *พุทธวิธีบริหาร*. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต). (2539). *จาริกบุญ-จาริกธรรม*. กรุงเทพมหานคร: สหธรรมมิก.
- _____. (2540). *พระพุทธศาสนาในอาเซียน*. กรุงเทพมหานคร: ธรรมสภา.

- _____. (2540). พระพุทธศาสนาในเอเชีย. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ธรรมสภา.
- _____. (2543). พจนานุกรมพุทธศาสตร์ฉบับประมวลศัพท์. กรุงเทพมหานคร: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- _____. (2544). นิติศาสตร์แนวพุทธ. พิมพ์ครั้งที่ 5. กรุงเทพมหานคร: บริษัทพิมพ์สวย จำกัด.
- _____. (2545). ภัยในพระพุทธศาสนา. กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิพุทธธรรม.
- _____. (2537). ธรรมญชชีวัด. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์การศาสนา.
- _____. (2543). รู้จักพระไตรปิฎกเพื่อเป็นชาวพุทธที่แท้. กรุงเทพมหานคร: บริษัท สหธรรมิก จำกัด.
- พระธรรมวรนายก (โอภาส นิรุติเมธี). (2546). การพัฒนาวัดให้เป็นศูนย์กลางของชุมชนในธรรมปริทัศน์ 46. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว. (2461). “เครื่องหมายแห่งไตรรงค์” ในหนังสือดุสิตเสมา ฉบับพิเศษ. (ม.ป.ท.)
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). พระไตรปิฎกภาษาไทยฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- _____. (2539). พระไตรปิฎกภาษาบาลีฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

NEW PARADIGM FOR SUSTAINABLE TOURISM OF HUA HIN

Received : October 30, 2018

Revised : November 28, 2018

Accepted : December 30, 2018

Yuphadee Yaemsuksawat

Suriya Raksamueng

Abstract

In Thailand, tourism industry strongly influences the economics regime of the country; it generates a good economic value to local all over country such as creating jobs, transforming the local economy with good returns, accelerating new investment including infrastructures, revitalizing old community, retaining traditional life style, gaining opportunities for stakeholders and expanding experiences for visitor. It can be said that the southern railway construction brought about tourism in various places along railroad and only high ranking people, nobles and high commissioners were able to visit those places at first. Among the places, there was a small fishing village with a beautiful nature and landscape, clear sky, blue water, clean white sand beach decorated with group of stones. Later this place was renamed as Hua Hin by Krompra Nraes Vorarit and was selected to be a seaside resort for high ranking and came to be a well-known tourist destination respectively. This article will present impacts which cause the disappearance of tangible and intangible heritage values of historic town and provide a new paradigm for sustainable tourism in Hua Hin as well as to be benefit to a similar site with similar problems.

Keywords: New Paradigm, Sustainable Tourism

1. Introduction

Hua Hin has long been a focus for tourism in Thailand. Tourism has shaped the city and has underwritten Hua Hin's economy for a century. Hua Hin is now facing a new era of tourism, some of it in keeping with the seaside resort's long legacy of visitors, and other aspects of visitation more similar to patterns elsewhere in Thailand. The challenge for Hua Hin is to redirect its visitor industry to better serve the area's longstanding traditions and special character.

The characteristic of the beach together with the beauty and serenity of the place turned it into a unique seaside destination for royalty and commoner in that order. Even when the time has gone by, Hua Hin is still one of the most popular places and tourist destinations for both Thais and foreigners because of its charms; beach, tourism activities and the sense of historic town.

However, tourism is not bringing only economic growth to the place but also resulting in various negative impacts. According to marketing database of Tourism Authority of Thailand (T.A.T.), the number of visitors in Hua Hin increased rapidly over the past few years. A huge demand of visitors shaped the historic town into a messy touristic town suddenly. As a consequence of that, there are impacts revealed in social, economic, cultural, environmental and physical aspect.

Obviously, the economy of Hua Hin (one of the fishing grounds for mackerel in Gulf of Thailand) in the past based on fishery while in the present the fishery profession is extinct (but there are some small fishing boats for coastal fisheries remain) and has been replaced with tourism.

These matters are caused by rapid tourism, thus Hua Hin necessarily needs a new paradigm to manage its sustainability, exceptionally to retain the significant values of historic town as well as tangible and intangible heritage values before they are forgotten and disappeared. It is challenging to develop and preserve the old at the same time because tourism and heritage have a close relationship, but it is often difficult to balance the aims of both and Hua Hin provides an excellent test case for doing so.

2. New Paradigm of Tourism

The economic paradigm of traditional tourism, based in the “tourism industry” concept, can ignore this revolution. The weight of this middle class and its instruction and cultural level, in parallel with the emancipation of the working woman, a contemporary youth increasingly educated and the anticipation of an active

retirement in segments of the middle class, generated a change in the social weight of this class and in the categories of "taste" and travelling "motivation".

Rehabilitation of the heritage and the conservation of nature and cultural objects has become an important issue for business tourism. It helps strengthen their traditional chains of value, taking into account the new motivations and preferences of the middle class, who are now interested in what cultural tourism and tourism of nature have to offer. Thus, the ecological assessment of the economy becomes an imperative of the tourism economy imposed by their evolution to a paradigm that includes preferential consumption of products from the cultural tourism and tourism of nature. If not, the traditional tourist destinations risk losing gradually the middle class public and turning to a downward curves (Butler, 1980). But through this we can also anticipate the renewal cycle of the tourist destinations.

This perspective, which is beyond the economy and the traditional definition of tourism, should leading to the study and research of the tourism phenomenon as a process of sociocultural anthropology and also studying his historical-political conditions, their own economy, in the larger framework of the Philosophy of Nature, the Environment Philosophy and Environmental Ethics. Without depreciating the contributions of the economic theories that developed many aspects of tourism business network, demand and consumption, apparent transformation into industry, upgrading of natural resources in a sustainable tourist model.

It is not enough applying the methods of economics' science to the economy of tourism, but researching and conceptualizing as touristic merchandise is produced, the process how is shaped their value, price and concurrence, what is the nature and economic essence of tourism activity, questioning traditional concepts of "service sector" and "tourism industry".

Tourism is not only and essentially an economic activity, and, perhaps, their growing economic importance, is inseparable from some of the most profound political and sociological changes that have marked the 20th century: the growth of the middle class and the institutionalization of the democratic rights of citizens, and even more radical change, the repositioning of the human being in the framework of the Philosophy of Nature, the Environment Philosophy and those Environmental Ethics; if tourism understand it or not, blinded by the appearance of economic forms and uninterrupted success of these activities during the last fifty years, marked by the empiricism and the concept of tourism as a single economic activity of services. Indeed it is an economic activity, but faraway the traditional business.

This is important particularly in our time, in which a new paradigm of tourism is emerging - environmental tourism, which means cultural tourism, nature tourism, and rural tourism, with their specific products and renewed environmental sustainability requirements, for all other tourist products.

3. Sustainable Tourism for Hua Hin

Hua Hin quickly became recognized and popular among elites and expatriates and the town developed rapidly until political circumstances changed in 1932 during the reign of King Rama VII. However, tourism in Hua Hin prospered under reign of King Rama VII and after World War II. Hua Hin developed, further, Klai Kang Won palace was built, and secondly the royal golf course and Hotel Hua Hin were expanded as was the first modern market, Chat Chai. When the Rama VI bridge was completed and people could take the train from Hua Lumpong station cross over Chaophraya River, tourism increased rapidly. Prior to this the rail had increased arrivals from 10,000 to 30,000 people in 1927-1928.

Infrastructure and utilities were rebuilt while the rail was improved and hotels were reconstructed and extended accordingly. The popularity of Hua Hin was reflected through novel such as Prinsana, etc. Even though there were new seaside resorts or beach towns such as Bangsue, Bangsane, Pattaya, and Phuket, Hua Hin was still recognized as a serene seaside resort, famous for its fine white sand beach and clear sea water. That was a characteristic of the town in that time and continues until today.

Local people feel that tourism caused rapid growth, beginning around 1520 years ago. Hotels in different scales were built. These included guesthouses which were modified from houses in order to fulfill tourists' demand at that time. Typical businesses were replaced by businesses related to tourism, such as bars, restaurants, souvenir shops, massage parlors, and costume tailor shops, etc. New tourist attractions were added to Hua Hin's list, for example Plearn Wan, Cicada, Venetian, Black Mountain Water Park, and Vana Nava Water Park.

This was probably the turning point of Hua Hin tourism, beginning with the private or niche, attraction with the purpose of rehabilitation and relaxation, then transformation to mass tourism after the arrival of southern rails. Motivation changed too, from relaxation to eating, taking photos and sharing social media.

The International Council on Monuments and Sites (ICOMOS) launched International Cultural Tourism Charter in 1999 to manage tourism at places of heritage significance and also concerns about sustainable tourism as below:

Tourism should bring benefit to host communities and provide important means and motivation for them to care for and maintain their heritage and cultural practices. The involvement and co-operation of local and/or indigenous community representatives, conservationists, tourism operators, property owners, policy makers, those preparing national development plans and site managers is necessary to achieve a sustainable tourism industry and enhance the protection of heritage resources for future generations.

In Thailand eco-tourism was first initiated in 1996 by Tourism Authority of Thailand (T.A.T.) and the National Ecotourism Policy was launched in order to develop the sustainable tourism in Thailand. This policy became part of the National Economic and Social Plan 8 (1997-2001) in the Improving Natural Resource and Environmental Management chapter with details as follows:

Designate and demarcate local ecosystem zones, taking into account any cultural and traditional diversity within the zones so that local people's existing lifestyles can contribute to the sustainable management of natural resources and the environment.

Conserve Natural and Heritage Sites by formulating managerial and conservation guidelines; for example the registration and declaration of area of natural beauty and heritage sites. The development potential of these areas should be upgraded in such a way as to enhance economic activity and promote eco-tourism.

In 2007 the Global Sustainable Tourism Council (GSTC) was established by 32 organizations and aim to encourage all over the world to understand the practical which lead to tourism sustainability. Designated Areas for Sustainable Tourism Administration (DASTA) has defined sustainable tourism that enhances GSTC criteria in order to bring up tourism development for sustainability in tourism management.

4. Conclusion

Hua Hin not only has a long history with the beauty of the beach and the serenity but it also still has outstanding wood houses (in different conditions), the colonial architecture at the Railway Hotel, the railway station and the last group of tricycles. Besides that, the intangible culture, such as traditional plays and traditional

ceremonies related to the community and livelihood, contain different values that enhance the significant entity of Hua Hin town and its tourism as well.

The rapid tourism growth caused Hua Hin to be overdeveloped and grow faster than it should. This is reflected in infrastructure development, mega projects such as High Speed Rail, the Thailand Riviera project and in tourism, which came from national and local policies, together with tourism promotion by T.A.T. These all contribute both benefit and detriment, to local people and the community as a whole. The impacts found in various aspects e.g. socio-cultural, economic, environment, and physical of this article emphasize the development that has affected people and the physical character of the city.

Finally, non-stakeholders are angered and disturbed by the impacts of tourism on their daily lives, in contrast to the stakeholders. To balance heritage and tourism, the International Cultural Tourism Charter (ICOMOS) and sustainability tools enhance with CBT are proposed as a new paradigm for sustainable tourism management in Hua Hin. In addition, the creativity of events, especially during low season, will help to balance and disperse tourists as well.

References

- Angkana Yaiyong. (2017). *The History Town of Hua Hin: The Impact of Urbanism And A New Paradigm For Sustainable Tourism*. Bangkok: Faculty of Philosophy, Silpakorn University.
- António dos Santos Queiroz (2017). *Tourism Management of Human Heritage on A New Paradigm of Environmental Tourism*. 38, 56. Retrieved from International Journal of Scientific Management and Tourism.

BODHISATTVAS : THE DEVELOPMENT OF QUALITY OF LIFE IN 21st CENTURY SOCIETY

Received : October 30, 2018

Revised : November 28, 2018

Accepted : December 30, 2018

Phrakhrukowit Arttawatee

Abstract

The practice of Bodhisattvas is the incorporation of the status of Bodhisattvas to become a part of the Buddhist way of life. The goal is to help living beings to be free of suffering. It is applied to guide the improvement of the quality of life in the society of the 21st century to meet the basic needs of life. There are the following guidelines : (1) Maintaining practices in life in a correct and appropriate way to is beneficial to everyone, (2) Keeping with the tradition and culture in practices for the community, (3) Having respect for human rights where one must not violate the rights of other members of society, (4) Making improvements and continuing to develop, and (5) Inheriting and passing on good practices to all people in the community.

Keywords : Bodhisattvas, Development, Improving quality

1.Introduction

Buddhism has an important role and influence in the Thai society, as it is a part of life. Buddhism has come to spread since the time of the Suvarnabhumi as evidenced in the Mahayana script, in the third part of the 3rd century AD (230 AD), after the completion of the process. He sent messengers to spread Buddhism in the land. The 8th line, with Isaan and Uttar Pradesh, is the head of the travel to spread Buddhism in the territory of Suvarnabhumi.² It was absorbed into society as well. The Bodhisattva, especially has an influence on Thai society in many aspects. In addition to the influence of the Bodhisattva, Thai society is also influenced by Bodhisattvas in the Mahayana sect. In general, the Bodhisattva plays a role in the Thai society in many aspects, such as the principle of the Bodhisattva. It is the belief in the existence of the Bodhisattva in Buddhism from the past, present and future¹. The principle or belief in the original form has been modified in many ways. Traditional Buddhism was widely interpreted to be able to introduce into the society. Around the 6th Buddhist century, one group felt that the Buddhist teachings were beginning to become obsolete and useless, needing to be revised to meet the needs of the modern era, the new generation and new social conditions. Therefore, the religious texts were re-written.

There is a continuation of a 4 to 5 hundred years-based belief that the scripture alone cannot inherit religion, unless there is a balance² between continually innovating Buddhism. It is divided into two major divisions, Theravada and Mahayana. The two sects have a different approach to practice, especially the belief of the Bodhisattva. Theravada and Mahayana began their mission differently. Though both sects have a similar final destination, the idea of reaching the destination is different. The Theravada Party is committed to self-fulfillment, prior to teaching others. Mahayana has been idealized. Instead of practicing self-abstinence, Mahayana is a new ideology, where self will be the last. Because the two religions have different ideas about the Bodhisattva, it has a great influence on the Buddhist society, especially Buddhists in the Mekong River. From past to present, the roles and influence of the Bodhisattva has infiltrated the Buddhist way of life in the region, such as the practice of becoming a Buddha of persons, customs and architecture³.

Nowadays, Thai society has changed over time. This is the age of information, technology, and modern science. The emphasis on the quality of human life in society has changed in the object and values. This change has caused many problems such as health and economic problems, leading to poverty, stress, and unemployment. In addition there is a problem of creating a family and the problem of moral degradation

in culture. It is a problem that causes mental problems, which becomes a social problem that people in the country are currently facing. As psychological development has not developed, the material progress of this change leads to problematic conditions, having an impact on life. The most worrisome problem is that mental problems are the underlying problem of other problems, as the mind is the most important element. That makes us think of actions, both good and evil. The Buddha's teachings have been a reminiscent of life's problems because of their karma or actions. As Buddha said, in that way, that's a good thing. "Karma kills animals so badly and finely."⁴

The problem of life in Thai society is a barrier to the life of Buddhists because of the lack of Buddhist principles: (1) lack of diligence in work or education (2) Spending a lot of money (3) Having a bad friend, which recommends to go to the wrong direction, such as to go gambling, steal, abuse drug, commit pedophilia. (4) Living through the flow of desire (lust), to be full of greed over status, thus causing problems in the way of life of Thai Buddhists. However these problems can be solved by Buddhist principles. By adopting the practice of the Bodhisattva as a model to handle those problems that will result in happiness that is a key factor of good quality of life itself.

Bodhisattva plays a role in the concept of the person in the present state of society. To practice, Bodhisattva is who is creating the glory. Similar to the king, who is respected by the people. Bodhisattva who came down to create the prestige or the Great Thera in the north of Thailand, popularly known as "Kruha". The "Kruha" is believed to be a Bodhisattva, for example Kruha Srivichai, Kruha Boon Chum, etc. The belief is derived from the practice of the Bodhisattva. It is compared to the way of life of the rabbi, such as helping people, creation of Kruha Srivichai, and Saints of the Millions, and those who are the model to follow the Bodhisattva. There is a belief that the rabbi is a Bodhisattva who was reincarnated, or a merit who comes down to the world. The rabbi himself has the desire to be a monk to please animals of the world.

There is a role and influence of the Bodhisattva in the future in the Thai Buddhist society. It is the role of the virtuous Buddha in the scriptures, such as the future genealogy. Dhamma Mara Devi formulas, etc., especially in the wreaths - the formula. The depiction of virtue off the Vesak Maha Vadhana is that there is one message as follows, Phra Srinagaram. This will be enlightened as the Buddha in the future has a divine Order of Merit which went up to heaven to tell the people that if anyone has the desire to experience the religion of Sri Rattanakosin, they should listen to Vesuvian Jataka to finish in a day and a night and worship with candles, incense candles, flowers, such as lotus flower, Ratchapruet, chopped vegetables and more. To complete a thousand

flowers. The merit is that it leads to the religion of the Holy Grail of the noble. In summary, the virtues are as follows.

1. Will be born in the era of the noble Lord Sri Noble, which will occur as a Buddha.
2. Will have to go to paradise heaven
3. Will not be born in the wild.
4. Will be of good fortune
5. Will be supported to Nirvana⁷

2. Qualities of the Bodhisattva

There are scholars who gave the meaning of the Bodhisattva as the involvement in the enlightenment (enlightenment is the wisdom of the Four Noble Truths), or the desire of the Buddha. The Bodhisattva help others out of suffering. **Bodhisattva** means being enlightened and becoming Buddha, through being a Buddhist monk who is practicing the virtues of the Bodhisattva, to give and not expect anything in return. When given food even, do not expect anything. It will be a merit to eat as a basis for living without giving return, and also means sacrifice for others as well.

Precepts are basic practices in Buddhism in order to control physical conduct and speech in a good and normal way. This is a rule that prohibits the use of basic solutions. This leads to a peaceful and uninhabited society. The passion that has been involved in the reduction of some of the clothing, where there is no seeking of new clothes or to buy more. The knowledge is a thorough knowledge of the cause, where you clearly know the sin of blame.

Perseverance and effort is the path to success. Do everything with diligence. Dare to face adversity. If there are any obstacles, it will be get rid of in the end, do not despair. Tolerance to regular treatment of their condition, whether wounded or in undesirable situations. It is as stable as the earth. Sincerity and honesty is the directing to wisdom. The truth is that you the direction to morals, truth to the physical, verbal and mental.

Prayer, determination, and desire is important. One's intent is to concentrate on one's own, to set one's mind for what is sacred, to wish for what is needed from the sacred, for example, to pray for the blessings of God. I pray in my heart to travel, etc.

Kindness, friendliness, goodwill to others, is important. Mercy will have to rely on the training in daily life itself, from the person closest to us. Then gradually expand the circle up until the person who is an enemy. Detachment is the center of harmony.

3. Ideas for improving quality of life

Human behavior is rooted in demand. Initially, there are 5 levels which humans face. It will have the desire to go up. If the demand is not fulfilled, it is stressful, leading to motivation, to find ways, or show behaviors that lead to the desired outcome, to reduce tension, or to satisfy the satisfaction. There are five stages of human need.

Stage 1 Physical Requirements, Physiological Needs. Basic needs such as drinking water, shelter, medicine, sleep, appropriate temperature, sexual desire

Stage 2 Safety Needs, Safe to live, Stable job receiving pension, have life insurance, etc.

Stage 3 Love, such as having family, friends, loved ones, being members or having relationships with others in society or community, being a member of a professional association.

Stage 4 Esteem Needs. The needs in this stage can be divided into two levels: the basic is the recognition of the status of interest, prestige, reputation, influence, etc. in addition to the basic requirements. At this level of demand is recognized and praised. There is a high level of demand, such as confidence in performance, success, role model, independence

Stage 5 Self Actualization need are the most demanding of human behavioral development. Typically, this level of demand will occur when there is an initial demand. When the response is received. The need to understand themselves. The ability to achieve maximum self-esteem, As Maslow explains, "What a human being can do, he must be that."

4. Analysis of the Bodhisattva with the development of quality of life

The influence of the Bodhisattva is due to the fact that people in Buddhist society have adopted the guidelines and status of the Bodhisattva as a part of the Buddhist way of life. The Bodhisattva is meant to rescue the animals from suffering. Bodhisattva is born from the belief that human development from the pursuit of knowledge. And in Buddhist society, the basic belief is of karma, where you receive good karma if you practice good deeds, and bad karma if you practice bad deeds. The analysis is applied to guide the development of quality of life under 21st century society to meet the basic needs of life. Which have the following guidelines.

1. The practice of self-conduct. Act on what is right, lawful, by not doing anything illegal, and not to be immoral in the traditional and local culture. This is to help

maintain Buddhism, traditions and culture, as well as attach importance to the care of the community and society, and behave as a good person. The fact that one person is good or bad can be observed from action. The practice of the Bodhisattva, reflect our affects with people in the world, or animal and other living things. Doing good in the sacrifice for others can be done anywhere, anytime. In addition to self-sacrifice, people should bring clarity of their practice. Bodhisattva is a role model for all of us in good deeds, by doing good and helping others without greed, sacrificing even their own lives to do good and to help others. Starting from ourselves, which will result in a model to others.

2. Customs, tradition and culture are the things that people in society create together. Tradition is a culture with relatively clear conditions, that is, what the society created as legacy generations must receive. This is a great way to improve and get better at spreading the word. Creating a model resolution and the way of life and the coexistence of people in society. Identifying the unique identities of the community or society. This is due to the accumulation of experience. The wisdom of the generation. It is a symbol of the identity of the Thai people, the use of language, the gentle manners which are gentle, helpful and supportive. Each culture varies depending on the environmental constraints. And local or community resources. It also includes values, attitudes, morals, conventions, the good or the right of the people in the society. What the original society created and then passed on as inheritance to later generations as a guideline, improved, spread to other societies as well. Tradition and culture in accordance with the way of the Bodhisattva is a common practice to cultivate the sacrifice to do good to help each other to create a good quality of life.

3. Respect for everyone's right in society as everyone has equal rights to live in society. Such rights must not violate the rights of other members in the society. Everyone in the society must live in solidarity, so the country will be peaceful. When people in society recognize their rights and others, they will lead the community or society to develop. When the society is strong, it will contribute to the strong nation. Respect the rights of each other, and do not violate the freedom of others. This can be expressed in many ways, such as acceptance of the opinions of others, etc. People should be protected and respectful of the individual's rights is to live independently. Character development as required. So is the right to seek happiness in life in a way that is possible and satisfying as long as it is not contrary to law, where it does not come in conflict with the peace and good morals of the people and does not violate the rights of others.

4. Everyone can be a Bodhisattva in their lives. We only have the spirit of being a Bodhisattva, that is, seeing someone else suffers. We come to pray every morning and every evening. If we understand and act as we are all walking on the path of the Bodhisattva, the journey of the Bodhisattva will lead to a better quality of life, to keep up with what has been done and what is wrong or not well enough to take into consideration, and to find a way to improve and develop a better action. This will help the society to develop happily, from the wisdom of the collective, to the things that will improve and develop continuously.

5. At the center of the heart of the people is the goal of life to be noble. Do not look at how much to do but look at the essence of action. If it is good, it is better to do even better, to devote even to life. The best succession is to cultivate the consciousness of good deeds for the common good. This is a good example for all people in the community. To sponsor a monk is an example to the youth and the people in the community, in the matter of being a good Buddhist, offering food and necessary goods, to adherence to ethics, morality and faith.

It can be seen that the approach of the Bodhisattva and the development of quality of life. It is the development of the Buddhist way of life that creates a good relationship in one's life: sacrifice, have respect for one another, adherence to common guidelines Be friendly, work with the world, as people and animal and living things together.

5. Summary and Recommendation

The practice of the Bodhisattva is to bring the status of the Bodhisattva to be a part of the Buddhist way of life. The goal is to help the living beings out of suffering. The analysis is a guide to the development of the quality of life in 21st century to meet the basic needs of life. There are the following guidelines. It is important to keep in mind that it is important to have a healthy lifestyle. Tradition and culture are the norms for collective practice. Respect for human rights which does not violate the rights of other members of society. Improvements and development is a good for all people in the community.

6. Suggestion

1. Pay attention to the sacrifice for the community, to do what is beneficial for the majority.

2. Encourage the public to cultivate the public consciousness from childhood through the learning activities so that the child absorbs good things.

3. Adults should practice for the common good to be a good role model for children.

References

- จรัส โฆษณานันท์. (2549). *พระครูบาศรีวิชยนักบุญแห่งล้านนาไทย*. กรุงเทพมหานคร : ห้างหุ้นส่วนจำกัดมีเดียเพรส.
- นงลักษณ์ เทพสวัสดิ์. (2541). *วิเคราะห์ปัญหาสำคัญในสังคมไทย*. กรุงเทพมหานคร:สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- บรรจบ บรรณรุจิ. *พระโพธิสัตว์ในนิยายเถรวาท*. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ สุขภาพใจ 2529.
- พระบุญเทียน พุทธวโร (ปัญญาแก้ว). (2554). *ศึกษาวิเคราะห์เรื่องพระโพธิสัตว์ในอนุภูมิภาคุ่มแม่น้ำโขง*. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต). (2551). *พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์*. พิมพ์ครั้งที่ 11. กรุงเทพมหานคร : บริษัทเอส.อาร์. พรินติ้ง แมสโปรดักส์จำกัด.
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). *พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2544). *วรรณคดีไทยสมัยสุโขทัยไตรภูมิภ*. กรุงเทพมหานคร :ราชบัณฑิตยสถานพิมพ์.
- สุชา จันทรเฒ. (2544). *“จิตวิทยาพัฒนาการ” หมอชาวบ้าน*. ปีที่ 22 ฉบับที่ 267. กุมภาพันธ์.
- เอดวาร์ด คอนซ์. (2546). *พระพุทธศาสนประวัติ*. แปลโดย สมหวัง แก้วสุฟอง. ภาควิชาปรัชญาและศาสนา คณะมนุษยศาสตร์ : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

มนุษยสัมพันธ์ตามหลักกัลยาณมิตร

THE HUMAN RELATIONS ON THE PRINCIPLES OF GOOD FRIENDSHIP

Received : October 30, 2018

Revised : November 28, 2018

Accepted : December 30, 2018

พระครูปลัดสัมพิพัฒนธรรมาจารย์

Phrakrupaladsampipattanadhammajan

บทคัดย่อ

การอยู่ร่วมกันเป็นชุมชนของสังคมมนุษย์นั้น จำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องสื่อสารและปฏิสัมพันธ์กันอยู่ตลอดเวลา เพราะมนุษย์มีคุณสมบัติพิเศษในการอยู่ร่วมกัน คือ “มนุษยสัมพันธ์” ซึ่งจะจัดว่าเป็นประโยชน์อย่างยิ่งในการอยู่ร่วมกันในสังคม เพราะช่วยให้มนุษย์ได้รู้จักเรียนรู้ที่จะยอมรับความคิดเห็นของบุคคลอื่นและปรับตัวปรับใจให้อยู่ร่วมกับสังคมได้อย่างมีความสุขด้วยความเป็นกัลยาณมิตรที่ดีต่อกันและกัน ดังนั้น การมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีจึงเป็นเสมือนการมีมิตรภาพที่ดีต่อกันและกัน ซึ่งสามารถทำเรื่องร้าย ๆ ให้กลายเป็นเรื่องดีได้ เพราะอาศัยการมีกัลยาณมิตรที่ดีต่อกันและกัน ทำให้เกิดผลดีมีประโยชน์ต่อหน้าที่การงานทั้งด้านส่วนตัว ทั้งมีประโยชน์ต่ออาชีพและการดำเนินชีวิตต่อไป

คำสำคัญ : มนุษยสัมพันธ์, กัลยาณมิตร

Abstract

The Human Relations always necessary of being together is a community of human society to communicate in which is very useful work and daily life. It allows people to learn and accept the opinions of others and to adjust their minds to social and active activities in peace with friendship. So that, Human relations on the Principles of good friendship (kallayanamitta) is good to be connected either to work or to a person, also it will be a benefit to the career and to live in the next day.

Keywords: Human Relations, Good Friendship

1. บทนำ

มนุษย์เป็นสัตว์สังคมที่ต้องมีปฏิสัมพันธ์เกี่ยวข้องกัน มีการอยู่ร่วมกันและดำเนินชีวิตร่วมกัน ได้แก่ สมาชิกในครอบครัว ในองค์กร ชุมชน สังคม ประเทศชาติจึงมีความจำเป็นต้องใช้มนุษยสัมพันธ์เป็นสะพานเชื่อมความสัมพันธ์อันดีต่อกัน ซึ่งกระบวนการในความสัมพันธ์ของมนุษย์ที่แสดงออกมาในรูปของการจงใจ หรือการสร้างสภาพพึงพอใจตามหลักมนุษยสัมพันธ์นั้นมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการดำเนินชีวิตทุกขั้นตอน (ชัยยา ทองอาบ, 2553)

ความเป็นกัลยาณมิตร เป็นคุณสมบัติของความเป็นมนุษย์ การมีน้ำใจดีงาม เอื้อเฟื้อ เกื้อกูล ประโยชน์ตนและผู้อื่น ครอบคลุมไปถึงสิ่งแวดล้อมทุกอย่างที่เอื้อต่อการเรียนรู้ พัฒนา ยกระดับความคิด ความอ่าน ความเข้าใจที่ถูกต้อง ช่วยชี้แนะ บอกกล่าว สั่งสอน แม้จะไม่แสดงออกมาด้วยคำพูด การทำเป็นแบบอย่างในการเป็นผู้มีคุณธรรม ก็ถือว่าเป็นกัลยาณมิตรโดยนัยที่สมบูรณ์อยู่แล้ว

ดังนั้น การมีมนุษยสัมพันธ์ตามหลักกัลยาณมิตรจะช่วยส่งเสริมและสนับสนุนให้ทุกคนเกิดมนุษยสัมพันธ์อันดีต่อกัน และนำมาซึ่งการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข ซึ่งการที่คนเราจะมีความสัมพันธ์ที่ดีกับบุคคลอื่น จึงจำเป็นต้องเรียนรู้ทั้งภาคทฤษฎี และหมั่นฝึกฝนเพื่อให้เกิดความเชี่ยวชาญ จนสามารถนำหลักการที่เป็นข้อความรู้ทางทฤษฎีไปใช้ได้อย่างเป็นธรรมชาติ

2. ความหมายของมนุษยสัมพันธ์

คำว่า "มนุษยสัมพันธ์" ภาษาอังกฤษใช้คำว่า Human Relations เป็นคำประสมที่เกิดจากคำ 2 คำรวมกัน คือ มนุษย์ (Human) และ สัมพันธ์ (Relations)

มนุษย์ (Human) หมายถึง ลักษณะของความเป็นมนุษย์ คือ ผู้มีจิตใจสูง

สัมพันธ์ (Relations) หมายถึง ความผูกพัน เกี่ยวข้อง การติดต่อกัน ความเกี่ยวพันกัน

เมื่อนำทั้งสองคำมารวมกันเป็น "มนุษยสัมพันธ์" จึงมีความหมายถึงการติดต่อสัมพันธ์กันระหว่างคนที่อยู่ร่วมกันและมีความเกี่ยวพันซึ่งกันและกัน ซึ่งเป็นความหมายกลาง ๆ แต่ในเชิงวิชาการของศาสตร์สาขาต่าง ๆ ที่ศึกษาเกี่ยวกับมนุษย์ ได้มีการให้ความหมายของคำว่ามนุษยสัมพันธ์ไว้แตกต่างกัน ดังนี้

1) ด้านจิตวิทยา คำว่ามนุษยสัมพันธ์มีความหมายถึงพฤติกรรมของมนุษย์ที่แสดงออกต่อกันในสังคม เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ของตนเอง ซึ่งมีนักจิตวิทยาให้ความหมายมนุษยสัมพันธ์ไว้หลายท่านดังนี้

อริสโตเติล (Aristotle) นักปราชญ์ชาวกรีก อธิบายว่า มนุษย์เป็นสัตว์สังคม มนุษย์ใช้ชีวิตอยู่ร่วมกันเป็นหมู่เป็นเหล่ามนุษย์อยู่ร่วมกันเป็นกลุ่มเป็นพวก มีปฏิสัมพันธ์ร่วมกัน การที่มนุษย์อยู่ร่วมกันทำให้พวกเขารู้สึกปลอดภัยซึ่งเป็นสัญชาตญาณของมนุษย์ (วิจิตร อาวะกุล, 2542 : 26) ดังนั้นเราอาจกล่าวได้ว่าการที่ มนุษย์มีสัมพันธ์กันมนุษย์จึงเป็นสัตว์สังคมดังที่นักปราชญ์ได้กล่าวไว้

ฟูลเมอร์ (Fulmer) อธิบายความหมายของมนุษยสัมพันธ์ว่า เป็นความสัมพันธ์อันดีของบุคคลที่เกี่ยวข้องกัน อันนำไปสู่การบรรลุเป้าหมายของทุกฝ่าย (เรียม ศรีทอง, 2542 : 212)

โซล ดับบลิว. เกลเลอร์แมน (Saul W. Gellerman) ได้อธิบายว่า มนุษยสัมพันธ์เป็นการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลในองค์กรใดองค์กรหนึ่งถ้าเป็นความสัมพันธ์ที่ดีก็จะก่อให้เกิด ความรักใคร่ และความเข้าใจอันดีต่อกัน ส่งผลให้เกิดสัมฤทธิ์ผลในการทำงาน (โชติรัตน์ สิงห์เชื้อ, 2549 : 5.)

เอดวิน บี. ฟลิปโป (Edwin B. Flippo) อธิบายความหมายมนุษยสัมพันธ์ในเชิงการบริหารว่า คือ การรวมคนให้ทำงานร่วมกันในลักษณะที่มุ่งให้เกิดความร่วมมือประสานงานและความริเริ่มสร้างสรรค์เพื่อบังเกิดผลบรรลุเป้าหมาย (เสถียร เหลืองอร่าม, 2519 : 2)

2) ด้านสังคมวิทยา มนุษยสัมพันธ์ หมายถึง การที่คนซึ่งอยู่ร่วมกัน มีการโต้ตอบ และมีการตอบสนองต่อกันและกัน ซึ่งอาจเป็นทั้งความสัมพันธ์ในทางที่ดีหรือไม่ดีก็ได้ เช่น ความร่วมมือ การแข่งขัน การต่อต้าน การต่อสู้ เป็นต้น

มนุษยสัมพันธ์ หมายถึง ความสัมพันธ์ในทางสังคมระหว่างมนุษย์ซึ่งจะก่อให้เกิดความเข้าใจอันดีต่อกัน (พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน, 2525 : 402)

ในปี พ.ศ. 2538 ราชบัณฑิตยสถาน ได้ให้ความหมายเพิ่มเติมว่า มนุษยสัมพันธ์ หมายถึง ความสัมพันธ์ในทางสังคมระหว่างมนุษย์ ซึ่งจะก่อให้เกิดความเข้าใจอันดีต่อกัน

มนุษยสัมพันธ์ (Human Relationships) เป็นการอยู่ร่วมกันของมนุษย์เป็นหมู่เป็นคณะหรือกลุ่มโดยมีการติดต่อสื่อสารกันระหว่างบุคคลระหว่างกลุ่มเพื่อให้ทราบความต้องการของแต่ละบุคคลหรือกลุ่ม รวมไปถึงวิธีการจูงใจและประสานความต้องการของบุคคลและกลุ่ม ให้ผสมผสานกลมกลืนกันตามระบบที่สังคมต้องการ (พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน, 2538 : 628)

มนุษยสัมพันธ์ หมายถึง การแสวงหาเพื่อทำความเข้าใจ โดยการใช้ลักษณะรูปแบบการติดต่อสัมพันธ์ระหว่างบุคคลเป็นผลก่อให้เกิดความเชื่อมโยงเพื่อให้ได้ผลสำเร็จตามเป้าหมายขององค์การของแต่ละบุคคลที่ได้กำหนดไว้ (อำนาจ แสงสว่าง, 2544 : 99)

มนุษยสัมพันธ์ หมายถึง กระบวนการจูงใจของบุคคลอย่างมีประสิทธิภาพและมีประสิทธิภาพโดยมีความพอใจในทางเศรษฐกิจและสังคมมนุษยสัมพันธ์ จึงเป็นทั้งศาสตร์และศิลป์เพื่อใช้ในการเสริมสร้างความสัมพันธ์อันดีกับบุคคล การยอมรับนับถือ การให้ความร่วมมือ และการให้ความจงรักภักดีในการติดต่อสัมพันธ์กันระหว่างบุคคลต่อบุคคลตลอดจนองค์กรต่อองค์กร (David, Keith.1977)

เอลเลนสัน (Ellenson) กล่าวว่า มนุษยสัมพันธ์เป็นความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ต่อมนุษย์ด้วยกัน เป็นกระบวนการของการปฏิสัมพันธ์ (Interaction) ระหว่างบุคคล (ภณิตา เจริญสุข, 2549 : 7)

อย่างไรก็ดี โดยทั่วไปมนุษยสัมพันธ์ มักจะใช้ในความหมายที่เกี่ยวกับพฤติกรรมของมนุษย์และมักใช้ ในความหมายถึงการมีความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน

3) ด้านพระพุทธศาสนา มนุษยสัมพันธ์ หมายความว่า มนุษย์ต้องให้ความสนใจคุณค่าแห่งชีวิตภายใต้ความสัมพันธ์อันดีต่อกันและกัน มีความเป็นกัลยาณมิตรที่ดีต่อกัน ซื่อสัตย์ จริ่งใจ รักใคร่กลมเกลียว เนื่องจาก คำว่า มิตร มีรากศัพท์คำเดียวกับคำว่า เมตตา ซึ่งมีความหมายว่า ความรักใคร่ห่วงใยปรารถนาให้ผู้อื่นเป็นสุข เพราะฉะนั้นคำว่า มิตรจึงหมายถึง ผู้ที่รักใคร่ชอบพอกัน ปรารถนาดีต่อกัน กล่าวคือมีความเมตตาทั้ง ทางกาย วาจา ใจ เป็นผู้นำรัก น่าเคารพ ชี้แจงเรื่องราวต่าง ๆ ให้เข้าใจได้

พูดจาไพเราะ ฉลาดพูด แนะนำ ตักเตือน และไม่ชักจูงมิตรทั้งหลายไปในทางที่ไม่ดี ตามหลัก
กัลยาณมิตร 7 ประการ ดังนี้คือ

(1) **ปิโย** นำรัก คือ ใจดี มีเมตตากรุณา ใส่ใจคนและประโยชน์สุขของมิตร เข้าอกเข้าใจ
สร้างความรู้สึกเป็นกันเอง ชวนให้มิตรอยากเข้าไปปรึกษาไต่ถาม

(2) **ครุ** นำเคารพ คือ เป็นผู้หนักแน่นยึดมั่นถือหลักการเป็นสำคัญและมีความประพฤติ
เหมาะสม ทำให้เกิดความรู้สึกอบอุ่นใจมั่นใจเป็นที่พึ่งได้และปลอดภัย

(3) **ภาวนีโย** นำเจริญใจ คือ ความรู้จริงทรงภูมิปัญญาแท้จริงและไม่หยุดนิ่งฝึกฝนพัฒนา
ปรับปรุงตนเองอยู่เสมอเป็นที่น่ายกย่องสามารถทำให้มิตรเอืออ้างและรำลึกถึงด้วยความซาบซึ้งมั่นใจ
และภาคภูมิใจ

(4) **วตฺตา** รู้จักพูดให้ได้ผล คือ มีจิตวิทยาในการพูด รู้จักชี้แจงให้เข้าใจ รู้ว่าเมื่อไรควรพูด
อะไร อย่างไร คอยให้คำแนะนำว่ากล่าวตักเตือน เป็นที่ปรึกษาได้

(5) **วจนฺทโม** อดทนต่อถ้อยคำ คือ พร้อมที่จะรับฟังคำปรึกษา ชักถาม แม้จุกจิก ตลอดจน
คำล่วงเกินและคำตักเตือนวิพากษ์วิจารณ์ต่าง ๆ อดทนฟังได้ ไม่เบือนหน้า ไม่เสียอารมณ์

(6) **คมภีรณฺจ** กล้า กตฺตา แกล้งเรื่องกล้าได้ คือ กล้าชี้แจงเรื่องต่าง ๆ ที่ยุ่งยากซับซ้อน
ลึกซึ้งให้เข้าใจได้ และสอนมิตรให้ได้เรียนรู้เรื่องราวที่ลึกซึ้งยิ่งขึ้นไป

(7) **โน จฏฺฐาเน นิโยชโก** ไม่ชักนำในที่ที่ไม่เหมาะสม คือ ไม่ชักจูง ชี้นำไปในทางที่เสื่อม
เสียหรือเรื่องเหลวไหล ไม่สมควร

ด้วยเหตุดังกล่าว มนุษย์สัมพันธ์ตามหลักพุทธศาสนา จึงเป็นประโยชน์และมีความสำคัญใน
การสร้างความสัมพันธ์ที่ดีและการอยู่ร่วมกับคนอื่น ๆ ในสังคมได้อย่างมีความสุข โดยรู้สภาพที่แท้จริง
และเข้าใจเป้าหมายของชีวิตทุกชีวิต รู้วิธีการอยู่ร่วมกันได้อย่างสันติสุข เป็นกัลยาณมิตรซึ่งกันและกัน
นอกจากนั้น ยังมีวิธีการปฏิสัมพันธ์หรือการสร้างมนุษยสัมพันธ์ที่ดีของตนกับบุคคลอื่น ๆ กับชุมชนอีก
ด้วย พระพุทธเจ้าจึงทรงตรัสว่า “บุคคลผู้มีความเป็นที่รัก เป็นที่น่าเคารพ เป็นที่น่ายกย่อง เป็นผู้ว่า
กล่าวผู้ควรแก่การว่ากล่าว เป็นผู้กล่าวถ้อยคำอันลึกซึ้ง ไม่แนะนำในสิ่งที่ควรเหล่านี้อยู่ในบุคคลใด
บุคคลนั้นเป็นมิตรผู้อนุเคราะห์ในสิ่งที่เป็ประโยชน์ บุคคลผู้ต้องการมิตรควรคบ แม้ด้วยการยอมเสีย”
(วิสุทธิ. ฐีกา (ไทย) 1/ 42/ 105)

จากข้อความดังกล่าวสรุปได้ว่า “มนุษยสัมพันธ์” เป็นกลวิธีการสร้างความสัมพันธ์อันดี
ระหว่างเพื่อนมนุษย์ให้มาทำกิจกรรมร่วมกันแบบเต็มใจ และบุคคลที่มีมนุษยสัมพันธ์ก็จะเป็นบุคคลที่
สามารถเข้ากับผู้อื่นได้ง่าย มีจิตสาธารณะที่เป็นที่รักใคร่ของผู้อื่น ใครเห็นใครก็อยากอยู่ใกล้ มนุษย
สัมพันธ์จึงเกี่ยวข้องกับความต้องการของบุคคล แรงจูงใจหรือสาเหตุภายในของบุคคลที่จะเข้ามาทำ
กิจกรรมใด ๆ ให้บรรลุเป้าหมาย รวมทั้งการสามารถเอาชนะจิตใจผู้อื่นให้คล้อยตามจนสามารถทำงาน
นั้น ๆ ได้สำเร็จ

3. ความสำคัญของมนุษยสัมพันธ์

มนุษย์รวมกันเป็นกลุ่มสังคม การติดต่อเกี่ยวข้องกันหรือการมีมนุษยสัมพันธ์มีความจำเป็น
และมีความสำคัญต่อการดำรงชีวิตของมนุษย์เริ่มจากสังคมที่ไม่ซับซ้อน มนุษย์ก็จะมีารพบปะพูดคุย

ช่วยเหลือเกื้อกูล แบ่งปันสิ่งของการไปเยี่ยมเยียน การต้อนรับขับสู้ซึ่งมีมาตั้งแต่สมัยโบราณ ดังจะเห็นได้จากคำกลอนที่ว่า “**ใครมาถึงเรือนชานต้องต้อนรับ**” การคบหาสมาคมก็มีใช้แต่เพียงผิวเผิน เป็นการคบหากันเป็นเพื่อนสนิท มีความหวังดีต่อกัน ดังคำกล่าวที่ว่า “**ปลูกอินโยปลูกไมตรีดีกว่าพาล**” การมีเพื่อนทำให้ได้ร่วมกันคิดช่วยกันทำดังสุภาษิตที่ว่า “สองหัวดีกว่า หัวเดียว” ถ้ายิ่งหลายหัวก็ยิ่งจะดีขึ้น พฤติกรรมดังกล่าวเป็นพฤติกรรมการสร้างมนุษยสัมพันธ์ในกลุ่มสังคมที่ไม่เป็นทางการซึ่งมนุษย์ทำไปด้วยความเต็มใจและจริงใจตลอดเวลา (ม.ร.ว.สุมพร สุทธานี, 2548 : 14) ดังนั้น การมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีกับบุคคลทำให้การอยู่ร่วมกันเป็นไปด้วยความราบรื่น และก่อให้เกิดความสงบสุขในสังคม

ในมุมมองนักจิตวิทยา อีริค ฟอรัมเป็นนักสังคมศาสตร์ แต่ได้รับการอบรมด้านจิตวิเคราะห์ร่วมด้วย เขาเชื่อว่ามนุษย์ยุคปัจจุบันต้องเผชิญกับความอ้างว้างเดียวดายด้วยสาเหตุหลายประการ เช่น

1) การที่มนุษย์มีเหตุผลและจินตนาการต่าง ๆ ทำให้มนุษย์มีวิวัฒนาการทางอารยธรรมเพิ่มขึ้น ในขณะที่เดียวกันก็แยกตัวเหินห่างจากธรรมชาติ จากสัตว์โลกพวกอื่น ๆ และจากบุคคลอื่น ๆ

2) มนุษย์แสวงหาอิสระเสรีทุกขั้นตอนของกระบวนการพัฒนา เมื่อได้มาแล้วก็ต้องแลกเปลี่ยนด้วยความอ้างว้าง เช่น เด็กวัยรุ่นที่เป็นอิสระพ้นจากความดูแลพ่อแม่ผู้ปกครอง จะพบว่าตัวเองเผชิญความว้าเหว

3) พัฒนาการทางเทคโนโลยีสมัยใหม่ในวัตถุใช้สอยประจำวัน เช่น เครื่องมือเพื่อความบันเทิง เครื่องทุ่นแรงในการทำงาน ทำให้มนุษย์มีความสัมพันธ์กับผู้อื่นน้อยลง เมื่อต้องติดต่อพูดจาที่มีท่าทีห่างเหินไว้ตัว

ฟอรัมเสนอทางแก้ความอ้างว้าง 2 ประการคือ

(1) สร้างสัมพันธภาพกับเพื่อนมนุษย์บนพื้นฐานความรักสร้างสรรค์ (productive Love) ซึ่งได้แก่

- ความเอื้ออาทรต่อกัน
- ความรับผิดชอบต่อกันและกัน
- ความนับถือซึ่งกันและกัน
- ความเข้าใจซึ่งกันและกัน

(2) ฟอรัมกล่าวว่ามนุษย์มีความต้องการ 5 ประการ คือ

(2.1) ความต้องการมีสัมพันธภาพ เนื่องจากมนุษย์พบกับความอ้างว้างเดียวดายตามเหตุที่ได้กล่าวมาจึงต้องแก้ไขด้วยการสร้างสัมพันธภาพกับคนอื่น ๆ วิธีที่พึงามต้องตั้งอยู่บนพื้นฐานความรักแบบสร้างสรรค์(ความเอื้ออาทรต่อกัน/ความรับผิดชอบต่อกันและกัน/ความนับถือซึ่งกันและกัน/ความเข้าใจซึ่งกันและกัน

(2.2) ความต้องการสร้างสรรค์ เนื่องจากมนุษย์ที่มีความสามารถทางสติปัญญาและอารมณ์สูง จึงมีความต้องการสร้างสรรค์สิ่งแวดล้อมของชีวิตแตกต่างกับสัตว์โลกชั้นต่ำ หากผู้ใดไม่มีความต้องการประเภทนี้ก็มักจะเป็นนักทำลาย เป็นอันตรายต่อผู้อื่นและสังคม

(2.3) ความต้องการมีสังกัด คือความต้องการที่จะเป็นส่วนหนึ่งของครอบครัว/ของสังคม/ของโลกความต้องการประเภทนี้น่าพึงพอใจและถูกต้องคือการมีไมตรีจิตกับเพื่อนมนุษย์โดยทั่วไป

(2.4) ความต้องการมีอัตลักษณ์แห่งตน คือความต้องการจะเป็นตัวของตัวเอง ความต้องการที่จะรู้จักตัวเองเป็นใคร

(2.5) ความต้องการมีหลักยึดเหนี่ยว คือความต้องการที่จะมีหลักสำหรับอ้างอิงความถูกต้องในการกระทำของตนเช่น คำกล่าวอ้างว่าฉันทำอย่างนี้เพราะหัวหน้าสั่งให้ทำหรือฉันต้องมีรถยนต์เพราะไปทำธุระสะดวกขึ้น/ข้ออ้างเหล่านี้อาจสมเหตุสมผลหรือไม่ก็ได้

จากที่กล่าวมาข้างต้น เนื่องจากมนุษย์พบกับความอ้างว้างเดียวดายตามเหตุที่ได้กล่าวมาจึงต้องแก้ไขด้วยการสร้างสัมพันธ์กับคนอื่น ๆ มนุษย์สัมพันธ์จึงมีความสำคัญทั้งต่อตัวบุคคลและต่อสังคมโดยรวม ใน 4 ด้าน (รศ.ดร.สุทธิพงษ์ ศรีวิชัย, 2560 : 121) คือ

(1) ด้านการดำเนินชีวิต การมีมนุษย์สัมพันธ์กับบุคคลอื่น ทำให้เราไม่รู้สึกโดดเดี่ยว ว่าเหว แต่ทำให้เรารู้สึกอบอุ่น มั่นคง ปลอดภัย ทำให้เราได้รับความรัก และการยอมรับในสังคม ซึ่งเป็นพื้นฐานในการดำรงชีวิตของมนุษย์

(2) ด้านการบริหารจัดการในสถานประกอบการหรือในองค์กรทุกแห่ง ปัจจัยที่สำคัญที่สุดก็คือคน ซึ่งเป็นผู้ที่ทำให้กิจการประสบความสำเร็จหรือล้มเหลวได้ ผู้ที่เข้ามาติดต่อเกี่ยวข้องก็คือคนอื่นเช่นเดียวกัน ดังนั้น ผู้บริหาร ผู้ปฏิบัติงาน และผู้ที่มาติดต่อจึงจำเป็นต้องใช้หลักมนุษยสัมพันธ์ในการบริหารและประสานงานกัน เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ของแต่ละฝ่าย

(3) ด้านเศรษฐกิจ ในกิจการอุตสาหกรรมใด ๆ ก็ตาม คนเป็นปัจจัยการผลิตที่สำคัญและหลักมนุษยสัมพันธ์จำเป็นในการสร้างแรงจูงใจให้พนักงาน เพื่อให้เกิดความกระตือรือร้นในการทำงาน และ เกิดประสิทธิภาพสูงสุด เศรษฐกิจการค้าระหว่างประเทศ ก็จำเป็นต้องใช้หลักมนุษยสัมพันธ์ในการติดต่อประสานงานเช่นกัน

(4) ด้านการเมือง มนุษย์สัมพันธ์มีความสำคัญทั้งในการเมืองระดับท้องถิ่น ระดับประเทศ และระดับชาติ เป็นสิ่งที่ช่วยสร้างความสัมพันธ์อันดีระหว่างประชาชนกับนักการเมืองหรือข้าราชการระหว่างนักการทูตกับประเทศต่าง ๆ เป็นต้น

มนุษยสัมพันธ์จึงจำเป็นในการดำเนินชีวิตประจำวันของครอบครัวและชุมชน มนุษย์สัมพันธ์จำเป็น ต่อสังคมโลก และเป็นสิ่งสำคัญในภาคธุรกิจอุตสาหกรรม ตามทฤษฎีการสร้างมนุษยสัมพันธ์ที่ดีมีองค์ประกอบ 3 องค์ประกอบ คือ (เสริมศักดิ์ วิศาลาภรณ์, 2520 : 227)

1. ใ้มนุษย์มีความสุข (Happy)
2. ใ้การยอมรับแก่เพื่อนมนุษย์ (Acceptable)
3. ใ้เพื่อนมนุษย์ได้รับประโยชน์ร่วมกัน (Productivity)

4. มนุษย์สัมพันธ์ตามหลักกลายณมิตร

หลักกลายณมิตรคือหลักทางพุทธจริยวิทยาที่จะช่วยส่งเสริมและสนับสนุนให้ทุกคนเกิดมนุษยสัมพันธ์ อันดีต่อกัน นำมาซึ่งการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุขและทำให้สามารถพัฒนาตนเองได้ใน 3 ด้านหลัก ๆ กล่าวคือ ด้านพฤติกรรม ด้านจิตใจและด้านสติปัญญามีหลายหลักพุทธธรรมด้วยกัน (ทองทิพภา วิริยะพันธุ์, 2546 : 52) ซึ่งมนุษย์ทุกคนสามารถฝึกการมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีได้ ถ้ามีความปรารถนา

มีความตั้งใจจริง พร้อมที่จะฝึกฝน ศึกษาหาความรู้ ประสบการณ์และนำไปปฏิบัติจริง ๆ เพื่อให้เกิดทักษะในการสร้างความสัมพันธ์อย่างมีประสิทธิภาพ

การเสริมสร้างมนุษยสัมพันธ์โดยใช้หลักพุทธจิตวิทยานั้น จะทำให้บุคคลอยู่ร่วมกันในสังคมได้อย่างมีความสุข เช่น หลักกัลยาณมิตร 7 ประการ จะอธิบายเรื่อง การเป็นที่รักที่พอใจ เป็นที่ยกย่อง เป็นผู้กล่าวสอน เป็นผู้อดทนต่อถ้อยคำ เป็นผู้พูดถ้อยคำลึกซึ้งได้ เป็นผู้พูดถ้อยคำลึกซึ้งได้ และไม่ชักนำในสิ่งที่เสื่อมเสีย

4.1 ลักษณะความเป็นกัลยาณมิตร

“กัลยาณ” หมายถึง งาม, ดี และ “มิตร” หมายถึง เพื่อนรักใคร่ที่สนิทสนมคุ้นเคย ดังนั้น กัลยาณมิตร จึงมีความหมายว่า เพื่อนที่ดี, เพื่อนที่งาม หรือเพื่อนที่รักใคร่คุ้นเคยที่ดี

กัลยาณมิตร มิได้หมายถึงเพื่อนที่ดีตามความหมายทั่วไปเท่านั้น แต่เป็นผู้เพียบพร้อมด้วยคุณธรรม มีความตั้งใจประพฤติปฏิบัติธรรม ทำหน้าที่ของชาวพุทธที่ดี เพื่อยังประโยชน์ให้ถึงพร้อมทั้งแก่ตนเองและผู้อื่น ผู้สั่งสอนแนะนำ ชักนำไปในหนทางที่ถูกต้องดีงาม ซึ่งกัลยาณมิตรที่ดีนั้นจะต้องประกอบไปด้วยคุณสมบัติของกัลยาณมิตร 7 ประการ

สมเด็จพระพุทธเจ้าตรัสคุณสมบัติของกัลยาณมิตร 7 ประการ ในพุทธยमितตสูตรว่า “ภิกษุทั้งหลาย มิตรประกอบด้วยองค์ 7 ประการ เป็นผู้ควรเสพ ควรคบ ควรเข้าไป นั่งใกล้ แม้ถูกขับไล่ก็ตาม 1. เป็นที่รักเป็นที่พอใจ (lovable; endearing) 2. เป็นที่เคารพ (estimable; respectable; venerable) 3. เป็นที่ยกย่อง (adorable; cultured; emulable) 4. เป็นผู้กล่าวสอน (being a counsellor) 5. เป็นผู้อดทนต่อถ้อยคำ (being a patient listener) 6. เป็นผู้พูดถ้อยคำลึกซึ้งได้ (able to deliver deep discourses or to treat profound subjects) 7. ไม่ชักนำไปในอฐานะ (never exhorting groundlessly; not leading or spurring on to a useless end)” (อง.สตุตทก. (ไทย) 23/34/33 อ้างใน พระพรหมคุณาภรณ์, 2558 : 204)

คุณ 7 ประการดังกล่าวมาแล้วนี้ ย่อมมีคุณแก่ตนและแก่ผู้ปฏิบัติตลอดทั่วไปในพระพุทธศาสนา ฉะนั้น ถ้าหากว่าผู้ที่เป็นกัลยาณมิตรขาดคุณ 7 ประการนี้ไป เพียงประการใดประการหนึ่งแล้ว จะเรียกได้ว่าเป็นผู้ดีพร้อมด้วยกัลยาณมิตรที่แท้จริงยังไม่ได้ โดยเหตุนี้ควรพยายามอบรม ตั้งตนไว้ให้สมบูรณ์ด้วยคุณทั้ง 7 ประการนี้ เพื่อจะได้ชื่อว่าเป็นกัลยาณมิตรที่ถูก ที่แท้ พร้อมมูล โดยประการทั้งปวง ซึ่งอาจนำคุณสมบัติทั้ง 7 ประการนี้ มาบูรณาการสร้างมนุษยสัมพันธ์ที่ดีได้ ดังนี้

4.2 การสร้างมนุษยสัมพันธ์ที่ดีตามหลักกัลยาณมิตร 7 ประการ

(1) เป็นที่รักเป็นที่พอใจ (lovable; endearing) คือ น่ารัก

(1.1) น่ารัก หมายถึง ควรเป็นที่สบายใจเมื่อเข้าใกล้ คือ เมื่อได้พบเจอครั้งใดก็มีความสุขมีแต่ความสดชื่น แจ่มใสร่าเริงเบิกบานใจอยู่เป็นนิตย์ ยังได้เข้าใกล้ ได้สนทนาพูดคุยด้วยยิ่งสบายใจ ชวนให้ปรึกษาไต่ถาม

(1.2) อียม ในการสร้างมิตรภาพนั้น หลักที่สำคัญก็คือ อย่าแสดงอาการ หรือความต้องการในการสร้างมิตรภาพออกมามากเกินไป เพราะเมื่อใดก็ตามที่คุณแสดงออกถึง ความปรารถนา หรือความตั้งใจอย่างมุ่งมั่นในเรื่องนี้ จะเกิดผลลบลบตัวของตนเอง นั่นคือ บุคคลอื่นจะหนีคุณหมด ดังนั้น การสร้างมิตรภาพต้องอยู่บนพื้นฐานของความพอดีและความพึงพอใจของเราและบุคคลอื่น ไม่จำเป็นต้อง

บอกตนเองว่า เราต้องเป็นที่รู้จักของทุกคนหรือทุกคนต้องรู้จักเรา สิ่งสำคัญที่สุด คือ ต้องรู้จักขอบคุณเมื่อคนอื่นทำคุณประโยชน์ให้

(1.3) ขอบคุณ เป็นคำที่เราไม่สามารถลืมได้เลย จงเรียนรู้ที่จะพูดคำว่า “ขอบคุณ” ในกรณีที่มีคนทำอะไรให้แก่คุณ แม้ว่าจะเป็นเรื่องเล็กน้อยๆ ก็ตาม และควรตั้งใจพูดและจริงใจด้วย เพราะการพูดขอบคุณแบบตั้งใจ จะทำให้ผู้ฟังรวมถึงผู้ได้รับคำขอบคุณ ตระหนักได้ถึงน้ำเสียงและกิริยาอาการของคุณว่าจริงใจและตั้งใจในการกล่าวนั้น แต่ถ้าคุณพูดแค่เป็นพิธีการ น้ำเสียงและกิริยาของคุณจะไม่แสดงออกถึงความโดดเด่นและก็มีค่าเหมือนกับไม่ได้พูดอะไรเลย

(2) เป็นที่เคารพ (estimable; respectable; venerable) คือ น่าเคารพ

(2.1) น่าเคารพ หมายถึง ควรเป็นผู้ที่อุดมไปด้วยคุณธรรมความดีจนเป็นที่ทราบโดยทั่วไป เมื่อหมู่ญาติได้พบเห็นก็อดไม่ได้ที่จะแสดงความเคารพด้วยความชื่นชม นอกจากนี้แล้ว ยังต้องเป็นผู้วางตนได้อย่างเหมาะสมตลอดเส้นทางการทำหน้าที่ต่างๆ จนทำให้เกิดความมั่นใจอบอุ่นใจ เชื่อมมันอย่างสนิทใจว่า จะเป็นสิ่งที่พึงที่ปรึกษาได้อย่างแน่นอน ดังนั้น ควรเคารพในความเป็นมนุษย์ของทุกคน โดยไม่มีชั้นวรรณะ ปฏิบัติต่อกันในลักษณะของคนกับคน บุคคลอื่นคือมนุษย์ร่วมโลกและสังคมเดียวกันกับเรา มีเกียรติ มีค่า และมีสิทธิเท่าเทียมกับเรา เราจึงควรให้เกียรติ เกรงใจและไม่ล้ำสิทธิของผู้อื่น ถ้าทำในคุณงามความดีต่างๆ

(2.2) ความกล้า : ความกล้าในที่นี้ หมายถึงความกล้าในการที่จะทำจิตใจของเราให้กล้าเข้าไปทักทายผู้อื่นก่อน ปัญหาส่วนใหญ่ของคนเราก็คือ ความไม่กล้าที่จะสร้างความสัมพันธ์กับผู้อื่นก่อน หรือ เรียกว่า ขี้อาย นั่นเอง อาการขี้อาย เริ่มต้นไม่ถูก เป็นปัญหาที่ทำให้เราพลาดโอกาสในการสร้างความสัมพันธ์กับผู้อื่น และความกลัวเป็นสิ่งหนึ่งที่ทำให้เราไม่กล้าที่จะทำอะไร และในที่สุด ก็จะเป็นการยากที่เข้ากับผู้อื่นได้

(3) เป็นที่ยกย่อง (adorable; cultured; emulable) คือ น่าเทิดทูน

(3.1) น่าเทิดทูน หมายถึง ควรมีความรู้สึกชื่นชมที่เกิดขึ้นภายในและอดไม่ได้ที่จะเอาคุณธรรมความดีของเพื่อนมากล่าวเล่าขานให้หมู่ญาติทั้งหลายได้รับฟังอย่างไม่รู้เบื่อ อยากจะชักชวนให้ได้ไปพบเจอ ได้ไปฟังธรรมจากเพื่อน เพราะเชื่อมั่นว่า ไม่ว่าจะมีปัญหายุ่งยาก หนักหนาเพียงใด เพื่อนย่อมแก้ไขให้ได้หมดทั้งสิ้น

(3.2) หัดเป็นผู้กระทำสิ่งใดๆ ให้ผู้อื่นบ้าง เช่น รู้จักช่วยเหลือผู้อื่น ให้การยอมรับนับถือ ให้เกียรติ รู้จักเคารพผู้อาวุโสกว่า รู้จักการอ่อนน้อมถ่อมตน เอาใจเขามาใส่ใจเรา ไม่เอาเปรียบคนอื่น เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ มีบุคลิกภาพแบบประชาธิปไตย บางครั้งเป็นผู้นำได้ บางครั้งก็เป็นผู้ตามได้ ทำตัวให้คงที่คงวา มีความมั่นคงทางอารมณ์เป็นต้น

(3.3) ควรเป็นผู้ให้ก่อน หมายถึงว่า ไม่จำเป็นต้องรอให้ใครทำอะไรให้เราก่อนที่จะทำอะไรให้ใคร นั่นหมายถึงว่า ในการสร้างมิตร หรือมนุษย์สัมพันธ์ ไม่มีกฎเกณฑ์ว่า คุณจะต้องรอให้ใครสักคนมาทักคุณก่อน หรือเข้ามาไหว้คุณก่อน เพื่อแสดงถึงว่าคุณเป็นที่ยอมรับ เป็นที่รู้จัก ถ้าคุณรู้จักใคร และสังเกตเห็นเขาก่อน คุณสามารถเดินเข้าไปไหว้และทักก่อนได้เสมอ จำไว้เสมอ เราไม่จำเป็นต้องรอให้ใครทำอะไรเราก่อน แล้วเราค่อยตอบแทน เพราะในโลกแห่งความเป็นจริง เราทุกคนชอบที่จะเป็นผู้รับ ดังนั้น จงเรียนรู้ที่จะเป็นผู้ให้ก่อนเสมอ และคุณจะเป็นที่ชื่นชอบได้โดยง่าย

(4) เป็นผู้กล่าวสอน (being a counsellor) คือ ฉลาดพูด แนะนำ ตักเตือน

(4.1) ฉลาดพูด แนะนำ ตักเตือน หมายถึง มีความสามารถพูดโน้มน้าวให้หมู่คณะ ญาติ หรือคนรอบข้าง ให้ทำตามในสิ่งที่ดีงาม ชี้แจงพรัสอนด้วยความกรุณาปรารถนาดีอย่างจริงใจและต่อเนื่องจนทำให้ระลึกนึกถึงในฐานะของผู้มีหัวใจของการเป็นเพื่อนที่แท้จริง

(4.2) การพูด เพราะการฟังสำคัญที่จะทำให้คนอื่นชอบเรา แต่การพูดก็สำคัญไม่น้อยกว่ากัน เพราะถ้าเราไม่พูดเสียเลยก็คงไม่ได้ ดังนั้น เราเองต้องเป็นผู้ที่พูดเป็น นั่นคือ อย่าพูดในเรื่องเศร้า อย่าพูดแต่เรื่องของตนเองโดยไม่มีใครซักถาม อย่าพูดเชิงสั่งสอนหรือเทศนา อย่าพูดจากที่เป็นเชิงกระทบกระเทียบใคร อย่าพูดนานเกินไปจนไม่รู้จบ ไม่ให้โอกาสคนอื่นได้พูด พยายามพูดให้คนอื่นได้มีส่วนร่วมในการพูดร่วมกับเรา ควรพูดด้วยถ้อยคำที่เป็นปียาวจา คือ การพูดจาด้วยถ้อยคำที่ไพเราะ อ่อนหวาน พูดด้วยความจริงใจ ไม่พูดหยาบคายก้าวร้าว พูดในสิ่งที่เป็นประโยชน์เหมาะสำหรับกาลเทศะ พระพุทธเจ้าทรงให้ความสำคัญกับการพูดเป็นอย่างยิ่ง เพราะการพูดเป็นบันไดขั้นแรกที่จะสร้างมนุษยสัมพันธ์อันดีให้เกิดขึ้น วิธีการที่จะพูดให้เป็นปียาวจากนั้น จะต้องพูดโดยยึดถือหลักเกณฑ์ดังต่อไปนี้

- 1) ต้องเป็นคำจริง
- 2) เป็นคำสุภาพไพเราะอ่อนหวาน
- 3) พูดแล้วก่อให้เกิดประโยชน์
- 4) พูดด้วยจิตเมตตา
- 5) พูดถูกกาลเทศะคือถูกเวลาและสถานที่

นอกจากการพูดจาไพเราะแล้ว ควรจะต้องมีทางเสียงด้วย เช่น มีครับ มีคะ เป็นการเพิ่มเสน่ห์ให้กับคนพูด เปรียบเหมือนคำพูดที่ไพเราะมีทางเสียงนั้น อุปมาเหมือนทองหยอดที่มีจะงอยน้อย ๆ อุปมา ก็เหมือนถ้อยคำที่ไพเราะ ๆ เมื่อพูดไปแล้ว คำพูดก็หวาน มีทางเสียงเหนียวใจ คนให้มาติดอยู่ที่เรา (พระวิระพงศ์ วีรว สธาริ (เกียรติไพรัช), 2557 : 30)

(5) เป็นผู้อดทนต่อถ้อยคำ (being a patient listener)

(5.1) ควรเป็นผู้อดทนต่อถ้อยคำ หมายถึง พร้อมทั้งจะรับฟังคำปรึกษาซักถามอยู่เสมอ อดทนฟังได้แม้เรื่องการระบายความทุกข์ ความคับแค้นใจจากสภาพครอบครัว การทำงาน หรือการดำเนินชีวิต หรือคำก้าวร้าวหยาบคายของคนที่ไม่เข้าใจความปรารถนาดีโดยไม่ตอบโต้กลับด้วยความฉุนเฉียวโกรธเคือง กัลยาณมิตรที่จะมีลักษณะอย่างนี้ได้ จะต้องตระหนักถึงสถานะของที่ตนเองที่ดำรงอยู่ หากขาดความอดทนโดยแสดงอาการโกรธฉุนเฉียวออกไปเสียแล้ว ก็ย่อมทำให้ตนเอง ต้องเหนื่อยในการทำหน้าที่ไม่สมบูรณ์บนเส้นทางของการสร้างมนุษยสัมพันธ์

(5.2) ควรฟังให้มากกว่าพูด การฟังไม่ใช่การพูด เพราะชอบเข้าใจผิดกันเสมอว่า คนที่เข้าสังคมเก่งคือ คนที่คุยเก่ง จริง ๆ แล้วไม่ใช่เลย คนที่มีเสน่ห์มากที่สุด ก็คือคนที่ฟังเก่งมากกว่าคนพูดเก่ง สังเกตที่ตัวเรา ถ้าเราได้พบท่านผู้หนึ่งที่เอาแต่พูด และพูด พูดแต่เรื่องของตนเอง แน่นนอน คงเป็นเรื่องที่น่าเบื่อที่เราจะต้องนั่งฟังไปเรื่อย ๆ ตามมารยาท หรือบางครั้ง เราไม่ทราบเรื่องมาก่อนเพราะเพิ่งได้รู้จักครั้งแรก ยิ่งทำให้เรา อึดอัด แต่ถ้าเปลี่ยนไปพบกับอีกท่านหนึ่ง ที่ซักถามเก่ง ถามในเรื่องที่

เกี่ยวข้องกับเรา ถ้ามโนในเรื่องที่เราทำ ถ้ามโนถมนี่ ที่เป็นโอกาสให้เราได้พูด ได้เล่า คุณว่าท่านใด จะทำให้คุณรู้สึกดีกว่ากัน

(5.3) **ชนะใจ** อันนี้เป็นเคล็ดลับในการสร้างมิตรภาพในระยะยาว การชนะใจก็คือการใช้ข้อทั้งหมดร่วมกัน ซึ่งจะทำให้ผู้สนทนากับเรารู้สึกเป็นมิตร และอยากพูดกับเรามากขึ้น รวมถึงความรู้สึกไว้วางใจ ในการพูดในสิ่งที่คิดได้อย่างอิสระเสรี โดยไม่ต้องวิตกกังวล นั่นคือ เราต้องเป็นคนที่รู้จักยกย่องผู้อื่นในจุดที่ยกย่องได้ ไม่เป็นคนคุยชมหรือพูดขัดคอใคร ในเรื่องที่เขากำลังสนทนา เป็นคนที่รับฟังและให้คำแนะนำ ในกรณีมีคนต้องการและเป็นคำแนะนำในลักษณะที่เป็นบวก

(6) **เป็นผู้พูดถ้อยคำลึกซึ้งได้** (able to deliver deep discourses or to treat profound subjects) คือ แฉงเรื่องที่ลึกซึ้งได้

(6.1) **แฉงเรื่องที่ลึกซึ้งได้** หมายถึง สามารถนำเรื่องที่ยากมาอธิบายให้เห็นภาพพจน์เข้าใจได้ง่าย ทำให้สิ้นความเคลือบแคลงสงสัยในปัญหาเรื่องโลกและชีวิต หรือหัวข้อธรรมะต่าง ๆ มีความเข้าใจจนสามารถนำไปแก้ไขปัญหาที่ประสบอยู่ให้คลายทุกข์ความกังวลไปสู่ความสุขได้โดยง่าย

(6.2) **ชี้แจงเรื่องราว** แผนงานและปัญหาต่าง ๆ ให้เป็นที่เข้าใจอย่างชัดเจนและทันต่อเหตุการณ์ หากสิ่งใด ไม่สามารถปฏิบัติได้ก็สามารถให้คำอธิบายด้วยเหตุผลจนเข้าใจได้

คุณสมบัติข้อนี้ ย่อมทำให้อยู่ในฐานะของผู้จุดประกายความสว่างทางปัญญา อุปมาเหมือนผู้จุดคบเพลิงในที่มืด หายของที่คว่ำเปิดของที่ปิด บอกทางแก่คนหลงทาง ให้สิ้นความเคลือบแคลงสงสัย พร้อมทั้งจะเดินไปสู่หนทางแห่งความสุขอย่างมั่นใจ

(7) **ไม่ชักนำไปในอูฐานะ** (never exhorting groundlessly; not leading or spurring on to a useless end) คือ ไม่ชักนำไปในสิ่งที่เสื่อมเสีย

(7.1) **ไม่ชักนำไปในสิ่งที่เสื่อมเสีย** หมายถึง ควรประพฤติตนและแนะนำคนอื่น ๆ ให้อยู่ในทำนองคลองธรรม ไม่ยอมทำเรื่องที่เป็นความเสื่อม ทั้งในเรื่องการงาน ครอบครัว และการทำหน้าที่กลายามิตรจนหมุ่ญาติทั้งหลายถือเป็นแบบอย่างในการดำเนินชีวิตได้ จะต้องมิปฏิบัติปัญญาที่จะแยกแยะออกได้ว่าสิ่งใดถูกผิดสิ่งใดชั่วดีสิ่งใดควรไม่ควร และเต็มเปี่ยมไปด้วยหิริโอตตปละ คือ ความละอายบาปกลัวบาป ไม่ยอมกระทำความชั่วแม้ มีโอกาสหรือในที่ลับตาคน อุปมาเหมือนช้างตวงวัดที่มีมาตรฐานคงเส้นคงวา ไม่มีนอก ไม่มีใน ไม่มีเบื้องหน้า ไม่มีเบื้องหลัง

การมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีต่อบุคคลอื่น และเข้ากับบุคคลอื่นได้อย่างสม่ำเสมอ เพื่อจะได้รับความสนับสนุนร่วมมือในกิจกรรมต่าง ๆ ของชีวิต ตลอดจนการสร้างบรรยากาศในการอยู่ร่วมกันกับบุคคลอื่นให้เป็นไปในทางที่เกิดความสัมพันธ์ที่ดีตลอดเวลา รู้จักหักทลาย ยิ้มแย้มแจ่มใส สนุกสนานรื่นเริง สดชื่น กระฉับกระเฉง พูดกับบุคคลอื่นด้วยถ้อยคำที่เป็นมิตร นุ่มนวล สุภาพ อ่อนโยน และถ้อยคำที่ก่อให้เกิดความรู้สึกร่วมกัน เช่น "พวกเรา" และให้เกียรติกัน ควรดเว้นการเป็นนักวิชาการบ้างในบางขณะ หาเรื่องสนุกสนานมาพูดคุย หลีกเลี่ยงการโต้เถียง และอาจเห็นคล้อยตามในเรื่องที่ไม่สำคัญ อย่างนิทานหว่าร้าย วิพากษ์วิจารณ์บุคคลอื่นโดยไม่จำเป็น ในกรณีที่ต้องออกคำสั่งให้ผู้อื่นปฏิบัติตามก็ควรจะเป็นคำสั่ง ที่อ่อนโยนละมุนละม่อม และ ถ้ามโนความรู้สึกก่อนที่จะออกคำสั่งก็จะได้รับการปฏิบัติตามอย่างเต็มใจ

ดังนั้น ไม่ว่าจะเป็นงานธุรกิจส่วนตัว หรือทำงานในองค์กรต่าง ๆ ไม่ว่าขนาดใหญ่ หรือเล็ก เพียงใด คงไม่มีใครที่จะสามารถทำงานได้ตามลำพังแต่ผู้เดียว โดยไม่เกี่ยวข้องกับสัมพันธ์กับคนอื่น ๆ การมีความสัมพันธ์อันดีกับเพื่อนร่วมงานนั้นจะต้องคอยช่วยเหลือ ประคับประคอง และเมื่อเราเสียหลักหรือหกล้ม นั่นคือเราต้องมีเพื่อนที่ดีด้วย ดังคำกลอนที่เราเคยได้ยินกันจนคุ้นหูว่า :

มีเพื่อนดีแม้เพียงหนึ่งถึงจะน้อย ดีกว่าร้อยเพื่อนคิดริษยา
เหมือนน้ำจืดบ่อน้อยด้อยราคา ยังดีกว่าน้ำเค็มเต็มทะเล

การใช้ชีวิตอยู่ในสังคม เราต้องหาเพื่อนที่ดี และต้องเป็นเพื่อนที่ดีกับผู้อื่นด้วย คนจึงอยากคบหา และสมาคมด้วย เพราะรู้สึกอบอุ่น เป็นมิตร และปลอดภัย ดังนั้น เราจึงควรรู้จัก วิธีการสร้างมนุษยสัมพันธ์ที่ดี ที่มีต่อเพื่อน อันได้แก่ (<http://www.manpowerthailand.com>)

1. เปิดฉากทักทายติดต่อก่อน ลดทิวลงเสียบ้าง หัดเป็นคนรู้จักทักทายคนอื่นก่อนเสียบ้าง
2. มีความจริงใจต่อเพื่อน (ซื่อสัตย์จริงใจต่อกัน)
3. ไม่นินทาเพื่อนแม้ว่าจะเป็นที่ถูกใจของคู่สนทนา (พูดจามีน้ำใจ)
4. ไม่ชักทอดความผิดให้เพื่อน (มีตนเสมอร่วมสุขร่วมทุกข์ด้วย)
5. ยกย่องชมเชยเพื่อนในโอกาสอันควร (พูดจามีน้ำใจ)
6. ให้ความช่วยเหลือกิจการงานของเพื่อนด้วยความเต็มใจ (ไม่ละทิ้งในยามทุกข์ยาก)
7. ให้เพื่อนรับทราบเรื่องที่เขารับผิดชอบหรือเกี่ยวข้อง (เมื่อเพื่อนประมาทช่วยรักษา)
8. หลีกเลี่ยงการทำตัวเหนือเพื่อน (ซื่อสัตย์จริงใจต่อกัน)
9. ทำตนให้เสมอต้นเสมอปลาย (นับถือตลอดถึงวงศ์ญาติของมิตร)
10. เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ต่อเพื่อนฝูง (เผื่อแผ่แบ่งปัน)
11. ออกไปพบปะสังสรรค์บ้างตามโอกาสอันควร (มีตนเสมอร่วมสุขร่วมทุกข์ด้วย)
12. ช่วยเหลือเพื่อนเป็นที่พึงแก่เพื่อนยามทุกข์ร้อน (ช่วยเหลือเกื้อกูลกัน)
13. ให้เกียรติและรับฟังความคิดเห็นของเพื่อน (ซื่อสัตย์จริงใจต่อกัน)
14. เก็บความลับของเพื่อน รักษาคำพูด (เมื่อเพื่อนประมาท ช่วยรักษาทรัพย์ของเพื่อน)
15. แนะนำเพื่อนไปในทางที่ดีไม่พาไปสู่ทางเสื่อม(ในคราวมีภัยเป็นที่พึ่งได้)

ดังนั้น การจะอยู่ร่วมกันได้กับเพื่อนหรือคนอื่น ๆ อย่างมีความสุขนั้น จึงต้องมีวิธีการเสริมสร้างมนุษยสัมพันธ์ที่ดีตามหลักพุทธจิตวิทยา ซึ่งมีเทคนิคย่อ ๆ สามารถทำได้ง่าย ๆ มีดังนี้

1. **ยิ้มแย้ม** หมายถึง เราจงยิ้มแย้มเข้าไว้ ยิ้มอย่างจริงใจ ยิ้มทุกที่ ยิ้มให้กับทุกคน
2. **แจ่มใส** หมายถึง การที่เรามีอารมณ์ที่แจ่มใส สดใส ใครอยู่ใกล้ก็รู้สึกอบอุ่นมีความสุข
3. **ตั้งใจสนทนา** หมายถึง เราจงตั้งใจสนทนา เป็นผู้ฟังมาก ๆ ยิ่งฟังมากก็จะรู้มาก
4. **เจรจาไพเราะ** หมายถึง เราจงเจรจาด้วยถ้อยคำที่ไพเราะเสนาะโสต คำพูดที่รื่นหูจะมีแต่คนนิยมชมชอบ ไม่มีใครชอบคนพูดตะคอก พูดเสียดสี
5. **สงเคราะห์เกื้อกูล** หมายถึง เราจงให้การสงเคราะห์เกื้อกูลแก่ผู้ที่เราเกี่ยวข้อง เช่น ให้ความช่วยเหลือจัดหาสิ่งของมาฝากบ้างตามสมควร

5. บทสรุป

การสร้างมนุษยสัมพันธ์ที่ดีตามหลักกัลยาณมิตรนั้น จักทำให้ทุกคนเป็นคนมีอัธยาศัยที่ดี มีความเข้าใจ เห็นอกเห็นใจกัน อยู่ร่วมกันได้อย่างมีความสุขตั้งแต่สังคมขนาดเล็กระดับครอบครัว จนถึงระดับใหญ่คือประเทศชาติและสังคมโลก เพราะบุคคลทุกคนมักต้องมีกลุ่มมีพวกที่อยู่ร่วมกัน บุคคลเหล่านี้ต้องทำงานเกี่ยวข้องและติดต่อสัมพันธ์กัน ถ้าหากบรรยากาศของความสัมพันธ์เป็นไปด้วยดี มักส่งผลให้บุคคลนั้นเป็นสุข เนื่องจากมนุษย์เป็นสัตว์สังคม ความสุขส่วนใหญ่ของชีวิตจึงมักขึ้นอยู่กับมนุษยสัมพันธ์ทั้งในแง่การอยู่ร่วมกับผู้อื่น และทำงานร่วมกับผู้อื่น ดังนั้น เพื่อให้มีความสุขในการอยู่ร่วมกับบุคคลอื่น และทำงานร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข จึงต้องอาศัยการสร้างมนุษยสัมพันธ์ที่ดีตามหลักพุทธจิตวิทยา เพื่อให้ได้ดำเนินชีวิตอย่างมีปกติสุขต่อไป

เอกสารอ้างอิง

- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). *พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- โชติรัตน์ สิงห์เชื้อ. (2549). *การมีมนุษยสัมพันธ์ในองค์กร*. กรุงเทพมหานคร : คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ทองทิพา วิริยะพันธุ์. (2546). *มนุษยสัมพันธ์กับการบริหาร*. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพมหานคร: อินเพอร์มิตีเย บัคส์.
- ม.ร.ว.สมพร สุทัศนีย์. (2548). *มนุษยสัมพันธ์*. (พิมพ์ครั้งที่ 8). กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- เรียม ศรีทอง. (2542). *พฤติกรรมกับการพัฒนาตน : Human Behavior and Self Development*. กรุงเทพมหานคร : เจริญเวฟ เอ็ดดูเคชั่น.
- เสถียร เหลืองอร่าม. (2519). *หลักมนุษยสัมพันธ์กับการบริหารงานในองค์กร*. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์แพรววิทยา.
- วิจิตร อวະกุล. (2542). *เทคนิคมนุษยสัมพันธ์ : Human Relations Technique*. (พิมพ์ครั้งที่ 8). กรุงเทพมหานคร : โอ.เอส.พรินติ้ง เฮาส์.
- ชัยยา ทองอาบ. (2553). “การใช้หลักมนุษยสัมพันธ์เชิงพุทธในสำนักงานปลัดกระทรวงแรงงาน”. *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตร์มหาบัณฑิต*. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร.
- พระวีระพงศ์ เกียรติไพรยศ. (2557). “การประยุกต์ใช้หลักมนุษยสัมพันธ์เชิงพุทธในการบริหารงานขององค์การบริหารส่วนตำบลในอำเภอเทิง จังหวัดเชียงราย”. *ปริญาพุทธศาสตร์มหาบัณฑิต*. ออยุธยา.
- ภณิดา เจริญสุข. (2549). “การใช้กิจกรรมกลุ่มเพื่อพัฒนามนุษยสัมพันธ์ของนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาผ่านม้ง”. *การค้นคว้าแบบอิสระศึกษาศาสตร์มหาบัณฑิต จิตวิทยาการศึกษาและการแนะแนว*. มหาวิทยาลัยเชียงใหม่. เชียงใหม่.
- รศ.ดร.สุทธิพงษ์ ศรีวิชัย. (2560). “ทักษะการบริหารมนุษยสัมพันธ์ตามแนวพุทธ”. *สารนิพนธ์พุทธศาสตร์มหาบัณฑิต*. คณะครุศาสตร์: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

ภาวะผู้นำกับการพัฒนาองค์กรให้มีประสิทธิภาพสูงสุด
LEADERSHIP AND ORGANIZATIONAL DEVELOPMENT
TO INCREMENTAL EFFICIENCY

Received : November 1, 2018

Revised : November 28, 2018

Accepted : December 30, 2018

นฤมล เพ็ญศิริวรรณ

Narumon Pensiriwan

บทคัดย่อ

ภาวะผู้นำกับการพัฒนาองค์กรให้มีประสิทธิภาพสูงสุดเป็นการกล่าวถึงความหมายของผู้นำ ความสามารถหลายๆ ด้านของผู้นำ คุณสมบัติของผู้นำที่คิดไว้คือต้องมียอดประกอบ 4 อี บทควม วิชาการนี้มุ่งศึกษาบทบาทหน้าที่ของผู้นำ คุณลักษณะของภาวะผู้นำ การพัฒนาทักษะที่จำเป็นของ ผู้บริหารมี 4 ประการ หลักการพัฒนาตนเองให้มีคุณลักษณะแบบเดียวกับผู้นำที่ดีด้วยหลักการ 7 ประการของผู้มีประสิทธิภาพสูง สู่การพัฒนาองค์กรให้มีประสิทธิภาพสูงสุด

คำสำคัญ: ภาวะผู้นำ, องค์กร, ประสิทธิภาพ

Abstract

Leadership and organizational development is mentioned to define the leadership, the multiple ability of leadership. The qualified leadership is required of the qualification of 4E elements. The objectives of this article are the role of leadership, characteristics of leadership, the necessary skills of the leadership development are four principles development with the seven principles of high performance to develop the organization as to become an efficiency.

Keyword: Leadership, Organizational, Efficiency

บทนำ

ผู้นำถือเป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญอย่างสูงในทุกองค์กร ด้วยเป็นผู้ที่กำหนดนโยบาย จัดสรร กำลังคน บริหารจัดการ และตรวจสอบการทำงานจนกว่างานจะสำเร็จลุล่วงด้วยดี หากผู้นำเป็นผู้ที่มี ประสิทธิภาพทั้งในด้านความรู้ ความสามารถ และเปี่ยมด้วยคุณธรรม ก็จักสามารถนำพาองค์กรให้ เจริญก้าวหน้าไปได้

ปัจจัยที่สำคัญในการบริหารงานต่าง ๆ ให้บรรลุถึงจุดเป้าหมายที่ตั้งไว้นั้นก็คือภาวะผู้นำ ถ้าผู้นำมีความสามารถในการเป็นผู้นำ เช่น มีความรู้ มีคุณธรรม มีความสามารถรอบด้านหรือมีภาวะ ผู้นำที่เหมาะสมแล้ว ย่อมทำให้งานสำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี ผู้ที่ทำหน้าที่ผู้นำนั้นจึงจำเป็นต้อง ศึกษา ทักษะต่าง ๆ ในการเป็นผู้นำ การที่จะเป็นผู้นำที่ดีได้นั้น ไม่ใช่เรื่องง่ายและไม่ใช่ว่าเรื่องยาก หาก ผู้นำ มีคุณธรรม มีความสามารถ มีทักษะและประสบการณ์

ความหมายของผู้นำ

นักวิชาการ และผู้รู้จำนวนมากให้ความหมายของคำว่า ผู้นำ ในทัศนะที่แตกต่างกันไป ทว่า เมื่อมองโดยภาพรวมแล้ว ความหมายที่ได้นั้นมีความคล้ายคลึงกันอย่างยิ่ง เช่น ผู้นำคือผู้ชักพาให้คนอื่น กระทำการในทิศทางที่ผู้นำกำหนดเป้าหมายไว้ หลายคนมีบทบาทเป็นผู้นำกันอยู่แล้วเช่นเป็นผู้นำ องค์กร ผู้นำสมาคม ผู้นำวัด และแม้กระทั่งหัวหน้าครอบครัวก็จัดว่าเป็นผู้นำ (พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), 2549:26) ในสถานการณ์หนึ่งๆ นั้นสามารถสร้างบุคคลให้กลายเป็นผู้นำได้ ผู้นำจึง เป็นบุคคลที่ได้รับการยอมรับหรือยกย่องให้เป็นหัวหน้าจากสมาชิกในกลุ่ม เพราะเห็นว่าบุคลิกลักษณะ ของเขาในสถานการณ์นั้นๆ มีความเหมาะสมที่จะเลือกให้เขาเป็นผู้นำ บุคลิกพิเศษดังกล่าวอาจเป็น ความกล้าหาญมีความรู้ความสามารถ มีสติปัญญาฉลาดหลักแหลมกว่าคนอื่น เป็นต้น(วิเชียร วิทยอุดม, 2550:85) หากองค์กรหนึ่งๆ แต่งตั้งบุคคลหนึ่งๆ ให้ขึ้นมาเป็นหัวหน้าที่มีหน้าที่รับผิดชอบหน่วยงาน หนึ่งๆ ในองค์กร เราก็สามารถเรียกบุคคลนั้นๆ ว่าเป็นผู้นำได้ (เกษภา บุญโฮม, 2546:185) อย่างไรก็ตาม เราต้องยอมรับว่า ผู้นำคือ ผู้ที่มีอิทธิพลในทางที่ถูกต้องต่อการกระทำของผู้อื่นมากกว่าคนอื่น ๆ ในองค์กร หรือกลุ่มที่เขาปฏิบัติงานอยู่ เป็นผู้ซึ่งใช้อิทธิพลในการกำหนดเป้าหมายหรือการปฏิบัติงาน ให้บรรลุตามเป้าหมาย โดยได้รับการเลือกตั้งจากกลุ่มเพื่อเป็นผู้นำหรือหัวหน้า (นพพงษ์ บุญจิตราดุล, 2540:95) คุณสมบัติอย่างหนึ่งที่ผู้นำที่ดีควรจะมีคือ สามารถชี้ให้ลูกน้องเห็นความสามารถที่ซ่อนไว้ในตัว ของลูกน้องเอง แล้วช่วยให้ลูกน้องแสดงศักยภาพนั้นออกมาได้อย่างเต็มที่(Steven R. Covey, 2005:97-98) และเพราะความที่ผู้นำถือเป็นผู้ที่ทุกคนในหน่วยงานจับตามองอยู่ตลอดเวลา ผู้นำจึงต้อง มีลักษณะที่โดดเด่นบางอย่าง อาทิ เป็นผู้ที่รู้จักตนเอง เชื่อมมั่นในตนเอง มีวิสัยทัศน์ที่ดี มีความฉลาดหลัก แหลม และมีวิจรรย์ญาณ มุ่งมั่นที่จะสัมฤทธิ์ผลตามเป้าหมาย ตลอดทั้งเป็นผู้ที่ทำงานหนัก อดทน กล้าหาญ กระตือรือร้น ซื่อสัตย์สุจริต เฉลียวฉลาด มีความสามารถในการสื่อสารและโน้มน้าวผู้อื่น มีความ เปิดกว้างต่อโลก และเป็นผู้ช่วยสร้างสรรค์สังคม (ยงยุทธ เกษสาคร, 2541:54)

(บุญทัน ดอกไธสง, 2545:266) แนวคิดเกี่ยวกับผู้นำคือ ผู้นำ (Leader) หมายถึง ผู้มีอิทธิพล มีศิลปะ มีอิทธิพลต่อกลุ่มชน เพื่อให้พวกเขามีความตั้งใจที่จะปฏิบัติงานให้บรรลุเป้าหมายตามต้องการ เป็นผู้นำและแนะนำ เพราะผู้นำ ต้องคอยช่วยเหลือกลุ่มให้บรรลุเป้าหมายสูงสุดตามความสามารถ ผู้นำ

ไม่เพียงแต่ยืนอยู่เบื้องหลังกลุ่มที่คอยแต่วางแผนและผลักดัน แต่ผู้นำจะต้องยืนอยู่ข้างหน้ากลุ่มและนำกลุ่มปฏิบัติงานให้บรรลุเป้าหมายผู้นำ คือ ผู้ที่ได้รับการยอมรับหรือได้รับการแต่งตั้ง ทั้งอย่างเป็นทางการและไม่เป็นทางการให้คนอื่น และนำพาองค์กรให้บรรลุเป้าหมายตามที่ได้ตั้งร่วมกันไว้แล้ว ตัวผู้นำเองควรมีคุณสมบัติพิเศษประการต่าง ๆ ที่เป็นแบบอย่างและมีอิทธิพลต่อความรู้สึกของผู้ตามจนทำให้ผู้ตามอยากเดินตามอย่างสมัครใจ

ภาวะผู้นำ หรือ ความเป็นผู้นำ ยังหมายถึง บุคลิกภาพพิเศษหลายอย่างในตัวผู้นำ ที่สามารถที่จะบังคับบัญชาผู้อื่นได้ โดยอาศัยอำนาจหน้าที่ (Authority) จากตำแหน่งและอำนาจบารมี (Power) ที่ได้จากตัวของเขาเองเป็นเครื่องมือ และสามารถจะสร้างอิทธิพลต่อผู้ใต้บังคับบัญชาให้มีความเชื่อถือนยอมรับร่วมมือหรือยอมรับในตัวของเขาได้ ไม่ว่าจะเป็นบุคลิกภาพลักษณะของความผู้นำ ความรู้ความสามารถ ความคิดริเริ่ม การตัดสินใจ เป็นต้น เพื่อให้บรรลุถึงจุดหมายของกลุ่มหรือขององค์การได้อย่างมีประสิทธิภาพและมีประสิทธิผล ซึ่งในบางขณะคนที่ได้รับการยอมรับหรือยกย่องให้เป็นผู้นำ แต่ก็ได้ไม่ได้เป็นที่ยอมรับของผู้ใต้บังคับบัญชา ก็อาจจะพูดว่าเขาไม่มีภาวะผู้นำ ตรงกันข้ามบางคนไม่ได้เป็นผู้นำ แต่กลับได้รับความเชื่อถือ ยอมรับและร่วมมือปฏิบัติตามคำสั่งหรือคำแนะนำปฏิบัติตาม ซึ่งความแตกต่างดังกล่าวสอดคล้องกับคำพูดที่ว่า “ผู้นำอาจจะไม่มีภาวะผู้นำ ผู้มีภาวะผู้นำอาจจะไม่ได้เป็นผู้นำ” (วิเชียร วิทยอุดม, 2550:3)

ความสามารถหลาย ๆ ด้านของผู้นำ

ความสามารถในการทำงาน คือ ผู้นำจักต้องศึกษาให้เข้าใจถ่องแท้ในหน้าที่ของตนเองสามารถปฏิบัติงานได้และให้คำแนะนำได้ ซึ่งจะทาให้ผู้ใต้บังคับบัญชามีความเชื่อถือ ศรัทธา และให้ความร่วมมือในการปฏิบัติงานอย่างเต็มใจ ความสามารถในการจูงใจ คือ ผู้นำจักต้องมีจิตวิทยาในการครองใจผู้ใต้บังคับบัญชาในทุก ๆ ด้านเป็นอย่างดี ความสามารถในการควบคุม คือ ผู้นำต้องควบคุมงานเพื่อให้บรรลุผลสำเร็จตามเป้าหมายได้ทั้งปริมาณและคุณภาพที่ต้องการ ความสามารถในการประสานงาน คือ ผู้นำต้องเป็นผู้มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี ความสามารถในการตัดสินใจ คือ เมื่อเกิดปัญหาใด ๆ ขึ้น ผู้นำต้องสามารถเผชิญหน้ากับปัญหาต่าง ๆ และสามารถตัดสินใจแก้ไขปัญหาดังกล่าวได้อย่างถูกต้องเป็นส่วนใหญ่ ความสามารถในการคิดริเริ่มสร้างสรรค์ คือ ผู้นำต้องมีความคิดสร้างสรรค์อยู่เสมอซึ่งจะก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงที่ดีแก่องค์กร(เนตร์พัฒนา ยาวีราช, 2537:21) ความแตกต่างระหว่างผู้บริหารกับผู้นำ ไว้อย่างน่าสนใจว่า ผู้บริหารสนใจเกี่ยวกับการนํานโยบายไปปฏิบัติ ส่วนผู้นำสนใจเกี่ยวกับการกำหนดนโยบายหรือกล่าวอีกนัยหนึ่งว่า ผู้บริหารคิดถึงต้นไม้ ส่วนผู้นำคิดถึงป่าทั้งปวงรวมทั้งต้นไม้และสิ่งมีชีวิตที่อาศัยอยู่ในนั้นด้วย(สุนทร โคตรบรรเทา, 2551:2)

ภาวะผู้นำ (Leadership) คือ คุณลักษณะที่เป็นบุคลิกภาพ และอุปนิสัยของบุคคลที่ทำให้บุคคลนั้นได้รับความไว้วางใจจากบุคคลอื่นและนำพาบุคคลอื่น(Webster, 1913) ซึ่งสอดคล้องกับคุณลักษณะที่สำคัญของผู้นำคือ จะต้องเป็นผู้ที่มองโลกในแง่ดี อีกทั้งมีความมุ่งมั่นเพียรพยายามขะเผชิญหน้ากับปัญหาย่างยาก ทั้งจะต้องแผ้วถางความเชื่อมั่นออกมา แม้ว่าตัวเองไม่แน่ใจในผลลัพธ์ที่จะเกิดขึ้น บททดสอบสุดท้ายสำหรับผู้นำ คือ ความรู้สึกของผู้ร่วมประชุมว่าภายหลังการประชุมกับผู้นำแล้ว มีความรู้สึกอีกเพิ่มและเชื่อมั่นหรือไม่(จิระ หงส์ดารมภ์ และบุญรัตน์ อภิชาติไตรสรณ์, 2546:107)

คุณลักษณะของผู้นำที่ดีควรมี 8 ประการ ได้แก่

- 1) ต้องเป็นผู้ที่ใฝ่การเรียนรู้ตลอดเวลา (Continually Learning) ทั้งการเรียน การอบรม การฝึกฝน และตั้งใจฟังในสิ่งที่คนอื่นพูด ทั้งยังชอบถามคำถาม และกระตือรือร้นในการเรียนรู้สิ่งใหม่ ๆ
- 2) ชอบบริการผู้อื่น (Service-Oriented) มีชีวิตเพื่อช่วยเหลือผู้คน มิใช่คิดแต่เรื่องความสำเร็จทางอาชีพเท่านั้น มีความรู้สึกรับผิดชอบต่อสังคม และอยากให้บริการแก่ทุกคน
- 3) เชื่อมั่นในพลังด้านบวก (Positive Energy) มีความร่าเริง มีความสุข คิดในแง่บวก มีศรัทธาต่อสิ่งที่ทำ มีอารมณ์ขัน และนิยมหลีกเลี่ยงความคิดหรือพลังด้านลบ
- 4) เชื่อมั่นในบุคคลอื่น (Believe in Other People) พยายามแสวงหาจุดแข็งของคนอื่น ไม่คอยหาจุดบกพร่องในบุคคล นิยมให้อภัยในความผิดพลาดของคนอื่น ไม่ผูกอาฆาตแค้น มักเชื่อว่าทุกคนมีข้อดีที่ซ่อนอยู่ในตน
- 5) ใช้ชีวิตได้อย่างสมดุล (Balanced Lives) มีชีวิตส่วนตัว ชีวิตสังคม สุขภาพกายและใจที่สมดุล ไม่นิยมความสุดโต่ง มีความสม่ำเสมอในการทำกิจกรรมชีวิตในแต่ละวัน และพักผ่อนอย่างเพียงพอ
- 6) มองชีวิตเป็นการผจญภัย (Adventure) คาดหวังว่าจะได้เห็นเรื่องใหม่ ๆ ในชีวิตได้ทุกวัน ขณะที่คนอื่น ๆ เห็นเป็นเรื่องจำเจ ความสำเร็จของผู้นำมาจากภายใน ไม่ชอบเดินตามใคร มีความยืดหยุ่นในการใช้ชีวิตสูง
- 7) นิยมทำงานเป็นทีม (Synergistic) มักนำความเปลี่ยนแปลงมาสู่ทีมงานได้อย่างอัศจรรย์ ทำงานหนักและมีความเฉลียวฉลาด เคารพความสามารถของผู้อื่น ไม่สนใจตำแหน่งแต่สนใจการทำงานให้สำเร็จ
- 8) พัฒนาศักยภาพในตนเอง (Self-Renewal) ใน 4 ด้านตลอดเวลา ได้แก่ ด้านกายภาพ สติปัญญา อารมณ์ และจิตใจ ด้านกายภาพมีการออกกำลังกาย เป็นต้น ด้านสติปัญญา มีการอ่านหนังสือ การเขียน และการจินตนาการ ด้านอารมณ์ คือ การฝึกตนให้อดทน ฟังคนอื่นอย่างตั้งใจ รับผิดชอบในการกิจการงาน ด้านจิตใจ มีการสวดมนต์ ทาสมาธิ อ่านคัมภีร์ศาสนา และถือศีลอด เป็นต้น (Steven R. Covey, 2992:33-39)

คุณสมบัติของผู้นำที่ แจ็ค เวลช์ คิดไว้คือต้องมียอด 4 อี (4 Es)

1. เป็นผู้ที่มีพลังสูง (Energy) มีความกระตือรือร้นในการทำงานและการใช้ชีวิต
2. สามารถสร้างความกระตือรือร้นในการทำงานให้แก่บุคคลอื่น (Energize others) ให้มุ่งสู่จุดหมายเดียวกันขององค์กรได้
3. มีการตัดสินใจได้อย่างเฉียบขาด (the Edge to make tough decisions)
4. สามารถบริหารงานและส่งงานได้ตามเวลา (Execute and deliver on their promises) (Jack Welch, 2003:195)

โดยองค์ประกอบทั้ง 4 นี้ต้องออกมาจาก แรงพลักภายใน (Passion) ที่อยู่ในตัวผู้นำ แจ็ค เวลช์ กล่าวว่า หากผู้นำปราศจากคุณสมบัติเหล่านี้ เขาจะเป็นผู้นำที่ยิ่งใหญ่และประสบความสำเร็จไม่ได้เลย

ภาวะผู้นำ คือ คุณสมบัติ ลักษณะ หรือคุณลักษณะที่โดดเด่นของคน ๆ หนึ่งที่ทำให้บุคคลอื่น ๆ หันมายอมรับ เชื่อถือ และยอมทำตาม คุณสมบัติดังกล่าว อาทิ สติปัญญา ความดีงาม คุณธรรม ความ پاکเพียร ความสามารถในการจูงใจคน ความสามารถในการสื่อสาร มองโลกในแง่บวก การมีอารมณ์ขัน เป็นต้น และยังคงควรเป็นผู้ที่มุ่งหวังประโยชน์ส่วนรวมหรือเป้าหมายขององค์การมากกว่าประโยชน์ส่วนตัว นอกจากนี้ผู้นำยังควรเป็นแบบอย่างในการรักษามูลค่าของชีวิตทั้งสุขภาพกาย ใจ และอารมณ์ ให้เป็นแบบอย่างแก่คนอื่น ๆ อีกด้วย

บทบาทหน้าที่ของผู้นำ

ผู้ที่เป็ผู้นำต้องสามารถนำพาทีมให้บรรลุวัตถุประสงค์การทำงาน และตอบสนองความต้องการของลูกทีมให้ได้ ดังนั้นผู้นำจึงจำเป็นต้องมีบทบาทหน้าที่ที่แตกต่างไปจากลูกทีมคนอื่น ๆ ความหมายของคำว่า บทบาท ได้แก่ พฤติกรรมที่บุคคลแสดงออกตามที่สังคมหรือองค์การกำหนดให้ในการปฏิบัติหน้าที่ บุคคลจึงแสดงพฤติกรรมไปตามบทบาทที่ถูกกำหนดนั้น บางคนอาจไม่กระทำตามบทบาทนั้น ๆ ก็ได้ ซึ่งผลกระทบทางสังคมจะมีต่อมาในลักษณะใดลักษณะหนึ่งเสมอ(Bruce J. Cohen, 1979:6) บทบาท ยังหมายถึง พฤติกรรมที่คาดหวังสำหรับคนที่อยู่ในสถานภาพที่แตกต่างกันว่าจะต้องปฏิบัติตัวเช่นไร เป็นบทบาทที่กลุ่มคนหรือสังคมคาดหวัง ซึ่งบทบาทสามารถนำมาใช้พยากรณ์พฤติกรรมของบุคคลได้ด้วย(งามพิศ สัตย์สงวน, 2538:96) บทบาทของผู้นำทั้งที่มาจากตำแหน่งแต่งตั้งและผู้นำที่เกิดขึ้นโดยธรรมชาติว่ามี 7 บทบาท(ณัฐนรี ศรีทอง, 2552:86-87) ดังนี้ บทบาทของการเป็นตัวแทนหน่วยงานในทุกสถานการณ์ (Figurehead) ที่สำคัญก็คือการเป็นตัวแทนของหน่วยงานเพื่อรวบรวมข้อมูลจากภายนอกหน่วยงานรวมถึงบทบาทการต้อนรับผู้มาเยี่ยมเยือนหน่วยงาน บทบาทของนักพูด (Spokesperson) เป็นบทบาทการนำเสนอกิจกรรมของหน่วยงาน บทบาทการสร้างวิสัยทัศน์ที่ดีของหน่วยงาน รวมถึงบทบาทการประชาสัมพันธ์กิจกรรมของหน่วยงานให้เป็นที่รู้จักของบุคคลกลุ่มต่าง ๆ ได้แก่ ผู้บริหารระดับสูงของหน่วยงาน ผู้รับบริการ เพื่อนร่วมอาชีพ และสังคมภายนอกหน่วยงาน เป็นต้น บทบาทเป็นนักเจรจาต่อรอง (Negotiator) เพื่อผลประโยชน์ของหน่วยงานและเพื่อความเจริญก้าวหน้าของหน่วยงานเป็นสำคัญ เช่น การต่อรองจัดซื้อวัสดุ ครุภัณฑ์เข้าหน่วยงาน การต่อรองราคาค่าก่อสร้างอาคารที่ทำการใหม่ของหน่วยงาน เป็นต้น บทบาทการสอนงาน (Coach) แก่ผู้ตามและเพื่อนร่วมงานในหน่วยงานเพื่อให้การดำเนินงานกิจกรรมต่าง ๆ เป็นไปอย่างราบรื่น และทำให้ผู้นำเกิดความมั่นใจว่าผู้ตามและเพื่อนร่วมงานทำงานถูกต้องเป็นไปตามมาตรฐาน และผลงานที่ได้จะมีคุณภาพเป็นที่ยอมรับของบุคคลทุกฝ่าย บทบาทในการสร้างทีมงาน (Team builder) เพื่อเป็นการรวมพลังความสามัคคีของผู้ตามและเพื่อนร่วมงานให้เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ทำให้งานที่ทำอยู่สำเร็จลุล่วงไปได้โดยง่าย ช่วยลดปัญหาความขัดแย้งที่อาจเกิดขึ้นขณะทำงานร่วมกัน และที่สำคัญก็คือเป็นการเสริมสร้างขวัญและกำลังใจที่ดีให้แก่ผู้ตามและเพื่อนร่วมงานโดยตรง บทบาทในการแก้ปัญหาด้านเทคนิค (Technical problem solver) โดยการให้บริการในฐานะผู้เชี่ยวชาญ ผู้แนะนำด้านวิชาการ เพื่อให้การทำงานเป็นไปตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ บทบาทของผู้ประกอบการ (Entrepreneur) เพื่อให้หน่วยงานดำรงอยู่ได้และปฏิบัติงานตามภารกิจของหน่วยงานได้อย่างต่อเนื่อง

บทบาทหน้าที่ของผู้ที่เป็นผู้นำได้แก่ พฤติกรรมของบุคคลที่เป็นไปตามความคาดหวังของ สังคมหรือองค์กร บทบาทหน้าที่ของผู้เป็นผู้นำเป็นบทบาทเฉพาะที่ต้องรับผิดชอบมากกว่าลูกทีมคนอื่น ๆ และผู้นำต้องสามารถเล่นบทบาทได้อย่างหลากหลายและครอบคลุมความรับผิดชอบหลักขององค์กรให้ได้ อาทิ เป็นนักพูด เป็นนักต่อรอง เป็นผู้เชี่ยวชาญ เป็นผู้ฝึกสอน หรือ แม้แต่เป็นผู้จุดประกายความหวัง ในการทำงานให้แก่ลูกน้อง จากเนื้อหาข้อมูลที่ได้นำมาแสดงทั้งหมดนี้สะท้อนให้เห็นว่า สังคมมีความคาดหวังในตัวผู้นำสูงกว่าลูกทีมคนอื่น ๆ ผู้ที่เป็นผู้นำจึงนับเป็นผู้ที่จำเป็นต้องมีคุณสมบัติพิเศษและมีพลังทางจิตใจที่เข้มแข็ง รวมทั้งต้องยอมรับว่าตนเองจำเป็นต้องมีแรงเสียดทานกับปัญหานานาชนิดให้ได้

คุณลักษณะของภาวะผู้นำ

ในสมัยโบราณที่มีการรบพุ่งเป็นนิจนั้น ความเข้มแข็งในการรบและฝีมือการต่อสู้จึงเป็น คุณลักษณะที่อาจกล่าวได้ว่ามีความโดดเด่นที่สุดที่ผู้นำจะต้องมี แต่ปัจจุบันความสามารถเช่นนั้นไม่ จำเป็นอีกต่อไปแล้ว สังคมคาดหวังคุณลักษณะของผู้นำในเชิงสติปัญญามากขึ้น ทว่าคุณลักษณะทาง กายภาพทางอุดมคติ อาทิ การมีร่างกายที่สง่างาม มีหน้าตาดี มีบุคลิกภาพภูมิฐาน ยังคงได้รับการจารึก ในตำราเกี่ยวกับภาวะผู้นำอยู่เสมอคุณลักษณะของผู้นำหรือคุณลักษณะภาวะผู้นำ (Leadership Trait) หมายถึง ลักษณะเด่นประจำตัวของบุคคลที่แตกต่างจากผู้อื่น ซึ่งมีอยู่ในตัวผู้นำแสดงให้เห็นถึงความดี งาม และภาวะผู้นำที่เอื้อต่อความสำเร็จขององค์กร มีอิทธิพลต่อการจูงใจคนอื่น ๆ ให้ปฏิบัติตาม คุณลักษณะนี้อาจติดมาแต่กำเนิดหรือสร้างขึ้นมาในภายหลังก็ได้ และหากไม่มีคุณลักษณะของผู้นำ ผู้คน อาจไม่ปฏิบัติตาม(N.L. Frigon and H.K. Jackson, 1996:29-36) คุณลักษณะของผู้นำไว้ 6 ประการ (จุมพล หนิมพานิช, 2529:98-99) ได้แก่ คุณลักษณะทางกาย (Physical characteristics) ได้แก่ อายุ ลักษณะท่าทาง ส่วนสูง และน้ำหนัก ภูมิหลังทางสังคม (Social background) ได้แก่ สภาพภูมิหลังทาง เศรษฐกิจและสังคมของผู้นำ อาทิ การศึกษา ฐานะทางเศรษฐกิจ สถานภาพทางสังคม และการเลื่อน ฐานะทางสังคม เป็นต้น สติปัญญา ความรู้ ความสามารถ (Intelligence) ได้แก่ สติปัญญา ความรู้ ความสามารถที่ผู้นำมีอยู่ในตน บุคลิกภาพ (Personality) ได้แก่ คุณลักษณะของบุคลิกภาพที่ดีของผู้นำ เช่น มีความเชื่อมั่นในตนเอง เป็นต้น ลักษณะที่เกี่ยวกับงาน (Task-related characteristics) ได้แก่ คุณลักษณะที่มีความต้องการความสำเร็จ มีความรับผิดชอบสูง และมีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ เป็นต้น ลักษณะต่าง ๆ ทางสังคม (Social characteristics) ได้แก่ มีคุณลักษณะของความเป็นผู้ที่ต้องการการมี ส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ อย่างกระตือรือร้น ทั้งยังเป็นผู้ที่ชอบการติดต่อ พบปะสังสรรค์กับบุคคลอื่น ๆ และให้ความร่วมมือกับบุคคลต่าง ๆ ด้วยดี

คุณลักษณะที่ผู้นำควรหลีกเลี่ยงไว้ 7 ประการ คือ

1. ผู้นำอย่ายึดถือความเป็นนายเหนือกว่า
2. ผู้นำอย่าทำให้เป็นผู้รู้มากกว่าที่รู้จริง
3. ผู้นำไม่ควรแทรกแซงในขณะทำงาน
4. ผู้นำอย่าตำหนิผู้อื่นต่อหน้าสาธารณชน
5. ผู้นำอย่าเป็นคนใจน้อย ใจแคบ ขี้โมโห
6. ผู้นำอย่าใช้คำสั่งที่ขัดแย้ง

7. ผู้นำอย่าใช้คำสั่งมากเกินไปจนความจำเป็น

การพัฒนาทักษะที่จำเป็นของผู้บริหารมี 4 ประการหลัก

1. การพัฒนาทักษะด้านความคิด (Thinking skills) คือ ความสามารถในการมององค์การในภาพรวมหลายด้าน เช่น นโยบายเศรษฐกิจ สังคม การเมือง สิ่งแวดล้อม ซึ่งจำเป็นต้องอาศัยทักษะในด้านความคิด วิเคราะห์ มีวิจารณ์ญาณ และมีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์กว่าทักษะด้านอื่น ผู้บริหารระดับสูงจำเป็นต้องมีทักษะด้านนี้เป็นอย่างยิ่ง

2. การพัฒนาทักษะด้านมนุษย (Human skills) คือ ความสามารถในการใช้วิธีต่าง ๆ จูงใจให้สมาชิกในองค์การต้องการที่จะทำงาน มีความสามารถโน้มน้าวและเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของสมาชิกในองค์การให้เป็นไปตามทิศทางที่พึงประสงค์ขององค์การ ผู้บริหารทุกระดับจำเป็นต้องศึกษาและเข้าใจพฤติกรรมของมนุษย์

3. การพัฒนาทักษะด้านเทคนิค (Technical skills) คือ ความสามารถในการทำงานที่ต้องมีฝีมือ ใช้เทคนิคและวิธีการ เป็นเรื่องของความเชี่ยวชาญเฉพาะสาขาอาชีพ ผู้บริหารระดับต้นจำเป็นต้องมีทักษะนี้มาก คือ เก่งงานมากกว่าเก่งด้านอื่น ๆ

4. การพัฒนาทักษะด้านการออกแบบ (Design skills) คือ ความสามารถในการแก้ปัญหาในแนวทางที่เกิดประโยชน์ต่อองค์การ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในการจัดการระดับสูงขององค์การที่ผู้บริหารต้องมีความสามารถรอบด้าน หลากหลาย ที่สามารถนำทักษะด้านต่าง ๆ มาหาทางแก้ไขปัญหาในการทำงานได้ด้วย (สมคิด บางโม, 2538:76-77)

การพัฒนาตนเองให้มีคุณลักษณะแบบเดียวกับผู้นำที่ดี ด้วยหลักการ 7 ประการของผู้มีประสิทธิภาพสูง (The 7 Habits of Highly Effective People)

1. กระตือรือร้นและริเริ่มด้วยตนเอง (Be proactive) รู้ว่าตนเองสามารถกำหนดโชคชะตาของตนเองได้ ไม่ปล่อยให้ใครมาบงการชีวิตตน รับผิดชอบในตัวเองได้

2. เริ่มต้นด้วยการรู้เป้าหมายข้างหน้า (Begin with the end in mind) มีวิสัยทัศน์รู้ล่วงหน้าว่าสิ่งที่ตนเองกระทำจะมุ่งไปสู่ความสำเร็จใด รู้เป้าหมายของชีวิตว่าเกิดมาเพื่อสิ่งใด

3. ทำสิ่งที่สำคัญที่สุดก่อน (Put first things first) รู้จักบริหารเวลา บังคับจิตใจตนเองให้กระทำตามแผนงานที่ทำไว้อย่างเฝ้าระวัง สิ่งที่สำคัญที่สุดของชีวิต เช่น ครอบครัว การงาน การเรียน ความรัก ควรมาก่อนเรื่องอื่น ๆ

4. คิดอย่างผู้ชนะทั้งเขาและเรา (Think win-win) รู้จักประสานประโยชน์ให้เกิดความเท่าเทียมกันทั้งตนเองและผู้อื่น ด้วยความใจกว้างและยอมรับการแบ่งปันที่เท่าเทียม

5. พยายามเข้าใจผู้อื่นก่อนแล้วค่อยให้เขามาเข้าใจเราทีหลัง (Seek first to understand, then to be understood)

6. ผูกกำลังเป็นทีมเพื่อสร้างสิ่งที่ยิ่งใหญ่มากกว่าการทำอะไรคนเดียว (Synergize)

7. พัฒนาตนเองอยู่เสมอ (Sharpen your saw) ทั้งในด้านสุขภาพ สติปัญญา อารมณ์ และสังคม ซึ่งเกี่ยวกับการทานอาหาร ออกกำลังกาย อ่านหนังสือ ทำสมาธิ และงานอาสาสมัครช่วยเหลือผู้ที่กำลังเดือดร้อน เป็นต้น (Stephen R. Covey, 1989:123-124)

โดยนิสัยข้อที่ 1-3 เป็นการพัฒนาตนเอง และข้อที่ 4-6 เป็นการพัฒนาความสัมพันธ์กับผู้อื่น และนิสัยข้อที่ 7 เป็นการปฏิบัติแบบรอบด้านทั้งเพื่อตนเองและผู้อื่น

คุณลักษณะของผู้นำ เป็นคุณลักษณะเฉพาะที่พิเศษของบุคคลที่มีอยู่ในตนและส่งผลต่อความเป็นผู้นำ และทำให้คนอื่น ๆ ทำตาม ซึ่งควรส่งผลสู่ความดีและความงาม คุณลักษณะของผู้นำควรครอบคลุมทั้งลักษณะทางกายภาพ สติปัญญา อารมณ์ ตลอดจนอุปนิสัยที่ดึงดูดของผู้นำซึ่งจะก่อให้เกิดความศรัทธาและเชื่อมั่นที่จะปฏิบัติตามคำสั่งของผู้ใต้บังคับบัญชา ผู้นำจึงต้องหมั่นพัฒนาตัวตนอยู่เสมอ และมองตัวเองอย่างรอบด้าน รวมทั้งรับฟังความคิดเห็นของคนรอบด้านในเรื่องภาวะผู้นำของตนเอง ผู้นำอาจมิใช่ผู้ที่สมบูรณ์เพียบพร้อมทุกประการ แต่ผู้นำควรมีคุณลักษณะที่มองโดยภาพรวมแล้วสามารถสร้างความศรัทธาและเชื่อมั่นจากคนในทีมและนอกทีมของตนได้ หากผู้นำขาดคุณสมบัติข้อใดข้อหนึ่ง หรือกระทำผิดรูปแบบที่ควรจะเป็น อาจส่งผลให้ผู้ตามไม่ทำตามได้

สรุป

ผู้นำที่ดีและเก่งในทุกภาคส่วน และโดยเฉพาะผู้นำประเทศ จึงควรต้องมีคุณสมบัติที่สำคัญประการหนึ่งคือการมีจิตสำนึกสาธารณะ จิตสำนึกแห่งความดีงามมุ่งมั่นที่จะคิดดีพูดดี และทำดีเพื่อประโยชน์สุขของส่วนรวม

ผู้ที่มีจิตสำนึกสาธารณะ จะเข้าใจและสามารถแยกแยะเรื่องของความเป็นส่วนตัวกับเรื่องของสาธารณะได้ เรื่องส่วนตัวก็เป็นเรื่องเฉพาะของบุคคลหรือกลุ่มคน จะเปิดเผยหรือไม่เปิดเผยก็เป็นเรื่องส่วนตัวหรือส่วนกลุ่ม แต่หากเรื่องส่วนตัวนั้น ไม่ว่าจะเปิดเผยหรือไม่เปิดเผยหากมีผลกระทบ (Impact) ต่อประโยชน์สุขของสาธารณะโดยรวม ถือเป็นเรื่องสาธารณะ

ผู้นำที่ดีและเก่งควรต้องมีความกล้าหาญทางคุณธรรมจริยธรรม กล้าที่จะตัดสินใจทำในสิ่งที่ดีงาม ถูกต้อง เพื่อประโยชน์สุขของประชาชน เพื่อความสงบสันติของประเทศชาติ เราอาจจะลองใช้วิภาษญาณพิจารณาดูว่า ผู้นำคนไหนคิดอย่างไร มีจิตสำนึกสาธารณะหรือไม่ ด้วยการสังเกตการพูดและการกระทำของผู้นำเหล่านั้นว่า พูดและทำเพื่อและปกป้องประโยชน์ของประชาชนและประเทศชาติ หรือพูดและทำเพื่อและปกป้องผลประโยชน์ส่วนตนและพวกพ้อง หากสังเกตลีลา สีหน้าท่าทางและน้ำเสียงประกอบคำพูดด้วย ก็จะยิ่งมองเห็นได้ชัดเจนขึ้นว่าผู้นำคนนั้นคิดดี คิดถูกหรือไม่ มีความจริงใจ หรือเฉฉวนด้วยการใช้วาทกรรมอำพราง เราคงต้องมาช่วยกันสำรวจตรวจสอบพฤติกรรมของผู้นำ ในรูปแบบและวิธีการที่เหมาะสมกับแต่ละคนแต่ละหน่วยงาน เพื่อให้ผู้นำปฏิบัติหน้าที่ในทิศทางที่พึงประสงค์ได้ดียิ่งขึ้น ช่วยกันเตือนสติ ให้สติ และสร้างสติให้กับผู้นำ ช่วยกันส่งเสริม สนับสนุนและรักษาผู้นำที่เก่ง ดี มีจิตสำนึกสาธารณะไว้ ไม่ส่งเสริม ไม่สนับสนุน ไม่รักษาผู้นำที่เก่ง แต่ไม่ดี ไม่มีจิตสำนึกสาธารณะ อย่างน้อยที่สุดก็ส่งสัญญาณให้รู้ว่า “ตาวิเศษเห็นนะ”

เอกสารอ้างอิง

- งามพิศ สัตย์สงวน.(2538). *หลักมานุษยวิทยาวัฒนธรรม*. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ธรรมสภา.
- จุมพล พูลภัทรชีวิน. (2549). *การพัฒนากระบวนการสร้างควมดีมีคุณธรรม*. วิทยานิพนธ์ กศ.ม. วิทยาลัยการศึกษา.บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- จุมพล หนิมพานิช. (2529). *การจูงใจและความเป็นผู้นำ*. นนทบุรี : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช. 2529.
- เจษฎา บุญโฮม. (2546). *พฤติกรรมมนุษย์กับการพัฒนาตน*. นครปฐม : สถาบันราชภัฏนครปฐม.
- ณัฐนรี ศรีทอง. (2552). *การเพิ่มศักยภาพภาวะความเป็นผู้นำในงานพัฒนาชุมชน*. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์.
- นพพงษ์ บุญจิตราดุลย์. (2540). *หลักการบริหารการศึกษา*. กรุงเทพมหานคร : บพิธการพิมพ์.
- เนตร์พัฒนา ยาวีราช. (2537). *ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์*. กรุงเทพมหานคร : บริษัทเซ็นทรัลเอ็กเพรส.
- บุญตัน ดอกไธสง. (2545). *การจัดการองค์กร*. พิมพ์ครั้งที่ 8. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมมจิตโต). (2549). *พุทธวิธีบริหาร*. กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- ยงยุทธ เกษสาคร. (2541). *ภาวะผู้นำและการจูงใจ*. กรุงเทพมหานคร : ศูนย์เอกสารและตาราสถาบันราชภัฏสวนดุสิต.
- วิเชียร วิทยอุดม. (2550). *ภาวะผู้นำ*. กรุงเทพมหานคร : บริษัท ธีระฟิล์มและไซเท็กซ์จำกัด.
- วิลเลียม อี. ไฮเนคกีและโจนาธาน มาร์ช.(2546). *เก้าแก้วมือโปร เคล็ดลับ 25 ข้อสำหรับผู้บริหารในโลกยุคไร้พรมแดน*. แปลโดย ดร. จีระ หงส์दारมภ์ และบุญรัตน์ อภิชาติไตรสรณ์. พิมพ์ครั้งที่ 12. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ดีเจมีจี.
- สมคิด บางโม. (2538). *หลักการจัดการ*. กรุงเทพมหานคร : นานอักษรการพิมพ์.
- สุนทร โคตรบรรเทา. (2551). *ภาวะผู้นำในองค์การการศึกษา*. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ปัญญาชน.
- Bruce J. Cohen. (1979). *Introduction to Sociology*. New York : McGraw-Hill.
- Jack Welch. Jack: (2003). *Straight from the Gut*. New York : Warner Books Inc.
- N.L. Frigon and H.K. Jackson. (1996). *The Leader*. New York : Amecom.
- Stephen R. Covey. (1989). *The 7 Habits of Highly Effective People*. London : Cox & Wyman Ltd..
- Steven R. Covey. (1992). *Principle-Centered Leadership*. London : Simon & Schuster UK Ltd.
- _____. (2005). *The 8th Habit : From Effectiveness to Greatness*. New York : Free Press.
- Webster's. (1913). Dictionary.[Online].Source:<http://www.webster/dictionary.org/definition/leadership> [21 November 2012].

การพัฒนาการมีส่วนร่วมของกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตบ้านหินตั่งอย่างยั่งยืน
ตำบลชัยเกษม อำเภอบางสะพาน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์
THE PARTICIPATION DEVELOPMENT OF SUSTAINABLE THE SAVING GROUP
FOR PRODUCTION OF BANHINTUNG, TUMBOL CHAIKASEM, AMPHOE BANG
SAPHAN, PRACHUAP KHIRI KHAN PROVINCE

จำรัส อึ้งศรีวงศ์

Received : November 1, 2018

Revised : November 28, 2018

Accepted : December 30, 2018

Jamrat Ungsriwong

ณัชชานุช พิชิตธนารัตน์

Natchanuch Pichitthanarat

เสาวลักษณ์ วิบูลย์กาล

Saowalak Wiboonkarn

บทคัดย่อ

การวิจัยเรื่อง การพัฒนาการมีส่วนร่วมของกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตบ้านหินตั่ง ตำบลชัยเกษม อำเภอบางสะพาน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ วัตถุประสงค์เพื่อ (1) ศึกษากระบวนการพัฒนาการมีส่วนร่วมของกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตบ้านหินตั่ง (2) พัฒนาระบบการมีส่วนร่วมของกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตบ้านหินตั่ง (3) การได้มาซึ่งนโยบายการพัฒนาการมีส่วนร่วมของคณะผู้บริหารกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตบ้านหินตั่ง ใช้วิธีการวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed methodology) โดยวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพใช้การวิจัยเอกสาร สัมภาษณ์จากผู้เชี่ยวชาญ ผู้นำชุมชน คณะกรรมการ รวมจำนวนผู้ให้ข้อมูลทั้งสิ้น 75 คน ร่วมกับการวิจัยเชิงปริมาณ โดยทดสอบสมมติฐานกลุ่มตัวอย่างผู้เป็นสมาชิกกลุ่มออมทรัพย์ จำนวน 120 ชุด (ครัวเรือน) คิดเป็นร้อยละ 96

พบว่า (1) ระดับการพัฒนาการมีส่วนร่วมกลุ่มออมทรัพย์ในภาพรวม มีค่าระดับคะแนน “มากที่สุด” คือ ด้านการมีส่วนร่วมในการประเมินผล นอกจากนั้นมีค่าคะแนนอยู่ที่ระดับ “มาก” ในทุกด้านคือ การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติงานโครงการ การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ และการมีส่วนร่วมได้รับผลประโยชน์ ตามลำดับ (2-3) การพัฒนาการมีส่วนร่วมของกลุ่มออมทรัพย์ พบว่า 1) การมีส่วนร่วมการตัดสินใจ มีเงื่อนไขที่อายุสมาชิกเป็นอุปสรรคที่จะสมัครเป็นสมาชิกกองทุนสวัสดิการ ภาวะความเสี่ยงการเป็นผู้ค้าประกัน ได้นโยบายแนวทางลดความเสี่ยงด้วยการประกันชีวิตหมู่ และการเปิดกว้างแก่สมาชิกที่อายุเกินให้สามารถสมัครกองทุนสวัสดิการ 2) การมีส่วนร่วมปฏิบัติโครงการต้องการให้จัดสรรกองทุนเพื่อสร้างอาชีพ การใช้วัตถุดิบในพื้นที่ร่วมภูมิปัญญาชุมชน การจัดทำบัญชีครัวเรือน ได้นโยบายแนวปฏิบัติจัดทำรายงานผลทุก 3 เดือนติดไว้ที่บอร์ดของทำการกลุ่มออมทรัพย์ และการอบรมบัญชีครัวเรือนจากผู้เชี่ยวชาญหน่วยงานพัฒนาอำเภอ 3) การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ การเข้าถึงสิทธิในกองทุนค่ารักษาพยาบาล การเพิ่มความหลากหลายทางพืชพันธุ์และสัตว์เลี้ยง ได้นโยบายแนวทางจัดทำคู่มือสวัสดิการเพื่อการเข้าถึงสิทธิสวัสดิการ และการจัดสรรกองทุน อุดหนุนกลุ่มอาชีพ เช่น การทำปุ๋ย 4) การมีส่วนร่วมประเมินผล มีความต้องการรู้ผลการดำเนินงาน การจัดสรรผลกำไร

เพื่อการอนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ได้นโยบายแนวทางการสร้างภาคีเครือข่ายเพื่อแลกเปลี่ยนความรู้ และแนวปฏิบัติรณรงค์รักษาสภาพแวดล้อมปรับปรุงภูมิทัศน์ในวันสำคัญหลักเช่น วันพ่อ

คำสำคัญ กลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต, การพัฒนาการมีส่วนร่วม, กองทุนสัจจะ, บ้านหินตั้ง

Abstract

The objectives of this study were (1) to learn the level of participation development of the savings group for the production of Ban-hitung (2) to further develop the system of participation in the savings group for the production of Ban-hitung (3) to obtain a policy for the participation development of the savings group's administration for the production of Ban-hitung. To obtain policies for the participation development from the administration of the savings group for the production of Ban-hitung, mixed methodology was used. A part of this qualitative method is utilized documentation and interviews from professionals, local leaders, administrators, totaling 75 participants. This quantitative method used 120 sample questionnaires of the members of savings group, 96% of the entire population.

It was found that (1) the level of participation development of the savings group overall was "at its highest," which pertained to participation in evaluation. At the level of "high" was the participation in the project, participation in the decision-making process, and benefits received in accordance with (2-3) respectively. In the improvement of participation development in the savings group, it was found that 1) participation in the decision-making process was dependent on age, which limited and prevented membership in the savings group's benefits, due to risk factors in insurance. A policy to lower the risk with group insurance and increase the age limit of applicants to the savings group's benefits was obtained. (2) In participation in work on the project, there was a need to set up funds to build jobs, use local resources and workers, and set up an accounting unit. This was addressed through a policy to conduct evaluations every 3 months to be posted on the savings group's board and training of accounting from the province's development professionals. (3) For participation of receiving benefits, like hospital care and increasing to access agricultural products, a policy to create a handbook to accessing and receiving benefits, managing funds, and supporting local resources usage by making fertilizer was created. (4) In participation in evaluations, there was a need for knowledge in working processes and managing profits to conserve nature and the environment. This was addressed by a policy to create the network of exchange information and will be a guideline to conserve the environment and maintain the landscape for important occasions, such as the Father's Day.

Keywords: The Savings Group for Production, Participation Development, Active Savings Group, Ban-hitung

1. บทนำ

รัฐบาลส่งเสริมและประสบความสำเร็จในการเสริมสร้างองค์การที่มีส่วนร่วมของคนเป็นศูนย์กลาง คือ “กลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต” ซึ่งสามารถลดความเหลื่อมล้ำทางสังคมอย่างเป็นรูปธรรมจากการนำแนวคิดของสหกรณ์การเกษตรเครดิตยูเนียน และสินเชื่อเพื่อการเกษตร บนฐานของแนวความคิด 4 ด้าน คือ 1) การรวมคนที่มีฐานะแตกต่างกันในหมู่บ้านให้ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน เพื่อยกฐานะความยากจนบนความเชื่อที่ว่า “จนเงินแต่ไม่จนน้ำใจ” 2) การรวมกลุ่มออมเงินแก้ไขปัญหาในการขาดแคลนเงินทุนในการกู้ยืมแก่สมาชิกเพื่อนำไปประกอบอาชีพ 3) การนำเงินทุนไปดำเนินการเพื่อสร้างรายได้กับสมาชิกโดยมีกำไรเป็นส่วนเสริมคุณภาพชีวิตให้ดีขึ้น และ 4) การลดภาระต้นทุนในการครองชีพ (ยุวัฒน์ วุฒิเมธี, 2559) โดยให้สมาชิกมีการจัดตั้งศูนย์สถิติการตลาดเป็นการรวมตัวซื้อขายเพื่อช่วยลดต้นทุนในการซื้อสิ่งจำเป็นในการอุปโภคบริโภคและปัจจัยการผลิต โดยมีหลักการ 4 ประการ คือ การสร้างความรู้สึกการเป็นเจ้าของ การพึ่งตนเอง หลักคุณธรรม และการควบคุมตนเอง (สำนักงานพัฒนาทุนและองค์การการเงินชุมชน, 2552: 4) จากแนวโน้มที่ดีที่สามารถส่งผลดีต่อการดำเนินชีวิตของชาวบ้านได้ จึงเริ่มขยายความคิดสู่พื้นที่อื่น ๆ ของประเทศ ทำให้ชุมชนเริ่มหันมาพึ่งตนเองด้วยการจัดตั้งองค์การการเงินระดับฐานรากเพื่อเพิ่มบทบาท ทำหน้าที่เป็นสถาบันในการให้บริการทางการเงินและจัดสรรสวัสดิการสังคมให้กับผู้มีฐานะยากจน เพื่อแก้ปัญหาต่างๆ ในชุมชนตั้งแต่หนี้สิน การประกอบอาชีพ โอกาสการศึกษา สุขภาพอนามัย และสิ่งแวดล้อม และยังเป็นระบบใช้พัฒนาศักยภาพทางด้านการปลูกฝังคุณธรรมด้านการมีสัจจะที่ไว้ต่อกัน “กลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตบ้านหินตั้ง” ได้รับการคัดเลือกให้เป็นกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตระดับ “ดี” ของอำเภอบางสะพาน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ (สำนักงานพัฒนาชุมชน, 2558) ให้เป็นต้นแบบการกระตุ้นจิตสำนึกเกิดการมีส่วนร่วมในการพัฒนาแก่กลุ่มเงินออมของทุกหมู่บ้านในตำบลชัยเกษมหรือกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตบ้านหินตั้งไปดำเนินการหรือปฏิบัติตาม หรือจะเป็นการต่อยอดให้เกิดเป็นระดับภาคเครือข่ายความร่วมมือขยายเป็นวงกว้างในช่วยเหลือแลกเปลี่ยนองค์ความรู้เพื่อการพัฒนาองค์การให้เกิดความเข้มแข็งไปในทิศทางเดียวกับหน่วยงานราชการ เป็นหลักประกันและความมั่นคงในการมีคุณภาพชีวิตที่ดียิ่งขึ้นและขจัดเหลื่อมล้ำหรือทำให้เกิดช่องว่างของปัญหาความยากจนน้อยที่สุด

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับการพัฒนาการมีส่วนร่วมของกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตบ้านหินตั้งอย่างยั่งยืน ตำบลชัยเกษม อำเภอบางสะพาน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์
2. เพื่อพัฒนาระบบการมีส่วนร่วมของกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตบ้านหินตั้งอย่างยั่งยืน ตำบลชัยเกษม อำเภอบางสะพาน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์
3. เพื่อได้มาซึ่งนโยบายการพัฒนาการมีส่วนร่วมของคณะผู้บริหารกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตบ้านหินตั้ง ตำบลชัยเกษม อำเภอบางสะพาน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์

3. ขอบเขตการวิจัย

1. ขอบเขตด้านเนื้อหา

1.1 ข้อมูลประชากร เกี่ยวกับข้อมูลส่วนบุคคล ได้แก่ เพศ ระยะเวลาการเป็นสมาชิกของกองทุนกลุ่มออมทรัพย์ ระดับการศึกษา อาชีพหลัก อาชีพเสริม เงินกู้ยืมที่ได้นำไปใช้ ดอกเบี้ยที่ทานกู้ยืม ปัญหาในการกู้ยืม เงินปันผลที่ได้รับ เงินสวัสดิการของกลุ่มออมทรัพย์ที่ช่วยเหลือกลุ่มสมาชิกหรือชุมชน การมีการออมเงินกับกลุ่มออมทรัพย์อื่นในตำบลชัยเกษมหรือกลุ่มออมทรัพย์รอบข้าง

1.2 การพัฒนาการมีส่วนร่วมกลุ่มออมทรัพย์อย่างยั่งยืน ประกอบด้วย 1.การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ (ด้านสังคม เศรษฐกิจ สิ่งแวดล้อม) 2) การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติโครงการ (ด้านสังคม เศรษฐกิจ สิ่งแวดล้อม) 3) การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ (ด้านสังคม เศรษฐกิจ สิ่งแวดล้อม) และ 4) การมีส่วนร่วมในการประเมินผล (ด้านสังคม เศรษฐกิจ สิ่งแวดล้อม)

1.3 ปัญหา ข้อเสนอแนะ แนวทางข้อเสนอแนะเชิงนโยบายการพัฒนาการมีส่วนร่วม

2. ขอบเขตด้านพื้นที่

เขตพื้นที่หมู่บ้านหินตั้ง ตำบลชัยเกษม อำเภอบางสะพาน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์

3. ขอบเขตด้านประชากร

3.1 ประชาชนที่สมาชิกกลุ่มออมทรัพย์บ้านหินตั้ง

3.2 ประชาชนผู้ที่ไม่ได้เป็นสมาชิกบ้านหินตั้ง และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

4. ขอบเขตด้านระยะเวลา

ระหว่างเดือน ตุลาคม 2560 – ตุลาคม 2561

4. วิธีดำเนินการวิจัย

ใช้วิธีการวิจัยแบบผสม (Mixed methodology) โดยวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพเป็นข้อมูลหลัก และใช้การวิจัยเชิงปริมาณเป็นข้อมูลเสริมโดยมีแบบสอบถามเป็นเครื่องมือไปสู่ประเด็นสำคัญในการวิจัยการดำเนินงานมีขั้นตอนที่สำคัญคือ ระยะที่ 1 การเก็บข้อมูลเชิงปริมาณโดยเก็บข้อมูลทั่วไปด้วยแบบสอบถาม จากผู้เป็นสมาชิกจำนวน 120 ครั้วเรือน คิดเป็นร้อยละ 96 แล้วนำมาทำการวิเคราะห์โดยโปรแกรมสำเร็จรูป SPSS ระยะที่ 2 การเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพ ด้วยแบบสัมภาษณ์เชิงลึกแบบมีโครงสร้าง การวิเคราะห์ข้อมูล สรุปผล อภิปรายและข้อเสนอแนะ

การเก็บรวบรวมข้อมูล แบ่งเป็น 2 ระยะดังนี้คือ

1. การเก็บข้อมูลทั่วไปของประชากรและกลุ่มตัวอย่างโดยแบบสัมภาษณ์จำนวน 120 ชุด

2. การเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพโดยการสัมภาษณ์เชิงลึกจากผู้ที่ไม่ได้เป็นสมาชิก จำนวน 16 คน ผู้เป็นสมาชิกแต่ไม่ได้อาศัยอยู่ในพื้นที่ จำนวน 15 คน ผู้เชี่ยวชาญ คณะกรรมการ ผู้นำชุมชน จำนวน 14 คน จำนวนรวม 45 คน การสนทนากลุ่ม จำนวน 15 คน และประชุมเชิงนโยบายเพื่อกำหนดนโยบายการพัฒนาการมีส่วนร่วมกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตบ้านหินตั้ง จำนวน 15 คน รวมจำนวนทั้งสิ้น 75 คน

กลุ่มผู้ให้ข้อมูล/แหล่งข้อมูล ได้แก่ ผู้เชี่ยวชาญผู้ชำนาญการ ได้แก่ พัฒนาการอำเภอ บางสะพาน นักวิชาการพัฒนาชุมชนชำนาญการ ปลัดองค์การบริหารส่วนตำบลชัยเกษม รองนายกองค์การบริหารส่วนตำบลชัยเกษม ผู้ใหญ่บ้านหินตั้ง คณะกรรมการกลุ่มออมทรัพย์บ้านหินตั้ง ประชาชนที่เป็นสมาชิก ผู้ที่ยังไม่ได้สมัครเป็นสมาชิก และผู้เป็นสมาชิกที่ไม่ได้อาศัยอยู่ในหมู่บ้าน และประชาชนทั่วไป จากการประชุมหมู่บ้าน

เครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล คือ แบบสอบถาม แบบสัมภาษณ์ การประชุมหมู่บ้าน และการประชุมใหญ่ประจำปีกลุ่มออมทรัพย์ การสนทนากลุ่ม การประชุมเชิงนโยบาย

การตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ ตรวจสอบความเที่ยงตรงของข้อมูลโดยผู้เชี่ยวชาญ 3 ท่าน โดยประเมินจากแบบประเมินความเที่ยงตรงของเครื่องมือ (IOC) แล้วนำแบบสัมภาษณ์ที่ปรับปรุงแล้วไปทดลองกับกลุ่มประชากรตัวอย่างที่ไม่ใช่พื้นที่ทำการวิจัย และนำผลไปคำนวณหาค่า สัมประสิทธิ์ความเชื่อมั่น (Reliability) โดยวิธีการของ Cronbach method ในที่นี้ได้ค่าสัมประสิทธิ์เท่ากับ 0.983 ถือว่าใช้ได้

การวิเคราะห์เชิงปริมาณ โดยประมวลผลด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป SPSS (Statistical Package for the Social Sciences) เพื่อคำนวณหาค่าสถิติ โดยใช้สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive statistics) ได้แก่ ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) และ ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard deviation)

การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ โดยการพรรณนาวิเคราะห์

5. ผลการวิจัย

ผลการวิจัยโดยสรุปที่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ นำเสนอได้เป็น 2 ส่วนคือ

1. ผลจากการสำรวจเชิงปริมาณ ปรากฏดังนี้คือ

ตารางที่ 1 แสดงภาพรวมระดับการพัฒนาการมีส่วนร่วม

องค์ประกอบของการพัฒนาการมีส่วนร่วม	$\bar{X}$	S.D.	ความหมาย
- การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ	4.45	0.490	ระดับมาก
- การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติงานโครงการ	4.48	0.610	ระดับมาก
- การมีส่วนร่วมได้รับผลประโยชน์	4.45	0.419	ระดับมาก
- การมีส่วนร่วมในการประเมินผล	4.53	0.463	ระดับมากที่สุด

จากตารางที่ 1 พบว่า การพัฒนาการมีส่วนร่วมในภาพรวม ที่มีค่าระดับคะแนน “มากที่สุด” คือ ด้าน 1) การมีส่วนร่วมในการประเมินผล โดยค่าคะแนนเฉลี่ยอยู่ที่ 4.53 นอกจากนั้น มีค่าคะแนนอยู่ที่ระดับ “มาก” หมดทุกด้าน ได้แก่ 2) การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติงานโครงการ ค่าคะแนนเฉลี่ยอยู่ที่ 4.48 3) การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ค่าคะแนนอยู่ที่ระดับ ค่าคะแนนเฉลี่ยอยู่ที่ 4.45 และ 4) การมีส่วนร่วมได้รับผลประโยชน์ ค่าคะแนนเฉลี่ยอยู่ที่ 4.45 ตามลำดับ

2. การพัฒนาการมีส่วนร่วมกลุ่มออมทรัพย์บ้านหินตั้ง ตำบลชัยเกษม อำเภอบางสะพาน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ที่มีการพัฒนาจากการนำผลที่ได้จากการประมวลผลจากแบบสอบถามสัมภาษณ์คู่ขนานกับกลุ่มผู้บริหาร ผู้เชี่ยวชาญ กลุ่มที่ไม่ได้เป็นสมาชิก และกลุ่มที่เป็นสมาชิกแต่ไม่ได้ ตั้งบ้านเรือนอยู่ในพื้นที่บ้านหินตั้ง โดยการวิจัยครั้งนี้ได้เข้าไปมีส่วนร่วมในการพัฒนาดังนี้

2.1 การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ จากการศึกษาค้นคว้าแลกเปลี่ยนแสดงความคิดเห็น โดยมีการสังเกตการเสนอแนะในการประชุมหมู่บ้าน การประชุมใหญ่ประจำปีกลุ่มออมทรัพย์บ้านหินตั้ง การสนทนากลุ่ม เพื่อค้นหาสาเหตุและวิธีการแก้ไขปัญหาในการจัดสวัสดิการเพื่อสงเคราะห์สมาชิกที่เปิดกว้างมากขึ้น การสนับสนุนการใช้ผลผลิตและทรัพยากรในชุมชนเพื่อเป็นการเพิ่มรายได้ให้คนในชุมชน สอดคล้องกับงานวิจัยของ (พัชรินทร์ แท่นแก้ว, 2554) ในเรื่อง การพัฒนาความเข้มแข็งของกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตบ้านจิกแดก ตำบลจิกแดก อำเภอนมดงรัก จังหวัดสุรินทร์ ที่เน้นกิจกรรมด้านการส่งเสริมการประกอบอาชีพหรือเพื่อพัฒนาธุรกิจของชุมชน และการแสดงความคิดเห็นต่อการใช้สารเคมีในการทำเกษตรกรรมของชุมชน โดยได้ข้อสรุปเป็นนโยบาย แนวทางในการประกันชีวิตหมู่ แนวทางการเปิดกว้างแก่สมาชิกที่อายุเกินสมัครกองทุนสวัสดิการ

2.2 การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติโครงการ การเข้าร่วมประชุมใหญ่ประจำปีของกลุ่มออมทรัพย์บ้านหินตั้ง และการสนทนากลุ่ม พบว่า สมาชิกต้องการได้รับรู้ข่าวสารอย่างเป็นทางการโดยการผ่านบอร์ดประชาสัมพันธ์ เช่นเดียวกันกับผลงานวิจัยของ (อำมาลา ศักดิ์, 2556) เรื่อง แนวทาง การพัฒนากลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตจังหวัดอุดรธานี ที่เน้นความโปร่งใสเกี่ยวกับการดำเนินงานที่เป็นผลประโยชน์ต่อสมาชิก ต้องการเยาวชนคนรุ่นใหม่ที่มีความรู้ความสามารถ มีความคิดเห็นหรือวิสัยทัศน์ที่จะทำให้หน่วยงานเจริญยิ่งขึ้นก็ไม่มีเยาวชนที่สนใจหรือมีจิตอาสาเข้ามาช่วยดำเนินกิจกรรม เพราะคณะกรรมการต้องการมีความคาดหวังว่ากลุ่มเยาวชนเหล่านั้นจะมีแรงกำลังความสามารถที่ทำให้กลุ่มออมทรัพย์บ้านหินตั้งเจริญกว่าที่เป็นอยู่มากยิ่งขึ้น สอดคล้องกับงานวิจัยของ (นพพร ประสมทอง, 2558) และ (ฉัตรชัย ศรีวิชา, 2560) ที่กล่าวถึงการพัฒนาศักยภาพการบริหารจัดการที่ดีของกลุ่มออมทรัพย์จะต้องมีเยาวชนคนรุ่นใหม่เข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารและต้องการให้มีการอบรมการทำบัญชีครัวเรือนเพื่อรู้วิธีการควบคุมค่าใช้จ่าย โดยได้ข้อสรุปเป็นนโยบาย แนวปฏิบัติจัดทำรายงานผลทุก 3 เดือนที่บอร์ดของกลุ่มออมทรัพย์ และแนวปฏิบัติด้วยการอบรมบัญชีครัวเรือนจากผู้เชี่ยวชาญหน่วยงานพัฒนาอำเภอบางสะพาน

2.3 การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ กลุ่มสมาชิกที่ยังเข้าไม่ถึงสิทธิในกองทุนค่ารักษาพยาบาล เนื่องจากขาดความรู้ความเข้าใจ การต้องการให้กลุ่มออมทรัพย์เป็นแกนนำในการเพิ่มความหลากหลายของพืชพันธุ์และสัตว์นอกจากการขายปุ๋ยให้สมาชิกและชุมชน โดยได้ข้อสรุปเป็นนโยบาย แนวทางจัดทำคู่มือสวัสดิการเพื่อการเข้าถึงสิทธิสวัสดิการ และแนวทางจัดสรรกองทุน อุดหนุนกลุ่มอาชีพในการทำปุ๋ย และยากำจัดศัตรูพืช

2.4 การมีส่วนร่วมในการประเมินผล กลุ่มสมาชิกอยากให้มีการแสดงผลการดำเนินงานของกลุ่มโดยประชาสัมพันธ์ให้รู้อย่างทั่วถึง ให้ความสนใจต่อสภาพแวดล้อมที่เป็นธรรมชาติโดยการทดแทนและนำกลับมาใช้หมุนเวียนใหม่ มีส่วนร่วมในการดูแลซ่อมแซมสถานที่เพื่อชุมชน โดยได้ข้อสรุป

เป็นนโยบาย แนวทางการสร้างภาคีเครือข่ายเพื่อแลกเปลี่ยนความรู้ และแนวปฏิบัติธรรมาภิบาล สภาพแวดล้อมปรับปรุงภูมิทัศน์ ในกิจกรรมวันสำคัญหลักคือ วันพ่อ วันเข้าพรรษา

กระบวนการเรียนรู้ร่วมกันและบทเรียนจากการดำเนินงานที่สำคัญ ได้แก่ การที่ผู้วิจัยและชุมชนได้มีการแลกเปลี่ยนปรึกษาหารือที่ทำให้ทราบถึงความต้องการทั้งด้านสังคม เศรษฐกิจ และสิ่งแวดล้อมที่ได้มีการนำไปพูดอภิปรายแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและลงประชามติในที่ประชุมของหมู่บ้านหินตั้ง ณ ศาลาเอนกประสงค์ของหมู่บ้านหินตั้ง และการกล่าวนำเสนอความต้องการในการประชุมใหญ่ประจำปีของกลุ่มออมทรัพย์บ้านหินตั้ง ที่พูดถึงการจัดสรรผลประโยชน์ การค้าประกันเงินกู้ ซึ่งทำให้เกิดการมีส่วนร่วมตั้งแต่การสัมภาษณ์ ตลอดจนการวิเคราะห์ผลจากแบบสอบถาม นำมาซึ่งประเด็นที่ก่อให้เกิดความยั่งยืนระหว่างคนในชุมชนที่จะมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นพร้อมกันกับการวางแผนทางอนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในการติดตามประเมินผลที่เป็นทิศทางได้มาซึ่งนโยบายในการพัฒนาจากการมีส่วนร่วม

ข้อค้นพบในส่วนของปัจจัยเอื้อต่อความสำเร็จที่สำคัญ คือ ความร่วมมือของทุกฝ่าย ความศรัทธาที่มีต่อผู้นำ คือ ผู้ใหญ่บ้าน และประธานของกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตบ้านหินตั้ง ที่มีบทบาทเริ่มตั้งแต่การก่อตั้ง เป็นตัวแทนคนในหมู่บ้านที่มีบทบาทหน้าที่รองนายกองค์การบริหารส่วนตำบลชัยเกษม ประธานกลุ่มสตรีอาสาอำเภอบางสะพาน ทำให้เกิดวิสัยทัศน์จากการมีเครือข่ายรอบด้านแล้วนำมาประยุกต์เข้าสู่กลุ่มสมาชิกและหมู่บ้านของตนเอง อีกทั้งความเสียสละของกลุ่มสมาชิกที่ไม่มีการบังคับคนในหมู่บ้านให้ฝากเงินหรือทำกิจกรรมกองทุนหมู่บ้านหินตั้ง แล้วแต่ความสมัครใจ ทุกคนที่เป็นสมาชิกมีความเสียสละด้วยการฝากเงินอย่างเดียว โดยไม่มีการกู้เงินและรับผลประโยชน์จากการจัดสรรกำไรของกองทุนหมู่บ้าน จะนำเงินกองทุนหมู่บ้านนี้ออกมาใช้เฉพาะเมื่อมีความจำเป็นและต้องมีการประชุมและลงมติได้รับความเห็นชอบในการใช้เงินแต่ละครั้งเกี่ยวกับนำมาซื้อวัสดุอุปกรณ์ การก่อสร้างซ่อมแซมสิ่งสาธารณูปโภคภายในหมู่บ้าน เพราะไม่ได้รับงบประมาณจากภาครัฐ ทำให้มองเห็นถึงความร่วมมือที่เป็นพื้นฐานและเป็นทุนทางชุมชนที่ก่อให้เกิดการถ่ายทอดการพัฒนาในทุก ๆ ด้าน

นวัตกรรมองค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย คือ องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัยในการพัฒนาการมีส่วนร่วมกลุ่มออมทรัพย์บ้านหินตั้งของสมาชิกและชุมชน ที่เคยได้รับรางวัลคัดเลือกให้เป็นต้นแบบที่ดีในการลดช่องว่างของความเหลื่อมล้ำจากความยากจน หรือบรรเทาความเดือดร้อนในการกู้ยืมเงินนอก ระบบ ช่วยเหลือด้วยการสร้างโอกาสให้กับทุก ๆ คนในการสร้างรายได้มีอาชีพเสริม และการมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นจากการเข้าถึงกองทุนสวัสดิการกลุ่มออมทรัพย์ ทำให้เห็นแนวทางความยั่งยืนในด้านสังคม เศรษฐกิจ และสิ่งแวดล้อม ที่สอดคล้องกับเศรษฐกิจพอเพียง และร่วมกันพัฒนาแนวคิดนำสู่การกำหนดนโยบายร่วมกันเพื่อประโยชน์โดยรวมของกลุ่มสมาชิกและชุมชน

6. อภิปรายผลการวิจัย

เป็นที่น่าสังเกตจากการวิเคราะห์ที่พบว่า การพัฒนาการมีส่วนร่วมของกลุ่มออมทรัพย์บ้านหินตั้ง ตำบลชัยเกษม อำเภอบางสะพาน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ มีค่าคะแนนเฉลี่ยอยู่ในระดับ “มาก” ถึง ค่าคะแนนเฉลี่ย “มากที่สุด” ในทุกด้าน แต่ค่าคะแนนที่อยู่ในระดับ “มากที่สุด” คือ การมีส่วนร่วมการประเมินผล กลับมีกลุ่มสมาชิกกลุ่มใหญ่ที่ยังเห็นว่าต้องมีการพัฒนาให้มีความสำคัญ ต่อการมีส่วนร่วม

ประเมินตรวจสอบการดำเนินงานของกลุ่มออมทรัพย์ ให้ความสำคัญต่อสิ่งแวดล้อมด้วยการอนุรักษ์ธรรมชาติและนำกลับมาใช้ใหม่ ให้ความสำคัญกับการฟื้นฟูซ่อมแซมสถานที่สาธารณะที่ใช้ประโยชน์ร่วมกันของชุมชน ซึ่งการได้ค่าคะแนนเฉลี่ยที่อยู่ในระดับ “มาก” ถึง “มากที่สุด” จะเป็นการแสดงให้เห็นว่าการมีส่วนร่วมในการพัฒนาจะประสบความสำเร็จทุกด้านตามค่าคะแนนที่แสดงผล เพราะในส่วนของการมีส่วนร่วมในการประเมินผลด้านการนำสิ่งของหรือทรัพยากรที่ใช้แล้วกลับมาใช้ใหม่ และการปลูกต้นไม้หรือทดแทนทรัพยากรธรรมชาติที่ใช้แล้วให้กลับคืนมา คิดเป็นร้อยละของ ความต้องการให้มีการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงถึงร้อยละ 25-26 หรือคน 1 คน ใน 4 คน ที่ยังมองเห็นถึงความสำคัญของการสมดุลเกื้อกูลกันระหว่าง สังคม เศรษฐกิจ และสิ่งแวดล้อม ที่ต้องมีการดำเนินหรือเป้าหมายในทางเดียวกันจึงจะเกิดการพัฒนามีส่วนร่วมอย่างยั่งยืนที่สอดคล้องกับเศรษฐกิจพอเพียงได้

สรุป

1. ระดับการพัฒนาการมีส่วนร่วมกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตบ้านหิ้งตั้ง ตำบลชัยเกษม อำเภอบางสะพาน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ส่วนใหญ่อยู่ในระดับมากขึ้นไป

2. การพัฒนาการมีส่วนร่วมกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตบ้านหิ้งตั้ง ตำบลชัยเกษม อำเภอบางสะพาน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ได้เกิดแนวคิดจากการพัฒนาการมีส่วนร่วมสู่นโยบายที่เป็นรูปธรรมที่จะนำไปใช้กับกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตบ้านหิ้งตั้ง เนื่องจากการที่กลุ่มสมาชิกและชุมชนมีความเสียสละ ความสัมพันธ์ที่แนบแน่น กล้าแสดงความคิดเห็นและรักษาผลประโยชน์เพื่อส่วนรวม มีความเอื้ออาทรเหมือนญาติพี่น้องครอบครัวเดียวกัน โดยเฉพาะความเชื่อถือศรัทธาที่มีต่อภาวะผู้นำที่มีความยุติธรรม ความเสมอภาค ความโปร่งใสตรวจสอบได้ ในทุกขั้นตอนกระบวนการที่มีการประชุมแสดงความคิดเห็นแลกเปลี่ยนประสบการณ์ความรู้เพื่อส่วนรวม

7. ข้อเสนอแนะ

ควรมีการศึกษาแนวทางความเป็นไปได้ของกลุ่มออมทรัพย์การผลิตบ้านหิ้งตั้ง เพื่อให้มีการยกระดับจากกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตบ้านหิ้งตั้ง เป็น “สถาบันการจัดการเงินทุนชุมชน” ทั้งนี้เพื่อเป็นต้นแบบในการสร้างความเข้มแข็งด้านวินัยการเงินและการบริหารจัดการเงินทุนชุมชนให้ทั่วทั้งตำบล ชัยเกษม อำเภอบางสะพาน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ตามหลักการดำเนินงาน “การบริหารจัดการหนี้ไปสู่อุทิศ 1 ครอบครัว 1 สัญญา

เอกสารอ้างอิง

- ฉัตรชัย ศรีวิชา. (2560.) การพัฒนาศักยภาพกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต: กรณีศึกษาตำบลนาบอน อำเภอคำม่วง จังหวัดกาฬสินธุ์ งานประชุมวิชาการระดับชาติด้านการบริหารกิจการสาธารณะภายใต้ประเทศไทย 4.0 ณ วิทยาลัยการปกครองท้องถิ่น มหาวิทยาลัยขอนแก่น: <https://conference.kku.ac.th/colaimg/files/articles/0e3a7-0-64-.pdf>.
- ธนากร สังเขป. (2556). การพัฒนาที่ยั่งยืน. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- นวพร ประสมทอง. (2558). การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาศักยภาพการบริหารจัดการชุมชนเข้มแข็งของกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตตำบลท่าโพ จังหวัดอุทัยธานี. วิทยาลัยพาณิชยศาสตร์บูรพาปริทัศน์ : ปีที่ 10 ฉบับที่ 2 กรกฎาคม – ธันวาคม 2558.
- บวรศักดิ์ อุวรรณโณ และคณะ. (2554). การมีส่วนร่วมของประชาชนในกระบวนการนโยบายสาธารณะ. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร : บริษัท เอ.พี.กราฟฟิค ดีไซน์และการพิมพ์ จำกัด.
- พัชรินทร์ แท่นแก้ว. (2554). การพัฒนาความเข้มแข็งของกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตบ้านจิกแดก ตำบลจิกแดก อำเภอพนมดงรัก จังหวัดสุรินทร์. รายงานการศึกษาอิสระ ปริญญารัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- ไพรัตน์ เตชะรินทร์. (2527). นโยบายและกลไกการมีส่วนร่วมของชุมชนในยุทธศาสตร์การพัฒนาปัจจุบัน. กรุงเทพมหานคร : ศักดิ์โสฬการพิมพ์.
- ยุวัฒน์ วุฒิเมธี. (2559). ประวัติความเป็นมาของกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต สืบค้น 21 พฤษภาคม 2559 จาก http://www.thailandff.org/th/reports/detail.php?ID=224&SECTION_ID=12.
- สำนักงานพัฒนาทุนและองค์การการเงินชุมชน. (2552). คู่มือการดำเนินงานกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต. กรุงเทพมหานคร : กรมการพัฒนาชุมชน
- อำมาลา ศักดิ์. (2556). แนวทางการพัฒนากลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต จังหวัดอุดรธานี. วิทยานิพนธ์ปริญญารัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สถาบันราชภัฏนครสวรรค์.

การบริหารจัดการการจัดเก็บภาษีเงินได้บุคคลธรรมดาของกรมสรรพากร
ADMINISTRATION OF INCOME TAX COLLECTION OF THE REVENUE DEPARTMENT

Received : November 1, 2018

Revised : November 28, 2018

Accepted : December 30, 2018

สิริกกร ศิริปรีชา
sirikron siripreecha
สัมพันธ์ พลภักดิ์
Sampan Polpak

บทคัดย่อ

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา (1) ปัญหาเกี่ยวกับการบริหารจัดการการจัดเก็บภาษีเงินได้บุคคลธรรมดาของกรมสรรพากร (2) แนวทางการพัฒนาการบริหารจัดการการจัดเก็บภาษีเงินได้บุคคลธรรมดาของกรมสรรพากร และ (3) ปัจจัยที่มีส่วนสำคัญทำให้แนวทางการพัฒนาการบริหารจัดการการจัดเก็บภาษีเงินได้บุคคลธรรมดาของกรมสรรพากรประสบความสำเร็จ ทั้งนี้ ได้นำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง 5 ด้าน ได้แก่ ด้านความพอประมาณ ด้านความมีเหตุผล ด้านการมีภูมิคุ้มกัน ด้านการมีความรู้ และด้านการมีคุณธรรม มาปรับใช้เป็นกรอบแนวคิดการวิจัยของการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้

ระเบียบวิธีวิจัยของการศึกษาค้นคว้า ได้ออกแบบรูปแบบการวิจัยให้เป็นวิธีการวิจัยแบบผสม โดยเน้นการวิจัยเชิงปริมาณเป็นหลักและใช้การวิจัยเชิงคุณภาพเป็นข้อมูลเสริม การวิจัยเชิงปริมาณเป็นการวิจัยเชิงสำรวจเพื่อให้ได้ข้อมูลจากประชากรเป็นจำนวนมาก โดยใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล แบบสอบถามได้ผ่านการทดสอบเพื่อหาค่าความเที่ยงตรง ได้ค่าเท่ากับ 0.85 และผ่านการหาค่าความเชื่อถือได้ที่ระดับ 0.89 ประชากร คือ ประชาชนผู้ยื่นแบบเสียภาษีเงินได้บุคคลธรรมดาตามแบบในจังหวัดนนทบุรี รวม 93,682 คน ส่วนกลุ่มตัวอย่าง คือ ประชาชนดังกล่าว จำนวน 1,099 คน ซึ่งได้มาจากสูตรการหาจำนวนกลุ่มตัวอย่างของ ทาโร ยามาเน่ การเก็บรวบรวมข้อมูลสนาจดำเนินการระหว่างวันที่ 1-30 เมษายน 2561 เก็บรวบรวมแบบสอบถามที่สมบูรณ์กลับคืนมาได้จำนวน

ผลการศึกษาพบว่า (1) ปัญหาเกี่ยวกับการบริหารจัดการที่สำคัญ คือ กรมสรรพากรจัดเจ้าหน้าที่สำหรับให้คำแนะนำประชาชนในเรื่องการยื่นแบบเสียภาษีเงินได้ไม่มากเท่าที่ควร (2) แนวทางการพัฒนาการบริหารจัดการที่สำคัญ คือ กรมสรรพากรควรจัดเจ้าหน้าที่ให้คำแนะนำประชาชนในเรื่องการเสียภาษีเงินได้เพิ่มมากขึ้น และ (3) ปัจจัยที่มีส่วนสำคัญทำให้แนวทางการพัฒนาการบริหารจัดการการจัดเก็บภาษีเงินได้บุคคลธรรมดาของกรมสรรพากรประสบความสำเร็จ คือ การที่ผู้บริหารของกรมสรรพากรมีภาวะผู้นำสูง มีวิสัยทัศน์ที่ดี รวมทั้งมีนโยบายที่ชัดเจนเพื่อสนับสนุนความพร้อมด้านเจ้าหน้าที่และด้านการนำเทคโนโลยีที่ทันสมัยมาใช้ในการจัดเก็บภาษีเงินได้

คำสำคัญ : การบริหารจัดการ, การจัดเก็บภาษีเงินได้บุคคลธรรมดา, กรมสรรพากร

Abstract

The objectives of this research were to explore (1) problems of administration of personal income tax collection of the Revenue Department, (2) administrative development guidelines of personal income tax collection of the Revenue Department, and (3) factors taking important parts in the success of administrative development guidelines of personal income tax collection of the Revenue Department. The sufficiency economy philosophy of five aspects: moderation, rationality, immunity, knowledge, and morality, was applied as research conceptual framework of this study.

The methodology of this research was designed as mixed research applying quantitative as a principal and supplementary methods. The quantitative research was survey collecting in large amount of field data with questionnaires. The questionnaires were passed try out of validity checking at level of 0.85 and reliability checking at level of 0.89. Population was all 93,682 people submitting personal income tax forms in Nontaburi Province. Total of 1,099 samples were calculated by using Taro Yamane's formula. The Data collection was collected during April 1-30, 2018 and total 1,099 completed sets of questionnaire, equaled to 100.00% of the 1,099 total sample, were returned. Data analysis was performed in contingency table with descriptive analysis. Descriptive Statistics exercised were percentage, mean, and standard deviation. For qualitative data, in-depth interview of 9 experts, selected by the purposive sampling with face to face interview of at least 60 minutes each, and structured in-depth interview form, was also applied.

Findings of this research were (1) the major problems was the Revenue Department's insufficient provision of personnel to advise the people submitted personal income tax in Nontaburi Province, (2) the major development guidelines of administration were the Revenue Department should sufficiently increase personnel to advise the people submitted personal income tax. Moreover, the Revenue Department should also adopt modern technology and network for people services in terms of personal income tax submission, and (3) the factors taking importance parts in the success of administrative development guidelines of personal income tax collection of the Revenue Department were as follows: the Executives of the Revenue Department should perform the high leadership, good vision, and clear policy to support the readiness of personnel and adoption of modern technology and network for the services of personal income tax collection.

Keywords: Administration, income tax collection, the Revenue Department

บทนำ

กรมสรรพากรเป็นหน่วยงานของรัฐในสังกัดกระทรวงการคลังมีอำนาจหน้าที่เกี่ยวกับการจัดเก็บภาษีเงินได้บุคคลธรรมดา ภาษีเงินได้นิติบุคคล ภาษีมูลค่าเพิ่ม ภาษีธุรกิจเฉพาะ อากรแสตมป์ ภาษีเงินได้ปิโตรเลียม และภาษีการรับมรดก โดยดำเนินการจัดเก็บภาษีอากรตามประมวลรัษฎากร พระราชบัญญัติภาษีเงินได้ปิโตรเลียม พ.ศ. 2514 และพระราชบัญญัติภาษีการรับมรดก พ.ศ. 2558 โดยมีเป้าหมายเพื่อให้การบริหารจัดเก็บภาษีของกรมสรรพากรอย่างมีประสิทธิภาพ บรรลุประสิทธิผล โดยจัดเก็บภาษีครอบคลุมรายได้ที่ต้องเสียภาษี และสะท้อนถึงรายได้ที่ต้องเสียภาษีอย่างทั่วถึงเป็นธรรม มีสัดส่วนการจัดเก็บภาษีเปรียบเทียบกับ GDP และการจัดเก็บภาษีตามมาตรฐานสากล สนับสนุนการเพิ่มศักยภาพและความสามารถในการแข่งขัน ตลอดจนยกระดับคุณภาพสังคมและเศรษฐกิจให้เท่าเทียมเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารงานและการบริการผู้เสียภาษีของกรมสรรพากร กล่าวคือ มีนวัตกรรมการให้บริการที่ทันต่อการเปลี่ยนแปลง ผู้รับบริการมีความเชื่อมั่นในคุณภาพการให้บริการที่เป็นเลิศ ระบบงาน/ระบบฐานข้อมูล มีความถูกต้อง รวดเร็ว และมีความปลอดภัยสูงนั้น กรมสรรพากรได้ประสบปัญหาเกี่ยวกับการบริหารจัดการในเรื่องของการให้ความรู้ ความเข้าใจในเรื่องของการเสียภาษีเงินได้บุคคลธรรมดา การศึกษาครั้งนี้ ผู้ศึกษามุ่งเน้นเฉพาะประเด็นในเรื่องการบริหารจัดการการจัดเก็บภาษีเงินได้บุคคลธรรมดาของกรมสรรพากรเท่านั้น เนื่องจากการจัดเก็บภาษีบุคคลธรรมดาของกรมสรรพากรยังไม่มีประสิทธิภาพเท่าที่ควร

การศึกษาครั้งนี้ เป็นการศึกษาด้านรัฐประศาสนศาสตร์ หรือการบริหารจัดการของหน่วยงานของรัฐ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง เพื่อ "พัฒนาหน่วยงาน" หรือ "พัฒนาการบริหารจัดการของหน่วยงาน" คือ "กรมสรรพากร" ซึ่งเป็นหน่วยงานของรัฐในสังกัดของกระทรวงการคลัง กล่าวคือ กรมสรรพากรมี "ปัญหาการวิจัย" ซึ่งเป็น "ปัญหาในเรื่องที่กรมสรรพากรให้ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการเสียภาษีเงินได้บุคคลธรรมดา ไม่มีประสิทธิภาพเท่าที่ควร เช่น ไม่ชัดเจน ไม่ต่อเนื่อง และไม่ทั่วถึง เป็นผลให้การจัดเก็บภาษีเงินได้บุคคลธรรมดาไม่ครบถ้วนสมบูรณ์ ไม่มีประสิทธิภาพเท่าที่ควร" โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ปัญหาการวิจัยที่กล่าวมานี้ เป็นปัญหาที่สำคัญที่กำลังประสบอยู่ พร้อมกันนั้น ผู้ศึกษายังได้นำปัญหาดังกล่าวไปปรับใช้แบบสอบถามเพื่อช่วยให้กลุ่มตัวอย่างที่ตอบแบบสอบถามเข้าใจ และตอบคำถามได้ตรงประเด็น และเจาะจงเพิ่มมากขึ้น

นอกจากนี้ ข้อเท็จจริงปรากฏด้วยว่า เท่าที่ผ่านมา กรมสรรพากรได้ประสบปัญหาเกี่ยวกับประสิทธิภาพในการบริหารจัดการการจัดเก็บภาษีเงินได้บุคคลธรรมดาตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงบางประการ เป็นต้นว่า (1) ปัญหาเกี่ยวกับการบริหารจัดการด้านการมีภูมิคุ้มกัน เช่น กรมสรรพากรไม่ได้จัดให้มีเจ้าหน้าที่ผู้ให้คำปรึกษา/แนะนำในการยื่นแบบเสียภาษีเงินได้ให้กับผู้เสียภาษีในจำนวนที่เหมาะสม สามารถเพิ่ม/ลดได้ อย่างเพียงพอกับจำนวนผู้เสียภาษี (2) ปัญหาเกี่ยวกับการบริหารจัดการด้านความรู้ เช่น เจ้าหน้าที่ด้านการจัดเก็บภาษีบางส่วนขาดความรู้ ทักษะ ในการนำเทคโนโลยีมาใช้ในการดำเนินงานจนทำให้การบริการขาดประสิทธิภาพและทำงานได้ล่าช้า และ (3) ปัญหาเกี่ยวกับการบริหารจัดการด้านความพอประมาณ เช่น การไม่มีป้ายบอกขั้นตอนการให้บริการ และระยะเวลาดำเนินการในการให้บริการของแต่ละขั้นตอนการให้ไว้อย่างชัดเจน เป็นต้น

ถ้าหากปัญหาการวิจัย หรือปัญหาเกี่ยวกับการบริหารจัดการดังกล่าวไม่ได้รับการแก้ไข พัฒนา หรือการปรับปรุงแล้ว ย่อมทำให้เกิดผลเสียต่อหน่วยงาน เช่น ทำให้การบริหารจัดการการจัดเก็บภาษีของกรมสรรพากรมีมาตรฐานไม่สูงเท่าที่ควร หรือไม่ได้มาตรฐานสากล ทำให้บุคลากรของกรมสรรพากรได้รับการเชื่อถือ และยอมรับจากหน่วยงานอื่น ประชาชน และสังคม ในเรื่องการบริหารจัดการการจัดเก็บภาษีไม่มากเท่าที่ควร และยังทำให้ประชาชน ไม่ได้รับการอำนวยความสะดวกหรือไม่ได้รับบริการที่ดีในเรื่องการบริหารจัดการการจัดเก็บภาษีของกรมสรรพากร เป็นต้น ด้วยเหตุผลดังกล่าวมานี้ ทำให้ผู้ศึกษามีความสนใจที่จะศึกษาค้นคว้า อันจะเป็นประโยชน์ทั้งในทางวิชาการ ทางปฏิบัติต่อหน่วยงานของรัฐที่มีอำนาจหน้าที่ในการจัดเก็บภาษี รวมทั้งประชาชนผู้เสียภาษี ประชาชนทั่วไป และสังคมต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. ศึกษาปัญหาเกี่ยวกับการบริหารจัดการการจัดเก็บภาษีเงินได้บุคคลธรรมดาของกรมสรรพากร
2. ศึกษาแนวทางการพัฒนาการบริหารจัดการการจัดเก็บภาษีเงินได้บุคคลธรรมดาของกรมสรรพากร
3. ศึกษาปัจจัยที่มีส่วนสำคัญทำให้แนวทางการพัฒนาการบริหารจัดการการจัดเก็บภาษีเงินได้บุคคลธรรมดาของกรมสรรพากรประสบความสำเร็จ

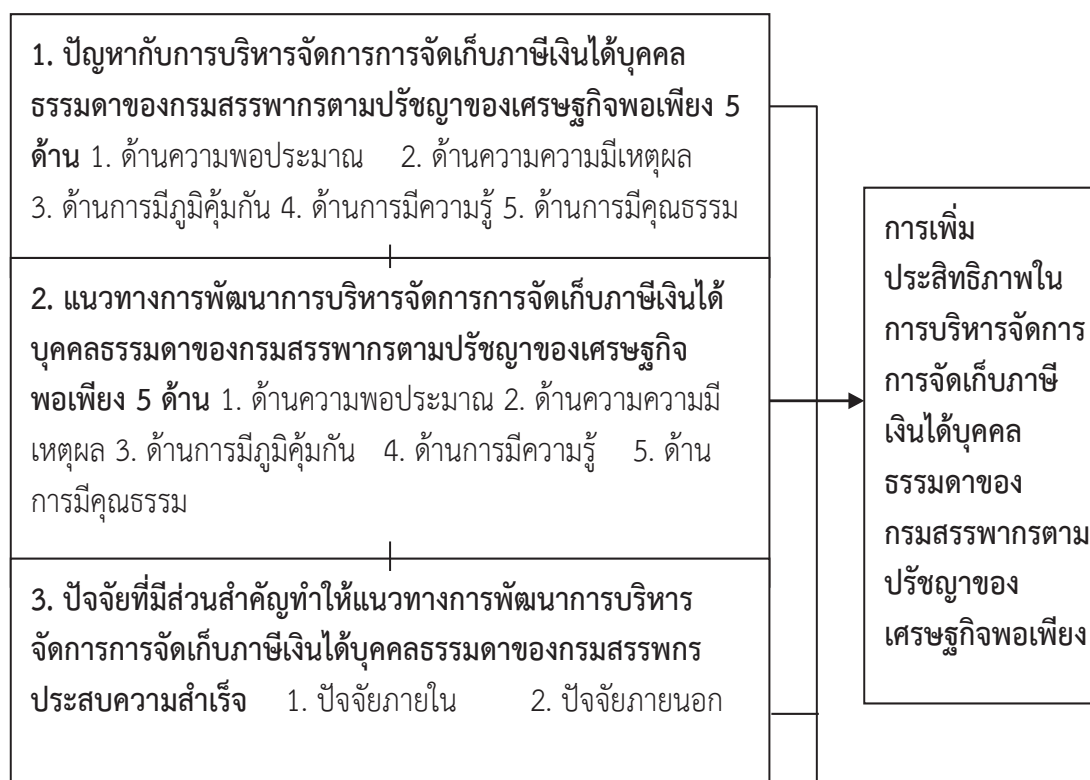
กรอบแนวคิดการวิจัย

กรอบแนวคิดการวิจัยสำหรับการวิจัยเชิงปริมาณของการศึกษาค้นคว้านี้ ประกอบด้วย กรอบแนวคิดการวิจัยส่วนที่เป็นตัวแปรอิสระ (เหตุ) และกรอบแนวคิดการวิจัยส่วนที่เป็นตัวแปรตาม (ผล-ในทิศทางที่ดีขึ้นกว่าเดิม) ในลักษณะที่มีความสำคัญอย่างหนึ่งเหตุเป็นผลต่อกัน (causality) โดยกรอบแนวคิดการวิจัยส่วนที่เป็นตัวแปรอิสระ (เหตุ) คือ ปรัชญาของเศรษฐกิจพอ (Sufficiency Economy Philosophy) 5 ด้าน ได้แก่ 1. ด้านความพอประมาณ 2. ด้านความมีเหตุผล 3. ด้านการมีภูมิคุ้มกัน 4. ด้านการมีความรู้ และ 5. ด้านการมีคุณธรรม (วิรัช วิรัชนิภาวรรณ, 2550: 63-68)

ผู้ศึกษาได้กำหนดหรือจัดแบ่งกลุ่มของกรอบแนวคิดการวิจัยส่วนที่เป็นตัวแปรอิสระ หรือเหตุ ให้ประกอบด้วย 3 ส่วน ซึ่งสอดคล้องกับวัตถุประสงค์การวิจัย 3 ข้อ ตามลำดับ ได้แก่ (1) ปัญหาเกี่ยวกับการบริหารจัดการการจัดเก็บภาษีเงินได้บุคคลธรรมดาของกรมสรรพากร (2) แนวทางการพัฒนาการบริหารจัดการการจัดเก็บภาษีเงินได้บุคคลธรรมดาของกรมสรรพากร และ (3) ปัจจัยที่มีส่วนสำคัญทำให้แนวทางการพัฒนาการบริหารจัดการการจัดเก็บภาษีเงินได้บุคคลธรรมดาของกรมสรรพากรประสบความสำเร็จ ที่แบ่งเป็นปัจจัยภายในและปัจจัยภายนอก

สำหรับกรอบแนวคิดการวิจัยส่วนที่เป็นตัวแปรตาม หรือผลในทิศทางที่ดีขึ้นกว่าเดิม หรือมีประสิทธิภาพเพิ่มมากขึ้น และมีความสำคัญอย่างหนึ่งเหตุเป็นผลต่อตัวแปรอิสระ (เหตุ) คือ "การเพิ่มประสิทธิภาพในการบริหารจัดการการจัดเก็บภาษีเงินได้บุคคลธรรมดาของกรมสรรพากรตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอ 5 ด้าน" ดังภาพ 1

ตัวแปรอิสระ (เหตุ) → ตัวแปรตาม (ผล- ในทิศทางที่ดีขึ้นกว่าเดิม)

ภาพ 1 กรอบแนวคิดการวิจัยสำหรับการวิจัยเชิงปริมาณที่แสดงความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระ (เหตุ) กับตัวแปรตาม (ผล-ในทิศทางที่ดีขึ้นกว่าเดิม) อย่างเป็นเหตุเป็นผลต่อเนื่องกันโดยจัดกลุ่มตามวัตถุประสงค์การวิจัย 3 ข้อ ของการศึกษาคั้งนี้

ระเบียบวิธีวิจัย

ระเบียบวิธีวิจัยแบ่งเป็น 4 ส่วน ได้แก่ (1) รูปแบบการวิจัย (2) ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง (3) เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย (4) การเก็บรวบรวมข้อมูล ตลอดจน (5) วิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ตามลำดับ ดังนี้

รูปแบบการวิจัย (research design) ผู้ศึกษาได้ออกแบบรูปแบบการวิจัยให้เป็นวิธีการวิจัยแบบผสม (mixed methods research) (John W. Creswell and Vicki L. Plano Clark, 2011: 174-175) วิธีการวิจัยแบบผสมนั้น ในทางทฤษฎีหรือในทางวิชาการ หมายถึง การผสมในขั้นตอนการเก็บรวบรวมข้อมูลเท่านั้น โดยในการศึกษาคั้งนี้ ใช้การวิจัยเชิงปริมาณ (quantitative research) เป็นหลัก ซึ่งมีสัดส่วนประมาณร้อยละ 80 และใช้การวิจัยเชิงคุณภาพ (qualitative research) เป็นข้อมูลเสริม ซึ่งมีสัดส่วนประมาณร้อยละ 20 ในส่วนที่เกี่ยวกับการวิจัยเชิงปริมาณนั้น เป็นการศึกษาเชิงสำรวจ (survey study) ที่ให้ความสำคัญกับการเก็บรวบรวมข้อมูลสนาม (field data collection) หรือการวิจัยสนาม (field research) เป็นหลักเพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงปริมาณซึ่งมีประชากรหรือกลุ่มตัวอย่างเป็นจำนวนมาก โดยใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง สำหรับการวิจัยเชิงปริมาณ ประชากร คือ ประชาชนผู้ยื่นแบบเสียภาษีเงินได้บุคคลธรรมดาตามแบบ ภงด. 90 และ ภงด. 91 ในจังหวัดนนทบุรี รวม 3 เดือน คือ มกราคม-มีนาคม 2560 จำนวน $(13,112+23,983+56,587=)$ 93,682 คน

กลุ่มตัวอย่าง คือ ประชาชนผู้ยื่นแบบเสียภาษีเงินได้ส่วนบุคคลดังกล่าวที่ตอบแบบสอบถาม 1,099 คน ซึ่งได้มาจากการหาจำนวนกลุ่มตัวอย่างของ ทาโร ยามาเน่ (Taro Yamane, 1967:398). ที่ระดับความเชื่อถือได้ 97% หรือที่ระดับความคลาดเคลื่อนของการสุ่มตัวอย่างที่ระดับ 0.03 เช่นนี้ ถือว่าเป็นการสุ่มตัวอย่างประเภทที่ใช้ความน่าจะเป็น (probability sampling) (Ernest L. Cowles and Edward Nelson, 2015: 13-34) หรือเป็นการสุ่มตัวอย่างประเภทที่ใช้หลักวิชาการทางสถิติ และเป็นการสุ่มตัวอย่างอย่างง่าย (simple random sampling) โดยกลุ่มตัวอย่างในประชากรมีโอกาสถูกสุ่มหรือถูกเลือกมาเป็นกลุ่มตัวอย่างเท่า ๆ กัน

ในส่วนของการวิจัยเชิงคุณภาพ เนื่องจากประชากรของการวิจัยเชิงคุณภาพเป็นประชากรแฝง หรือประชากรที่ไม่อาจระบุจำนวนได้อย่างชัดเจน หรือได้ง่าย (hidden or hard-to-reach populations) ดังเช่นประชากรและกลุ่มตัวอย่างของการวิจัยเชิงปริมาณ (Rowland Atkinson and John Flint, 2001) เมื่อเป็นเช่นนี้ ผู้ศึกษาจึงใช้วิธีการสัมภาษณ์แนวลึกเฉพาะผู้เชี่ยวชาญ (in-depth interview of experts) หรือผู้ให้ข้อมูลหลัก จำนวน 10 คน วิธีการสุ่มตัวอย่างเช่นนี้ เป็นการสุ่มตัวอย่างประเภทที่ไม่ใช้ความน่าจะเป็น (non probability sampling) (Greg Guest, Emily E. Namey, and Marilyn L. Mitchell, 2013: 47) หรือไม่ใช่หลักวิชาการทางสถิติ ซึ่งหมายถึงการเลือกกลุ่มตัวอย่างโดยใช้ดุลพินิจของผู้ศึกษามากกว่าวิธีการทางสถิติทั่วไปดังเช่นการวิจัยเชิงปริมาณ ทั้งนี้ เพื่อให้ได้ผู้เชี่ยวชาญ (experts) หรือผู้ให้ข้อมูลหลัก (key informants) เพื่อทำการสัมภาษณ์แนวลึกเฉพาะผู้เชี่ยวชาญ (in-depth interview of experts) หรือผู้ให้ข้อมูลหลัก จำนวน 10 คน ซึ่งเป็นผู้ที่มีความรู้ มีความสามารถ มีประสบการณ์ และความเชี่ยวชาญเกี่ยวกับประสิทธิภาพในการบริหารจัดการการเก็บภาษีเงินได้บุคคลธรรมดาของกรมสรรพากรตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย สำหรับการวิจัยเชิงปริมาณ ใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อให้ได้ข้อมูลจากประชากรเป็นจำนวนมาก โดยแบบสอบถามได้ผ่านการทดสอบเพื่อหาค่าความเที่ยงตรง (validity) ซึ่งเป็นการทดสอบเพื่อหาค่าความเที่ยงตรงตามเนื้อหา หรือหาค่าความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับวัตถุประสงค์การวิจัย (Index of item Objective Congruence หรือ IOC) จากผู้เชี่ยวชาญจำนวน 5 คน ได้ค่าความเที่ยงตรงเท่ากับ 0.85 และได้ทำการทดสอบ (try out) จำนวน 50 ชุด เพื่อหาความเชื่อถือได้ของแบบสอบถาม หรือหาค่าครอนบาค (Cronbach) ของแบบสอบถามทั้งฉบับ ได้ค่าความเชื่อถือได้ (reliability) ที่ระดับ 0.89

ส่วนเนื้อหาภายในแบบสอบถาม ประกอบด้วยคำถามปิดและข้อคำถามเปิด โดยแบ่งแบบสอบถามเป็น 4 ส่วน ได้แก่ ส่วนที่ 1 เป็นข้อมูลส่วนบุคคลของกลุ่มตัวอย่างที่ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ เพศ และระดับการศึกษา ส่วนที่ 2-4 เป็นข้อมูลเกี่ยวกับความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่างต่อปัญหาเกี่ยวกับการบริหารจัดการ แนวทางการพัฒนาการบริหารจัดการ และปัจจัยที่มีส่วนสำคัญทำให้แนวทางการพัฒนาการบริหารจัดการการเก็บภาษีเงินได้บุคคลธรรมดาของกรมสรรพากรตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงประสบความสำเร็จ

ในส่วนของการวิจัยเชิงคุณภาพ ใช้แบบสัมภาษณ์เชิงลึกที่มีโครงสร้าง (structured in-depth interview form) ซึ่งผ่านการทดสอบเพื่อหาความเที่ยงตรง (validity) (Bonnie K. Nastasi and Stephen L. Schensul, 2005: 177-195) เป็นเครื่องมือเพื่อใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยผ่านการทดสอบหาความเที่ยงตรงจากผู้เชี่ยวชาญ 2 คน

การเก็บรวบรวมข้อมูล สำหรับการศึกษาวิจัยเชิงปริมาณ ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลระหว่างวันที่ 1-30 เมษายน 2561 โดยผู้ศึกษา และผู้ช่วยอีก 5 คน ได้แจกแบบสอบถาม จำนวน 1,099 ชุด/คน และเก็บรวบรวมแบบสอบถามที่สมบูรณ์กลับคืนมาได้จำนวน 1,099 ชุด/คน และเก็บรวบรวมแบบสอบถามที่สมบูรณ์คืนมาได้ 1,099 คน (n=1,004) คิดเป็นร้อยละ 100.00 ของกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด 1,099 คน

สำหรับการวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้ศึกษาได้ทำการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ หรือผู้ให้ข้อมูลหลัก จำนวน 10 คน ด้วยตนเอง และเป็นการสัมภาษณ์ตัวต่อตัว (face to face interview) ทีละคน ๆ ละไม่น้อยกว่า 60 นาที

วิธีวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ผู้ศึกษานำข้อมูลเชิงปริมาณมาทำการประมวลและวิเคราะห์ทางสถิติโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปสำหรับคอมพิวเตอร์ โดยวิธีวิเคราะห์ข้อมูลเป็นการวิเคราะห์ในรูปตาราง (contingency table analysis) (Brian S. Everitt, 1992: 2-3) รวมทั้งใช้รูปแบบการวิเคราะห์เชิงพรรณนาสำหรับการวิจัยเชิงปริมาณ (quantitative descriptive analysis) (Herbert Stone, Joel L. Sidel, and Jean Bloomquist, 1997: 53-69) สำหรับสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลเป็นสถิติเชิงพรรณนา (descriptive statistics) ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)

ในส่วนของการวิจัยเชิงคุณภาพ เป็นการนำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ หรือผู้ให้ข้อมูลหลักมาประมวล (จัดกลุ่ม) แปลความ วิเคราะห์ และเขียนพรรณนาหรือบรรยาย (descriptive interpretation and descriptive analysis approach) ไว้ในตาราง (Robert Elliott and Ladislav Timulak, 2005:147-152) ทั้งนี้ เพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงคุณภาพซึ่งนำมาเสริม หรือเทียบเคียงกับข้อมูลเชิงปริมาณซึ่งเป็นข้อมูลหลักของการศึกษารั้งนี้

ผลของการวิจัย

ผลการวิจัยข้อมูลส่วนบุคคลของกลุ่มตัวอย่าง พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ (ร้อยละ 60.51) เป็นชาย และกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ (ร้อยละ 55.41) มีระดับการศึกษาต่ำกว่าปริญญาตรี ดังนี้

1. ปัญหาเกี่ยวกับการบริหารจัดการการจัดเก็บภาษีเงินได้บุคคลธรรมดาของกรมสรรพากรตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง 5 ด้าน (สอดคล้องกับวัตถุประสงค์การวิจัย ข้อ 1.) พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ล้วนเห็นด้วยในระดับปานกลางทั้ง 5 ด้าน โดยปัญหาเกี่ยวกับการบริหารจัดการที่มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุดในระดับปานกลาง ($\bar{X}$ 2.59, S.D. 0.57) คือ ด้านการมีภูมิคุ้มกัน ได้แก่ คำถามที่ว่า “กรมสรรพากรไม่ได้จัดให้มีเจ้าหน้าที่ผู้ให้คำปรึกษาแนะนำในการยื่นแบบเสียภาษีเงินได้ให้กับผู้เสียภาษีในจำนวนที่เหมาะสม (สามารถเพิ่ม/ลด) ได้อย่างเพียงพอกับจำนวนผู้เสียภาษีซึ่งจะเป็นการช่วยให้การชำระภาษีเป็นไปอย่างถูกต้องและสะดวกรวดเร็วยิ่งขึ้น

ตาราง 1 ค่าสถิติการวิเคราะห์ความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่างต่อปัญหาเกี่ยวกับการบริหารจัดการ

ปัญหาเกี่ยวกับการบริหารจัดการ	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ	ลำดับ
1. ปัญหาเกี่ยวกับการบริหารจัดการด้านความพอประมาณ	2.10	0.56	ปานกลาง	3
2. ปัญหาเกี่ยวกับการบริหารจัดการด้านความมีเหตุผล	2.09	0.51	ปานกลาง	4
3. ปัญหาเกี่ยวกับการบริหารจัดการด้านการมีภูมิคุ้มกัน	2.34	0.57	ปานกลาง	1
4. ปัญหาเกี่ยวกับการบริหารจัดการด้านการมีความรู้	2.31	0.55	ปานกลาง	2
5. ปัญหาเกี่ยวกับการบริหารจัดการด้านคุณธรรม	2.09	0.55	ปานกลาง	5

หมายเหตุ ระดับความเห็นด้วยของกลุ่มตัวอย่าง

- 1) เห็นด้วยมาก ช่วงคะแนนระหว่าง 2.34-3.00 คะแนน
- 2) เห็นด้วยปานกลาง ช่วงคะแนนระหว่าง 1.67-2.33 คะแนน

2. แนวทางการพัฒนาการบริหารจัดการการจัดเก็บภาษีเงินได้บุคคลธรรมดาของกรมสรรพากรมาใช้ในการจัดเก็บภาษีตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง 5 ด้าน (สอดคล้องกับวัตถุประสงค์การวิจัย ข้อ 2.) พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เห็นด้วยในระดับมากที่สุดทั้ง 5 ด้าน โดยแนวทางการพัฒนาการบริหารจัดการที่มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุดในระดับมากที่สุด ($\bar{X}$ 2.43, S.D. 0.66) คือ ด้านการมีภูมิคุ้มกัน ได้แก่ คำถามที่ว่า “กรมสรรพากรควรจัดเจ้าหน้าที่ให้คำแนะนำประชาชนในเรื่องการเสียภาษีเงินได้เพิ่มมากขึ้น” ดังตาราง 2

ตาราง 2 ค่าสถิติการวิเคราะห์ความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่างต่อแนวทางการพัฒนาการบริหารจัดการ

แนวทางการพัฒนาการบริหารจัดการ	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ	ลำดับ
1. แนวทางการพัฒนาการบริหารจัดการด้านความพอประมาณ	2.38	0.64	มาก	3
2. แนวทางการพัฒนาการบริหารจัดการด้านความมีเหตุผล	2.37	0.67	มาก	5
3. แนวทางการพัฒนาการบริหารจัดการด้านการมีภูมิคุ้มกัน	2.43	0.66	มาก	1
4. แนวทางการพัฒนาการบริหารจัดการด้านการมีความรู้	2.42	0.63	มาก	2
5. แนวทางการพัฒนาการบริหารจัดการด้านคุณธรรม	2.38	0.64	มาก	4

สำหรับผลการสัมภาษณ์เชิงลึกเฉพาะผู้เชี่ยวชาญ หรือผู้ให้ข้อมูลหลัก จำนวน 10 คน ต่อแนวทางการพัฒนาการบริหารจัดการที่มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุดดังกล่าว พบว่า ผู้เชี่ยวชาญทั้ง 10 คน เห็นด้วยต่อแนวทางการพัฒนาการบริหารจัดการดังกล่าว

3. ปัจจัยที่มีส่วนสำคัญทำให้แนวทางการพัฒนาการบริหารจัดการการจัดเก็บภาษีเงินได้บุคคลธรรมดาของกรมสรรพากรตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงประสบความสำเร็จ (สอดคล้องกับวัตถุประสงค์การวิจัย ข้อ 3.) พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เห็นด้วยในระดับมากที่สุด ($\bar{X}$ 2.43, S.D. 0.63) ต่อปัจจัยภายในได้แก่ คำถามที่ว่า “การที่ผู้บริหารของกรมสรรพากรมีภาวะผู้นำสูง มีวิสัยทัศน์ที่ดี รวมทั้งมีนโยบายที่ชัดเจนเพื่อสนับสนุนความพร้อมด้านเจ้าหน้าที่และด้านการนำเทคโนโลยีที่ทันสมัยมาใช้ในการจัดเก็บภาษีเงินได้”

นอกจากนี้แล้ว กลุ่มตัวอย่างเห็นด้วยในระดับปานกลาง ต่อปัจจัยภายนอก ดังตาราง 3

ตาราง 3 ค่าสถิติการวิเคราะห์ความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่างต่อปัจจัยที่มีส่วนสำคัญทำให้แนวทางการพัฒนาการบริหารจัดการการจัดเก็บภาษีเงินได้บุคคลธรรมดาของกรมสรรพากรประสบความสำเร็จ

ปัจจัยที่มีส่วนสำคัญทำให้แนวทางการพัฒนาการบริหารจัดการ	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ	ลำดับ
1. ปัจจัยภายใน	2.43	0.63	มาก	1
2. ปัจจัยภายนอก	2.21	0.67	ปานกลาง	2

สำหรับผลการสัมภาษณ์เชิงลึกเฉพาะผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 10 คน ต่อปัจจัยที่มีส่วนสำคัญทำให้แนวทางการพัฒนาการบริหารจัดการการจัดเก็บภาษีเงินได้บุคคลธรรมดาของกรมสรรพากรตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงประสบความสำเร็จดังกล่าวนี้ พบว่า ผู้เชี่ยวชาญส่วนใหญ่ จำนวน 10 คน จากทั้งหมด 10 คน เห็นด้วยกับคำถามดังกล่าว

นอกจากนี้แล้ว ผู้ศึกษาได้สรุปเปรียบเทียบความเห็นของกลุ่มตัวอย่างต่อปัญหาเกี่ยวกับการบริหารจัดการ แนวทางการพัฒนาการบริหารจัดการ และปัจจัยที่มีส่วนสำคัญทำให้แนวทางในการบริหารจัดการการจัดเก็บภาษีเงินได้บุคคลธรรมดาประสบความสำเร็จ สรุปเปรียบเทียบทั้ง 3 เรื่อง ไว้ในตารางโดยเรียงตามลำดับค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) จากมากไปน้อย และหากเกิดกรณีที่ด้านใดมีค่าเฉลี่ยเท่ากัน ผู้ศึกษาได้นำค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) มาแสดงไว้ด้วย โดยเรียงค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานต่ำสุดไว้เป็นลำดับแรก ดังตาราง 4

ตาราง 4 สรุปเปรียบเทียบความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 3 เรื่อง

ค่าเฉลี่ยแต่ละด้านเรียงตามลำดับจากมากไปน้อย		
1. ปัญหาเกี่ยวกับการบริหารจัดการ (กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เห็นด้วยในระดับปานกลาง)	2. แนวทางการพัฒนาการบริหารจัดการ (กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เห็นด้วยในระดับมาก)	3. ปัจจัยที่มีส่วนสำคัญทำให้แนวทางการพัฒนาการบริหารจัดการประสบความสำเร็จ (กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เห็นด้วยในระดับมาก 1 ด้าน และเห็นด้วยในระดับปานกลาง 1 ด้าน)
1) ด้านการมีภูมิคุ้มกัน ($\bar{X}$ 2.34, S.D. 0.57)	1) ด้านการมีภูมิคุ้มกัน ($\bar{X}$ 2.43, S.D. 0.66)	1) ปัจจัยภายใน ($\bar{X}$ 2.21, S.D. 0.67) (ระดับปานกลาง)
2) ด้านการมีความรู้ ($\bar{X}$ 2.31, S.D. 0.55)	2) ด้านการมีความรู้ ($\bar{X}$ 2.42, S.D. 0.63)	2) ปัจจัยภายนอก ($\bar{X}$ 2.43, S.D. 0.63) (ระดับมาก)
3) ด้านความพอประมาณ ($\bar{X}$ 2.10, S.D. 0.56)	3) ด้านความพอประมาณ ($\bar{X}$ 2.38, S.D. 0.64)	
4) ด้านความมีเหตุผล ($\bar{X}$ 2.09, S.D. 0.51)	4) ด้านคุณธรรม ($\bar{X}$ 2.38, S.D. 0.64)	
5) ด้านคุณธรรม ($\bar{X}$ 2.09, S.D. 0.55)	5) ด้านความมีเหตุผล ($\bar{X}$ 2.37, S.D. 0.67)	

จากตาราง 4 ข้างต้น สรุปผลการวิเคราะห์ความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่างต่อ (1) ปัญหาเกี่ยวกับการบริหารจัดการ (2) แนวทางการพัฒนาการบริหารจัดการ และ (3) ปัจจัยที่มีส่วนสำคัญทำให้แนวทางการพัฒนาการบริหารจัดการการจัดเก็บภาษีเงินได้บุคคลธรรมดาของกรมสรรพากรตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงประสบความสำเร็จ (สอดคล้องกับวัตถุประสงค์การวิจัย ข้อ 1.-3.) เมื่อพิจารณาค่าเฉลี่ยที่เรียงตามลำดับจากมากไปน้อยตามแนว 5 ด้าน พบว่า ความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นไปในทิศทางเดียวกันหรือเหมือนกัน 2 ด้านแรก ได้แก่ ด้านการมีภูมิคุ้มกัน และด้านการมีความรู้

การอภิปรายผล

เพื่อประโยชน์ในการเสนอข้อเสนอแนะ ผู้ศึกษาได้นำผลแนวทางการพัฒนาในการบริหารจัดการ และตัวปัจจัยที่มีส่วนสำคัญทำให้แนวทางการพัฒนาในการบริหารจัดการ และสอดคล้องกับวัตถุประสงค์การวิจัย ข้อ 2.-3. มาอภิปรายผล กล่าวคือ

1. อภิปรายผลแนวทางการพัฒนาในการบริหารจัดการ เหตุผลสำคัญที่กลุ่มตัวอย่างซึ่งเป็นประชาชนผู้ยื่นแบบเสียภาษีเงินได้บุคคลธรรมดาตามแบบในจังหวัดนนทบุรี ส่วนใหญ่เห็นด้วยในระดับมากต่อแนวทางการพัฒนาการบริหารจัดการการจัดเก็บภาษีเงินได้บุคคลธรรมดาตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงด้านการมีภูมิคุ้มกัน ได้แก่ คำถามที่ว่า กรมสรรพากรควรจัดเจ้าหน้าที่ให้คำแนะนำประชาชนในเรื่องการเสียภาษีเงินได้เพิ่มมากขึ้น โดยมีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด ($\bar{X}$ 2.43, S.D. 0.66) (ระดับมาก) ดังกล่าวนั้น ผู้ศึกษามีความเห็นว่าเป็นเพราะกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เห็นด้วยกับแนวทางการพัฒนาการบริหารจัดการดังกล่าวว่าเป็นแนวทางที่ตรงประเด็น ทันสมัย ทันต่อเหตุการณ์ อีกทั้งยังเป็นแนว

ทางการพัฒนาการบริหารจัดการที่มีส่วนสำคัญทำให้ประชาชนผู้มาใช้บริการ หรือประชาชนผู้มาเสียภาษีได้รับบริการที่ดี ประหยัดเวลา สะดวก รวดเร็ว ประชาชนพึงพอใจและประทับใจการให้บริการ จัดเก็บภาษีของกรมสรรพากรในทิศทางที่สอดคล้องกับความต้องการของประชาชนเพิ่มมากขึ้น เช่นนี้พอเทียบเคียงได้กับแนวคิดของ (เบญจมาศ อินทราเวช และวิรัช วิรัชนิภาวรรณ, 2559: 173-182) ที่เสนอแนะไว้ว่า เทศบาลควรอำนวยความสะดวกและให้บริการจัดเก็บรายได้ไปในทิศทางที่สอดคล้องกับความต้องการของประชาชน เหตุผลดังกล่าวนี้ สอดคล้องกับความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ หรือผู้ให้ข้อมูลหลักทั้ง 10 คน

2. อภิปรายผลปัจจัยที่มีส่วนสำคัญทำให้แนวทางการพัฒนาการบริหารจัดการการจัดเก็บภาษีเงินได้บุคคลธรรมดาของกรมสรรพากรตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงประสบความสำเร็จ เหตุผลสำคัญที่กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เห็นด้วยในระดับมากต่อปัจจัยที่มีส่วนสำคัญทำให้แนวทางการพัฒนาการบริหารจัดการประสบความสำเร็จ ได้แก่ คำถามที่ว่า การที่ผู้บริหารของกรมสรรพากรมีภาวะผู้นำสูง มีวิสัยทัศน์ที่ดี รวมทั้งมีนโยบายที่ชัดเจนเพื่อสนับสนุนความพร้อมด้านเจ้าหน้าที่และด้านการนำเทคโนโลยีที่ทันสมัยมาใช้ในการจัดเก็บภาษีเงินได้ โดยมีค่าเฉลี่ยสูงสุด ($\bar{X}$ 2.43, S.D. 0.63) (ระดับมาก) ดังกล่าว แทนที่จะเห็นด้วยในระดับปานกลางหรือในระดับน้อย ผู้ศึกษามีความเห็นว่าเป็นเนื่องจากกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่พึงพอใจ หรือเชื่อมั่นอย่างมากว่า ปัจจัยที่มีส่วนสำคัญทำให้แนวทางการพัฒนาการบริหารจัดการการจัดเก็บภาษีเงินได้บุคคลธรรมดาของกรมสรรพากรตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง 5 ด้าน ประสบความสำเร็จ มีความสำคัญและจำเป็นต่อการบริหารจัดการของกรมสรรพากรไม่เพียงเท่านั้น กลุ่มตัวอย่างยังมีความเห็นด้วยว่า ปัจจัยที่มีส่วนสำคัญทำให้แนวทางการพัฒนาบริหารจัดการดังกล่าวมีความทันสมัย ทันต่อเหตุการณ์และยุคสมัย ถ้านำปัจจัยดังกล่าวนี้ไปยึดถือปฏิบัติอย่างจริงจังและต่อเนื่องย่อมมีส่วนสำคัญทำให้ประสิทธิภาพในการบริหารจัดการการให้บริการจัดเก็บภาษีแก่ประชาชนผู้เสียภาษีเพิ่มสูงขึ้น รวมตลอดทั้งตอบสนองความต้องการของประชาชนผู้เสียภาษีเพิ่มขึ้นด้วย เหตุผลดังกล่าวนี้ สอดคล้องกับแนวคิดของผู้เชี่ยวชาญ หรือผู้ให้ข้อมูลหลักทั้ง 10 คน

ข้อเสนอแนะ

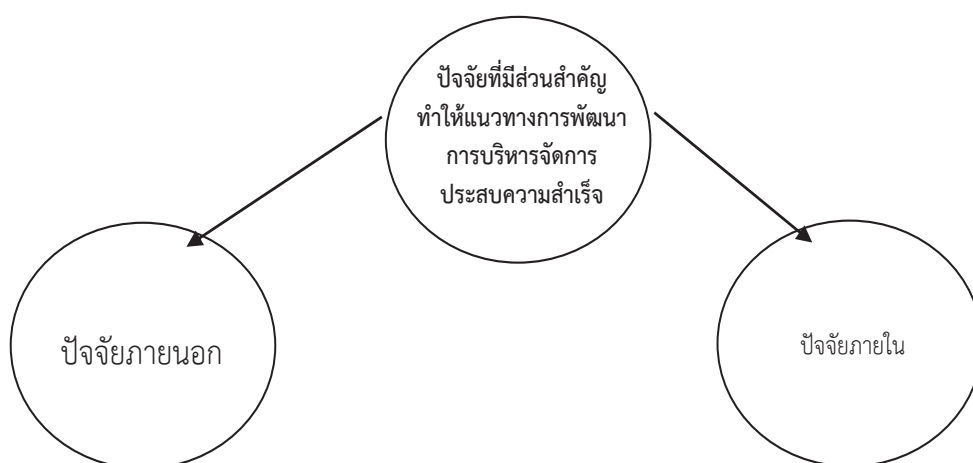
1. ข้อเสนอแนะสำหรับการนำผลการวิจัยไปใช้

1.1 กรมสรรพากรควรมีนโยบายและแผนงานที่ชัดเจนและต่อเนื่องที่สนับสนุนผู้บริหาร และบุคลากรทุกระดับของกรมสรรพากรให้เห็นความสำคัญ ความจำเป็น พร้อมทั้งมีแนวทางปฏิบัติที่ชัดเจนของการนำเทคโนโลยีและเครือข่ายที่ทันสมัยมาใช้ในการจัดเก็บภาษีในทิศทางที่ให้ความสำคัญกับการประหยัดเวลา หรือการเพิ่มความสะดวกและรวดเร็วให้กับประชาชนผู้เสียภาษีเพิ่มมากขึ้น รวมตลอดทั้งการลดขั้นตอนการปฏิบัติงานจัดเก็บภาษีที่ทำให้ล่าช้า หรือไม่จำเป็นเพิ่มมากขึ้นด้วย นอกจากนี้ผู้บริหารทุกระดับควรทำตัวเป็นแบบอย่างที่ดีและเห็นความสำคัญตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง โดยเฉพาะด้านการมีภูมิคุ้มกัน พร้อมทั้งมีระบบติดตาม ตรวจสอบ และประเมินผลที่เปิดกว้าง และครอบคลุม เฉพาะข้อเสนอแนะให้ผู้บริหารทำตัวเป็นอย่างที่ดีนั้น พอเทียบเคียงได้กับแนวคิดของ วิรัช วิรัชนิภาวรรณ. (2561). “การบริหารจัดการเพื่อนำเทคโนโลยีและเครือข่ายสังคมที่ทันสมัยมาใช้ในการ

ให้บริการประชาชนของกรุงเทพมหานครตามแนวคิดการบริหารจัดการยุคดิจิทัล”, วารสาร อัล-นूरบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยฟาฏอนี ปีที่ 7 ฉบับที่ 25 ปีที่ 13 (ฉ.ที่ 2 เดือนกรกฎาคม-ธันวาคม 2561). ที่มีข้อเสนอแนะสำหรับแนวทางการพัฒนาการบริหารจัดการ ไว้ว่า กรุงเทพมหานครควรให้บริการสาธารณะในทิศทางที่ให้ความสำคัญกับความต้องการ การตอบสนองความต้องการ และผลประโยชน์ของประชาชนเพิ่มมากขึ้น ในเวลาเดียวกัน กรุงเทพมหานครควรให้บริการสาธารณะในทิศทางที่ยึดมั่น ศรัทธา และปฏิบัติงานในลักษณะที่สอดคล้องและสนับสนุนแนวทางของการปกครองประชาธิปไตย เช่น ในลักษณะเปิดกว้าง (openness) โปร่งใส (transparency) และเข้าถึง หรือตรวจสอบได้ (accessibility) ทั้งนี้ โดยผู้บริหารควรทำตัวเป็นแบบอย่างที่ดีในเรื่องดังกล่าวนี้ด้วย

1.2 ข้อเสนอแนะสำหรับปัจจัยที่มีส่วนสำคัญทำให้แนวทางการพัฒนาการบริหารจัดการการจัดเก็บภาษีเงินได้บุคคลธรรมดาของกรมสรรพากรประสบความสำเร็จ คือ การที่ผู้บริหารของกรมสรรพากรมีภาวะผู้นำสูง มีวิสัยทัศน์ที่ดี รวมทั้งมีนโยบายที่ชัดเจนเพื่อสนับสนุนความร่วมมือด้านเจ้าหน้าที่และด้านการนำเทคโนโลยีที่ทันสมัยมาใช้ในการจัดเก็บภาษีเงินได้

1.3 กรมสรรพากรควรสร้างและกำหนดปัจจัยที่มีส่วนสำคัญทำให้แนวทางการพัฒนาการบริหารจัดการการจัดเก็บภาษีเงินได้บุคคลธรรมดาของกรมสรรพากรตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงประสบความสำเร็จ และควรนำไปปรับใช้ในการวางแผน และในทางปฏิบัติจริง โดยใช้เป็นกลุ่มตัวชี้วัดสำคัญสำหรับการปฏิบัติงาน (Key Performance Indicators หรือ KPIs) จัดเก็บภาษีเงินได้บุคคลธรรมดาของกรมสรรพากรตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ทั้งนี้ ปัจจัยที่มีส่วนสำคัญทำให้แนวทางการพัฒนาการบริหารจัดการการจัดเก็บภาษีเงินได้บุคคลธรรมดาของกรมสรรพากรประสบความสำเร็จดังกล่าวนี้ ควรเรียงตามลำดับความสำคัญจากมากไปน้อย ดังนี้ ด้าน (1) ปัจจัยภายใน (2) ปัจจัยภายนอก ดังภาพ 2

ภาพ 2 ปัจจัยที่มีส่วนสำคัญทำให้แนวทางการพัฒนาการบริหารจัดการการจัดเก็บภาษีเงินได้บุคคลธรรมดาของกรมสรรพากรตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงประสบความสำเร็จ

2. ข้อเสนอแนะสำหรับการทำวิจัยครั้งต่อไป

2.1 กรมสรรพากรหรือบุคลากร หรือหน่วยงานอื่นควรทำวิจัยแบบเจาะลึกเกี่ยวกับการพัฒนาในการบริหารจัดการการจัดเก็บภาษีเงินได้บุคคลธรรมดาตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง แต่ละด้านอย่างเจาะจง เช่น ด้านการมีภูมิคุ้มกัน ด้านการมีความรู้ และด้านความพอประมาณ

2.2 กรมสรรพากรหรือบุคลากร หรือหน่วยงานอื่นควรทำวิจัยโดยใช้กรอบแนวคิด กลุ่มตัวชี้วัด หรือตัวแบบอื่นสำหรับศึกษา และวิเคราะห์การพัฒนาในการบริหารจัดการเพื่อเครือข่ายที่ทันสมัยมาใช้ในการจัดเก็บภาษีของกรมสรรพากร เช่น แนวคิดการบริหารจัดการที่ยั่งยืน (Sustainable Administration Concept) และการบริหารจัดการตามแนวคิดตะวันออก (Eastern Concept of Administration) เป็นต้น

เอกสารอ้างอิง

- เบญจมาศ อินทราเวช และวิรัช วิรัชนิภาวรรณ. (2559). “การบริหารจัดการด้านการอำนวยความสะดวก และให้บริการจัดเก็บรายได้ของเทศบาลในจังหวัดเชียงใหม่ตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง”, *วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยอีสเทิร์นเอเซีย ฉบับสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์* ปีที่ 6 ฉบับที่ 3 (กันยายน-ธันวาคม 2559), หน้า 173-182.
- วิรัช วิรัชนิภาวรรณ. (2550). *การบริหารจัดการตามแนวทางคุณธรรมและแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง*. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์โพธิ์เพชร.
- วิรัช วิรัชนิภาวรรณ. (2561). “การบริหารจัดการเพื่อนำเทคโนโลยีและเครือข่ายสังคมที่ทันสมัยมาใช้ในการให้บริการประชาชนของกรุงเทพมหานครตามแนวความคิดการบริหารจัดการยุคดิจิทัล”, *วารสารอัล-นूर บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยฟาฏอนี* ปีที่ 7 ฉบับที่ 25 ปีที่ 13 (กรกฎาคม-ธันวาคม 2561).
- Cowles, Ernest L. and Nelson, Edward. (2011). *An Introduction to Survey Research*. New York: Business Expert Press, LLC.
- Creswell, John W. and Clark, Vicki L. Plano. (2011). *Designing and Conducting Mixed Methods Research*. Second Edition. Thousand Oaks, California: Sage Publications, Inc.
- Elliott, Robert. and Timulak, Ladislav. (2005). “Descriptive and Interpretive Approaches to Qualitative Research” in Miles, Jeremy. and Gilbert, Paul. (eds.). (2005). *A Handbook of Research Methods for Clinical and Health Psychology*. New York: Oxford University Press.
- Everitt, Brian S. (1992). *The Analysis of Contingency Tables*. Second Edition. Boca Raton, Florida: Chapman and Hall/CRC.
- Guest, Greg., Namey, Emily E., and Mitchell, Marilyn L. (2013). *Collecting Qualitative Data: A Field Manual for Applied Research*. Thousand Oaks, California: Sage Publications, Inc.
- Nastasi, Bonnie K. and Schensul, Stephen L. (2005). “Contributions of Qualitative Research to the Validity of Intervention Research”, *Journal of School Psychology*, Volume 43, Issue 3, (May-June) 2005: 177-195.
- Stone, Herbert., Sidel, Joel L., and Bloomquist, Jean. (1997). “Quantitative Descriptive Analysis” in Gacula, M. C. (ed.). *Descriptive Sensory Analysis in Practice*. Hoboken. New Jersey: John Wiley & Sons, Inc.
- Yamane, Taro. (1967). *Elementary Sampling Theory*. New Jersey: Prentice-Hall.

**การเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการการให้บริการ
ของพนักงานต้อนรับบนรถโดยสารของบริษัทขนส่ง จำกัด**
**ADMINISTRATIVE EFFICIENCY ENHANCEMENT IN SERVICES
OF BUS HOSTESS OF THE TRANSPORT COMPANY LIMITED**

Received : November 1, 2018

Revised : November 29, 2018

Accepted : December 30, 2018

สมบัติ นະนุนา

Sombat Nanuna

สัมพันธ์ พลภักดิ์

Sampan Polpak

บทคัดย่อ

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้มีวัตถุประสงค์หลักเพื่อศึกษา (1) ปัญหาเกี่ยวกับประสิทธิภาพในการบริหารจัดการการให้บริการของพนักงานต้อนรับบนรถโดยสารของบริษัทขนส่ง จำกัด (2) แนวทางการเพิ่มประสิทธิภาพในการบริหารจัดการการให้บริการของพนักงานต้อนรับบนรถโดยสารของบริษัทขนส่ง จำกัด และ (3) ตัวแบบของแนวทางการเพิ่มประสิทธิภาพในการบริหารจัดการการให้บริการของพนักงานต้อนรับบนรถโดยสารของบริษัทขนส่ง จำกัด ตามหลักคุณภาพการให้บริการ ทั้งนี้ ได้นำแนวคิดหลักคุณภาพการให้บริการ 5 ด้าน ได้แก่ การเข้าถึงบริการ การติดต่อสื่อสาร ความสามารถ ความมีไมตรีไมตรีจิต และ ความน่าเชื่อถือ มาปรับใช้เป็นกรอบแนวคิดของการศึกษาค้นคว้า

ระเบียบวิธีวิจัยของการศึกษาค้นคว้านี้ได้ออกแบบรูปแบบการวิจัยให้เป็นวิธีการวิจัยแบบผสม โดยเน้นการวิจัยเชิงปริมาณเป็นหลักและใช้การวิจัยเชิงคุณภาพเป็นข้อมูลเสริม การวิจัยเชิงปริมาณเป็น

การวิจัยเชิงสำรวจเพื่อให้ได้ข้อมูลจากประชากรเป็นจำนวนมาก โดยใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล แบบสอบถามได้ผ่านการทดสอบเพื่อหาค่าความเที่ยงตรง ได้ค่าเท่ากับ 0.88 และผ่านการหาค่าความเชื่อถือได้ที่ระดับ 0.86 ประชากร คือ ประชาชนที่ใช้บริการรถโดยสารประจำทางของบริษัทขนส่ง จำกัด รวม 7,285,521 คน ส่วนกลุ่มตัวอย่าง คือ ประชาชนดังกล่าว จำนวน 1,111 คน ซึ่งได้มาจากสูตรการหาจำนวนกลุ่มตัวอย่างของ ทาโร ยามาเน่ การเก็บรวบรวมข้อมูลสนามดำเนินการระหว่างวันที่ 10-30 มิถุนายน 2560 เก็บรวบรวมแบบสอบถามที่สมบูรณ์กลับคืนมาได้จำนวน 1,108 ชุด/คน และเก็บรวบรวมแบบสอบถามที่สมบูรณ์คืนมาได้ 1,108 คน คิดเป็นร้อยละ 99.73 ของกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด 1,111 คน วิเคราะห์ข้อมูล เป็นการวิเคราะห์ในรูปแบบตาราง รวมทั้งใช้รูปแบบการวิเคราะห์เชิงพรรณนา สำหรับสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลเป็นสถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ในส่วนของการวิจัยเชิงคุณภาพเป็นการสัมภาษณ์แนวลึกเฉพาะผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 9 คน ซึ่งได้มาจากการสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง และเป็นการสัมภาษณ์แนวลึกเฉพาะผู้เชี่ยวชาญแบบตัวต่อตัว คนละไม่น้อยกว่า 60 นาที ด้วยแบบสัมภาษณ์แนวลึกที่มีโครงสร้าง

ผลการศึกษาพบว่า (1) ปัญหาเกี่ยวกับประสิทธิภาพในการบริหารจัดการที่สำคัญ คือ พนักงานต้อนรับบนรถโดยสารบางส่วนขาดทักษะ ความสามารถ และความรับผิดชอบในการให้บริการ (2) แนวทางการเพิ่มประสิทธิภาพในการบริหารจัดการที่สำคัญ คือ พนักงานต้อนรับบนรถโดยสารควรมีทักษะ ความสามารถ และความรับผิดชอบในการให้บริการเพิ่มมากขึ้น นอกจากนี้ บริษัทขนส่ง จำกัด ควรมีตัวแบบของแนวทางการเพิ่มประสิทธิภาพในการบริหารจัดการด้วย และ (3) บริษัทขนส่ง จำกัด ควรสร้างและนำตัวแบบของแนวทางการเพิ่มประสิทธิภาพในการบริหารจัดการเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการให้บริการของพนักงานต้อนรับบนรถโดยสารตามหลักคุณภาพการให้บริการ 5 ด้าน ไปปรับใช้เป็นกลุ่มตัวชี้วัดสำคัญสำหรับการปฏิบัติงาน และในทางปฏิบัติจริง ตัวแบบดังกล่าวควรเรียงตามลำดับความสำคัญจากมากไปน้อย ดังนี้ ด้าน (1) ความสามารถ (2) ความน่าเชื่อถือ (3) การเข้าถึงบริการ (4) การติดต่อสื่อสาร และ (5) ความมีไมตรีจิต

คำสำคัญ : การเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการ, การให้บริการของพนักงานต้อนรับบนรถโดยสาร, บริษัทขนส่ง จำกัด

Abstract

The objectives of this study were mainly to study (1) problems of administrative efficiency in services of bus hostess of the Transport Company Limited, (2) guidelines of administrative efficiency enhancement in services of bus hostess of the Transport Company Limited administrative efficiency in services of bus hostess of the Transport Company Limited, and (3) model of guidelines of administrative efficiency enhancement in services of bus hostess of the Transport Company Limited. The Services Quality Principle of 5 aspects: Access, Communication, Competence, Courtesy, and Creditability, were applied as conceptual framework of this study.

Methodology of this research was designed as a mixed methods research applying quantitative research as a principal and qualitative research as a supplementary. The quantitative research was survey research collecting large amount of field data with questionnaires. The questionnaires passed try out of validity check at level of 0.88 and reliability check at level of 0.86. Population was all 7,285,521 people using bus services of the Transport Company Limited. Total of 1,111 samples were calculated by using Taro Yamane's formula. Field data collection was collected during June 10-30, 2017 and total 1,108 completed sets of questionnaire, equaled to 99.73% of the 1,111 total sample, were returned. Data analysis was performed in contingency table with descriptive analysis. Descriptive Statistics exercised were percentage, mean, and standard deviation. For qualitative data, in-depth interview of 9 experts, selected by the purposive sampling with face to face interview of at least 60 minutes each and structured in-depth interview form, was also applied.

Findings of this research were (1) the major problems of administrative efficiency was some of the bus hostess' s lacking of skill, competence, and responsibility, (2) the major guidelines of administrative efficiency enhancement were: the bus hostess should increase skill, competence, and responsibility. In addition, the Transport Company Limited should also have a model of guidelines of administrative efficiency enhancement, and (3) the Transport Company Limited should form and apply the model of guidelines of administrative efficiency enhancement in services of bus hostess according to the Services Quality Principle of 5 aspects as the Key Performance Indicators (KPIs) and practical implementation. The model should respectively as follows: Competence, Creditability, Access, Communication, and Courtesy.

Keywords: Administrative efficiency enhancement, services of bus hostess, The Transport Company Limited

บทนำ

เนื่องจาก ผลการดำเนินงานของบริษัทขนส่ง จำกัด ในช่วงระยะเวลา 3 ปีที่ผ่านมา มีแนวโน้มกำไรจากการดำเนินงานลดลงอย่างต่อเนื่องตลอดมา คือในปีงบประมาณ 2557 มีกำไรสุทธิ 363.092 ล้านบาท ปีงบประมาณ 2558 มีกำไรสุทธิ 167.445 ล้านบาท และปีงบประมาณ 2559 ขาดทุนสุทธิ (102.124) ล้านบาท (รายงานประจำปีบริษัทขนส่ง จำกัด ปี 2557, 2558, 2559 : 99, 95, 103) โดยในรายละเอียดการดำเนินกิจการด้วยรถโดยสารของบริษัทขนส่ง จำกัด เองต้องประสบ การขาดทุนขั้นต้นโดยยังไม่ได้หักค่าใช้จ่ายในการบริหารอีกจำนวนหนึ่ง นอกจากนี้ ค่าใช้จ่ายด้าน บุคลากรทั้งเงินเดือน ค่าจ้าง เบี้ยเลี้ยง สวัสดิการเพิ่มสูงขึ้นทุกปี รวมทั้งบริษัทขนส่ง จำกัด ยังมีโครงการ ลงทุนที่สำคัญคือโครงการจัดหาที่ดินและก่อสร้างสถานีขนส่งผู้โดยสารแห่งใหม่ อันเนื่องมาจากสถานี ขนส่งผู้โดยสารกรุงเทพฯ (จตุจักร) หรือหมอชิต 2 ในปัจจุบันอยู่บนที่ดินซึ่งเช่าจากการรถไฟแห่งประเทศไทยได้หมดสัญญาเช่ามานานแล้ว ทางการรถไฟแห่งประเทศไทยต้องการให้บริษัทขนส่ง จำกัด ย้ายสถานีดังกล่าวเพื่อใช้ประโยชน์ในโครงการรถไฟศูนย์บางซื่อ การจัดหาที่ดินและการก่อสร้างสถานี ขนส่งผู้โดยสารแห่งใหม่คาดว่าจะใช้เงินลงทุนประมาณไม่ต่ำกว่า 3,000 ล้านบาท ซึ่งโครงการดังกล่าว จะไม่มีผลตอบแทนทางการเงินหรือการคืนกำไรที่พอเพียงกลับมา โดยภาครัฐไม่ได้สนับสนุนงบประมาณ ในเรื่องนี้แต่อย่างใด จึงเป็นความเสี่ยงในด้านการบริหารโครงการเป็นอย่างยิ่ง

ฉะนั้นจึงเห็นว่าบริษัทขนส่ง จำกัด จึงควรตระหนักถึงปัญหาอุปสรรคและความจำเป็น ดังกล่าว เพื่อสร้างความมั่นคง ความอยู่รอดขององค์กร เร่งสร้างความเชื่อมั่น ความพึงพอใจให้ ผู้ใช้บริการในเรื่องการสร้างคุณค่าในการให้บริการในส่วนของพนักงานที่เกี่ยวข้องกับการให้บริการ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การให้บริการของพนักงานต้อนรับบนรถโดยสาร ซึ่งเป็นจุดขายที่สำคัญที่สุดในการ ให้บริการด้วยการพัฒนาการบริหารจัดการการให้บริการของพนักงานต้อนรับบนรถโดยสารของบริษัท ขนส่ง จำกัด โดยเพิ่มความเข้มข้นในการบริหารจัดการตามหลักคุณภาพการให้บริการ 5 ด้าน ซึ่งจะ ช่วยสนับสนุนให้บริษัทขนส่ง จำกัด สามารถแก้ไขปรับปรุงพัฒนาการให้บริการ เพิ่มความเชื่อมั่นให้กับ ผู้ใช้บริการและเป็นต้นแบบในการกำกับดูแลรถร่วมเอกชน และมีผลตอบแทนจากการดำเนินงาน สามารถนำมาปรับปรุงพัฒนาหน่วยงาน เป็นที่ประทับใจของผู้ใช้บริการ อันจะส่งผลให้บริษัทขนส่ง จำกัด เป็นที่พึงของประชาชน สมกับเป็นองค์กรที่ให้บริการการขนส่งสาธารณะในระดับประเทศของรัฐ ได้อย่างมีคุณค่าและมีความยั่งยืนมั่นคงต่อไป

การศึกษาครั้งนี้ เป็นการศึกษาด้านรัฐประศาสนศาสตร์ หรือการบริหารจัดการของ หน่วยงานของรัฐ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง เพื่อ "พัฒนาหน่วยงาน" หรือ "พัฒนาการบริหารจัดการของ หน่วยงาน" คือ "บริษัทขนส่ง จำกัด ซึ่งเป็นหน่วยงานของรัฐ (รัฐวิสาหกิจ) สังกัดกระทรวงคมนาคม" กล่าวคือ บริษัทขนส่ง จำกัด มี "ปัญหาการวิจัย" ซึ่งเป็น "ปัญหาในเรื่องการให้บริการของพนักงาน ต้อนรับบนรถโดยสารบริษัทขนส่ง จำกัด ไม่มีประสิทธิภาพเท่าที่ควร" โดยเฉพาะอย่างยิ่ง "บริษัทขนส่ง จำกัด บริหารจัดการการให้บริการของพนักงานต้อนรับบนรถโดยสารตามหลักคุณภาพการให้บริการไม่ดี เท่าที่ควร" ปัญหาการวิจัยที่กล่าวมานี้ เป็นปัญหาที่สำคัญที่กำลังประสบอยู่ พร้อมกันนั้น ผู้ศึกษายังได้ นำปัญหาดังกล่าวไปปรับใช้ในแบบสอบถามเพื่อช่วยให้ประชากรที่ตอบแบบสอบถามเข้าใจ และตอบ คำถามได้ตรงประเด็น และเจาะจงเพิ่มมากขึ้น

นอกจากนี้ ข้อเท็จจริงปรากฏด้วยว่า เเท่าที่ผ่านมา บริษัทขนส่ง จำกัดได้ประสบปัญหาเกี่ยวกับประสิทธิภาพในการบริหารจัดการการให้บริการของพนักงานต้อนรับบนรถโดยสารบางประการ เป็นต้นว่า (1) ปัญหาเกี่ยวกับประสิทธิภาพในการบริหารจัดการด้านการเข้าถึงบริการ เช่น บริษัทขนส่ง จำกัด ควรจัดให้มีศูนย์เตรียมความพร้อมก่อนที่พนักงานต้อนรับบนรถโดยสารจะปฏิบัติหน้าที่เพื่อดูความพร้อม อบรม ชักซ้อมการปฏิบัติงานในเบื้องต้น (2) ปัญหาเกี่ยวกับประสิทธิภาพในการบริหารจัดการด้านการติดต่อสื่อสาร เช่น บริษัทขนส่ง จำกัด ควรมีการฝึกอบรมให้กับพนักงานต้อนรับบนรถโดยสารในเรื่องการสื่อสารที่ดีในการให้บริการ และมีการฝึกอบรมการใช้ภาษาต่างประเทศในภูมิภาค รวมทั้งภาษาอังกฤษ และภาษาจีนด้วย และ (3) ปัญหาเกี่ยวกับประสิทธิภาพในการบริหารจัดการด้านความมีไมตรีจิต เช่น บริษัทขนส่ง จำกัด ควรจัดกิจกรรมทางด้านความรับผิดชอบต่อสังคม และสิ่งแวดล้อมให้กับพนักงานต้อนรับบนรถโดยสารด้วย เป็นต้น (ที่มา : จากการสัมภาษณ์แนวลึกเฉพาะผู้เชี่ยวชาญในเบื้องต้นในประเด็นปัญหาเกี่ยวกับประสิทธิภาพในการบริหารจัดการการให้บริการของพนักงานต้อนรับบนรถโดยสารของบริษัทขนส่ง จำกัดตามหลักคุณภาพการให้บริการ อันได้แก่ นายจิรพงษ์ หล่อสุวรรณศิริ ตำแหน่งกรรมการผู้จัดการบริษัทแอร์อุดร จำกัด สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 24 สิงหาคม 2560 ระหว่างเวลา 14.00 น. – 15.00 น. รวม 60 นาที ณ สำนักงานนายจิรพงษ์ หล่อสุวรรณศิริ)

ถ้าหากปัญหาการวิจัย หรือปัญหาเกี่ยวกับประสิทธิภาพในการบริหารจัดการดังกล่าวไม่ได้รับการแก้ไข พัฒนา หรือการปรับปรุงแล้ว ย่อมทำให้เกิดผลเสียต่อหน่วยงาน เช่น ทำให้การบริหารจัดการ หรือการปฏิบัติงานตามหลักคุณภาพการให้บริการใช้ในการในการให้บริการของพนักงานต้อนรับบนรถโดยสารไม่ดีเท่าที่ควร หรือไม่ได้มาตรฐานสากล ทำให้พนักงานต้อนรับบนรถโดยสารไม่ได้รับการเชื่อถือ และยอมรับจากผู้ใช้บริการตลอดจนประชาชนทั่วไป และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เป็นต้น ในเรื่องการบริหารจัดการการให้บริการของพนักงานต้อนรับบนรถโดยสารของบริษัทขนส่ง จำกัด ด้วยเหตุผลดังกล่าวมานี้ ทำให้ผู้ศึกษามีความสนใจที่จะศึกษาครั้งนี้ อันจะเป็นประโยชน์ทั้งในทางวิชาการ ทางปฏิบัติต่อหน่วยงานของรัฐที่มีอำนาจหน้าที่ในการให้บริการ รวมทั้งผู้ให้บริการ ประชาชนทั่วไป และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. ศึกษาปัญหาเกี่ยวกับประสิทธิภาพในการบริหารจัดการการให้บริการของพนักงานต้อนรับบนรถโดยสารของบริษัทขนส่ง จำกัด
2. ศึกษาแนวทางการเพิ่มประสิทธิภาพในการบริหารจัดการการให้บริการของพนักงานต้อนรับบนรถโดยสารของบริษัทขนส่ง จำกัด
3. ศึกษาตัวแบบของแนวทางการเพิ่มประสิทธิภาพในการบริหารจัดการการให้บริการของพนักงานต้อนรับบนรถโดยสารของบริษัทขนส่ง จำกัด

กรอบแนวคิดการวิจัย

กรอบแนวคิดการวิจัยสำหรับการวิจัยเชิงปริมาณของการศึกษารั้งนี้ ประกอบด้วย กรอบแนวคิดการวิจัยส่วนที่เป็นตัวแปรอิสระ (เหตุ) และกรอบแนวคิดการวิจัยส่วนที่เป็นตัวแปรตาม (ผล-ในทิศทางที่ดีขึ้นกว่าเดิม) ในลักษณะที่มีความสำคัญอย่างเป็นเหตุเป็นผลต่อกัน (causality) โดยกรอบ

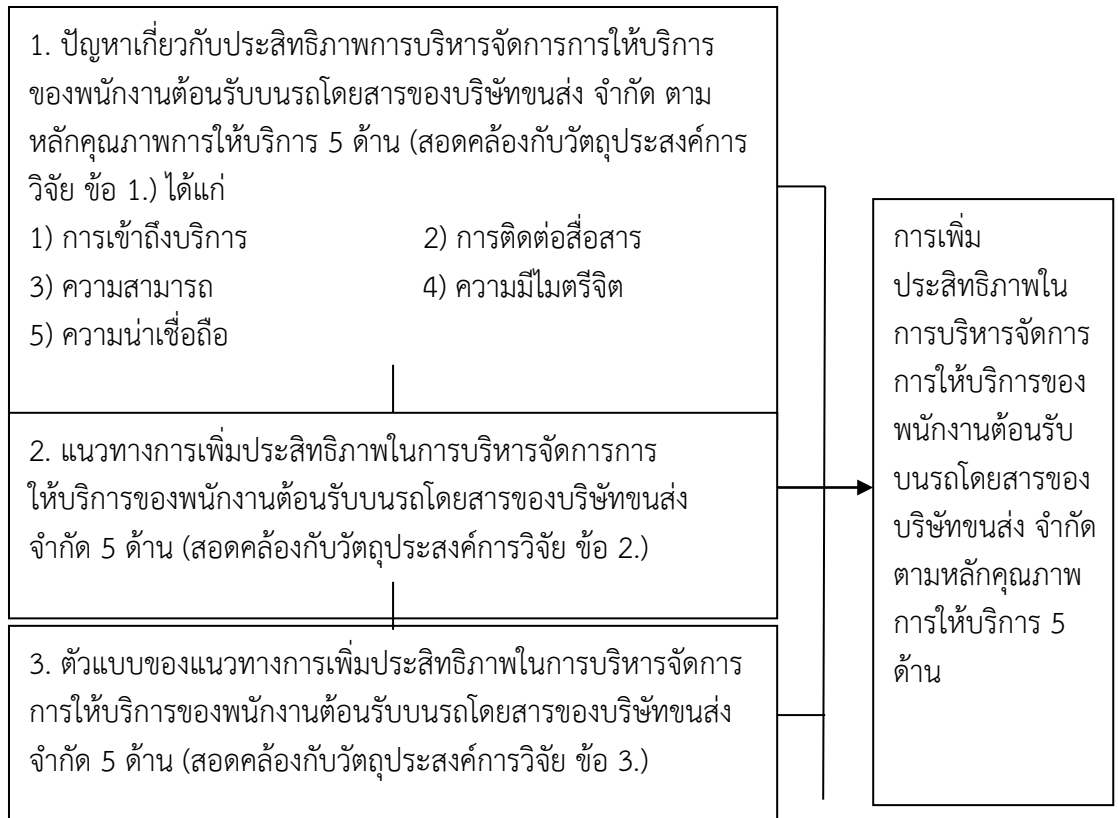
แนวคิดการวิจัยส่วนที่เป็นตัวแปรอิสระ (เหตุ) คือ "หลักคุณภาพการให้บริการ (dimension of service quality) 10 ด้าน" ได้แก่ ด้าน (1) ลักษณะของการให้บริการ (appearance) (2) ความไว้วางใจ (reliability) (3) ความกระตือรือร้น (responsiveness) (4) ความสามารถ (competence) (5) ความมีไมตรีจิต (courtesy) (6) ความน่าเชื่อถือ (credibility) (7) ความปลอดภัย (security) (8) การเข้าถึงบริการ (access) (9) การติดต่อสื่อสาร (communication) และ (10) การเข้าใจลูกค้าหรือผู้รับบริการ (understanding of customer) (Zeithaml, Parasuraman, and Berry. (1990). “เครื่องมือศึกษาคุณภาพการให้บริการ” สมาคมส่งเสริมเทคโนโลยี (ไทย-ญี่ปุ่น) สืบค้นวันที่ 15 สิงหาคม 2560 จากเว็บไซต์ www.tpa.co.th.) แต่ผู้ศึกษานำมาปรับใช้ 5 ด้าน โดยเลือกเฉพาะด้านที่สำคัญไม่ซ้ำซ้อนหรือใกล้เคียงกันเพื่อให้กะทัดรัด 5 ด้าน ได้แก่ ด้าน (1) การเข้าถึงบริการ (access) (2) การติดต่อสื่อสาร (communication) (3) ความสามารถ (competence) (4) ความมีไมตรีจิต (courtesy) และ (5) ความน่าเชื่อถือ (credibility) ต่อจากนี้ไปเรียกว่า “หลักคุณภาพการให้บริการ 5 ด้าน”

ผู้ศึกษาได้กำหนดหรือจัดแบ่งกลุ่มของกรอบแนวคิดการวิจัยส่วนที่เป็นตัวแปรอิสระ หรือเหตุ ให้ประกอบด้วย 3 ส่วน ซึ่งสอดคล้องกับวัตถุประสงค์การวิจัย 3 ข้อ ตามลำดับ ได้แก่ (1) ปัญหาเกี่ยวกับประสิทธิภาพในการบริหารจัดการ (2) แนวทางการเพิ่มประสิทธิภาพในการบริหารจัดการ และ (3) ตัวแบบของแนวทางการเพิ่มประสิทธิภาพในการบริหารจัดการการให้บริการของพนักงานต้อนรับบนรถโดยสารของบริษัทขนส่ง จำกัด

สำหรับกรอบแนวคิดการวิจัยส่วนที่เป็นตัวแปรตาม หรือผลในทิศทางที่ดีขึ้นกว่าเดิม หรือมีประสิทธิภาพเพิ่มมากขึ้น และมีความสำคัญอย่างเป็นเหตุเป็นผลต่อตัวแปรอิสระ (เหตุ) คือ "การเพิ่มประสิทธิภาพในการบริหารจัดการการให้บริการของพนักงานต้อนรับบนรถโดยสารของบริษัทขนส่ง จำกัด และสถิติที่นำมาใช้คือ ค่าเฉลี่ย (mean) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (standard deviation) หรือ S.D.) ดังภาพ 1

ตัวแปรอิสระ (เหตุ)

ตัวแปรตาม (ผล-
ในทิศทางที่ดีขึ้นกว่าเดิม)

ภาพ 1 กรอบแนวคิดการวิจัยสำหรับการวิจัยเชิงปริมาณที่แสดงความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระ (เหตุ) กับตัวแปรตาม (ผล-ในทิศทางที่ดีขึ้นกว่าเดิม) อย่างเป็นเหตุเป็นผลต่อเนื่องกันโดยจัดกลุ่มตามวัตถุประสงค์การวิจัย 3 ข้อ ของการศึกษารั้งนี้

ระเบียบวิธีวิจัย

ระเบียบวิธีวิจัยแบ่งเป็น 4 ส่วน ได้แก่ (1) รูปแบบการวิจัย (2) ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง (3) เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย (4) การเก็บรวบรวมข้อมูล ตลอดจน (5) วิวิวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ตามลำดับ ดังนี้

รูปแบบการวิจัย (research design) ผู้ศึกษาได้ออกแบบรูปแบบการวิจัยให้เป็นวิธีการวิจัยแบบผสม (mixed methods research) (John W. Creswell and Vicki L. Plano Clark. (2011, pp. 174-175). *Designing and Conducting Mixed Methods Research*. Second Edition. Thousand Oaks, California: Sage Publications, Inc.) วิธีการวิจัยแบบผสมนั้น ในทางทฤษฎีหรือในทางวิชาการ หมายถึง การผสมในขั้นตอนการเก็บรวบรวมข้อมูลเท่านั้น โดยในการศึกษารั้งนี้ ใช้การวิจัยเชิงปริมาณ (quantitative research) เป็นหลัก ซึ่งมีสัดส่วนประมาณร้อยละ 80 และใช้การวิจัยเชิงคุณภาพ (qualitative research) เป็นข้อมูลเสริม ซึ่งมีสัดส่วนประมาณร้อยละ 20 ในส่วนที่เกี่ยวกับ

การวิจัยเชิงปริมาณนั้น เป็นการศึกษาเชิงสำรวจ (survey study) ที่ให้ความสำคัญกับการเก็บรวบรวมข้อมูลสนาม (field data collection) หรือการวิจัยสนาม (field research) เป็นหลักเพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงปริมาณซึ่งมีประชากรหรือกลุ่มตัวอย่างเป็นจำนวนมาก โดยใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง สำหรับการวิจัยเชิงปริมาณ ประชากร คือ ประชาชนที่ใช้บริการรถโดยสารประจำทางของบริษัทขนส่ง จำกัด รวม 7,285,521 คน (ที่มา : บริษัทขนส่ง จำกัด. "รายงานประจำปี 2559")

กลุ่มตัวอย่าง คือ ประชาชนที่ใช้บริการรถโดยสารประจำทางของบริษัทขนส่ง จำกัด จำนวน 1,111 คน ซึ่งได้มาจากตารางการหาจำนวนกลุ่มตัวอย่างของ ทาโร ยามาเน่ (Taro Yamane, 1967: 398). ที่ระดับความเชื่อถือได้ 97% หรือที่ระดับความคลาดเคลื่อนของการสุ่มตัวอย่างที่ระดับ 0.03 เช่นนี้ ถือว่าเป็นการสุ่มตัวอย่างประเภทที่ใช้ความน่าจะเป็น (probability sampling) (Ernest L. Cowles and Edward Nelson, 2015: 13-34) หรือเป็นการสุ่มตัวอย่างประเภทที่ใช้หลักวิชาการทางสถิติ และเป็นการสุ่มตัวอย่างอย่างง่าย (simple random sampling) โดยกลุ่มตัวอย่างในประชากรมีโอกาสถูกสุ่มหรือถูกเลือกมาเป็นกลุ่มตัวอย่างเท่า ๆ กัน

ในส่วนของการวิจัยเชิงคุณภาพ เนื่องจากประชากรของการวิจัยเชิงคุณภาพเป็นประชากรแฝง หรือประชากรที่ไม่อาจระบุจำนวนได้อย่างชัดเจน หรือได้ง่าย (hidden or hard-to-reach populations) ดังเช่นประชากรและกลุ่มตัวอย่างของการวิจัยเชิงปริมาณ เมื่อเป็นเช่นนี้ ผู้ศึกษาจึงใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างจากผู้เชี่ยวชาญที่น่าเชื่อถือจากผู้บริหารระดับกลาง ผู้กำกับควบคุมดูแลการปฏิบัติการของบริษัทขนส่ง จำกัด และภาคเอกชนที่เกี่ยวข้องแบบเจาะจงบุคคล (purposive sampling) ในการคัดเลือก (in-depth interview of experts) หรือผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key informants) จำนวน 9 คน ซึ่งเป็นผู้ที่มีความรู้ มีความสามารถ มีประสบการณ์ และความเชี่ยวชาญเกี่ยวกับประสิทธิภาพในการบริหารจัดการการให้บริการของพนักงานต้อนรับบนรถโดยสารของบริษัทขนส่ง จำกัด

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย สำหรับการวิจัยเชิงปริมาณ ใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อให้ได้ข้อมูลจากประชากรเป็นจำนวนมาก โดยแบบสอบถามได้ผ่านการทดสอบเพื่อหาความเที่ยงตรง (validity) ซึ่งเป็นการทดสอบเพื่อหาความเที่ยงตรงตามเนื้อหา หรือหาความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับวัตถุประสงค์การวิจัย (Index of item Objective Congruence หรือ IOC) จากผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 คน ได้ค่าความเที่ยงตรงเท่ากับ 0.88 และได้ทำการทดสอบ (try out) จำนวน 50 ชุด เพื่อหาความเชื่อถือได้ของแบบสอบถาม หรือหาค่าครอนบาค (Cronbach) ของแบบสอบถามทั้งฉบับ ได้ค่าความเชื่อถือได้ (reliability) ที่ระดับ 0.86

ส่วนเนื้อหาภายในแบบสอบถาม ประกอบด้วยคำถามปิดและข้อคำถามเปิด โดยแบ่งแบบสอบถามเป็น 4 ส่วน ได้แก่ ส่วนที่ 1 เป็นข้อมูลส่วนบุคคลของกลุ่มตัวอย่างที่ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ เพศ และระดับการศึกษา ส่วนที่ 2-4 เป็นข้อมูลเกี่ยวกับความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่างต่อปัญหาเกี่ยวกับประสิทธิภาพในการบริหารจัดการ แนวทางการเพิ่มประสิทธิภาพในการบริหารจัดการ และตัวแบบของแนวทางการเพิ่มประสิทธิภาพในการบริหารจัดการการให้บริการของพนักงานต้อนรับบนรถโดยสารของบริษัทขนส่ง จำกัด ตามหลักคุณภาพการให้บริการ 5 ด้าน ส่วนของการวิจัยเชิงคุณภาพ ใช้

แบบสัมภาษณ์เชิงลึกที่มีโครงสร้าง (structured in-depth interview form) ซึ่งผ่านการทดสอบเพื่อหาความเที่ยงตรง (validity) (Bonnie K. Nastasi and Stephen L. Schensul, 2005: 177-195) เป็นเครื่องมือเพื่อใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยผ่านการทดสอบหาความเที่ยงตรงจากผู้เชี่ยวชาญ 2 คน

การเก็บรวบรวมข้อมูล สำหรับการวิจัยเชิงปริมาณ ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลระหว่างวันที่ 10-30 มิถุนายน 2560 โดยผู้ศึกษา และผู้ช่วยอีก 5 คน ได้แจกแบบสอบถาม จำนวน 1,111 ชุด/คน และเก็บรวบรวมแบบสอบถามที่สมบูรณ์กลับคืนมาได้จำนวน 1,111 ชุด/คน และเก็บรวบรวมแบบสอบถามที่สมบูรณ์คืนมาได้ 1,108 คน ($n=1,108$) คิดเป็นร้อยละ 99.73 ของกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด 1,111 คน

สำหรับการวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้ศึกษาได้ทำการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ หรือผู้ให้ข้อมูลหลัก จำนวน 9 คน ด้วยตนเอง และเป็นการสัมภาษณ์ตัวต่อตัว (face to face interview) ที่ละคน ๆ ละไม่น้อยกว่า 60 นาที

วิธีวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ผู้ศึกษานำข้อมูลเชิงปริมาณมาทำการประมวลและวิเคราะห์ทางสถิติโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปสำหรับคอมพิวเตอร์ โดยวิธีวิเคราะห์ข้อมูลเป็นการวิเคราะห์ในรูปแบบตาราง (contingency table analysis) (Brian S. Everitt, 1992: 2-3). รวมทั้งใช้รูปแบบการวิเคราะห์เชิงพรรณนาสำหรับการวิจัยเชิงปริมาณ (quantitative descriptive analysis) (Herbert Stone, Joel L. Sidel, and Jean Bloomquist, 1997: 53-69). สำหรับสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลเป็นสถิติเชิงพรรณนา (descriptive statistics) ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)

ในส่วนของการวิจัยเชิงคุณภาพ เป็นการนำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ หรือผู้ให้ข้อมูลหลักมาประมวล (จัดกลุ่ม) แปลความ วิเคราะห์ และเขียนพรรณนาหรือบรรยาย (descriptive interpretation and descriptive analysis approach) ไว้ในตาราง (Robert Elliott and Ladislav Timulak, 2005: 147-152). ทั้งนี้ เพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงคุณภาพซึ่งนำมาเสริม หรือเทียบเคียงกับข้อมูลเชิงปริมาณซึ่งเป็นข้อมูลหลักของการศึกษาครั้งนี้

ผลของการวิจัย

ผลการวิจัยข้อมูลส่วนบุคคลของกลุ่มตัวอย่าง พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ (ร้อยละ 55.98) เป็นชาย และส่วนใหญ่ (ร้อยละ 77.98) มีระดับการศึกษาต่ำกว่าปริญญาตรี สำหรับผลการวิจัยที่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์การวิจัย 3 ข้อ มีดังนี้

1. ปัญหาเกี่ยวกับประสิทธิภาพในการบริหารจัดการการให้บริการของพนักงานต้อนรับบนรถโดยสารของบริษัทขนส่ง จำกัด ตามหลักคุณภาพการให้บริการ 5 ด้าน (สอดคล้องกับวัตถุประสงค์การวิจัย ข้อ 1.) พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ล้วนเห็นด้วยในระดับปานกลางทั้ง 5 ด้าน โดยปัญหาเกี่ยวกับประสิทธิภาพในการบริหารจัดการที่มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุดในระดับปานกลาง ($\bar{X}$ 1.98, S.D. 0.20) คือ ด้านความสามารถ ได้แก่ คำถามที่ว่า “พนักงานต้อนรับบนรถโดยสารบางส่วนมีทักษะความสามารถ และความรับผิดชอบในการให้บริการไม่มากเท่าที่ควร” ดังตาราง 1

ตาราง 1 ค่าสถิติการวิเคราะห์ความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่างต่อปัญหาเกี่ยวกับประสิทธิภาพในการบริหารจัดการ

ปัญหาเกี่ยวกับประสิทธิภาพในการบริหารจัดการ	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ	ลำดับ
1. ปัญหาด้านการเข้าถึงบริการ	1.90	0.26	ปานกลาง	3
2. ปัญหาด้านการติดต่อสื่อสาร	1.88	0.24	ปานกลาง	4
3. ปัญหาด้านความสามารถ	1.98	0.20	ปานกลาง	1
4. ปัญหาด้านความมีไม่ตรีจิต	1.84	0.65	ปานกลาง	5
5. ปัญหาด้านความน่าเชื่อถือ	1.97	0.19	ปานกลาง	2

2. แนวทางการเพิ่มประสิทธิภาพในการบริหารจัดการการให้บริการของพนักงานต้อนรับ
บรรณโดยสารของบริษัทขนส่ง จำกัด ตามหลักคุณภาพการให้บริการ 5 ด้าน (สอดคล้องกับวัตถุประสงค์การวิจัย ข้อ 2.) พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ล้วนเห็นด้วยในระดับมากที่สุดทั้ง 5 ด้าน โดยแนวทางการเพิ่มประสิทธิภาพในการบริหารจัดการที่มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุดในระดับมากที่สุด ($\bar{X}$ 2.95, S.D. 0.21) คือ ด้านความน่าเชื่อถือ ได้แก่ คำถามที่ว่า “พนักงานต้อนรับบรรณโดยสารควรมีทักษะ ความสามารถ และความรับผิดชอบในการให้บริการเพิ่มมากขึ้น” ดังตาราง 2

ตาราง 2 ค่าสถิติการวิเคราะห์ความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่างต่อแนวทางการเพิ่มประสิทธิภาพในการบริหารจัดการ

แนวทางการเพิ่มประสิทธิภาพในการบริหารจัดการ	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ	ลำดับ
1. แนวทางการเพิ่มประสิทธิภาพด้านการเข้าถึงบริการ	2.93	0.20	มาก	3
2. แนวทางการเพิ่มประสิทธิภาพด้านการติดต่อสื่อสาร	2.91	0.24	มาก	5
3. แนวทางการเพิ่มประสิทธิภาพด้านความสามารถ	2.95	0.21	มาก	1
4. แนวทางการเพิ่มประสิทธิภาพด้านความมีไม่ตรีจิต	2.93	0.25	มาก	4
5. แนวทางการเพิ่มประสิทธิภาพด้านความน่าเชื่อถือ	2.94	0.23	มาก	2

สำหรับผลการสัมภาษณ์แนวลึกเฉพาะผู้เชี่ยวชาญ หรือผู้ให้ข้อมูลหลัก จำนวน 9 คน ต่อแนวทางการเพิ่มประสิทธิภาพในการบริหารจัดการที่มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุดดังกล่าวนี้ พบว่า ผู้เชี่ยวชาญทั้ง 9 คน ล้วนเห็นด้วยต่อแนวทางการเพิ่มประสิทธิภาพในการบริหารจัดการดังกล่าว

3. ตัวแบบของแนวทางการเพิ่มประสิทธิภาพในการบริหารจัดการการให้บริการของพนักงานต้อนรับบรรณโดยสารของบริษัทขนส่ง จำกัด ตามหลักคุณภาพการให้บริการ 5 ด้าน (สอดคล้องกับวัตถุประสงค์การวิจัย ข้อ 3.) พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เห็นด้วยในระดับมากที่สุดทั้ง 5 ด้าน โดยตัวแบบของแนวทางการเพิ่มประสิทธิภาพในการบริหารจัดการที่มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุดในระดับมากที่สุด ($\bar{X}$ 2.95, S.D. 0.21) คือ ด้านความสามารถ ได้แก่ คำถามที่ว่า “ตัวแบบของแนวทางการเพิ่มประสิทธิภาพในการบริหารจัดการการให้บริการของพนักงานต้อนรับบรรณโดยสารของบริษัทขนส่ง จำกัด ตามหลักคุณภาพการให้บริการ 5 ด้าน ควรเรียงตามลำดับความสำคัญจากมากไปน้อย ดังนี้ ด้าน (1) ความสามารถ (2) ความน่าเชื่อถือ (3) การเข้าถึงบริการ (4) การติดต่อสื่อสาร และ (5) ความมีไม่ตรีจิต” ดังตาราง 3

ตาราง 3 ค่าสถิติการวิเคราะห์ความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่างต่อตัวแบบของแนวทางการเพิ่มประสิทธิภาพในการบริหารจัดการ

ตัวแบบของแนวทางการเพิ่มประสิทธิภาพในการบริหารจัดการ	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ	ลำดับ
1. ตัวแบบด้านการเข้าถึงบริการ	2.94	0.23	มาก	3
2. ตัวแบบด้านการติดต่อสื่อสาร	2.93	0.20	มาก	4
3. ตัวแบบด้านความสามารถ	2.95	0.21	มาก	1
4. ตัวแบบด้านความมีโมติริจิต	2.93	0.24	มาก	5
5. ตัวแบบด้านความน่าเชื่อถือ	2.94	0.20	มาก	2

สำหรับผลการสัมภาษณ์แนวลึกเฉพาะผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 9 คน ต่อตัวแบบของแนวทางการเพิ่มประสิทธิภาพในการบริหารจัดการการให้บริการของพนักงานต้อนรับบนรถโดยสารของบริษัทขนส่ง จำกัด ที่มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุดดังกล่าวนี้ พบว่า ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 9 คน เห็นด้วยกับคำถามดังกล่าว

นอกจากนี้แล้ว ผู้ศึกษาได้สรุปเปรียบเทียบความเห็นของกลุ่มตัวอย่างต่อปัญหาเกี่ยวกับประสิทธิภาพในการบริหารจัดการ แนวทางการเพิ่มประสิทธิภาพในการบริหารจัดการ และตัวแบบของแนวทางการเพิ่มประสิทธิภาพในการบริหารจัดการการให้บริการของพนักงานต้อนรับบนรถโดยสารของบริษัทขนส่ง จำกัด ตามหลักคุณภาพการให้บริการ 5 ด้าน โดยสรุปเปรียบเทียบทั้ง 3 เรื่อง ไว้ในตาราง โดยเรียงตามลำดับค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) จากมากไปน้อย และหากเกิดกรณีที่ด้านใดมีค่าเฉลี่ยเท่ากัน ผู้ศึกษาได้นำค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) มาแสดงไว้ด้วย โดยเรียงค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานต่ำสุดไว้เป็นลำดับแรก ดังตาราง 4

ตาราง 4 สรุปเปรียบเทียบความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ จำนวน 3 เรื่อง

ค่าเฉลี่ยแต่ละด้านเรียงตามลำดับจากมากไปน้อย		
1. ปัญหาเกี่ยวกับประสิทธิภาพในการบริหารจัดการ (กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ล้วนเห็นด้วยในระดับปานกลาง)	2. แนวทางการเพิ่มประสิทธิภาพในการบริหารจัดการ (กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ล้วนเห็นด้วยในระดับมาก)	4. ตัวแบบของแนวทางการเพิ่มประสิทธิภาพในการบริหารจัดการ (กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เห็นด้วยในระดับมากที่สุดทั้ง 5 ด้าน)
1) ด้านความสามารถ ($\bar{X}$ 1.98, S.D. 0.20) (ระดับปานกลาง)	1) ด้านความสามารถ ($\bar{X}$ 2.95, S.D. 0.21) (ระดับมาก)	1) ด้านความสามารถ ($\bar{X}$ 2.95, S.D. 0.21) (ระดับมาก)
2) ด้านความน่าเชื่อถือ ($\bar{X}$ 1.97, S.D. 0.19)	2) ด้านความน่าเชื่อถือ ($\bar{X}$ 2.94, S.D. 0.23)	2) ด้านความน่าเชื่อถือ ($\bar{X}$ 2.94, S.D. 0.20)
3) ด้านการเข้าถึงบริการ ($\bar{X}$ 1.90, S.D. 0.26)	3) ด้านการเข้าถึงบริการ ($\bar{X}$ 2.93, S.D. 0.20)	3) ด้านการเข้าถึงบริการ ($\bar{X}$ 2.94, S.D. 0.23)
4) ด้านการติดต่อสื่อสาร ($\bar{X}$ 1.88, S.D. 0.24)	4) ด้านความมีโมติริจิต ($\bar{X}$ 2.93, S.D. 0.25)	4) ด้านการติดต่อสื่อสาร ($\bar{X}$ 2.93, S.D. 0.20)

ค่าเฉลี่ยแต่ละด้านเรียงตามลำดับจากมากไปน้อย		
5) ด้านความมีเมตริจิต ($\bar{X}$ 1.84, S.D. 0.65)	5) ด้านการติดต่อสื่อสาร ($\bar{X}$ 2.91, S.D. 0.24)	5) ด้านความมีเมตริจิต ($\bar{X}$ 2.93, S.D. 0.24)

จากตาราง 4 ข้างต้น สรุปผลการวิเคราะห์ความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่างต่อ (1) ปัญหาเกี่ยวกับประสิทธิภาพในการบริหารจัดการ (2) แนวทางการเพิ่มประสิทธิภาพในการบริหารจัดการ และ (3) ตัวแบบของแนวทางการเพิ่มประสิทธิภาพในการบริหารจัดการการให้บริการของพนักงานต้อนรับบนรถโดยสารของบริษัทขนส่ง จำกัด ตามหลักคุณภาพการให้บริการ 5 ด้าน (สอดคล้องกับวัตถุประสงค์การวิจัย ข้อ 1.-3.) เมื่อพิจารณาค่าเฉลี่ยที่เรียงตามลำดับจากมากไปน้อยตามหลักคุณภาพการให้บริการ 5 ด้าน พบว่า ความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นไปในทิศทางเดียวกันหรือใกล้เคียงกัน 2 ด้านแรก ได้แก่ ด้านความสามารถ และด้านความน่าเชื่อถือ

การอภิปรายผล

เพื่อประโยชน์ในการเสนอข้อเสนอแนะ ผู้ศึกษาได้นำผลแนวทางการเพิ่มประสิทธิภาพในการบริหารจัดการ และตัวแบบของแนวทางการเพิ่มประสิทธิภาพในการบริหารจัดการที่สำคัญ และสอดคล้องกับวัตถุประสงค์การวิจัย ข้อ 2.-3. มาอภิปรายผล กล่าวคือ

1. อภิปรายผลแนวทางการเพิ่มประสิทธิภาพในการบริหารจัดการ เหตุผลสำคัญที่กลุ่มตัวอย่างซึ่งเป็นประชาชนที่ใช้บริการรถโดยสารประจำทางของบริษัทขนส่ง จำกัด ส่วนใหญ่เห็นด้วยในระดับมากต่อแนวทางการเพิ่มประสิทธิภาพในการบริหารจัดการการให้บริการของพนักงานต้อนรับบนรถโดยสารของบริษัทขนส่ง จำกัด ตามหลักคุณภาพการให้บริการด้านความสามารถ โดยมีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด ($\bar{X}$ 2.95, S.D. 0.21) (ระดับมาก) ดังกล่าวนั้น ผู้ศึกษามีความเห็นว่าเป็นแนวทางที่ตรงประเด็น ทันสมัย ทันต่อเหตุการณ์ อีกทั้งยังเป็นแนวทางที่มีส่วนสำคัญทำให้ประชาชนผู้มาใช้บริการได้รับบริการที่ดี สมรรถนะสูง และมีความมั่นใจประชาชนจึงพึงพอใจและประทับใจการให้บริการของพนักงานต้อนรับบนรถโดยสารในทิศทางที่สอดคล้องกับความต้องการของประชาชนเพิ่มมากขึ้น เช่นนี้พอเทียบเคียงได้กับแนวคิดเรื่อง แนวทางสร้างความเชื่อมั่นให้กับลูกค้า (“แนวทางสร้างความเชื่อมั่นให้กับลูกค้า” สืบค้นเมื่อวันที่ 15 สิงหาคม 2560 จากเว็บไซต์ <https://taokaemail.com>) ว่า แนวทางสร้างความเชื่อมั่นให้กับลูกค้า ประกอบด้วย 1) ให้เขาประทับใจตั้งแต่แรกพบ 2) บุคลิกน่าอยู่ใกล้ใครก็รัก 3) เป็นผู้ฟังที่ดี 4) สนใจประเด็นปัญหาอย่างจริงจัง 5) มั่นใจในวิธีการ สินค้า บริการ ที่เรามอบให้ 6) แก้ไขปัญหาอย่างมุ่งมั่น 7) ซื่อกินไม่หมด คดกินไม่นาน 8) ติดตามผล บริการหลังการขาย 9) สร้างความประทับใจ Surprise กับเขาด้วยบริการที่เกินความคาดหมาย เหตุผลดังกล่าวนี้สอดคล้องกับความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญทั้ง 9 คน

2. อภิปรายผลตัวแบบของแนวทางการเพิ่มประสิทธิภาพในการบริหารจัดการ เหตุผลสำคัญที่กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เห็นด้วยในระดับมากต่อตัวแบบของแนวทางการเพิ่มประสิทธิภาพในการบริหารจัดการ โดยมีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด ($\bar{X}$ 2.95, S.D. 0.21) (ระดับมาก) ดังกล่าว แทนที่จะเห็นด้วย

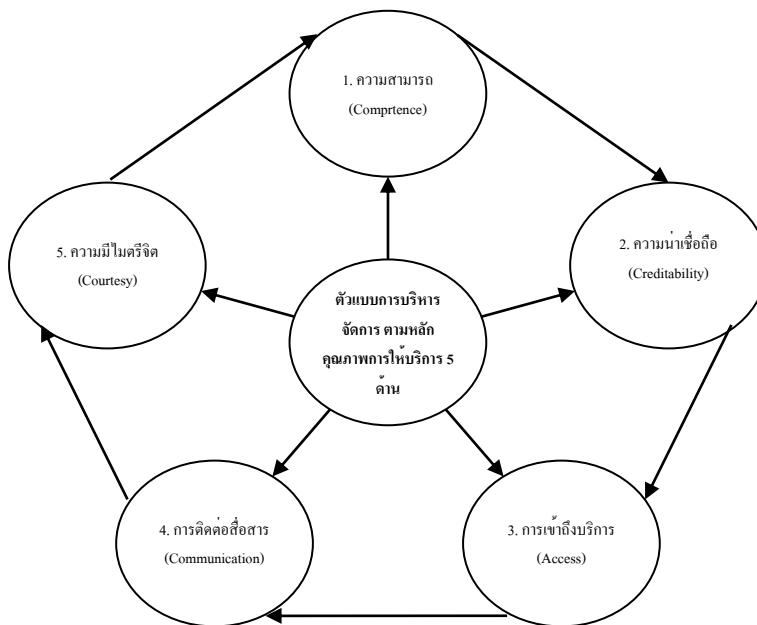
ในระดับปานกลางหรือในระดับน้อย ผู้ศึกษามีความเห็นว่ เนื่องจากกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่พึงพอใจ หรือเชื่อมั่นอย่างมากว่า ตัวแบบของแนวทางการเพิ่มประสิทธิภาพในการบริหารจัดการการให้บริการของพนักงานต้อนรับบนรถโดยสารของบริษัชนส่ จำกัด ตามหลักคุณภาพการให้บริการ 5 ด้าน มีความสำคัญและจำเป็นต่อการบริหารจัดการของบริษัชนส่ จำกัด ไม่เพียงเท่านั้น กลุ่มตัวอย่างยังมีความเห็นด้วยว่า ตัวแบบของแนวทางการเพิ่มประสิทธิภาพในการบริหารจัดการดังกล่าวมีความทันสมัยทันต่อเหตุการณ์และยุคสมัย ถ้าหากบริษัชนส่ จำกัด นำตัวแบบดังกล่าวนี้ไปยึดถือปฏิบัติอย่างจริงจัง และต่อเนื่องย่อมมีส่วนสำคัญทำให้ประสิทธิภาพในการบริหารจัดการการให้บริการของพนักงานต้อนรับบนรถโดยสารมีคุณภาพสูงขึ้น รวมตลอดทั้งตอบสนองความต้องการของประชาชนผู้ใช้บริการเพิ่มขึ้นด้วย เหตุผลดังกล่าวนี้ สอดคล้องกับแนวคิดของผู้เชี่ยวชาญ หรือผู้ให้ข้อมูลหลักทั้งหมด จำนวน 11 คน จากทั้งหมด 9 คน

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะสำหรับการนำผลการวิจัยไปใช้

1.1 บริษัชนส่ จำกัด ควรมีนโยบาย แผนงาน และแนวทางปฏิบัติที่ชัดเจนและต่อเนื่องในการเพิ่มทักษะ ความสามารถ และความรับผิดชอบในการให้บริการของพนักงานต้อนรับบนรถโดยสาร รวมทั้งนำหลักคุณภาพการให้บริการมาใช้ในการให้บริการเพื่อตอบสนองความต้องการและผลประโยชน์ของประชาชน นอกจากนั้น ผู้บริหารทุกระดับควรทำตัวเป็นแบบอย่างที่ดีในเรื่องดังกล่าว พร้อมทั้งมีระบบติดตาม ตรวจสอบ และประเมินผลที่มีประสิทธิภาพ เฉพาะข้อเสนอแนะให้ผู้บริหารทำตัวเป็นอย่างที่ดีนั้น พอเทียบเคียงได้กับแนวคิดของ วิรัช วิรัชนิภาวรรณ. (2561). “การบริหารจัดการเพื่อนำเทคโนโลยีและเครือข่ายสังคมที่ทันสมัยมาใช้ในการให้บริการประชาชนของกรุงเทพมหานครตามแนวคิดการบริหารจัดการยุคดิจิทัล”, วารสาร อัล-นุร บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยฟาฏอนี ปีที่ 7 ฉบับที่ 25 ปีที่ 13 (ฉ.ที่ 2 เดือนกรกฎาคม-ธันวาคม 2561). ที่มีข้อเสนอแนะสำหรับแนวทางการพัฒนาการบริหารจัดการ ไว้ว่า กรุงเทพมหานครควรให้บริการสาธารณะในทิศทางที่ให้ความสำคัญกับความต้องการ การตอบสนองความต้องการ และผลประโยชน์ของประชาชนเพิ่มมากขึ้น ในเวลาเดียวกัน กรุงเทพมหานครควรให้บริการสาธารณะในทิศทางที่เปิดกว้าง (openness) โปร่งใส (transparency) และเข้าถึง หรือตรวจสอบได้ (accessibility) ทั้งนี้ โดยผู้บริหารควรทำตัวเป็นแบบอย่างที่ดีในเรื่องดังกล่าวนี้ด้วย

1.2 บริษัชนส่ จำกัด ควรสร้างและกำหนดตัวแบบของแนวทางการเพิ่มประสิทธิภาพในการบริหารจัดการการให้บริการของพนักงานต้อนรับบนรถโดยสารของบริษัชนส่ จำกัด ตามหลักคุณภาพการให้บริการ 5 ด้าน และควรนำไปปรับใช้ในการวางแผน และในทางปฏิบัติจริง โดยใช้เป็นกลุ่มตัวชี้วัดสำคัญสำหรับการปฏิบัติงาน (Key Performance Indicators หรือ KPIs) ทั้งนี้ ตัวแบบของแนวทางการเพิ่มประสิทธิภาพในการบริหารจัดการดังกล่าวนี้ ควรเรียงตามลำดับความสำคัญจากมากไปน้อย ดังนี้ ด้าน (1) ความสามารถ (2) ความน่าเชื่อถือ (3) การเข้าถึงบริการ (4) การติดต่อสื่อสารและ (5) ความมีไมตรีจิต ดังภาพ 2

ภาพ 2 ตัวแบบของแนวทางการเพิ่มประสิทธิภาพในการบริหารจัดการ การให้บริการของพนักงานต้อนรับบนรถโดยสารของบริษัทขนส่ง จำกัด ตามหลักคุณภาพการให้บริการ 5 ด้าน

2. ข้อเสนอแนะสำหรับการทำวิจัยครั้งต่อไป

2.1 บริษัทขนส่ง จำกัด หรือหน่วยงานอื่นควรทำวิจัยแบบเจาะลึกเกี่ยวกับการเพิ่มประสิทธิภาพในการบริหารจัดการการให้บริการของพนักงานต้อนรับบนรถโดยสารของบริษัทขนส่ง จำกัด ตามหลักคุณภาพการให้บริการ แต่ละด้านอย่างเจาะจง เช่น ด้านความสามารถ ด้านความน่าเชื่อถือ และด้านการเข้าถึงบริการ

2.2 บริษัทขนส่ง จำกัด หรือหน่วยงานอื่นควรทำวิจัยโดยใช้กรอบแนวคิด กลุ่มตัวชี้วัด หรือตัวแบบอื่นสำหรับศึกษา และวิเคราะห์การเพิ่มประสิทธิภาพในการบริหารจัดการการให้บริการของพนักงานต้อนรับบนรถโดยสารของบริษัทขนส่ง จำกัด เช่น แนวคิดการบริหารจัดการที่ยั่งยืน (Sustainable Administration Concept) และการบริหารจัดการตามแนวคิดดิจิทัล (Digital Era Administration Concept) เป็นต้น

เอกสารอ้างอิง

- บริษัท ขนส่ง จำกัด. (2560). *รายงานประจำปี*. กรุงเทพฯ: บริษัท ขนส่ง จำกัด.
- วิรัช วิรัชนิภาวรรณ. (2561). “การบริหารจัดการเพื่อนำเทคโนโลยีและเครือข่ายสังคมที่ทันสมัยมาใช้ในการให้บริการประชาชนของกรุงเทพมหานครตามแนวคิดการบริหารจัดการยุคดิจิทัล”, วารสารอัล-นूर บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยฟาฏอนี ปีที่ 7 ฉบับที่ 25 ปีที่ 13 (ฉ.ที่ 2 เดือนกรกฎาคม-ธันวาคม 2561).
- แนวทางสร้างความเชื่อมั่นให้กับลูกค้า. ค้นเมื่อ 15 สิงหาคม 2560 จาก <https://taokaemai.com>
- Cowles, Ernest L. and Nelson, Edward. (2015). *An Introduction to Survey Research*. New York: Business Expert Press, LLC.
- Creswell, John W. and Clark, Vicki L. Plano. (2011). *Designing and Conducting Mixed Methods Research*. Second Edition. Thousand Oaks, California: Sage Publications, Inc.
- Elliott, Robert and Timulak, Ladislav. (2005). “Descriptive and Interpretive Approaches to Qualitative Research” in Miles, Jeremy. and Gilbert, Paul. (2005). *A Handbook of Research Methods for Clinical and Health Psychology*. New York: Oxford University Press.
- Everitt, Brian S. (1992). *The Analysis of Contingency Tables*. Second Edition. Boca Raton, Florida: Chapman and Hall/CRC.
- Nastasi, Bonnie K. and Schensul, Stephen L. (2005). “Contributions of Qualitative Research to the Validity of Intervention Research”, *Journal of School Psychology*. Volume 43, Issue 3, (May-June) 2005: 177-195.
- Stone, Herbert., Sidel, Joel L., and Bloomquist, Jean. (1997). “Quantitative Descriptive Analysis” in Gacula, M.C. (ed.). *Descriptive Sensory Analysis in Practice*. Hoboken. New Jersey: John Wiley & Sons, Inc.
- Yamane, Taro. (1967). *Elementary Sampling Theory*. New Jersey: Prentice-Hall.
- Zeithaml, Parasuraman, and Berry. (1990). “เครื่องมือศึกษาคุณภาพการให้บริการ” สมาคมส่งเสริมเทคโนโลยี (ไทย-ญี่ปุ่น) สืบค้นวันที่ 15 สิงหาคม 2560 จากเว็บไซต์ www.tpa.co.th.

การบริหารจัดการด้านการสื่อสารด้วยเทคโนโลยีที่ทันสมัย
ของสำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร
ADMINISTRATION OF COMMUNICATION WITH MODERN TECHNOLOGY
OF THE SECRETARIAT OF THE HOUSE OF REPRESENTATIVES

Received : November 1, 2018
Revised : November 29, 2018
Accepted : December 30, 2018

วิสมัญญา ทูลไธสงค์
Wismunya Thulthaisonk
วิรัช วิรัชนิภาวรรณ
Wiruch Wiruchnipawan

บทคัดย่อ

การศึกษาครั้งนี้มีวัตถุประสงค์สำคัญเพื่อศึกษา (1) ปัญหาเกี่ยวกับการบริหารจัดการด้านการสื่อสารด้วยเทคโนโลยีที่ทันสมัยมาใช้ในการให้บริการของสำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร (2) แนวทางการพัฒนาการบริหารจัดการด้านการสื่อสารด้วยเทคโนโลยีที่ทันสมัยของสำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร และ (3) ยุทธศาสตร์ของแนวทางการพัฒนาการบริหารจัดการด้านการสื่อสารด้วยเทคโนโลยีที่ทันสมัยของสำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร ทั้งนี้ ได้นำแนวคิดการบริหารจัดการแพ้นท์-ไอเทิร์มส์ 5 ด้าน ได้แก่ ด้านความเป็นมืออาชีพ เครือข่าย การทำงานเป็นทีม เทคโนโลยี และคุณธรรม มาปรับใช้เป็นกรอบแนวคิดการวิจัยที่สำคัญของการศึกษาครั้งนี้

ระเบียบวิธีวิจัยของการศึกษาครั้งนี้ ได้ออกแบบรูปแบบการวิจัยให้เป็นวิธีการวิจัยแบบผสม โดยเน้นการวิจัยเชิงปริมาณเป็นหลักและใช้การวิจัยเชิงคุณภาพเป็นข้อมูลเสริม การวิจัยเชิงปริมาณเป็นการวิจัยเชิงสำรวจเพื่อให้ได้ข้อมูลสนามจากกลุ่มตัวอย่างเป็นจำนวนมาก โดยใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล แบบสอบถามได้ผ่านการทดสอบเพื่อหาค่าความเที่ยงตรง ได้ค่าเท่ากับ 0.93 และผ่านการหาค่าความเชื่อถือได้ ที่ระดับ 0.81

ประชากร คือ ประชาชนที่อาศัยอยู่ใน 4 เขตการปกครองของกรุงเทพมหานคร ซึ่งมีพื้นที่ใกล้เคียงที่ตั้งของสำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร ส่วนกลุ่มตัวอย่างมีจำนวน 1,108 คน ซึ่งได้มาจากการคำนวณโดยใช้สูตรของทาโร่ ยามาเน่

ซึ่งได้มาจากการคำนวณโดยใช้สูตรของทาโร่ ยามาเน่ การเก็บรวบรวมข้อมูลสนามดำเนินการระหว่างวันที่ 1-31 มกราคม 2561 เก็บรวบรวมแบบสอบถามที่สมบูรณ์กลับคืนมาได้จำนวน 1,009 ชุด/คน คิดเป็นร้อยละ 91.06 ของกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด 1,108 คน สำหรับวิธีวิเคราะห์ข้อมูลเป็นการวิเคราะห์ในรูปตาราง รวมทั้งใช้รูปแบบการวิเคราะห์เชิงพรรณนา ส่วนสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลเป็นสถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ในส่วนของการวิจัยเชิงคุณภาพ เป็นการสัมภาษณ์แนวลึกเฉพาะผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 9 คน ซึ่งได้มาจากการสุ่มตัวอย่างตามแนวคิดสโนว์บอลล์ และเป็นการสัมภาษณ์แบบตัวต่อตัว คนละไม่น้อยกว่า 60 นาที ด้วยแบบสัมภาษณ์แนวลึกที่มีโครงสร้าง

ผลการศึกษาพบว่า (1) ปัญหาเกี่ยวกับการบริหารจัดการที่สำคัญคือ สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎรบริหารจัดการด้านการสื่อสารโดยใช้ผู้ที่มีความรู้ ความสามารถ และประสบการณ์ด้านการบริหารจัดการสูงไม่มากเท่าที่ควร (2) แนวทางการพัฒนาการบริหารจัดการที่สำคัญคือ สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร และผู้บริหารทุกระดับควรสนับสนุนการบริหารจัดการด้านการสื่อสารอย่างต่อเนื่อง โดยใช้ผู้ที่มีความรู้ ความสามารถ และประสบการณ์ด้านการบริหารจัดการสูง รวมทั้งมีเจตนาที่แน่วแน่ในการสนับสนุนการสื่อสารด้วยเทคโนโลยีและเครือข่ายสังคมที่ทันสมัยเพื่อให้บริการประชาชนอย่างจริงจังด้วย และ (3) สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎรควรสร้างและนำยุทธศาสตร์ของแนวทางการพัฒนาการบริหารจัดการด้านการสื่อสารด้วยเทคโนโลยีที่ทันสมัยของสำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎรตามแนวคิดการบริหารจัดการแพ้นท์-ไอเทิร์มส์ ไปปรับใช้สำหรับการวางแผน และใช้เป็นกลุ่มตัวชี้วัดที่สำคัญของการปฏิบัติงาน รวมทั้งนำไปใช้ในการปฏิบัติอย่างต่อเนื่อง และนำยุทธศาสตร์ไปพัฒนาต่อยอดต่อไปในอนาคตอีกด้วย โดยยุทธศาสตร์ดังกล่าวควรประกอบด้วย 5 ด้าน เรียงตามลำดับความสำคัญจากมากไปน้อย ดังนี้ ด้านความเป็นมืออาชีพ เทคโนโลยี เครือข่าย คุณธรรม และการทำงานเป็นทีม

คำสำคัญ : การบริหารจัดการ การสื่อสารด้วยเทคโนโลยีที่ทันสมัย สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร

Abstract

The objectives of this study were significantly to explore (1) problems of administration of the communication with modern technology of the Secretariat of the House of Representatives, (2) development guidelines of the administration of communication with modern technology of the Secretariat of the House of Representatives, and (3) strategy of development guidelines of the administration of communication with modern technology of the Secretariat of the House of Representatives. The PANT-ITERMS Administration Concept of 5 aspects: Professional, Network, Teamwork, and Morality, was applied as significant research conceptual framework of this study.

Methodology of this research was designed the as mixed methods research applying quantitative research as a principal and qualitative research as a supplementary. The quantitative research was survey research collecting large field data from samples with questionnaires. The questionnaires passed try out of validity check at level of 0.93 and reliability check at level of 0.81. Population was all 1,108 people residing in 4 administrative areas of The Bangkok Metropolitan Authority. The 4 areas were located near the Secretariat of the House of Representatives. Sampling size was 1,108 people calculated by using Taro Yamane's formula. Field data collection was operated during January 1-31, 2018, and total of 1,009 completed sets of questionnaire, equal to 91.06% of the 1,108 total samples, were returned. Data analysis was presented in contingency table with descriptive approach. Descriptive Statistics exercised were percentage, mean, and standard deviation. For qualitative data, in-depth interview of 9 experts, selected by the Snowball Sampling Concept with face to face interview of at least 60 minute each and structured in-depth interview form, was also applied.

Findings of this research were (1) the significant problem of administration was the Secretariat of the House of Representatives' s personnel hiring for responsibility of communication with modern technology with insufficient knowledge, ability, and experience in administration, (2) the significant development guidelines of administration were the Secretariat of the House of Representatives and executives at all levels should continuously support administration of communication with modern technology by hiring personnel with high knowledge, ability, and experience in administration, along with steady intentions of highly favoring the support of communication with modern technology and network for people services, and (3) the Secretariat of the House of should create and apply the strategy of development

guideline of administration of communication with modern technology according to the PANT-ITERMS Administration Concept for planning and as the Key Performance Indicators including implement practically and continuously. Further development of the strategy should also be accomplished. The strategy should consist of 5 aspects arranging from the most importance to the least as follows: Professionalism, Technology, Network, Morality, and Teamwork.

Keywords: Administration, communication with modern technology, the Secretariat of the House of Representatives

บทนำ

รัฐสภา หรือที่เรียกในภาษาอังกฤษว่า “Parliament” เป็นสถาบันสำคัญที่สุดของการปกครองระบอบประชาธิปไตย เป็นสถาบันที่พระมหากษัตริย์พระราชทานอำนาจให้เป็นผู้ออกกฎหมายสำหรับการปกครองและการบริหารประเทศ ซึ่งเรียกว่า “อำนาจนิติบัญญัติ” เป็นสถาบันที่แสดงเจตจำนงสูงสุดของประชาชนตามครรลองของการปกครองในระบอบประชาธิปไตย เป็นสถาบันที่รวบรวมผู้ที่ประชาชนมอบหมายให้เป็นตัวแทนในการตัดสินใจและแสดงความคิดเห็นเป็นปากเป็นเสียงแทน รัฐสภาจึงเป็นสถาบันที่ประชาชนสามารถเข้าไปมีส่วนร่วมได้โดยการเลือกสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเข้าไปทำหน้าที่แทนในรัฐสภา ดังนั้น จึงกล่าวได้ว่า รัฐสภาเป็นองค์กร หรือหน่วยงานของรัฐหน่วยหนึ่งที่สำคัญสำหรับการเมืองการปกครองและการบริหารจัดการ โดยมีอำนาจหน้าที่ ซึ่งรวมทั้งอำนาจหน้าที่พิจารณาบัญญัติกฎหมายเพื่อใช้ในการปกครองประเทศและควบคุมการบริหารราชการแผ่นดินของรัฐบาลหรือฝ่ายบริหาร เป็นต้น รัฐสภาโดยทั่วไปแบ่งออกเป็น 2 รูปแบบ คือ รูปแบบสภาเดียว (Unicameral Parliament) รูปแบบสภาคู่ (Bicameral Parliament) การจะเลือกใช้รูปแบบของรัฐสภาแบบใดขึ้นอยู่กับเหตุผลและความจำเป็นทางเศรษฐกิจ สังคม และการเมืองของแต่ละประเทศที่รัฐธรรมนูญได้บัญญัติไว้ โดยได้กำหนดอำนาจหน้าที่ของรัฐสภาไว้โดยแยกเป็นประเด็นหลักคือ อำนาจหน้าที่ในทางนิติบัญญัติ และการมีอำนาจหน้าที่ในด้านอื่น (Legislative and Non Legislative Function) ตัวอย่างเช่น รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 ได้กำหนดอำนาจหน้าที่ของรัฐสภาไว้ คือ ด้านนิติบัญญัติ ด้านการควบคุมการบริหารราชการแผ่นดิน การให้ความเห็นชอบในเรื่องสำคัญ การถอดถอนบุคคลออกจากตำแหน่ง การให้ความเห็นชอบและการพิจารณาเลือกบุคคลให้ดำรงตำแหน่งในองค์กรต่าง ๆ ตามรัฐธรรมนูญโดยความยินยอมของรัฐสภา ซึ่งประกอบด้วยสภาผู้แทนราษฎร และวุฒิสภา

สภาผู้แทนราษฎรไทย ประกอบด้วยสมาชิกซึ่งมาจากการเลือกตั้งโดยตรง และรูปแบบบัญชีรายชื่อของพรรคการเมือง ซึ่งหลักเกณฑ์และวิธีการได้มาซึ่งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรตามรูปแบบนี้เป็นไปตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 หมวดที่ 7 รัฐสภา ส่วนที่ 2 สภาผู้แทนราษฎร และพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร และสมาชิกวุฒิสภา พ.ศ. 2560 ทั้งนี้ อายุของสภาผู้แทนราษฎร มีกำหนดคราวละ 4 ปี นับแต่วันเลือกตั้ง สภาผู้แทนราษฎรมีหน้าที่โดยตรงในทางนิติบัญญัติคือการตรากฎหมาย อำนาจควบคุมการบริหารราชการแผ่นดิน การให้ความเห็นชอบบุคคล ซึ่งสมควรได้รับแต่งตั้งเป็นนายกรัฐมนตรี การตั้งกระทู้ถาม และการเสนอญัตติขอให้เปิดอภิปรายทั่วไป เพื่อลงมติไม่ไว้วางใจนายกรัฐมนตรีหรือรัฐมนตรีทั้งนี้ เป็นไปตามการปกครองระบอบประชาธิปไตย โดยส่วนภาคการปฏิบัติหน้าที่ของสภาผู้แทนราษฎร จะผ่านการบริหารจัดการของสำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร

สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎรเป็นหน่วยงานของรัฐที่มีอำนาจหน้าที่เกี่ยวกับราชการประจำของสภาผู้แทนราษฎรมีบุคลากรปฏิบัติงาน เรียกว่า ข้าราชการฝ่ายรัฐสภา โดยมีเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎรเป็นผู้บริหารระดับสูงและขึ้นตรงต่อประธานสภาผู้แทนราษฎร ขั้วเคลื่อนองค์กรผ่านแผนยุทธศาสตร์สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎรภายใต้วิสัยทัศน์ “เป็นองค์กรที่มีขีดสมรรถนะสูง

(High Performance Organization) เพื่อสนับสนุนบทบาทภารกิจสถาบันนิติบัญญัติให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อประชาชน” (สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร, 2560: 11-12)

ภารกิจและอำนาจหน้าที่ของสำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎรมีหลายด้าน เช่น ส่งเสริมให้ประชาชนมีส่วนร่วมในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข เป็นกลไกติดตามการตรากฎหมายเพื่อให้เอื้อต่อการบริหารราชการแผ่นดินได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ด้านการพัฒนาระบบงานและบริการข้อมูลด้านนิติบัญญัติให้ถูกต้องและทันสมัย สามารถเข้าถึงได้อย่างสะดวก รวดเร็ว ไม่ว่าจะเป็นด้านฮาร์ดแวร์ ซึ่งเป็นเครื่องมือในการบริหารจัดการ ด้านซอฟต์แวร์ ซึ่งเป็นโปรแกรมหรือแอปพลิเคชันในการเสริมการบริหารจัดการ และด้านการพัฒนาบุคลากรซึ่งเป็นพีเพิลแวร์ ซึ่งจะเป็นผู้ใช้เครื่องมือในการบริหารจัดการได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยนำนวัตกรรมมาใช้เพิ่มประสิทธิภาพการให้บริการอย่างทั่วถึง เพื่อพัฒนาองค์กรสู่การเป็น Smart Parliament นั้น เป็นภารกิจที่มีความสำคัญยิ่งของการบริหารจัดการไปสู่องค์กร หรือหน่วยงานที่ทันสมัย ให้บริการที่ถูกต้อง รวดเร็ว และมีประสิทธิภาพ อย่างไรก็ตาม ในสถานการณ์ปัจจุบันสำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎรยังมีปัญหาเกี่ยวกับการบริหารจัดการด้านการสื่อสารด้วยเทคโนโลยีที่ทันสมัยของหน่วยงานบางประการที่ยังไม่มีประสิทธิภาพเท่าที่ควร เช่นนี้ ถือว่า เป็นประเด็นสำคัญและเป็นที่มาของการศึกษาในครั้งนี้ ซึ่งมุ่งทำการศึกษาการบริหารจัดการด้านการสื่อสารด้วยเทคโนโลยีที่ทันสมัยของสำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร โดยเป็นการศึกษาเฉพาะอำนาจหน้าที่ที่เกี่ยวกับการบริหารจัดการด้านการสื่อสารด้วยเทคโนโลยีที่ทันสมัยเพื่อนำมาใช้ในการให้บริการประชาชนของสำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎรตามวัตถุประสงค์การวิจัย และขอบเขตของการวิจัยในครั้งนี้

การศึกษานี้ เป็นการศึกษาด้านรัฐประศาสนศาสตร์ หรือการบริหารจัดการของหน่วยงานของรัฐ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง เพื่อ "พัฒนาหน่วยงาน" หรือ "พัฒนาการบริหารจัดการของหน่วยงาน" อันได้แก่ สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร ซึ่งเป็นหน่วยงานของรัฐ กล่าวคือ สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎรมี "ปัญหาการวิจัย" ซึ่งเป็น "ปัญหาเกี่ยวกับการบริหารจัดการด้านการสื่อสารด้วยเทคโนโลยีที่ทันสมัยในเรื่องที่สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎรนำเทคโนโลยีที่ทันสมัยมาใช้ในการติดต่อสื่อสารเพื่อให้บริการประชาชนในจำนวนที่ไม่มากเพียงพอ"

ตัวอย่างเทคโนโลยีที่ทันสมัย เช่น คอมพิวเตอร์ และสมาร์ต โฟน (smart phone) ซึ่งเป็นฮาร์ดแวร์ (hardware) และโปรแกรมต่าง ๆ สำหรับใช้ออนไลน์ (online) เช่น ไลน์ (Line) และเฟสบุ๊ก (Facebook) ซึ่งเป็นซอฟต์แวร์ (software) หรือการสร้าง แอปพลิเคชัน (Application) ตลอดจนถึงการพัฒนาบุคลากรซึ่งเป็นพีเพิลแวร์ (Peopleware) ของสำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎรเพื่อติดต่อสื่อสารและให้บริการประชาชน สำหรับตัวอย่างการให้บริการประชาชนด้วยเทคโนโลยีที่ทันสมัย เช่น การใช้เทคโนโลยีที่ทันสมัยเพื่ออำนวยความสะดวกและให้บริการประชาชนในการติดต่อราชการกับสำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร การขอรับข้อมูลข่าวสาร การนัดหมาย การยื่นคำร้อง และการร้องเรียน เป็นต้น

ปัญหาการวิจัยที่กล่าวมานี้ เป็นปัญหาที่สำคัญที่กำลังประสบอยู่ พร้อมกันนั้น ผู้ศึกษายังได้นำปัญหาดังกล่าวไปปรับใช้ในแบบสอบถามเพื่อช่วยให้กลุ่มตัวอย่างที่ตอบแบบสอบถามเข้าใจ และตอบคำถามได้ตรงประเด็น และเจาะจงเพิ่มมากขึ้น

ไม่เพียงเท่านั้น สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎรยังประสบปัญหาเกี่ยวกับการบริหารจัดการด้านการสื่อสารด้วยเทคโนโลยีที่ทันสมัยตามแนวคิดแพนธ์-ไอเทิร์มส์ (PANT-ITERMS) 4 ด้านอีกด้วย ตัวอย่างเช่น (1) ปัญหาเกี่ยวกับการบริหารจัดการด้านความเป็นมืออาชีพ (Professionalism) เช่น สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎรบริหารจัดการ หรือดำเนินงานด้านการสื่อสาร (เช่น การนำเทคโนโลยีที่ทันสมัยมาใช้ในการติดต่อสื่อสารเพื่อให้บริการประชาชนในจำนวนที่มากเพียงพอ) โดยใช้ผู้ที่มีความรู้ ความสามารถ และประสบการณ์ด้านการบริหารจัดการสูง รวมทั้งมุ่งประโยชน์เพื่อส่วนรวม ไม่มากเท่าที่ควร (2) ปัญหาเกี่ยวกับการบริหารจัดการด้านเครือข่าย (Network) เช่น สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎรบริหารจัดการ หรือดำเนินงานด้านการสื่อสารโดยใช้เครือข่ายภายใน เช่น สถานีวิทยุโทรทัศน์ และฝ่ายต่าง ๆ ของสำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร ไม่มากเท่าที่ควร (3) ปัญหาเกี่ยวกับการบริหารจัดการด้านการทำงานเป็นทีม (Teamwork) เช่น สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎรบริหารจัดการ หรือดำเนินงานด้านการสื่อสาร โดยร่วมมือหรือประสานงานกันเพื่อให้บรรลุผลสำเร็จตามเป้าหมายอย่างไม่ชัดเจน หรือไม่มากเท่าที่ควร (4) ปัญหาเกี่ยวกับการบริหารจัดการด้านเทคโนโลยี (Technology) เช่น สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎรบริหารจัดการ หรือดำเนินงานด้านการสื่อสารใช้ระบบการให้ข้อมูลข่าวสารออนไลน์ (online information system) และสื่อสังคม (social media) เช่น ไลน์ (Line) และเฟสบุ๊ก (Facebook) ไม่มากเท่าที่ควร และ (5) ปัญหาเกี่ยวกับการบริหารจัดการคุณธรรม (Morality) เช่น บุคลากรบางส่วนของสำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎรบริหารจัดการ หรือดำเนินงานด้านการสื่อสารด้วยความมูมานะและอดทนไม่มากเท่าที่ควร เป็นต้น และในสถานการณ์ปัจจุบันสำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎรยังมีปัญหาเกี่ยวกับการบริหารจัดการด้านการสื่อสารด้วยเทคโนโลยีที่ทันสมัยของหน่วยงานบางประการที่ยังไม่มีประสิทธิภาพเท่าที่ควร เช่นนี้ ถือว่า เป็นประเด็นสำคัญและเป็นที่มาของการศึกษาในครั้งนี้ ซึ่งมุ่งทำการศึกษาการบริหารจัดการด้านการสื่อสารด้วยเทคโนโลยีที่ทันสมัยของสำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร โดยเป็นการศึกษาเฉพาะการบริหารจัดการด้านการสื่อสารด้วยเทคโนโลยีที่ทันสมัยเพื่อนำมาใช้ในการให้บริการประชาชนของสำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎรตามวัตถุประสงค์การวิจัย เพื่อให้เกิดประโยชน์ทั้งทางวิชาการ ทางปฏิบัติต่อหน่วยงาน รวมทั้งประชาชนต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. ศึกษาปัญหาเกี่ยวกับการบริหารจัดการด้านสื่อสารด้วยเทคโนโลยีที่ทันสมัยมาใช้ในการให้บริการของสำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร
2. ศึกษาแนวทางการพัฒนาการบริหารจัดการด้านการสื่อสารด้วยเทคโนโลยีที่ทันสมัยของสำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร
3. ศึกษายุทธศาสตร์ของแนวทางการพัฒนาการบริหารจัดการด้านการสื่อสารด้วยเทคโนโลยีที่ทันสมัยของสำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร

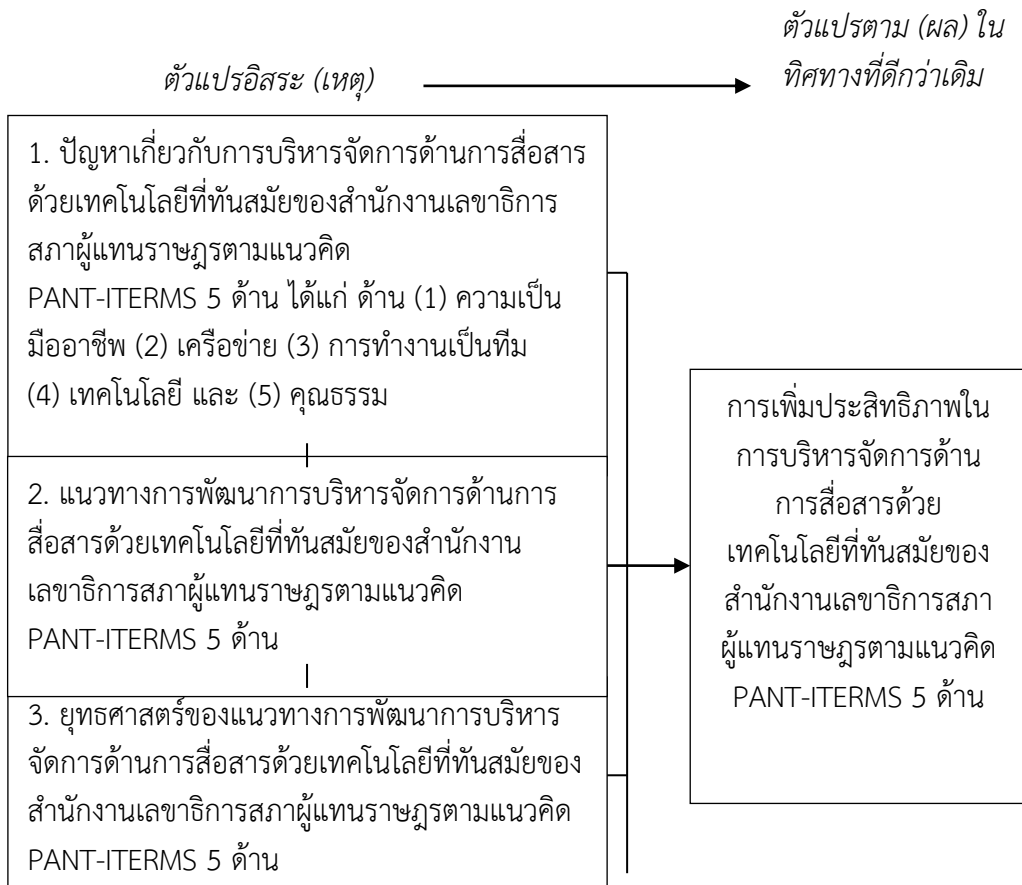
กรอบแนวคิดการวิจัย

กรอบแนวคิดการวิจัย ประกอบด้วย กรอบแนวคิดการวิจัยส่วนที่เป็นตัวแปรอิสระ (เหตุ) และกรอบแนวคิดการวิจัยส่วนที่เป็นตัวแปรตาม (ผล-ในทิศทางที่ดีขึ้นกว่าเดิม) โดยตัวแปรอิสระและตัวแปรตามเป็นลักษณะที่มีความสำคัญอย่างเป็นเหตุเป็นผลต่อกัน (causality) ส่วนกรอบแนวคิดการวิจัยส่วนที่เป็นตัวแปรอิสระ (เหตุ) คือ "แนวคิดแพนที-ไอเทิร์มส์ (PANT-ITERMS Concept) 10 ด้าน" ได้แก่ ด้าน (1) ความเป็นมืออาชีพ (Professionalism) (2) การมุ่งความสำเร็จ (Achievement) (3) เครือข่าย (Network) (4) การทำงานเป็นทีม (Teamwork) (5) ข้อมูลข่าวสาร (Information) (6) เทคโนโลยี (Technology) (7) งบประมาณ (Economic status) (8) ทรัพยากรมนุษย์ (Resource) (9) คุณธรรม (Morality) และ (10) สังคมส่วนรวม (Society) (วิช วิรัชนิภาวรรณ. (2559, หน้า 369). 50 แนวคิด ตัวชี้วัด ตัวแบบของการบริหารจัดการ และการบริหารจัดการที่ยั่งยืน. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ โพธิ์เพช.) แต่ผู้ศึกษาได้นำมาปรับใช้ 5 ด้าน" ได้แก่ (1) ความเป็นมืออาชีพ (Professionalism) (2) เครือข่าย (Network) (3) การทำงานเป็นทีม (Teamwork) (4) เทคโนโลยี (Technology) และ (5) คุณธรรม (Morality) ต่อจากนี้ไปเรียกว่า "แนวคิด PANT-ITERMS 5 ด้าน" ทั้งนี้ ผู้ศึกษาได้ตัดออกไป 5 ด้าน ได้แก่ ด้าน (1) การมุ่งความสำเร็จ (Achievement) (2) งบประมาณ (Economic status) (3) ข้อมูลข่าวสาร (Information) (4) ทรัพยากรมนุษย์ (Resource) และ (5) สังคมส่วนรวม (Society) เพื่อให้เหมาะสม กะทัดรัด และสอดคล้องกับวัตถุประสงค์การวิจัยของการศึกษารั้งนี้

ในส่วนของกรอบแนวคิดการวิจัยส่วนที่เป็นตัวแปรตาม (เหตุในทิศทางที่ดีขึ้นกว่าเดิม) คือ “การเพิ่มประสิทธิภาพในการบริหารจัดการด้านการสื่อสารด้วยเทคโนโลยีที่ทันสมัยของสำนักงาน เลขาธิการสภาผู้แทนราษฎรตามแนวคิด PANT-ITERMS 5 ด้าน”

สำหรับเหตุผลที่ผู้ศึกษาได้กำหนดให้กรอบแนวคิดการวิจัยส่วนที่เป็นตัวแปรอิสระ และตัวแปรตามที่มีความต่อเนื่อง สัมพันธ์ หรือเป็นเหตุเป็นผลต่อกัน นั้น อธิบายได้ว่า โดยหลักการและเหตุผลทั่วไป ไม่ว่าจะเป็นการวิจัยเชิงปริมาณ (quantitative research) หรือการวิจัยเชิงคุณภาพ (qualitative research) หรือแม้กระทั่งวิธีการวิจัยแบบผสม (mixed methods research) ทั้งหมดนี้ ล้วนมีความเป็นทั้งศาสตร์ (science หรือวิชาความรู้ที่พิสูจน์และสัมผัสได้ง่าย) และศิลป์ (art ที่เป็นวิชาความรู้ซึ่งเกี่ยวข้องกับความรู้สึกนึกคิด ความพึงพอใจ และอารมณ์ของมนุษย์ รวมทั้งพิสูจน์และสัมผัสได้ยาก) ด้วยกันทั้งสิ้น ฉะนั้น หากผู้ศึกษาหรือผู้วิจัยเลือกใช้การวิจัยแบบใด ก็อาจกำหนดให้มี "กรอบแนวคิดการวิจัย" ที่ประกอบด้วยตัวแปรอิสระและตัวแปรตามได้เหมือนกันตรรกะเท่าที่ในการวิจัยนั้น ผู้ศึกษาได้มีการแสดงความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระที่เป็นตัวแปรเดี่ยวหรือกลุ่มตัวแปร (เหตุ) และตัวแปรตามที่เป็นตัวแปรเดี่ยวหรือกลุ่มตัวแปรตาม (ผล) ที่มีความสัมพันธ์ หรือเกี่ยวเนื่องกันอย่างเป็นเหตุเป็นผลกัน (causality) ไว้อย่างชัดเจนอย่างน้อย 2 ขั้นตอนหรือ 2 ส่วน เช่น เหตุ (cause) และนำไปสู่ผล (effect) หรือปัญหา (problem) และนำไปสู่แนวทางแก้ไขหรือแนวทางการพัฒนา (suggestion or development guideline) หรืออาจแสดงความสัมพันธ์กันอย่างเป็นระบบไว้ 3-4 ขั้นตอน เช่น ปัจจัยนำเข้า (input) กระบวนการ (process) และปัจจัยนำออก (output) และปัจจัยนำเข้า กระบวนการ ปัจจัยนำออก และผลกระทบ (impact) เป็นต้น ทั้งนี้ ตามความเหมาะสมกับการทำวิจัยแต่ละเรื่องแต่ละกรณี รวมทั้งสอดคล้องหรือเหมาะสมกับสถิติที่นำมาปรับใช้ จากหลักการดังกล่าว เมื่อเป็นเช่นนั้น

ผู้ศึกษาอาจกำหนดกรอบแนวคิดการวิจัยที่ประกอบด้วยตัวแปรอิสระ (เหตุ) และตัวแปรตาม (ผล) ได้เสมอ อีกทั้งสถิติที่นำมาปรับใช้ในการวิจัยเชิงปริมาณ หรือการวิจัยเชิงคุณภาพก็ไม่จำเป็นต้องเป็นสถิติขั้นสูงเสมอไป แต่ควรเป็นสถิติที่เหมาะสมที่ผู้ศึกษานำมาปรับใช้ได้อย่างเหมาะสมกับวัตถุประสงค์การวิจัย พร้อมทั้งตอบคำถาม หรือพิสูจน์สิ่งที่ต้องการศึกษาได้ ดังภาพ 1

ภาพ 1 กรอบแนวคิดที่แสดงความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระ (เหตุ) และตัวแปรตาม (ผล-ในทิศทางที่ดีกว่าเดิม) สำหรับการวิจัยเชิงปริมาณที่จัดกลุ่มตามวัตถุประสงค์การวิจัย 3 ข้อของการศึกษาคั้งนี้

การศึกษาคั้งนี้ใช้รูปแบบการวิจัยแบบผสม (mixed methods research) (John W. Creswell and Vicki L. Plano Clark. (2011, pp. 174-175). *Designing and Conducting Mixed Methods Research*. Second Edition. Thousand Oaks, California: Sage Publications, Inc.) ซึ่งเน้น (1) การวิจัยเชิงปริมาณซึ่งมีสัดส่วนประมาณร้อยละ 80 โดยเป็นการวิจัยเชิงสำรวจ (survey research) เป็นหลัก และ (2) การวิจัยเชิงคุณภาพซึ่งมีสัดส่วนประมาณร้อยละ 20 โดยเป็นการสัมภาษณ์แนวลึกเฉพาะผู้เชี่ยวชาญ (in-depth interview of experts) เพื่อนำข้อมูลมาเสริมและเทียบเคียงกับการวิจัยเชิงปริมาณ ดังนี้

การวิจัยเชิงปริมาณ

ประกอบด้วย 4 หัวข้อ ได้แก่ (1) ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง (2) เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย (3) การเก็บรวบรวมข้อมูล และ (4) วิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ดังนี้

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ประชากร คือ ประชาชนทั้งหมดที่อาศัยอยู่ใน 4 เขตการปกครองของกรุงเทพมหานคร ซึ่งมีพื้นที่ใกล้เคียงที่ตั้งของสำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร ทั้ง 4 เขต ได้แก่ เขตดุสิต มีประชากร 95,852 คน เขตพระนคร มีประชากร 51,231 คน เขตบางซื่อ มีประชากร 126,136 คน และเขตบางพลัด มีประชากร 93,771 คน รวมประชากรทั้งหมด $(95,852 + 51,231 + 126,136 + 93,771 =)$ 366,990 คน (ที่มา: สำนักงานปกครองและทะเบียน สำนักปลัดกรุงเทพมหานคร. (2560). "สถิติจำนวนประชากรและบ้านในกรุงเทพมหานคร จำแนกตามรายแขวงและเขต" ณ เดือนธันวาคม 2560.

ส่วนกลุ่มตัวอย่าง คือ ประชาชนที่ตอบแบบสอบถามที่อาศัยอยู่ใน 4 เขตการปกครองของกรุงเทพมหานคร ซึ่งมีพื้นที่ใกล้เคียงที่ตั้งของสำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎรดังกล่าว รวมทั้งหมด 1,108 คน จำนวนนี้ ได้จากการคำนวณโดยใช้สูตรการหาขนาดกลุ่มตัวอย่างของทาโร ยามาเน่ (Taro Yamane (2012). *Mathematics for Economists: An Elementary Survey*. Whitefish, Montana: Literary Licensing, LLC.) ที่ระดับความเชื่อมั่น 97% หรือที่ระดับความคลาดเคลื่อน 3% (หรือ 0.03) เช่นนี้ ถือว่าเป็นการสุ่มตัวอย่างประเภทที่ใช้ความน่าจะเป็น (probability sampling) (Ernest L. Cowles and Edward Nelson, 2015: 13-34). *An Introduction to Survey Research*. New York: Business Expert Press, LLC.) หรือเป็นการสุ่มตัวอย่างประเภทที่ใช้หลักวิชาการทางสถิติ และเป็นการสุ่มตัวอย่างอย่างง่าย (simple random sampling) โดยกลุ่มตัวอย่างในประชากรมีโอกาสถูกสุ่มหรือถูกเลือกมาเป็นกลุ่มตัวอย่างเท่า ๆ กัน

ในการคำนวณหาขนาดของกลุ่มตัวอย่าง โดยทั่วไปใช้ที่ระดับความเชื่อมั่น 95.0% หรือระดับค่าความคลาดเคลื่อนของการสุ่มตัวอย่างที่ระดับ 0.05 เช่นนี้ หมายถึง โอกาสที่สรุปผลการวิจัยหรือสรุปผลการศึกษามิผิดพลาดมี 5 ครั้งจากทั้งหมด 100 ครั้ง แต่ผู้ศึกษาได้เลือกใช้ที่ระดับความเชื่อมั่น 97.0% และความคลาดเคลื่อนของการสุ่มตัวอย่างที่ระดับ 3% หรือ 0.03 เนื่องจากการกำหนดค่าความเชื่อมั่นเพิ่มขึ้น ย่อมทำให้ความถูกต้องของการสรุปผลในการประมาณการค่าสถิติมีมากขึ้น ตัวอย่างเช่น ถ้ากำหนดระดับความเชื่อมั่นเท่ากับ 97.0% หมายถึง โอกาสที่จะสรุปผลการวิจัยผิดพลาดมี 3 ครั้งจากทั้งหมด 100 ครั้ง เช่นนี้ ย่อมส่งผลให้การวิจัยมีความแม่นยำ และน่าเชื่อถือมากยิ่งขึ้น

สำหรับการคำนวณหาประชากรและกลุ่มตัวอย่างสำหรับการศึกษารั้งนี้

หนึ่ง เนื่องจากจำนวนประชากรของการศึกษารั้งนี้เป็นผู้ที่มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการบริหารจัดการด้านการสื่อสารด้วยเทคโนโลยีที่ทันสมัยของสภาผู้แทนราษฎรไม่อาจจะระบุได้อย่างชัดเจน โดยมีลักษณะเป็น "ประชากรที่ไม่สามารถนับได้ หรือประชากรที่ไม่ทราบจำนวนที่แน่นอน หรือประชากรที่มีจำนวนนับได้ไม่แน่นอน" (infinite population, undefined population, unknown population) ดังตัวอย่างเช่น หญิงบริการทางเพศทั้งหมด ผู้ป่วยด้วยโรคทางจิตทั้งหมด ผู้ป่วยที่มีเชื้อเอชไอวีทั้งหมด (all people with AIDS), เด็กแรกเกิดที่มีน้ำหนักน้อยทั้งหมด (all low birth weight

infants), อายุของเด็กทั้งหมดทุกคนในโรงเรียนที่เป็นโรคภูมิแพ้ (all school-age children with asthma), และวัยรุ่นที่ตั้งท้องทุกคน (all pregnant teens) เป็นต้น และ

สอง สูตรการคำนวณหาจำนวนกลุ่มตัวอย่างที่มีประชากรเป็นจำนวนมากและไม่อาจระบุจำนวนประชากรได้อย่างชัดเจนดังกล่าวข้างต้นนั้น หรือสูตรที่นิยมใช้ในการคำนวณขนาดกลุ่มตัวอย่างที่ไม่ทราบจำนวนประชากรที่แน่นอน ที่สำคัญคือ

$$n = \frac{P(1-P)(Z)^2}{e^2}$$

(ที่มา : William G. Cochran. (1977), John T. Roscoe. (1979) และ (ธานินทร์ ศิลป์จารุ, 2552: 54-55).

หลังจากนำสูตรดังกล่าวนี้มาคำนวณจะได้จำนวนประชากรโดยปกติประมาณ 400 คน ซึ่งจำนวนนี้ ผู้ศึกษาเห็นว่า เป็นจำนวนที่น้อยเกินไป และไม่น่าเชื่อถือเท่าที่ควรสำหรับการทำดัชนีพนธ์ ดังนั้น ผู้ศึกษาจึงได้นำสูตรการคำนวณหาขนาดกลุ่มตัวอย่างของทาโร ยามาเน่ (Taro Yamane. (1973). *Statistics: An Introductory Analysis*. London: John Weather Hill, Inc., และ Taro Yamane (2012). *Mathematics For Economists: An Elementary Survey*. Whitefish, Montana: Literary Licensing, LLC.) ที่ระดับความเชื่อมั่น 97% หรือที่ระดับความคลาดเคลื่อน 3% (หรือ 0.03) มาปรับใช้ เพื่อเพิ่มจำนวนกลุ่มตัวอย่างให้สูงขึ้นไม่น้อยกว่า 1,000 คน ทั้งนี้ เพื่อช่วยให้การเก็บรวบรวมข้อมูลมีความน่าเชื่อถือ และเหมาะสมเพิ่มมากขึ้น สำหรับเหตุผลที่ผู้ศึกษาเลือกนำสูตรของทาโร ยามาเน่ ดังกล่าวนี้นี้มาใช้ เนื่องจากเป็นสูตรที่นิยมใช้ในการคำนวณขนาดกลุ่มตัวอย่างกันอย่างกว้างขวาง เป็นสูตรที่ง่าย ไม่ซับซ้อน และที่สำคัญคือ เป็นสูตรบอกถึงจำนวนกลุ่มตัวอย่างขั้นต่ำที่ต้องเก็บมาเพื่อการศึกษาวิเคราะห์ได้อย่างละเอียด กว้างขวาง ครอบคลุม และนำมาปรับใช้ได้เหมาะสมมากกว่าสูตรอื่น

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสอบถามโดยใช้เก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อให้ได้ข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างเป็นจำนวนมาก แบบสอบถามนั้นได้ผ่านการทดสอบเพื่อหาค่าความเที่ยงตรง ซึ่งเป็นการทดสอบเพื่อหาค่าความเที่ยงตรงตามเนื้อหา หรือหาค่าความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับวัตถุประสงค์การวิจัย (Index of item Objective Congruence หรือ IOC) จากผู้เชี่ยวชาญจำนวน 5 คน ได้ค่าความเที่ยงตรงเท่ากับ 0.93 และได้ทำการทดสอบ (try out) จำนวน 50 ชุด เพื่อหาความเชื่อถือได้ของแบบสอบถาม หรือหาค่าครอนบาค (Cronbach) ของแบบสอบถามทั้งฉบับ ได้ค่าความเชื่อถือได้ ที่ระดับ 0.81

การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้ศึกษาดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลระหว่างวันที่ 1-30 มกราคม 2561 โดยผู้ศึกษา และผู้ช่วยอีก 4 คน แจกแบบสอบถาม จำนวน 1,108 ชุด/คน และเก็บรวบรวมแบบสอบถามที่สมบูรณ์กลับคืนมาได้ 1,009 ชุด/คน (n=1,009) คิดเป็นร้อยละ 91.06 ของกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด 1,108 คน

วิธีวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ผู้ศึกษานำข้อมูลเชิงปริมาณมาทำการประมวลและวิเคราะห์ทางสถิติโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปสำหรับคอมพิวเตอร์ โดยวิธีวิเคราะห์ข้อมูล

เป็นการวิเคราะห์ในรูปตาราง รวมทั้งใช้รูปแบบการวิเคราะห์เชิงพรรณนา สำหรับสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน

การวิจัยเชิงคุณภาพ

การเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นลักษณะของการสัมภาษณ์แนวลึกเฉพาะผู้เชี่ยวชาญ หรือผู้ให้ข้อมูลหลัก ซึ่งเป็นผู้ที่มีความรู้ มีความสามารถ มีประสบการณ์ และความเชี่ยวชาญเกี่ยวกับการบริหารจัดการด้านการสื่อสาร โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การนำเทคโนโลยีที่ทันสมัยมาใช้ในการติดต่อสื่อสารเพื่อให้บริการประชาชนของสำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร จำนวน 9 คน เช่นนี้ ถือเป็นการสุ่มตัวอย่างประเภทการไม่ใช้ความน่าจะเป็น (non probability sampling) และโดยใช้การสุ่มตัวอย่างตามแนวคิดสโนว์บอล (Snowball Sampling Concept) (Patrick Biernacki and Dan Waldorf, 1981: 141-163). ทั้งนี้ เพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงคุณภาพซึ่งเป็นข้อมูลเสริมการวิจัยเชิงปริมาณ ผู้ศึกษาได้เก็บรวบรวมข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์แนวลึกเฉพาะผู้เชี่ยวชาญแบบตัวต่อตัวทีละคน ๆ ละไม่น้อย 60 นาที สำหรับเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล คือ แบบสัมภาษณ์แนวลึกที่มีโครงสร้าง (structured in-depth interview form) จากนั้น จึงนำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์มาประมวล (จัดกลุ่ม) แปลความวิเคราะห์ และเขียนพรรณนาหรือบรรยาย (descriptive interpretation and descriptive analysis approach) ไว้ในตาราง (J. J. M. Brocki and A. J. Wearden, 2006: 87-108). ไว้ในตาราง

ผลของการวิจัย

ผลการวิจัยข้อมูลส่วนบุคคล พบว่า กลุ่มตัวอย่างที่เป็นประชาชนในเขตพื้นที่ทั้ง 4 เขตของกรุงเทพมหานครที่ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ (ร้อยละ 55.10) เป็นหญิง และกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ (ร้อยละ 79.09) มีการศึกษาดำรงปริญญาตรี หรือเทียบเท่า อีกทั้งกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ (ร้อยละ 33.70) อยู่ในพื้นที่ของสำนักงานเขตบางซื่อ ส่วนของผลการวิจัยที่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์การวิจัยมีดังนี้

1. ปัญหาเกี่ยวกับการบริหารจัดการด้านการสื่อสารด้วยเทคโนโลยีที่ทันสมัยของสำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎรตามแนวคิด PANT-ITERMS พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ล้วนเห็นด้วยในระดับปานกลางทั้ง 5 ด้าน และด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด (ค่าเฉลี่ย 1.99, S.D. 0.71) คือ ด้านความเป็นมืออาชีพ ได้แก่ คำถามที่ว่า “สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎรบริหารจัดการ หรือดำเนินงานด้านการสื่อสาร (เช่น การนำเทคโนโลยีที่ทันสมัยมาใช้ในการติดต่อสื่อสารเพื่อให้บริการประชาชนในจำนวนที่มากเพียงพอ) โดยใช้ผู้ที่มีความรู้ ความสามารถ และประสบการณ์ด้านการบริหารจัดการสูง รวมทั้งมุ่งประโยชน์เพื่อส่วนรวมไม่มากเท่าที่ควร

2. แนวทางการพัฒนาการบริหารจัดการด้านการสื่อสารด้วยเทคโนโลยีที่ทันสมัยของสำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎรตามแนวคิด PANT-ITERMS 5 ด้าน (สอดคล้องกับวัตถุประสงค์การวิจัย ข้อ 2.) พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ล้วนเห็นด้วยในระดับมากทั้ง 5 ด้าน และด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด (2.45, ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.65) คือ ด้านความเป็นมืออาชีพ ได้แก่ คำถามที่ว่า “สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎรควรบริหารจัดการ หรือดำเนินงานด้านการสื่อสาร (เช่น การนำเทคโนโลยีที่ทันสมัยมาใช้ในการติดต่อสื่อสารเพื่อให้บริการประชาชนในจำนวนที่มากเพียงพอ) โดยใช้ผู้

ที่มีความรู้ ความสามารถ และประสบการณ์ด้านการบริหารจัดการสูง รวมทั้งมุ่งผลประโยชน์ของส่วนรวมเพิ่มมากขึ้น” นอกจากนี้ ผลการสัมภาษณ์แนวลึกเฉพาะผู้เชี่ยวชาญจำนวน 9 คน ต่อแนวทางการพัฒนาการบริหารจัดการ ด้วยคำถามเดียวกันดังกล่าว พบว่า ผู้เชี่ยวชาญทั้ง 9 คน ล้วนเห็นด้วยกับคำถามดังกล่าว

3. การวิเคราะห์ความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่างต่อยุทธศาสตร์ของแนวทางการพัฒนาการบริหารจัดการด้านการสื่อสารด้วยเทคโนโลยีที่ทันสมัยของสำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร ตามแนวคิด PANT-ITERMS 5 ด้าน (สอดคล้องกับวัตถุประสงค์การวิจัย ข้อ 3.) พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ล้วนเห็นด้วยในระดับมากถึง 5 ด้าน และด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด (ค่าเฉลี่ย 2.45, ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.64) คือ ด้านความเป็นมืออาชีพ ได้แก่ คำถามที่ว่า “การที่สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎรบริหารจัดการ หรือดำเนินงานด้านการสื่อสารโดยใช้นักบริหารมืออาชีพที่บริหารจัดการอย่างมืออาชีพด้วยความสามารถ และประสบการณ์ด้านการบริหารจัดการสูง รวมทั้งมุ่งผลประโยชน์ของส่วนรวมที่ติดตาม ตรวจสอบ และประเมินผลได้ ทั้งนี้ เพื่อนำไปสู่การเป็นรัฐสภาอัจฉริยะ (Smart Parliament) ที่มุ่งเกิดประโยชน์สุขต่อประชาชนและประเทศชาติอย่างมั่นคง มั่งคั่ง และยั่งยืน รวมทั้งสร้างความเชื่อมั่นและมีบทบาทนำในเวทีประชาคมอาเซียนและรัฐสภาโลก” (ดังตาราง 1) นอกจากนี้ ผลการสัมภาษณ์แนวลึกเฉพาะผู้เชี่ยวชาญจำนวน 9 คน ต่อยุทธศาสตร์ของแนวทางการพัฒนาการบริหารจัดการ ด้วยคำถามเดียวกันดังกล่าว พบว่า ผู้เชี่ยวชาญส่วนใหญ่ จำนวน 7 คน จากทั้งหมด 9 คน เห็นด้วยกับคำถามดังกล่าว ในขณะที่ผู้เชี่ยวชาญอีก 2 คน ไม่มีความเห็น

ตาราง 1 การวิเคราะห์เปรียบเทียบค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) แต่ละด้านเรียงตามลำดับจากมากไปน้อย		
1. ปัญหาเกี่ยวกับการบริหารจัดการ (กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ล้วนเห็นด้วยในระดับปานกลาง)	2. แนวทางการพัฒนาการบริหารจัดการ (กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ล้วนเห็นด้วยในระดับมาก)	3. ยุทธศาสตร์ของแนวทางการพัฒนาการบริหารจัดการ (กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ล้วนเห็นด้วยในระดับมาก)
1) ด้านความเป็นมืออาชีพ ได้แก่ คำถามที่ว่า สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎรบริหารจัดการ หรือดำเนินงานด้านการสื่อสาร (เช่น การนำเทคโนโลยีที่ทันสมัยมาใช้ในการติดต่อสื่อสารเพื่อให้บริการประชาชนในจำนวนที่มากเพียงพอ) โดยใช้ผู้ที่มีความรู้ความสามารถ และประสบการณ์ด้านการบริหาร	1) ด้านความเป็นมืออาชีพ ได้แก่ คำถามที่ว่า สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎรควรบริหารจัดการ หรือดำเนินงานด้านการสื่อสาร (เช่น การนำเทคโนโลยีที่ทันสมัยมาใช้ในการติดต่อสื่อสารเพื่อให้บริการประชาชนในจำนวนที่มากเพียงพอ) โดยใช้ผู้ที่มีความรู้ความสามารถ และประสบการณ์ด้านการบริหาร	1) ด้านความเป็นมืออาชีพ ได้แก่ คำถามที่ว่า การที่สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎรบริหารจัดการ หรือดำเนินงานด้านการสื่อสารโดยใช้นักบริหารมืออาชีพที่บริหารจัดการอย่างมืออาชีพด้วยความสามารถ และประสบการณ์ด้านการบริหารจัดการสูง รวมทั้งมุ่งผลประโยชน์ของส่วนรวมที่ติดตาม ตรวจสอบ และประเมินผลได้ ทั้งนี้ เพื่อนำไปสู่การเป็นรัฐสภาอัจฉริยะ (Smart Parliament) ที่มุ่งเกิดประโยชน์สุข

จัดการสูง รวมทั้งมุ่งประโยชน์เพื่อส่วนรวมไม่มากเท่าที่ควร (ค่าเฉลี่ย 1.99, S.D. 0.71)	จัดการสูง รวมทั้งมุ่งผลประโยชน์ของส่วนรวมเพิ่มมากขึ้น (ค่าเฉลี่ย 2.45, ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.65)	ต่อประชาชนและประเทศชาติอย่างมั่นคง มั่งคั่ง และยั่งยืน รวมทั้งสร้างความเชื่อมั่นและมีบทบาทนำในเวทีประชาคมอาเซียนและรัฐสภาโลก (ค่าเฉลี่ย 2.45, ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.64)
2) ด้านเทคโนโลยี (ค่าเฉลี่ย 1.97, S.D. 0.74)	2) ด้านเทคโนโลยี (ค่าเฉลี่ย 2.44, ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.61)	2) ด้านเทคโนโลยี (ค่าเฉลี่ย 2.43, ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.66, ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน)
3) ด้านเครือข่าย (ค่าเฉลี่ย 1.89, S.D. 0.70)	3) ด้านเครือข่าย (ค่าเฉลี่ย 2.42, ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.63)	3) ด้านเครือข่าย (ค่าเฉลี่ย 2.42, ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.67)
4) ด้านการทำงานเป็นทีม (ค่าเฉลี่ย 1.79, S.D. 0.69)	4) ด้านคุณธรรม (ค่าเฉลี่ย 2.42, ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.64)	4) ด้านคุณธรรม (ค่าเฉลี่ย 2.41, ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.64, ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน)
5) ด้านคุณธรรม (ค่าเฉลี่ย 1.86, S.D. 0.72)	5) ด้านการทำงานเป็นทีม (ค่าเฉลี่ย 2.41, ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.59)	5) ด้านการทำงานเป็นทีม (ค่าเฉลี่ย 2.40, ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.65)

หมายเหตุ (1) ปัญหาเกี่ยวกับการบริหารจัดการ (2) แนวทางการพัฒนาการบริหารจัดการ และ (3) ยุทธศาสตร์ของแนวทางการพัฒนาการบริหารจัดการด้านการสื่อสารด้วยเทคโนโลยีที่ทันสมัยของสำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎรตามแนวคิด PANT-ITERMS 5 ด้าน (สอดคล้องกับวัตถุประสงค์การวิจัย ข้อ 1.-3.) ในตาราง 1 ข้างบนนี้ ผู้ศึกษาได้เรียงตามลำดับค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) จากมากไปน้อย และหากเกิดกรณีที่ด้านใดมีค่าเฉลี่ยเท่ากัน ผู้ศึกษาได้นำค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน หรือ S.D. มาแสดงไว้ด้วย โดยเรียงค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานต่ำสุดไว้เป็นลำดับแรก

อภิปรายผล

เฉพาะที่สำคัญและสอดคล้องกับวัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่เป็นข้อเสนอแนะ มีดังนี้

1.อภิปรายผลแนวทางการพัฒนาการบริหารจัดการ พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ล้วนเห็นด้วยในระดับมากต่อแนวทางการพัฒนาการบริหารจัดการด้านการสื่อสารด้วยเทคโนโลยีที่ทันสมัยของสำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎรตามแนวคิด PANT-ITERMS 5 ด้าน โดยแนวทางการพัฒนาการบริหารจัดการตามแนวคิด PANT-ITERMS ด้านที่กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เห็นด้วยในระดับมากและมีค่าเฉลี่ยสูงสุด ($\bar{X}$ 2.45) คือ ด้านความเป็นมืออาชีพ ได้แก่ คำถามที่ว่า สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎรควรบริหารจัดการ หรือดำเนินงานด้านการสื่อสาร (เช่น การนำเทคโนโลยีที่ทันสมัยมาใช้

ในการติดต่อสื่อสารเพื่อให้บริการประชาชนในจำนวนมากเพียงพอ) โดยใช้ผู้ที่มีความรู้ ความสามารถ และประสบการณ์ด้านการบริหารจัดการสูง รวมทั้งมุ่งผลประโยชน์ของส่วนรวมเพิ่มมากขึ้น (ค่าเฉลี่ย 2.45, ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.65)

เหตุผลสำคัญที่กลุ่มตัวอย่าง ซึ่งเป็นประชาชนที่ตอบแบบสอบถามที่อาศัยอยู่ใน 4 เขตการปกครองของกรุงเทพมหานคร ซึ่งมีพื้นที่ใกล้เคียงกับที่ตั้งของสำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร ทั้ง 4 เขต ได้แก่ เขตดุสิต เขตพระนคร เขตบางซื่อ และเขตบางพลัด ส่วนใหญ่มีความเห็นดังกล่าว ผู้ศึกษามีความเห็นว่าเป็นเนื่องจาก (1) เป็นข้อเสนอแนะ หรือแนวทางการพัฒนาการบริหารจัดการที่สำคัญและจำเป็นสำหรับการบริหารจัดการที่ให้ความสำคัญกับความเป็นมืออาชีพ ลักษณะผู้นำที่ทำประโยชน์เพื่อส่วนรวม และการนำความรู้ทางวิชาการและประสบการณ์ด้านการบริหารจัดการมาใช้ในการบริหารจัดการด้านการสื่อสารของสำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร (2) ความเป็นมืออาชีพเป็นปัจจัยสำคัญของการบริหารจัดการสมัยใหม่ หรือยุคใหม่ที่ผู้บริหารที่เป็นมืออาชีพจะต้องนำความรู้ทั้งทางวิชาการและทางปฏิบัติมาใช้เพื่อประโยชน์ของส่วนรวมโดยเฉพาะในเรื่องการติดต่อสื่อสารสำหรับให้บริการประชาชน และ (3) การสนับสนุนนักบริหารมืออาชีพ ถือเป็นแนวทางการพัฒนาการบริหารจัดการที่มีส่วนสำคัญทำให้การบริหารจัดการ หรือดำเนินงานด้านการสื่อสารเพื่อให้บริการประชาชนของสำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎรมีมาตรฐานและเป็นสากลเพิ่มมากขึ้น ความเห็นดังกล่าวนี้สอดคล้องกับความเห็นของผู้เชี่ยวชาญ หรือผู้ให้ข้อมูลหลักทั้ง 9 คน

2. อภิปรายผลยุทธศาสตร์ของแนวทางการพัฒนาการบริหารจัดการ ผลการศึกษาพบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ล้วนเห็นด้วยในระดับมากต่อยุทธศาสตร์ของแนวทางการพัฒนาการบริหารจัดการด้านการสื่อสารด้วยเทคโนโลยีที่ทันสมัยของสำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎรตามแนวคิด PANT-ITERMS 5 ด้าน โดยยุทธศาสตร์ของแนวทางการพัฒนาการบริหารจัดการตามแนวคิด PANT-ITERMS ด้านที่กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เห็นด้วยในระดับมากและมีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด ($\bar{X}$ 2.45) คือ ด้านความเป็นมืออาชีพ ได้แก่ คำถามที่ว่า การที่สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎรบริหารจัดการ หรือดำเนินงานด้านการสื่อสารโดยใช้นักบริหารมืออาชีพที่บริหารจัดการอย่างมืออาชีพด้วยความสามารถ และประสบการณ์ด้านการบริหารจัดการสูง รวมทั้งมุ่งผลประโยชน์ของส่วนรวมที่ติดตาม ตรวจสอบ และประเมินผลได้ ทั้งนี้ เพื่อนำไปสู่การเป็นรัฐสภาอัจฉริยะ (Smart Parliament) ที่มุ่งเกิดประโยชน์สุขต่อประชาชนและประเทศชาติอย่างมั่นคง มั่งคั่ง และยั่งยืน รวมทั้งสร้างความเชื่อมั่นและมีบทบาทนำในเวทีประชาคมอาเซียนและรัฐสภาโลก ($\bar{X}$ 2.45, S.D. 0.64)

เหตุผลสำคัญที่กลุ่มตัวอย่าง ซึ่งเป็นประชาชนที่ตอบแบบสอบถามที่อาศัยอยู่ใน 4 เขตการปกครองของกรุงเทพมหานคร ส่วนใหญ่มีความเห็นดังกล่าว ผู้ศึกษามีความเห็นว่าเป็นเนื่องจาก (1) เป็นข้อเสนอแนะเกี่ยวกับยุทธศาสตร์ของแนวทางการพัฒนาการบริหารจัดการด้านการสื่อสารด้วยเทคโนโลยีที่ทันสมัยของสำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎรตามแนวคิด PANT-ITERMS ที่เกี่ยวข้องหรือให้ความสำคัญกับด้านความเป็นมืออาชีพซึ่งเป็นสิ่งสำคัญและจำเป็น สอดคล้องกับสถานการณ์ และเป็นประโยชน์ต่อการติดต่อสื่อสารเพื่ออำนวยความสะดวกและให้บริการประชาชนของสำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร (2) เป็นยุทธศาสตร์ของแนวทางการบริหารจัดการที่มีสาระครอบคลุมความเป็นมืออาชีพ หรือการบริหารจัดการอย่างมืออาชีพไว้อย่างครบถ้วนทั้งภายในและภายนอกประเทศ อัน

จะเป็นประโยชน์ต่อหน่วยงานของรัฐ โดยเฉพาะสำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร (3) เป็นยุทธศาสตร์ของแนวทางการพัฒนาการบริหารจัดการที่ทำให้ทุกฝ่ายได้รับประโยชน์ โดยสำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร มีมาตรฐานสูงขึ้นและเป็นสากล ส่วนประชาชนได้รับความสะดวกรวดเร็วเพิ่มขึ้น และ (4) เป็นยุทธศาสตร์ของแนวทางการพัฒนาการบริหารจัดการที่หน่วยงานของรัฐ และเจ้าหน้าที่ของรัฐควรยึดถือปฏิบัติอย่างจริงจัง ความเห็นดังกล่าวนี้ สอดคล้องกับความเห็นของผู้เชี่ยวชาญ หรือผู้ให้ข้อมูลหลักส่วนใหญ่จำนวน 7 คน จากทั้งหมด 9 คน

นอกจากที่กล่าวมาแล้ว ยุทธศาสตร์ของแนวทางการพัฒนาการบริหารจัดการข้างต้นที่ให้ความสำคัญ หรือสนับสนุนความเป็นมืออาชีพนั้น สอดคล้องกับงานวิจัยของ ประมาณ เลื่องวัฒนะวิช และวิรัช วิรัชนิภาวรรณ. (2560). "การบริหารจัดการเพื่อแก้ไขปัญหาการต่อเติมอาคารของกรุงเทพมหานครตามแนวคิดแพ้นท์-ไอเทิร์มส์" วารสารวิชาการ มหาวิทยาลัยอีสเทิร์นเอเซีย ฉบับสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ ปีที่ 9 ฉบับที่ 1 (มกราคม-เมษายน 2562). ที่นำแนวคิดการบริหารจัดการแพ้นท์-ไอเทิร์มส์ 10 ด้าน (PANT-ITERMS Administration Concept) 10 ด้าน ได้แก่ ด้าน (1) ความเป็นมืออาชีพ (Professionalism) (2) การมุ่งความสำเร็จ (Achievement) (3) เครือข่าย (Network) (4) การทำงานเป็นทีม หรือทีมงาน (Teamwork) (5) ข้อมูลข่าวสาร (Information) (6) เทคโนโลยี (Technology) (7) งบประมาณ (Economic status) (8) ทรัพยากรมนุษย์ (Resource) (9) คุณธรรม (Morality) และ (10) สังคมส่วนรวม (Society) มาใช้ในการศึกษา และมีข้อเสนอแนะการบริหารจัดการตามแนวคิด PANT-ITERMS ด้านความเป็นมืออาชีพ ไว้ว่า กรุงเทพมหานครควรบริหารจัดการ หรือแก้ไขปัญหาการต่อเติมอาคาร (เช่น ปัญหาการควบคุมดูแลการต่อเติมอาคารให้เป็นไปตามกฎหมายไม่เข้มงวดเท่าที่ควร) โดยใช้นักบริหารมืออาชีพ ซึ่งหมายถึง ใช้ผู้ที่มีความรู้ความสามารถ และประสบการณ์ด้านการบริหารจัดการสูง รวมทั้งปฏิบัติงานเพื่อผลประโยชน์ของส่วนรวมได้อย่างมีประสิทธิภาพจริงและชัดเจน

สรุปผลการวิจัย

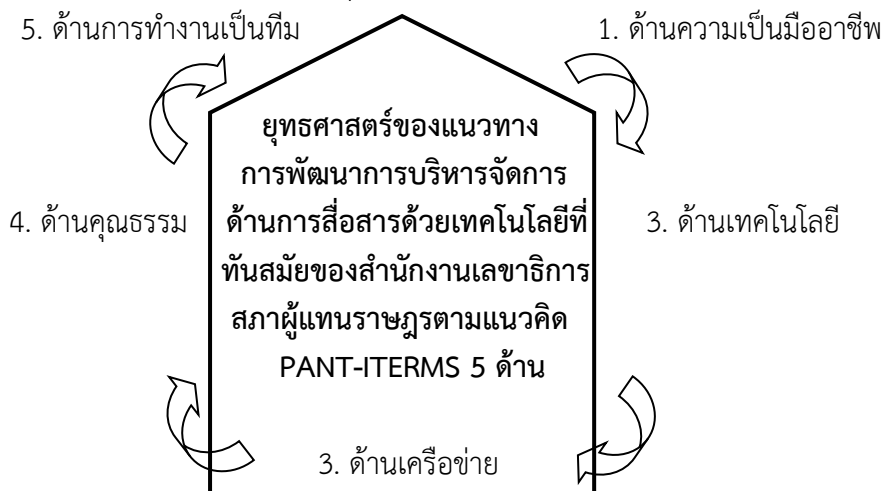
1. เพื่อศึกษาปัญหาเกี่ยวกับการบริหารจัดการ (สอดคล้องกับวัตถุประสงค์การวิจัย ข้อ 1) พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ล้วนเห็นด้วยในระดับปานกลางทั้ง 5 ด้าน
2. แนวทางการพัฒนาการบริหารจัดการ และยุทธศาสตร์ของแนวทางการพัฒนาการบริหารจัดการด้านการสื่อสารด้วยเทคโนโลยีที่ทันสมัยของสำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎรตามแนวคิด PANT-ITERMS 5 ด้าน (สอดคล้องกับวัตถุประสงค์การวิจัย ข้อ 2.-3.) พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ล้วนเห็นด้วยในระดับมากทั้ง 5 ด้าน

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะสำหรับแนวทางการพัฒนาการบริหารจัดการด้านการสื่อสารด้วยเทคโนโลยีที่ทันสมัยของสำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎรตามแนวคิด PANT-ITERMS (สอดคล้องกับวัตถุประสงค์การวิจัย ข้อ 2.) ได้แก่ สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร และผู้บริหารทุกระดับควรกำหนดยุทธศาสตร์การบริหารจัดการที่สนับสนุนการบริหารจัดการ หรือการดำเนินงาน

ด้านการสื่อสาร (เช่น การนำเทคโนโลยีที่ทันสมัยมาใช้ในการติดต่อสื่อสารเพื่อให้บริการประชาชนในจำนวนมากเพียงพอ) โดยใช้ผู้ที่มีความรู้ ความสามารถ และประสบการณ์ด้านการบริหารจัดการสูง พร้อมทั้งมุ่งประโยชน์เพื่อส่วนรวม นอกจากนี้ ผู้บริหารของสำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎรควรมีเจตนาธรรมที่แน่วแน่ในการสนับสนุนให้ใช้เทคโนโลยีและเครือข่ายสังคมที่ทันสมัยเพื่อให้บริการอย่างจริงจังและต่อเนื่องด้วย ข้อเสนอแนะเช่นนี้ สอดคล้องกับงานวิจัยของ (วิรัช วิรัชนิภาวรรณ, 2560: 108-121). ที่เสนอแนะไว้ว่า ผู้บริหารเทศบาลในจังหวัดสมุทรปราการควรมีความเป็นมืออาชีพ หรือสนับสนุนนักบริหารมืออาชีพให้รับผิดชอบในการบริหารจัดการโดยใช้เทคโนโลยีและเครือข่ายสังคมที่ทันสมัยเพื่อให้บริการประชาชนของเทศบาล อีกทั้งผู้บริหารเทศบาลควรมีเจตนาธรรมที่แน่วแน่ในการสนับสนุนให้ใช้เทคโนโลยีและเครือข่ายสังคมที่ทันสมัยเพื่อให้บริการประชาชนอย่างจริงจังและต่อเนื่องด้วย

2. ข้อเสนอแนะสำหรับยุทธศาสตร์ของแนวทางการพัฒนาการบริหารจัดการด้านการสื่อสารด้วยเทคโนโลยีที่ทันสมัยของสำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎรตามแนวคิด PANT-ITERMS 5 ด้าน (สอดคล้องกับวัตถุประสงค์การวิจัย ข้อ 4.) ได้แก่ สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎรควรกำหนดและนำยุทธศาสตร์ของแนวทางการพัฒนาการบริหารจัดการด้านการสื่อสารด้วยเทคโนโลยีที่ทันสมัยของสำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎรตามแนวคิด PANT-ITERMS 5 ด้าน ไปปรับใช้เป็นกลุ่มตัวชี้วัดสำคัญของการปฏิบัติงาน (Key Performance Indicators หรือ KPIs) เพื่อใช้ในการวางแผน และนำไปสู่การปฏิบัติจริงอย่างจริงจังและต่อเนื่อง เพื่อช่วยเพิ่มประสิทธิภาพในการบริหารจัดการด้านการสื่อสารด้วยเทคโนโลยีที่ทันสมัยของสำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร รวมตลอดทั้งนำยุทธศาสตร์ไปพัฒนาต่อยอดต่อไปในอนาคตอีกด้วย โดยยุทธศาสตร์ของแนวทางการพัฒนาการบริหารจัดการดังกล่าวควรเรียงตามลำดับความสำคัญจากมากไปน้อย ดังนี้ ด้าน (1) ความเป็นมืออาชีพ (2) เทคโนโลยี (3) เครือข่าย (4) คุณธรรม และ (5) การทำงานเป็นทีม" ดังภาพ 2

ภาพ 2 ยุทธศาสตร์ของแนวทางการพัฒนาการบริหารจัดการด้านการสื่อสารด้วยเทคโนโลยีที่ทันสมัยของสำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎรตามแนวคิด PANT-ITERMS 4 ด้าน

เอกสารอ้างอิง

- ประมาณ เลื่องวัฒนะวิช (2560). "การบริหารจัดการเพื่อแก้ไขปัญหาการต่อเติมอาคารของ กรุงเทพมหานครตามแนวคิดพื้นที่-ไอเทิร์มส์". วารสารวิชาการ มหาวิทยาลัยอีสเทิร์น เอเชีย ฉบับสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์. ปีที่ 9 ฉบับที่ 1 (มกราคม-เมษายน 2562).
- วิรัช วิรัชนิการวรรณ.(2560). "ศักยภาพในการบริหารจัดการโดยใช้เทคโนโลยีและเครือข่ายสังคมที่ทันสมัยเพื่อให้บริการประชาชนของเทศบาลในจังหวัดสมุทรปราการตามแนวคิด PANT-ITERMS". วารสารมหาวิทยาลัยการจัดการและเทคโนโลยีอีสเทิร์น. ปีที่ 14 ฉบับที่ 1 (มกราคม-มิถุนายน 2560), หน้า 108-121.
- วิรัช วิรัชนิการวรรณ. (2559). 50 แนวคิด ตัวชี้วัด ตัวแบบของการบริหารจัดการ และการบริหารจัดการที่ยั่งยืน. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์โพธิ์เพชร.
- สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร. (2560). แผนยุทธศาสตร์สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2561-2564. กลุ่มงานยุทธศาสตร์และแผนพัฒนา สำนักงานนโยบายและแผน, สำนักการพิมพ์ สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร.
- Biernacki, Patrick. and Waldorf, Dan (1981). “ Snowball Sampling: Problems and Techniques of Chain Referral Sampling” , *Sociological Methods & Research*. 10, 2 (1981): 141-163.
- Brocki, J. J. M. and Wearden, A. J. (2006). “A Critical Evaluation of the Use of Interpretative Phenomenological Analysis (IPA) in Health Psychology”, *Psychology and Health*. 21 (1), 2006: 87-108.
- Cowles, Ernest L. and Nelson, Edward. (2015). *An Introduction to Survey Research*. New York: Business Expert Press, LLC.
- Creswell, John W. and Clark, Vicki L. Plano. (2011). *Designing and Conducting Mixed Methods Research*. Second Edition. Thousand Oaks, California: Sage Publications, Inc.
- Yamane, Taro. (2012). *Mathematics for Economists: An Elementary Survey*. Whitefish, Montana: Literary Licensing, LLC.

**A STUDY OF THE PROBLEMS OF ENGLISH SPEAKING SKILLS
OF THE FIRST YEAR STUDENTS AT
MAHACHULALONGKORNRAJAVIDYALAYA UNIVERSITY**

Received : November 1, 2018

Revised : November 29, 2018

Accepted : December 30, 2018

Bundith Panthito

Abstract

The objectives of this research were 1) to study the Problems of English Speaking Skills of the first year students, majoring in English (Bilingual Program), Faculty of Humanities at Mahachulalongkornrajavidyalaya University. 2) to purpose the ways to improve English speaking skills for the first year students in the academic year 2016. The study was both qualitative and quantitative methods. The tool used for collecting data was questionnaires. The samplings were comprised 63 first year students. In-depth interview was conducted with 6 lecturers of MCU. The statistics used for analyzing data were Frequency, Mean, Standard Deviation (S.D.), and Percentage (%). The results of the research were as follows 1. The first year students, aged 18-20 years (27%) because of their practicing and aged 30 up years (19%) because of their practicing a little bit in English. were at a moderate high level (3.34%) 2. The first year students, aged 21-30 years can use speaking skills better than other ages comprising 54% were at a high level of (3.50%) Mean. 3. Students were very satisfied with the improvement of English speaking skills in daily conversation through practicing English speaking skills by watching BBC, CNN news. Self-confidence can also help speaking 3.57% were at the high level. Suggestions for the further study of the problems of English speaking skills of the first year students are: 1) students should be constantly speak English through public speaking especially to learn and understand using face to face communication as well as knowing more extensively vocabulary. 2) Enhancement in applying English sentence structures for interaction between people, so that students are able to improve their confidence in speaking English correctly and completely.

Key words: Age, Academic Year, English Subject, Gender

1. Introduction

English is exceedingly important for communication of many people in the world as being an international language. Besides, English is not owned by its native speakers and non-native speakers everywhere must become aware of the widespread shift in attitudes and assumptions about the language. (Richard A. Via and Larry E. Smith, 1983: 11) At the present, it is generally accepted that English leads the people from all over the world with different cultures to live and join together.

Like that, English language is to have the important role in the business and education around the world, they support the people who can speak English or use it very well, then it is the best chance for all levels of important learners and used it in community. However, English is to be standard language and society of globalization. In many countries, English language is used for developing in many multiple purposes such as economy, education, and tourism, etc.

Currently, English is very necessary for this reason, which speaking skills are essential part to effectively apply the language from the speakers to use in the extensive world of social online and communicate with other people over the world. Especially, there are about 375 million people to speak English as the first language and approximately 750 million people to speak English as a second language.

Human is a social being that always needs company in his life. Man also needs an education, because is the organized development, human resource for intellectual and physical by their individual and social use directed toward the union of these activities with their creator as their final end. (Ramelan, 1992: 9)

Anyway, English is the most famous language and also the most demanding skills in our daily life. Every person needs for communication with others through speaking. Speaking plays an important role in making social interactions with other people in order to gain information. Thus, it is necessary for every person to have a good speaking skill. (Nurmala Yusni Febriyanti, 2012)

Besides, it provides benefits for people those who can use or speak to contact with foreigners through English speaking skills. Moreover, it is better and better for who can apply in daily life in learning or developing education and interpretation. Otherwise, English has an important weapon of speakers in the school, organization, college. Especially in the university is always used for academic purpose, career advancement or investments, and traveling abroad as easy way. All in all, we have known that English communication is important helping in the world today, because it is widely used English as a tool of communication for learning new language. This

reason can point out that learning speaking usually learns to listen first, then to speak, then to read and finally to write to be fluent in English, which students should have a good speaking skill.

Additionally, most people can speak English effectively and students often make mistakes in the accent and pronunciation. According to the speaking problems in Thailand, that emphasizes English grammar and writing skills, do not focuses on speaking and listening even through the educational system of Thailand, that have provided a model of developing countries into Thai schools and Universities, most Thai people still speak Thai native language in classes, they do not have many opportunities to use English communication, many students lack of confidence in English speaking skills in different situations as well.

Thus, English communication's obstacle is "one of the most widespread problems among learners of foreign languages, which are considerably lower speaking performance when compared to their passive knowledge". (Young & J,1986: 19) Learners are expected to get the general knowledge and to study clearly of the ability and development in Using English speaking skills, but it is the big problem of a lack of confidence in their daily life. Most of the first year students are not disciplined in using the target language in the learning process.

In the same way, English speaking is an one of the most common problems which found much in Thai universities. Although the most foreign language learners always manage to pass many vocabulary or pronunciation tests and English courses of Bachelor's Degree students. However, many students avoid enrolling in these courses due to problems, such as shyness, lack of confidence, limited vocabulary, sentence, grammar, pronunciation, unfamiliar situation, sense of isolation, self-consciousness and the fear of looking foolish, etc. (Gslina Kavaliauquience, 2006). And also it was found in A study which had been conducted on the issue of students "low speaking performance indicated that English is highly regarded as the gateway to global marketplace and finding the way to improve English not only the students." (Bassano, S., & Chirstison, M., 1987: 201-207) Especially, the Ministry of Education has designed scopes of knowledge management to take the foreign teachers and native speakers to teach English for students in the university as much as possible, to learn include to improve English and to use the ways of the English language that is popular to use around the world.

Thereupon, students may not be recognized for the importance of language and do not follow the direction, which is focused on grammar and structures of

communication. In fact, they have no motive to express themselves beyond the guilty moments and shy to speak more. Among these characteristics are: language proficiency level, memory, affect, age, gender, learning disabilities in L1, and background knowledge as well as aptitude, processing skills, background biases, motivation, and confidence level.” (Joan Robin, 1994: 199-221.) As a result, a lot of students need to learn how to speak as well as special techniques to be perfect. Anyway, if they know how their English speaking skills levels, they will be able to bring to the process of the solution and across any which validly try to find new sources to improve English language.

At this point, Mahachulalongkornrajavidyalaya University where it will stand as the central of Buddhism of Thailand, is the two major schools of Buddhism, they are Theravada and Mahayana sections. As previously known that the Buddhism is the main religion by following the Buddha’s teaching to spread the doctrines into the 21 century, which is trying to develop potential and support the human resources for peaceful world. Besides, people who came to study at MCU, they will get the knowledge and valuable experiences about the teaching of the Buddha. On the other hand, according to the university’s policies are having the main objectives for enhancing and developing the English speaking skills of Undergraduate students and the significant mission of Mahachulalongkornrajavidyalaya University for finding the ways to improve both the monks themselves and universities together.

Also, first year students those who have been studying English for many years.

A researcher mentioned that “speaking in the foreign language is often cited by students as their most anxiety-producing experiences.”(Hemerka & Vacav., 2009: 10) Learners always face problem when they will have to communicate in English language. However, the teacher provided the ways for students to be understood in higher levels when they encounter English communication problems while using accurate grammatical structures, in order to be able to communicate with people in all areas; they must be able to speak English as a second language with precise pronunciation, self-confidence and also join English activities.

Henceforth, the goal of first year students of MCU is to improve the students’ ability to speak English. However, the main problems of English learners unable to communicates and rarely speak English in the fields and the real life. As Woenraad Kuiper and W. Scott Allan had suggested that the hesitant situation is more difficult in English languages that are not physical objects like cars”. (Koenraad Kuiper &

W. Scott Allan, 1996: 1). Actually, it proves that students listen and respond to language before they learn to talk. For this reason, students hesitated to practice speaking in a foreign language. Hence, the policies of the Faculty of Humanities are looking forward to develop abilities of students. All in all, they must have to use English speaking in daily conversation as their first language.

In summary, the problems will lead to conduct the effective English speaking skills, the majority of students who speak the first native language in English classes. So, students have to practice with the actual speaking activities or foreign friends to communicate fluently and correctly, to achieve a goal. Therefore, expression in the second language is the problems for them. The purpose of this study is to help learners to have more confidences and speaking skills. That can really help them to have efficient and accurate to speak English with foreigners and gaining better opportunities in their future careers.

2. Objectives of the Study

This study is to investigate the main purpose of the problems of English speaking skills of students at Mahachulalongkornrajavidyalaya University as follows:

1. To study the problems of English speaking skills of the first year students at Mahachulalongkornrajavidyalaya University.
2. To purpose the ways to improve English speaking skills for the first year students.

3. Scope of the Study

This research is aimed to study of the problems of English speaking skills of the first year students of Bachelor of Arts in English, Bilingual Program in the Faculty of Humanities of Mahachulalongkornrajavidyalaya University (Main Campus), Wangnoi, Ayutthaya Province, who are asked to be participated by answering the questions about the problems of English speaking skills. Therefore, this study is divided into four scopes as follows:

3.1 Research Design

3.1.1 To collect data from English articles, thesis, journal, internet, textbooks, documents, and academic books of English language, which are very important resources in previous institutes, i.e. Ramkhamheang University Center Library, Mahidol University Library, Kasetsart University Library, Thammasat University Library, Chulalongkorn University Library.

3.1.2 To choose 63 undergraduate students of the first year class who are studying in English, Bilingual program, Mahachulalongkornrajavidyalaya University (Main Campus), Wangnoi District, Ayutthaya province.

3.1.3 To study about the problems of English speaking skills by using questionnaires for testing students, which are classified definitely in the method.

Key informant

In this study, it is qualitative and quantitative methods, aiming to study English speaking techniques and analyzing the data, including the usage of the tools that are questionnaires and interview. Questionnaires are used for testing 63 first year students. All interviewees are five English teachers and one an English native speaker who are currently teaching English subjects at Department of Foreign Languages, Faculty of Humanities, Mahachulalongkornrajavidyalaya University.

3.2 Sample Design

3.2.1 The Respondents and Sample methods

The respondents of the study are consisted of 63 first year undergraduate students, who are now studying English, Bilingual program, Faculty of Humanities, at Mahachulalongkornrajavidyalaya University. (Main campus), Lamsai Sub-District, Wangnoi District, Phranakornsri Ayutthaya Province, in the second semester of the academic year 2016. Therefore, it is possible that the first year undergraduate students are from many English speaking levels. Thus, they should know the problems and the ways to improve English speaking skills.

3.2.2 Information of respondents

The information of the respondents involved with gender, age, English subject and academic year. All of these are measured in a nominal scale that can be described in the following;

Gender is clearly showed the number of the monks, novices, male and female who are now studying at Mahachulalongkornrajavidyalaya University, which can be classified into 4 groups, namely monk, novice, male and female.

Age is the obvious studying of the first year students, which shows the different age of students, who come to study at Mahachulalongkornrajavidyalaya University that has been divided into three groups;

18 - 20 years old

21 - 30 years old

30 years up

English subject is an international subject which refers to English major, bilingual program, as an important tool for learners to improve speaking skills of English language.

Academic year is current studying of training and instructions, especially of monks, novices and young people, including students in schools, colleges, university, etc. Then, designing to develop the knowledge and the ability in using English speaking skills of the first year students.

In addition, the respondents are eligible students who are always studying in daily communication classes and often repeat the lesson both in the university and outside. So, the students would have been comprehended and understood English speaking skills.

3.3 Research Tools

3.3.1 The Qualitative Method

This section is specially used in-depth interview, this is the most appropriate tool for collecting data as the main tool for this research study as the following:

In-depth Interview

Researcher points out to interview people who are skillful teachers at English language, especially in speaking skills, related to five English teachers and one English native speaker.

3.3.2 The Quantitative method

The format of the questionnaires is making to develop English speaking skills by using questions; to survey of the first year students

Part one: Personal information of the participants

This questionnaire involved the background about personal information of participants. Demographic detail includes monks, novices, male, female, gender, age, English subject and academic year of 63 first year students.

Part two: The problems of English speaking skills.

In this section, it is especially aimed to answer research questions of this research, designed by using 63 questionnaires about the problems of English speaking skills by using a Five-Point Likert Scale to measure the 63 first year students consisting of five choices: strongly agree, agree, moderately, disagree, and strongly disagree.

4. The results of the problems of English speaking skills and to find out the ways to improve English speaking skills

The results of the study mainly to presents the background information of the respondents, especially included status, age, how long have you studied English, English speaking subject. As indicated in this study focus at the Faculty of Humanities, Mahachulalongkornrajavidyalaya University (Main Campus). Ayutthaya Province, Thailand. As the majority of the participants are 31 monks with 49%, while 22 novices with 35%, 5 males with 8%, and 5 females with 8%.

According to the the average age of the respondents who are studying at Mahachulalongkornrajavidyalaya University (Main Campus), Ayutthaya Province, Thailand. About the age of respondents, there are all 63 first year students. Most of them are 21-30 years old with 54%, while period of 18-20 years old with 27%. Preferably, students are more than 30 up with 19%.

It is particularly shows the result from the problems of English speaking skills. It is found that the mean rate of overall English speaking problems of the first year students at 3.34% as the moderately level of all students.

The overall mean score for the problems of English speaking skills of respondents in this study with the amount of ($\bar{X} = 3.50\%$), it can be interpreted as the high level of the ways to improve English speaking skills.

5. Discussions

The finding of this research study represents the notable points in the results of the analysis of the study in the following areas: the problems of English speaking skills, the ways to improve English speaking skills

5.1 Regarding to the respondents' English speaking skills of the first year students and according to researcher found that almost all of them have the basic English grammar and using English in speaking more than other skills, but lacking confidence in using vocabulary and pronunciation in the speaking, because the first year class, that there are 63 students in one room per class sizes. Similarly Xinqin states that interviewed Chinese students and identified and summarized the cause of their anxiety about speaking. The first problems was related to a lack of proficiency in English, the second was the fear of making mistakes and being subject to ridicule, and the third was related to large class sizes, followed by an unwillingness to take risk. (Xinqin & Z. 34-39) More importantly, due to several reasons. For instance, fear of

exam and lack of self-confidence in accordance with Krashen's theory explains that the students will pronounce that learned when passing learning that language by getting input meaningful can be understood and learner must learn language without force and is also consistent with research of Siriawathhas Lukkana said anxiety is feeling kind of queasy, which will come in the form of fear such as fear the examination, fear that can't exam. (Krashen & S, 1995: 76)

According to the results of the MacIntyre et al. study (1997) revealed that anxious students communicate less information in a less proficient manner. Language anxiety also negatively correlated with actual and perceived L2 proficiency, with anxious learners underestimating their language abilities. Furthermore, learners still have shyness to look forward to express and fear of presenting that is the cause of environment in the classroom's problems as according to Prastisonpreda noted a sense of anxiety that refers to the upheavals caused by the anticipating that something that happens from within self the mind (Subjective Danger) and the fear is caused by something outside (Outside Danger). (Prasatisonpreda, 1988: 45) Additionally, when they have to use in class in front of people in public speaking or etc., they want to speak as face to face more than a group of speaking class. Especially, teachers should support and encourage students in speaking skills. In the same way, students should identify the problems themselves to advisor for checking the correctness and finding solutions to enhance confidence and information sources for students. All in all, the effective way to solve these problems to help and develop the students is practice every day to become more capable and proficient learners.

5.2 It shows previously that most of respondents are unable to speak English quite good especially shyness to speaking as concerned with the previous study of Littlewood pointed out that some learners also lack the motivation to speak English. They do not see a real need to learn or speak English. Actually motivation is the crucial force which determines whether a learner embarks in a task at all, how much energy he devotes to it, and how long he preserves. (Littlewood, W., 1984: 53) Sustainable to enhance and improve their knowledge at a higher level, but sentences were quite complicated to speak English in the long sentences and new vocabularies. As prominently mentioned that lecturers who have experienced many abilities and skills in order to attempt and make these students more effective language learners. In other word, as well as congruent with foreign language learning is a unique experience for every learner. Even those learners who learn a foreign language in the same environment, under the same conditions, achieve various success in the foreign

language. The cause of this variability may be a set of learner characteristics defined as individual differences. They include intelligence, aptitude, age, gender, attitudes and motivation, language anxiety, learning styles, strategies and willingness to communicate. (Mihaljević Djigunović, 2009: 199-225). For this reason, teachers should indicate learners to improve their communication competence to complete their speaking skills in daily conversation continuously increasing, and often practice face to face or every time they do. Hence, if they were always able to speak what they wants to say when using English, they can speak English comfortably and preferably native speaker or whatever they need in the worldwide, they will be able to solve the problems and carry out a conversation successfully in the target.

6. Suggestions

As this study has been conducted of Mahachulalongkornrajavidyalaya University (Main Campus).

1. Further studies should improve vocabulary and confidence in English sentences, when they have to speak English and encounter the problems in speaking English of the first year students' class, majoring in English, Bilingual program of Mahachulalong kornrajavidyalaya University.

2. Further study students should give attentions to new techniques and try to listen English songs, watching movies, motivation to execute and games and English activities can help elevate motivate the students be interested in learning more English speaking skills' ability in English vocabulary and using in daily spoken conversation in English at all.

3. Further study can be recommended that learners should have to train more various kinds of practicing not only for enhancing by teachers in English' classes or courses of institute to speak English, but also try to speak with foreign friends or joining an English club or conversation group or people who have experienced in English speaking skills then pay particular attention to speed and pronunciation.

Reference

- Bassano, S., & Chirstison, M.. .(2016).“ *Developing successful conversation groups*. In M. Long & J. Richards (Eds.). *Methodology in TESOL: A book of readings*.
- Brown, H Douglas. (1994). *Teaching by principles*.USA: Prentice Hall Regents.
- Davies, P., & Pearse, P. .(2016).“ *Success in English teaching Oxford handbooks for language teachers*. Oxford University Press.
- Gslina Kavaliaukience.(2016).“Good Practice in Teaching ESP Presentaion”*Journal for Teachers*, (05.10.2006), [Online], Resource http-world.info/Articles_13 article Good Practice in Teaching Effective Public Speaking.htm, 11 Nov 2016.
- Hemerka, Vacav. *Low Speaking Performance in Learners of English*. Masaryk University Brno.Faculty of Education Department of English Language and Literature, 2009.
- Joan Robin, A review of Second Language Listening Comprehension Research. (1994). *The Modern Language Journal*. Vol.78. No. 2 :199-221.
- Koenraad Kuiper and W. Scott Allan. (1996) .*an introduction to English Language*. Sound. Word and Sentence. Great Britain: The Bath Press, Avon.
- Krashen, S. School libraries. public libraries. and the NAEP reading scores. (School Library Media Quarterly.
- Littlewood, W.. (1984). *Foreign and second language learning* (Cambridge: Cambridge University Press, Littlewood, 1984). refer to “Speaking Difficulties Encountered by Young EFL Learners”. Samira Al Hosni, *International Journal on Studies in English Language and Literature* (IJSELL), Volume 2, Issue 6, (June 2014).
- Mihaljević Djigunović, J.(2009).*Individual Differences in Early Language Programmes*. In: Nikolov, M. (Ed.) *The Age Factor and Early Language Learning*. Monton de Gruyter.
- Nurmala Yusni Febriyanti. (2012).“ *The use of Multimedia Teaching AIDS to Improve the Quality of the Speaking Teaching and Learning Process at the English Grade Class of SMP N6 Yogyakarta in the Academic Year of 2011/2012.*”, [Online]. Resource: <http://eprints.ac.id/9431/2>, 11 Nov 2016.
- Prasatisationpreda. (1988). *educational psychology*. Department of Counseling and Educational Psychology. Faculty of Education, Mahasarakham University.
- Ramelan. (1992). *Introduction to Linguistic*. Semarang: IKIP Press.

**A STUDY OF ENGLISH SPEAKING PRESENTATION TECHNIQUES
OF BACHELOR OF ARTS STUDENTS IN ENGLISH PROGRAM AT
MAHACHULALONGKORNRAJAVIDYALAYA UNIVERSITY**

Received : November 1, 2018

Revised : November 29, 2018

Accepted : December 30, 2018

khurleng Rajinda

Abstract

The purposes of this study are 1) to study the English Speaking Presentation Techniques of Bachelor of Arts Students in English Program at Mahachulalongkornrajavidyalaya University. 2) to propose the solution of English Speaking Presentation techniques of Bachelor of Arts Students in English Program at Mahachulalongkornrajavidyalaya University. The number of the participants are consisted of 134 persons. The instrument used in this research is both qualitative and quantitative method. The tools used for collecting data were questionnaire, in-depth interview, and participant observation with students and then the information was analysed by using percentage, means, averages and standard deviation (S.D). The result of this study had found that the presentation techniques of the students were at high level of average and every question is not less than 3.50. The suggestion for presentation techniques had found that the students should prepare the topic, gathering information, more practice, gain more confidence. Furthermore, students should have enough information, and enough preparation.

Keywords: English Speaking, Presentation techniques, Students

1. Introduction

The presentation skill is one of the most important skills for university students because the students must do presentation for their assignment and also the students have to discuss about the subject that they study in. In fact the presentation skill is not just important for university students but it is popular for business, group, leader, social networks, and even individual. The oral presentation plays an important part in professional communications. A recent survey of more than 700 managers rate the ability to communicate ideas and plan effectively in front of audience as important career skill. (Rebecca E. Burnett, 1994: 620). In addition, Reinsch and Shelby examined the importance of communication abilities as viewed by employees. Young professionals who had recently left the workplace to begin an MBA program were asked to describe specific communication needs and to identify the needs embedded in action. They took the view that management communication courses should be refocused to define oral communication more broadly so as to prepare graduates for some of the more common types of challenges. (Reinschi, N.L., jr., & Shelby, A. N., 1997: 23)

Presentation skill is the tool for communication to transfer knowledge which is presenters or speakers research from what they have been studying. If presentation skills are improved, presenter or students will be a good communication in front of many people. Good presenter can be come a good public speaker because they are connected with each other. To tell the truth, Presentation can be used to inform, motivate, persuade as well as order or change listener's attitudes or ideas. In addition, because of listening to presentations, the audience can be easy to gathering knowledge about a given title. Thus, presentation is widely used on a daily basis as conference speech, press briefings, sales presentation etc.

2. Objective of the study

The objective of this study is the following.

2.1 To study the English speaking presentation techniques of Bachelor of Arts Students in English program at Mahachulalongkornrajavidyalaya University.

2.2 To propose the solution of English speaking presentation techniques of Bachelor of Arts students in English Program at Mahachulalongkornrajavidyalaya University.

3. Research Methodology

The research is aimed to study English Speaking presentation techniques from Bachelor of Arts students at Mahachulalongkornrajavidyalaya University. This research is using quantitative and qualitative research method.

Quantitative research proposed questionnaire for collecting information from the participants are asked about the general background and presentation techniques information.

Qualitative research was related to the participant observation in the class when they were making presentation and then analysing its result gathered from Bachelor of Arts students of Faculty of Humanities and Buddhism under Mahachulalongkornrajavidyalaya University. The purpose of this study is to explore the techniques of English speaking presentation. And also it is providing questions for in-depth interviews with participants about English speaking presentation techniques.

4. Result of Study

The information shows that there are 130 male students which are equal to 97.0 percent and there are 4 female students which are equal to 3.0 percent. Therefore, most of Bachelor of Arts students who are studying at Faculty of Buddhism and Faculty of Humanities are males. About age of students, there are 17 students aged between 20-25 years, equal to 12.7 percent which is the lowest from all numbers of 134 students. There are 96 participants aged 26-30 years, equal to 71.6 percent and 21 participants aged 31 years up, equal to 15.7 percent. Year of study of students shows that, the second year students have 32 persons, equal to 23.9 percent, which is less than the fourth year students consisting of 49 persons which are equal to 36.6 percent. The number of third year students is the highest than second year students and third year students, which are 53 participants equal to 39.6 percent. Moreover, for participants who are studying at Faculty of Buddhism has 64 participants, which are equal to 47.8 percent. Students of Faculty of Humanities have 70 participants equal to 52.2 percent.

According to level of result on respondents' attitudes to the presentation techniques, as for an introduction is at high level of question 1 which is equal to 3.49 percent, and question 2 which is equal to 4.04 percent. Moreover, about the body of presentations for all questions which are at high level of question 1 which is equal to 3.99 percent, question 2 which is equal to 4.07 percent, question 3 which is equal to

3.87percent, question 4 is equal to 4.19 percent, and question 5 which is equal to 4.33 percent. As for delivering the messages is at high and moderate level for question 1 which is equal to 3.91 percent, question 2 which is equal to 3.58 percent, question 3 which is equal to 3.48 percent, question 4 which is equal to 3.29 percent. About using voice for question 1 which is equal to 3.71 percent, question 2 which is equal to 3.85 percent, question 3 which is equal to 3.76 percent, question 4 which is equal to 3.51 percent.

Moreover, about conclusion for question 1 which is equal to 3.86 percent, question 2 which is equal to 3.93 percent, question 3 which is equal to 3.85 percent, and question 4 which is equal to 3.31 percent. About the presentation supporting techniques for question 1 which is equal to 3.92 percent, question 2 which is equal to 3.60 percent, and on the presentation preparations for question 1 which is equal to 3.77 percent, question 2 which is equal to 3.87 percent, question 3 which is equal to 3.93 percent, question 4 which is equal to 4.00 percent, and question 5 which is equal to 4.12 percent.

As I have done research that many of participants of presentation in the way. Anyway the presentation techniques of students are; Introduction, Content of presentation, Body language, Delivering message, Using voice, and ending or conclusion of their presentation.

On the other hand, researcher has done the participant's observation and interview with participants about presentation techniques that using by them. Opening or introducing the topic is very significant for the presenter because it give a chance to let the listener know about how the topic is interesting for listening. At the point, many participants state that they introduce themselves, their topic, and how it is going on. Some of them will use interesting quotes for that and then begin. So participants say that they should have enough interesting quotations, clear understanding of their topic, strong voice, and enough practice. These points are extremely important to their English presentation. During the presentation, the presenter should pay attention to the audience's level of interested.

Participants delivered their message to the audience loudly and used a microphone plus visual aids. So, visual aids are so important for the presenters, they can make the audience understand and be clear about the information. These visual aids include computers, PowerPoint, and sometime whiteboard. Moreover, the benefit

of using visual aids is to make the participants more interested, and to increase their concentrate during the presentation.

Body language is also popular for making the audience to be interested in presentation. Truly, they do care about it. Because, as a saying "Actions speak louder than words", he never ever forgets to use the body language when working on the presentation. To make the audience not to forget what has been said is a good conclusion. For the conclusion of presentation, participants use the conclusion for the audience when making a presentation and making it short and sharp. Finally, the presenter says vote of thanks to the audience for their attention." On the other way, let the listeners know first, letting them know like this can help the presentation to be more active because after they know the presenter will end the presentation, they will be patient and concentrate on the presentation, for instance, the presenter always makes them happy before conclusion.

5. Conclusion

To conclude that the participants have 134 persons most of them are the monks who are studying at faculty of Buddhism and Humanities and most of them who are 23 to 30 years old. For questionnaire result there are at high level the level of presentation techniques of the students has been found that most of respondents know the English speaking presentation techniques which is at the high level as shown at below.

Introduction. It is found that most of respondents use the presentation techniques of introduction which is at the high level equal to $\bar{x} = 3.76$ average.

Body of presentation. It is found that most of respondents use the presentation techniques on body of presentation which is at the high level equal to $\bar{x} = 4.09$ average.

Delivering messages. It is found that most of respondents use the presentation techniques about delivering messages which is at the high level equal to $\bar{x} = 3.56$ average.

Using voice. It is found that most of respondents use the presentation techniques about using voice which is at the high level equal to $\bar{x} = 3.70$ average.

Conclusion. It is found that most of respondents use the presentation techniques about conclusion which is at the high level equal to $\bar{x} = 3.73$ average.

Presentation supporting techniques. It is found that most of respondents use the techniques presentation about presentation supporting techniques which is at the high level equal to $\bar{x} = 3.76$ average.

Presentation preparations. It is found that most of respondents use the techniques presentation about presentation preparations which is at the high level equal to $\bar{x} = 3.93$ average. On the other hand, at the below researcher conclude from participant observation and interview with them.

The Techniques presentations of Bachelor of Arts students have the time to prepare for their presentation and they do that. Most of them believe that preparation is a good way to get the audience's interest on their speaking, which is supporting to be confident on presentation. Speech preparation is very important for students to minimize their presentation.

Introduction is very significant for speaker because when opening confuses the audience they will be bored with that talking. Here most of students will make an introduction by themselves and prepare the topic to audience first. Actually we can add a good quote that is in accordance with the topic or short story to tell the audience and giving an introduction to make the audience want to listen about the information that speaker has made the research.

Delivering a message is so important for a speaker. So, a good presenter should know how to deliver the message to an audience. If messages are not clearly received, then it is a boring class. During the presentation, the presenter should be aware whether or not the audience is interested and whether they can hear or not. The presenter can deliver message by using microphone, speaking loudly, and using other visual aids as PowerPoint, computer, and hand out.

Most participants organize their presentation into introduction of the topic, body of the presentation, and the conclusion. On the other hand, some of participant preview the main points or main topic. Other techniques present the information from the most important to the least important, describe cause and effect, or progress chronologically. Additionally, they give a link between parts of the presentation Using connecting words such as first, second, and then, finally etc. The participants should search for accurate information for their topic to make the content clear to the audience then they will be a good speaker on the stage.

The conclusion is the final points to make an audience remember the speaker and the topic of the presentation. Most of participants conclude their

presentation by summarizing all information in short, and repeating the important point for the audience. To introduce the conclusion, the participants will say “So now let me go to the conclusion, my conclusion is, etc.” Furthermore, participants read from the text and explain by themselves for a few minute and then say thank you for your attention to the audience. This is the way participants conclude their presentation.

6. Suggestion

Presentation gives learners an opportunity to speak in front of many people. For a successful presentation activity in this course we will present the issues of benefit of presentation techniques as the following:

The Bachelor of Arts students must have skills in English language such as reading, speaking, listening, and writing.

The Bachelor of Arts students have to acquire knowledge in presentation skills.

The Bachelor of Arts students should prepare the topic gathering information or data. And students should practice more and more before making a presentation. And should learn the presentation techniques for improving communication skills, learn to pronounce clearly, gain more confidence when making a presentation, clear an accent, and try to make the audience to understand what the speaker is saying.

Furthermore, as a suggestion from participants, the presenter should have enough information, enough preparation, and adequate practice. And Presenters have to make a short noted for not to miss the main points, and to practice more and more.

Reference

- Arredondo, L. (1993). *Business presentation*. New York: McGraw-Hill.
- Brian Lomas. (2010). *Successful Presentations*. Viva Books.
- Dr. Hari.K.V. Kollaroth. (2014). *Four Skills for Communication*. Calicut University P.o. Malappuram, Kerala, India.
- Elayne Synder. (1983). *Speak for yourself-With Confidence*. New York: New American Library.
- Gallo Carmine. (2010). *The Presentation Secrets of Steve Jobs: How to Be Insanely Great in Front of Any Audience*. McGraw-Hill.
- Garr Reynolds. (2012). *Presentation Zen*. New Riders.
- Horwitz, E.K. and D.J. Yong (Eds.). (1991). *Language anxiety: From theory and research to classroom implications*. Englewood Cliffs: NJ Prestice Hall.
- John, H. & Andrew, M.. (2012). *Successful presentation*. Oxford University press.
- Kalish, K.. (1997). *How to give a terrific presentation*. New York: American Management Association.
- Lundberg, R.. (2009). *Step in planning a presentation*. Corvallis: Oregon State University.
- Lynn S. Lewis. (2008). *Ten Steps to Success Presentation*. ASTD press.
- Otis M. Walter.(1892). *Speaking to inform and persuade*. (2^{ed}) Collier Macmillan Publishers, London.
- Powell Mark. (2013). *Dynamic Presentations*. Cambridge University press.
- _____.(2002). *Presenting in English: how to give successful presentations*. Global ELT: Christopher Wenger.
- Rebecca E. Burnett. (1994). *Technical Communication 3 Rd Edition*. Belmont, California.
- Reinsch, N. L., Jr., & Shelby, A. N. (1997). *What communication abilities do practitioners need? Evidence from MBA students*. Business Communication, Quarterly.
- Theo Theobald. (2016). *Develop your presentation Skills*. (3^{ed}), Kogan Page Limited.

ประสิทธิผลการใช้โปรแกรมการให้การปรึกษากลุ่มเชิงพุทธจิตวิทยาสำหรับนิสิต
ที่มีผลสัมฤทธิ์การเรียนรู้ต่ำ ในมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
THE EFFECTIVENESS USING BUDDHIST PSYCHOLOGY COUNSELING GROUPS
PROGRAM FOR STUDENTS' LOW ACADEMIC ACHIEVEMENT IN
MAHACHULALONGKORNRAJAVIDYALAYA UNIVERSITY

Received : November 3, 2018
Revised : November 29, 2018
Accepted : December 30, 2018

ประยูร สุยะใจ
prayoon suyajai

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาหลักบูรณาการรูปแบบการให้การปรึกษาเชิงพุทธจิตวิทยา และการให้การปรึกษาในทางตะวันตก เพื่อศึกษาประสิทธิผลการใช้โปรแกรมการให้การปรึกษากลุ่มเชิงพุทธจิตวิทยาสำหรับนิสิตที่มีผลสัมฤทธิ์การเรียนรู้ต่ำ ในมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ผลการวิจัย พบว่า หลังการเข้าร่วมกิจกรรมโปรแกรมการให้การปรึกษากลุ่มเชิงพุทธจิตวิทยาส่งผลให้นิสิตที่เป็นกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมระดับการพัฒนาวิธีคิดตามแนวปัญญาและการเผชิญปัญหาแตกต่างกัน โดยวิเคราะห์ความแตกต่างของคะแนนเฉลี่ย ระดับการพัฒนาวิธีคิดตามแนวปัญญา และการเผชิญปัญหา ของนิสิตกลุ่มทดลองในระยะหลังเข้าร่วมกิจกรรม พบว่าสูงกว่า นิสิตกลุ่มควบคุม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และพบว่าหลังการเข้าร่วมกิจกรรมโปรแกรมการให้การปรึกษากลุ่มเชิงพุทธจิตวิทยาส่งผลให้นิสิตที่เป็นกลุ่มทดลอง มีระดับการพัฒนาวิธีคิดตามแนวปัญญาและการเผชิญปัญหาที่แตกต่างกัน ในระยะก่อนการทดลอง โดยวิเคราะห์ความแตกต่างของคะแนนเฉลี่ย ระดับการพัฒนาวิธีคิดตามแนวปัญญาและการเผชิญปัญหาในระยะก่อนหลังการเข้าร่วมกิจกรรมของกลุ่มทดลอง พบว่า นิสิตในกลุ่มทดลองมีคะแนนค่าเฉลี่ย ระดับการพัฒนาวิธีคิดตามแนวปัญญาและการเผชิญปัญหาหลังการเข้าร่วมกิจกรรมเพิ่มขึ้น อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

คำสำคัญ ประสิทธิผลการใช้โปรแกรม, การให้การปรึกษากลุ่มเชิงพุทธจิตวิทยา, ผลสัมฤทธิ์การเรียนรู้ต่ำ

Abstract

This research was of the purposes and objectives to study an integrative principle of Buddhist counseling and Western one, to study an effectiveness using Buddhist psychology counseling groups for students low academic achievement in Mahachulalongkornrajavidyalaya University. The consequence of research was found in two categories, such as 1. After participation in Buddhist psychology counseling programme caused students in an experimented group and in a controlled group of developing the way of wisdom thinking and confronting the problem to be different by analyzing a difference of average marks. The level of developing the way of wisdom thinking and confronting the problem of students in the experimented group after participation in the activities, as found, to be higher than students in a controlled group with an important implication accorded with statistical significance at the 0.01. level and 2. After participation in Buddhist psychology counseling made students in the experimented group have the level of developing the way of wisdom thinking and confronting different problems in a stage of experiment by analyzing difference of average marks at the level of developing the way of wisdom thinking and facing the problem in the stage before and after participation in activities of experimented group. It was found that students in the experimented group had average marks at the level of developing the way of wisdom thinking and confronting the problem after more participation in activities with an important implication accorded with statistical significance at the 0.01. level

Keywords: The Effectiveness using program, Buddhist psychology counseling groups, Low Academic Achievement

บทนำ

กระบวนการจัดการเรียนการสอนในปัจจุบัน การศึกษาระดับอุดมศึกษาที่มีความมุ่งหมายที่จะพัฒนานิสิต นักศึกษาให้มีความสมบูรณ์ พร้อมทั้งด้านร่างกาย สังคม จิตใจ และสติปัญญา เพื่อให้บัณฑิตสามารถนำความรู้ทางวิชาการและวิชาชีพไปประกอบสัมมาอาชีพในอนาคตได้ และส่งเสริมให้นิสิตมีทักษะการดำเนินชีวิตที่ดีงาม มีพัฒนาการการใช้ชีวิตที่ถูกต้องถึงพร้อมด้วยคุณธรรม จริยธรรม สามารถปรับตัวอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมได้อย่างมีความสุข รวมถึงการมีส่วนร่วมในการช่วยเหลือและสร้างสรรค์สังคมได้อย่างมีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผลสูงสุด จึงจะเป็นแบบอย่างที่ดีของผู้ที่ได้รับการศึกษา และผ่านการฝึกฝนอบรมตนเองมาเป็นอย่างดี ได้ชื่อว่าเป็นปัญญาชนและบัณฑิตอย่างแท้จริง กระบวนการพัฒนานิสิตให้มีคุณภาพถึงพร้อมด้วยการเป็นบัณฑิตอย่างแท้จริงโดยมีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ตรงตามเป้าหมายพันธกิจ วิสัยทัศน์ วัตถุประสงค์ของการผลิตบัณฑิตในสถาบันอุดมศึกษา นอกจากจะต้องพิจารณาถึงองค์ประกอบของระบบการพัฒนานิสิตทางด้านวิชาการและวิชาชีพแล้ว

การศึกษาที่ถึงพร้อมด้วยการพัฒนาชีวิตที่สมบูรณ์นั้น จำเป็นอย่างยิ่งที่จะพิจารณาถึงระบบการพัฒนาทักษะชีวิตหรือพัฒนาคุณภาพชีวิตของนิสิตในสถาบันอุดมศึกษา เพราะระบบดังกล่าวนี้เป็นส่วนที่สำคัญที่จะช่วยให้นิสิตได้เรียนรู้การใช้ชีวิตในสถาบันอุดมศึกษาอย่างมีประสิทธิภาพทำให้นิสิตมีพัฒนาการทักษะชีวิตที่ดีงามถึงพร้อมด้วยคุณลักษณะที่พึงประสงค์ และเป็นการเตรียมนิสิตให้มีความพร้อมในการก้าวสู่โลกของการดำเนินชีวิตในสังคมได้อย่างมีประสิทธิภาพก่อให้เกิดการอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข แต่ในความเป็นจริงมนุษย์ทุกคนก็มีปัญหาที่มีความทุกข์เป็นไปตามสภาพหรือสังคมมีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา ยิ่งสังคมเมืองหลวง ในเขตพื้นที่เจริญ เราจะพบปัญหาทั้งจากตัวบุคคลและสิ่งแวดล้อม นอกจากนั้นยังพบปัญหาด้านการเมือง การปกครอง เศรษฐกิจและสังคมถือเป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความบีบคั้นให้คนในสังคมต้องดิ้นรน แกร่งแย่ง โอกาสที่จะเกิดเป็นโรคจิตโรคประสาทก็เพิ่มขึ้น พระพุทธศาสนา กล่าวถึงความทุกข์ของมนุษย์เอาไว้ว่า เป็นสภาพที่ทนได้ยากสภาพที่จะคงทนอยู่ไม่ได้ เพราะถูกบีบคั้นด้วยความเกิดขึ้น และความแตกสลาย เนื่องจากสรรพสิ่งต้องเป็นไปตามเหตุปัจจัยที่ไม่ขึ้นต่อตัวมันเอง ความรู้สึกที่ไม่สบาย กล่าวคือ ทุกขเวทนา ได้แก่ ความไม่สบายกาย คือ ทุกข์กาย ความไม่สบายใจ คือ ทุกข์ใจ (พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต, 2538: 77) ซึ่งมนุษย์เรามีความทุกข์มาบีบคั้นอยู่ตลอดเวลา ทำให้ต้องหาหนทางแก้ปัญหาความทุกข์ที่เกิดขึ้น เพื่อตนเองจะอยู่ได้อย่างมีความสุข โดยแบ่งวิธีการแก้ปัญหาความทุกข์ไว้ 2 ด้าน คือ 1. ความทุกข์ทางกาย เช่น ความเจ็บป่วยหรือโรคภัยต่าง ๆ เป็นต้น ความทุกข์ทางกายนี้ สามารถแก้ไขได้ด้วยวิธีการทางการแพทย์ 2. ความทุกข์ทางใจ เช่น ความไม่สบายใจ คับแค้นใจ ขุ่นข้องใจ โศกเศร้าเสียใจ เป็นต้น ความทุกข์ทางใจนี้ เมื่อเกิดขึ้นบุคคลมักจะพยายามแก้ด้วยตนเองก่อน หากแก้ปัญหาถูกจุดก็ทำให้ความทุกข์ หรือปัญหาบรรเทาลง และหมดไป หากไม่รู้วิธีในการแก้ปัญหาเพื่อบรรเทาความทุกข์ที่เกิดขึ้นกับตนเอง ก็อาจจะใช้กลไกป้องกันตนเอง (Defense Mechanism) ทำให้ตนเองสบายใจขึ้น กลไกที่เชื่อว่าสามารถป้องกันตนเองจากความทุกข์ได้มีหลายวิธี แต่กลไกเหล่านี้ไม่ได้แก้ที่ตัวปัญหาโดยตรง เช่น การเก็บกด (Repression) คือ การเก็บความรู้สึกทุกข์ไว้, การโยนบาป (Projection) คือ การโยนความผิดให้คนอื่น การอ้างเหตุผล (Rationalization) คือ การหาเหตุผลมาอ้าง หรือแก้ตัว การปฏิเสธ (Denial) คือ การบอกปิดไม่ยอมรับความจริง การทดแทน (Displacement) คือ การแสดงออกต่อสิ่งอื่น เพื่อทดแทนสิ่งที่

ทำให้ตนกังวลใจ การแยกตัว (Isolation) คือ การใช้วิธีการแยกตัวออกมาจากสังคม เป็นต้น (กิ่งแก้ว ทรัพย์พระวงศ์, 2542: 201-202) เมื่อนำมาใช้บ่อย ๆ เข้าจะทำให้เกิดปัญหาต่อการปรับตัวอยู่ในสังคม เพราะเท่ากับเป็นการบิดเบือนความเป็นจริง ไม่มี ความสุขกับการดำเนินชีวิต เกิดความทุกข์ขึ้น และเป็นการเพิ่มปัญหาทางใจให้ทับถมมากยิ่งขึ้น

สำหรับปัญหาทางการเรียนของนิสิตปัจจุบัน ในการศึกษาในระดับอุดมศึกษาของมหาวิทยาลัย มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ผู้วิจัยได้มีประสบการณ์ในการจัดการเรียนการสอน นิสิตชั้นปีที่ 1 และ 2 ของทุกคณะในมหาวิทยาลัย จึงพบว่า พื้นฐานการเรียนรู้ของนิสิตต่างกันมาก ทั้งระดับอายุ การศึกษา และสถานภาพทางครอบครัว โดยเฉพาะอย่างยิ่งปัญหาการศึกษาด้านภาษาอังกฤษและ/หรือภาษาบาลี จึงเป็นไปได้ว่า นิสิตไม่ประสบความสำเร็จในด้านการเรียน ทำให้ส่งผลกระทบต่อการเรียนต่ำ (ศิริ กัญญา เนตรนาค, 2547 : 3.)พบว่า ผู้เรียนที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนอยู่ในระดับต่ำมีคะแนนเฉลี่ย ของปัญหาการเรียนสูงกว่าผู้เรียนที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนอยู่ในระดับปานกลางและสูง และคะแนน เฉลี่ยของปัญหาการเรียนของผู้เรียนมีความสัมพันธ์กับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ซึ่งสอดคล้องกับ การศึกษาของ (Samany, อ้างในศิริกัญญา เนตรนาค, 2547:3)พบว่า ผู้เรียนที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการ เรียนต่ำมักจะใช้วิธีการเผชิญปัญหาแบบ มีประสิทธิภาพน้อยและประเมินสถานการณ์ที่เป็นอยู่ว่าเป็น ภาวะที่มีความเครียดสูง เช่นเดียวกับการศึกษาของ (Gomez, 1993) อ้างถึงใน (วรารักษ์ รัตนา วิศิษฐ์กุล, 2545:42-43) พบว่า ผู้เรียนที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่ำมักใช้วิธีการเผชิญปัญหาแบบไม่ลง มือจัดการโดยตรงกับปัญหา และยังมีประเด็นปัญหาระดับความสามารถของผู้เรียน มักจะขาดความ เพียรปรับตัวทางอารมณ์ได้น้อย ตลอดจนมีทัศนคติไม่ดีต่อสภาพแวดล้อมและอาจารย์ของตน และไม่ ค่อยนึกถึงอนาคตของตนเอง นอกจากนี้พบว่า องค์ประกอบสำคัญที่มีผลต่อสัมฤทธิ์ผลทางการเรียน คือ องค์ประกอบด้านส่วนตัว ครอบครัว สังคม และวัฒนธรรม และมีอิทธิพลต่อการมีสัมฤทธิ์ผลต่ำกว่า ระดับความเป็นจริง

การให้ความช่วยเหลือนิสิตที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่ำให้มีวิธีการเผชิญปัญหาอย่างมี ประสิทธิภาพเป็นสิ่งสำคัญและจำเป็นอย่างยิ่ง การพัฒนาวิธีคิดตามแนวปัญญาให้ผู้เรียนที่มีผลสัมฤทธิ์ ทางการเรียนต่ำเป็นการช่วยให้ผู้เรียนได้มีแนวทางในการคิดและการเผชิญปัญหาอย่างถูกต้องเพื่อการ แก้ปัญหาได้อย่างแท้จริงและการมีความสุขในการดำรงชีวิต (พระเทพเวที (ประยุทธ์ ปยุตโต), 2535:34) ซึ่งเป็นนักปราชญ์ทางการศึกษา ได้เน้นย้ำถึงความสำคัญของการคิดเป็นในกระบวนการศึกษารูปได้ว่า การรู้จักคิดหรือการคิดเป็น เป็นองค์ประกอบที่สำคัญของการดำเนินชีวิตที่ถูกต้อง เมื่อพิจารณาในแง่ ของการรับรู้ความคิดเป็นจุดศูนย์กลางที่ข่าวสารข้อมูลทั้งหมดไหลมาชุมนุม ในแง่ของการกระทำความคิด เป็นจุดเริ่มต้นที่จะนำไปสู่การแสดงออกทางกาย และวาจา ในแง่ของความสัมพันธ์ระหว่างการรับรู้และ การกระทำความคิดเป็นศูนย์กลางประสานเชื่อมการรับรู้และการกระทำ ฉะนั้นความคิดที่ถูกต้อง รู้จัก คิดหรือคิดเป็น เป็นศูนย์กลางที่บริหารการดำเนินชีวิตที่ถูกต้องทั้งหมด

ด้วยเหตุดังกล่าว ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาผลของการปรึกษาเชิงพุทธจิตวิทยาต่อการพัฒนาวิธี คิดตามแนวปัญญาและกลวิธีการเผชิญปัญหาของนิสิตที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่ำและมีกลวิธีการ เผชิญปัญหาต่ำ ซึ่งนิสิตจะสามารถปรับตัว เข้าใจตนเองและชีวิต รู้จักคิดให้สอดคล้องกับความจริงได้

มากขึ้น เพราะการคิดเป็นและรู้จักเผชิญปัญหาอย่างมีประสิทธิภาพจะส่งผลให้นิสิตเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมในทางที่ดีได้ ส่งผลต่อคุณภาพชีวิตที่ดี อันจะเอื้อต่อการเข้าสู่ประชาคมอาเซียนต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาหลักบูรณาการรูปแบบการให้การปรึกษาเชิงพุทธจิตวิทยาและการให้การปรึกษาในทางตะวันตก
2. เพื่อเปรียบเทียบประสิทธิผลการใช้โปรแกรมการให้การปรึกษากลุ่มเชิงพุทธจิตวิทยาสำหรับนิสิตที่มีผลสัมฤทธิ์การเรียนต่ำ ในมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ก่อนและหลังการเข้าร่วมกิจกรรม

วิธีดำเนินการวิจัย

รูปแบบการวิจัยเรื่อง “ประสิทธิผลการใช้โปรแกรมการให้การปรึกษากลุ่มเชิงพุทธจิตวิทยาสำหรับนิสิตที่มีผลสัมฤทธิ์การเรียนต่ำ ในมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย” เป็นงานวิจัยกึ่งทดลอง (Quasi-Experimental Research) แบบ Pretest-posttest design ซึ่งผู้วิจัยจำแนกข้อมูลตามวัตถุประสงค์ดำเนินการวิจัยดังนี้

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง (Population and Sample)

1 ประชากร (Population)

ประชากรที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ ได้แก่ นิสิตชั้นปีที่ 1 และ 2 คณะพุทธศาสตร์ คณะครุศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์และคณะสังคมศาสตร์ จำนวน 500 รูป/คน

2. ผู้เข้าร่วมการวิจัย (Research participants)

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษา ได้แก่ นิสิตชั้นปีที่ 1 และ 2 คณะพุทธศาสตร์ คณะครุศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์และคณะสังคมศาสตร์ โดยวิธีสุ่มแบบแบ่งชั้น (Stratified Random Sampling) จำนวนนิสิต รวมทั้งสิ้น 217 คน และนิสิตที่คัดสรรเข้าร่วมโปรแกรมจำนวน 30 รูป/คน

3. สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล (Data Analysis)

การวิเคราะห์ข้อมูลนั้นผู้วิจัยหาความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระและตัวแปรตามโดยใช้การประมวลผลด้วยเครื่องคอมพิวเตอร์ เสนอข้อมูล ดังนี้

1) สถิติพรรณนา (Descriptive Statistics) เพื่อหาค่าสถิติร้อยละ (Percentage) ใช้สำหรับอธิบายลักษณะข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง หาค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D) ใช้อธิบายถึง พฤติกรรมลักษณะตามสถานการณ์และจิตลักษณะเดิม

2) สถิติเชิงอนุมาน (Inferential Statistics) การวิเคราะห์ค่าคะแนน การพัฒนาวิธีคิดตามแนวปัญญาและการเผชิญปัญหาเปรียบเทียบความแตกต่าง t-test เพื่อทดสอบสมมติฐานและค่า One-way ANOVA

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้ได้นำเสนอผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ในหลักการบูรณาการและผลการเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยประสิทธิผลการใช้โปรแกรมการให้การปรึกษากลุ่มเชิงพุทธจิตวิทยา ดังต่อไปนี้

ผลการศึกษาหลักบูรณาการรูปแบบการให้การปรึกษาเชิงพุทธจิตวิทยาและการให้การปรึกษาในทางตะวันตก พบว่าการให้คำปรึกษาแบบกลุ่มจะต้องยึดหลักผู้มาขอรับคำปรึกษาเป็นศูนย์กลางโดยแต่ละคนจะได้ออกถึงปัญหาของตน แสดงความคิดเห็นโดยมีผู้ให้คำปรึกษาต้องคอยทำหน้าที่อำนวยความสะดวกและสมาชิกคนใดคนหนึ่งจะพูดภายใต้บรรยากาศเอื้ออำนวยให้สมาชิกสามารถเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมได้ด้วยตนเอง ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดเกี่ยวกับ การให้การปรึกษากลุ่ม (Group Counseling) ของงาน Trotzer (อ้างใน จิราภรณ์ อารยะรังสฤษฎ์, 2539:539) กล่าวว่า การให้คำปรึกษากลุ่ม คือการพัฒนาความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล โดยมีคุณลักษณะของความไว้วางใจ (Trust) การยอมรับ (Acceptance) การให้เกียรติซึ่งกันและกัน (Respect) ความอบอุ่น (Warmth) การติดต่อสื่อสาร (Communication) และความเข้าใจ เพื่อให้ความช่วยเหลือแต่ละบุคคลให้สามารถเผชิญกับสิ่งที่ทำให้ไม่สบายใจหรือปัญหาที่เกิดขึ้นในชีวิต และสามารถค้นพบ เข้าใจและส่งเสริมแนวทางในการแก้ไขปัญหา หรืออุปสรรคต่าง ๆ ที่ทำให้ไม่สบายใจ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดและงานวิจัยนี้ เฮนเซนและคณะ (Trotzer อ้างใน จิราภรณ์ อารยะรังสฤษฎ์, 2539:540) ได้กล่าวถึงการให้คำปรึกษากลุ่มว่า เป็นกระบวนการของสัมพันธภาพระหว่างผู้ให้คำปรึกษา 1 คน และสมาชิกกลุ่มจำนวนหลายคน มาเกี่ยวข้องกันเพื่อร่วมกันสำรวจตนเองและปัญหาต่าง ๆ อันจะนำไปสู่ความพยายามที่จะเปลี่ยนแปลงแก้ไขทัศนคติ และพฤติกรรมของตนเอง

ส่วนกระบวนการกลุ่มจึงเป็นวิทยาการที่อาศัยเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและกระบวนการทำงานอย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งครอบคลุมถึงองค์ประกอบที่สำคัญต่าง ๆ เกี่ยวกับการตัดสินใจ แก้ปัญหา การขัดข้อขัดแย้ง และการพัฒนาตนเอง ทั้งในด้านทัศนคติ ค่านิยมและพฤติกรรม กระบวนการกลุ่มจัดเป็นที่รวมแห่งประสบการณ์ของบุคคล การที่บุคคลได้พบปะสัมพันธ์กัน ทำให้มีโอกาสได้แลกเปลี่ยนความรู้ และประสบการณ์ต่อกัน นอกจากนี้กระบวนการกลุ่มยังเป็นกิจกรรมที่นำไปสู่การวิเคราะห์และปฏิบัติจริง ทำให้สมาชิกกลุ่มรู้จักตนเอง ยอมรับข้อบกพร่องของตนเอง พร้อมทั้งจะแก้ไข และรู้จักผู้อื่นมากขึ้น ตลอดทั้งยังช่วยให้สมาชิกกลุ่มมีประสบการณ์ในการดำรงชีวิตอย่างเข้าใจ รู้จักรับผิดชอบในบทบาทของตนเอง มีเหตุผลเห็นอกเห็นใจผู้อื่น และรู้จักการทำงานกับผู้อื่น

หลักการแนวคิดตามกระบวนการพุทธจิตวิทยาได้ให้กระบวนการปฏิบัติหน้าที่ของผู้ให้การปรึกษาจะต้องทำหน้าที่ของกัลยาณมิตร คือ เป็นผู้เสนอแนะแนวทางในการแก้ไขปัญหา ประโยชน์ และหนทางที่จะเป็นไปได้มากที่สุดทางถูกต้องและดีงามให้แก่ผู้มาขอรับการปรึกษา เพื่อที่จะนำไปสู่แนวทางของการแก้ปัญหาคความทุกข์ในชีวิตหรือความทุกข์ในใจ ผู้ให้การปรึกษา ต้องสนับสนุนให้ผู้มาขอรับการปรึกษาคิดหาหนทางด้วยตนเอง ในการคลี่คลาย ปัญหา กระบวนการคิดดังกล่าวถือว่าเป็นกระบวนการในการสร้าง โยนิโสมนสิการ ซึ่งเป็นองค์ประกอบที่เป็นปัจจัยภายใน ในการที่จะเกิดสัมมาทิฐิในการนำไปจัดการ ปัญหาความทุกข์ในชีวิตของตนเองได้ และในหลักโยนิโสมนสิการ จึงหมายถึง “ทำในใจโดยแยบคาย” หรือมนสิการโดยแยบคาย หรือ คิดแยบคาย เป็นการใช้อย่างถูกวิธีหรือคิดอย่างมีวิธีตามความหมายที่กล่าวมาแล้ว ซึ่งมีความสัมพันธ์กับวิธีคิดตามแนวปัญญาและเป็น

กระบวนการพัฒนาปัญญา โยนิโสมนสิการ อยู่ในระดับเหนือศรัทธา เพราะเป็นขั้นที่เริ่มใช้ความคิดของตนเองเป็นอิสระและเป็นขั้นสำคัญในการสร้างปัญญาที่บริสุทธิ์เป็นอิสระ ทำให้พึ่งตนได้และนำไปสู่จุดหมายของคำสอนตามหลักพุทธจิตวิทยาอย่างแท้จริง

ผลการเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยประสิทธิผลการใช้โปรแกรมการให้การปรึกษากลุ่มเชิงพุทธจิตวิทยา ในระยะก่อนการทดลอง และระยะหลังการทดลอง และระยะติดตามผล ระหว่างกลุ่มควบคุมและกลุ่มทดลอง พบผลวิเคราะห์ดังนี้

การทดสอบสมมติฐานทางสถิติ

สมมติฐานที่ 1 นิสิตกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมที่เข้าร่วมกิจกรรมการใช้โปรแกรมการให้การปรึกษากลุ่มเชิงพุทธจิตวิทยาระยะหลังการทดลองมีระดับการพัฒนาวิธีคิดตามแนวปัญญาและการเผชิญปัญหาแตกต่างกัน

จากการวิเคราะห์ความแตกต่างของคะแนนเฉลี่ยของสมมติฐานข้อที่ 1 ระดับการมีการพัฒนาวิธีคิดตามแนวปัญญาและการเผชิญปัญหา นิสิตกลุ่มทดลองในระยะหลังเข้าร่วมกิจกรรม พบว่าสูงกว่า นิสิตกลุ่มควบคุม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

ตาราง 1 ผลการเปรียบเทียบค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานการโดยภาพรวมหลังการเข้าร่วมกิจกรรมการใช้โปรแกรมการให้การปรึกษากลุ่มเชิงพุทธจิตวิทยาของกลุ่มควบคุมและกลุ่มทดลอง

ที่	โปรแกรมการให้การปรึกษากลุ่มเชิงพุทธจิตวิทยา	กลุ่มควบคุม		กลุ่มทดลอง		t
		$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.	
1	ด้านการพัฒนาวิธีคิดตามแนวปัญญา	144.73	10.491	183.13	28.046	4.967**
2	ด้านการเผชิญปัญหา	117.53	5.56	150.00	17.95	6.693**
3	โดยภาพรวม	131.13	8.03	166.57	23.00	5.830**

**P < .01

จากตาราง 1 พบว่า นิสิตกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมที่เข้าร่วมกิจกรรมการใช้โปรแกรมการให้การปรึกษากลุ่มเชิงพุทธจิตวิทยาระยะหลังการทดลองมีระดับการพัฒนาวิธีคิดตามแนวปัญญาและการเผชิญปัญหาที่เป็นกลุ่มทดลอง มีระดับการพัฒนาวิธีคิดตามแนวปัญญาและการเผชิญปัญหาสูงกว่า นิสิตที่เป็นกลุ่มควบคุม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

สมมติฐานที่ 2 นิสิตกลุ่มทดลองที่เข้าร่วมการพัฒนาวิธีคิดตามแนวปัญญาและการเผชิญปัญหาในระยะหลังการทดลองมีระดับการพัฒนาวิธีคิดตามแนวปัญญาและการเผชิญปัญหาแตกต่างกัน ในระยะก่อนการทดลอง ระยะหลังการทดลองและระยะติดตามผล

จากการวิเคราะห์ความแตกต่างของคะแนนเฉลี่ยของสมมติฐานข้อที่ 2 ระดับมีการพัฒนาวิธีคิดตามแนวปัญญาและการเผชิญปัญหา นิสิตกลุ่มทดลองในระยะก่อนการทดลอง ระยะหลังการทดลองสูงกว่า อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

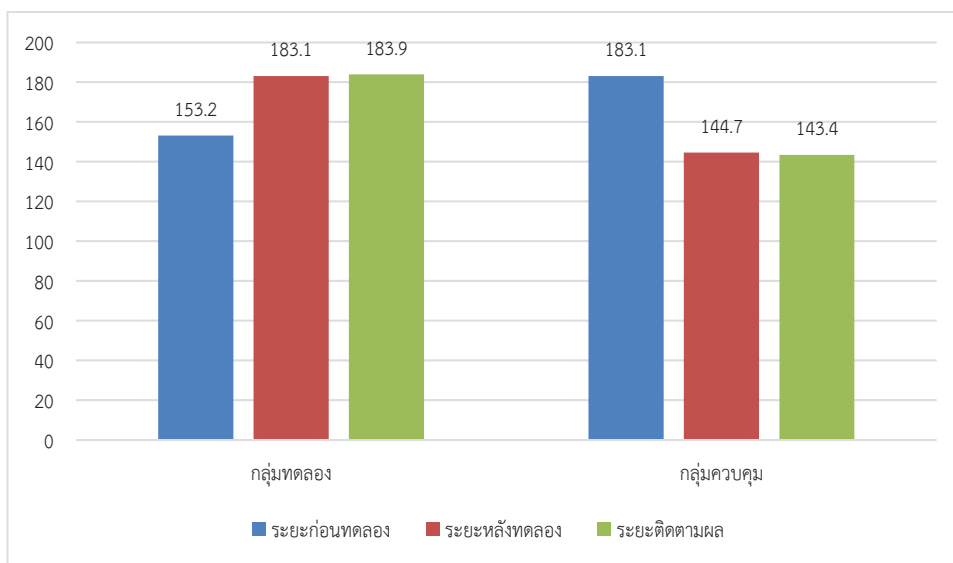
ตาราง 2 ผลการเปรียบเทียบค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานการ โดยภาพรวมหลังการเข้าร่วมกิจกรรมการใช้โปรแกรมการให้การปรึกษากลุ่มเชิงพุทธิจิตวิทยาของกลุ่มทดลอง ในก่อนทดลองและหลังการทดลอง

ที่	โปรแกรมการให้การปรึกษากลุ่มเชิงพุทธิจิตวิทยา	ก่อนทดลอง		หลังทดลอง		t
		$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.	
1	ด้านการพัฒนาวิธีคิดตามแนวปัญญา	153.20	18.029	-29.93	30.765	-3.768**
2	ด้านการเผชิญปัญหา	126.47	15.833	-23.53	18.04	-5.053**
3	โดยภาพรวม	139.84	16.93	-26.73	24.40	-4.41**

**P < .01

การพัฒนาวิธีคิดตามแนวปัญญา

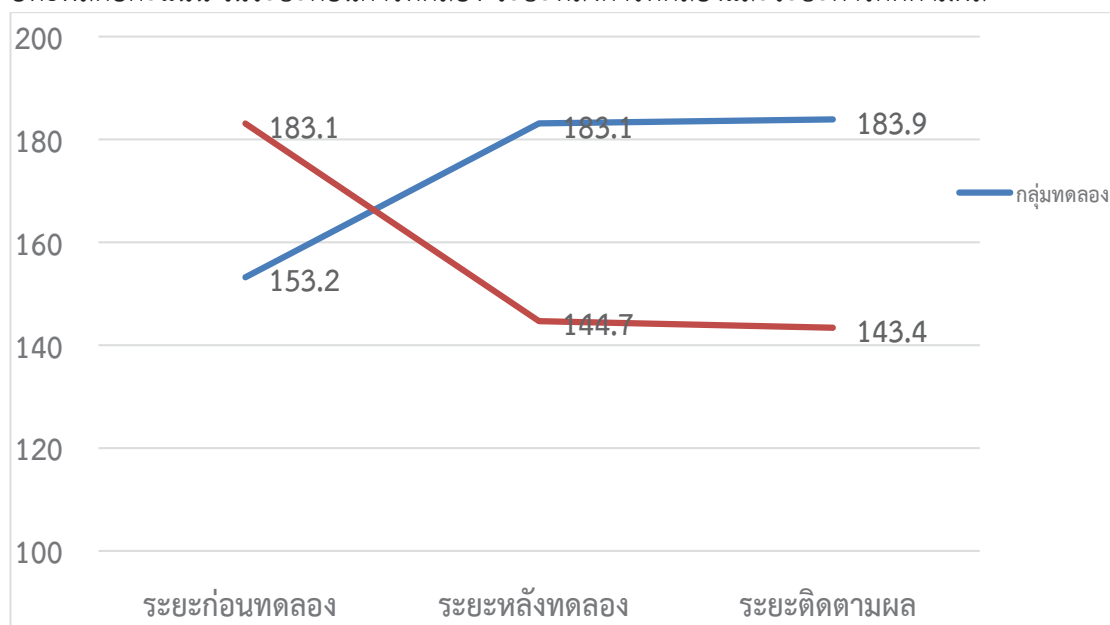
ภาพที่ 1 แผนภูมิเปรียบเทียบคะแนนเฉลี่ยจากการทำแบบวัดการพัฒนาวิธีคิดตามแนวปัญญาของกลุ่มควบคุมกับกลุ่มทดลองในระยะต่าง ๆ ของการทดลองโดยรวม

ภาพที่ 1 พบว่า ค่าเฉลี่ยการพัฒนาวิธีคิดตามแนวปัญญาในกลุ่มควบคุม พบว่าระยะก่อนการทดลองเป็น 183.1 ระยะหลังการทดลองเป็น 144.7 ซึ่งต่ำกว่าระยะก่อนการทดลอง เท่ากับ 38.4 และส่วนระยะติดตามผลมีค่าเท่ากับ 143.4 เมื่อพิจารณาค่าเฉลี่ยการพัฒนาวิธีคิดตามแนวปัญญาในกลุ่มทดลอง พบว่า ระยะก่อนทดลองเป็น 153.2 ระยะหลังการทดลองเป็น 183.1 ซึ่งสูงกว่าระยะก่อนการทดลองเท่ากับ 29.9 ส่วนระยะติดตามผลมีค่าเท่ากับ 183.9 ซึ่งสูงกว่าระยะทดลองเท่ากับ 30.7 และสูงกว่าระยะหลังการทดลองเท่ากับ 0.8

การพัฒนาวิธีคิดตามแนวปัญญา

รูปภาพกราฟ 2 ค่าเฉลี่ยการพัฒนาวิธีคิดตามแนวปัญญาของกลุ่มควบคุมกับกลุ่มทดลองมีอิทธิพลต่อคะแนน ในระยะก่อนการทดลอง ระยะหลังการทดลองและระยะการติดตามผล

ภาพกราฟที่ 2 ซึ่งแสดงการมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างวิธีการทดลองของกลุ่มควบคุมกับกลุ่มทดลองของการพัฒนาวิธีคิดตามแนวปัญญาของนิสิตกลุ่มตัวอย่าง

จากภาพกราฟที่ 2 พบว่าในระยะก่อนการทดลอง ค่าเฉลี่ยการพัฒนาวิธีคิดตามแนวปัญญาในกลุ่มควบคุมและในกลุ่มทดลองใกล้เคียงกัน แต่ในระยะหลังการทดลองและระยะติดตามผลมีความแตกต่างกัน คือ ในระยะหลังการทดลอง พบว่านิสิตในกลุ่มทดลองมีค่าเฉลี่ยการพัฒนาวิธีคิดตามแนวปัญญาแตกต่างกับกลุ่มควบคุม และระยะในการติดตามผล พบว่า นิสิตในกลุ่มทดลองมีค่าเฉลี่ยการพัฒนาวิธีคิดตามแนวปัญญาแตกต่างกันกับกลุ่มควบคุมเช่นกัน

แสดงให้เห็นว่าวิธีการทดลองกับกลุ่มทดลองกับกลุ่มควบคุมส่งผลร่วมกันต่อการพัฒนาวิธีคิดตามแนวปัญญา จึงทำให้คะแนนเฉลี่ยการพัฒนาวิธีคิดตามแนวปัญญาของกลุ่มทดลองสูงขึ้น และในงานวิจัยนี้ ไม่พบวิธีการทดลองกับระยะเวลาส่งผลต่อการพัฒนาวิธีคิดตามแนวปัญญา ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า นิสิตกลุ่มควบคุมกับกลุ่มทดลอง มีการพัฒนาวิธีคิดตามแนวปัญญาที่ไม่แตกต่างกัน

ผลการวิเคราะห์แนวความคิดเห็นและประสบการณ์เรียนรู้ในการเข้าร่วมโปรแกรมการปรึกษาเชิงจิตวิทยาแบบกลุ่มตามแนวพุทธจิตวิทยา

การพัฒนาวิธีคิดตามแนวปัญญาและการเผชิญปัญหา มีการเปลี่ยนแปลงความคิด ความรู้สึกทัศนคติของตนเองเป็นกระบวนการของบุคคลในการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของตนเองจากพฤติกรรมการคิดตามแนวปัญญาและการเผชิญปัญหาได้น้อย ไปสู่พฤติกรรมการคิดตามแนวปัญญาและการเผชิญปัญหา ได้มากขึ้นอันเป็นพฤติกรรมที่พึงประสงค์ของการดำเนินชีวิต โดยการใช้กระบวนการหรือวิธีการในรูปแบบใดรูปแบบหนึ่งหรือใช้หลายวิธีการ สิ่งสำคัญจะต้องเป็นผู้ที่กำหนดเป้าหมายและกระบวนการปรับเปลี่ยนด้วยตัวของกลุ่มเองและสามารถที่จะสังเกตเห็นการเปลี่ยนแปลงนั้นได้ด้วยตนเอง ผู้ที่ต้องการพัฒนาการคิดตามแนวปัญญาและการเผชิญปัญหาจะต้องใช้ความสามารถของตนในการคิดตามแนวปัญญาและการเผชิญปัญหาใช้ความอดทนมุ่งมั่นที่จะทำพฤติกรรมนั้นในปริมาณและคุณภาพที่มากพอและเหมาะสม มีระยะเวลานานเพียงพอที่จะนำไปสู่ผลที่ต้องการในอนาคต

ในทางพุทธศาสนาสามารถกล่าวได้ว่ากระบวนการคิดตามแนวปัญญาและการเผชิญปัญหตามแนวพุทธจิตวิทยาเป็นการปลุกกุศลจิตเพื่อปิดกั้นอกุศลจิตอันจะนำไปสู่ความประพฤติที่ติงาม อันทำให้บุคคลไม่กล้าล่วงละเมิดต่ออกุศล การที่บุคคลปรารถนาที่จะมีความประพฤติที่ติงามได้ต้องอาศัยการมีสติ สัมปชัญญะให้ได้ตระหนักรู้ในสิ่งที่เกิดขึ้นทุก ๆ ขณะของกระบวนการคิด การกระทำการประพฤติปฏิบัติมีความอดทนที่ต่อเนื่องมากพอต่อการคงไว้ในพฤติกรรมที่ติงามจึงต้องอาศัยหลักพุทธจิตวิทยานำมาเรียงร้อยให้สามารถข่มให้ใจให้หยุดยั้งตนเองไม่ให้ไหลไปตามกระแสแห่งหนทางที่เป็นอกุศลทั้งหลายทั้งปวง

สรุป อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ

การวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาประสิทธิภาพการใช้โปรแกรมการให้การปรึกษากลุ่มเชิงพุทธจิตวิทยาสำหรับนิสิตที่มีผลสัมฤทธิ์การเรียนรู้ต่ำ ในมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เป็นการวิจัยเชิงทดลอง (Quasi-experimental research) ซึ่งผู้ศึกษาวิจัยเสนอสรุปอภิปรายผลตาม

อภิปรายผลการวิจัย

การวิจัยประสิทธิผลการใช้โปรแกรมการให้การปรึกษากลุ่มเชิงพุทธจิตวิทยาสำหรับนิสิตที่มีผลสัมฤทธิ์การเรียนต่ำ ในมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย สามารถอภิปรายได้ดังนี้

พบว่าสมมติฐานที่ 1 นิสิตกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมที่เข้าร่วมกิจกรรมการใช้โปรแกรมการให้การปรึกษากลุ่มเชิงพุทธจิตวิทยาระยะหลังการทดลองมีระดับการพัฒนาวิธีคิดตามแนวปัญหาและการเผชิญปัญหาแตกต่างกัน จากการวิเคราะห์ความแตกต่างของคะแนนเฉลี่ยของสมมติฐานข้อที่ 1 ระดับการมีการพัฒนาวิธีคิดตามแนวปัญหาและการเผชิญปัญหา นิสิตกลุ่มทดลองในระยะหลังเข้าร่วมกิจกรรม พบว่าสูงกว่า นิสิตกลุ่มควบคุม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่ากลุ่มทดลองได้มีการพัฒนาวิธีคิดตามแนวปัญหาและการเผชิญปัญหาได้อย่างดี เพราะผลการทดลองทั้งระยะก่อนการทดลอง ระยะการทดลองและระยะการติดตามผล ของกลุ่มทดลองกับกลุ่มควบคุมซึ่งมีการเปลี่ยนระดับคะแนนสูงกว่ากลุ่มควบคุมอย่างชัดเจน และการเผชิญปัญหาแบบมุ่งจัดการกับปัญหาและตัวแปรจิตลักษณะ ตัวแปรจิตลักษณะเดิมตามสถานการณ์มุ่งจัดการกับอารมณ์ที่สนับสนุนการแก้ปัญหาสูงกว่ากลุ่มควบคุมและสูงกว่าก่อนการทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ.01 ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยขวัญเรือน อัครศักดิ์ (2543:1) ได้ทำ งานวิจัยเรื่องผลของการปรึกษาเชิงจิตวิทยาแบบกลุ่มตามแนวคิดพุทธจิตวิทยาต่อการพัฒนาวิธีคิดตามแนวปัญหาและกลวิธีการเผชิญปัญหาของนักเรียนมัธยมศึกษาที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่ำ การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาผลของการปรึกษาเชิงจิตวิทยาแบบกลุ่มตามแนวคิดพุทธจิตวิทยาต่อการพัฒนาวิธีคิดตามแนวปัญหาและกลวิธีการเผชิญปัญหา ของนักเรียนมัธยมศึกษาที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่ำและมีกลวิธีการเผชิญปัญหาต่ำโดยศึกษากับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนอุ้มทอง อำเภ่อู้มทอง จังหวัดสุพรรณบุรี ผลการวิจัยพบว่าภายหลังการทดลองนักเรียนกลุ่มทดลองมีวิธีคิดตามแนวโยนิโสมนสิการสูงกว่าก่อนการทดลอง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และมีคะแนนการเผชิญปัญหาทั้งก่อนและหลังการเข้าร่วมโปรแกรมการปรึกษากลุ่มแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 คือในด้านมุ่งเน้นการแก้ปัญหาเพียงด้านเดียว แต่อีก 3 ด้านได้แก่ ด้านการมุ่ง เน้นทางด้านอารมณ์ที่สนับสนุนการแก้ปัญหา ด้านการมุ่งเน้นทางด้านอารมณ์ที่ไม่สนับสนุนการแก้ปัญหา และแบบหลีกเลี่ยงปัญหา ไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 แสดงว่าโปรแกรมการปรึกษาเชิงจิตวิทยาแบบกลุ่มตามแนวคิดพุทธจิตวิทยานี้ สามารถพัฒนาวิธีการเผชิญปัญหาเฉพาะด้านการมุ่งเน้นการแก้ปัญหาของนักเรียนมัธยมศึกษาที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและกลวิธีการเผชิญปัญหาต่ำได้ และนักเรียนที่ได้เข้าร่วมโปรแกรมรายงานมา สมาชิกกลุ่มพอใจที่ได้เข้าร่วมโปรแกรมการปรึกษาและตระหนักถึงประโยชน์ที่ได้รับคือการได้สำรวจตนเองได้เรียนรู้ได้รู้จักตนเองตามความเป็นจริงทั้งส่วนดีและส่วนที่บกพร่อง และสอดคล้องกับงานวิจัยของอารยา ด่านพานิช (2541:1) ศึกษาเปรียบเทียบความสัมพันธ์ระหว่างการเห็นคุณค่าในตนเองกับพฤติกรรมการเผชิญปัญหาของเยาวชนผู้กระทำผิดชายและหญิงในสถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนกลาง กลุ่มตัวอย่างเป็นเพศชายในสถานฝึกและอบรมบ้านกรุณา จำนวน 297 คน เป็นเพศหญิงในสถานฝึกและอบรมบ้านปราณี จำนวน 172 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยมีจำนวน 3 ชุด คือ แบบสอบถามข้อมูลส่วนตัว แบบทดสอบการเห็นคุณค่าในตนเอง และแบบวัดการเผชิญปัญหาของ Carver , Scheier และ

Weintraub สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ได้แก่ การหาค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่า t-test และสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน ผลการวิจัย พบว่าพฤติกรรมการเผชิญปัญหาในเยาวชน ผู้กระทำผิดชายและหญิงไม่มีความแตกต่างกัน องค์ประกอบด้านมุ่งเน้นอารมณ์สนับสนุนการแก้ปัญหา และอารมณ์ไม่สนับสนุนการแก้ปัญหาไม่แตกต่างกัน แต่มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติในด้านมุ่งเน้นการแก้ปัญหา

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยขอเสนอแนะ เพื่อนำไปสู่การปรับปรุงประสิทธิผลการใช้โปรแกรมการให้การปรึกษากลุ่มเชิงพุทธิจิตวิทยาสำหรับนิสิตที่มีผลสัมฤทธิ์การเรียนรู้ต่ำ ต่อการพัฒนาวิธีคิดตามแนวปัญญาและการเผชิญปัญหา ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะดังต่อไปนี้

ข้อเสนอแนะระดับปฏิบัติการ

1. พบว่าโปรแกรมการปรึกษากลุ่มเชิงพุทธิจิตวิทยาสามารถพัฒนาวิธีคิดตามแนวปัญญา และการเผชิญปัญหาของนิสิตได้ ดังนั้นอาจารย์แนะแนวหรืออาจารย์ที่ปรึกษาควรนำหลักกระบวนการเรียน การสอนให้เสริมสร้างทักษะการเรียนรู้ของนิสิตที่มีปัญหาด้านการปรับพฤติกรรม การเรียน โดยเฉพาะนิสิตที่เข้ามาใหม่ได้อย่างเหมาะสม

2. พบว่ากระบวนการเรียนรู้ที่มีผู้เรียนเป็นศูนย์กลางถือว่ามีความสำคัญต่อพัฒนาวิธีการคิดตามแนวปัญญาและการเผชิญปัญหา โดยผ่านกระบวนการให้การปรึกษาแบบกลุ่มสามารถพัฒนาการเรียนรู้ได้ในด้านการมุ่งเน้นการแก้ปัญหาให้นิสิตที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนที่ไม่เป็นไปตามเกณฑ์มาตรฐานการเรียนรู้ตามหลักสูตรได้กำหนดไว้ ดังนั้นการปรึกษากลุ่มจึงเป็นอีกทางเลือกหนึ่งที่อาจารย์ที่ผู้สอนควรนำไปประยุกต์ใช้ในการพัฒนาวิธีคิดตามแนวปัญญาและรู้จักเผชิญปัญหาด้วยการเรียน และการแก้ไขปัญหในชีวิตประจำวันอย่างมีประสิทธิภาพให้แก่ นิสิตได้

3. การคัดเลือกนิสิตกลุ่มการปรึกษากลุ่มเชิงพุทธิจิตวิทยา ควรตระหนักในการคัดเลือกโดยยึดหลักความสมัครใจของสมาชิกกลุ่มเป็นสำคัญ เพราะสาเหตุหลักความสมัครใจของนิสิตเป็นองค์ประกอบหนึ่งที่ทำให้สมาชิกกลุ่มผู้เข้าร่วมโปรแกรมการปรึกษากลุ่มครบระยะเวลาที่กำหนดไว้และให้ความสนใจตระหนักรู้ รับผิดชอบต่อหน้าที่พร้อมให้ความร่วมมือปฏิบัติตามข้อตกลงของกลุ่ม ทำให้เกิดพลังกลุ่มและทำให้สมาชิกภายในกลุ่มได้ประสบการณ์เรียนรู้จากการเข้าร่วมโปรแกรมการปรึกษากลุ่มเชิงพุทธิจิตวิทยาเป็นไปตามวัตถุประสงค์

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

1) ควรมีการติดตามผลหลังจากสิ้นสุดการทดลองต่อไปอีกระยะ หลังจากสิ้นสุดการทดลอง 2 สัปดาห์ หรือ 1 เดือน เพื่อติดตามดูว่ามีความคงทนอยู่มากน้อยเพียงใด

2) ควรนำโปรแกรมการปรึกษากลุ่มเชิงพุทธิจิตวิทยาสามารถพัฒนาวิธีคิดตามแนวปัญญา และการเผชิญปัญหาไปใช้ในกลุ่มตัวอย่างอื่น ๆ เพื่อศึกษาเปรียบเทียบว่าได้ผลเหมือนหรือแตกต่างกัน

3) ควรศึกษาการพัฒนาโมเดลเชิงสาเหตุที่มีอิทธิพลต่อการพัฒนาวิธีคิดตามแนวพุทธิปัญญาและหลักกลวิธีการเผชิญปัญหาที่ส่งผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักศึกษาในบริบทประเทศไทย

เอกสารอ้างอิง

- กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ. (2545). *เอกสารแนบแนวดุจด กลวิธีผู้การเป็นผู้ให้คำปรึกษา*. ฉบับที่ 1. กรุงเทพมหานคร: กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ.
- กมลรัตน์ กริทอง. (2545). *ทฤษฎีและแนวปฏิบัติในการให้การปรึกษา* (หน่วยที่ 13). นนทบุรี: บัณฑิตศึกษา สาขาวิชาศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2535). *พระไตรปิฎกภาษาบาลี ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย 2500*. กรุงเทพมหานคร :โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- _____. (2539). *พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- ผ่องพรรณ เกิดพิทักษ์. (2529). *การแนะแนวและการให้การปรึกษาในโรงเรียนประถมศึกษา*. กรุงเทพมหานคร: บัณฑิตการพิมพ์.
- _____. (2534). *ทักษะการให้บริการปรึกษา การผ่อนคลายและการลดความหวาดวิตกอย่างเป็นระบบ. เทคนิคการปรึกษาเบื้องต้น*. นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- ผ่องพรรณ เกิดพิทักษ์ และ คมเพชร ฉัตรศุภกุล. (2543). *ยุทธวิธีการเรียนรู้และการศึกษาของนักเรียนวัยรุ่น*. กรุงเทพมหานคร: ภาควิชาการแนะแนวและจิตวิทยาการศึกษา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- พรรณพิศ วาณิชยการ. (2528). *การให้คำ ปรึกษาเป็นกลุ่ม*. กรุงเทพมหานคร: กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ.
- พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต). (2539). *วิธีคิดตามหลักพุทธธรรม*. (พิมพ์ครั้งที่4). กรุงเทพมหานคร: นำอักษรการพิมพ์.
- สมโภชน์ เอี่ยมสุภาษิต. (2541). *ทฤษฎีและเทคนิคการปรับพฤติกรรม*. (พิมพ์ครั้งที่ 3).กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สุรางค์ โค้วตระกูล. (2537). *จิตวิทยาการศึกษา*. (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อาภา จันทรสกุล. (2544). *การปรึกษาแบบจุลภาค*. กรุงเทพมหานคร: ภาควิชาจิตวิทยาการศึกษาและการแนะแนว คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- Bandura, A. (1977). *Social Learning Theory*. New Jersey: Prentice-Hall.. 1986. *Social Foundations of Thought and Action. A Social Cognitive Theory*. Englewood Cliffs. New Jersey: Prentice-Hall.
- Corey, G. (1986). *Theory and Practice of Group Counseling and Psychotherapy*. (3rd ed.). California: Brooks / Cole Publishing Company.
- Dyer, W. and J. Vriend. (1975). *Counseling Techniques at Work*. Washington D.C.:A.P.G.A. Press.
- Mehrens, W.A. and I.J. Lehman. (1973). *Measurement and Evaluation in Education and Psychology*. New York: Holt Rinehart and Winson.

Nystul, M.S. (1999). *Introduction to Counseling*. Allyn and Bacon: New Mexico State University.

Ohlsen, M. M. (1970). *Group Counseling*. New York: Holt, Rinehart and Winston. Inc.

_____. (1977). *Group Counseling*. New York: Holt, Rinehart and Winston.

Patterson, C.H. (1973). *Theory of Counseling and Psychotherapy*. (2nd ed.). New York: Holt Rinehart and Winston.

ศึกษาแนวทางการจัดการเรียนการสอนภาษาศาสตร์ สำหรับนิสิตระดับปริญญาโท

คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

A STUDY OF GUIDELINES IN LINGUISTIC LEARNING AND TEACHING

FOR MASTER'S DEGREE STUDENTS IN FACULTY OF HUMANITIES

MAHACHULALONGKORNRAJAVIDYALAYA UNIVERSITY

Received : November 3, 2018

Revised : November 29, 2018

Accepted : December 30, 2018

พระเพชรสีลา ดาลาวงค์

Phrapetchsila Dalawongse

บทคัดย่อ

การวิจัยในครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ คือ 1) เพื่อศึกษาแนวทางการจัดการเรียนการสอนภาษาศาสตร์ สำหรับนิสิตระดับปริญญาโท คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย 2) เพื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นต่อแนวทางการจัดการเรียนการสอนภาษาศาสตร์ สำหรับนิสิตระดับปริญญาโท คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย 3) เพื่อศึกษาปัญหาอุปสรรค และข้อเสนอแนะต่อแนวทางการจัดการเรียนการสอนภาษาศาสตร์ สำหรับนิสิตระดับปริญญาโท คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ระเบียบวิธีวิจัยเป็นแบบผสมผสาน เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ และการวิจัยเชิงคุณภาพ การวิจัยแบบเชิงปริมาณดำเนินการโดยการเก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างจำนวน 59 รูป/คน ซึ่งเป็นนิสิตสาขาวิชาภาษาศาสตร์คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสอบถาม และการวิจัยเชิงคุณภาพดำเนินการโดยการสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 9 รูป/คน ซึ่งทำการเลือกแบบเจาะจง วิเคราะห์ข้อมูลด้วยวิธีการวิเคราะห์เนื้อหาประกอบบริบท สรุปข้อมูล โดย วิเคราะห์ และสังเคราะห์ข้อมูลที่ได้ ผลการวิจัยพบว่า ระดับความคิดเห็นของนิสิตต่อแนวทางการจัดการเรียนการสอนภาษาศาสตร์โดยภาพรวม มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ค่าเฉลี่ย = 3.62 เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมากทุกด้าน ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นต่อแนวทางการจัดการเรียนการสอนภาษาศาสตร์ โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล คือ เพศ อายุ ระดับชั้นปี พบว่า ไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้ ปัญหาอุปสรรค และข้อเสนอแนะเกี่ยวกับศึกษาแนวทางการจัดการเรียนการสอนภาษาศาสตร์ ได้แก่ อยากให้ทางหลักสูตรคัดเลือกผู้มีความรู้ความเข้าใจที่แน่นและเชี่ยวชาญจริง ๆ ทางด้านการแนะนำเรื่องการทำวิทยานิพนธ์ทั้งภายในและภายนอกเข้ามาให้เป็นที่ปรึกษาแก่นิสิตเฉพาะด้าน และทางหลักสูตรควรจะมีการจัดการเรียนการสอนเพิ่มเกี่ยวกับภาษาเพื่อให้นิสิตที่ยังมีความรู้ด้านภาษาที่ยังไม่เพียงพอ เครื่องมือในการเรียนการสอนถือว่ายังมีไม่เพียงพอเท่าที่ควร นิสิตส่วนหนึ่งยังไม่รู้จักสื่อทางด้านภาษาศาสตร์มากเพียงพอ ควรให้ครูบาอาจารย์ได้พบปะกับนิสิตมากขึ้น นิสิตไม่เข้าใจในวิธีการประเมินผลของการเรียน ซึ่งทำให้นิสิตไม่ค่อยมีความกระตือรือร้น หรือใส่ใจต่อปัญหาที่จะเกิดขึ้นที่เป็นผลกระทบต่อการเรียนของนิสิตเอง ควรจะมีวิธีการวัดผลอย่างเป็นขั้นเป็นตอนที่ชัดเจน โดยมีการแสดงการวัดผลให้นิสิตได้รับรู้และเข้าใจในเกณฑ์การให้คะแนน เพื่อให้นิสิตได้รับรู้และนำไปแก้ไขในส่วนที่บกพร่อง ซึ่งจะเป็นประโยชน์แก่นิสิตเป็นอย่างมาก.

คำสำคัญ : การจัดการ, การสอน, ภาษาศาสตร์.

Abstract

This objectives of this research were investigated 1) to study the guidelines of linguistic learning and teaching for Master's Degree students in Faculty of Humanities Mahachulalongkornrajavidyalaya University, 2) to compare the opinions on the guidelines of linguistic learning and teaching for Master's Degree students in Faculty of Humanities Mahachulalongkornrajavidyalaya University classified by personal factors, 3) to study obstacles and suggestions for guidelines of linguistic learning and teaching for Master's Degree students in Faculty of Humanities Mahachulalongkornrajavidyalaya University. The research method is designed as a mixed research consisting of quantitative research and qualitative research. The quantitative research was focused on 59 students who had studied linguistic in Faculty of Humanities Mahachulalongkornrajavidyalaya University. The instrument used in the research was a questionnaire and qualitative research. It was conducted by in-depth interviews with 9 specific key informants, data analysis is used by contextual analysis and data conclusion by way of analysis and synthesis of data obtained. The Result of Research was found that : Level of students opinions toward the guidelines of linguistic learning and teaching had the overall opinions at a high level with mean of 3.62, when considering each side, it was found that the opinions were at a high level in all, there were no significant differences in gender, age, year class after a comparative study of opinions on guidelines of linguistic learning and teaching therefore the hypothesis set has to be rejected. Problems, obstacles and suggestions for studying the guidelines of linguistic learning and teaching are : the expertise with a solid understanding of the subject matter of the thesis should be chosen by the institute both internally and externally to advise graduate students; the curriculum should be added more linguistic study for students who have limited knowledge of the language; teaching tools are not enough; the teacher should meet the students more often because the students did not know much about linguistic media; students do not understand the evaluation of their learning result on the students who are less enthusiastic or pay attention to the problems that will occur which will affect the learning of the students themselves. There should be a proper way to evaluate step by step giving the students a grasp of the grading process in order to understand and correct the defect which will be a great benefit to the students.

Keyword: Management, Teaching, Linguistics

1. บทนำ

มนุษย์เป็นสัตว์สังคมที่ต้องอยู่ร่วมกันเป็นกลุ่มโดยมีภาษาเป็นเครื่องมือที่ใช้ในการติดต่อสื่อสารเพื่อแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและถ่ายทอดศิลปวิทยาการต่าง ๆ ดังนั้นภาษาจึงเป็นสิ่งจำเป็นและสำคัญมากจึงมีผู้สนใจศึกษาภาษาในแง่มุมต่าง ๆ มากมายแล้วแต่ผู้สนใจศึกษาจะเลือกศึกษาในแง่มุมนั้น ๆ (วรรณา รัฐิโรจน์ไพบูลย์, 2537 : 1-5) ทุก ๆ การสื่อสารของภาษาที่ใช้ในโลกคือหัวใจของการสื่อสารที่มีบทบาทและความสำคัญต่อการสื่อสารของมนุษย์เพราะก่อนที่คนเราจะสามารถรับรู้จนทำให้เกิดความเข้าใจร่วมกันได้นั้นจะต้องส่งมาในรูปแบบของภาษาหรือสัญลักษณ์อย่างใดอย่างหนึ่งเท่านั้น ในบรรดาระบบสัญลักษณ์ที่มนุษย์ได้พัฒนาขึ้นมาเพื่อใช้นั้น เห็นจะไม่มีระบบอื่นใดที่ใช้ได้คล่องตัวและมีประสิทธิภาพในการนำสารได้ดีเทียบเท่ากับภาษา มนุษย์พัฒนาภาษาขึ้นเพื่อใช้ในสังคมของตนตามธรรมชาติ ผ่านประวัติศาสตร์อันยาวนานจนทำให้มีความละเอียดประณีตงดงามสืบทอดติดต่อกันมาโดยลำดับ การที่จะดำรงไว้ซึ่งภาษาต่าง ๆ ให้คงอยู่ไว้จึงเป็นเรื่องจำเป็นและสำคัญอย่างยิ่งที่จะต้องมีการจัดการเรียนการสอนให้ไว้อย่างเป็นระบบ ไม่เช่นนั้นจะพบกับปัญหา คือ การตายของภาษา (language extinction) ต่าง ๆ ในโลกที่กำลังเกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว เช่นเดียวกับปัญหาการสูญเสียพันธุ์พืช พันธุ์สัตว์ และความหลากหลาย ทางชีวภาพอื่น ๆ สาเหตุใหญ่มาจากโลกาภิวัตน์ และการสื่อสารไร้พรมแดนที่มีพลังเข้าถึงแม้ในพื้นที่ห่างไกล นโยบายทางภาษาและนโยบายการศึกษาซึ่งได้ส่งเสริมแต่เฉพาะภาษาประจำชาติหรือภาษาราชการก็มีส่วนทำให้ภาษาท้องถิ่นกลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ นั้นได้หมดหน้าที่ และความหมายต่อวิถีชีวิต ทำให้ภาษาและวัฒนธรรมท้องถิ่นของชนกลุ่มต่าง ๆ เสี่ยงต่อการสูญสลาย อาจมีเพียงภาษาราชการ หรือภาษาประจำชาติ ซึ่งอยู่ในระบบโรงเรียน และสื่อมวลชนเท่านั้นที่จะปลอดภัย การตายของภาษามีได้เป็นเพียงการสูญเสียภาษา แต่เป็นการสูญเสียระบบความคิดองค์ความรู้ และภูมิปัญญาที่กลุ่มชนต่าง ๆ ได้สะสมมานับพัน ๆ ปี ไม่ว่าจะเป็นปรัชญาการดำรงชีวิต ความรู้เกี่ยวกับสมุนไพร ความรู้เชิงช่าง ศิลปะพื้นบ้าน (สุวิไล เปรมศรีรัตน์, 2556 : 7) เพื่อดำรงไว้ซึ่งความสำคัญของภาษาในการสื่อสารของมนุษย์ชาติจึงจำเป็นที่จะต้องทำให้มีการเรียนการสอนอย่างเป็นระบบที่หลากหลายของภาษา ดังเช่น ในการจัดการเรียนการสอนภาษาศาสตร์ (ผศ.เกรียงศักดิ์ พลอยแสง, 2554 : 9-12)

จากประเด็นดังกล่าวข้างต้น ทำให้ผู้วิจัยสนใจที่จะศึกษาเรื่อง ศึกษาแนวทางการจัดการเรียนการสอนภาษาศาสตร์ สำหรับนิสิตระดับปริญญาโท คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เพื่อจะนำผลการวิจัยไปประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อการพัฒนาการจัดการเรียนการสอนสืบต่อไป

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาแนวทางการจัดการเรียนการสอนภาษาศาสตร์ สำหรับนิสิตระดับปริญญาโท คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

2. เพื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นต่อแนวทางการจัดการเรียนการสอนภาษาศาสตร์ สำหรับนิสิตระดับปริญญาโท คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล

3. เพื่อศึกษาปัญหาอุปสรรค และข้อเสนอแนะต่อแนวทางการจัดการเรียนการสอน ภาษาศาสตร์ สำหรับนิสิตระดับปริญญาโท คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

3. ขอบเขตของการวิจัย

1. ขอบเขตด้านเนื้อหา

เนื้อหาจากการศึกษาวิเคราะห์เอกสาร แนวคิด ทฤษฎี ตำราวิชาการ หนังสือบทความ การสืบค้นข้อมูลจากแหล่งข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับ ศึกษาแนวทางการจัดการเรียนการสอนภาษาศาสตร์ สำหรับนิสิตระดับปริญญาโท คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ประกอบด้วย

ตัวแปรต้น (Independent Variables)

คือปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถามได้แก่ เพศ อายุ ระดับชั้นปี

ตัวแปรตาม (Dependent Variables)

การปฏิบัติในการจัดการเรียนการสอน ทั้ง 5 ด้าน คือ

1) ด้านหลักสูตรการเรียนรู้ 2) ด้านการจัดการเรียนการสอน 3) ด้านการใช้สื่อการเรียนการสอน 4) ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน 5) ด้านการวัดผลและประเมินผล

2. ขอบเขตด้านประชากร

ประชากรที่ใช้ในการศึกษา คือ คณบดีและรองคณบดี จำนวน 2 รูป อาจารย์สอนจำนวน 7 รูป/คน รวมทั้งหมด 9 รูป/คน โดยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) โดยเลือกแบบเจาะจงกลุ่มตัวอย่าง คือ นิสิตคณะมนุษยศาสตร์ สาขาวิชาภาษาศาสตร์ ระดับปริญญาโท มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย จำนวน 59 รูป/คน (รศ.นิลรัตน์ กลิ่นจันทร์, 2560 : 1-2) จากจำนวนทั้งหมดแล้วเก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสอบถาม (Questionnaire)

3. ขอบเขตด้านพื้นที่

ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาในพื้นที่ที่เป็นหลักสูตรสาขาวิชาภาษาศาสตร์ สำหรับนิสิตระดับปริญญาโท คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

4. วิธีการดำเนินการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้ ได้มีการดำเนินการวิจัยตามวัตถุประสงค์ โดยประชากรที่ใช้ในการวิจัยเป็นนิสิตคณะมนุษยศาสตร์ สาขาวิชาภาษาศาสตร์ ชั้นปีที่ 1 – 2 มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย มี จำนวน 59 รูป/คน (รศ.นิลรัตน์ กลิ่นจันทร์, 2560 : 1-2) เก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสอบถาม (Questionnaire) สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล คือ การหาค่าความถี่ และค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) สถิติทดสอบค่าที่ (t-test) และสถิติการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One-Way Analysis of Variance: F-test) และการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) จากผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key Informants) โดยใช้การเลือกแบบเจาะจง จำนวน 9 รูป/คน วิเคราะห์ข้อมูลด้วยวิธีการวิเคราะห์เนื้อหาประกอบบริบท สรุป

ข้อมูล โดยวิเคราะห์ และสังเคราะห์ข้อมูลที่ได้

4. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1.แบบสอบถาม

แบบสอบถาม ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นจากเอกสาร และแนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับศึกษาแนวทางการจัดการเรียนการสอนภาษาศาสตร์ สำหรับนิสิตระดับปริญญาโท คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย มีขั้นตอนดังนี้

ตอนที่ 1 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับข้อมูลสถานภาพส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถามมีลักษณะเป็นแบบปลายปิดได้แก่ เพศ อายุ ระดับชั้นปี

ตอนที่ 2 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับความคิดเห็นของนิสิตที่มีต่อศึกษาแนวทางการจัดการเรียนการสอนภาษาศาสตร์ สำหรับนิสิตระดับปริญญาโท คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ตอนที่ 3 เป็นแบบสอบถามที่ให้ผู้ตอบแบบสอบถามแสดงความคิดเห็นเพิ่มเติมเกี่ยวกับปัญหาอุปสรรค และข้อเสนอแนะอื่น ๆ ของนิสิตที่มีต่อศึกษาแนวทางการจัดการเรียนการสอนภาษาศาสตร์ สำหรับนิสิตระดับปริญญาโท คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย โดยมีลักษณะเป็นแบบปลายเปิดให้เลือกตอบโดยเสรี

2. แบบสัมภาษณ์

การวิจัยเรื่อง “ศึกษาแนวทางการจัดการเรียนการสอนภาษาศาสตร์ สำหรับนิสิตระดับปริญญาโท คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย” ผู้วิจัยสร้างแบบสัมภาษณ์เพื่อใช้เก็บข้อมูล โดยเป็นแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง มีสาระความสำคัญของการสัมภาษณ์ ดังนี้

1. ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับผู้สัมภาษณ์

2. คำถามความคิดเห็นต่อศึกษาแนวทางการจัดการเรียนการสอนภาษาศาสตร์ สำหรับนิสิตระดับปริญญาโท คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

5. ผลการวิจัย

1. ผู้ตอบแบบสอบถามจำนวนทั้งสิ้น 59 รูป/คน ส่วนมากเป็นเพศชาย มีจำนวน 54 คน คิดเป็น ร้อยละ 91.5 อายุของผู้ตอบแบบสอบถามเพื่อการวิจัยส่วนมาก มีอายุ ระหว่าง 26-30 ปี มีจำนวน 29 คน คิดเป็น ร้อยละ 49.2 ระดับชั้นปีของผู้ตอบแบบสอบถามเพื่อการวิจัยส่วนมาก อยู่ในระดับชั้นปีที่ 1 มีจำนวน 42 คน คิดเป็นร้อยละ 71.2 และระดับความคิดเห็นของนิสิตที่มีต่อศึกษาแนวทางการจัดการเรียนการสอนภาษาศาสตร์ สำหรับนิสิตระดับปริญญาโท คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ย 3.62 เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมากทุกด้าน

2. ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นต่อแนวทางการจัดการเรียนการสอนภาษาศาสตร์ สำหรับนิสิตระดับปริญญาโท คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย โดยจำแนก

ตามปัจจัยส่วนบุคคล คือ เพศ อายุ ระดับชั้นปี พบว่า ไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้

3. ปัญหาอุปสรรค และข้อเสนอแนะเกี่ยวกับศึกษาแนวทางการจัดการเรียนการสอนภาษาศาสตร์ สำหรับนิสิตระดับปริญญาโท คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้แก่ อยากให้ทางหลักสูตรคัดเลือกผู้มีความรู้ความเข้าใจที่แน่นและเชี่ยวชาญจริง ๆ ทางด้านการแนะนำเรื่องการทำวิทยานิพนธ์ทั้งภายในและภายนอกเข้ามาให้เป็นที่ปรึกษาแก่นิสิตเฉพาะด้าน และทางหลักสูตรควรจะมีการจัดการเรียนการสอนเพิ่มเกี่ยวกับภาษาเพื่อนิสิตที่ยังมีความรู้ด้านภาษาที่ยังไม่เพียงพอ เครื่องมือในการเรียนการสอนถือว่ายังมีไม่เพียงพอเท่าที่ควร นิสิตส่วนหนึ่งยังไม่รู้จักสื่อทางด้านภาษาศาสตร์มากเพียงพอ ควรให้ครูบาอาจารย์ได้พบปะกับนิสิตมากขึ้น นิสิตไม่เข้าใจในวิธีการประเมินผลของการเรียน ซึ่งทำให้นิสิตไม่ค่อยมีความกระตือรือร้น หรือใจใส่ต่อปัญหาที่จะเกิดขึ้นที่เป็นผลกระทบต่อการเรียนของนิสิตเอง ควรจะมีวิธีการวัดผลอย่างเป็นขั้นเป็นตอนที่ชัดเจน โดยมีการแสดงการวัดผลให้นิสิตได้รับรู้และเข้าใจในเกณฑ์การให้คะแนน เพื่อให้นิสิตได้รับรู้และนำไปแก้ไขในส่วนที่บกพร่อง ซึ่งจะเป็นประโยชน์แก่นิสิตเป็นอย่างมาก

6. อภิปรายผลการวิจัย

จากการวิจัย เรื่อง “ศึกษาแนวทางการจัดการเรียนการสอนภาษาศาสตร์ สำหรับนิสิตระดับปริญญาโท คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย” ได้ข้อสรุปที่เป็นประเด็นสำคัญ และความน่าสนใจในการนำมาอภิปรายผล ดังนี้

1. ผลรวมทั้ง 5 ด้าน พบว่า นิสิตมีความคิดเห็นต่อ แนวทางการจัดการเรียนการสอนภาษาศาสตร์ อยู่ในระดับมาก ผลการพิจารณา เป็นรายด้าน พบว่าทุกด้านอยู่ในระดับมาก เรียงลำดับจากมากไปหาน้อย คือ ด้านการใช้สื่อการเรียนการสอน มีค่าเฉลี่ยสูง รองลงมา ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ด้านหลักสูตรการเรียนรู้ ด้านการวัดผลและประเมินผล และ ด้านการจัดการเรียนการสอนตามลำดับ

2. ด้านหลักสูตรการเรียนรู้ อยู่ในระดับมาก ได้แก่ หลักสูตรการสอนมีเนื้อหาสาระในการเรียนรู้ได้เหมาะสมกับชั้นปี มีวัตถุประสงค์ที่ชัดเจนในการพัฒนานิสิตให้เป็นคนดี เก่งและมีความสุข ในแต่ละระดับชั้นปทุมพัฒนานิสิตให้รู้จักคิด และแก้ปัญหาชีวิต มีความยืดหยุ่นเหมาะสมกับนิสิต และสภาพแวดล้อมของนิสิตที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน หลักสูตรมีสาระสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์ให้นิสิตรู้จักการดำเนินชีวิตอย่างเพียงพอตามความเป็นจริง ซึ่งผลการวิจัยดังกล่าวสอดคล้องกับงานวิจัยของ (ทิพวรรณ นันตระกูล, 2544 : 52-53) เรื่อง “ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการตัดสินใจของนักศึกษาที่เข้าศึกษาต่อในหลักสูตรการศึกษาต่อเนื่อง ระดับปริญญาตรี คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่”

3. ด้านการจัดการเรียนการสอน อยู่ในระดับมาก ได้แก่ มีการเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้สอบถาม หรือแสดงความคิดเห็น ในขณะที่ทำการเรียนการสอน ให้ผู้เรียนได้มีส่วนร่วมในการจัดการเรียนการสอน ส่วนผู้สอนมีการเตรียมความพร้อมในการสอนเป็นอย่างดี ในด้านเนื้อหาและแผนการสอนมีความสอดคล้องกับรายวิชาที่สอน ผู้สอนได้ถ่ายทอดความรู้แก่ผู้เรียนเป็นอย่างดีและเหมาะสม มีการบูรณาการเนื้อหาหรือกิจกรรมร่วมกับวิชาอื่น ๆ พร้อมทั้งสอดแทรกคุณธรรม จริยธรรมในการจัดการเรียนการสอน มีการจัดการบรรยากาศในห้องเรียนให้เกิดความเอื้อต่อการเรียนรู้ มีการส่งเสริมให้

ผู้เรียนมีความใฝ่รู้เพื่อพัฒนาตนเอง รู้จักคิด วิเคราะห์ และมีทักษะในการแก้ไขปัญหา ซึ่งผลการวิจัยดังกล่าวสอดคล้องกับงานวิจัยของ (พนมวรรณ วุฒิสาร, 2544 : 131) เรื่อง “สภาพการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลางของครูสังคมศึกษาระดับมัธยมศึกษาในโรงเรียนเอกชน จังหวัดเชียงใหม่”

4. ด้านการใช้สื่อการเรียนการสอน อยู่ในระดับมาก ได้แก่ ผู้สอนได้เลือกใช้สื่อการเรียนรู้ที่หลากหลายในการเรียนการสอน โดยการนำสื่อเทคโนโลยีที่ทันสมัยในการสอนและทำให้ผู้เรียนเข้าใจง่ายใช้ในการสอน มีการเปิดโอกาสให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการผลิตและเลือกใช้สื่อในการเรียนการสอนที่เหมาะสม และตรงตามความต้องการ ส่วนผู้สอนได้นำสื่อที่อยู่ในสภาพแวดล้อมห้องเรียนหรือห้องเรียนมาใช้สอนได้อย่างเหมาะสมกับรายวิชา โดยมีการส่งเสริมและพัฒนาผู้เรียนให้มีความรู้ความสามารถในการใช้สื่อเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา มีสื่อ เทคโนโลยี อุปกรณ์ที่มีความทันสมัย น่าสนใจ กระตุ้นให้เกิดกระบวนการคิด เกิดการใฝ่รู้ เสริมสร้างจินตนาการ และสร้างสรรค์ผลงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ มีสื่อ วัสดุ อุปกรณ์ที่ใช้ในการเรียนการสอนที่มีความหลากหลายเหมาะสม และสอดคล้องกับวัตถุประสงค์และเนื้อหาวิชา ซึ่งผลการวิจัยดังกล่าวสอดคล้องกับหนังสือของ (วัลลภา เทพหัสดิน ณ อยุธยา, 2543 : 13)

5. ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน อยู่ในระดับมาก ได้แก่ มีการสร้างกระบวนการเรียนการสอนโดยให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ จากกิจกรรมที่หลากหลาย มีการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนทั้งในและนอกสถานที่ หรือจากแหล่งการเรียนรู้ภายนอก เช่น ลงพื้นที่เพื่อศึกษาดูงาน เป็นต้น มีการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่ช่วยกระตุ้นให้ผู้เรียน เกิดการเรียนรู้ และสามารถนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้จริง มีการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่มีการส่งเสริมให้ผู้เรียน มีมนุษยสัมพันธ์และความสามัคคีต่อกัน มีการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่สอดคล้องกับเนื้อหาของหลักสูตร ผู้สอนได้มีการจัดกิจกรรมแสดงการสาธิตโดยการจำลอง เหตุการณ์บางอย่างให้ผู้เรียน สามารถแก้ไขปัญหาตามสถานการณ์ มีการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่เน้นให้ผู้เรียน ได้ศึกษาค้นคว้าด้วยตนเองอย่างต่อเนื่อง ซึ่งผลการวิจัยดังกล่าวสอดคล้องกับงานวิจัยของ (พระมหาชนแดน สมบุตร, 2549 : 80) เรื่อง “ปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการบริหารงานวิชาการ โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกธรรม และบาลี สำนักเรียนในกรุงเทพมหานคร”

6. ด้านการวัดผลและประเมินผล อยู่ในระดับมาก ได้แก่ ได้มีการชี้แจงวิธีการวัดผลและประเมินผลในแต่ละครั้งให้ผู้เรียนทราบ และเปิดโอกาสให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการวัดผลและประเมินผล ผู้สอนได้ส่งเกรตการประเมินผลคะแนนของผู้เรียน เพื่อให้ผู้เรียนนำไปแก้ไขปรับปรุง การเรียนของตนเองอย่างต่อเนื่อง ได้มีการวัดผลและประเมินผลอย่างต่อเนื่องควบคู่ไปกับการเรียนการสอน มีการวิเคราะห์และนำผลการประเมินที่ได้มาปรับปรุงใช้ในการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาผู้เรียนให้มีศักยภาพที่ดีมากยิ่งขึ้น มีการดำเนินการวัดผลและประเมินผลได้ตรงตามจุดประสงค์ และครอบคลุมการเรียนรู้ทั้งด้านความรู้เจตคติ และการปฏิบัติ ผู้สอนมีเครื่องมือ และวิธีการที่หลากหลายในการวัดผลและประเมินผลของผู้เรียน ผู้สอนมีการแบ่งกลุ่มให้ผู้เรียนได้ลงมือทำงานเพื่อประเมินการ ทำงานเป็นทีม ซึ่งผลการวิจัยดังกล่าวสอดคล้องกับของ (สมศักดิ์ สินธุเวชญ์, 2545 : 10)

7. สรุป

ผลจากการวิจัยครั้งนี้ สะท้อนให้เห็นถึงความสำคัญของศึกษาแนวทางการจัดการเรียนการสอนภาษาศาสตร์ สำหรับนิสิตระดับปริญญาโท คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย มี ๕ ด้าน คือ ด้านหลักสูตรการเรียนรู้ ด้านการจัดการเรียนการสอน ด้านการใช้สื่อการเรียนการสอน ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ด้านการวัดผลและประเมินผล และนิสิตได้แสดงความคิดเห็นในระดับมากทุกด้าน ฉะนั้น สิ่งสำคัญต่อการพัฒนาแนวทางการจัดการเรียนการสอนภาษาศาสตร์ควรมีการมุ่งเน้นในภาคปฏิบัติ และเสริมสร้างประสบการณ์ให้กับนิสิตให้มีความเชี่ยวชาญ และสามารถบูรณาการกับศาสตร์สมัยใหม่ได้อย่างยอดเยี่ยมในการศึกษาเรียนรู้ พร้อมทั้งมีการส่งเสริมด้านความคิดสร้างสรรค์ สนับสนุนในการคิดทำสิ่งใหม่ๆเสมอ มีระเบียบวินัยตรงต่อเวลา และมีความพร้อมในด้านการสอน มีการเลือกใช้สื่อการสอนที่ทันสมัยน่าสนใจสอดคล้องกับเนื้อหาสาระ และใช้งานได้สะดวก สอดแทรกด้วยการเสริมสร้างทักษะชีวิตให้นิสิตด้วยการออกไปทำกิจกรรมสู่สังคมต่างนอกสถานที่ และมีการวัดผลและประเมินผลอย่างมีระบบมีขั้นตอนอย่างชัดเจนตรงตามเนื้อหาสาระตามที่จัดการเรียนการสอนจริง และทันสมัยทันต่อเหตุการณ์จริงในสังคมโลกปัจจุบันเป็นสำคัญ

8. ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. ควรมีเป้าหมายด้านหลักสูตร ที่มีวัตถุประสงค์ที่เน้นการบริหารจัดการเพื่อพัฒนานิสิตนักศึกษาเป็นหลักสำคัญตามหลักนโยบายที่มีให้อย่างชัดเจน
2. ควรจะมีเทคนิคการคิดทำกิจกรรมที่หลากหลายเพื่อนำ เพื่อชักชวนนิสิตให้เกิดความเข้าใจในทิศทางการพัฒนาองค์ความรู้ต่างๆจากความคิดสร้างสรรค์
3. ควรมีกิจกรรมการเผยแพร่ความรู้ความเข้าใจในเรื่องการใช้สื่อที่เป็นประโยชน์ต่อการเรียนรู้จากการคิดวิเคราะห์จากประสบการณ์โดยตรงจากตัวสื่อต่าง ๆ ในปัจจุบัน และอดีต

ข้อเสนอแนะในการศึกษาครั้งต่อไป

1. ควรศึกษาวิจัยในเชิงคุณภาพเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอน เพื่อส่งเสริมแนวทางที่เน้นการพัฒนาผู้เรียนในด้านภาษาศาสตร์ สำหรับนิสิตระดับปริญญาโท คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย มีการสัมภาษณ์ เชิงลึกกับคณาจารย์จากนอกมหาวิทยาลัย
2. ควรศึกษาสภาพปัญหา และวิธีการในการจัดการเรียนการสอนตามหลักสูตรที่นิสิตต้องการ และตอบสนองความพึงพอใจของนิสิตที่เข้ามาศึกษาในสาขาวิชาที่ตนเลือก
3. ควรศึกษาแนวทางการแก้ไขปัญหาในการจัดการเรียนการสอนเพื่อการพัฒนาองค์ความรู้ใหม่ให้เกิดขึ้นเพื่อการส่งเสริมคุณภาพ และประสิทธิภาพให้มากยิ่งขึ้นของหลักสูตรการเรียนรู้ด้านภาษา

เอกสารอ้างอิง

- มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาราช. (2539). เอกสารประกอบการสอนการใช้ภาษาไทย. นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาราช.
- พระมหาชนแดน สมบุตร. (2549). ปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการบริหารงานวิชาการ โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกธรรม และบาลี สำนักเรียนในกรุงเทพมหานคร. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา.
- รศ. นิลรัตน์ กลิ่นจันทร์. (2560). รายชื่อนิสิต ปริญญาโท ปี 1-2. สาขาภาษาศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. ภาคการศึกษาที่ 1.
- วัลลภา เทพหัสดิน ณ อยุธยา. (2543). ความเป็นครูและจรรยาบรรณวิชาชีพอาจารย์ระดับอุดมศึกษา. กรุงเทพมหานคร : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สมศักดิ์ สิ้นธุระเวช. (2545). การวัดและประเมินผลการเรียนรู้. กรุงเทพมหานคร : วัฒนาพานิช.
- สุวิไล เปรมศรีรัตน์. (2560). ภาษาศาสตร์ประยุกต์เพื่อการพัฒนา: พื้นคน พื้นภาษาในภาวะวิกฤต. แหล่งที่มา: <http://www.lc.mahidol.ac.th/lcjournal/FullPaper/JLC32-2-Suwilai-PS.pdf>.
- ทิพวรรณ นันตระกูล. (2544). ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการตัดสินใจของนักศึกษาที่เข้าศึกษาต่อในหลักสูตรการศึกษาต่อเนื่อง ระดับปริญญาตรี คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต. สาขาอาชีวศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย :มหาวิทยาลัย เชียงใหม่.
- พนมวรรณ วุฒิสาร. (2544). สภาพการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลางของครูสังคมศึกษาระดับมัธยมศึกษาในโรงเรียนเอกชน จังหวัดเชียงใหม่. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- วรรณัฐ ฐิติโรจน์ไพบูลย์. (2560). การสังเคราะห์งานวิจัยทางภาษาศาสตร์เชิงจิตวิทยา. วิทยานิพนธ์. แหล่งที่มา: <https://books.google.co.th/books/about/C.html?id=KmwYNQEA CAAJ&rediresc=y>.

ศึกษาวิเคราะห์หลักพุทธจริยธรรมที่ปรากฏในวรรณกรรมจามเทวีวงศ์

ANALYZE STUDY THE BUDDHIST ETHICS IN THE CAMADEVIVAMSA LITERATURE

Received : November 15, 2018

Revised : November 29, 2018

Accepted : December 30, 2018

เพ็ญพิตรรา แสงสุข

Penpistra Sangsook

บทคัดย่อ

บทความวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ 3 คือ 1) เพื่อศึกษาประวัติและความเป็นมาเกี่ยวกับวรรณกรรมจามเทวีวงศ์ 2) เพื่อศึกษาหลักพุทธจริยธรรมที่ปรากฏในวรรณกรรมจามเทวีวงศ์ 3) เพื่อนำเอาองค์ความรู้ที่ได้จากหลักพุทธจริยธรรมที่ปรากฏในวรรณกรรมจามเทวีวงศ์ไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน โดยการศึกษาวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพและ สัมภาษณ์ โดยวิเคราะห์จากเก็บรวบรวมข้อมูลจากหนังสือ ตำรา บทความทางวิชาการ บทวิจารณ์ วารสาร เว็บไซต์ ตำนาน พงศาวดารจารึก ที่เกี่ยวข้องกับคัมภีร์จามเทวีวงศ์ รวมไปถึงคติความเชื่อ ตลอดจนถึงจากการสัมภาษณ์ ผลวิจัยพบว่า จามเทวีวงศ์หรือพงศาวดารเมืองหริปุณฺโฑยมีลักษณะเนื้อหาเป็นตำนานเมืองและตำนานพระพุทธศาสนา การศึกษาหลักธรรมราชาในจามเทวีวงศ์บอกถึงภาระหน้าที่ของกษัตริย์ในการครองตนและการปกครองบ้านเมืองอยู่ 3 ประการคือ การบำรุงเลี้ยงบิดา มารดา การใช้ธรรมะในการปกครองบ้านเมือง และการเป็นผู้นำในการอุปถัมภ์พระพุทธศาสนา ที่สามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้

คำสำคัญ : หลักพุทธจริยธรรม, วรรณกรรมจามเทวีวงศ์

Abstract

This article has three objectives included; 1) to study the history and background of the Camadevivamsa literature, 2) to study the Buddhist ethics appeared in the Camadevivamsa literature, and 3) to apply the knowledge obtained from the Buddhist ethics appeared in the Camadevivamsa literature for application in daily life. This research is a qualitative research and interview, with analyzing information collected from books, articles, academic articles, reviews, journals, websites, myths, historical annals, inscriptions which were related to the scripture of the Camadevivamsa, including belief and interview. The research found that the Camadevivamsa the chronicles of kingdom of Hariphunchai features the city legend and the Buddhist legend. The study of the principle of the king in the Camadevivamsa descripts, the king had three duties as for self-rule and governance rule included a caring for parents, a use of Dharma of Buddhism for governance and being leadership in fostering Buddhism which can be applied in daily life.

Keywords : Buddhist ethics, literature, Camadevivamsa literature

1. บทนำ

พระพุทธศาสนาเป็นกรอบแห่งความประพฤติปฏิบัติมาช้านานรูปแบบของการดำเนินชีวิตส่วนใหญ่จึงอยู่ในกรอบของศาสนา คนไทยก็ยึดถือตามอย่างบรรพบุรุษไม่เปลี่ยนแปลงมากนัก ศาสนามีความผูกพันกับวิถีชีวิตของคนไทยอย่างมาก เป็นพลังสำคัญอย่างยิ่ง มีอิทธิพลต่อการดำเนินชีวิตอย่างแท้จริง เป็นระบบความเชื่อและความศรัทธาอย่างหนึ่ง ดุจประทีปให้แสงสว่างในการดำเนินชีวิตของพวกเขา หลายยุคหลายสมัยที่พระมหากษัตริย์ไทยทรงใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเป็นหลัก ในการบริหารปกครองบ้านเมือง ดังเช่น พระพุทธองค์ทรงแสดงพระธรรมเทศนาสั่งสอนมนุษย์ในฐานะเป็นเวณีสัตว์อยู่ถึง 45 พรรษา ในที่ต่าง ๆ มากมายนับจำนวนครั้งไม่ได้ หลักธรรมที่พระองค์ทรงแสดงนั้นนับได้ 84,000 พระธรรมชั้นตรี หลักธรรมเหล่านั้นได้จารึกบันทึกเป็นหลักฐาน เรียกกันในปัจจุบันนี้ว่า พระไตรปิฎก แปลความโดยพยัญชนะว่า ตะกร้าสามใบ บรรจุคำสอนของพระพุทธองค์ ใบที่หนึ่งบรรจุพระวินัย ใบที่สองบรรจุพระสูตร และใบที่สามบรรจุพระอภิธรรม งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์กล่าวถึงตะกร้าใบที่หนึ่ง คือ พระวินัยหรือหลักพุทธจริยธรรม ซึ่งนิยมถือเป็นหลักการและแนวทางสำคัญในการพัฒนามนุษย์โดยการขัดเกลากายกรรมและวจีกรรม เฉพาะอย่างยิ่งหลักพุทธจริยธรรมขั้นสูงสุดนั้นใช้พัฒนาจิตใจขั้นสูงสุด และถือเป็นสุดยอดของการพัฒนามนุษย์ เพราะทำให้ผู้ผ่านการพัฒนากลายเป็นพระอริยเจ้าผู้บรรลุความสิ้นทุกข์ และในงานวิจัยนี้ก็นำเอาบุคคลที่ได้รับการยกย่องว่าเป็นผู้ที่เลื่อมใสศรัทธาในพระพุทธศาสนาอย่างมากและได้ประพฤติปฏิบัติตนเองตามคำสั่งสอนขององค์สัมมาสัมพุทธเจ้า โดยปฏิบัติตนเองให้เป็นแบบอย่างที่ดีตามหลักพุทธจริยธรรมที่ปรากฏในวรรณกรรมจามเทวีวงศ์ที่ผู้ศึกษาวิจัยได้ค้นคว้าเอกสารต่าง ๆ มาวิเคราะห์เพื่อให้เป็นข้อมูลในการศึกษา โดยที่จามเทวีวงศ์เป็นวรรณกรรมประเภทตำนาน โดยลักษณะของตำนานจามเทวีวงศ์จะถูกจัดเป็นตำนานฝ่ายวัดและตำนานฝ่ายเมือง โดยที่จามเทวีวงศ์ได้บ่งบอกถึงเมืองหริภุญไชยเป็นเมืองที่พระพุทธเจ้าได้ทรงพยากรณ์ไว้ปางเมื่อได้เสด็จจากกรุงพาราณสีมาประทับและบิณฑบาต ณ ทวาลพฤกษ์ ซึ่งอยู่ในระหว่างบ้านโกตนมคามและบ้านโรหนคาม โดยพุทธพยากรณ์ไว้ว่าในอนาคตจะมีพระราชองค์หนึ่งทรงพระนามว่าพระเจ้าอาทิจจราชมาเป็นกษัตริย์ ณ เมืองนี้จะมีพระบรมสารีริกธาตุผุดขึ้นต่อพระพักตร์พระมหากษัตริย์พระองค์นี้ (ชินินทร์ ผ่องสวัสดิ์, 2559 : 25)

พระราชประวัติของพระนางจามเทวีตั้งแต่ต้นจนได้รับทูลเชิญเสด็จมาเสวยราชสมบัติเป็นพระปฐมบรมกษัตริย์แห่งนครหริภุญไชย พร้อมทั้งกล่าวถึงพระราชวงศ์ของพระนางโดยตลอด นอกจากนี้ยังได้กล่าวถึงภูมิประเทศ สถานที่ และชุมชนต่าง ๆ ในเขตภาคเหนือในสมัยอาณาจักรหริภุญไชย โดยเฉพาะในเขตจังหวัดลำพูนและลำปาง และจังหวัดเชียงใหม่บางส่วน อาจกล่าวได้ว่าจามเทวีวงศ์เป็นตำนานและพงศาวดารหนึ่งของดินแดนแถบนี้ ที่จัดเป็นตำนานเพราะเนื้อหาของเรื่องแสดงถึงกิจการอันมีแต่ปางหลัง ที่กล่าวถึงการสร้างเมืองหริภุญไชย และเขलगค์นคร ส่วนที่จัดเป็นพงศาวดารนั้น โดยเหตุที่เนื้อเรื่องกล่าวถึงประวัติความเป็นมาของราชวงศ์และเหตุการณ์ต่าง ๆ เกี่ยวกับชาติบ้านเมือง ในการครองเมืองหริภุญไชยของพระนางจามเทวี และพระเจ้ามหันตยศ จนถึงรัชสมัยของพระเจ้าอาทิจจราช จากการศึกษาเบื้องต้นทำให้ทราบถึงการปกครองประเทศในอาณาจักรหริภุญไชย และเรื่องราวการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในดินแดนแถบนี้ โยงไปถึงตำนานพระนางจามเทวีและการก่อตั้งชุมชนต่าง ๆ ในบริเวณลุ่มแม่น้ำปิงตอนล่างด้วย (อนันต์ เหล่าเลิศวรกุล, 2558: ก-ค) พระโพธิธรร

พระภิกษุชาวล้านนาผู้แต่งสังขนิทานเป็นผู้รจนานี้ได้กล่าวถึงจามเทวีวงศ์ โดยถือเค้าโครงเรื่องเดิมมาจากภาษาไทยแล้วแปลเป็นภาษาบาลี ทั้งนี้ท่านผู้รจนามีความเห็นภาษาไทยซึ่งเป็นสำนวนเก่านี้เป็นภาษาที่มีความหมายเบาไป ไม่สมควรกับนครที่นับถือพระพุทธศาสนาและเป็นศิษย์ของพระชินสีห์เจ้าส่วนระยะเวลาที่แต่งเรื่องจามเทวีวงศ์นี้ยังไม่พบหลักฐานที่แน่นอนว่าแต่งเมื่อปี พ.ศ. ไต เป็นแต่ท่านผู้รู้และนักการศึกษาต่างให้ข้อสันนิษฐานว่าคงแต่งในช่วงระยะเวลาเดียวกับการแต่งสังขนิทาน คือ ในสมัยที่พระเจ้าวิไชยดิศหรือพระเจ้าสามฝั่งแกน ประมาณปี พ.ศ. 1945-1985 ทั้งนี้เพราะว่าพระโพธิ์รังสีผู้แต่งจามเทวีวงศ์เป็นผู้แต่งสังขนิทานด้วย ในเนื้อหาตอนท้ายของเรื่องสังขนิทานได้กล่าวถึงเหตุการณ์ในสมัยพระเจ้าวิไชยดิศมหาราชมีข้อความตอนหนึ่ง แปลความว่า “นับตั้งแต่วันได้รับราชาภิเษกจนถึงปัจจุบันนี้ พระองค์ (พระเจ้าวิไชยดิศมหาราช) โปรดให้นำเครื่องบูชาสักการะถวายพระพุทธรูปคือพระสังขาคองค์ประเสริฐยิ่งขึ้น ๆ” จากข้อความดังกล่าวนี้ย่อมเป็นข้อมูลที่จะยืนยันให้เห็นได้ทางหนึ่งว่าวรรณกรรมล้านนาไทยเรื่องสังขนิทานนี้แต่งขึ้นในรัชสมัยพระเจ้าวิไชยดิศมหาราชอย่างแน่นอน และในทำนองเดียวกัน เรื่องจามเทวีวงศ์ควรจะแต่งในช่วงเดียวกันด้วยหรือถ้าจะแต่งหลังจากนั้นก็สมควรเกินสมัยพระเจ้าแผ่นดินที่ครองราชย์ต่อมาจากพระเจ้าวิไชยดิศมหาราชคือพระเจ้าติโลกราชซึ่งครองราชย์ในระหว่างปี พ.ศ. 1986-2030

ดังนั้นผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาวิเคราะห์หลักพุทธจริยธรรมที่ปรากฏในวรรณกรรมจามเทวีวงศ์ ที่จะเป็นแบบอย่างในการดำเนินชีวิตของชาวล้านนาและชาวไทยทุกคนในปัจจุบันได้เป็นอย่างดี โดยจะศึกษาหลักพุทธจริยธรรมในพระพุทธรูปศาสนา บทบาทการยึดถือปฏิบัติของพระนางจามเทวี และบทบาทพระนางจามเทวีในฐานะพุทธศาสนิกชนตามหลักพระพุทธรูปศาสนา รวมถึงการศึกษาในคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนา จามเทวีวงศ์ และตำราต่าง ๆ รวมทั้งผลจากการศึกษาวิจัยที่ผ่านมา เพื่อนำไปเผยแพร่ต่อไป

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- 2.1 เพื่อศึกษาประวัติและความเป็นมาเกี่ยวกับวรรณกรรมจามเทวีวงศ์
- 2.2 เพื่อศึกษาหลักพุทธจริยธรรมที่ปรากฏในวรรณกรรมจามเทวีวงศ์
- 2.3 เพื่อนำเอาองค์ความรู้ที่ได้จากหลักพุทธจริยธรรมที่ปรากฏในวรรณกรรมจามเทวีวงศ์ไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน

3. ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ศึกษาวิเคราะห์หลักพุทธจริยธรรมที่ปรากฏในวรรณกรรมจามเทวีวงศ์โดยมีเนื้อหาสำหรับการนำมาศึกษาวิเคราะห์ ดังนี้

- 3.1 ด้านเนื้อหา
 1. ประวัติและความเป็นมาเกี่ยวกับวรรณกรรมจามเทวีวงศ์
 2. ศึกษาหลักพุทธจริยธรรมที่ปรากฏในวรรณกรรมจามเทวีวงศ์
 3. องค์ความรู้ที่ได้จากหลักพุทธจริยธรรมที่ปรากฏในวรรณกรรมจามเทวีวงศ์ไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน
- 3.2 ด้านพื้นที่

ผู้วิจัยศึกษาเฉพาะเขตในอำเภอเมืองเชียงใหม่และจังหวัดลำพูนและรวมไปถึงสถานที่ปรากฏในคัมภีร์จามเทวีวงศ์ ได้แก่ โบราณสถานในเขตเมืองลำพูนและเชียงใหม่ เป็นต้น

4. วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ และ สัมภาษณ์ โดยวิเคราะห์จากเก็บรวบรวมข้อมูลจากหนังสือ ตำรา บทความทางวิชาการ บทวิจารณ์ วารสาร เว็บไซต์ ตำนาน พงศาวดาร จารึก ที่เกี่ยวข้องกับคัมภีร์จามเทวีวงศ์ รวมไปถึงคติความเชื่อ ตลอดจนถึงแบบสอบถามจากการสัมภาษณ์

4.1 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

คณะสงฆ์ในจังหวัดเชียงใหม่ และ ลำพูน จังหวัดละ 5 รูป

4.2 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

แบบสัมภาษณ์และแบบสอบถาม

4.3 การเก็บรวบรวมข้อมูล

ก.ศึกษาค้นคว้าและเก็บรวบรวมข้อมูลจากแหล่งข้อมูลปฐมภูมิคือคัมภีร์พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย 2539

ข.ศึกษาเอกสารจากแหล่งข้อมูลทุติยภูมิ ได้แก่ ศึกษาค้นคว้าและเก็บรวบรวมข้อมูลจากหนังสือหรืองานวิจัยอื่น ๆ ที่มีเนื้อหาเกี่ยวข้อง

ค.ศึกษาข้อมูลภาคสนาม ใช้วิธีการสัมภาษณ์และตอบแบบสอบถามโดยประชากรผู้ให้ข้อมูลได้แก่ คณะสงฆ์ในจังหวัดเชียงใหม่ และ ลำพูน จังหวัดละ 5 รูป

4.4 การวิเคราะห์ข้อมูล

ก. นำข้อมูลที่ได้จากการวิเคราะห์แบบสัมภาษณ์และแบบสอบถามมาจัดเป็นหมวดหมู่ตามวัตถุประสงค์ที่วางไว้พร้อมทั้งข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะ

ข. สรุปผลการศึกษาและข้อเสนอแนะ จัดพิมพ์เป็นรูปเล่ม เสนอให้บัณฑิตวิทยาลัยตรวจสอบความถูกต้อง อนุมัติ เพื่อเป็นหลักฐานอ้างอิงในการศึกษาวิจัยต่อไป

5. ผลการวิจัย

5.1 ประวัติและความเป็นมาเกี่ยวกับวรรณกรรมจามเทวีวงศ์ ผลการวิจัยพบว่า จามเทวีวงศ์หรือพงศาวดารเมืองหริภุญไชยเป็นงานบาลีรจนาของพระโพธิรังสี ภิกษุชาวเชียงใหม่ ครั้นถึงสมัยรัชกาลพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว พระยาปริยัติธรรมธาดา (แพ ตาละลักษมณ์) กับพระญาณวิจิตร (สิทธิ โลจนานนท์) ได้ร่วมกันแปลและเรียบเรียงเป็นฉบับภาษาไทย มีเนื้อหาแบ่งไว้ 15 ประการตามฉบับเดิมที่แต่งเป็นภาษาบาลี โดยในปริเฉทที่ 4 - 6 ได้นำข้อความจากหนังสือชินกาลมาลินีหรือชินกาลมาลีปกรณ์มาแทรกให้เต็ม เพราะข้อความในช่วงปริเฉทดังกล่าวขาดหายไปเนื้อหาของหนังสือเป็นพงศาวดารที่ประกอบด้วยประวัติของทั้งอาณาจักรและศาสนจักรผสมผสานเข้าไว้ด้วยกัน เช่นเดียวกับพงศาวดารเมืองพ่ายพ้อย่างชินกาลมาลีปกรณ์ ตำนานมูลศาสนา และพงศาวดารโยนก

5.2 หลักพุทธจริยธรรมที่ปรากฏในวรรณกรรมจามเทวีวงศ์ ผลการวิจัยพบว่า การสอดแทรกหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาที่ปรากฏในจามเทวีวงศ์ มีสาระสำคัญจำแนกได้ 3 ประการ คือ 1) การบำรุงเลี้ยงบิดา มารดา 2) การใช้ธรรมะในการปกครองบ้านเมือง 3) ทรงเป็นองค์อัครศาสนูปถัมภก

5.3 องค์ความรู้ที่ได้จากหลักพุทธจริยธรรมที่ปรากฏในวรรณกรรมจามเทวีวงศ์ไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน ผลการวิจัยพบว่า จามเทวีวงศ์หรือพงศาวดารเมืองหริภุญไชยมีลักษณะเนื้อหาเป็นตำนานเมืองและตำนานพระพุทธศาสนา การศึกษาหลักธรรมราชาในจามเทวีวงศ์บอกถึงภาระหน้าที่ของกษัตริย์ในการครองตนและการปกครองบ้านเมืองอยู่ 3 ประการคือ การบำรุงเลี้ยงบิดา มารดาการใช้ธรรมะในการปกครองบ้านเมือง และการเป็นผู้นำในการอุปถัมภ์พระพุทธศาสนา แนวคิดธรรมราชานี้ถือเป็นหลักสำคัญที่กษัตริย์หริภุญไชยนับตั้งแต่พระนางจามเทวี พระมหันตยศ และพระอนันตยศ ทรงถือปฏิบัติตามคำสอนของพระพุทธเจ้าและฤๅษีวาสุเทพ โดยแสดงให้เห็นทั้งด้านที่เป็นผลแห่งกุศลกรรมในทางที่ดีและแสดงถึงโทษแห่งการอกุศลกรรมที่กษัตริย์ไม่ปฏิบัติตนอยู่ในครรลองครอง

6. อภิปรายผลการวิจัย

6.1 ประวัติและความเป็นมาเกี่ยวกับวรรณกรรมจามเทวีวงศ์ ซึ่งมีงานวิจัยเรื่อง ศึกษาวิเคราะห์บทบาทพระนางจามเทวีในฐานะมารดาตามหลักพระพุทธศาสนา" พบว่า พระนางจามเทวีพระองค์ทรงมีบทบาท 3 ประการด้วยกัน คือ 1) ประวัติพระนางจามเทวี พระองค์ประสูติเมื่อปี พ.ศ. 1176 เมื่อมีพระชนมายุ 22 พรรษา ได้อภิเษกสมรสกับเจ้าชายรามราช ทรงมีพระราชโอรสด้วยกันสองพระองค์คือพระมหันตยศและพระอนันตยศ ได้ขึ้นครองราชย์เมื่อปี พ.ศ. 1202 และสวรรคตในปี พ.ศ. 1272 พระชนมายุ 96 พรรษา 2) บทบาทของพระนางจามเทวี มีการส่งเสริมการศึกษาให้คณะสงฆ์ได้ศึกษาเล่าเรียนด้านคันถธุระ และวิปัสสนาธุระ และมีการสร้างวัด ได้แก่ วัดอรัญญิกัมมาราม วัดมาลวาราม วัดอาพัทธาราม วัดมหาวนาราม วัดมหารัตตาราม และมีการส่งเสริมสนับสนุนงานพิธีกรรม ได้แก่ งานด้านพุทธศาสนพิธี เช่น การบรรพชาอุปสมบท การแสดงตนเป็นพุทธมามกะ และการทำพิธีกรรมบวงสรวงเทวดา ประเพณีรดน้ำดำหัว และประเพณีสืบทอด 3) บทบาทความเป็นมารดาของพระนางจามเทวี คือ บทบาทในด้านการอบรมสั่งสอน บทบาทในด้านการเลี้ยงดูทางกาย บทบาทในการเลี้ยงดูด้านจิตใจ และบทบาทในการเลี้ยงดูด้านสัมมาทิฐิยุติปัญญา

6.2 หลักพุทธจริยธรรมที่ปรากฏในวรรณกรรมจามเทวีวงศ์ ซึ่งมีงานวิจัยเรื่องการศึกษาวิเคราะห์คัมภีร์โลกที่ปกสารและจกกวาฬที่ปนี” โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษาวิเคราะห์คัมภีร์โลกที่ปกสารและจกกวาฬที่ปนีในด้านโลกศาสตร์ หลักธรรม และทัศนคติของผู้แต่ง ตลอดจนศึกษากลวิธีนำเสนอที่สามารถทำให้เข้าถึงวัตถุประสงค์ของผู้แต่งในการเผยแพร่ความรู้เกี่ยวกับโลกศาสตร์ตามคติทางพระพุทธศาสนา ผลการศึกษาพบว่า โลกศาสตร์ในคัมภีร์โลกที่ปกสารและจกกวาฬที่ปนี ประกอบไปด้วยโอกาสโลก สังขารโลก และสัตว์โลก โอกาสโลกคือ เปลือกโลกส่วนที่เป็นน้ำ เปลือกโลกส่วนที่เป็นแผ่นดิน และชั้นบรรยากาศ ส่วนสังขารโลก คือ ส่วนของโลกที่สามารถพินาศได้ด้วยไฟ ด้วยน้ำ และด้วยลม ส่วนสัตว์โลก เป็นส่วนที่กล่าวถึงสิ่งที่อยู่ในโลก อันประกอบด้วย ทุกติภูมิ มนุษย์ภูมิ ซึ่งรวมถึงการกำเนิดโลก และสุคติภูมิ ในด้านหลักธรรม พบว่า มีหลักธรรมในระดับโลกียธรรม ซึ่งผู้แต่งคัมภีร์โลกที่ปกสารและจกกวาฬที่ปนีมีจุดมุ่งหมายที่จะแสดงหลักธรรม ซึ่งแบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม คือ หลักธรรมสำหรับ

เป็นแนวทางในการดำเนินชีวิต และหลักธรรมสำหรับผู้ปกครองเพื่อบ่มเพาะให้ผู้ปกครองสืบทอดพระพุทธศาสนา ส่วนด้านทัศนคติของผู้แต่งมีทัศนคติที่สอดคล้องกับหลักธรรมในพระพุทธศาสนา คือ การแสดงเรื่องของความทุกข์และการดับทุกข์

6.3 องค์ความรู้ที่ได้จากหลักพุทธจริยธรรมที่ปรากฏในวรรณกรรมจากเทววงศ์ไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน ซึ่งมีงานวิจัยเรื่อง “การศึกษาองค์ความรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่นที่ปรากฏในวรรณกรรมพระพุทธศาสนาเรื่องอานิสงส์และคัมภีร์เทศน์ในเทศกาลต่าง ๆ ของล้านนา” พบว่า ดินแดนล้านนามีความเป็นมาที่ยาวนาน เริ่มตั้งแต่อาณาจักรโยนกแถบลุ่มแม่น้ำกก จังหวัดเชียงราย และอาณาจักรหริภุญไชย นครเงินยาง หรือเมืองเชียงใหม่ มาปรากฏหลักฐานที่ชัดเจนในสมัยหริภุญไชย (พ.ศ. 1204) และเจริญสูงสุดในสมัยราชวงศ์มังรายที่มีนพบุรีนครพิงค์เชียงใหม่เป็นราชธานี (พ.ศ. 1839 – 2001) ความเจริญของล้านนานั้นมีความเป็นมาควบคู่กับพระพุทธศาสนาซึ่งก่อให้เกิดการรจนาวรรณกรรมพระพุทธศาสนาที่สำคัญ เช่น มังคลัตถปิณี จักรวาลปิณี ที่รจนารขึ้นโดยพระสิริมงคลาจารย์ ชินกาลมาลีปกรณ์ และวชิรสารัตถสังคหะ ที่รจนาโดยพระรัตนปัญญาเถระ รวมถึงวรรณกรรมของพระเถระรูปอื่น ๆ ในล้านนาที่ถือว่าเป็นวรรณกรรมชั้นครูที่มีความไพเราะและชั้นเชิงในการแต่งที่ให้อรรถรสและความรู้ในศาสตร์ต่าง ๆ ได้เป็นอย่างดี ซึ่งได้เป็นแบบอย่างของการรจนาวรรณกรรมหรือคัมภีร์ธรรมทางพระพุทธศาสนา ล้านนาในยุคต่อมา และแต่ละเรื่องล้วนมีความสำคัญทางด้านประวัติศาสตร์ศาสนา และวัฒนธรรมที่ทำให้ทราบถึงความเป็นมาและบริบททางสังคมในล้านนาได้เป็นอย่างดี ในบรรดาวรรณกรรมเหล่านั้นวรรณกรรมที่มีความสำคัญอีกประเภทหนึ่งคือ วรรณกรรมเรื่องอานิสงส์และคัมภีร์ที่ใช้เทศน์ในเทศกาลต่าง ๆ ของล้านนา ด้วยเหตุที่คัมภีร์ธรรมทั้งสองประเภทได้มีส่วนสำคัญในฐานะที่เป็นฐานความเชื่อของการรจนาวรรณกรรมพระพุทธศาสนาในล้านนาเป็นรากฐานที่สำคัญของการส่งเสริมวัฒนธรรมจารีตประเพณี และที่สำคัญเป็นแนวคิดความเชื่อและวิถีการปฏิบัติขั้นพื้นฐานในทางพระพุทธศาสนาของชาวล้านนาซึ่งปรากฏเป็นองค์ความรู้ในด้านต่าง ๆ คือ 1) องค์ความรู้ที่แสดงถึงความเป็นมาแนวคิดและหลักธรรมในทางพระพุทธศาสนา 2) องค์ความรู้ที่มีผลต่อการส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมจารีตประเพณีและค่านิยมทางสังคมของชาวล้านนา และ 3) องค์ความรู้ที่สร้างกระบวนการผสมผสานความรู้ในทางพระพุทธศาสนาและความเชื่อในท้องถิ่นเข้าด้วยกัน ซึ่งองค์ความรู้เหล่านั้นมีความเชื่อมโยงกับหลักคิดและวิถีการปฏิบัติที่นำไปสู่การสร้างกฎเกณฑ์ทางสังคมวัฒนธรรมจารีตประเพณี โดยมีอิทธิพลต่อแนวความคิดความเชื่อการเมืองการปกครองจารีตประเพณีในแผ่นดินล้านนารวมทั้งการสร้างวรรณกรรมในสังคมไทยและที่สำคัญยิ่งก็เพื่อความยั่งยืนของพระสัทธรรม ส่วนบริบททางสังคมวัฒนธรรมและพระพุทธศาสนาในล้านนาที่มีความสัมพันธ์กับวรรณกรรมพระพุทธศาสนาในล้านนานั้นพบว่า 1) การให้การอุปถัมภ์ของกษัตริย์ชนชั้นผู้ปกครอง 2) การเข้ามาของพระพุทธศาสนาจากที่ต่าง ๆ 3) ความแตกฉานในพระไตรปิฎกและอรรถกถาของพระเถระ และ 4) ความเชื่อในเรื่องของอานิสงส์การสร้างธรรม/เขียนธรรมถวายวัดมีความสัมพันธ์กับการสร้างสรรค์วรรณกรรมในล้านนา ซึ่งได้ส่งผลต่อความคิดความเชื่อและหลักศีลธรรมของคนในสังคมปัจจุบัน

7. ข้อเสนอแนะ

7.1 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. ควรมีการศึกษาเกี่ยวกับราชธรรมในจามเทวีวงศ์
2. ควรมีการศึกษาเกี่ยวกับจามเทวีวงศ์: ความผสมผสานระหว่างเรื่องเล่าเชิงประวัติศาสตร์และเรื่องเล่าเชิงพุทธศาสนา”

7.2 ข้อเสนอแนะสำหรับการทำวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการศึกษาเรื่องแนวคิดธรรมราชาและการเป็นองค์เอกอัครศาสนูปถัมภก
2. ควรมีการศึกษาเรื่องคติพระอินทร์ปรากฏอิทธิพลในสังคมไทย

เอกสารอ้างอิง

- ชนินทร์ ผ่องสวัสดิ์. (2558). จามเทวีวงศ์ : ความผสมผสานระหว่างเรื่องเล่าเชิงประวัติศาสตร์และเรื่องเล่าเชิงพุทธศาสนา. วรรณวิทัศน์. 15, (พฤศจิกายน).
- อนันต์ เหล่าเลิศวรกุล. (2559). ชินกาลมาลินีและจามเทวีวงศ์ : ตำนานบ้านเมืองล้านนาตำนานพระศาสนาหัวพัน. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.).

การบริหารทรัพย์สินตามหลักโศกวิภาคของสหกรณ์ออมทรัพย์สาธารณสุขเชียงใหม่ จำกัด
PROPERTY MANAGEMENT OF THE SAVINGS COOPERATIVE.
CHIANG MAI HEALTHCARE CO., LTD.

Received : November 15, 2018

Revised : November 29, 2018

Accepted : December 30, 2018

นันทน์ภัสกรณ รัตนพันธ์

Nannapussakorn Rattanapan

บทคัดย่อ

บทความวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ 3 คือ 1) เพื่อศึกษาประวัติความเป็นมาและการบริหารจัดการทรัพย์สิน ของสหกรณ์ออมทรัพย์สาธารณสุขเชียงใหม่ จำกัด 2) เพื่อศึกษาหลักโศกวิภาคในพุทธศาสนา 3) เพื่อวิเคราะห์การบริหารทรัพย์สินตามหลักโศกวิภาคที่ปรากฏในพระพุทธรูปของสหกรณ์ออมทรัพย์สาธารณสุขเชียงใหม่ จำกัด เป็นการวิจัยคุณภาพค้นคว้าเชิงเอกสาร ของการบริหารจัดการทรัพย์สินตามหลักโศกวิภาคในพระพุทธรูปศาสนาโดยการนำหลักธรรมคำสอนในพระพุทธรูปจากในอดีตมาจนถึงปัจจุบันได้นำหลักธรรมมาบริหารจัดการทรัพย์สิน ผลการวิจัยพบว่า สหกรณ์ออมทรัพย์สาธารณสุขเชียงใหม่ จำกัด มีการบริหารจัดการทรัพย์สินตามหลักโศกวิภาค ประกอบไปด้วย 1.ส่งเสริมให้สมาชิกออมทรัพย์โดยสร้างความตระหนักถึงรายได้ ใช้จ่ายตามหลักโยนิโสมนสิการ 2.ส่งเสริมให้ช่วยเหลือซึ่งกัน ในหมู่คณะใช้จ่ายตามหลักโศกอาทิส 5 3.สหกรณ์รับฝากเงินเพื่อไว้ใช้ในอนาคตใช้จ่ายในยามจำเป็น 4.สหกรณ์จัดหาทุน เพื่อเงินกู้ ช่วยเหลือสมาชิกในการกู้ยืมใช้ทรัพย์สินในการไปลงทุน

คำสำคัญ: การบริหารทรัพย์สิน, หลักโศกวิภาค, สหกรณ์ออมทรัพย์สาธารณสุขเชียงใหม่

Abstract

This research has three objectives included; 1) to study the history and property management of the Chiang Mai Provincial Public Health Savings Cooperative Ltd., 2) to study the fourfold division of money principle of Buddhism, and 3) to analyze the property management based on the fourfold division of money principle that has appeared in Buddhism of the Chiang Mai Provincial Public Health Savings Cooperative Ltd. This research is a qualitative research with documentary research of the property management based on the fourfold division of money principle of Buddhism by applying the doctrines in Buddhism from the past to the present to manage the property. The research found that the Chiang Mai Provincial Public Health Savings Cooperative Ltd. manages property by using the fourfold division of money principle included that 1. Promote members to save money by raising awareness of their income (Spending base on careful and useful consideration principle), 2. Promote mutual help among groups. (Spending base on uses of possessions principle), 3. The cooperative receives the deposit for future use of the member. (Spending in need), and 4. Cooperative provides funds to support members in the loan (Use of property for investment).

Keywords : Property management, Fourfold division of money principle, Chiang Mai Provincial Public Health Savings Cooperative Ltd.,

1. บทนำ

การดำเนินชีวิตในปัจจุบันมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว เป็นไปตามกระแสของทั่วโลก เนื่องจากมีความเจริญทางด้านวัตถุและกระแสนิยมจากการคิดค้นสิ่งอำนวยความสะดวกของมนุษย์ เพื่ออำนวยความสะดวกให้รวดเร็วทันเหตุการณ์และทันความต้องการตามวัตถุประสงค์ของมนุษย์ ซึ่งในปัจจุบันนี้ในประเทศไทยเรียกว่าเป็นยุคไทยแลนด์ 4.0 ผู้วิจัยขอทำความเข้าใจก่อนว่าเป็นยุคของเทคโนโลยีสมัยใหม่เพื่อให้เกิดความเข้าใจว่า ประเทศไทยได้ผ่านการพัฒนาเป็นลำดับขั้นอย่างต่อเนื่อง ตั้งแต่อดีตจนถึงสมัยปัจจุบัน “ประเทศไทย 1.0” การดำรงอยู่และพัฒนาประเทศเน้นการเกษตรเป็นหลัก เช่น ผลิตและขาย พืชไร่ พืชสวน เลี้ยงสัตว์ เป็นต้น “ประเทศไทย 2.0” นอกจากเกษตรกรรมแล้วก็เน้นไปทางอุตสาหกรรมแต่เป็นอุตสาหกรรมเบา เช่น การผลิตและขายรองเท้า เครื่องหนัง เครื่องดื่ม เครื่องประดับ เครื่องเขียน กระเป๋า เครื่องนุ่งห่ม เป็นต้น “ประเทศไทย 3.0” ซึ่งเป็นยุคปัจจุบัน เน้นหนักไปทางอุตสาหกรรมหนักและการส่งออก เช่น การผลิตและขาย ส่งออกเหล็กกล้า รถยนต์ ถังน้ำมัน แยกก๊าซธรรมชาติ ปูนซีเมนต์ เป็นต้น (กุลลณี มุทธากลิน, 2539 : 25)

การบริหารทรัพยากรถือได้ว่าเป็นหลักธรรมในระดับโลกียธรรม เป็นหลักคำสอนที่มีจุดหมายในการครองชีพโดยใช้หลักธรรมที่ว่าด้วยการบริหารทรัพยากรเพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อสังคมที่ดีที่พระพุทธเจ้าทรงแสดงไว้เกี่ยวกับเรื่องนี้ ทัศนธรรมิกัตถะ คือประโยชน์บัดนี้ ประโยชน์ชีวิตนี้หรือประโยชน์ปัจจุบัน เป็นหลักธรรมที่กล่าวถึงความอดทนขยันหมั่นเพียรการรู้จักใช้ปัญญาดำเนินกิจการงาน การรู้จักเก็บรักษาทรัพย์สินให้รอดพ้นภัยอันตราย การรู้จักคบหาคนดีที่สามารถเกื้อกูลในอาชีพการงานให้มีความก้าวหน้าและการรู้จักเลี้ยงชีวิตแต่พอดีให้มีความสุขได้โดยไม่ฟุ้งเฟ้อสุรุ่ยสุร่ายสามารถเก็บรักษาไว้ให้เพิ่มพูนขึ้นได้ จะเห็นได้การบริหารทรัพยากร เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อการดำเนินชีวิต

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะทำการวิจัยเรื่องการบริหารทรัพยากรตามหลักโศกวิทยาของสหกรณ์ออมทรัพย์สาธารณสุขเชียงใหม่ จำกัต้องการศึกษาการบริหารทรัพยากรตามหลักโศกวิทยาเพื่อให้มีความรู้ความเข้าใจ และนำมาบริหารทรัพยากรได้อย่างถูกต้องในการดำเนินชีวิตโดยไม่ทำให้ตนเองเดือดร้อนและไม่ไปเบียดเบียนผู้อื่น ไม่ทำผิดกฎหมายและขนบธรรมเนียมประเพณีศีลธรรมอันดีงามของคนไทย ซึ่งได้ปฏิบัติกันมาตามหลักธรรมคำสอนของพระพุทธศาสนามาตั้งแต่อดีต เพื่อการพัฒนาที่สมดุลสามารถปรับปรุงเปลี่ยนแปลงด้านสังคม ได้เป็นอย่างดีและถูกต้องโศกทรัพย์ที่หามาได้ควรมีความสมดุลกับการบริหารทรัพยากรตามหลักโศกวิทยา และสามารถนำมาประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิต เพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นทั้งในสังคมประเทศชาติได้เป็นอย่างดีถูกต้องและยั่งยืนตลอดไป

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

2.1 เพื่อศึกษาประวัติความเป็นมาและการบริหารจัดการทรัพยากร ของสหกรณ์ออมทรัพย์ สาธารณสุขเชียงใหม่ จำกัด

2.2 เพื่อศึกษาหลักโศกวิทยาในพุทธศาสนา

2.3 เพื่อวิเคราะห์การบริหารทรัพยากรตามหลักโศกวิทยาที่ปรากฏในพระพุทธศาสนา ของสหกรณ์ออมทรัพย์สาธารณสุขเชียงใหม่จำกัด

3. ขอบเขตของการวิจัย

ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตการศึกษาเป็นการวิจัยคุณภาพค้นคว้าเชิงเอกสาร ของการบริหารจัดการทรัพยากรตามหลักโศกวิภาคในพระพุทธศาสนาโดยการใช้หลักธรรมคำสอนในพระพุทธศาสนาจากในอดีตมาจนถึงปัจจุบันได้นำหลักธรรมมาบริหารจัดการทรัพยากรอย่างไรให้เกิดประโยชน์ต่อการดำเนินชีวิตได้ดีหรือไม่อย่างไรและการบริหารจัดการกับปัญหาที่เกิดขึ้นโดยใช้หลักของโศกวิภาคมาบริหารจัดการทรัพยากรนั้นให้รู้ประโยชน์และโทษอย่างไร การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาวิจัยเพื่อให้รู้และเข้าใจในหลักโศกวิภาคเพื่อให้รู้หลักและสามารถนำไปใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อไป

3.1 ด้านเนื้อหา

การศึกษาหาข้อมูลหลักโศกวิภาคในพุทธศาสนา และการบริหารการจัดการทรัพยากรตามหลักหลักโศกวิภาครวมถึงการวิเคราะห์ในพระพุทธศาสนา และข้อมูลที่น่าสนใจในองค์กรของสหกรณ์ออมทรัพย์สาธารณสุข เชียงใหม่ จำกัด

3.2 ด้านพื้นที่

สหกรณ์ออมทรัพย์สาธารณสุขเชียงใหม่ จำกัด

4. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยคุณภาพเชิงเอกสาร (Documentary Research) ผู้วิจัยมุ่งศึกษาวิเคราะห์ข้อมูลจากคัมภีร์พระไตรปิฎก อรรถกถา หลักพระพุทธศาสนาในส่วนที่เป็นแนวคิดทฤษฎีและหลักการบริหารทางการเงินและหลักโศกวิภาคที่เกี่ยวข้องตามพระพุทธศาสนา โดยมีวิธีและขั้นตอนในการดำเนินการวิจัย (Research Process) ดังต่อไปนี้

4.1 การเก็บรวบรวมข้อมูล

ก. การศึกษาค้นคว้าหลักโศกวิภาคความหมายและแนวลักษณะและประเภท มีประเด็นที่ผู้วิจัยต้องการทำการศึกษา ส่วนการศึกษาที่ผู้วิจัยทำการศึกษานั้นซึ่งเป็นความรู้ที่ผู้วิจัยได้ค้นคว้าสืบค้นได้นำข้อมูลมาจากคัมภีร์พระไตรปิฎก อรรถกถา นอกจากนั้นผู้วิจัยยังทำการศึกษาค้นคว้าจากหนังสือและตำรา เอกสาร งานวิทยานิพนธ์ งานวิจัยของนักวิชาการต่าง ๆ เพื่อนำมาเป็นฐานในการศึกษาวิจัยต่อไป

ข. การศึกษาความหมายและแนวคิดลักษณะและประเภทของโศกวิภาคที่เกี่ยวข้องเกี่ยวกับการบริหารทรัพยากรได้นำมาเขียน

ค. ศึกษาการบริหารการจัดการทรัพยากรตามหลักโศกวิภาคของสหกรณ์ออมทรัพย์สาธารณสุข เชียงใหม่ จำกัด ดังนั้นผู้วิจัยจึงได้ทำการรวบรวมข้อมูลที่เกี่ยวข้องทั้งหมดนำมาเรียบเรียงได้นำมาเสนอผลการวิจัย

4.2 การวิเคราะห์ข้อมูล

ก. วิเคราะห์การจัดการทรัพยากรตามหลักโศกวิภาคมีประโยชน์ในด้านใดบ้างนั้นผู้วิจัยได้เขียนวิเคราะห์แยกตามหลักโศกวิภาคโดยรวบรวมข้อมูลที่มีความเกี่ยวข้องได้นำมาวิเคราะห์ เรียบเรียง และได้นำเสนอผลการวิจัย

ข. สรุปผลการศึกษาการวิจัยและข้อเสนอแนะทั้งหมดโดยการที่ผู้วิจัยได้นำผลการวิจัยจากการศึกษาวิเคราะห์ผลงานวิจัยเพื่อให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์และได้นำเสนอและได้สรุปผลการวิจัยและข้อเสนอแนะ

5. ผลการวิจัย

5.1 ประวัติความเป็นมาและการบริหารจัดการทรัพย์สินของสหกรณ์ออมทรัพย์สาธารณสุขเชียงใหม่ จำกัด ผลงานวิจัยพบว่า สหกรณ์ออมทรัพย์สาธารณสุขเชียงใหม่ จำกัด มีการบริหารจัดการทรัพย์สินของสหกรณ์โดยมีการแบ่งทรัพย์สินที่ใช้ให้สมาชิกออกเป็นหลายส่วนซึ่งตรงกับหลักโภควิภาคทางพระพุทธศาสนา โดยเริ่มจาก รับฝากเงินจากสมาชิกหรือสหกรณ์อื่น จัดหาทุน ให้เงินกู้แก่สมาชิก ให้สหกรณ์อื่นกู้ยืมเงิน ซื้อมูลของธนาการ หุ่นของชุมชนสหกรณ์หรือสหกรณ์อื่น จะเห็นได้ว่า ทางสหกรณ์ได้มีการบริหารจัดการทรัพย์สินที่ตรงกับหลักโภควิภาค คือมีการรับฝากเพื่อนำเงินมาใช้เพื่อสมาชิกขององค์กรและเพื่อองค์กรเอง อีกส่วนหนึ่งก็นำเงินเหล่านั้นจัดตั้งเป็นกองทุนสำรองเพื่อใช้ในกองทุนสงเคราะห์ยามจำเป็น และส่วนสุดท้ายได้นำเงินไปลงทุนในหุ้นของธนาการหรือหุ้นชุมชนหรือสหกรณ์เพื่อให้ออกเงย

5.2 หลักโภควิภาคในพระพุทธศาสนา ผลงานวิจัยพบว่า มนุษย์เราเมื่อแสวงหาและสะสมทรัพย์ได้แล้ว ขั้นตอนต่อไปก็คือการใช้จ่ายทรัพย์เพื่อการบริโภคซึ่งเป็นกิจกรรมที่สำคัญของมนุษย์ทั้งบริโภคตามความจำเป็นตามปัจจัยสี่เป็นพื้นฐานของชีวิตมนุษย์ และการบริโภคที่เกินความจำเป็นต่อการดำรงชีวิต ในหลักของโภควิภาค 4 นั้น พระพุทธเจ้าตรัสให้แบ่งทรัพย์ออกเป็น 4 ส่วนเพื่อให้สามารถนำหลักโภควิภาคไปประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิตได้ คือ ส่วนที่ 1 เพื่อการใช้จ่ายสำหรับตนเองและครอบครัวเป็นการใช้จ่ายเพื่อการบริโภคซึ่งมีวิธีการใช้จ่ายทรัพย์ตามหลักโภคะอาทิยะใช้จ่ายเพื่อเลี้ยงตัวเองเลี้ยงบิดามารดาบุตรภรรยาและคนในปกครองทั้งหลายให้มีความสุข ใช้จ่ายเพื่อบำรุงมิตรสหายและผู้ร่วมกิจการงานให้มีความสุข ใช้จ่ายเพื่อปกป้องรักษาสวัสดิภาพทำตนให้มั่นคงปลอดภัย ทำพลีอุปัถม์บำรุงพระสงฆ์และเหล่าบรรพชิตผู้ปฏิบัติดี ปฏิบัติชอบ และวิธีการใช้จ่ายตามหลักสมชีวิตา พอดี พอมี พอกิน ส่วนที่ 2 เก็บทรัพย์ไว้ใช้ในยามจำเป็น แสดงออกถึงความรอบคอบ ไม่ประมาทในการดำเนินชีวิต และ ทรัพย์ส่วนที่ 3, 4 นำทรัพย์ไปลงทุน พระพุทธเจ้าทรงให้ความสำคัญกับการนำทรัพย์ไปลงทุนเป็นอย่างมากเพราะการลงทุนเป็นอีกแนวทางหนึ่งที่จะทำให้ทรัพย์เพิ่มพูนขึ้น การรู้จักวางแผนในการใช้จ่ายย่อมทำให้ประสบความสำเร็จในการดำเนินชีวิต การใช้จ่ายทรัพย์เพื่อบริโภคนั้นถ้าไม่มีการวางแผนในการใช้จ่ายให้ดีแล้วย่อมประสบปัญหาในการดำเนินชีวิตได้ เงินจึงเป็นสิ่งที่จำเป็นไม่ว่าจะอยู่ในอาชีพอะไรจะเป็นเกษตรกร ข้าราชการ หรือพ่อค้า

5.3 วิเคราะห์การบริหารทรัพย์สินตามหลักโภควิภาคที่ปรากฏในพระพุทธศาสนา ของสหกรณ์ออมทรัพย์สาธารณสุขเชียงใหม่ จำกัด ผลงานวิจัยพบว่าสหกรณ์ออมทรัพย์สาธารณสุขเชียงใหม่ จำกัด มีการบริหารจัดการทรัพย์สินตามหลักโภคะวิภาค ประกอบไปด้วย 1.ส่งเสริมให้สมาชิกออมทรัพย์โดยสร้างความตระหนักถึงรายได้ (ใช้จ่ายตามหลักโยนิโสมนสิการ) 2.ส่งเสริมให้ช่วยเหลือซึ่งกันและกันในหมู่คณะ (ใช้จ่ายตามหลักโภคะอาทิยะ 5) 3.สหกรณ์รับฝากเงินเพื่อไว้ใช้ในอนาคต (ใช้จ่ายในยามจำเป็น) 4.สหกรณ์จัดหาทุน เพื่อเงินกู้ ช่วยเหลือสมาชิกในการกู้ยืม (ใช้ทรัพย์สินในการไปลงทุน)

6. อภิปรายผลการวิจัย

6.1 ประวัติความเป็นมาและการบริหารจัดการทรัพย์สิน ของสหกรณ์ออมทรัพย์สาธารณสุข เชียงใหม่ จำกัด ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัย (ไม่สอดคล้องกับงานวิจัยใด ๆ)

6.2 หลักโศกวิภาคในพระพุทธศาสนา ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยเรื่องการวิเคราะห์การบริโภค แนวพุทธปรัชญา วิทยานิพนธ์เศรษฐศาสตร์มหาบัณฑิต จากการศึกษาหลักคำสอนพระพุทธศาสนาเถรวาทเป็นเบื้องต้น พบว่า หลักการของพระพุทธศาสนานอกจากจะเป็นคำสอนที่เข้าถึงสัจธรรม โดยมีนัยทางจริยธรรมและศีลธรรมของความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์และสรรพสิ่งแล้ว ยังเป็นแนวทางแห่งการดำเนินชีวิตจากการศึกษาหลักคำสอนพระพุทธศาสนาพบว่าหลักการของพระพุทธศาสนา นอกจากจะเป็นคำสอนที่เข้าถึงสัจธรรม โดยมีนัยทางจริยธรรมและศีลธรรมของความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์และสรรพสิ่งแล้วยังเป็นแนวทางแห่งการดำเนินชีวิต ซึ่งได้แนะวิธีการจัดสรรสินทรัพย์หรือวัตรธรรมเพื่อการดำรงอยู่อย่างเหมาะสมและมีความสุขเอาไว้ด้วย

6.3 วิเคราะห์การบริหารทรัพย์สินตามหลักโศกวิภาคที่ปรากฏในพระพุทธศาสนา ของสหกรณ์ออมทรัพย์สาธารณสุขเชียงใหม่จำกัด ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยเรื่องสัมมาอาชีวะในพระไตรปิฎก โดยสรุปว่า หลักการของสัมมาอาชีวะเป็นหลักการดำเนินชีวิตที่ถูกต้องเพราะได้ยึดถือหลักคุณธรรมบถของพระพุทธศาสนาหรือเรียกอีกอย่างหนึ่งว่าการดำเนินชีวิตสุจริตทางกายทางวาจาและทางใจ ตามหลักโศกวิภาค 4 ได้แบ่ง 1 ส่วนสำหรับใช้จ่ายเลี้ยงตนเลี้ยงครอบครัวเลี้ยงคนที่ควรบำรุงเลี้ยง และทำประโยชน์แบ่ง 2 ส่วนสำหรับใช้เป็นทุนประกอบการงานลงทุนประกอบอาชีพที่สุจริตเพื่อเป็นทุนในการประกอบอาชีพที่จัดไว้ 2 ส่วนนั้นเพราะให้ความสำคัญว่าการลงทุนเพื่อประกอบธุรกิจการงานจัดว่าเป็นการพัฒนาอาชีพให้ก้าวสู่ระดับที่สูงขึ้นแบ่งส่วนที่สำคัญสำหรับเก็บไว้ใช้ในคราวจำเป็นเร่งด่วนคือการจัดสรรทรัพย์สินไว้เพื่อใช้ในคราวฉุกเฉินหรือเหตุการณ์ที่ไม่ได้คิดหรือวางแผนไว้ล่วงหน้าเช่นการเจ็บไข้ได้ป่วยหรืออุบัติเหตุเป็นต้นจากหลักโศกวิภาคดังกล่าวข้างต้นเปรียบได้กับการออมทรัพย์ในปัจจุบันแต่เป็นการออมอย่างมีแผนที่ชัดเจนกล่าวคือการออมโดยมีเป้าหมายและมีระเบียบแบบแผนเช่นเพื่อต่อยอดทางธุรกิจหรือขยายธุรกิจออมไว้เพื่อการลงทุนในธุรกิจแขนงใหม่รวมถึงออมไว้เพื่อเป็นหลักประกันในการดำเนินชีวิต งานวิจัยนี้ยังได้กล่าวถึงสัมมาอาชีวะในแง่ของการแสวงหา สัมมาอาชีวะในแง่ของการครอบครองรักษาและสัมมาอาชีวะในแง่ของการบริโภคใช้จ่ายซึ่งเมื่อพิจารณาโดยละเอียดแล้วผู้วิจัยเห็นว่ามีความที่สัมพันธ์กับหลักการของโศกวิภาค 4 เพราะถ้าไม่มีการแสวงหา การครอบครองและการใช้จ่ายแล้วการจัดสรรทรัพย์สินหรือการวางแผนทางการเงินก็ไม่มีสัมมาอาชีวะจึงเกี่ยวข้องสัมพันธ์กับหลักโศกวิภาค 4

7. ข้อเสนอแนะ

7.1 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. รัฐบาลควรมีนโยบายสนับสนุนผลักดันกลไก ทางนโยบายให้เกิดเป็นรูปธรรม ด้วยการส่งเสริมให้ประชาชนนำหลักนำหลักโศกวิภาค 4 มาเป็นเครื่องมือและคู่มือในการจัดสรรทรัพย์สินในครัวเรือนอย่างจริงจัง

2. ภาคเอกชน ควรมีการนำหลักโศกวิภาค 4 ไปประยุกต์ใช้ในการบริหารด้านการเงินเพื่อเป็นการพัฒนาทั้งในองค์กรต่าง ๆ ได้

7.2 ข้อเสนอแนะสำหรับการทำวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการศึกษาเปรียบเทียบการบริหารจัดการทรัพย์สินตามหลักโศกวิภาค 4 กับการบริหารจัดการทรัพย์สินตามหลักวิทยาการสมัยใหม่
2. ควรมีการศึกษาถึงหลักโศกวิภาค 4 ในข้อใดข้อหนึ่งโดยเฉพาะ

เอกสารอ้างอิง

กุลลิณี มุทธาภลิน. (2539). “การวิเคราะห์การบริโภคแนวพุทธปรัชญา”. วิทยานิพนธ์เศรษฐศาสตร์มหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

การพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในบริบทพุทธธรรม
ของโรงเรียนผู้สูงอายุในจังหวัดเชียงใหม่
DEVELOPMENT OF LIFE QUALITY OF AGING
IN THE CONTEXT OF BUDDHA DHAMMA OF AGING SCHOOL
IN CHIANG MAI PROVINCE

Received : November 15, 2018

Revised : November 29, 2018

Accepted : December 30, 2018

พระชนวันต์ กิตติวณฺโณ (หวังนอก)

Phrathanawat Kitiwanno (Wangnok)

พระครูศรีรัตนกร

Phrakrisrirattanakorn

บทคัดย่อ

บทความวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ 3 คือ 1) เพื่อศึกษาแนวคิดการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุในพระพุทธศาสนา 2) เพื่อศึกษาแนวคิดและความเป็นมาของโรงเรียนผู้สูงอายุองค์การบริหารส่วนตำบลเวียง อำเภอฝาง จังหวัดเชียงใหม่ 3) วิเคราะห์การพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในบริบทพุทธธรรมของโรงเรียนผู้สูงอายุองค์การบริหารส่วนตำบลเวียง อำเภอฝาง จังหวัดเชียงใหม่ โดยการศึกษาวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ และใช้วิธีการสัมภาษณ์และตอบแบบสอบถาม ผลวิจัยพบว่าหลักพุทธธรรมสามารถช่วยให้ผู้สูงอายุเข้าใจชีวิตและโลกแห่งความเป็นจริงได้ในการที่จะทำให้ผู้สูงอายุพึ่งพาตนเองได้เตรียมพร้อมก่อนเข้าวัยสูงอายุ และการใช้หลักพุทธธรรม เช่น บุญกิริยาวัตถุ ๓ ทศวัตร พรหมวิหาร เป็นแนวทางเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ ให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น และส่งเสริมการพัฒนาสุขภาพของผู้สูงอายุเพื่อเตรียมตัวเข้าสู่วัยสูงอายุอย่างมีความสุข

คำสำคัญ : การพัฒนา,คุณภาพชีวิต,ผู้สูงอายุ

Abstract

This research has three objectives included 1) to study the concept of development of quality of life of older persons in Buddhism, 2) to study the concept and background of the elderly school of Waing Sub-district Administrative Organization, Fang District, Chiang Mai Province, and 3) to analyze the development of quality of life of older persons in the Buddhist context of the elderly school of Waing Sub-district Administrative Organization, Fang District, Chiang Mai Province. This research is a qualitative research and used of interview and questionnaire. The research found that the Buddhist principles can help the older persons to understand the real life and world in order to make the older persons able to rely on themselves before into the old age, and the use of Buddhist principles such as the actions of making merit, Secularism, Brahnavihara (Four divine abodes) as a guideline to develop the quality of life of older persons to be better the quality of life, and promote the development of health of the elderly to prepare themselves into the old age with happiness.

Keywords : Development, Quality of life, Older persons

1. บทนำ

ประเทศไทยได้เข้าสู่“สังคมผู้สูงอายุ”มาตั้งแต่ พ.ศ. 2558 กล่าวคือ มีประชากรอายุ 60 ปีขึ้นไปเกินกว่าร้อยละ 10 ของประชากรทั้งประเทศ อันเป็นผลมาจากอัตราการเกิดที่ลดลงและความเจริญก้าวหน้าทางการแพทย์ทำให้ผู้สูงอายุมีอายุยืนยาวขึ้น (พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต), 2543 : 15) การที่ประชากรวัยสูงอายุมีแนวโน้มเพิ่มจำนวนขึ้นอย่างรวดเร็วทำให้ประเทศต้องมีรายจ่ายด้านสวัสดิการเพื่อผู้สูงอายุเพิ่มสูงขึ้น ครอบครัวต้องแบกรับภาระในการดูแลผู้สูงอายุมากขึ้น ขณะที่ผู้สูงอายุเองเมื่อมีอายุยืนยาวขึ้นก็ยิ่งต้องเผชิญกับปัญหาการขาดแคลนรายได้หรือมีรายได้ไม่เพียงพอแก่การดำรงชีพ รวมถึงความเสี่ยงจากการเจ็บป่วยด้วยโรคเรื้อรังต่าง ๆ ความพิการหรือทุพพลภาพ มีหลักพุทธธรรมหลายประการที่เหมาะสมสำหรับผู้สูงอายุจะนำไปประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิตเพื่อให้ได้รับประโยชน์สุข ตั้งแต่ขั้นต้นคือการรู้เท่าทันสังขารว่ามีความไม่เที่ยงผ่านหลักไตรลักษณ์ การรู้เท่าทันในไตรลักษณ์จะเป็นตัวเร่งให้ผู้สูงอายุไม่อยู่ในความประมาทรวมทั้งเข้าใจการประจวบเหมาะเข้าด้วยกันของชั้น 5 ที่ว่าตัวตนแท้ ๆ ของสิ่งทั้งหลายไม่มี จะช่วยทำให้ผู้สูงอายุเข้าใจและเห็นคุณค่าของความเป็นจริง การรู้จักมองสิ่งทั้งหลายตามสภาวะล้วนๆ คือ มองเห็นสิ่งทั้งหลายตามที่มันเป็นโดยไม่ยึดมั่นถือมั่นจะช่วยให้ผู้สูงอายุคลายความทุกข์ลงได้นอกจากนี้ในแง่ของการปฏิบัติตนในหลักบุญ 5 กริยาวัตถุ 3 คือการบำเพ็ญทานมัย สีลมัย ภวานามัย (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), 2555 : 25)

โรงเรียนผู้สูงอายุเป็นการจัดการศึกษา อีกรูปแบบหนึ่งที่ต้องการให้ผู้สูงอายุมีความรู้ความเข้าใจเรื่องที่มีความสำคัญต่อการดำเนินชีวิต (อานนท์ ศรีประจันต์, 2549 : 5) เกิดจากแนวคิดที่ตระหนักถึงคุณค่าความสำคัญและพลังงานของผู้สูงอายุโดยการฟื้นฟูส่งเสริมการเรียนรู้และพัฒนาศักยภาพผู้สูงอายุบนพื้นฐานการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่นและภาคีเครือข่ายการเกิดขึ้นของโรงเรียนผู้สูงอายุยังสอดคล้องกับแผนผู้สูงอายุแห่งชาติ ฉบับที่ 2 (พ.ศ.2554-2564) ฉบับปรับปรุงครั้งที่ 1 (พ.ศ. 2552) และพระราชบัญญัติผู้สูงอายุ พ.ศ.2546 ข้อเสนอเชิงนโยบายในเวทีการประชุมสมัชชาผู้สูงอายุระดับชาติปี 2553 และ 2556 และแผนระดับชาติหลายฉบับที่ให้ความสำคัญกับการศึกษาเรียนรู้ตลอดชีวิตการพัฒนาศักยภาพของบุคคลอย่างต่อเนื่อง การมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางสังคมและการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารที่เป็นประโยชน์(คณะกรรมการผู้สูงอายุแห่งชาติ กระทรวงการพัฒนาสังคม และความมั่นคงของมนุษย์, 2552 : ก) ดังนั้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะทำการวิจัยเรื่องการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในบริบทพุทธธรรมของโรงเรียนผู้สูงอายุในจังหวัดเชียงใหม่ เพื่อเป็นการศึกษาเกี่ยวกับแนวคิดการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุในพระพุทธศาสนา และ เพื่อศึกษาแนวคิดและความเป็นมาของโรงเรียนผู้สูงอายุองค์การบริหารส่วนตำบลเวียง อำเภอฝาง จังหวัดเชียงใหม่ ตลอดจนถึงวิเคราะห์การพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในบริบทพุทธธรรมของโรงเรียนผู้สูงอายุองค์การบริหารส่วนตำบลเวียง อำเภอฝาง จังหวัดเชียงใหม่

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

2.1 เพื่อศึกษาแนวคิดการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุในพระพุทธศาสนา

2.2 เพื่อศึกษาแนวคิดและความเป็นมาของโรงเรียนผู้สูงอายุองค์การบริหารส่วนตำบลเวียง อำเภอฝาง จังหวัดเชียงใหม่

2.3 เพื่อวิเคราะห์การพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในบริบทพุทธธรรมของโรงเรียนผู้สูงอายุองค์การบริหารส่วนตำบลเวียง อำเภอฝาง จังหวัดเชียงใหม่

3. ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ การพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในบริบทพุทธธรรมของโรงเรียนผู้สูงอายุในจังหวัดเชียงใหม่ โดยมีเนื้อหาสำหรับการนำมาศึกษาวิเคราะห์ ดังนี้

3.1 ด้านเนื้อหา

1. ศึกษาแนวคิดการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุในพระพุทธศาสนา
2. ศึกษาการพัฒนาโรงเรียนผู้สูงอายุในบริบทพุทธธรรมจังหวัดเชียงใหม่
3. วิเคราะห์การพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในบริบทพุทธธรรมของโรงเรียนผู้สูงอายุในจังหวัดเชียงใหม่

3.2 ด้านพื้นที่

โรงเรียนผู้สูงอายุองค์การบริหารส่วนตำบลเวียง ตำบลเวียง อำเภอฝาง จังหวัดเชียงใหม่

3.3 ด้านประชากร

โรงเรียนผู้สูงอายุองค์การบริหารส่วนตำบลเวียง ตำบลเวียง อำเภอฝาง จังหวัดเชียงใหม่
 ดังนี้ ผู้อำนวยการโรงเรียนผู้สูงอายุ 1 คน คณะกรรมการ 4 คน วิทยากรจิตอาสา จำนวน 4 คน
 นักเรียนผู้สูงอายุของโรงเรียนผู้สูงอายุองค์การบริหารส่วนตำบลเวียง ตำบลเวียงอำเภอฝาง จังหวัดเชียงใหม่ 20 คน

4. วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ และใช้วิธีการสัมภาษณ์และตอบแบบสอบถาม

4.1 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1. ผู้อำนวยการโรงเรียนผู้สูงอายุ 1 คน
2. คณะกรรมการ 4 คน
3. วิทยากรจิตอาสา จำนวน 4 คน
4. นักเรียนผู้สูงอายุของโรงเรียนผู้สูงอายุองค์การบริหารส่วนตำบลเวียง ตำบลเวียง อำเภอฝาง จังหวัดเชียงใหม่ 20 คน

4.2 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

แบบสัมภาษณ์และแบบสอบถาม

4.3 การเก็บรวบรวมข้อมูล

1. ศึกษาค้นคว้าและเก็บรวบรวมข้อมูลจากแหล่งข้อมูลปฐมภูมิคือคัมภีร์พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย 2539
2. ศึกษาเอกสารจากแหล่งข้อมูลทุติยภูมิ ได้แก่ ศึกษาค้นคว้าและเก็บรวบรวมข้อมูลจากหนังสือหรืองานวิจัยอื่น ๆ ที่มีเนื้อหาเกี่ยวข้อง

3. ศึกษาข้อมูลภาคสนาม ใช้วิธีการสัมภาษณ์และตอบแบบสอบถามโดยประชากรผู้ให้ข้อมูลได้แก่ กลุ่มบุคลากรและนักเรียนโรงเรียนผู้สูงอายุองค์การบริหารส่วนตำบลเวียง ตำบลเวียงอำเภอฝาง จังหวัดเชียงใหม่

4.4 การวิเคราะห์ข้อมูล

1. นำข้อมูลที่ได้จากการวิเคราะห์แบบสัมภาษณ์และแบบสอบถามมาจัดเป็นหมวดหมู่ตามวัตถุประสงค์ที่วางไว้พร้อมทั้งข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะ

2. สรุปผลการศึกษาและข้อเสนอแนะ จัดพิมพ์เป็นรูปเล่ม เสนอให้บัณฑิตวิทยาลัยตรวจสอบความถูกต้อง อนุมัติ เพื่อเป็นหลักฐานอ้างอิงในการศึกษาวิจัยต่อไป

5. ผลการวิจัย

5.1 แนวคิดการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุในพระพุทธศาสนา ผลการวิจัยพบว่า คุณภาพชีวิตในศาสนาพุทธนั้นจะต้องมีการพัฒนาทั้ง 4 ด้านได้แก่ 1. การพัฒนากาย (กายภาวนา) คือ การพัฒนาอินทรีย์ 6 ได้แก่ ตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ ซึ่งเป็นสิ่งเชื่อมต่อกับอารมณ์ทั้ง 6 ได้แก่ รูป เสียง กลิ่น รส สัมผัส อารมณ์ที่ใจรับรู้ การพัฒนาอินทรีย์ 6 มีวัตถุประสงค์เพื่อฝึกฝนในด้านการใช้งาน คือทำให้อินทรีย์เหล่านั้น มีความเหนียวแน่น มีความละเอียด มีความคล่องแคล่ว มีความชัดเจน ฝึกฝนในด้านการเลือกสิ่งที่มีคุณค่า และมีประโยชน์มากที่สุด ขณะเดียวกันก็มีวิธีหลีกเลี่ยงจากสิ่งที่เป็นภัย เป็นโทษหรือสิ่งไม่ดีต่าง ๆ ไม่ให้ทะลักเข้ามาสู่อินทรีย์ โดยมีใจเป็นตัวรับรู้ทั้งหมด 2. การพัฒนาศีล (ศีลภาวนา) คือ การฝึกฝนด้านความประพฤติ ระเบียบวินัย ความสุจริตทางกายและวาจา โดยการอยู่ร่วมกับผู้อื่นด้วยดี มีความเกื้อกูล พึงพาอาศัยกัน ไม่เบียดเบียน ไม่ทำลายกัน เพื่อให้บุคคลสามารถอยู่ร่วมกับคนในสังคมได้อย่างปกติสุข 3. การพัฒนาจิต (จิตภาวนา) คือ การฝึกฝนด้านคุณภาพของจิต การฝึกจิตใจให้เข้มแข็ง มั่นคง แน่วแน่ ควบคุมตนได้ดี มีสมาธิ มีกำลังใจสูง ให้เป็นจิตที่สงบ ผ่องใส ปราศจากสิ่งรบกวน หรือทำให้เศร้าหมอง โดยเฉพาะการใช้ปัญญาอย่างลึกซึ้ง และตรงตามความเป็นจริง 4. การพัฒนาปัญญา (ปัญญาภาวนา) คือ การฝึกปฎิบัติปัญญาให้เกิดความรู้ ความเข้าใจสรรพสิ่งทั้งปวงตามความเป็นจริง จนกระทั่งหลุดพ้น มีจิตใจเป็นอิสระ ผ่องใส เบิกบานโดยสมบูรณ์ เมื่อปัญญาที่บริสุทธิ์รู้เห็นตามเป็นจริงนี้เกิดขึ้นแล้ว ก็จะช่วยให้จิตนั้น สงบ มั่นคง บริสุทธิ์ ผ่องใสยิ่งขึ้น

5.2 แนวคิดและความเป็นมาของโรงเรียนผู้สูงอายุองค์การบริหารส่วนตำบลเวียง อำเภอฝาง จังหวัดเชียงใหม่ ผลการวิจัยพบว่า การจัดตั้งโรงเรียนผู้สูงอายุตำบลเวียงขึ้น ซึ่งเป็นโรงเรียนผู้สูงอายุแห่งแรกในเขตอำเภอฝาง แม่อาว ไชยปราการวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมกิจกรรมการรวมกลุ่มของผู้สูงอายุ เป็นศูนย์ส่งเสริมอาชีพและการถ่ายทอดภูมิปัญญาของผู้สูงอายุในชุมชน ตลอดจนส่งเสริมให้ผู้สูงอายุได้รับการพัฒนาด้านสุขภาพกายจิตใจและสังคม ได้ผ่อนคลายความตึงเครียด โดยเริ่มดำเนินการตั้งแต่วันที่ 15 มีนาคม 2558 จนถึงปัจจุบัน

5.3 วิเคราะห์การพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในบริบทพุทธธรรมของโรงเรียนผู้สูงอายุองค์การบริหารส่วนตำบลเวียง อำเภอฝาง จังหวัดเชียงใหม่ ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนผู้สูงอายุโรงเรียนผู้สูงอายุองค์การบริหารส่วนตำบลเวียงพบว่าเมื่อเกิดปัญหาทางด้านร่างกายและด้านเศรษฐกิจและรายได้จะยึดหลักพุทธธรรมคือ ขารวาสธรรม พรหมวิหาร บุญกิริยาวัตถุ และผู้สูงอายุหมั่นทำบุญให้ทาน

ใส่บาตร ในตอนเช้าและแบ่งปันสิ่งที่มีให้กับผู้อื่นและสังคม เช่น การบริจาคทรัพย์แก่ผู้ยากไร้หรือเพื่อทำนุบำรุงศาสนาให้ความเมตตาเมื่อน้ำใจเอื้อเฟื้อต่อผู้อื่นรวมถึงการให้อภัยทาน ละคลายความโกรธเคืองหรือพยาบาท ส่งผลให้ผู้สูงอายุมีจิตใจที่เบิกบานสดใส เกิดปิติ ก่อนนอนสวดมนต์ไหว้พระทุกวัน ผู้สูงอายุมีการปฏิบัติธรรมที่วัดทำให้สงบด้วยสมาธิและวิปัสสนาการผูกจิตให้สงบตั้งมั่นไว้กับอารมณ์สมาธิอย่างใดอย่างหนึ่ง การสวดมนต์เป็นการฝึกจิตใจให้สงบ มีสมาธิเช่นเดียวกันเพราะเมื่อจิตจับอารมณ์ดีแล้ว ไม่ฟุ้งซ่านวอกแวกในเรื่องอื่น ความสงบสุขก็เกิดขึ้น จิตมีความสุข สำราญ อยู่ด้วยตนเอง จิตที่มีความสงบ ผ่องใสจะส่งผลต่อสุขภาพร่างกายที่ดีด้วย การเจริญสติที่ต่อเนื่องจะทำให้เรารู้จักการละบาป บำเพ็ญบุญตลอดเวลา ทุกลมหายใจเข้าออกเราต้องเจริญสติ

6. อภิปรายผลการวิจัย

6.1 แนวคิดการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุในพระพุทธศาสนา ซึ่งมีงานวิจัยเรื่องมนทัศน์ใหม่ของนิยามผู้สูงอายุ : มุมมองเชิง จิตวิทยาสังคม และสุขภาพ ผลการวิจัยพบว่า กลุ่มประเทศพัฒนาแล้วส่วนใหญ่ไม่ได้กำหนดอย่างเป็นทางการ การมักถูกอ้างอิงที่เกณฑ์อายุตั้งแต่ 65 ปีขึ้นไป ในขณะที่ประเทศกำลังพัฒนาหลายประเทศรวมถึง ประเทศไทยกำหนดไว้หรือตกลงไว้ที่อายุตั้งแต่ 60 ปีขึ้นไปอยู่ภายใต้แนวคิดที่ว่าผู้สูงอายุวัยเป็นวัยที่ เปรียบบาง สมควรได้รับสวัสดิการการดูแลหลังจากการทำงาน จึงมักเป็นอายุเดียวกันกับอายุเกษียณ และ พบว่า นิยามผู้สูงอายุในปัจจุบันผู้เข้าร่วมสนทนากลุ่มพิจารณาจากเกณฑ์อายุตามปฏิทินส่วนใหญ่คิดว่า คือบุคคลที่มีอายุ 60 ปี ตามเกณฑ์ของทางราชการ ดูจากลักษณะภายนอก เช่น หน้าตาที่ดูมีอายุ หรือแก่ ผิวหนังที่เหี่ยวแห้งผมหงอกสีขาว การมีสุขภาพและความจำไม่ดี เป็นวัยที่ต้องพึ่งพิงผู้อื่น ความสามารถในการท างานลดลง หรือไม่สามารถทำงานได้แล้ว พฤติกรรมและอารมณ์ เช่น จุกจิก ซ้ำบ่น ย้ำคิดย้ำทำและการเปลี่ยนแปลงสภาพ เป็น ปู่ ยา ตายาย ทวด (สุทธิพงศ์ บุญผดุง, 2554 : 10)

6.2 แนวคิดและความเป็นมาของโรงเรียนผู้สูงอายุองค์การบริหารส่วนตำบลเวียง อำเภอฝาง จังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งมีงานวิจัยเรื่องการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุในท้องถิ่นโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง (ระยะที่ 1) ผลการวิจัยพบว่า แนวทางในการพัฒนาคุณภาพชีวิต ผู้สูงอายุโดยใช้หลักการมีส่วนร่วมของผู้บริหารและครูตามแนวคิดของโรงเรียนเป็นฐาน และแนวคิดตาม หลักเศรษฐกิจพอเพียง โดยพบว่าระดับคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุในภาพรวมอยู่ในระดับค่อนข้างมาก โดยด้านความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลเป็นอันดับแรก รองลงมาคือด้านการรวมกลุ่มทางสังคม ด้านสภาพอารมณ์ที่ดีและด้านสภาพร่างกายที่ดีตามลำดับ ในขณะที่ด้านสภาพความเป็นอยู่ที่ดี และด้านการตัดสินใจด้วยตนเองมีระดับคุณภาพชีวิตในระดับปานกลาง 2) ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับคุณภาพชีวิต พบว่าด้านสภาพอารมณ์ที่ดี มีปัจจัยที่เกี่ยวข้องได้แก่ปัจจัยด้านความหว้าเหว่ อ้างว้าง และปัจจัยด้านความสุขภาพสบายใจ ด้านความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลมีปัจจัยที่เกี่ยวข้องได้แก่ ปัจจัย (ธมนวรรณ รอดเข็ม, 2556 : 12)

6.3 วิเคราะห์การพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในบริบทพุทธธรรมของโรงเรียนผู้สูงอายุองค์การบริหารส่วนตำบลเวียง อำเภอฝาง จังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งมีงานวิจัยเรื่องการใช้หลักพุทธธรรมในการดำเนินชีวิตอย่างมีความสุขของผู้สูงอายุ พบว่า ผู้สูงอายุมีสภาพปัญหา 4 ด้านคือ (1) ด้านร่างกาย (2) ด้านจิตใจ (3) ด้านสังคมและการอยู่ร่วมกัน (4) ด้านเศรษฐกิจและรายได้ สำหรับ ผู้สูงอายุ

กลุ่มตัวอย่าง ก็มีอาการของโรคต่างๆ ที่พบในวัยสูงอายุ แต่ส่วนใหญ่มีบุคลิกภาพที่กระฉับกระเฉง ไม่ปรากฏปัญหาอารมณ์ทางลบ เช่น อารมณ์เหงา เศร้า เบื่อหน่าย ว้าวุ่น และมีความสามารถในการพึ่งพาตนเองได้เป็นอย่างดี จากการศึกษาหลักพุทธธรรมสำหรับการดำเนินชีวิตของผู้สูงอายุพบว่า หลักธรรมที่นำมาใช้ มีดังนี้ (1) ด้านร่างกาย ได้แก่ หลักอริยสัจ 4 ไตรลักษณ์ ชั้นธ 5 และหลักอายุ วัฒนธรรม (2) ด้านจิตใจ ได้แก่ บุญกิริยาวัตถุ 3 อิทธิบาท 4 สติปัฏฐาน 4 และมรณสติ (3) ด้านสังคม ได้แก่ โลกธรรม 8 พรหมวิหาร 4 กัลยาณมิตร ขันติและโสรัจจะ (4) ด้านเศรษฐกิจ ได้แก่ ละเว้น อบายมุข ทิฐธัมมิกัตถประโยชน์และสันโดษ (ทิพวรรณ สุธานนท์, 2556 : 10)

7. ข้อเสนอแนะ

7.1 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. ควรมีการศึกษาการส่งเสริมสุขภาพและการดูแลตนเองของผู้สูงอายุผู้สูงอายุต้องเตรียมที่อยู่เตรียมเรื่องเงินเตรียมเข้าสู่วัยชราพยายามหลีกเลี่ยงปัจจัยต่างๆที่จะมาทำอันตรายต่อสุขภาพของผู้สูงอายุดูแลตนเองเพื่อให้มีชีวิตสดใสด้วย 10 อ. ได้แก่ อาหาร อากาศ ออกกำลังกาย อัจฉริยะ อนามัย อุบัติเหตุ อารมณ์ อติเรก อนาคต

2. ควรมีการศึกษาการดูแลส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุโดยครอบครัวบุคคลในครอบครัวต้องระมัดระวังคำพูดหรือการกระทำที่แสดงออกต่อผู้สูงอายุเน้นความสำคัญของผู้สูงอายุอันดับแรกชวนผู้สูงอายุเล่าประสบการณ์ที่ประทับใจในอดีตของท่านที่ผ่านมาอำนวยความสะดวกแก่ท่านเมื่อท่านจะไปทำบุญที่วัด

7.2 ข้อเสนอแนะสำหรับการทำวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการศึกษาเชิงวิเคราะห์วิธีประยุกต์หลักธรรมเพื่อนำไปปฏิบัติธรรมด้วยตนเอง
2. ควรมีการศึกษาการวิเคราะห์หลักพุทธธรรมการปฏิบัติธรรมเพื่อสุขภาพ

เอกสารอ้างอิง

- คณะกรรมการผู้สูงอายุแห่งชาติ กระทรวงการพัฒนาสังคม และความมั่นคงของมนุษย์. *แผนผู้สูงอายุแห่งชาติฉบับที่ 2 (พ.ศ.2545 - 2564)*.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต). (2555). *ธรรมกับการพัฒนาชีวิต*. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์สหแม่ไก่.
- เอก ธนะสิริ. (2554). *อย่างไรชีวิตจะยืนยาวและมีความสุข*. กรุงเทพมหานคร : อินสปาย.
- พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต). (2543). *พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม*. กรุงเทพมหานคร : มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- อานนท์ ศรีประจันต์.(2549). *ผู้สูงอายุในทศวรรษที่ 21*. กรุงเทพมหานคร : มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- สุทธิพงศ์ บุญผดุง. (2554). “การพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุในท้องถิ่นโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง”. *วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต* : มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา.
- ทิพวรรณ สุธานนท์.(2556). “การประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมในการดำเนินชีวิตอย่างมีความสุขของผู้สูงอายุ”. *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตร์มหาบัณฑิต*. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- ธมนวรรณ รอดเข็ม. (2554). “การวิเคราะห์คุณภาพชีวิตผู้สูงอายุหลังจากได้รับเบี้ยยังชีพขององค์กรปกครองส่วน ท้องถิ่น อำเภอเมือง จังหวัดตรัง”. *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตร์มหาบัณฑิต*. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

การพัฒนาสำนักปฏิบัติธรรมตามหลักสัปปายะในพระพุทธศาสนา
ของวัดสันกำแพง อำเภอสันกำแพง จังหวัดเชียงใหม่

THE STUDY OF THE DEVELOPMENT DHAMMA SCHOOL MAIN SAPPAYA IN
BUDDHISM OF SANKANGPA TEMPLE IN SANKAMPHAENG DISTRICT
CHIANGMAI PROVINCE

Received : November 20, 2018

Revised : December 13, 2018

Accepted : December 30, 2018

พระปลัดธวัชชัย ขตติยเมธี

Praparattawatchai kattiyamatree

บทคัดย่อ

บทความวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ 3 คือ 1) เพื่อศึกษาแนวคิดและหลักสัปปายะในพระพุทธศาสนา 2) เพื่อศึกษาการจัดการสำนักปฏิบัติธรรมในประเทศไทย 3) เพื่อศึกษาวิเคราะห์การพัฒนาสำนักปฏิบัติธรรมตามหลักสัปปายะ ในพระพุทธศาสนาของวัดสันกำแพง การวิจัยครั้งนี้เน้นการวิจัยเชิงคุณภาพ ได้ศึกษาค้นคว้าจากเอกสารและการสัมภาษณ์ เชิงลึกลงพื้นที่ภาคสนามและเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้รู้ บุคลากรภายในวัด พระวิปัสสนาจารย์ ผู้ให้การอุปถัมภ์และสนับสนุนวัดสันกำแพงตั้งแต่เริ่มต้น ผู้เข้าร่วมปฏิบัติธรรมเป็นประจำไม่ต่ำกว่า 5 ปี ผลวิจัยพบว่า วัดสันกำแพง เป็นสำนักปฏิบัติธรรมที่เพียบพร้อมด้วยความเป็นสัปปายะเหมาะแก่การศึกษาอบรมปฏิบัติธรรม สอดคล้องกับองค์ประกอบของการฝึกอบรมปฏิบัติสมถวิปัสสนากัมมัฏฐาน 5 ประการ กล่าวคือ มีสถานที่ของสำนักปฏิบัติธรรมเหมาะสมแก่การปฏิบัติ หลักสูตรการอบรมดี วิทยากรมีคุณวุฒิ มีความรู้และมีประสบการณ์ การบริหารกิจกรรมของสำนักปฏิบัติธรรมเป็นระบบ เจ้าอาวาสเอาใจใส่ ผู้เข้ารับการปฏิบัติธรรมมีความตั้งใจ

คำสำคัญ : .สำนักปฏิบัติธรรม, สัปปายะ, พุทธศาสนา, วัดสันกำแพง, ศาสนา

Abstract

This research article has three objectives: 1) to study the view points and beneficial principles of Buddhism; 2) to study the management of meditation centres in Thailand; and 3) to analyse the development of meditation centres according to the Buddhist principles of benefits of Wat San Kang Pla. This qualitative research project was studied through documents and interviews, on the basis of fieldwork and collection of information from interviewees with experts, personnel inside the temple, vipassana teachers, people who have supported and sponsored Wat San Kang Pla since the beginning, and people who have regularly participated in meditation for not less than 5 years. The research shows that Wat San Kang Pla is a meditation centre that is well-prepared to offer the benefits of training in meditation, in accordance with the 5 components of training in samatha and vipassana meditation, namely, the site of the meditation centre is appropriate for practice, the teaching syllabus is satisfactory, the teachers have the necessary qualifications in both knowledge and experience, the administration of the activities of the centre are systematic, the abbot is supportive, and those who go to practise meditation are dedicated.

Keywords : The Development Dhamma School, Sappaya, Buddhism, Sankangpa Buddhist Temple, Religion

1. บทนำ

ในปัจจุบันนั้นสำนักปฏิบัติธรรมที่ได้รับการจัดตั้งขึ้นตามระเบียบมหาเถรสมาคมว่าด้วยการจัดตั้งสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัด พ.ศ. 2543 เป็นสำนักปฏิบัติธรรมที่ทางคณะสงฆ์ โดยมหาเถรสมาคมให้การส่งเสริมสนับสนุนให้วัดทั่วประเทศจัดตั้งขึ้น เพื่อรองรับประชาชนพุทธบริษัทที่สนใจใคร่ปฏิบัติธรรมด้วยการฝึกสมาธิ เจริญวิปัสสนา โดยมุ่งให้แต่ละคณะสงฆ์จังหวัด ควรมีสถานักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดที่มีมาตรฐานเป็นที่ยอมรับในด้านการฝึกอบรมสมถกัมมัฏฐาน หรือวิปัสสนากัมมัฏฐาน โดยการจะจัดตั้งสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดนั้น จะต้องดำเนินการตามความในข้อ 5 แห่งระเบียบมหาเถรสมาคม ว่าด้วยการจัดตั้งสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัด พ.ศ. 2543 ซึ่งระบุไว้ว่า “การจัดตั้งสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัด ให้เจ้าคณะจังหวัดเป็นประธานคณะกรรมการจัดประชุมคณะกรรมการจัดตั้งสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัด คัดเลือกวัดที่เหมาะสม ให้เจ้าอาวาสวัดที่จัดตั้งสำนักปฏิบัติธรรมยื่นหนังสือขอจัดตั้งตามแบบของสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ เสนอคณะกรรมการจัดตั้งสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัด พิจารณาแล้วให้ประธานคณะกรรมการรายงานเสนอเจ้าคณะภาค และเจ้าคณะใหญ่ พิจารณาเสนอมหาเถรสมาคมพิจารณาอนุมัติ เพื่อมีพระบัญชา การตั้งสำนักปฏิบัติธรรม ให้สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติขึ้นทะเบียนเป็นสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัด” ตามมติของมหาเถรสมาคม (กองพุทธศาสนศึกษา สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, 2554 : 53-54)

สำนักปฏิบัติธรรมที่เหมาะสมกับจริตของผู้ปฏิบัติธรรมควรตามหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาต้องพร้อมด้วยสัปปายะ 7 ประการ หรือ สิ่งที่เหมาะสม สิ่งที่เกี่ยวข้อง ช่วยสนับสนุนในการบำเพ็ญภาวนาให้ได้ผลดี ช่วยให้สมาธิตั้งมั่น ไม่เสื่อมถอย (suitable things; things favorable to mental development) ได้แก่ (พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม, 2546)

1. อาวาสสัปปายะ ที่อยู่ซึ่งเหมาะสม เช่น ไม่พลุกพล่านจอแจ (suitable abode)
2. โคจรสัปปายะ ที่หาอาหาร ที่เที่ยววิณทนาบดีที่เหมาะสม เช่น มีหมู่บ้านหรือชุมชนที่มีอาหารบริบูรณ์อยู่ไม่ไกลไม่ไกลเกินไป (suitable resort)
3. ภัตสัปปายะ การพูดคุยที่เหมาะสม เช่น พูดคุยเล่าขานกันแต่ในกถาวัตถุ 10 และพูดแต่พอประมาณ (suitable speech)
4. บุคคลสัปปายะ บุคคลที่ถูกต้องเหมาะสม เช่น มีท่านผู้ทรงคุณธรรม ทรงภูมิปัญญาเป็นที่ปรึกษาเหมาะสมใจ (suitable person)
5. โภชนสัปปายะ อาหารที่เหมาะสม เช่น ถูกกับร่างกาย เกื้อกูลต่อสุขภาพ ฉ้นไม่ยาก (suitable food)
6. อุตุสัปปายะ ดินฟ้าอากาศธรรมชาติแวดล้อมที่เหมาะสม เช่น ไม่หนาวเกินไป ไม่ร้อนเกินไป เป็นต้น (suitable climate)
7. อิริยาบถสัปปายะ อิริยาบถที่เหมาะสม เช่น บางคนถูกกับจงกรม บางคนถูกกับนั่งตลอดจนมีการเคลื่อนไหวที่พอดี (suitable posture)

วัดสันกำแพง อำเภอสันกำแพง จังหวัดเชียงใหม่ เป็นวัดหนึ่งในพระพุทธศาสนาสังกัดมหานิกาย มีพระครูสิทธิปัญญาภรณ์ (อดิศักดิ์ ไชยपालะ) เป็นเจ้าอาวาสได้รับอนุญาตตั้งเป็นวัดเมื่อวันที่ 31 พฤษภาคม พุทธศักราช 2531 และได้รับพระราชทานวิสุงคามสีมา เมื่อวันที่ 27

พฤษภาคม พุทธศักราช 2538 เป็นระยะเวลา 28 ปี นับตั้งแต่สร้างวัดสันกำแพงปลา ในการสร้างศาสนสถาน และศาสนวัตถุเพื่อพัฒนาวัดให้เป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ ด้านศิลปะ วัฒนธรรม พร้อมทั้งดำเนินการสร้างวัดตามนโยบายของมหาเถรสมาคมในทุกด้าน โดยใช้วัดเป็นศูนย์กลาง ในการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ของชุมชน เพื่อช่วยประชาชนให้สามารถช่วยเหลือตัวเองได้ตามสมควร ในด้านต่าง ๆ ตามกรอบการดำเนินงานที่ถูกกำหนดไว้ 6 ด้าน คือ 1. ด้านการปกครอง 2. ด้านการศึกษา 3. ด้านการเผยแผ่ 4. ด้านสาธารณูปการ 5. ด้านสาธารณะสงเคราะห์ 6. ด้านศึกษาสงเคราะห์ โดยมีเป้าหมายในการพัฒนาวัด คือ วัดสันกำแพงปลานั้นได้ส่งเสริมการศึกษาพัฒนาคนนำหน้าวัตถุ บรรลุด้วยการปฏิบัติธรรม ในการจัดตั้งสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดของวัดสันกำแพงปลานั้นก็มีวัตถุประสงค์เพื่อการพัฒนาด้วยการสอนคนเป็นผู้ประพฤติดี มีคุณธรรม สามารถอยู่ร่วมกันในสังคมได้อย่างปกติสุข ซึ่งการสั่งสอนอบรม เพื่อให้เรียนรู้การอยู่ร่วมกันในสังคมก็คือ หลักการมีมนุษยสัมพันธ์ เช่น ความสามัคคี เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ เคารพนับถือ และให้ความไว้วางใจต่อกัน

(อมร รักชาติ, 2524 : 55)

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะทำการวิจัยเรื่องการพัฒนาสำนักปฏิบัติธรรมตามหลักสัปปายะของวัดสันกำแพงปลา ซึ่งเป็นอารามในเขตอำเภอสันกำแพง จังหวัดเชียงใหม่ มีพื้นที่ในการพัฒนาอาณานิคมของอารามให้เป็นสำนักปฏิบัติธรรมที่ดีตามหลักสัปปายะที่เหมาะสมและสมควรในการให้ความสำคัญของการศึกษาอบรมและการเผยแผ่หลักคำสอนของพระพุทธเจ้า จึงได้ดำเนินการพัฒนาเปลี่ยนแปลงรูปแบบและยุทธศาสตร์การจัดการบริหารวัดสันกำแพงปลา เพื่อให้เหมาะสมสอดคล้องกับแนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตและรองรับการปฏิบัติธรรมตามแนวสติปัฏฐาน 4 อีกทั้งเพื่อให้สอดคล้องกับระเบียบของมหาเถรสมาคมอีกด้วยมีการวางแผนงานที่ถูกต้องเหมาะสมและเป็นการยกระดับวัดให้เป็นสำนักปฏิบัติธรรมที่ดี และเป็นการสอบทวนหรือสำรวจสิ่งที่ได้จัดทำและจะทำต่อไป

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- 2.1 เพื่อศึกษาแนวคิดและหลักสัปปายะในพระพุทธศาสนา
- 2.2 เพื่อศึกษาการจัดการสำนักปฏิบัติธรรมในประเทศไทย
- 2.3 เพื่อศึกษาวิเคราะห์การพัฒนาสำนักปฏิบัติธรรมตามหลักสัปปายะในพระพุทธศาสนาของวัดสันกำแพงปลา

3. ขอบเขตของการวิจัย

3.1 ด้านเนื้อหา

ในการวิจัยครั้งนี้จะเน้นศึกษาเรื่องการพัฒนาสำนักปฏิบัติธรรมตามหลักสัปปายะในพระพุทธศาสนาของวัดสันกำแพงปลา อำเภอสันกำแพง จังหวัดเชียงใหม่ เป็นการศึกษาบริบทตามเอกสารต่างๆ ดังนี้

1. แนวคิดและหลักสัปปายะในพระพุทธศาสนา ประกอบด้วย แนวคิดการก่อตั้งสำนักปฏิบัติธรรม แนวคิดในการจัดการสิ่งแวดล้อม แนวคิดการรับรู้ ความรู้ ความเข้าใจ ความตระหนัก แนวคิดของการมีส่วนร่วมและแนวคิดเกี่ยวกับการสร้างวัดให้เป็นสำนักปฏิบัติธรรม และหลักของสัปปา

ยะที่จะต้องเรียนรู้ การจัดตั้งสิ่งอำนวยความสะดวกในการปฏิบัติธรรมตามหลักสัปปายะ สัปปายะที่ควรจัดสรรเพื่อให้เกิดสำนักปฏิบัติธรรมที่เพียบพร้อมเพื่อรองรับพุทธศาสนิกชน

2. ศึกษาการจัดการสำนักปฏิบัติธรรมในประเทศไทย และการจัดการสิ่งแวดล้อมภายในวัด ประกอบด้วย การสำรวจข้อมูลพื้นฐานทั่วไปของวัด โบราณสถาน โบราณวัตถุ ลักษณะพื้นที่ทางกายภาพ แผนผัง ภูมิทัศน์ เสนาสนะ อาคารปฏิบัติธรรม และสภาพปัญหาอุปสรรคในการจัดการสิ่งแวดล้อมภายในวัด ตามหลักการจัดตั้งสำนักปฏิบัติธรรมในประเทศ

3. ศึกษาวิเคราะห์การพัฒนาสำนักปฏิบัติธรรมตามหลักสัปปายะในพระพุทธศาสนา ของวัดสันกำแพง โดยสอบถามความคิดเห็นของบุคลากรภายในวัด พระวิปัสณาจารย์ และผู้มาเข้าร่วมปฏิบัติธรรมทั่วไป ผู้ให้การอุปถัมภ์และสนับสนุนวัดสันกำแพงตั้งแต่เริ่มต้น ผู้เข้าร่วมปฏิบัติธรรมเป็นประจำไม่ต่ำกว่า 5 ปี เจ้าอาวาสจากสำนักปฏิบัติธรรมต่างสำนัก เพื่อศึกษากระบวนการพัฒนาวัดสันกำแพงให้เป็นสำนักปฏิบัติธรรมที่รองรับสาธุชนที่สนใจในการปฏิบัติธรรมที่เหมาะสมต่อไป

3.2 ด้านพื้นที่

ผู้วิจัยศึกษาเฉพาะวัดสันกำแพง ในเขตอำเภอสันกำแพง จังหวัดเชียงใหม่ และได้คัดเลือกกลุ่มประชากรในเขตอำเภอสันกำแพงและต่างอำเภอที่ได้รับการยกย่องในสังคม บุคลากรภายในวัด และผู้มาเข้าร่วมปฏิบัติธรรมทั่วไป พร้อมสัมภาษณ์เชิงลึกผู้รู้ พระวิปัสณาจารย์ ผู้ให้การอุปถัมภ์และสนับสนุนวัดสันกำแพงตั้งแต่เริ่มต้น ผู้เข้าร่วมปฏิบัติธรรมเป็นประจำไม่ต่ำกว่า 5 ปี (โดยการคัดเลือกจากพระวิปัสณาจารย์และผู้เข้าร่วมปฏิบัติธรรม เจ้าอาวาสจากสำนักปฏิบัติธรรมต่างสำนัก ตลอดจนผู้เชี่ยวชาญเฉพาะเรื่องและเป็นผู้ที่มีความรู้เกี่ยวกับบริบททางวัดสันกำแพงที่อาศัยอยู่ในเขตพื้นที่การศึกษาวิจัย

3.3 ด้านประชากร

ผู้ให้ข้อมูลที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ แบ่งออกเป็น 4 ส่วน คือ

๑) บุคลากรภายในวัด ได้แก่ พระวิปัสณาจารย์ 1 รูป พระสงฆ์ 2 รูป กรรมการวัด 2 คน	
มัคคนายก 1 คน ไวยาวัจกร 1 คน	จำนวน 7 รูป/คน
๒) เจ้าอาวาสจากสำนักปฏิบัติธรรมต่างสำนัก	จำนวน 5 รูป
๓) ผู้ให้การอุปถัมภ์และสนับสนุนวัดสันกำแพง	จำนวน 3 คน
๔) ผู้ปฏิบัติธรรมเป็นประจำไม่ต่ำกว่า 5 ปี	จำนวน 5 คน

รวมจำนวนผู้ให้ข้อมูล ทั้งหมดจำนวน 20 รูป/คน

4. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เน้นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ได้ศึกษาค้นคว้าจากเอกสารและการสัมภาษณ์ (Interview) เชิงลึกตามลำดับขั้นตอนต่อไปนี้

4.1 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

บุคลากรภายในวัด จำนวน 7 รูป/คน, เจ้าอาวาสจากสำนักปฏิบัติธรรมต่างสำนัก จำนวน 5, รูปผู้ให้การอุปถัมภ์และสนับสนุนวัดสันกำแพง, ผู้ปฏิบัติธรรมเป็นประจำไม่ต่ำกว่า 5 ปี จำนวน 5 คน

4.2 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

แบบสอบถาม และแบบสัมภาษณ์ ตลอดจนถึงการประชุมกลุ่มย่อย

4.3 การเก็บรวบรวมข้อมูล.

1. ศึกษาข้อมูลชั้นปฐมภูมิ (Primary Source) ผู้วิจัยได้ศึกษาจากพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยเฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์พระบรมราชินีนาถ พุทธศักราช 2539 ตลอดจนคัมภีร์ อรรถกถา ฎีกา อนุฎีกา

2. ศึกษาเอกสารชั้นทุติยภูมิ (Secondary Source) โดยศึกษาค้นคว้าจากหนังสือ ตำรา บทความทางวิชาการ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาสำนักปฏิบัติธรรมตามหลักสัปปายะใน พระพุทธศาสนา

3. ลงพื้นที่ภาคสนามและเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้รู้ บุคลากรภายในวัด พระวิปัสณาจารย์ ผู้ให้การอุปถัมภ์และสนับสนุนวัดสันกำแพงปลาดั้งแต่เริ่มต้น ผู้เข้าร่วมปฏิบัติธรรมเป็นประจำไม่ต่ำกว่า 5 ปี (โดยการคัดเลือกจากพระวิปัสณาจารย์และผู้เข้าร่วมปฏิบัติธรรม) เจ้าอาวาสจาก สำนักปฏิบัติธรรมต่างสำนักตลอดถึงผู้เชี่ยวชาญเฉพาะเรื่องและเป็นผู้ที่มีความรู้เกี่ยวกับบริบททางวัดสัน กำแพงปลา ที่อาศัยอยู่ในเขตพื้นที่การศึกษาวิจัย จำนวน 20 รูป/คน

4.4 การวิเคราะห์ข้อมูล

นำข้อมูลที่ได้จากการค้นคว้าจากพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์พระบรมราชินีนาถ พุทธศักราช 2539 ตลอดจนคัมภีร์ อรรถกถา ฎีกา อนุฎีกา หนังสือ ตำรา บทความทางวิชาการ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และการสัมภาษณ์ ชักถาม ตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยมาสังเคราะห์หัตถ์พาทย์ แยกแยะ จัดเป็นหมวดหมู่ความรู้

5. ผลการวิจัย

5.1 แนวคิดและหลักสัปปายะในพระพุทธศาสนา ผลการวิจัยพบว่า สัปปายะ คือ การสร้างสภาพเอื้อหรือเกื้อกูลต่อการประพฤติและปฏิบัติธรรม เพื่อเป็นการช่วยให้การพัฒนาตนเองได้รับผลอย่างเต็มที่จนบรรลุคุณงามความดีหรือเข้าถึงมรรคผลนิพพานตามหลักทางพระพุทธศาสนา เพราะฉะนั้น การสร้างวัดเพื่อเป็นสถานที่ศึกษาปฏิบัติที่ดี ควรเอื้อให้ผู้ปฏิบัติธรรมได้รับความสบายอย่างเหมาะสมต่อการปฏิบัติ ซึ่งต้องอาศัยองค์ประกอบหลายด้าน กล่าวคือ ความพร้อมทั้ง 7 ด้านตามหลักสัปปายะ 7 จะทำให้การจัดการวัดหรือการพัฒนาวัดมีแต่ความเจริญรุ่งเรือง ความพร้อมดังกล่าวประกอบด้วย ความพร้อมทางด้านอवासสัปปายะ คือ ที่อยู่ที่พักที่อาศัยและสถานที่ที่เหมาะสมแก่การปฏิบัติ ความพร้อมทางด้านโคจรสัปปายะ คือ หมู่บ้านหรือท้องถิ่นเหมาะสมเพื่อเข้าไปบิณฑบาต มีอยู่ในที่ไม่ไกลนัก ไปมาสะดวก ความพร้อมทางด้านภัสสะสัปปายะ คือ การพูดคุย หรือถ้อยคำที่เหมาะสมในระหว่างการปฏิบัติ การสำรวจมวจา พุดน้อยปฏิบัติมาก ไม่กล่าววาจาไม่เป็นประโยชน์กล่าว แต่วาจาที่เป็นประโยชน์แม้ว่าวาจาที่เป็นประโยชน์ก็ควรพูดพอประมาณ ความพร้อมด้านบุคคลสัปปายะ คือ บุคคลที่สมควรเข้าไปสนทนาปราศรัยในขณะที่กำลังปฏิบัติ ตั้งอยู่ในหลักธรรมวินัยมีความรู้ความสามารถ มีอาจารย์ตรงตามความพร้อมด้านโภชนสัปปายะ คือ อาหารและเครื่องบริโภคน้ำที่ถูกต้องถูกใจพอใจ ถูกกับร่างกาย

เกื้อกูลต่อสุขภาพฉันไม่ยาก เป็นที่สมควรแก่การบริโภค ความพร้อมด้าน อุตุสัปปายะ คือ สภาพะดินฟ้าอากาศธรรมชาติแวดล้อมที่เหมาะสม เช่น ไม่หนาวเกินไป ไม่ร้อนเกินไป

5.2 การจัดการสำนักปฏิบัติธรรมในประเทศไทย ผลการวิจัยพบว่า สถานที่ของสำนักปฏิบัติธรรมมีสภาพที่สะอาด ร่มรื่น สวยงาม การบริหารจัดการมีกลยุทธ์ในพัฒนาที่หลากหลาย เพราะเป็นงานที่ต้องอาศัยเทคนิค และวิธีการที่ชาญฉลาดในหลักการบริหาร และความรู้ของผู้ที่เป็นเจ้าสำนักปฏิบัติธรรม ทั้งบุคลากรที่เกี่ยวข้อง สำนักปฏิบัติธรรมได้รับการพัฒนาให้ผู้มีคุณวุฒิทั้งด้านปริยัติ และมีประสบการณ์ในด้านการปฏิบัติสมถวิปัสสนากัมมัฏฐานตามสมควรแก่ ภูมิธรรมความสามารถของแต่ละท่าน สามารถที่แนะนำผู้อื่นได้ มีศิลาจารวัตรเป็นที่เลื่อมใสของผู้เข้ามาศึกษาปฏิบัติธรรมทุกเพศทุกวัย และทุกวุฒิภาวะของผู้เข้ารับการอบรม พร้อมทั้งพัฒนาวัดให้เป็นสำนักปฏิบัติธรรมที่เพียบพร้อมด้วยความ เป็นสัปปายะ เหมาะแก่การศึกษาอบรมปฏิบัติธรรม สอดคล้องกับองค์ประกอบของการฝึกอบรมปฏิบัติ สมถวิปัสสนากัมมัฏฐาน 5 ประการ กล่าวคือ มีสถานที่ของสำนักปฏิบัติธรรมเหมาะสมแก่การปฏิบัติ หลักสูตรการอบรมดี วิทยากรมีคุณวุฒิ มีความรู้และ มีประสบการณ์ การบริหารกิจกรรมของสำนักปฏิบัติธรรมเป็นระบบ เจ้าอาวาสเอาใจใส่ ผู้เข้ารับการปฏิบัติธรรมมีความตั้งใจ ก็ย่อมได้ประโยชน์จากการศึกษาอบรมปฏิบัติธรรม เป็นการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ให้กว้างขวาง ให้ผู้ปฏิบัติตามคำสอนได้ทั้ง รู้ทั้งเห็นหลักธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้า คือพระสัจธรรม อันเป็นธรรมที่มีอยู่ตลอดตามความเป็นจริง

5.3 วิเคราะห์การพัฒนาสำนักปฏิบัติธรรมตามหลักสัปปายะ ในพระพุทธศาสนาของวัดสัน ก้างปลา ผลการวิจัยพบว่า วัดสันก้างปลามีการพัฒนาวัดอย่างเหมาะสม เหมาะสมกับการปฏิบัติธรรมให้ ประสบผลสำเร็จได้เพราะ (1) มีความพร้อม ในการพัฒนาของวัด คณะสงฆ์ ชุมชน (2) มีการวางแผน พัฒนาวัดให้เป็นสำนักปฏิบัติธรรมสถานที่ (อาวาส) ที่บิณฑบาต (โคจรคาม) อาหาร (โภชนะ) บรรยาการ (อตุ) ความพร้อม และความเข้าใจของบุคลากร (ปุคคละ) (3) มีความชัดเจนในการกำหนด หลักสูตรและกระบวนการอบรมที่ผู้มาปฏิบัติแล้วจะสามารถได้รับประโยชน์ รวมถึงนโยบายที่ชัดเจนในการ พัฒนาวัด เป็นสำนักปฏิบัติธรรม (ภัสสะ) (4) มีการจัดทำแผนของโครงการจะต้องสนับสนุน การศึกษาอบรมปฏิบัติธรรมอย่างเป็นระบบและมีความสอดคล้องในคัมภีร์พระพุทธศาสนา (อิริยาบถ) (5) ความศรัทธาและความเชื่อมั่นของผู้ปฏิบัติธรรมที่มีต่อสำนักปฏิบัติธรรม

6. อภิปรายผลการวิจัย

6.1 แนวคิดและหลักสัปปายะในพระพุทธศาสนา ซึ่งมีงานวิจัยของ พระราชรัตนมุนี (ชัยวัฒน์ ปญญาสิริ) มีความสอดคล้องโดยได้อธิบายไว้ว่า การจัดการสาธารณูปการและสาธารณสงเคราะห์ของวัด ว่าการศึกษาอบรมภาคปฏิบัติภาวนาธรรม และควรให้มี การเข้มงวดกวดขันความประพฤติปฏิบัติของ พระภิกษุสามเณร ให้อยู่ในศิลาจารวัตรทั้งดงาม ด้วยมาตรการที่เข้มแข็งจริงจัง และต่อเนื่องอีกด้วยควรจัด ให้มีการอบรมสมถวิปัสสนากัมมัฏฐาน แก่สาธุชนพุทธบริษัท เปิดโอกาสให้ญาติโยมสาธุชนทั่วไปได้มีโอกาส บำเพ็ญกุศลคุณความดี ทั้งทาน กุศล ศีลกุศล และทั้งภาวนากุศล ไปด้วยกัน และประการสำคัญ คือ เจ้าอาวาสจะต้องเป็นผู้นำ ลงมือ ศึกษา ทั้งภาคปริยัติและอบรมทั้งภาคปฏิบัติภาวนาธรรมด้วยตนเอง และทั้ง ชักนำพระภิกษุสามเณร และญาติโยมสาธุชน ให้เห็นคุณค่าของการปฏิบัติพระสัทธรรม เพื่อให้เกิดความ สันติสุขในหลักว่าด้วยหน้าที่ของพระภิกษุที่มีต่อกิจการคณะสงฆ์และพระศาสนาด้านการพัฒนา วัด แบ่งได้

3 เรื่อง คือ 1. การพัฒนาและการบูรณะวัด 2. การก่อสร้างและบูรณปฏิสังขรณ์เสนาสนะ 3. การดูแลรักษา และจัดการศาสนสมบัติของวัด นอกจากนั้นควรมีการบริหารงานจัดการเพื่อการพัฒนาวัดให้มีความสมบูรณ์ ตาม พระธรรมวินัย ให้มีความเพียบพร้อมด้วยสัปปายะ 7 อย่าง คือ 1. อาวาสสัปปายะ ที่อยู่เป็นสุขสบาย คือ ทำให้วัดเป็นอาราม เป็นที่ร่มรื่น รื่นรมย์ เป็นรมณีสถานเจริญตา สบายใจแก่ผู้พบเห็น เป็นศูนย์กลาง ของชุมชนทั้งด้านวัตถุและจิตใจ 2. โคจรสัปปายะ ที่เที่ยวบิณฑบาตเหมาะดี คือ มีหมู่บ้านหรือชุมชนที่มี อาหาร บริบูรณ์ อยู่ไม่ใกล้ไม่ไกลเกินไป 3. ภัตตสัปปายะ การพูดคุยที่เหมาะสม คือ พูดคุยกันแต่ในถ้ำ วัด 10 และพูดแต่ พอประมาณ 4. บุคคลสัปปายะ บุคคลเป็นที่สบายเป็นกัลยามิตร ทั้งบุคคลภายในวัด หรือบุคคล ที่เกี่ยวข้องกับวัด คนวัดแบ่งออกเป็น 4 ประเภท คือ พระภิกษุ สามเณร อุบาสก และอุบาสิกา 5. โภชนสัปปายะ อาหารเป็นที่สบายตา ตามปกติเมื่อมีที่อยู่แล้วต้องคำนึงถึงการกินอาหาร การจัด สวัสดิการเรื่องอาหาร 6. อุตุสัปปายะ ดินฟ้าอากาศ ธรรมชาติแวดล้อมเป็นที่สบาย ไม่หนาวเกินไป ไม่ ร้อน เกินไป เป็นต้น

6.2 การจัดการสำนักปฏิบัติธรรมในประเทศไทย ซึ่งมีงานวิจัยของพระราชนาถวิสิฐ (เสริมชัย ชยมงคโล) มีความสอดคล้องโดย ได้อธิบายไว้ว่า การบริหารจัดการด้านสถานที่ของสำนักปฏิบัติธรรมถือ ว่าเป็นสิ่งสำคัญพอสมควร เพราะเป็นสิ่งเอื้ออำนวยแก่การปฏิบัติธรรม ดังนั้นเจ้าสำนักผู้บริหารจัดการ จัด บริเวณสถานที่ให้สะอาด เป็นระเบียบเรียบร้อย ให้เป็นที่สงบ ร่มรื่นด้วยต้นไม้ เป็นที่สัปปายะเหมาะแก่มา บำเพ็ญกุศล คุณความดี คือจัดการสำนักปฏิบัติธรรมให้เป็นอารามเป็นที่รมณีสถาน รื่นรมย์เจริญตา เจริญใจ แก่ผู้ พบเห็น เป็นศูนย์กลางของชุมชนด้านอบรมจิตใจ ที่ตั้งสำนักปฏิบัติไม่ใกล้ไม่ไกลจากชุมชน เกินไป มีการแบ่งเขตพุทธาวาส สังฆาวาสชัดเจนเป็นสัดส่วน ยิ่งในภาวะโลกร้อนด้วยแล้ว หากสำนัก ปฏิบัติ ธรรมได้มีการปลูกต้นไม้ให้ร่มเงา ร่มรื่นดูเป็นธรรมชาติ นับว่าเหมาะกับภาวะโลกร้อน ส่วนบาง สำนัก ปฏิบัติธรรมตั้งอยู่ในทำเลที่เหมาะสมเป็นทุนเดิม เช่น ภูเขา ลำธาร สวน ป่า ควรเน้นเรื่องความ สะอาดหรือความเป็นระเบียบเรียบร้อยสม่ำเสมอเท่าที่ทำได้สร้างความสุขเพิ่มขึ้นแก่ผู้พบเห็น ธรรมชาติ มีความเป็นวิเวกที่ทำให้จิตใจของผู้คนมีความสงบ เมื่อจิตสงบจิตจึงเป็นกุศลได้ง่าย เป็นสถานที่เอื้อให้เกิด การศึกษาและปฏิบัติธรรมให้เข้าถึงแก่นของพระพุทธศาสนา

6.3 วิเคราะห์การพัฒนาสำนักปฏิบัติธรรมตามหลักสัปปายะ ในพระพุทธศาสนาของวัดสัน ก้างปลา ซึ่งมีงานวิจัยของ พระมหากังวาล ธีรธมฺโม (ศรชัย) ได้อธิบายไว้ว่า การพัฒนาวัดให้เหมาะสมแก่ การปฏิบัติธรรมให้ประสบผลสำเร็จได้นั้น จะต้องพิจารณาถึงปัจจัยสำคัญ ได้แก่ (1) ความพร้อม ในการ พัฒนาของวัด คณะสงฆ์ ชุมชน (2) การวางแผนพัฒนาวัดให้เป็นสำนักปฏิบัติธรรมจะต้องคำนึงถึงสถานที่ (อาวาส) ที่บิณฑบาต (โคจรคาม) อาหาร (โภชนะ) บรรยาภาส (อุตุ) ความพร้อม และความเข้าใจของ บุคลากร (บุคคละ) (3) ความชัดเจนในการกำหนดหลักสูตรและกระบวนการอบรมที่ผู้มาปฏิบัติแล้วจะ สามารถได้รับประโยชน์ รวมถึงนโยบายที่ชัดเจนในการพัฒนาวัดเป็นสำนักปฏิบัติธรรม (ภัตตสัปปายะ) (4) การ จัดทำแผนของโครงการจะต้องสนับสนุนการศึกษาอบรมปฏิบัติธรรมอย่างเป็นระบบและมีความสอดคล้อง ในคัมภีร์พระพุทธศาสนา (อิริยาบถ) (5) ความศรัทธาและความเชื่อมั่นของผู้ปฏิบัติธรรมที่มีต่อสำนัก ปฏิบัติธรรม

7. ข้อเสนอแนะ

7.1 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. คณะสงฆ์โดยมหาเถรสมาคม ควรมีจัดตั้งแมกกองวิปสนาเป็นองค์กรดูแลการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรมโดยตรง เทียบเท่ากับแมกกองบาลีสนามหลวง และแมกกองธรรมสนามหลวง ให้มีการกำหนดนโยบายการบริหารจากองค์กร เมื่อองค์กรใหญ่เกิดขึ้น มีนโยบายกำหนดให้แมกกองที่ได้คัดเลือกไว้ดีแล้วบริหารจัดการ ช่วยให้คำแนะนำสั่งสอน ดูแลการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดทั่วประเทศ แลวก้มีการตรวจสอบและรวบรวมข้อมูลมาวิเคราะห์ตลอดเวลา

2. คณะสงฆ์โดยมหาเถรสมาคม ควรมีการส่งเสริมการอบรมพระภิกษุสามเณร หลักสูตรพระวิปสนาจารย์ให้ทั่วถึงและจริงจัง เพื่อเป็นการส่งเสริมบุคลากรให้ปฏิบัติ โดยเฉพาะเอาตั้งแต่ 3 พรรษาขึ้นไปเข้าฝึกอบรมให้มากกว่านี้ ปัจจุบันจะเอาแต่พระที่เป็นเจ้าอาวาส เจ้าคณะตำบล เจ้าคณะอำเภอ พระครูสัญญาบัตร ไปเข้าอบรม ซึ่งแต่ละท่านไม่ค่อยมีเวลาว่าง

3. เจ้าสำนักปฏิบัติธรรม ควรศึกษารูปแบบการออกแบบบริเวณสถานที่ แลวนำมาปรับปรุงทัศนภายในบริเวณสถานที่สำนักใหม่รื้อน สะอาด เหมาะแก่การปฏิบัติธรรมมากขึ้น โดยให้ผู้มาปฏิบัติธรรมมีส่วนร่วม ในการบริหารจัดการ เพื่อปลูกจิตสำนึกให้มีความเป็นเจ้าของและช่วยพัฒนาสำนักปฏิบัติธรรมใหม่โอกาสเจริญเติบโตต่อไป

7.2 ข้อเสนอแนะสำหรับการทำวิจัยครั้งต่อไป

1. สำนักปฏิบัติธรรมแต่ละสำนัก ควรมีการประสานความร่วมมือกันในการจัดโครงการอบรมปฏิบัติธรรมรวมกัน รวมถึงมีการประชุมวางแผนงานทั้งก่อนและหลักโครงการแต่ละโครงการรวมกัน

2. เจ้าสำนักปฏิบัติต้องมีความมีความจริงใจ ตั้งใจ สนับสนุน เผยแผ่งานปฏิบัติธรรมอย่างต่อเนื่อง สนับสนุนพระสงฆ์ในสำนักได้ปฏิบัติธรรมเป็นประจำ ส่งเสริมพระวิปสนาจารย์ให้ได้รับการอบรม/ดูงานเป็นประจำ เพื่อนำสิ่งที่ได้รับมาปรับปรุงพัฒนาสำนักปฏิบัติธรรมให้ดียิ่งขึ้น

3. สำนักปฏิบัติธรรม ควรมีการจัดการเป็นนโยบายเชิงรุกเข้าไปในสถานที่ต่างๆ เช่น โรงเรียน โรงพยาบาล เป็นต้น พร้อมทั้งปรับสถานที่ปฏิบัติธรรมให้มีคุณภาพและประสิทธิภาพมากขึ้น

เอกสารอ้างอิง

- กองพุทธศาสนศึกษา สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ. (2554). *สำนักปฏิบัติธรรมดีเด่น 45 สำนัก พุทธศักราช 2554*. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ.
- มหาวิทยาลัยจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). *พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ. ปยุตฺโต). (2559). *พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม*. พิมพ์ครั้งที่ 34. กรุงเทพมหานคร : มูลนิธิการศึกษาเพื่อสันติภาพพระธรรมปิฎก.
- อมร รักษาสัตย์. (2524). *การพัฒนานโยบาย*. กรุงเทพมหานคร : คณะรัฐประศาสนศาสตร์ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.

ศึกษาวิเคราะห์ประเพณีออกหว่าของชาวพุทธไทใหญ่ในตำบลแม่สะเรียง

อำเภอแม่สะเรียง จังหวัดแม่ฮ่องสอน

THE STUDY ANALYZED TRADITION LEAVING HOA BUDDHIST IN TUMBON
MAESARING MAESARING DISTRICT MEAHONGSON PROVINCE

Received : November 20, 2018

Revised : December 13, 2018

Accepted : December 30, 2018

พระอธิการอิทธิรัฐ ปญญารโ

Phraatikanittirat panyataro

บทคัดย่อ

บทความวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ 3 คือ 1) เพื่อศึกษาประวัติความเป็นมาและความสำคัญของประเพณีออกหว่า 2) เพื่อศึกษารูปแบบและกิจกรรมของชาวพุทธไทใหญ่ในประเพณีออกหว่า 3) เพื่อศึกษาวิเคราะห์ประเพณีออกหว่าของชาวพุทธไทใหญ่ในอำเภอแม่สะเรียง โดยการศึกษาวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ และใช้วิธีการสัมภาษณ์และตอบแบบสอบถาม ผลวิจัยพบว่า รูปแบบการจัดกิจกรรมของประเพณีออกหว่า เป็นประเพณีที่มีองค์ประกอบ 3 มิติ คือ 1) มิติของการตักบาตร เป็นการตักบาตรเวลาตี 4 ของช่วงฤดูแล้งออกพรรษาจำนวน 3 วัน คือวันขึ้น 14 ค่ำ เดือน 11 วันขึ้น 15 ค่ำ เดือน 11 และวันแรม 1 ค่ำ เดือน 11 2) มิติของการตกแต่งประดับประดา บนพื้นฐานของความเชื่อของพุทธศาสนิกชนในการตกแต่งไทใหญ่ประดับประดาหน้าบ้านเพื่อต้อนรับการกลับมาของพระพุทเจ้าหลังจากเสด็จไปโปรดพุทธมารดาและ 3) มิติของประเพณีแห่เทียนแห่ เป็นการแห่เพื่อถวายเทียนพัน (1000) เล่ม เป็นพุทธบูชา

คำสำคัญ : ประเพณีออกหว่า, ชาวพุทธในตำบลแม่สะเรียง

Abstract

This research has three objectives 1) to study the history and importance of the Ok Wha tradition (Wan Ok Phansa (the End of Buddhist Lent Day) tradition of Shan people, 2) to study the patterns and activities of Shan people Buddhists in the Ok Wha tradition and, 3) to study and analyze the Wan Ok Wha tradition of the Buddhist in Mae Sariang District. This research is a qualitative research and used of interview and questionnaire. The research found that the patterns of activity of the Wan Ok Wha tradition is a tradition consisting of three dimensions included; 1) the dimension of the Tak Baht (offering food to the monks) is an activity to be done at 04:00 AM of three days during the Ok Phansa period including a full moon day the 14th day of the waxing moon on the 11th of lunar month, the 1st day of the waning moon on the 11th of lunar month, 2) the dimension of decoration based on Buddhist beliefs that decorating in the front of house to welcome the return of the Buddha after taught his mother and, 3) the dimension of the candle parade tradition as a parade of a thousand candles (1,000pcs.) for worship the Buddha.

Keywords : The Study Analyzed Tradition Leaving, Buddhist in Tumbon Maesariang District

1. บทนำ

“ไทใหญ่” เป็นกลุ่มชาติพันธุ์หนึ่งของชนชาติไท มีถิ่นฐานกระจายอยู่ในภูมิภาคแถบเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ โดยตั้งถิ่นฐานอยู่มากที่สุดในรัฐฉานทางทิศตะวันออกเฉียงเหนือของสหภาพเมียนมาร์ จากบันทึกทางประวัติศาสตร์ได้ปรากฏหลักฐานว่า ชาวไทใหญ่มีการติดต่อกับชาวล้านนามาตั้งแต่อดีต ดังในสมัยพระญามังรายได้ขยายอาณาจักรล้านนาไปถึงเมืองไทใหญ่ (รัฐฉาน) และได้ให้โอรสคือ ขุนเครือ ไปครองเมืองนายนอันเป็นหัวเมืองไทใหญ่ นอกจากนี้ ก็มีการติดต่อกับชาวล้านนาโดยตลอด เช่น มีพ่อค้าไทใหญ่จากหัวเมืองต่าง ๆ ในพม่าขนสินค้าบรรทุกหลังวัวหรือม้าเข้ามาในรูปของขบวนวัวต่างม้าต่าง อีกทั้งยังมีชาวไทใหญ่ที่เชี่ยวชาญการทำไม้สักจากพม่าได้เข้ามาทำมาหากินโดยการตัดไม้สักล่องไปขายยังเมืองมะละแหม่ง ชาวไทใหญ่เหล่านี้มีจำนวนมากที่เข้ามาแล้วไม่กลับพม่าอีกเลย แต่ได้ตั้งถิ่นฐานอยู่ในเมืองไทยและกลายเป็นไทยไปในที่สุด ชาวไทใหญ่นั้นก็ได้ก่อเริ่มที่จะมีประเพณีเป็นของตัวเองที่เรียกว่าประเพณีออกพรรษาตามความเชื่อทางพระพุทธศาสนา จุดเริ่มต้นของประเพณีออกพรรษาในอำเภอแม่สะเรียงดำเนินมาเมื่อไรไม่ได้ปรากฏหลักฐานที่ชัดเจน เพียงแต่ได้รับการสืบทอดมานานตามคำบอกเล่าของผู้ให้ข้อมูลที่มีอายุ 60 ปีขึ้นไปทราบว่า มีมาตั้งแต่สมัยก่อตั้งบ้านตั้งเมืองมามากกว่า 400 ปีและสืบทอดกันมาจนถึงปัจจุบันนี้ ดังคำบอกเล่าที่ว่า “ประเพณีนี้ ตั้งแต่เกิดมาจำความได้ ก็มีประเพณีนี้แล้วตั้งแต่รุ่นพ่อ รุ่นแม่ และก็ทำมาเรื่อย ๆ” คำว่าออกพรรษา เป็นภาษาไทยใหญ่ (ไตใหญ่) ซึ่งมาจากคำว่า วสา หรือ วสันต์ ที่แปลว่า ฤดูฝน ออกพรรษา คือ การออกจากฤดูฝน ส่วนคนพื้นเมือง (คนเมือง) จะเรียกประเพณีออกพรรษาว่าประเพณี “ออกปะสา” หรือออกพรรษา ที่แปลว่าออกจากฤดูฝน ดังนั้น ออกพรรษา กับ ออกพรรษา จึงมีความหมายเหมือนกัน ดังคำกล่าวของผู้ให้ข้อมูลว่า ประเพณีออกพรรษานั้นมีวัตถุประสงค์ในการจัดงานเพื่อเผยแพร่ขนบธรรมเนียมวัฒนธรรมประเพณี อันเป็นเอกลักษณ์ของชาวอำเภอแม่สะเรียง ตลอดจนเป็นการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ อีกทั้งยังเป็นการกระตุ้นเศรษฐกิจในพื้นที่อำเภอแม่สะเรียง และยังเป็นการแสดงออกถึงความร่วมมือร่วมใจของทุกภาคส่วนในอำเภอแม่สะเรียง ประเพณีออกพรรษานั้นก็คือนานเทศกาลออกพรรษาของชาวแม่ฮ่องสอน จะจัดขึ้นตั้งแต่ช่วงเดือนตุลาคมของทุกปี (สุทัศน์ กันทะมา, 2542 : 25)

คณะกรรมการจัดงานประเพณีออกพรรษาได้หารือร่วมกับเทศบาลตำบลแม่สะเรียง และสภาวัฒนธรรมอำเภอแม่สะเรียง มีมติกำหนดให้มีการจัดงานประเพณีออกพรรษาขึ้น โดยใช้ชื่อว่า ประเพณี “ออกพรรษา” เพื่อสร้างจุดขายในด้านการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม เพราะนอกจากจะมีกิจกรรมทางประเพณีที่แตกต่างจากที่อื่น ยังเห็นว่า คำว่าออกพรรษานั้นมีทั่วประเทศ การใช้ชื่อออกพรรษาจะทำให้สะดุดตุนักท่องเที่ยว ดังนั้น การจัดงานประเพณีออกพรรษาของอำเภอแม่สะเรียง จึงถูกเรียกว่าประเพณีออกพรรษาเป็นต้นมา และจัดขึ้นในวันขึ้น 14 ค่ำ 15 ค่ำ และ วันแรม 1 ค่ำ ของทุกปี เมื่อถึงวันขึ้น 14 ค่ำ 15 ค่ำ และแรม 1 ค่ำเดือน 11 ชาวอำเภอแม่สะเรียง จะร่วมใจกันจัดทำราชวัติและซุ้มราชวัติ ที่ประดับประดาด้วย ต้นกล้วย ต้นอ้อย ประทีปโคมไฟ ตุงจ้อง (ตุงไส้หมู) ไม่เกียะ จุดให้ความสว่างไสวในเวลากลางคืนจนถึงรุ่งเช้า ประหนึ่งว่าเป็นการต้อนรับพระสัมมาสัมพุทธเจ้าที่ได้เสด็จนิวัติโลกมนุษย์ในวันออกพรรษาเหมือนในอดีตกาล พร้อมกันนี้ ได้จัดให้มีพิธีทำบุญตักบาตรในเวลาตีสี่ถึง 3 วัน ซึ่งสอดคล้องกับซุ้มราชวัติที่ได้จัดทำขึ้น ชาวอำเภอแม่สะเรียงเชื่อว่าการทำบุญตักบาตรเป็นกุศลอันแรงกล้า และสร้างความเป็นสิริมงคลให้กับตนเองและครอบครัว และในวันแรม 1 ค่ำ มีการจัดขบวนแห่

เทียนเห่ง หรือการแห่เทียนพันเล่ม ในขบวนจะประกอบด้วย ต้นโคม ต้นเกี๊ยะขนาดใหญ่ พร้อมกับขบวนหญิงชายที่แต่งกายในชุดชนเผ่าถิ่นผานลิ่งของเครื่องไทยทาน อาทิเช่น ต้นผึ้ง หมากเบ็ง ต่อมก้อม กรวยดอกไม้ 1,000 กรวย รูปเทียน 1,000 เล่ม ในขบวนแห่งนี้มีการแสดงศิลปวัฒนธรรมพื้นบ้าน คือ การรำนก (รำกิ่งกะหร่า หรือ กิณรี) การรำโต แสดงท่าทางการเต้นที่รื่นเริงสนุกสนาน ตามความเชื่อที่จำลองมาจากอากัปกิริยาของสัตว์ป่าหิมพานต์ ที่ออกมาแสดงความยินดีต้อนรับพระพุทธเจ้า พร้อมกับการตีกลองมองเซิงและกลองกันยาว ประโคมกันอย่างสนุกสนาน โดยภายในงานจะมีกิจกรรมที่น่าสนใจได้แก่ การตักบาตรพระสงฆ์ จำนวน 200 รูป ในเวลา 04.00 น. ตลอดทั้งสามวันที่จัดงาน ซึ่งเป็นเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมที่มีที่อำเภอแม่สะเรียงแห่งเดียวในประเทศไทย การจัดลานวัฒนธรรมที่วัดจองสูง การจำหน่ายสินค้าหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ของดีอำเภอแม่สะเรียง การแสดงดนตรีจากศิลปินชื่อดัง การแข่งขันชกมวย การประกวดธิดาออกหว่า และขบวนแห่เทียนเห่ง โดยกิจกรรมภายในงานทั้งหมดจะเน้นการแสดงถึงวัฒนธรรมประเพณีอันเป็นเอกลักษณ์ของชาวอำเภอแม่สะเรียง และการมีส่วนร่วมของภาคประชาชน โดยจะมีการประดับโคมไฟตกแต่งทั่วเทศบาลตำบลแม่สะเรียง ตั้งแต่วันที่ 1 ตุลาคม เป็นต้นไป (บุญช่วย ศรีสวัสดิ์, 2556 : ก-ค)

ด้วยเหตุผลดังที่กล่าวมา ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาประเพณีงานออกหว่าของชาวพุทธในตำบลแม่สะเรียง อำเภอแม่สะเรียง จังหวัดแม่ฮ่องสอน ซึ่งเป็นประเพณีที่ผู้วิจัยได้สัมผัสและได้ร่วมประเพณีนี้จึงมีความสนใจในงานวิจัยที่เกี่ยวข้องด้วยประเพณีนี้เป็นอย่างมาก และเนื่องจากความเปลี่ยนแปลงของประเพณีที่เปลี่ยนแปลงไปและการไม่เล็งเห็นถึงศักยภาพของอำเภอแม่สะเรียง ทนทางสังคมด้านประวัติศาสตร์ บนพื้นฐานของความแตกต่างจากวัฒนธรรมในจังหวัดอื่นๆ ของประเทศไทย จึงมีนักท่องเที่ยวที่เข้ามาเที่ยวในช่วงประเพณีออกหว่าของอำเภอแม่สะเรียงค่อนข้างน้อย สวนนักท่องเที่ยวที่เข้ามาช่วงประเพณีออกหว่า เทศกาลออกพรรษา พบว่าเกิดความไม่ประทับใจ และไม่สามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวได้เท่าที่ควร ผู้วิจัยจึงอยากที่จะศึกษาเพื่อให้เกิดมิติใหม่ที่ทำให้ประเพณีออกหว่าเป็นที่รู้จักกันอย่างแพร่หลายในปัจจุบันและในอนาคต

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- 2.1 เพื่อศึกษาประวัติความเป็นมาและความสำคัญของประเพณีออกหว่า
- 2.2 เพื่อศึกษารูปแบบและกิจกรรมของชาวพุทธไทใหญ่ในประเพณีออกหว่า
- 2.3 เพื่อศึกษาวิเคราะห์ประเพณีออกหว่าของชาวพุทธไทใหญ่ในอำเภอแม่สะเรียง

3. ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ มุ่งศึกษาวิเคราะห์ประเพณีออกหว่าของชาวพุทธไทใหญ่ในตำบลแม่สะเรียง อำเภอแม่สะเรียง จังหวัดแม่ฮ่องสอน โดยมีเนื้อหาสำหรับการนำมาศึกษาวิเคราะห์ ดังนี้

3.1 ด้านเนื้อหา

1. ศึกษาประวัติความเป็นมาและความสำคัญของประเพณีออกหว่า
2. ศึกษาารูปแบบและกิจกรรมของชาวพุทธไทใหญ่ในประเพณีออกหว่า
3. ศึกษาวิเคราะห์ประเพณีออกหว่าของชาวพุทธไทใหญ่ในอำเภอแม่สะเรียง

3.2 ด้านพื้นที่

ผู้วิจัยศึกษาเฉพาะในเขตอำเภอแม่สะเรียง จังหวัดแม่ฮ่องสอน

3.3 ด้านประชากร

ผู้วิจัยศึกษาเฉพาะในเขตอำเภอแม่สะเรียง จังหวัดแม่ฮ่องสอน และได้คัดเลือกกลุ่มประชากรในเขตอำเภอเมืองที่ได้รับการยกย่องในสังคม พร้อมสัมภาษณ์เชิงลึกผู้รู้ ผู้สูงอายุ เจ้าอาวาส มัคทายก ตลอดถึงผู้เชี่ยวชาญเฉพาะเรื่องและเป็นผู้ที่มีความรู้เกี่ยวกับบริบททางประวัติศาสตร์ สังคม และวัฒนธรรมประเพณีออกหว่า อุบาสกอุบาสิกาชาวไทยใหญ่ ที่อาศัยอยู่ในเขตพื้นที่การศึกษาวิจัยและเพื่อค้นคว้าหาข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึก

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ แบ่งออกเป็น 3 ส่วน คือ

๑) เจ้าอาวาสวัดภายในเขตอำเภอแม่สะเรียง	จำนวน 3 รูป
๒) มัคคนายก	จำนวน 2 คน
๓) อุบาสกอุบาสิกาชาวไทยใหญ่	จำนวน 5 คน

รวมจำนวนผู้ให้ข้อมูล ทั้งหมด 10 รูป/คน

4. วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ใช้วิธีการสัมภาษณ์ข้อมูลเชิงลึก

4.1 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ก. เจ้าอาวาสวัดภายในเขตอำเภอแม่สะเรียง	จำนวน 3 รูป
ข. มัคคนายก	จำนวน 2 คน
ค. อุบาสกอุบาสิกาชาวไทยใหญ่	จำนวน 5 คน

4.2 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

แบบสัมภาษณ์

4.3 การเก็บรวบรวมข้อมูล

ก. ศึกษาค้นคว้าและเก็บรวบรวมข้อมูลจากแหล่งข้อมูลปฐมภูมิคือคัมภีร์พระไตรปิฎก ภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย 2539

ข. ศึกษาเอกสารจากแหล่งข้อมูลทุติยภูมิ ได้แก่ ศึกษาค้นคว้าและเก็บรวบรวมข้อมูลจากหนังสือหรืองานวิจัยอื่นๆ ที่มีเนื้อหาเกี่ยวข้อง

ค. ศึกษาข้อมูลภาคสนาม ใช้วิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก โดยประชากรผู้ให้ข้อมูลได้แก่ผู้มีความรู้ด้านวัฒนธรรมพื้นถิ่น โดยเฉพาะประเพณีออกหว่าในเขตอำเภอแม่สะเรียง จังหวัดแม่ฮ่องสอน

4.4 การวิเคราะห์ข้อมูล

ก. นำข้อมูลที่ได้จากการวิเคราะห์แบบสัมภาษณ์มาจัดเป็นหมวดหมู่ตามวัตถุประสงค์ที่วางไว้พร้อมทั้งข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะ

ข. สรุปผลการศึกษาและข้อเสนอแนะ จัดพิมพ์เป็นรูปเล่ม เสนอให้บัณฑิตวิทยาลัย ตรวจสอบความถูกต้อง อนุมัติ เพื่อเป็นหลักฐานอ้างอิงในการศึกษาวิจัยต่อไป

5. ผลการวิจัย

5.1 ประวัติความเป็นมาและความสำคัญของประเพณีออกหว่า ผลการวิจัยพบว่า ความเป็นมาและความสำคัญของประเพณีออกหว่า และประเพณีแห่เทียนแหงเกิดจากการมีส่วนร่วมของประชาชน เป็นการจัดประเพณีของแต่ละชุมชน โดยไม่มีการประกวด ไม่มีการจ้าง จัดแล้วนำมาร่วมกัน เริ่มตั้งแต่การเริ่มสร้างตั้งแต่ไม่มีมาเป็นราชวัติด้วยพลังศรัทธา ใครมีอะไรก็เอามาช่วยกัน กิจกรรมเริ่มตั้งแต่วันขึ้น 14 ถึงแรม 1 ค่ำ เพราะสมัยก่อนไม่มีไฟฟ้า อาศัยตะเกียงเจ้าพายุ พอความเจริญมาถึงก็พบว่า “การท่องเที่ยว” เริ่มเข้ามา ดังนั้นก็ต้องมีการเปลี่ยนแปลงไป โดยสิ่งที่ต้องคำนึงถึง คือ การทำเอง นอกจากจะมีการมีส่วนร่วมร่วมกันแล้วยังมีปฏิสัมพันธ์กันระหว่างบ้านและชุมชน ประเพณีออกหว่า เป็นการถ่ายทอดองค์ความรู้จากรุ่นหนึ่งไปสู่อีกรุ่นหนึ่ง ดังเช่น การทำราชวัติ เป็นต้น (ซึ่งปัจจุบัน คนรุ่นใหม่ผ่าไม้ไผ่ไม่เป็น) งานหัตถกรรม ผ่านสถาบันครอบครัว /ชุมชน การทำสวยดอก หมากเบ็ง การถ่ายทอดโดยไม่เอาเศรษฐกิจเข้ามาเกี่ยวข้องด้วยความเต็มใจที่จะสอน

5.2 รูปแบบและกิจกรรมของชาวพุทธไทใหญ่ในประเพณีออกหว่า ผลการวิจัยพบว่า รูปแบบที่ส่งเสริมการท่องเที่ยว มี 3 มิติ คือ มิติการตักบาตร มิติการตกแต่งประดับประดา มิติงานแห่เทียนแหง มิติการตักบาตร การตักบาตรในช่วงเวลาตี 4 – 6 โมงเช้า เป็นเวลา 3 วันคือ วันขึ้น 14 ค่ำ, ขึ้น 15 ค่ำ และแรม 1 ค่ำ เดือน 11 ซึ่งจะเป็นการตักบาตรที่ชาวอำเภอแม่สะเรียงเข้าใจกันดีว่า พระสงฆ์ที่มาบิณฑบาตจะมาไม่พร้อมกัน ไม่เรียงแถว และไม่เดินด้านใดด้านหนึ่ง หากมีชาวบ้านอยู่ในด้านใด พระสงฆ์ก็จะเดินมาบิณฑบาต ที่สำคัญคือเป็นกุสโลบายที่ต้องรอพระสงฆ์แต่ละวัดที่มาไม่พร้อมกัน ในระหว่างการรอชาวบ้านจะมีปฏิสัมพันธ์กันระหว่างบ้านใกล้เรือนเคียง การพูดคุยกันระหว่างการรอ และในบ้านของตนเองก็มีการถ่ายทอดภูมิปัญญาให้กับลูกหลานที่มารอใส่บาตร

มิติการตกแต่งประดับประดา บ้านของชาวพุทธศาสนิกชนในอำเภอแม่สะเรียง และหน่วยงานราชการจะมีการตกแต่งหน้าบ้านของตนเองด้วยราชวัติ ไม่ว่าจะเป็นต้นกล้วย ต้นอ้อย ตุง เกี๊ยะ และโคมไฟ องค์ประกอบของวัฒนธรรมทางทัศนศิลป์ในมิติการตกแต่งประดับประดา คือ ราชวัติ ตุงจ้อง โคม และเกี๊ยะ

มิติงานแห่เทียนแหง เป็นการแห่เทียนพัน (1000) เล่ม เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา ถือว่าเป็นประเพณีที่ถวายเทียนเพื่อเป็นพุทธบูชารับการสืบทอดจากไทใหญ่สู่อำเภอแม่สะเรียง องค์ประกอบของวัฒนธรรมทางทัศนศิลป์ในมิติการแห่เทียนแหง คือ ต่อมก้อม สวยดอก ต้นผึ้ง ต้นเงิน ตุงจ้องหมากเบง โคม ต้นเกี๊ยะ ต้นโคม ถาดข้าวตอกดอกไม้และเทียน

5.3 วิเคราะห์ประเพณีออกหว่าของชาวพุทธไทใหญ่ในอำเภอแม่สะเรียง ผลการวิจัยพบว่า ประเพณีออกหว่าและประเพณีแห่เทียนแหงถือเป็นสัญลักษณ์ของสังคมแม่สะเรียงว่าเมื่อถึง 14 ค่ำ ถึง แรม 1 ค่ำ ชาวบ้านจะทำราชวัติกันโดยไม่ต้องมีการบอกกล่าวหรือประกาศใด ๆ ทั้งสิ้น เมื่อถึงเวลาประชาชนชาวพุทธก็จะทำการเตรียมเครื่องไทยทาน เตรียมทำความสะอาดหน้าบ้านตกแต่งราชวัติ โดยไม่มีภาครัฐมาเกี่ยวมาช่วยเหลือ

6. อภิปรายผลการวิจัย

6.1 ประวัติความเป็นมาและความสำคัญของประเพณีออกหว่า ซึ่งมีงานวิจัยเรื่องชาวไทใหญ่ นั้นก็ได้ก่อเริ่มที่จะมีประเพณีเป็นของตัวเองที่เรียกว่าประเพณีออกพรรษตามความเชื่อทางพระพุทธศาสนา จุดเริ่มต้นของประเพณีออกหว่าในอำเภอแม่สะเรียงดำเนินมาเมื่อไรไม่ได้ปรากฏหลักฐานที่ชัดเจน เพียงแต่ได้รับการสืบทอดมานานตามคำบอกเล่าของผู้ให้ข้อมูลที่มีอายุ 60 ปีขึ้นไป ทราบว่า มีมาตั้งแต่สมัยก่อตั้งบ้านตั้งเมืองมามากกว่า 400 ปีและสืบทอดกันมาจนถึงปัจจุบันนี้ ดังคำบอกเล่าที่ว่า นอกจากนี้นี้ยังมีผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่กล่าวว่า “ประเพณีนี้ ตั้งแต่เกิดมาจำความได้ ก็มีประเพณีนี้แล้วตั้งแต่รุ่นพ่อ รุ่นแม่ และก็ทำมาเรื่อย ๆ คำว่าออกหว่า เป็นภาษาไทยใหญ่ (ไตใหญ่) ซึ่งมาจากคำว่า วสา หรือ วสันต์ ที่แปลว่า ฤดูฝน ออกหว่า คือ การออกจากฤดูฝน ส่วนคนพื้นเมือง (คนเมือง) จะเรียกประเพณีออกหว่า ว่าประเพณี “ออกปะสา” หรือ ออกพรรษา ที่แปลว่าออกจากฤดูฝน ดังนั้น ออกหว่า กับ ออกพรรษา จึงมีความหมายเหมือนกัน ดังคำกล่าวของผู้ให้ข้อมูลว่าประเพณีออกหว่านั้นมีวัตถุประสงค์ในการจัดงานเพื่อเผยแพร่ขนบธรรมเนียมวัฒนธรรมประเพณี อันเป็นเอกลักษณ์ของชาวอำเภอแม่สะเรียง ตลอดจนเป็นการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ อีกทั้งยังเป็นการกระตุ้นเศรษฐกิจในพื้นที่อำเภอแม่สะเรียง และยังเป็นการแสดงออกถึงความร่วมมือร่วมใจของทุกภาคส่วนในอำเภอแม่สะเรียง ประเพณีออกหว่านั้นก็ถืองานเทศกาลออกพรรษาของชาวแม่ฮ่องสอน จะจัดขึ้นตั้งแต่ช่วงเดือนตุลาคมของทุกปี

6.2 รูปแบบและกิจกรรมของชาวพุทธไทยใหญ่ในประเพณีออกหว่า ซึ่งมีงานวิจัยเรื่องการปรับเปลี่ยนวิถีทางประเพณีพิธีกรรม ความเชื่อ และอัตลักษณ์ของชาวไทใหญ่ในจังหวัดเชียงใหม่ว่า อัตลักษณ์ของชาวไทใหญ่เป็นสิ่งที่เชื่อมโยงกับวัฒนธรรม เมื่อมีการปรับเปลี่ยนวิถีทางประเพณีพิธีกรรม และความเชื่อของชาวไทใหญ่ ในมิติที่สัมพันธ์กับปัจจัยด้านแผนนโยบายท่องเที่ยว สังคม และเศรษฐกิจ อัตลักษณ์ของชาวไทใหญ่ ก็ปรับเปลี่ยนไปในลักษณะต่าง ๆ ด้วยเช่นกัน ซึ่งเป็นการปรับตัวบนทางอัตลักษณ์ สู่สังคมและวัฒนธรรมภายนอกด้วย การแสดงออกถึงอัตลักษณ์ใหม่ในการเป็นส่วนหนึ่งของรัฐไทยผ่านทางประเพณีพิธีกรรม รวมถึงการผลิตซ้ำ สร้างใหม่ หรือฟื้นฟูทางประเพณี ทั้งนี้ ก็เพื่อนำเสนออัตลักษณ์ของตนเองโดยมุ่งหมายให้คนในสังคมไทยตระหนักถึงคุณค่าและยอมรับในการดำรงอยู่ร่วมในสังคมเดียวกัน รวมทั้งเพื่อเรียกร้องสิทธิต่าง ๆ ให้แก่ชาติพันธุ์ของตนเอง ทางด้านผลของการปรับเปลี่ยนทางอัตลักษณ์ สู่สังคมและวัฒนธรรมภายนอกของชาวไทใหญ่นั้น มีทั้งผลต่อสังคมไทยและผลต่อตัวชาวไทใหญ่เอง ผลที่มีต่อสังคมไทย คือ ทำให้เกิดองค์กรต่าง ๆ ที่ให้ความช่วยเหลือและเผยแพร่ข้อมูล เกี่ยวกับชาวไทใหญ่ และทำให้เกิดองค์ความรู้จุดประกายให้เกิดงานวิจัยเกี่ยวกับกลุ่มชาติพันธุ์ไทใหญ่เพิ่มขึ้น ส่วนผลที่มีต่อ ชาวไทใหญ่ คือ หน่วยงานภาครัฐให้ความช่วยเหลือดูแลเรื่องสิทธิของชาวไทใหญ่และชาวไทใหญ่ก็กลายเป็นผู้อุปถัมภ์ทางพุทธศาสนากลุ่มใหม่ และทางวัดต่าง ๆ ก็เปิดรับประเพณีของชาวไทใหญ่เพิ่มขึ้น

6.3 วิเคราะห์ประเพณีออกหว่าของชาวพุทธในอำเภอแม่สะเรียง ซึ่งมีงานวิจัยเรื่องการปรับเปลี่ยนและการธำรงรักษาอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของชุมชนไทใหญ่ในจังหวัดแม่ฮ่องสอน ผลการศึกษาสรุปได้ว่า อัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของชุมชนไทใหญ่ในจังหวัดแม่ฮ่องสอน ถูกหลอมรวมจากพัฒนาการทางประวัติศาสตร์มาอย่างต่อเนื่องเป็นวิถีชีวิตที่มีความศรัทธาเลื่อมใสต่อพุทธศาสนาผสมผสาน

การนับถือผีและยึดมั่นในขนบธรรมเนียมประเพณีอย่างเคร่งครัด ทำให้คนในชุมชนไทใหญ่เกิดความภาคภูมิใจและตระหนักถึงการธำรงรักษาวัฒนธรรม ประเพณีและวิถีชีวิตของตนเองในด้านปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการปรับเปลี่ยน อัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมนั้น พบว่า ปัจจัยภายนอกจากกระแสโลกาภิวัตน์ การหลั่งไหลของวัฒนธรรมสมัยใหม่ รวมถึงความเจริญด้านการสื่อสารและเทคโนโลยีและปัจจัยภายในจากการขยายตัวด้านเศรษฐกิจ สังคม การท่องเที่ยวของจังหวัดทำให้เกิดการปรับเปลี่ยนอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมไทใหญ่ขึ้น ส่วนการธำรงรักษาอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมนั้น พบว่า กระบวนการทางวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการ การมีส่วนร่วม และความเข้มแข็งของชุมชนไทใหญ่ในการดำเนินงานทางวัฒนธรรม ตลอดจนการส่งเสริมสนับสนุนจาก 4 ภาคีหลักในชุมชนไทใหญ่ จะช่วยให้การธำรงรักษาอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมได้อย่างยั่งยืน และเป็นรูปธรรม

7. ข้อเสนอแนะ

7.1 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. ควรให้หน่วยงานหรือองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่เกี่ยวข้องทางวัฒนธรรมเป็นผู้ร่วมวางแผน ร่วมปฏิบัติ และร่วมประเมินการออกแบบ และพัฒนารูปแบบการจัดกิจกรรม
2. ควรศึกษาผลของปัจจัยภายนอกต่าง ๆ เช่น การช่วยเหลือของภาครัฐ การสนับสนุนงบประมาณจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ความเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ ที่มีต่อความเปลี่ยนแปลงต่อกิจกรรม

7.2 ข้อเสนอแนะสำหรับการทำวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรทำการวิจัยเกี่ยวกับการประชาสัมพันธ์และเผยแพร่ งานประเพณีอันทรงคุณค่าของอำเภอแม่สะเรียง จังหวัดแม่ฮ่องสอน ในบทบาทหน่วยงานภาครัฐ และภาคเอกชน
2. ควรทำการวิจัยการสร้างหลักสูตรท้องถิ่นของนักเรียน เพื่อให้เกิดการเรียนรู้อย่างบูรณาการในการจัดทำองค์ประกอบของงานประเพณีเชื่อมโยงกับกลุ่มสาระการเรียนรู้ให้ครอบคลุมในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน นอกจากจะทำให้เด็กในชุมชนได้เกิดความคิดอย่างบูรณาการแล้วยังสามารถเป็นฐานความคิดที่ให้เกิดจินตนาการเชื่อมโยงประเพณีวัฒนธรรมที่อยู่ภายใต้ทุนทางทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

เอกสารอ้างอิง

บุญช่วย ศรีสวัสดิ์. (2556). *คนไทยในพม่า*. พระนครศรีอยุธยา : โรงพิมพ์รามินทร์.

สุทัศน์ กันทะมา. (2542). *การคงอยู่ของวัฒนธรรมพื้นบ้านของชาวไทยใหญ่*. เชียงใหม่ : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

Boontham, N. (2015). Tai Yai People in Mae Sot District, Tak Province Maintain Lae Upataka Tradition. *Ban Muang Newspaper*. Reticved from <http://www.banmuang.co.th/region/24008>.

Phakdee, T. (1985). *Survey of Tai Yai Cultures and Traditions in the Mountain Area, Mae Sot District, Tak Province*. Kamphaeng Phet: Kamphaeng Phet Teacher Callege.

ศึกษาวิเคราะห์สาเหตุการเสด็จออกผนวชของเจ้าชายสิทธัตถะ
AN ANALYTICAL STUDY OF THE REASONS FOR RENUNCIATION OF
PRINCE SIDDHATTHA

Received : November 20, 2018

Revised : December 13, 2018

Accepted : December 30, 2018

วิไล สุริยาแสงเพชร

Wilai Suriyasangpetch DDS

พระมหาสมบุญ วุฑฒิกโร

Phramaha Somboon Uddhikaro

อรชร ไกรจักร

Orachorn Krichackea

บทคัดย่อ

บทความวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ 3 ข้อ คือ 1) เพื่อศึกษาเรื่องการบวชในยุคพุทธกาลจากคัมภีร์พระพุทธานุสาเถรวาท 2) เพื่อศึกษาทัศนะว่าด้วยสาเหตุการเสด็จออกผนวชของเจ้าชายสิทธัตถะจากการตีความของนักวิชาการและเอกสารที่เกี่ยวข้อง 3) เพื่อศึกษาวิเคราะห์สาเหตุการเสด็จออกผนวชของเจ้าชายสิทธัตถะ งานวิจัยนี้เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมผสานระหว่างการค้นคว้าวิจัยเอกสารและการสัมภาษณ์เชิงลึก นักวิชาการทางพระพุทธศาสนา 10 รูป/คน ผลการวิจัย พบว่า นักปราชญ์ทางพระพุทธศาสนาแสดงทัศนะเรื่องเจ้าชายสิทธัตถะเสด็จออกผนวช แตกต่างกันไป 2 สาเหตุหลัก คือ 1) ต้องการแสวงหาหนทางพ้นทุกข์และ 2) เกิดจากแรงผลักดันทางการเมืองของสภาศากยวงศ์ จากการวิเคราะห์พระไตรปิฎก อรรถกถา ทัศนะของปราชญ์ในทางพระพุทธศาสนา ความเป็นมนุษย์ในการแสวงหาทางพ้นทุกข์ และค่านิยมการบวช พบว่า สาเหตุหลักของการเสด็จออกผนวชของเจ้าชายสิทธัตถะที่น่าจะเป็นไปได้คือ การบำเพ็ญบารมีเพื่อเป็นพระพุทธเจ้าในอดีตชาติ ต้องการแสวงหาหนทางพ้นทุกข์หลังจากเห็นทวทูตทั้ง 4 การมองเห็นความไม่จีรังยั่งยืนในกามสุข และค่านิยมการบวชเพื่อแสวงหาโมกษะของชาวชมพูทวีปในยุคพุทธกาล

คำสำคัญ: ผนวช, มหาภิเนษกรรม, สิทธัตถะ

Abstract

This thesis has three objectives: 1) to study the ordination of the Buddha's period in Theravada Buddhist scriptures, 2) to study the scholars' interpretative views concerning Prince Siddhattha's giving up the world and related academic works, and 3) to analyze the Prince Siddhattha's causes of giving up the world. This is a qualitative research done by mixed methods, documentary research and in-depth interview of 10 Buddhist scholars. In this research, the content analysis was used to collect by the research.

The research found that many Buddhist scholars gave two contrastive viewpoints: 1) the Prince Siddhattha would like to find out the way leading to the cessation of suffering, on the other hand, due to his political pressure in the Sākaya parliament, according to the analysis of Tipitaka, commentaries and Buddhist scholars's viewpoints, human beings' real need in search for the end of suffering and value of ordination, it clearly showed that the cultivation of perfections leading to become the Buddha in the past life whereby the cessation of suffering could be made as the Prince Siddhattha's chief caused giving up the world including the four passing sights, the insight of vicissitude in sensual pleasure and value in search of Moksha in the Buddha's period.

Keywords: Ordination, Renunciation, Siddhattha

1. บทนำ

บรรดานักวิชาการในแต่ละยุคสมัยหลังพุทธกาลเป็นต้นมา มีการตีความพระสูตรในพระไตรปิฎก แสดงทัศนะเรื่องราวของสาเหตุการเสด็จออกผนวชของเจ้าชายสิทธัตถะแตกต่างกัน อรรถกถาจารย์อธิบายว่า พระองค์ทรงเสด็จออกจากพระนครกรุงกบิลพัสดุ์เวลากลางคืนโดยล่ำพราง มีเพียงนายฉันทะผู้ติดตามและม้ากัณฐกะเท่านั้น แต่ในพระไตรปิฎก มัชฌิมนิกาย (ที.สี.9/332/128) มี “ข้อความสำคัญ” ที่กล่าวถึงการเสด็จออกผนวชของเจ้าชายสิทธัตถะ ดังนี้ “ภิกษุทั้งหลาย ในกาลต่อมา เรายังหนุ่มแน่น แข็งแรง มีพระเกศาดำสนิท อยู่ในปฐมวัย เมื่อพระราชมารดาและพระราชบิดาไม่ปรารถนาจะให้ผนวช มีพระพักตร์นองด้วยน้ำพระเนตรทรงกันแสงอยู่ จึงโกนผมและหนวด นุ่งห่มผ้ากาสาวัสฏีเสด็จออกจากพระราชวังไปผนวชเป็นบรรพชิต” ทำให้นักวิชาการได้แสดงทัศนะที่แตกต่างจากอรรถกถาจารย์ คือ เจ้าชายสิทธัตถะเสด็จออกผนวชต่อหน้าพระบิดา พระมารดา ในช่วงเวลากลางวัน มีสาเหตุจากแรงผลักดันทางการเมือง เรื่อง “ศึกชิงน้ำ” หรืออาจเป็น “แผนการกู้อิสรภาพของเจ้าชายสิทธัตถะ” เพราะความทรงจำในศักดิ์ศรีของชาวมองโกล

สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส แสดงทัศนะเรื่องสาเหตุการเสด็จออกผนวชของเจ้าชายสิทธัตถะในหนังสือชื่อ พุทธประวัติ เล่มที่ 1 ทรงตั้งข้อสงสัยอีกทั้งยังไม่แน่ใจว่าเจ้าชายสิทธัตถะออกผนวชหรือออกมหาภิเนษกรรมในช่วงเวลาใด ทั้งยังได้วิจารณ์ความไม่สมเหตุสมผลในเชิงตรรกะของข้อความบางแห่งในพุทธประวัติด้วย เหตุการณ์วันที่เสด็จออกผนวช มีเนื้อหาในคัมภีร์อรรถกถาบอกว่าทรงเสด็จหนีออกผนวชตอนกลางคืน ส่วนเนื้อหาในพระไตรปิฎก มัชฌิมนิกายบอกว่าเสด็จออกซึ่งหน้าในขณะมารดาบิดานำตานองหน้าอยู่ (จันงค์ ทองประเสริฐ, 2547 :13) เรื่องราวที่ว่าเจ้าชายสิทธัตถะเสด็จออกบวชด้วยเหตุผลทางการเมือง มีผู้ที่ตั้งข้อสังเกตในเรื่องนี้หลายท่าน ดังนี้ ดร.บี.อาร์.อัมเบดการ์ (Dr.B.R. Ambedkar) ในหนังสือชื่อ พระพุทธเจ้ากับคำสอนของพระองค์ (The Buddha and His Dhamma) (B.R. Ambedkar 1957:39) และ ศาสตราจารย์พิเศษเสฐียร พันธงรังษี ได้แสดงทัศนะไว้ในหนังสือพุทธประวัติมหายาน (พุทธประวัติฉบับค้นพบใหม่) นอกจากนี้ ศาสตราจารย์เสฐียรพงษ์ วรรณปก ได้แสดงทัศนะว่า “เจ้าชายสิทธัตถะ มิได้เสด็จหนีออกบวชเวลากลางคืน ทรงเสด็จออกบวชเพราะแรงผลักดันทางการเมือง” ในมติชน (เสฐียรพงษ์ วรรณปก : ออนไลน์)

การตีความพระพุทธรูปประวัติที่แตกต่างกันไป ทำให้ผู้สนใจใน “พระพุทธรูปประวัติ” เกิดการสับสนในการทำความเข้าใจเรื่อง สาเหตุการเสด็จออกผนวชของเจ้าชายสิทธัตถะ ที่มีหลักฐานอยู่ในพระไตรปิฎก ซึ่งนักวิชาการยอมรับว่าเป็นข้อมูลปฐมภูมิหรือเป็นข้อมูลที่น่าเชื่อถือมากที่สุด อาจกลายเป็นเรื่องที่ไม่น่าสนใจ หากข้อโต้แย้งไม่ได้ จน “พระพุทธรูปประวัติ” ด้อยคุณค่าที่จะสืบทอดให้เยาวชนรุ่นหลังได้ศึกษาต่อไปในอนาคตได้ ดังนั้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะทำการวิจัยเรื่องสาเหตุการเสด็จออกผนวชของเจ้าชายสิทธัตถะ เพื่อทรงคุณค่าพุทธประวัติของพระบรมศาสดาสัมมาสัมพุทธเจ้าให้ยาวนานสืบไป

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- 2.1 เพื่อศึกษาเรื่องการบวชในยุคพุทธกาลจากคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท
- 2.2 เพื่อศึกษาทัศนคติว่าด้วยสาเหตุการเสด็จออกผนวชของเจ้าชายสิทธัตถะ จากการตีความของนักวิชาการ และเอกสารที่เกี่ยวข้อง
- 2.3 เพื่อศึกษาวิเคราะห์สาเหตุการเสด็จออกผนวชของเจ้าชายสิทธัตถะ

3. ขอบเขตการวิจัย

3.1 ขอบเขตด้านเนื้อหา

การวิจัยนี้ ผู้วิจัยจะศึกษาพุทธประวัติจากพระสูตร หลักธรรมที่เกี่ยวข้องกับการเป็นพระพุทธเจ้า การตีความ สาเหตุและช่วงเวลาการเสด็จออกผนวชของเจ้าชายสิทธัตถะของนักวิชาการทางพระพุทธศาสนาและเอกสารที่เกี่ยวข้อง

3.2 ขอบเขตด้านเอกสาร

ผู้วิจัยจะศึกษาจากเอกสาร ดังนี้ คัมภีร์ทางพระพุทธศาสนาเถรวาท คือพระไตรปิฎก อรรถกถา และ ศึกษาพุทธประวัติ จากตำรา หนังสือ บทความ เอกสารที่เกี่ยวข้อง

4. วิธีดำเนินการวิจัย

งานวิจัยชิ้นนี้เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมผสานระหว่างการค้นคว้าวิจัยเอกสาร (Documentary Research) และการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) มีลำดับขั้นตอนการวิจัย ดังนี้

4.1) ศึกษาค้นคว้าข้อมูลจากคัมภีร์พระไตรปิฎก ภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พร้อมทั้งอรรถกถา จากเอกสารตำราทางพระพุทธศาสนาเถรวาท ข้อมูล บทความ เอกสารที่เกี่ยวข้องที่ปรากฏอยู่ในวารสาร หนังสือและสื่อออนไลน์ในอินเทอร์เน็ต

4.2) ศึกษาและรวบรวมข้อมูลจากเอกสาร ทำการวิเคราะห์ข้อมูล (Analysis) ตีความ (Interpretation) ตามแนวหลักการ ข้อมูลปฐมภูมิ และข้อมูลทุติยภูมิ โดยวิเคราะห์ความสัมพันธ์ แล้วนำมาเปรียบเทียบ (Comparative) ความสอดคล้อง สนับสนุนหรือแตกต่างกัน

4.3) สัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) นักวิชาการทางพระพุทธศาสนาจำนวน 10 ท่าน ประกอบด้วยรายนาม ดังนี้ 1. พระมหาโพธิวงศาจารย์ (ทองดี สุรเตโช) ราชบัณฑิต 2. พระเทพปฏิภาณวาที (สุนทร ญาณสุนทร) 3. พระราชปริยัติกวี, ศ.ดร. (สมจินต์ สมมาปัญญา) 4. พระเมธาวิเชียร, ผศ.ดร. (สุเทพ ปลิวโก) 5. พระมหาบุรณะ ชาติเมธ, ดร. 6. พระมหาพงศ์ศักดิ์ ฐานิโย, ดร. 7. ศาสตราจารย์พิเศษ จำนงค์ ทองประเสริฐ ราชบัณฑิต 8. ศาสตราจารย์ ดร.สมภาร พรหมทา 9. ศาสตราจารย์ ดร.วัชร งามจิตรเจริญ 10. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ร้อยโท ดร.บรรจบ บรรณรุจิ

4.4) นำแนวคิด ข้อเสนอแนะจากผู้ทรงคุณวุฒิทางพระพุทธศาสนา มาประมวลผลร่วมกับเอกสารข้อมูลทั้งหมด สรุปผลการวิเคราะห์อย่างสมบูรณ์

5. ผลการวิจัย

5.1 การศึกษาจากการค้นคว้า การบำเพ็ญบารมีเพื่อเป็นพระพุทธเจ้าของผู้ที่ปรารถนาเป็นพระสัมมาสัมพุทธเจ้า เทวทูตทั้ง 4 ที่น้อมนำจิตใจให้ผู้ปรารถนาเป็นพระพุทธเจ้าทั้งในอดีตและปัจจุบัน รวมทั้งค่านิยมการบวชในยุคพุทธกาลในยุคพุทธกาล พบว่า ชาวชมพูทวีปมีค่านิยมทางสังคมในการสละเรือนออกบวชเพื่อแสวงหาความจริงสูงสุดหรือปรมาตมน์ บรรลุโมกษะ

5.2 ทศนะว่าด้วยสาเหตุที่ทำให้เจ้าชายสิทธัตถะเสด็จออกผนวชของนักวิชาการทางพระพุทธศาสนา แตกต่างกันอย่างเห็นได้ชัด 2 สาเหตุหลัก คือ 1) ต้องการแสวงหาหนทางพ้นทุกข์ และ 2) จากแรงผลักดันทางการเมืองภายในศากยวงศ์ จากเรื่อง “ศึกชิงน้ำ” ที่แพ้วทนต์ในศากยวงศ์ จากการทบทวนวรรณกรรมพบว่า ทศนะว่าด้วยช่วงเวลาที่ทำให้เจ้าชายสิทธัตถะเสด็จออกผนวชนั้น พระอาจารย์ผู้รจนาบาลีและอรรถกถา แสดงนัยแตกต่างกัน 2 ประการคือ 1) พระอาจารย์ผู้รจนาบาลีมีชัยนิกาย เจ้าชายสิทธัตถะเสด็จออกผนวชตอนกลางวัน ไม่ได้เสด็จหนีออกผนวช แต่เสด็จออกผนวชซึ่งหน้าในขณะที่ พระราชบิดาและพระประยูรญาติ ไม่ยอม และเศร้าโศกเสียใจ 2) พระอาจารย์ผู้รจนาอรรถกถา แสดงความตามนัย มหาปทานสูตร เสด็จหนีออกในกลางคืน ทรงม้ากัณฐกะ มีนายฉันทะตามเสด็จ ถึงฝั่งแม่น้ำอนโนมา แล้วทรงตัดพระเมาลีด้วยพระขรรค์ อธิษฐานเพศบรรพชิต ณ ที่นั้น จากการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) นักวิชาการทางพระพุทธศาสนา 10 ท่าน พบว่า 9 ท่าน ได้แสดงทัศนะในเรื่องนี้ว่า สาเหตุหลักของการเสด็จออกผนวช คือการบำเพ็ญบารมีในอดีตชาติอันยาวนานของเจ้าชายสิทธัตถะได้เต็มเปี่ยมบริบูรณ์ ทำให้เมื่อเห็นเทวทูตทั้ง 4 แล้วเกิดแรงบันดาลใจ ในการเสด็จออกผนวช

5.3 สาเหตุหลักของการเสด็จออกผนวชของเจ้าชายสิทธัตถะที่น่าจะเป็นไปได้ คือ 1) การบำเพ็ญบารมีเพื่อเป็นพระพุทธเจ้าในอดีตชาติ 2) ต้องการแสวงหาหนทางพ้นทุกข์หลังจากเห็นเทวทูตทั้ง 4 3) การมองเห็นความไม่จีรังยั่งยืนในกามสุข และ 4) ค่านิยมการแสวงหาโมกษะในยุคพุทธกาล

1. การบำเพ็ญบารมีเพื่อเป็นพระพุทธเจ้าในอดีตชาติ

การบำเพ็ญบารมีเพื่อเป็นพระพุทธเจ้าจะต้องมีความตั้งใจเดิม ทำให้เกิดความตั้งใจอย่างแรงกล้าในปัจจุบัน หลังจากที่ได้เห็น เทวทูตทั้ง 4 ทำให้เจ้าชายสิทธัตถะตั้งใจที่จะเสด็จออกมหาภิเนษกรรม

วัยของพระองค์เป็นวัยที่คนทั่วไปยังหมกมุ่นอยู่ในกามสุข ทรงตรัสรู้ชอบด้วยพระองค์เอง มิได้มีใครเป็นครูของพระองค์ และประกาศความเป็น “พุทธะ” ในสมัยพุทธกาล ประกาศคำสอนเรื่องทางสายกลางหรือมัชฌิมา ปฏิปทา ซึ่งแตกต่างจากคำสอนในสมัยนั้น ที่สอนเรื่องหนทางสุดโต่ง 2 สาย อีกทั้งเรื่องการไม่แบ่งชนชั้น วรรณะ ในหมู่สงฆ์ การสอนเรื่องศีล ให้ มนุษย์ไม่ฆ่าสัตว์เพื่อบูชาญ เป็นต้น นับเป็นความท้าทายอย่างใหญ่หลวงกับ นักบวชเจ้าลัทธิต่างๆ ที่มีอยู่มากมายในสมัยนั้น เรียกว่า เป็นการประกาศความเชื่อที่ขัดกับความเชื่อเดิมอย่างรุนแรง พระองค์สร้างบารมี ครบถ้วนบริบูรณ์ทั้ง 30 ทศ พระชาติที่เป็นพระเทวีย์ ใน เทวีย์ชาดก (ขุ.ชา. 28 /1-3/183) พระชาติแรกในทศชาติชาดก ก่อนที่จะมาตรัสรู้เป็นสมเด็จพะอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้านามว่า พระโคตม พระองค์ทรงบำเพ็ญเนกขัมมบารมี หมายถึงการออกบวชหรือออกจากกาม ชาดกนี้กล่าวถึงพระเทวีย์กุมาร ทำอุบายเพื่อไม่ต้องการครองราชย์ เพราะจะต้องทำบาปหลายประการเนื่องจาก พระเทวีย์เป็นผู้มีบุญจึงรำลึกชาติได้และทรง

ทราบว่าเป็นชาติก่อนได้เคยเป็นพระราชาครองเมืองและได้ตัดสินโทษผู้ร้ายอย่างเดียวกันนี้ พระองค์ได้เสวยราชสมบัติในกาลนั้น 20 ปีแล้ว ต้องหมกไหม้อยู่ในนรก 80000 ปี ได้รับความทุกข์ทรมานเป็นอันมาก พระเทมียทรงมีความหวาดกลัวอย่างยิ่ง แสร้งทำเป็นไข้อยู่เปลี่ยน พระราชาปรึกษากับพราหมณ์ที่ปรึกษาตกลงให้นำราชกุมารไปฝัง สารถิษฐ์บรรพการราชกุมารออกไปนอกวังเพื่อฝังพระเทมีย จากนั้นพระเทมียเปิดความลับว่าที่จริงต้องการออกผนวช ไม่ต้องการขึ้นครองราชย์ สารถิเลื่อนไสขอบวชด้วย แต่ไปถูกลอยวายให้พระราชาทราบก่อน พระชนกพระชนนีและข้าราชการบริพารจึงพากันออกบวชตาม

2. ต้องการแสวงหาหนทางพ้นทุกข์ หลังจากเห็นเทวทูตทั้ง 4

ในพระไตรปิฎกเล่มที่ 33 ขุททกนิกาย อปทาน คัมภีร์พุทธวงศ์ซึ่งเป็นเรื่องราวของพระพุทธเจ้าในอดีต 24 พระองค์ และโคตมพุทธเจ้าหรือพระพุทธเจ้าองค์ปัจจุบันว่ามีประวัติความเป็นมาอย่างไร พบว่า ทุกๆ พระองค์เห็นเทวทูตทั้ง 4 แล้วจึงเสด็จออกผนวช แสดงถึง การเห็นสิ่งที่เบียดเบียนทุกข์ทำให้ทุกข์ได้ในปัจจุบันว่า ต้องการแสวงหาหนทางหลุดพ้นจากทุกข์จึงเสด็จออกผนวช ผลจากการแสวงหาคำตอบนั้นพระพุทธเจ้าได้แสดงไว้ในธัมมจักกัปปวัตตนสูตร ซึ่งเป็นพระสูตรบทแรกในพระพุทธศาสนา ในกัณฐกวิมานสูตร มีข้อความบันทึกไว้อย่างชัดเจนว่า เจ้าชายสิทธัตถะเสด็จออกผนวชพร้อมกับนายฉันทะและม้ากัณฐกะเพื่อแสวงหาหนทางหลุดพ้นจากทุกข์ และไม่ว่าจะเสด็จออกผนวชด้วยพาหนะอะไร พระองค์ก็จะตรัสรู้ที่ใต้ต้นไม้อันต้นไม้นี้ที่พระองค์ตรัสรู้จะเรียกว่า “ต้นโพธิ์” เหมือนกัน

3. การมองเห็นความไม่จีรังยั่งยืนในกามสุข

เจ้าชายสิทธัตถะต้องการออกจากกามในปัพพชาสูตร ในพระสูตรนี้แสดงให้เห็นว่าการเสด็จออกผนวชของเจ้าชายสิทธัตถะเพราะต้องการออกจากกาม (ขุ.สุ.25/426/597) ที่พระอานนทยกความสัมพันธ์ระหว่างเจ้าชายสิทธัตถะที่เพิ่งออกผนวช เสด็จเที่ยวบิณฑบาตอยู่ในพระนครราชคฤห์กับพระเจ้าพิมพิสาร แสดงถึง ความตั้งพระทัยอย่างแน่วแน่ของเจ้าชายสิทธัตถะในการเสด็จออกจากพระราชวังกรุงกบิลพัสดุ์ว่า ทรงมีเหตุผลส่วนตัวที่จะแสวงหาหนทางพ้นทุกข์ คือ ต้องการออกจากกามและไม่อาลัยอาวรณ์ในราชสมบัติ พระองค์ยอมกระทำทุกกริยา ตามค่านิยมที่มีในสมัยพุทธกาล เป็นการทรมานตนอย่างที่เราเรียกว่าหาบุคคลทำได้แบบนี้ยากยิ่งนัก เกือบสิ้นพระชนม์เลยทีเดียว หากพระองค์เสด็จออกจากกรุงกบิลพัสดุ์เพราะเรื่องอื่นๆ เมื่อพระองค์ทรงตรัสรู้แล้ว ก็ไม่จำเป็นต้องเหน็ดเหนื่อยยากกับการสั่งสอนชาวโลกพุทธกิจ 45 พรรษา และพุทธกิจประจำวัน ที่พระพุทธเจ้าได้เมตตาสอนสรรพสัตว์ทั้งหลายเพื่อตั้งพระพุทธศาสนาในแผ่นดินที่มีความเชื่อที่แตกต่างออกไปจากที่พระองค์ทรงตรัสรู้นั้น

4. ค่านิยมการแสวงหาโมกษะในยุคพุทธกาล

พระพุทธประวัติ หลังจากเจ้าชายสิทธัตถะประสูติได้ 5 วัน พระเจ้าสุทโธทนะ เชิญพราหมณ์ผู้เชี่ยวชาญในไตรเวทย์ พราหมณ์ทั้ง 8 มาทำนาย ความเป็น “พระเจ้าจักรพรรดิ” หากเจ้าชายสิทธัตถะอยู่ครองเรือนและหากเสด็จออกผนวชก็จะเป็นพระสัมมาสัมพุทธเจ้าแน่นอน แสดงว่าคนในยุคพุทธกาลมีค่านิยมที่ให้ความสำคัญในเรื่องการเป็น “นักบวช” จึงทำให้พราหมณ์กล้าที่จะทำนายลักษณะเจ้าชายองค์น้อยว่า หากครองราชสมบัติก็จะเป็นพระเจ้าจักรพรรดิ หากเป็นนักบวชก็จะเป็นพระพุทธเจ้า เพราะเป้าหมายการบวชของชาวชมพูทวีปหรือชาวอินเดียโบราณ คือการแสวงหาโมกษะ หลุดพ้นจากการเวียนว่ายตายเกิด ได้กลับคืนสู่พระเจ้าสูงสุดคือจากอัมมัตถ์น้อยๆ กลับคืนสู่ปรมาตมัตถ์ ศาสนาพราหมณ์-ฮินดู

เชื่อว่าปรมาตมกับพรหมันเป็นสิ่งเดียวกัน มีฐานะเป็นวิญญาณดั้งเดิมหรือความจริงสูงสุดของโลกและสรรพสิ่งในโลก เพราะ สรรพสิ่งมาจากปรมาตมหรือพรหมันเป็นศูนย์รวมแห่งวิญญาณทั้งปวง

สาเหตุหลักที่ไม่น่าจะเป็นไปได้ ที่จะเป็นสาเหตุของการเสด็จออกผนวชของเจ้าชายสิทธัตถะ คือการเสด็จออกผนวชเนื่องจากแรงผลักดันทางการเมืองของสภาทศกัณฐ์ เรื่องการระงับความทะเลาะของหมู่พระญาติ มีปรากฏอยู่ในพระไตรปิฎกเล่มที่ 25 สุขวรรค ญาคูถกหุสสนวัตถุ พระผู้มีพระภาคตรัสพระคาถานี้แก่พระญาติฝ่ายศากยะและโกลิยะที่ทะเลาะกัน เพราะแย่งน้ำทำนาใน ขุททกนิยายปรมัตถโชติกา สุตตนิบาตอรรถกถา เรื่องราวของศึกชิงน้ำในแม่น้ำโรหิณะระหว่างกรุงกบิลพัสดุ์และกรุงเทวทหะ พระศาสดาเมื่อประทับอยู่ในแคว้นของชาวสากกะทรงปรารภหมู่พระญาติ เพื่อระงับความทะเลาะ จึงตรัสพระธรรมเทศนานี้ว่า “สุสุขํ วต” เป็นต้น. ความวิวาทเกิดเพราะแย่งน้ำในอรรถกถา (ขุ.ธ.อ. 2 /241-244) เหตุการณ์นี้เกิดขึ้นหลังจากที่เจ้าชายสิทธัตถะออกผนวชและตรัสรู้เป็นพระพุทธเจ้าแล้วไม่ใช่ก่อนตรัสรู้ หนังสือชื่อ พระพุทธเจ้าและคำสอนของพระองค์ (the Buddha and his Dhamma) โดย ดร.บี. อาร์. อัมเบตการ์ (Dr.B. R. Ambedkar) เนื้อหาบางตอนได้เขียนว่าการที่สภาราชาวงศ์แห่งกบิลพัสดุ์มีมติจะทำสงคราม แต่เจ้าชายสิทธัตถะไม่เห็นด้วยและคัดค้านการทำสงคราม พระองค์ยังประกาศอย่างเด็ดเดี่ยวอีกว่า จะไม่เข้าร่วมรบในสงครามนี้ จนเป็นเหตุให้เกิดความไม่พอใจต่อสภาราชาวงศ์ และยังเป็นการทำผิดกฎของศากยสภาอีกด้วยเป็นแรงผลักดันให้พระองค์ต้องเสด็จออกจากกรุงกบิลพัสดุ์ (Dr.Bhimrao Ramji Ambedkar, 1891-1956)

การตีความหมายเรื่องการหลุดพ้นในพระพุทธศาสนาของ ดร.อัมเบตการ์ ถูกตีความหมายว่าเป็นหนทางที่จะกำจัดความอยุติธรรม และความไร้มนุษยธรรม ทำให้สังคมหลุดพ้นจากความทุกข์ เพื่อแก้ปัญหาของสังคม ทำให้เกิดจุดร่วมของชาวพุทธที่ทำงานเพื่อสังคม การตั้งมั่นในปณิธานแบบพระโพธิสัตว์ของมหายานที่จะคุ้มครองรักษาสรรพสัตว์ โดยเฉพาะชนชั้นจัณฑาลให้ได้รับสิทธิเสรีภาพทางสังคม ทำให้ไม่ได้รับการยอมรับจากปัญญาชนชาวพุทธในอินเดีย เพราะการปฏิเสธความเชื่อเรื่องกรรม การตรัสรู้ และอริยสัจ 4 ดร.อัมเบตการ์ สำเร็จการศึกษาปริญญาเอกทางเศรษฐศาสตร์ ปริญญาเอกทางรัฐศาสตร์ และเป็นเนติบัณฑิตอังกฤษ ได้รับปริญญาเอกกิตติมศักดิ์ทางด้านกฎหมายจากมหาวิทยาลัยโคลัมเบีย จึงไม่แปลกที่งานเขียน ทางพระพุทธศาสนา ซึ่งมีอยู่เพียงเล่มเดียวคือ พระพุทธเจ้ากับคำสอนของพระองค์ (the Buddha and his Dhamma) จะเป็นงานที่น้อยเอียงไปทางแก้ไขปัญหาของสังคม เป็นความรู้สึคนึกคิดส่วนตัว ไม่ใช่ฐานะนักวิชาการทางพระพุทธศาสนา แต่ในฐานะนักต่อสู้เพื่อสิทธิมนุษยชนที่สมควรยกย่องสรรเสริญ การประพันธ์หนังสือ “พระพุทธเจ้ากับคำสอนของพระองค์” จึงมีแนวโน้มแสดงทัศนะการเสด็จออกผนวชของพระพุทธเจ้าเป็นแบบนักการเมืองที่ต้องการการจัดการแบ่งชนชั้นวรรณะแก้ไขปัญหาสังคม (Christopher S. Queen, 1966:47)

บันทึกหลักฐานในพระไตรปิฎกและอรรถกถา เหตุการณ์ “ศึกชิงน้ำ” เกิดขึ้นหลังจากที่เจ้าชายสิทธัตถะตรัสรู้เป็นพระสัมมาสัมพุทธเจ้าแล้ว ในพรรษาที่ 5 เท่ากับเป็นเหตุการณ์ที่เกิดต่างช่วงเวลากัน จึงเป็นเรื่องที่ไม่น่าจะเป็นไปได้ว่า การเสด็จออกผนวชของเจ้าชายสิทธัตถะจะมีสาเหตุจากแรงผลักดันทางการเมือง ศาสตราจารย์พิเศษเสฐียรพงษ์ วรรณปก ราชบัณฑิต เขียนหนังสือ “บางแง่มุมเกี่ยวกับพระพุทธองค์” โดยรวบรวมบทความที่เขียนในคอลัมน์ “ธรรมได้ธรรมาสน์” พระสูตร

น่าสนใจ" ในหนังสือพิมพ์ข่าวสด รายวัน ตั้งแต่เดือนพฤษภาคม 2541 มีข้อความบางตอนกล่าวไว้ว่า เจ้าชายสิทธัตถะไม่ได้เสด็จหนี ออกบวช ในเวลากลางคืนนั้น ได้หลักฐานมาจากแหล่งข้อมูลคือ หนังสือเรื่อง “พระพุทธเจ้าและคำสอนของพระองค์”(the Buddha and his Dhamma) โดย ดร.บี.อาร์.อัมเบดการ์ (Dr.B. R. Ambedkar) หนังสือชื่อ พุทธประวัติมหายาน (พุทธประวัติฉบับค้นพบใหม่) โดยศาสตราจารย์พิเศษ เสฐียร พันธรังสี หนังสือเล่มนี้เป็นหนังสือเรียบเรียงมาจากหนังสือหลายเล่ม มีทั้งภาษาอังกฤษภาษาจีน ภาษาญี่ปุ่น แสดงทัศนะเรื่องการแพ้โหวต เรื่องศึกชิงน้ำของเจ้าชายสิทธัตถะ โดยมีแหล่งข้อมูลสำคัญ คือ The Buddha and his Dhamma เป็นหนังสือที่นิพนธ์โดย ดร.อัมเบดการ์ (Dr. Ambedkar) เช่นเดียวกัน

เจ้าชายสิทธัตถะน่าจะเสด็จออกผนวชช่วงเวลากลางคืน มีหลักฐานที่สนับสนุนปรากฏอยู่ทั้งหมด 4 ประการ คือ

1. จากการวิเคราะห์ 8 พระสูตร ในพระไตรปิฎก พระสูตรที่มี “ข้อความสำคัญ” ที่เกี่ยวข้องกับการเสด็จออกผนวชของเจ้าชายสิทธัตถะ ดังนี้ 1. ปาสราสิสูตร 2. โสณทัณตสูตร 3. ภูมทัตตสูตร 4. มหาสังกตสูตร 5. โพธิราชกุมารสูตร 6. จังกิสูตร 7. สังคารวสูตร 8. สารีปุตตสูตรตนิทเทส

ข้อความสำคัญ ที่ว่า “ในกาลต่อมา เรายังหนุ่มแน่น แข็งแรง มีเกศาดำสนิทอยู่ในปฐมวัย เมื่อพระราชมารดา และพระราชบิดาไม่ทรงปรารถนาจะให้ผนวช มีพระพักตร์นองด้วยน้ำพระเนตรทรงกันแสงอยู่ จึงโณนผมและหวด นุ่งห่มผ้ากาสาขาวพัสดุ์ ออกจากวังผนวชเป็นบรรพชิต” (ที.สี. 9 /332 /128) เป็นข้อความเดียวกัน (stocked phrase) เล่าเรื่องความยิ่งใหญ่ ก่อนการเสด็จออกผนวชของเจ้าชายสิทธัตถะว่าทรงเป็นชายหนุ่ม วรรณะกษัตริย์ สละราชสมบัติ สละราชบัลลังก์ สละทุกสิ่ง เพื่อค้นหาหนทางพ้นทุกข์ จนกระทั่งได้ตรัสรู้ เป็นพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ในปาสราสิสูตร บันทึกไว้ว่า พระพุทธเจ้าเป็นผู้เล่าเรื่อง แต่ในพระสูตรอื่นๆ ผู้พูดไม่ใช่พระพุทธเจ้า พระองค์ดำริที่จะแสวงหาหนทางพระนิพพานตั้งแต่เยาว์วัย ทรงเสด็จออกผนวชตั้งแต่วัยหนุ่ม โดยที่พระบิดา พระมารดาไม่เห็นด้วยการผนวชจึงทรงกันแสง อาจจะกันแสงซึ่งหน้าหรือกันแสงภายหลังการเสด็จออกผนวชก็ได้ แสดงว่าทั้งพระบิดา และพระมารดาทราบเรื่องความต้องการเสด็จออกผนวชของเจ้าชายสิทธัตถะอยู่แล้ว แต่ทั้งสองพระองค์ก็ไม่ทราบว่าจะเสด็จออกผนวชในเวลาใด (เสฐียร พันธรังสี, 2554:6)

2. จากหลักฐานชั้นปฐมภูมิที่ปรากฏอยู่ใน กัณฐกวิมานสูตร

ตารางแสดงพระไตรปิฎกบาลี สยามรัฐ เทียบกับ พระไตรปิฎก ภาษาไทยฉบับมหาจุฬาฯ

พระไตรปิฎก ฉบับสยามรัฐ (ภาษาบาลี) เล่มที่ 26 ข้อที่ 81 หน้า 136	พระไตรปิฎกฉบับมหาจุฬาฯ เล่มที่ 26 ขุททกนิกาย วิมาน-เปตวัตถุ เถร-เถรีคาถา ข้อที่ 1184 – 1189 หน้า 148
โส เทวปุตโต อุตตมโน โมคคัลลานะ ปุณณิโต ... เป ... ยสส กम्मสลิท ผล อห กปิลตถุสมี สากิ ยาน ปุตุตตะเม สุทโธทนสส ปุตุตสส กณฐโก สหโ อหุ ยทา โส อพุทธมรตตาย สมโพธาย อภินิขมิ โส ม มุทุทิ ปาณินิ ตมพนเขหิ จ สกุณิ อาโกญญิตวาน	เทพบุตรนั้นคือใจที่พระมหาโมคคัลลานเถระถาม จึงตอบปัญหาผลกรรมไปตามที่พระเถระถามว่า ข้าพเจ้าคือ พญาม้ากัณฐกะ เป็นสหชาติหนึ่ง กับ พระราชโอรสของ พระเจ้าสุทโธทนะ... เพื่อพระ โพธิญาณในเวลาเที่ยงคืน พระองค์ทรงใช้ผ้าพระ

วท สมมาติมพริ วิ โอห โลก ตารยิสส ปตโต สมโพธิมุตตม	หัตถ์ที่อ่อนนุ่ม ... เราบรรลุประสัณนิมิตโพธิญาณอันสูงสุดแล้ว จักช่วยสัตว์โลกให้ข้ามโอฆสงสาร
---	---

กัณฐกวิมานสูตร พบคำว่า “อหิมุตตม” มีความหมายว่า “เที่ยงคั่น”

ในกัณฐกวิมานสูตรและอรรถกถา มีเนื้อหาที่พระโมคคัลลานะได้ขึ้นไปบนสวรรค์ชั้นดาวดึงส์พบกับกัณฐกเทพบุตร อดีตชาติ คือ ม้ากัณฐกะ เป็นผู้นำพาพระองค์เสด็จออกจากวังกรุงกบิลพัสดุ์โดยลำพัง พร้อมกับนายฉันทะ เสด็จออกประตู่วังกรุงกบิลพัสดุ์เวลาเที่ยงคั่น

3. ค้นคว้าจากหลักฐานชั้นทุติยภูมิคือ อรรถกถาขุททกนิกายและอรรถกถากัณฐกวิมาน

ตารางที่แสดงเปรียบเทียบระหว่างอรรถกถา ฉบับมหาจุฬาฯ และ อรรถกถาฉบับมหาจุฬาฯ

อรรถกถาขุททกนิกาย อปทาน ภาค 1 ฉบับมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย 2559 อภิธานนิทานกถา หน้า 108-109	อรรถกถากัณฐกวิมาน ในพระไตรปิฎกพร้อมอรรถกถา แปล ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย 2534 เล่มที่ 48 หน้า 612
พระโพธิสัตว์เสด็จลงจากพื้นปราสาทอย่างนี้แล้ว เสด็จไปใกล้ม้า ตรัสอย่างนี้ว่า “ม้ากัณฐกะเอ๋ยวันนี้ เจ้าจงพาเราข้ามฝั่งสักคั่นเถิด เราอาศัยเจ้าได้เป็นพระพุทธรเจ้า แล้วจักยังโลกและเทวโลกให้ข้ามฝั่งได้” ลำดับนั้นพระโพธิสัตว์ก็กระโดดขึ้นหลังม้ากัณฐกะ... พระองค์เสด็จประทับอยู่กลางหลังม้าตัวประเสริฐ ให้นายฉันทะจับหางม้า เสด็จถึงใกล้ประตูใหญ่ตอน เที่ยงคั่น	ข้าพเจ้าคือกัณฐกอัครราช สหชาติของพระโอรสของพระเจ้าสุทโธทนะในกรุงกบิลพัสดุ์ ราชธานีของกษัตริย์แคว้นศากยะ ครั้นใดพระราชโอรสเสด็จออกมหาภิเนษกรรมเพื่อโพธิญาณตอน เที่ยงคั่น ... เราบรรลุประสัณนิมิตโพธิญาณอันอุดมแล้วจักยังโลกให้ข้ามโอฆสงสาร ... นำพระมหาบุรุษไปถึงแคว้นของกษัตริย์เหล่าอื่นเมื่อพระอาทิตย์ขึ้น

4. มีหลักฐานในคัมภีร์บางส่วนระบุชัดเจนว่าเป็นช่วงเวลากลางคืน ส่วนหลักฐานที่ชี้ชัดว่าออกผนวชช่วงเวลากลางวันนั้นไม่ปรากฏ จึงอาจกล่าวได้ว่า นอกจากหลักฐานที่ชี้ชัดว่าออกผนวชในเวลากลางคืนแล้ว นอกนั้นไม่สามารถระบุเวลาได้

จากการรวบรวมศึกษาวิเคราะห์คัมภีร์ ของ 18 นิกาย กล่าวถึง “การออกผนวชของเจ้าชายสิทธัตถะ” ที่ปรากฏใน MORI, Shoji et al., *A Study of the Biography of Sakyamuni Based on the Early Buddhist Scriptural Sources Part 3 Documentary Sources II (source material 3) Sources by Topics of the Buddha's Biographies and Related Documents*, (Tokyo: the Chuo Academic Research Institute, 2000), p.66-68 แสดงให้เห็นว่าจาก 33 คัมภีร์ที่กล่าวถึงเหตุการณ์นี้ ไม่มีหลักฐานที่ระบุชี้ชัดถึงการออกผนวช “ในเวลากลางวัน” แม้แต่คัมภีร์เดียว แต่ในทางกลับกัน มีหลักฐานที่ระบุชี้ชัดถึงการออกผนวช “ในเวลากลางคืน” อยู่ถึง 11 คัมภีร์ กล่าวคือ คัมภีร์ยุคต้น 2 คัมภีร์ มีพระวินัยปิฎกของ “มหีสาสกะ” (Wu fen lü 五分律; T22 p.102a) และ “มูลสารวาสติวาท” (Ken pen yu pu lü 根本有部律; T23 p.911a) นอกเหนือจากนี้อีก 9 คัมภีร์ เป็นคัมภีร์ชั้นหลังที่รวบรวมเหตุการณ์พุทธประวัติไว้ มี “นิทานกถาในอรรถกถาชาดก”

(Niddānakathā; Ja I p.61) “ลลิตวิสตระ” (Lalita Vistara; LV p.210) “พุทธจริต”(Buddhacarita; BC 05-66) เป็นต้น (ศึกษารายละเอียดเกี่ยวกับยุคของคัมภีร์ได้ที่ พระมหาพงศ์ศักดิ์ ฐานิโย, “การวิจัยเชิงคัมภีร์ กรณีศึกษารัมมจักกัปปวัตนสูตร”, ธรรมธารา วารสารวิชาการทางพระพุทธศาสนา, ปีที่ 2 ฉบับที่ 1 (มกราคม - มิถุนายน 2559): หน้า 7-10.

6. อภิปรายผลการวิจัย

6.1 การบวชในยุคพุทธกาล จากคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท พบว่าในยุคพุทธกาล นักบวชเป็นผู้มีอิทธิพลมากได้รับการยกย่องว่าเป็นคลังแห่งความรู้และประสบการณ์ ชาวชมพูทวีปมีการตื่นตัวกันมากในการแสวงหาหนทางไปสู่โมกษะ คือเข้าสู่ความสุขอันเป็นนิรันดร์ มีนักบวชหลายประเภท เชื่อว่าการทรมานตนหรืออัตถกิณณิกโยค คือวิธีเผากิเลสเพื่อดำเนินไปสู่เป้าหมาย เจ้าชายสิทธัตถะก็ได้ทดลองมาแล้ว ได้ข้อสรุปว่าไม่ใช่หนทางที่ถูกต้อง จึงกลับมาเสวยพระกระยาหาร บำเพ็ญเพียรจนกระทั่งตรัสรู้เป็นพระสัมมาสัมพุทธเจ้าแล้ว เป็นการตรัสรู้ชอบโดยพระองค์เอง ไม่มีใครเป็นครูของพระองค์ ทรงประกาศทางสายกลางหรือมัชฌิมา ปฏิปทา ทรงแสดงอริยสัจ 4 และมรรคมรรค 8 กฎแห่งกรรม กฎไตรลักษณ์ เป็นต้น

6.2 ทักสนะว่าด้วย สาเหตุการเสด็จออกผนวชของเจ้าชายสิทธัตถะ จากการตีความและการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) ปราชญ์ทางพระพุทธศาสนาเถรวาท วิเคราะห์จาก “ข้อความสำคัญ” ที่ปรากฏอยู่ในพระไตรปิฎก มัชฌิมนิกาย ทำให้นักวิชาการตีความว่า เจ้าชายสิทธัตถะเสด็จออกผนวชต่อหน้า พระมารดา พระบิดาซึ่งกำลังกันแสงหรือร้องไห้อยู่ น่าจะมีสาเหตุบางอย่างที่ผลักดันให้เจ้าชายสิทธัตถะต้องเนรเทศตนเองออกจากกรุงกบิลพัสดุ์ ตอนกลางวัน ไม่จำเป็นต้องหนีออกไปตอนกลางคืน แต่จากหลักฐานคัมภีร์หลังพุทธปรินิพพานยุคต้นๆ ชั้นปฐมภูมิและทุติยภูมิ ไม่มีคำที่มีความหมายว่า “กลางวัน” เลย มีแต่คำว่า “กลางคืน” และ จากการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) นักวิชาการทางพระพุทธศาสนา 10 ท่าน พบว่า 9 ท่าน ให้ความเห็นว่าบารมีจากการบำเพ็ญเพื่อเป็นพระพุทธเจ้าในอดีตชาติและการเห็นเทวทูตทั้ง 4 ทำให้เกิดแรงบันดาลใจ ต้องการเสด็จออกผนวช

6.3 วิเคราะห์สาเหตุการเสด็จออกผนวชของเจ้าชายสิทธัตถะ ได้ข้อสรุปสาเหตุที่น่าเป็นไปได้ของการเสด็จออกผนวชของเจ้าชายสิทธัตถะ มี 4 ประการ คือ การบำเพ็ญบารมีเพื่อเป็นพระพุทธเจ้าในอดีตชาติ ต้องการแสวงหาหนทางพ้นทุกข์ หลังจากเห็นเทวทูตทั้ง ๔ การมองเห็นความไม่จริงยั่งยืนในความสุขและค่านิยมการแสวงหาโมกษะในยุคพุทธกาล หลักฐานในพระไตรปิฎก อรรถกถา และคัมภีร์ยุคต้น (18 นิกาย) ไม่ปรากฏคำที่มีความหมายว่า “กลางวัน” เลย มีแต่คำว่า “กลางคืน” หรือ “อุทฺตมรตตาย” เท่านั้น ดังนั้นประเด็นเรื่องช่วงเวลาการเสด็จออกผนวช จากหลักฐานที่ปรากฏ เจ้าชายสิทธัตถะน่าจะเสด็จออกผนวชช่วงเวลากลางคืน เหตุการณ์ “ศึกชิงน้ำ” เป็นเหตุการณ์ที่เกิดในช่วงที่พระพุทธองค์ทรงตรัสรู้แล้ว ภายหลังการเสด็จออกผนวชแล้ว 11 ปี (พรรษาที่ 5 รวมกับช่วงเวลา 6 ปี ที่แสวงหาหนทางพระนิพพาน) ทักสนะที่เกี่ยวกับแรงผลักดันจากการเมือง มีแนวคิดหลักมาจากหนังสือเล่มเดียวกันที่เขียนขึ้นในภายหลัง ประมาณ พ.ศ. 2499 คือ หนังสือชื่อ “พระพุทธเจ้าและคำสอนของพระองค์” (The Buddha and his Dhamma) นิพนธ์ของ ดร. บี.อาร์. อัมเบดีการ์ (Dr.B. R. Ambedkar) แนวการเขียนแบบจินตนาการ จำลองเหตุการณ์ มีการพูดโต้ตอบระหว่างกัน อธิบายสิ่งที่นักประวัติศาสตร์

เข้าใจ การเรียบเรียงและการตีความหมายจึงขึ้นอยู่กับดุลพินิจของแต่ละบุคคล ไม่สามารถจะบอกว่าถูกหรือผิดได้ สาเหตุที่ไม่น่าจะเป็นไปได้ หรืออาจเป็นเพียงสาเหตุรองคือสาเหตุของแรงผลักดันทางการเมืองจากเรื่อง “ศึกชิงน้ำ”

7. ข้อเสนอแนะ

7.1 ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติ

เสนอให้นักวิชาการ ที่มีหน้าที่เกี่ยวข้อง กับแบบเรียน ตำรา หนังสืออ่านทั่วไป น่าจะร่วมกันอภิปราย พิจารณาให้ข้อสรุปว่าสมควรจะให้เรื่องใด ทำการตีพิมพ์ แพร่หลายออกไป เรื่องใดที่วิเคราะห์แล้วมีหลักฐานปรากฏอยู่ ก็ควรให้เป็นไปตามนั้น เพื่อเยาวชนรุ่นหลัง จะได้เรียนวิชาพุทธประวัติอย่างมีความสุข และเป็นไปในทิศทางที่ตรงกับหลักฐานที่ปรากฏอยู่

7.2 ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

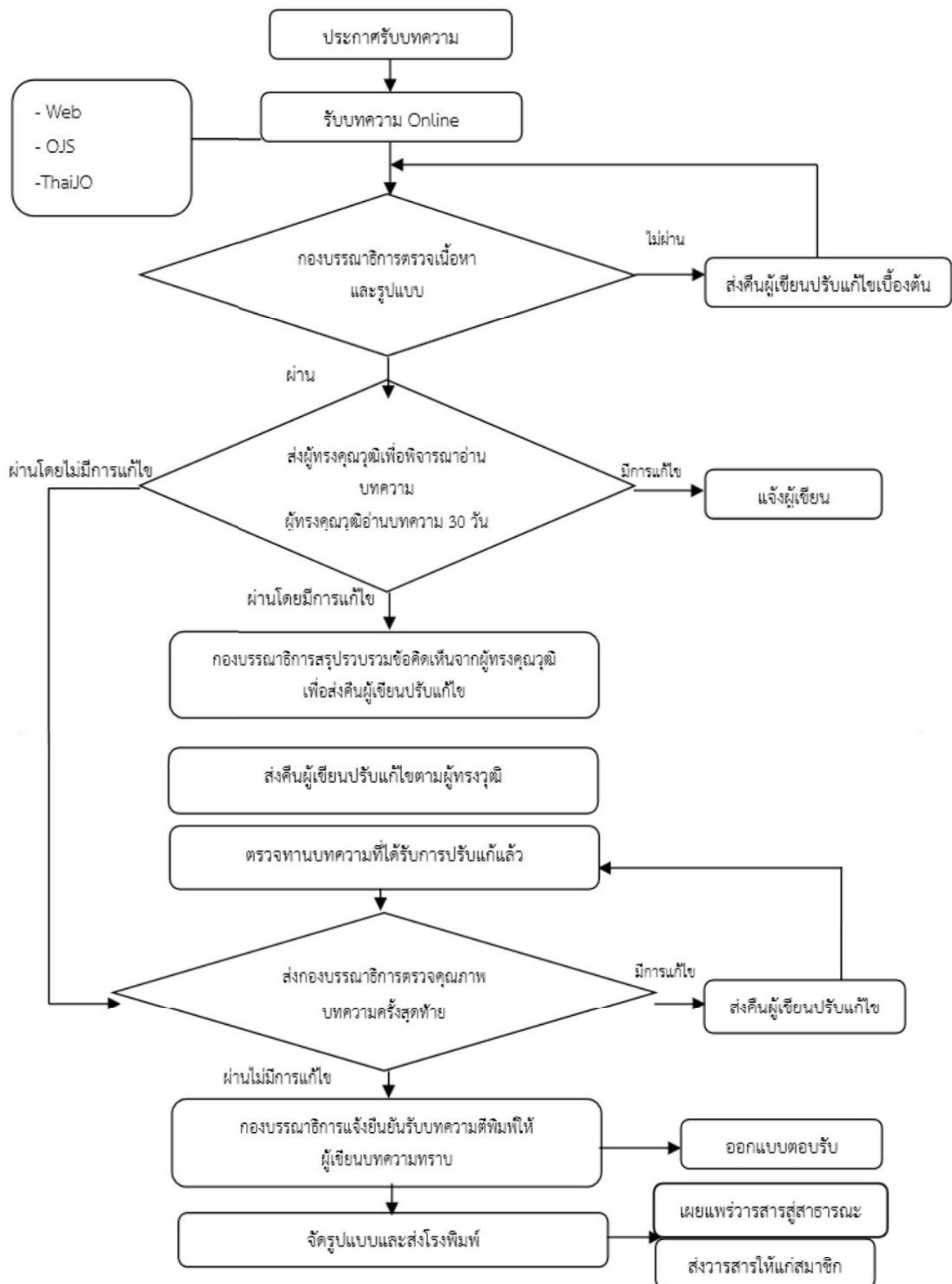
- 1) ควรมีการศึกษาวิเคราะห์สาเหตุการเสด็จออกผนวชของเจ้าชายสิทธัตถะที่ปรากฏหลักฐานในคัมภีร์พระพุทธศาสนาหายาน
- 2) ควรมีการศึกษาแรงจูงใจการบวชของกุลบุตรในสังคมไทยและ
- 3) ควรมีการศึกษาแรงจูงใจในการบวชเป็นภิกษุในประเทศไทยของชาวตะวันตก

เอกสารอ้างอิง

- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). *พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- _____. (2556). *อรรถกถาภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- มหามกุฏราชวิทยาลัย. (2525). *พระไตรปิฎกบาลี ฉบับสยามรัฐ เติปฏิทิน 2525*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหามกุฏราชวิทยาลัย.
- จำนงค์ ทองประเสริฐ. (2547). *แผนการกู้อิสรภาพของเจ้าชายสิทธัตถะ*. กรุงเทพมหานคร: สหธรรมิก.
- พระพรหมโมลี (วิลาศ ญาณวโร). (2506). *ศาสตร์ว่าด้วยการเป็นพระพุทธเจ้า (มุนีนาถ ที่ปณี)*. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์สารมวลชน.
- สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส. (2554). *พุทธประวัติเล่ม 1*. พิมพ์ครั้งที่ 55. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหามกุฏราชวิทยาลัย.
- เสฐียรพงษ์ วรรณปก. (2560). เจ้าชายสิทธัตถะ มีได้นี้ออกบวชกลางคืนกับนายฉันทะ หากออกบวชกลางวัน ต่อหน้าพระราชบิดาและพระราชมารดา. *มติชน [ออนไลน์]*, http://www.mati-chon.co.th/news_detail.php?newsid=1317203606 [1 มกราคม 2560].
- สัมภาษณ์ พระมหาพงศ์ศักดิ์ ฐานิโย, ดร. (2561). ผอ.ศูนย์พุทธศาสตร์ศึกษา DCI, 5 มกราคม 2561.
- B.R. Ambedkar. (1957). *From Birth to Parivraja, The Buddha and His Dhamma*. Bombay: Siddharth College Publication.
- Christopher S. Queen. (1966). *Dr. Ambedkar and the Hermeneutics of Buddhist Liberation, Engaged Buddhism : Buddhist Liberation Movements in Asia*. Christopher S. Queen and Sallie B King (ed). Newyork : State University of new York press.

ภาคผนวก

ขั้นตอนการดำเนินงานวารสาร มจร มนุษยศาสตร์ปริทรรศน์

คำแนะนำสำหรับผู้นิพนธ์บทความ

1. สถานที่ติดต่อเกี่ยวกับบทความ

สำนักงานวารสาร มจร มนุษยศาสตร์ปริทรรศน์

ภาควิชาจิตวิทยา คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

79 หมู่ 1 ต.ลำไทร อ.วังน้อย จ.พระนครศรีอยุธยา 13170

โทรศัพท์: 035-248-000 ต่อ 8400

อีเมล: allhjournal@gmail.com

2. ข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับบทความ

1) ประเภทของบทความที่ลงตีพิมพ์ในวารสาร

วารสาร มจร มนุษยศาสตร์ปริทรรศน์ ตีพิมพ์บทความประเภทต่าง ๆ ดังนี้

1.1) บทความพิเศษ บทความทางวิชาการพิเศษ ที่เสนอเนื้อหาความรู้วิชาการอย่างเข้มข้น และผ่านการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิในสาขาวิชานั้น ๆ กลุ่มเป้าหมาย คือ นักวิชาการในวงการวิชาการและวิชาชีพ

1.2) บทความทางวิชาการ เสนอเนื้อหาความรู้ วิชาการ กลุ่มเป้าหมาย คือ นิสิต นักศึกษา หรือประชาชนทั่วไป

1.3) บทความวิจัย (Research Article) ได้แก่ รายงานผลงานวิจัยใหม่ที่มีองค์ความรู้อันเป็นประโยชน์ ซึ่งไม่เคยตีพิมพ์ในวารสารอื่นมาก่อน

1.4) บทความปริทรรศน์ (Review Article) เป็นบทความที่รวบรวมความรู้จากตำรา หนังสือ และวารสารใหม่ หรือจากผลงานและประสบการณ์ของผู้นิพนธ์มาเรียบเรียงขึ้น โดยมีการวิเคราะห์ สังเคราะห์ และวิจารณ์เปรียบเทียบกัน

1.5) ปกิณกะ (Miscellany) ได้แก่ บทความทบทวนความรู้ เรื่องแปล การย่อความจากวารสารต่างประเทศ การแสดงความคิดเห็น การวิจารณ์ การแนะนำเครื่องมือใหม่ ตำราหรือหนังสือใหม่ที่น่าสนใจ หรือการประชุมทั้งระดับชาติและระดับนานาชาติ

2) การส่งบทความ

บทความที่จะตีพิมพ์ในวารสารมนุษยศาสตร์ปริทรรศน์จะต้องส่งจดหมายนำส่งบทความ พร้อมต้นฉบับแบบพิมพ์จำนวน 3 ชุด มาที่กองบรรณาธิการวารสารฯ กรณีที่บทความได้รับการพิจารณาให้ตีพิมพ์ บรรณาธิการจะแจ้งให้ผู้นิพนธ์ส่งบทความต้นฉบับที่แก้ไขครั้งสุดท้าย พร้อมซีดีรอม (CD-ROM) 1 แผ่น ที่บรรจุเนื้อหาและข้อมูลที่มีอยู่ในบทความทั้งหมดที่ได้แก้ไขแล้ว ทั้งนี้ ผู้นิพนธ์ต้องมีสำเนาเก็บไว้ด้วยเพื่อการอ้างอิง

3) การตรวจสอบบทความและพิสูจน์อักษร

ผู้นิพนธ์ควรตระหนักถึงความสำคัญในการเตรียมบทความให้ถูกต้องตามรูปแบบที่กองบรรณาธิการวารสารฯ กำหนด ตลอดจนตรวจสอบความถูกต้องและพิสูจน์อักษรก่อนส่งบทความให้กับกองบรรณาธิการวารสารฯ การเตรียมบทความให้ถูกต้องตามข้อกำหนดของวารสารจะทำให้การพิจารณาตีพิมพ์ มีความรวดเร็วมากยิ่งขึ้น และทางกองบรรณาธิการขอสงวนสิทธิ์ที่จะไม่พิจารณาบทความจนกว่าจะได้แก้ไขให้ถูกต้องตามข้อกำหนดของวารสารฯ

4) การเตรียมบทความ

บทความต้องเป็นตัวพิมพ์ดีด โดยใช้ชุดแบบอักษร (Font) ชนิดไทยสารบรรณ (TH Sarabun PSK) ขนาดอักษร 16 จัดกั้นหลังกระจายแบบไทย และมีระยะห่างระหว่างบรรทัดหนึ่งช่อง (Double Spacing) ตลอดเอกสาร พิมพ์หน้าเดียวลงบนกระดาษพิมพ์สันขนาด B5 พิมพ์ให้ห่างจากขอบกระดาษซ้ายกับด้านบน 1 นิ้วครึ่ง และด้านขวากับด้านล่าง 0.5 นิ้ว พร้อมใส่หมายเลขหน้ากำกับทางมุมขวาบนทุกหน้า บทความไม่ควรยาวเกิน 8 – 12 หน้ากระดาษพิมพ์ โดยนับรวมภาพประกอบและตาราง

5) การพิจารณาและคัดเลือกบทความ

บทความแต่ละบทความจะได้รับพิจารณาจากคณะกรรมการกลั่นกรองบทความวารสาร (Peer Review) 2 ท่าน ที่มีความเชี่ยวชาญในสาขาวิชาที่เกี่ยวข้อง และได้รับความเห็นชอบจากกองบรรณาธิการวารสารฯ ก่อนตีพิมพ์ โดยการพิจารณาบทความนั้น ผู้พิจารณาบทความจะไม่ทราบชื่อหรือข้อมูลของผู้เขียนบทความ และผู้เขียนบทความจะไม่ทราบชื่อผู้พิจารณาบทความ (Double – Blind Peer Review)

3. ส่วนประกอบของบทความ

1) บทคัดย่อ (Abstract)

บทคัดย่อ ควรมีความยาวไม่เกิน 500 คำ โดยแยกต่างหากจากเนื้อเรื่อง บทความวิจัยและบทความปริทรรศน์ต้องมีบทคัดย่อทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ ซึ่งบทคัดย่อควรเขียนให้ได้ใจความทั้งหมดของเรื่อง ไม่ต้องอ้างอิงเอกสาร รูปภาพ หรือตาราง และลักษณะของบทคัดย่อควรประกอบไปด้วย วัตถุประสงค์ (Objective) วิธีการศึกษา (Methods) ผลการศึกษา (Results) สรุป (Conclusion) และคำสำคัญ (Key Words) ซึ่งควรเรียงตามลำดับและแยกหัวข้อให้ชัดเจน ดังนี้

- วัตถุประสงค์ ควรกล่าวถึงจุดมุ่งหมายของการศึกษา
- วิธีการศึกษา ควรกล่าวถึงวิธีการค้นคว้าข้อมูล ระเบียบวิธีวิจัยที่นำมาศึกษา สถิติที่นำมาใช้
- ผลการศึกษา ควรประกอบด้วยผลที่ได้รับจากการค้นคว้า ศึกษา และผลของค่าสถิติ (ในกรณีมีการวิเคราะห์)

- สรุป ควรกล่าวถึงผลสรุปของการค้นคว้าและศึกษา

- คำสำคัญ ควรมีคำสำคัญ 3 - 6 คำ ที่ครอบคลุมชื่อเรื่องที่ศึกษา และจะปรากฏอยู่ในส่วนท้ายของบทคัดย่อทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ โดยต้องจัดเรียงคำสำคัญตามตัวอักษร และคั่นด้วย เครื่องหมายอัฒภาค (;)

2) ส่วนเนื้อเรื่อง ควรประกอบด้วย

2.1) บทนำ (Introduction) เป็นส่วนกล่าวนำโดยอาศัยการปริทรรศน์ (Review) ข้อมูลจากรายงานวิจัย ความรู้ และหลักฐานต่าง ๆ จากหนังสือหรือวารสารที่เกี่ยวข้องกับเรื่องที่ศึกษา และกล่าวถึงเหตุผลหรือความสำคัญของปัญหาในการศึกษาครั้งนี้ สมมติฐานของการศึกษา ตลอดจนวัตถุประสงค์ของการศึกษาให้ชัดเจน

2.2) วิธีการศึกษา (Methods) กล่าวถึงรายละเอียดของวิธีการศึกษาประชากรและกลุ่มตัวอย่างในการศึกษา และวิธีการศึกษาเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย รวมทั้งสถิติที่นำมาใช้วิเคราะห์ข้อมูล

2.3) ผลการศึกษา (Results) เป็นการแสดงผลที่ได้จากการศึกษาและวิเคราะห์ในข้อ 2.2) ควรจำแนกผลออกเป็นหมวดหมู่และสัมพันธ์กับวัตถุประสงค์ของการศึกษา โดยการบรรยายในเนื้อเรื่องและแสดงรายละเอียดเพิ่มเติม ด้วยภาพประกอบ ตาราง กราฟ หรือแผนภูมิ ตามความเหมาะสม

2.4) การอภิปรายผล (Discussion) เป็นการนำข้อมูลที่ได้มาจากการวิเคราะห์ของผู้นิพนธ์มาเปรียบเทียบกับผลการวิจัยของผู้อื่น เพื่อให้มีความเข้าใจหรือเกิดความรู้ใหม่ที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัยนั้น รวมทั้งข้อดี-ข้อเสียของวิธีการศึกษา เสนอแนะความคิดเห็นใหม่ ๆ ปัญหาและอุปสรรคต่าง ๆ ที่ได้จากการศึกษาครั้งนี้ เพื่อเป็นแนวทางที่จะนำไปประยุกต์ให้เกิดประโยชน์

2.5) ข้อเสนอแนะ (Suggestion) การแนะนำผลการวิจัยไปใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อไป

2.6) กิตติกรรมประกาศ (Acknowledgement) เป็นส่วนที่กล่าวขอบคุณต่อองค์กรหน่วยงาน หรือบุคคลที่ให้ความช่วยเหลือร่วมมือในการวิจัย รวมทั้งแหล่งที่มาของเงินทุนวิจัย และหมายเลขของทุน วิจัย

2.7) เอกสารอ้างอิง (References) ใช้รูปแบบการอ้างอิงแบบ APA (American Psychological Association)

3) การอ้างอิงแบบ APA

การอ้างอิงในบทความ

1. หนังสือ

1.1 คัมภีร์พระไตรปิฎกหรือหนังสือสำคัญพิมพ์เป็นชุด ให้อ้างชื่อย่อคัมภีร์. เล่ม/ข้อ/หน้า. และให้วงเล็บคำว่า (บาลี) ไว้หลังคำย่อในกรณีที่ใช้พระไตรปิฎกฉบับภาษาบาลีหรือวงเล็บคำว่า (ไทย) ไว้หลังคำย่อในกรณีที่ใช้พระไตรปิฎกฉบับภาษาไทย

ตัวอย่างเช่น (ขุ.ชา. (บาลี) 27/855/191).

1.2 หนังสือทั่วไป (ผู้แต่ง, ปีที่พิมพ์).

ตัวอย่างเช่น (พระเทพโศภณ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), 2544).

(Venerable Dr. W. Rahula, 2004).

2. วารสาร ผู้เขียน, เล่มที่หรือปีที่ (ฉบับที่): หน้า.

ตัวอย่างเช่น พระครูสังฆรักษ์เกียรติศักดิ์ กิตติปัญญา, 3 (1): 14-28. K.N., Jayatileke, 77 (1): 10-15.

3. วิทยานิพนธ์ ชื่อผู้วิจัย, ปีที่พิมพ์.

ตัวอย่างเช่น (พรณทิพย์ ศิริวรรณบุศย์, 2557).

4. การสัมภาษณ์ สัมภาษณ์(ชื่อผู้ให้สัมภาษณ์), ตำแหน่ง(ถ้ามี), วัน เดือน ปี.

ตัวอย่างเช่น สัมภาษณ์ พระมหาเผื่อน กิตติโสภณ, (18 กรกฎาคม 2557).

5. เว็บไซต์ (ผู้แต่ง, วันที่เข้าถึงข้อมูล).

ตัวอย่างเช่น พุทธทาสภิกขุ, (7 กันยายน 2555).

6. ภาษาอังกฤษ (ผู้แต่ง, ปีที่พิมพ์).

ตัวอย่างเช่น (Gordon Allport, 1961)

การเขียนเอกสารอ้างอิง (บรรณานุกรม)

1. ภาษาไทย

(ก) ข้อมูลชั้นปฐมภูมิ

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

(ข) ข้อมูลวิทยานิพนธ์

- 1) หนังสือ ผู้เขียน. (ปีที่พิมพ์). *ชื่อหนังสือ*. จังหวัด: สำนักพิมพ์.
 ปรภายรัตน์ ภักธธิติ และกมลลา แสงสีทอง. (2545). *จิตวิทยาครอบครัวและครอบครัวศึกษา*. (พิมพ์ครั้งที่ 2).
 กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- 2) วารสาร ผู้เขียน. “ชื่อบทความ”. *ชื่อวารสาร*. ปีที่ (ฉบับที่), หน้า.
 รุ่งฤดี แผลงศร. “การจัดการเรียนการสอนทักษะการอ่านภาษาไทยระดับสูงสำหรับผู้เรียนชาวต่างประเทศ”.
วารสารมนุษยศาสตร์ปริทรรศน์. ปีที่ 35 เล่ม 2 (กรกฎาคม - ธันวาคม 2556), 79-94.
- 3) วิทยานิพนธ์ ผู้วิจัย. (ปีที่พิมพ์). *ชื่อเรื่อง*. วิทยานิพนธ์. สาขาวิชา. คณะ. สถาบันการศึกษา.
 รัตน์ที่ วิโรจน์ฤทธิ์. (2559). “การพัฒนาโมเดลความสัมพันธ์เชิงสาเหตุความสุขในความรักตามหลักพุทธ
จิตวิทยา”. ดุษฎีนิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต. สาขาวิชาพุทธจิตวิทยา บัณฑิตวิทยาลัย
 มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณ- ราชวิทยาลัย.
- 4) สัมภาษณ์ *ชื่อผู้ให้สัมภาษณ์*, (วัน เดือน ปี). ตำแหน่ง. สัมภาษณ์.
 ชวน หลีกภัย, (19 พฤษภาคม 2541). นายกรัฐมนตรี. สัมภาษณ์.
 Ross, R., (5 May 1980). Associate Director, Cornell University Libraries. Interview.
- 5) เว็บไซต์ ผู้เขียน. (วันที่เข้าถึงข้อมูล). *ชื่อเรื่อง [ออนไลน์]*. แหล่งที่มา: ที่อยู่เว็บไซต์.
 มณฑิรา พรศาลนุวัฒน์, แพทย์หญิง. (1 กรกฎาคม 2559). *จิตวิทยาของความรัก [ออนไลน์]*. แหล่งที่มา:
<http://www.thaiclinic.com/medbible/love.html>

2. ภาษาอังกฤษ Authority. (Year). Book. Place: Publishing House.

Carr, A. (2004). *Positive psychology: The science of happiness and human strengths*. New York: Routledge.

Maslow, Abraham. (1970). *Motivation and Personality*. New York: Harper and Row Publishers.

4. ส่วนภาพประกอบ (Figure) และส่วนตาราง (Table)

ภาพประกอบและตารางควรมีเท่าที่จำเป็น โดยพิมพ์หน้าละ 1 ภาพ หรือ 1 ตาราง สำหรับคำบรรยายภาพและตารางให้พิมพ์เหนือภาพหรือตาราง ส่วนคำอธิบายเพิ่มเติมให้ใส่ใต้ภาพหรือตาราง

5. ลิขสิทธิ์

เพื่อให้เป็นไปตามกฎหมายลิขสิทธิ์ ผู้นิพนธ์ทุกท่านต้องลงลายมือชื่อในแบบฟอร์มใบมอบลิขสิทธิ์บทความให้แก่วารสารฯ พร้อมกับบทความต้นฉบับที่ได้แก้ไขครั้งสุดท้าย นอกจากนี้ ผู้นิพนธ์ทุกท่านต้องยืนยันว่าบทความต้นฉบับที่ส่งมาตีพิมพ์นั้น ได้ส่งมาตีพิมพ์เฉพาะในวารสาร มจร มนุษยศาสตร์ปริทรรศน์ เพียงแห่งเดียวเท่านั้น หากมีการใช้ภาพหรือตารางของผู้นิพนธ์อื่นที่ปรากฏในสิ่งตีพิมพ์อื่นมาแล้ว ผู้นิพนธ์ ต้องขออนุญาตเจ้าของลิขสิทธิ์ก่อน พร้อมทั้งแสดงหนังสือที่ได้รับการยินยอมต่อบรรณาธิการ ก่อนที่บทความจะได้รับการตีพิมพ์

6. การติดต่อโฆษณาและการสมัครสมาชิก

การติดต่อโฆษณา การสั่งซื้อ และการสมัครเป็นสมาชิกวารสาร มจร มนุษยศาสตร์ปริทรรศน์ กรุณาติดต่อ “วารสาร มจร มนุษยศาสตร์ปริทรรศน์” สำนักงานวารสาร มจร มนุษยศาสตร์ปริทรรศน์ ภาควิชาจิตวิทยา คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เลขที่ 79 หมู่ 1 ต.ลำไทร อ.วังน้อย จ.พระนครศรีอยุธยา 13170 โทรศัพท์: 038-248-000 ต่อ 8400 E-mail: allhjournal@gmail.com

7. อัตราค่าวารสาร

กำหนดออกวารสารปีละ 2 ฉบับ จำหน่ายราคาฉบับละ 199 บาท (ไม่รวมค่าส่ง)

8. อัตราค่าสมาชิก

ปีละ 500 บาท

หนังสือขอเสนอบทความในวารสาร มจร มนุษยศาสตร์ปริทรรศน์

เขียนที่.....

.....

.....

ข้าพเจ้าชื่อ..... ฉายา..... นามสกุล.....

ขอแจ้งความประสงค์ขอตีพิมพ์บทความเรื่อง

(ภาษาไทย).....

.....

(ภาษาอังกฤษ).....

.....

ในวารสาร มจร มนุษยศาสตร์ปริทรรศน์ ซึ่งดำเนินการโดยคณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย โดยบทความฉบับนี้ข้าพเจ้าได้นิพนธ์ขึ้นเพื่อสำเร็จการศึกษาระดับปริญญา..... สาขา

..... จาก (ชื่อสถาบัน)..... เมื่อคณะ

บรรณาธิการของวารสารพิจารณาแล้วมีมติให้แก้ไขปรับปรุงบทความ ข้าพเจ้ามีความยินดีรับไปแก้ไขตามมติดังกล่าวนั้น ทั้งนี้ข้าพเจ้าได้ชำระค่าธรรมเนียมขอตีพิมพ์บทความลงในวารสาร มจร มนุษยศาสตร์ปริทรรศน์ ตามอัตราที่ได้กำหนดไว้ คือ

1) บทความวิชาการ และอื่น ๆ

ค่าตรวจบทความ 2,000 บาท และค่าตีพิมพ์บทความที่ผ่านเกณฑ์การตรวจ 1,000 บาท

2) บทความวิจัย

ค่าตรวจบทความ 2,000 บาท และค่าตีพิมพ์บทความที่ผ่านเกณฑ์การตรวจ 3,000 บาท

ลงชื่อ

(.....)

ผู้นิพนธ์บทความ

ใบสมัครสมาชิก

ที่

วันที่ เดือน พ.ศ.

กรรพณมัธยมศึกษา/เรียน บรรณารักษ์วารสาร มจร มนุษยศาสตร์ปริทรรศน์

ข้าพเจ้า (ชื่อภาษาไทย)

(ชื่อภาษาอังกฤษ)

ที่อยู่ (ที่สามารถติดต่อได้)

.....

.....

E-mail เบอร์โทรศัพท์

โทรศัพท์

มีความประสงค์จะขอรับสมัครเป็นสมาชิกวารสาร มจร มนุษยศาสตร์ปริทรรศน์

() สมัครประเภทรายปี 500 บาท (จำนวน 2 เล่ม)

() เล่มละ 250 บาท

พร้อมนี้ ข้าพเจ้าได้ส่ง

() เงินสด

() ธนาณัติ (สั่งจ่าย.....)

() ตั๋วแลกเงินไปรษณีย์

() แคชเชียร์เช็ค ในนาม.....

โปรดนำส่งวารสาร วารสาร มจร มนุษยศาสตร์ปริทรรศน์

สถานที่ติดต่อ ☐ ที่บ้าน ☐ ที่ทำงาน

เลขที่.....ถนน.....หมู่ที่.....ตำบล/แขวง.....

อำเภอ/เขต.....จังหวัด.....รหัสไปรษณีย์.....

โทรศัพท์.....โทรศัพท์เคลื่อนที่.....

โทรสาร.....E-mail.....

ลงชื่อ.....

()